

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Kupní smlouva v soukromém právu

Contract of Sale in Private Law

Disertační práce

Školitel: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. března 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou disertační práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Daniela Chvátalová

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., který mi byl při psaní této disertační práce vždy ochotně nápomocen radou i skutkem, a jehož osobnost pro mne je a zůstane po lidské i pracovní stránce velkou inspirací.

Taktéž děkuji svojí mamince, paní Anně Chvátalové, za její láskyplnou podporu a péči.

Daniela Chvátalová

ANOTACE

CHVÁTALOVÁ, Daniela: Kupní smlouva v soukromém právu. [Disertační práce]. Univerzita Karlova. Právnická fakulta; Katedra občanského práva. Školitel: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., vedoucí katedry občanského práva, proděkan pro rigorózní řízení a doktorské studium. Stupeň odborné kvalifikace: Ph.D., Praha: PF UK, 2015.

Klíčová slova: Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. Obchodní zákoník č. 53/1991 Sb. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Principy občanského práva. Koupě. Duální úprava. Předsmluvní stádium kontraktace. Nabídka a přijetí nabídky. Kupní smlouva. Mobiliární koupě. Imobiliární koupě. Předmět smlouvy. Superficies solo cedit. Stavba součástí pozemku. Hardship doložka. Kupní cena a způsob jejího placení. Obchodní podmínky. Snížení kupní ceny. Neúměrné zkrácení kupní ceny Laesio enormis. Cenová doložka. Dodání zboží. Prodlení prodávajícího s dodáním věci. Převod vlastnictví. Práva z vadného plnění. Množství, jakost, provedení a obal. Klausule rebus sic stantibus. Smluvní pokuta. Zrušení kupní smlouvy. Prodej závodu. Záloha a závdavek. Nadnárodní projekty. Návrh společného referenčního rámce Draft Common Frame of Reference (DCFR). Zásady evropského smluvního práva Principles of European Contract Law (PECL). Evropský smluvní zákoník European Contract Code (ECC). Společné jádro evropského soukromého smluvního práva Common Core of European Private Law. Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží (CISG). Principy UNIDROIT. Sale of Goods Act (SOGA). Francouzský občanský zákoník Code Civil (CC). Německý občanský zákoník (BGB). Společná evropská právní úprava prodeje (CESL). Práva z vadného plnění. Přechod nebezpečí škody. Svépomocný prodej. Vedlejší ujednání při kupní smlouvě. Výhrada vlastnického práva. Předkupní právo. Výhrada zpětné koupě. Výhrada zpětného prodeje. Kupní smlouvy ve spotřebitelském právu. Prodej zboží v obchodě. Smlouvy uzavírané distančním způsobem. Smlouvy uzavírané mimo obchodní prostory. Předsmluvní informační povinnost. Záruka za jakost. Práva a povinnosti spotřebitele. Práva spotřebitele z vadného plnění. Odpovědnost obchodníka za veřejná vyjádření učiněná jinými.

Práce je zaměřena na problematiku institutu kupní smlouvy, a to nejen v českém, ale i v evropském měřítku, vzhledem ke skutečnosti, že kupní smlouva náleží nejen k jednomu z nejfrekventovaněji zmiňovanému institutu v právní vědě, ale i k nejfrekventovaněji používanému právnímu institutu v praxi vůbec, a to jak mezi fyzickými osobami, tak mezi podnikateli či v dnešní době tolik diskutovaném vztahu podnikatel a spotřebitel. Kupní smlouva byla až do roku 2014 upravena ve dvou kodexech, a to v občanském a obchodním zákoníku. Paralelní existence těchto dvou kodexů se sebou poměrně často přinášela výkladové problémy ve smyslu, který z nich se vztahuje na řešení té které konkrétní situace. Tato neucelenost se posléze zákonitě promítala i do judikatury. Cílem disertační práce je detailní analýza jednotlivých institutů kupní smlouvy zakotvených v českém právním řádu, a to včetně kupní smlouvy uzavírané v rámci vztahu podnikatel spotřebitel. Následně pak porovnání koncepce kupní smlouvy a jejích jednotlivých institutů s významnými právními úpravami, zejména úpravou britskou, francouzskou a německou. Ve světle moderních právních trendů souvisejících s celkovou evropeizací soukromého práva je záměrem věnovat pozornost rozboru nadnárodních projektů pocházejících z významných evropských akademických kruhů. V neposlední řadě je problematika kupní smlouvy rozebírána i z hlediska spotřebitelských vztahů, tj. prodej zboží v obchodě tvořící v rámci kupní smlouvy samostatnou a v poslední době hekticky se rozvíjející právní problematiku.

ABSTRACT

CHVÁTALOVÁ, Daniela: Contract of Sale in Private Law. [Dissertation thesis]. Charles University. Faculty of Law; Department of Civil Law. Tutor: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., Head of Department of Civil Law, Vice-Dean for the Doctoral Study Programme and Rigorosum Procedure. Level of professional qualification: Ph.D., Praha: PF UK, 2015.

Key words: Civil Code No. 40/1964 Sb. Commercial Code No. 53/1991 Sb. Civil Code No. 89/2012 Sb. Principles of civil law. Purchase. Dual regulation. Precontracting negotiations. Offer and acceptance of the offer. Contract of sale. Purchase of personal property. Purchase of real property. Subject of the contract. Superficies solo cedit. Construction is a part of the land. Hardship clause. Purchase price and manner for determining the purchase price. Commercial terms and conditions. Decrease in a purchase price. Unreasonable decrease in the purchase price Laesio enormis. Price clause. Delivery of goods. Seller's delay in delivery of goods. Transfer of title. Rights in case of defective performance. Quality, quantity, type, and package. Rebus sic stantibus clause. Contractual penalty. Cancellation of a contract of sale. Sale of a plant. Advance payment and retainer. Supranational projects. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Principles of European Contract Law (PECL). European Contract Code (ECC). Common Core of European Private Law. Vienna Convention on International Sale of Goods (CISG). UNIDROIT principles. Sale of Goods Act (SOGA). French Civil Code (Code Civil, CC). German Civil Code (BGB). Common European Sales Law (CESL). Rights in case of defective performance. Transfer of risk of damage. Sale by self-help. Collateral covenants in contracts of sale. Reservation of property. Option to buy. Reservation of re-purchase. Reservation of resale. Contracts of sale in consumer law. Sale of goods in a shop. Distant sale contracts. Contracts made out of points of sale. Precontracting duty to provide information. Quality warranty. Consumer's rights and obligations. Consumer's rights in case of faulty performance. Seller's obligation with respect to public disclosures made by the others.

The work focuses on institute of a contract of sale in both the Czech and European contexts. A contract of sale ranks among most frequent institutes in the law science and is most frequently used in practice between individuals, between businesses as well as between a business and consumer, this relation being discussed so often now. Until 2014, the contract of sale was governed by two codes: Civil Code and Commercial Code. Parallel co-existence of the Civil Code and Commercial Code resulted in specific situations often in problems in interpretation. Such incompleteness affected, logically, the case law. The objective of the dissertation work is to analyse in detail the institutes of the contracts of sale in the Czech body of laws, including the institute of a contract of sale signed by and between the entrepreneur and consumer. The work also compares legal regulation of contracts of sale in the Czech legal order and in other bodies of law, in particular, in laws of the European Union - namely, the English, French and German laws. In the context of current legal trends and general Europeisation of private law, a particular attention should be paid to the analysis of supranational projects from circles of major European academics. Furthermore, the contracts of sale are analysed here in terms of consumer relationships which comprises the sale of goods in a shop. This is a special case of a contract of sale which has been developing rather hectically and has become a specific legal topic.

Obsah:

Seznam použitých zkratk.....	13
Předmluva	18
Kapitola I. Úvod, zaměření a cíle práce	21
Kapitola II. Exkurz – vývoj právní úpravy kupní smlouvy	28
2.1. Obecně	28
2.2. Vývoj právní úpravy kupní smlouvy v oblasti spotřebitelského práva	31
Kapitola III. Filozofie občanského zákoníku a jeho základní principy	35
3.1. Výchozí aspekty občanského zákoníku	35
Kapitola IV. Kupní smlouva v nadnárodních projektech	42
4.1. Obecná charakteristika	42
4.2. Principy evropského smluvního práva/Principles of European Contract Law (PECL)	45
4.3. Návrh společného referenčního rámce/Draft Common Frame of Reference (DCFR).....	51
4.4. Evropský smluvní kodex/The European Code of Contracts (CEC).....	54
4.5. Společné jádro evropského soukromého smluvního práva/The Common Core of European Private Law	55
4.6. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT/UNIDROIT Principles of International Contracts.....	57
4.7. Lex mercatoria	63
4.8. Nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje/Common European Sales Law (CESL).....	65
Kapitola V. Předsmluvní stadium kontraktace	69

5.1. Současná právní úprava kupní smlouvy, evropské právní úpravy a vývoj soft law.....	69
5.2. Nabídka a její přijetí	81
Kapitola VI. Vznik kupní smlouvy.....	96
6.1. Aspekty nabídky a její akceptace	96
6.2. Smlouva o smlouvě budoucí kupní	108
Kapitola VII. Předmět koupě	110
7.1. Institut mobiliární koupě.....	110
7.2. Institut imobiliární koupě	115
7.3. Předmět kupní smlouvy v Sale of Goods Act a Code Civil	122
Kapitola VIII. Převod vlastnického práva	127
8.1. Převod vlastnického práva movitých věcí a jeho atributy v evropských právních úpravách	127
8.2. Převod vlastnického práva k nemovité věci	135
8.3. Exkurs - nabytí vlastnického práva od neoprávněného	139
Kapitola IX. Kupní cena	151
9.1. Obecně o institutu kupní ceny	151
9.2. Kupní cena v Sale of Goods Act a Code civil	162
9.3. Záloha a závdavek	168
9.4. Neúměrné zkrácení kupní ceny – laesio enormis	170
9.5. Cenová doložka	177
9.6. Snížení kupní ceny	178
Kapitola X. Dodání předmětu koupě	181

10.1. Práva a povinnosti ohledně dodání věci v evropských právních úpravách...	181
10.2. Místo, způsob a doba dodání zboží	187
10.3. Soulad zboží se smlouvou.....	199
Kapitola XI. Práva a povinnosti smluvních stran.....	211
11.1. Právo na změnu smlouvy – obecná výhrada změny okolností	211
11.2. Jednostranná změna závazku a zrušení kupní smlouvy.....	220
11.3. Postoupení práv a povinností z kupní smlouvy.....	227
Kapitola XII. Práva z vadného plnění a záruka za jakost.....	229
12.1. Vývoj odpovědnosti za vady v právních úpravách	229
12.2. Právní východiska odpovědnosti za vady v současné právní úpravě	231
12.3. Rozhodný okamžik pro zjištění existence vady	239
12.4. Odpovědnost za vady v Code civil.....	247
12.5. Záruka za jakost	249
Kapitola XIII. Obchodní podmínky v kupní smlouvě	253
Kapitola XIV. Instituty zvyšující jistotu smluvních stran	265
14.1. Závdavek	265
14.2. Smluvní pokuta	268
14.3. Sjednání podmínek v kupní smlouvě a rizika možné neplatnosti.....	274
Kapitola XV. Koupě závodu	277
15.1. Úprava v obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb.	277
15.2. Současná právní úprava prodeje závodu	279
Kapitola XVI. Významná tržní síla	290

16.1. Obecně	290
16.2. Významná tržní síla a úprava v evropských zemích	294
16.3. Významná tržní síla a přístup Evropské unie.....	300
16.4. Právní úprava významné tržní síly v České republice	310
 Kapitola XVII. Kupní smlouva uzavíraná se spotřebitelem	317
17.1. Vývoj právní úpravy kupní smlouvy uzavírané se spotřebitelem	317
17.2. Spotřebitel ve vývoji práva Evropské unie	326
17.3. Spotřebitel v občanském zákoníku	342
17.4. Kupní smlouva uzavíraná se spotřebitelem v evropských právních úpravách	356
 Kapitola XVIII. Vedlejší ujednání při kupní smlouvě	363
18.1. Obecně k vedlejším ujednáním při kupní smlouvě	363
18.2. Výhrada vlastnického práva.....	365
18.3. Výhrada zpětné koupě a zpětného prodeje	372
18.4. Předkupní právo	377
18.5. Koupě na zkoušku	389
18.6. Výhrada lepšího kupce	391
18.7. Cenová doložka	391
18.8. Jiná vedlejší ujednání	391
 Kapitola XIX. Kupní smlouva a smluvní typy příbuzné - smlouva směnná, darovací smlouva a smlouva o dílo	393
19.1. Smlouva směnná.....	393
19.2. Darovací smlouva.....	398
19.3. Smlouva o dílo	403

19.4. Svépomocný prodej	408
Kapitola XX. Závěry	409
Shrnutí	420
Summary	435
Seznam použité literatury	450
Další stěžejní použité právní prameny	463
Seznam judikatury	466

Seznam použitých zkratk

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch/Obecný občanský zákoník z roku 1811 (1. června 1811), platný v Rakousku
ACQP	Acquis principles/Pravidla Acquis
AGBG	Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen (German Standard Terms Act of 1976)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch/Německý občanský zákoník, účinný od 1900 ve Spolkové republice Německo
BGHZ	Amtliche Sammlung der Entscheidung des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen/ Úřední sbírka rozhodnutí Spolkového soudního dvora v civilních věcech
C.c.	Codice civile/Italský občanský zákoník
CCF	Code civil des Français/Francouzský občanský zákoník
CCQ	Code Civil de Québec/Občanský zákoník kanadské provincie Québec
CEC	Návrh Evropského zákoníku o smlouvách (návrh Pavijské skupiny)
CESL	Common European Sales Law, COM (2011) 0635 v konečném znění/Návrh nařízení Evropské komise o společné evropské právní úpravě prodeje (o společném evropském právu kupní smlouvy)
CISG	United Nations (Vienna) Convention on Contracts for the International of Goods/Úmluva OSN (Vídeňská úmluva) o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z 11. dubna 1980, vyhlášená sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb.
DCFR	Draft Common Frame of Reference/Návrh společného (všeobecného) referenčního rámce „evropského občanského zákoníku“
DZ	Důvodová zpráva k občanskému zákoníku
ECC	European Civil Code/Evropský občanský zákoník
ESD	Evropský soudní dvůr
ESLP	Evropský soud pro lidská práva

HGB Německý obchodní zákoník

KatZ Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů

KS Krajský soud

Listina základních práv a svobod ČR

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku

MS Městský soud

Nařízení 1/2003

Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy

Nařízení Řím I

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, ze dne 17. června 2008

Nařízení Řím II

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy

NBW Nieuw Burgerlijk Wetboek/Občanský zákoník Nizozemského království

NS ČR Nejvyšší soud České republiky

NS ČSR Nejvyšší soud Československé republiky

ObalZ Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech), ve znění pozdějších předpisů

ObčZ 1964

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OHS Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů

OchSpotř

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

OchrZn Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochranných známkách), ve znění pozdějších předpisů

OR Obligationenrecht/Švýcarské obligační právo (pátá část švýcarského občanského zákoníku)

OSŘ Zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OZO Zákon č. 946/1811 Sb. zák., Obecný zákoník občanský, JGS Nr. 946/1811

PECL Principles of European Contract Law 1992/Principy evropského smluvního práva z roku 1992

PETL Principles of European Tort Law/Principy evropského deliktního práva

PELS Principy evropského práva kupní smlouvy

PICC Principles of International Commercial Contract UNIDROIT/Principy mezinárodních obchodních smluv Mezinárodního institutu pro sjednocení soukromého práva

PrůmVz Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

PřemZ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů

Rc Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, tzv. Zelená sbírka, vydávaná Nejvyšším soudem ČSFR a poté Nejvyšším soudem ČR

Sb. Sbírka zákonů

Sb. m. s. Sbírka mezinárodních smluv

SchwarzArbG

Schwarzarbeitsbekämpfungsgesetz/Německý zákon proti nelegální práci

směrnice 93/13/EHS

Směrnice Rady 93/13/EHS z 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

směrnice 1999/44/ES

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES z 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží

SOGA Sale of Goods Act

StavZ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů

TechPVýr

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

UCC Uniform Commercial Code

UCTA Unfair Contract Terms Act 1977 (England)

UNCITRAL

United Nations Commissions on International Trade Law/Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo

UNIDROIT

Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT/Mezinárodní ústav pro sjednocení mezinárodního práva soukromého

ÚS Ústavní soud České republiky

Ústava Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

UTCCR Unfair Terms in Consumer Contract Regulations 1999 (England)

VeřRej Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

VS Vrchní soud

VynZn Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o významné tržní síle

Zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití

- ZGB** Zivilgesetzbuch/Občanský zákoník švýcarské konfederace z roku 1910
- ZMO** Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu), ve znění pozdějších předpisů
- ZMPS** Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
- ZOK** Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
- ZGB** Schweizerisches Zivilgesetzbuch/Švýcarský občanský zákoník
- ZPr** Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- ŽZ** Zákon č. 455/1991Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Předmluva

Kupní smlouva, jeden ze základních institutů soukromého práva, je jak v soukromých, tak i v podnikatelských kruzích, nejfrekventovanějším typem smlouvy, téměř každodenně ovlivňující život nejen běžného člověka a podnikatelskou činnost fyzických a právnických osob, ale i ekonomiku celých hospodářských oblastí. Tomuto faktu odpovídá důležitost postavení kupní smlouvy v právních řádech, kde kupní smlouva bývá řazena na první místo v oblasti zvláštní úpravy smluvních vztahů. Z historického hlediska, zejména z pohledu institutů římského práva, kupní smlouvě předcházela pouze smlouva směnná a z práva kupní smlouvy se posléze vyvinuly obecné smluvní právo, obecný vzor smlouvy a též i právo odpovědnosti za vady.

Současný svět zahrnující všudypřítomnost nadnárodních korporací, globalizaci a spolu s tím i anonymitu se staly důvodem silného postavení podnikatelů, snadnějšího zneužití ekonomické síly a nekalých praktik. Tyto celosvětové tendence změnily postoje jak menších, tak i mezinárodních podnikatelů, čemuž odpovídal postupný rozvoj spotřebitelské kupní smlouvy, větší míra donucovacích předpisů, nové sankce a možné veřejnoprávní zásahy. Unijní legislativa započala vnášet do smluvního práva prvky napomáhající vyrovnat postavení prodávajících a kupujících.

I v českém právním řádu prošla kupní smlouva, a to nejen v souvislosti se změnou společenského systému po roce 1989, výraznými proměnami. Rekodifikace soukromého práva pak se sebou přinesla ojedinělou možnost uspořádat smluvní právo, prohloubit jej a doplnit o další prvky odpovídající modernímu kontinentálnímu zákonodárství.

Stěžejním cílem této práce by měl být zejména rozbor a srovnání úpravy kupní smlouvy zakotvené v předcházejících duálních právních úpravách občanského zákoníku z roku 1964 a obchodního zákoníku z roku 1991, neobchodní a obchodní kupní smlouvy v komparaci s jednotnou právní úpravou, jež přinesl rekodifikovaný občanský zákoník. Pozornost je věnována též novým principům a zásadám a novému či staronovému pojetí některých právních institutů. Práce

nevynechává ani praktické dopady promítající se do české, respektive evropské, judikatury v souvislosti s kupní smlouvou.

Materie kupní smlouvy v evropském měřítku, resp. smluvního práva vůbec, tvoří rozsáhlou materii, kterou je možné obecně rozdělit na závazné pravidla smluvního práva, nezávazná pravidla tzv. soft law vycházející z institutů Evropské unie a jiné soukromé právní iniciativy. Závazná pravidla tak již nejsou tvořena pouze na národních úrovních, ale patří mezi ně například též Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží či Evropskou unii přesahující Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT mající ambici stanovit obecná pravidla pro mezinárodní obchodní smlouvy. Spolu s tím je třeba i zohlednit opatření Evropské unie, směrnice a nařízení, které rovněž obsahují pravidla smluvního práva. Podobně zaslouží i pozornost návrh nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje

Použitými metodami při naplňování stanovených cílů je vertikálně analytická metoda spočívající ve zkoumání jednotlivých právních institutů a horizontálně komparativní metoda aplikovaná pro zkoumání zahraničních právních úprav, ať již CISG, CESL či příslušných předpisů zejména britské, francouzské a německé právní oblasti.

V mezinárodním kontextu je možné současný komplexní rozvoj problematiky kupní smlouvy nazvat opravdovým rozmachem, jak doktríny, tak i judikatury. Vliv evropeizace, judikatury, včetně mezinárodní, zvyšuje v nemalé míře i význam soudcovského práva.

Dalším nedílným záměrem této práce je věnovat se ve světle moderních evropských trendů jednotlivým právním návrhům zpracovanými odborníky z akademických kruhů. V tomto smyslu se jedná především o Draft Common Frame of Reference, Principles of European Contract Law a v neposlední řadě i European Contract Code,

Práce využívá komparatistické metody snažící se o srovnání české právní úpravy kupní smlouvy s úpravami tohoto tématu zejména ve francouzském, německém, rakouském a anglickém zákonodárství, zejména Code Civil, Code de la Consommation, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Bürgerliches Gesetzbuch, United Kingdom Sale of Goods Act. Jednotlivé oblasti kupní smlouvy, kterým je v této

práci věnována pozornost, jsou doplněny rozbořem aktuální judikatury a srovnáním úpravy dané problematiky v různých právních řádech, zejména v rámci práva Evropské unie.

Kapitola I.

Úvod, zaměření a cíle práce

Dle věcného záměru schváleného vládou České republiky měl být východiskem osnovy občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. návrh československého občanského zákoníku z roku 1937, který nepřilíši výrazně měnil obecný zákoník občanský z roku 1811. Obecný zákoník občanský č. 946/1811 Sb. a všeobecný obchodní zákoník č. 1/1863 ř.z., sjednocující obchodní kodifikaci v německy mluvících zemích, nás zařadily do oblasti vlivu germánského práva a staly se na dlouhou dobu určujícími pro rozvoj právního myšlení u nás. Věcný záměr, tehdy již schválený vládou, měl být základem zpracování osnovy návrhu československého občanského zákoníku v roce 1937 a nikterak významně upravoval obecný zákoník občanský z roku 1811.⁽¹⁾

Rok 1950 přinesl nejen zcela nové uspořádání společenských poměrů, ale spolu s nimi i schválení výrazně redukováného a ideologizovaného občanského zákoníku, který do jisté míry stále respektoval výše zmíněný obecný zákoník občanský. Spolu s tím, v návaznosti na společenské klima likvidující soukromé podnikání a volný trh, došlo ke zrušení i obchodního zákoníku. Nyní již byla veškerá produkce soustředěna v rukách státu a fyzická osoba se stala zaměstnancem a spotřebitelem. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve svém původním znění významně potlačil úpravu smluvních vztahů a nahradil ji úpravou tzv. služeb, překvapivě však majících blízko k dnešnímu právu spotřebitele.⁽²⁾ Hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb. nedokonale nahrazující původní obchodní zákoník, upravoval organizaci státního hospodářství.

Přesto, navzdory probíhající studené válce a rozdělení politických systémů, je možné do jisté míry sledovat podobnosti v právním vývoji zemí, byť na první pohled zcela odlišných ve svém politickém a ekonomickém vývoji. Lze říci, že v českém právním řádu před rokem 1990 pouze zákoník mezinárodního obchodu č. 101/1963 Sb. vznikl s respektem ke klasické právní kultuře, když obsahoval klasické obligační instituty používané však pouze na právní vztahy s cizím prvkem, pokud v konkrétním případě

(1) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

(2) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha, C.H. Beck, 2004.

nepodléhaly přednostně mezinárodní smlouvě, jak tomu bylo v případech zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci.

Občanský zákoník v dnešní podobě se v některých aspektech, zejména pak v systematice uspořádání, navrácí jak k obecnému zákoníku občanskému, tak i k osnově z roku 1937. Samotné znění občanského zákoníku je inspirováno různými právními úpravami, včetně obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. a občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. S podobnými úpravami se můžeme setkat zejména v obecné části úpravy závazkového práva, popřípadě u některých typů smluv.

Právní kontinuita veřejného i soukromého práva s totalitním obdobím, deklarovaná oficiálně počátkem devadesátých let, byla dle některých názorů základním omylem, zejména pak v soukromoprávní sféře, kdy došlo k nutné totální přeměně sociálních, ekonomických a spolu s tím i právních vztahů souvisejících zejména s rozvojem podnikání fyzických a právnických osob.⁽³⁾ Recepce některého z evropských občanských zákoníků, zřejmě zejména ABGB či BGB, nebyla akceptována. Obchodní zákoník nahradil hospodářský zákoník, přičemž se opíral zejména o úpravu zákoníku mezinárodního obchodu; bohužel, ne vždy patřičně zohlednil vnitrostátní závazkové vztahy.

V roce 1991 novelizovaný občanský zákoník našel svoji inspiraci též v zákoníku mezinárodního obchodu, začlenil dodatečně instituty obligačního práva, nicméně úprava byla velmi stručná a neúplná. Rozdělení obligačního práva mezi občanský a obchodní zákoník však bylo ojedinělé v porovnání s vyspělými zahraničními kodifikacemi. Legislativní vývoj v rychle se měnících společenských poměrech byl zákonitě překotný; v právním řádu se objevovaly mezery a nevyjasněné koncepce a ku prospěchu nebyly ani další překotné novelizace nově přijatých právních předpisů. Členství v Evropské unii přineslo do českého právního řádu nové a mnohdy užitečné prvky. Současný občanský zákoník obsahuje rysy obecného zákoníku občanského z roku 1811, zejména co se týká systematiky uspořádání a určitých obecných zásad.

(3) Pelikánová, I., Pelikán, R. Úvod. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 1. vydání. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2014.

V detailech pak spíše navazuje na dosavadní úpravu v obchodním zákoníku z roku 1991 či občanského zákoníku z roku 1964; v rámci harmonizace přebírá evropské unijní právo.

V neposlední řadě je třeba zmínit návrhy soft law vypracované akademickými kruhy, včetně Principů evropského smluvního práva (*Principles of European Contract Law PECL*)(4) a Návrh společného referenčního rámce (*Draft Common Frame of Reference DCFR*). Lze mít za to, že v tomto směru je integrující povaha nynějšího občanského zákoníku pokrokem. Obligační právo v občanském zákoníku z roku 1964 upravovalo pouze některé smluvní typy, zatímco nová úprava je kompletní a zakotvuje do občanského zákoníku i všechny smlouvy obsažené předtím v obchodním zákoníku z roku 1991. V některých případech až příliš silná inspirace obchodním zákoníkem bohužel může přinést problémy při uzavírání smluv z podstaty neobchodních.

Individualistické pojetí občanského zákoníku z roku 2012 zdůrazňuje autonomii vůle a s tím související převažující dispozitivnost ustanovení. Autonomie vůle je vyjádřena jak svobodou, tak i odpovědností, jedince za budování vztahů s druhými subjekty. Dalším výrazným rysem nové kodifikace je zdůraznění úlohy dobrých mravů, poctivosti a dobré víry; dobré mravy se staví nad zákon a jejich dodržování se stává věcí veřejného pořádku. V případě, že určité jednání lze mít za rozporné s dobrými mravy je tím založena jeho absolutní neplatnost, zatímco porušení zákona zakládá povinnost dalšího zkoumání potenciálního narušení veřejného pořádku. Současný občanský zákoník si klade ambici být právním rámcem pro uskutečňování nové svobody a zároveň pro stanovení možností a limitů pro nakládání s touto svobodou, včetně odpovídající ochrany před nepoctivým, nemravným či zneužívajícím jednáním. Významným rysem moderního evropského soukromého práva se stává stále rozsáhlejší a dokonalejší ochrana základních lidských práv (5) související s

(4) Setkáváme se s různými překlady do českého jazyka - Pravidla/principy evropského smluvního/závazkového práva.

(5) Projevem této humanizace je i dlouho očekávané zakotvení nového postavení živého zvířete v § 494 občanského zákoníku, jako smysly nadaného živého tvora, již nepovažovaného za věc. Stěžejní praktický dopad do problematiky ochrany zvířat mají však i nadále zvláštní zákony, zejména pak trestní zákoník.

všeobecnou humanizací práva a plynoucí do rozsáhlejší možnosti odškodňování nemajetkové újmy a stále dokonalejší ochrany spotřebitele. Mezi významné změny patří v oblasti věcných práv obnovení zásady superficies solo cedit, tj. zásady, že stavba se stává bez dalšího součástí pozemku. Tato zásada římského práva, odstraněná z právního řádu v roce 1950, se sebou přináší i další změny v oblasti věcného práva. Stavba již není v právním smyslu samostatnou věcí; úprava práva stavby umožňuje dočasně oddělit vlastnictví pozemku a stavby.

V oblasti předmětu subjektivních práv je nově upraven pojem obchodního závodu nahrazujícího dosavadní „podnik“ upravený v § 5 obchodního zákoníku. Úprava spotřebitelských smluv navazuje na úpravu obsaženou v občanském zákoníku z roku 1964, částečně ji modifikuje a doplňuje o směrnici 2011/83/EU o právech spotřebitelů.⁽⁶⁾

Způsoby aplikace mezinárodních smluv závisejí od monistického či duálního právního systému daného státu. Země monistického systému, jakými jsou například Francie či Nizozemsko, inkorporují mezinárodní smlouvy bez dalšího do svých právních řádů, zatímco státy s duálním právním systémem, mezi něž patří Německo a Velká Británie, začleňují mezinárodní smlouvy do vnitrostátní legislativy formou transpozic.

Současné evropské právní trendy se snaží odstranit dualismus veřejného a soukromého práva ve svých zákonných úpravách, jmenujme v této souvislosti například francouzský obchodní zákoník z roku 2000; české právo na této myšlence však nadále setrvává a prezentuje občanský zákoník jako ryze soukromoprávní předpis bez vlivu veřejného práva.⁽⁷⁾ Tent fakt lze vidět zejména v oblasti spotřebitelského práva, jehož úprava je rozdělena mezi občanský zákoník, zákon o spotřebitelském úvěru a zákon o ochraně spotřebitele. V praxi tento stav vede k tomu, že například ustanovení o zneužívajících klauzulích ve smlouvách jsou upravena v občanském zákoníku a úprava nekalých praktik pak v zákoně o ochraně

(6) Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. Praha, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.

(7) Pelikánová, I., Pelikán, R. Úvod. In: Švestka, J., Dvořák, J., Zuklínová, M. op. cit. subj. 3.

spotřebitele, jenž zakotvuje též sankce v souvislosti s povinnostmi uloženými občanským zákoníkem. Nutnost změny v soukromoprávní regulaci pak vyvolává nutnost provedení změny v navazující regulaci veřejnoprávní, což se může stát v budoucnu zdrojem nestability a inkoherence.

Jedním z inspiračních zdrojů českého občanského zákoníku se stal občanský zákoník Québecu, jenž ve svém úvodu hovoří o tom, že „je tvořen souborem pravidel, který ve všech oblastech, na něž se vztahují jejich slova, duch a předmět, tvoří výslovně či implicitně obecné právo. V těchto oblastech tvoří základ ostatních zákonů, které mohou zákoník doplnit nebo se od něj odchýlit.....“ a charakterizuje tak jednu z nejvýraznějších rolí kodexu, který sice po formální stránce není zákonem s větším stupněm právní síly, přesto však je či spíše by měl být základem všech ostatních zákonů upravujících stejnou materii; zákony mohou příslušný kodex doplnit či se naopak od něj odchýlit v souladu se zásadou *lex specialis derogat generali*, tj. zvláštní úprava má přednost před normou obecnější či subsidiární.

Společná evropská právní úprava prodeje (CESL) vznikla v reakci na Zelenou knihu o možnostech politiky ve vytvoření evropského smluvního práva, jejímž záměrem je poskytnout samostatný soubor pravidel smluvního práva obsahujícím mimojiné ustanovení o ochraně spotřebitele. V rámci vnitrostátního práva členského státu Evropské unie tak CESL vytváří druhý systém smluvního práva upravujícího mimojiné právní vztahy prodávajících a kupujících.⁽⁸⁾

Vzhledem k tomu, že stále existují značné rozdíly mezi jednotlivými systémy smluvního práva členských států, zavádí Evropský parlament tento fakultativní nástroj a současně vyslovuje požadavek, aby veškeré subjekty, ať již se jedná o vztahy mezi obchodníky či mezi obchodníky a spotřebiteli, měly možnost svobodné volby nepovinného nástroje, který je alternativou k vnitrostátnímu a mezinárodnímu právu, tak zvaný opt-in. Dle čl. 6 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), je obchodník podnikající v některém ze členských států povinen dodržovat smluvní právo tohoto

(8) Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, COM (2011) 0635 v konečném znění.

členského státu. Pokud si smluvní strany zvolí jiné rozhodné právo a současně kogentní předpisy o ochraně spotřebitele členského státu spotřebitele poskytují vyšší úroveň ochrany, musí tato kogentní pravidla ochrany spotřebitele dodržovat.

Návrh z pera akademiků společného referenčního rámce Draft Common Frame of Reference si klade za cíl stanovit společné principy a terminologii v oblasti evropského smluvního práva za účelem zdokonalení *acquis* z oblasti smluvního práva. Tento Návrh by se měl stát dokumentem směřujícím k větší sounáležitosti již existujících a budoucích *acquis* v oblasti evropského smluvního práva.⁽⁹⁾

Nejen kupní smlouva, ale i samotný termín „smlouva“, je v jednotlivých právních řádech charakterizován rozdílně a navzdory stejnému termínu obsah se více či méně liší. Francouzský Code Civil (článek 1101), ⁽¹⁰⁾ jakož i italský Codice civile (článek 1321), používají obdobnou definici a charakterizují smlouvu jako dohodu, kterou se jedna nebo několik osob zavazuje vůči jedné nebo několika dalším osobám něco konat nebo nekonat, převést právo či věc, přičemž italský zákoník hovoří o vzniku, stanovení nebo zániku práva mezi stranami a o právních majetkových vztazích. Holandský občanský zákoník (článek 6:213) charakterizuje smlouvu jako vícestranný druh právního jednání, kterým se jedna či více stran zavazují vůči druhé či dalším stranám.

Německý BGB, ⁽¹¹⁾ jenž vstoupil v účinnost v roce 1900, definici smlouvy neobsahuje vůbec, nicméně v návaznosti na další ustanovení lze říci, že vychází z podobné definice jako holandský občanský zákoník, kdy smlouvu vidí jako právní jednání (§ 311) a stanoví, že „pokud není zákonem stanoveno jinak, smlouva mezi stranami je nezbytná pro to, aby byl vytvořen závazek právní transakce nebo změněn obsah závazku.“ Základní ustanovení německého smluvního práva obsahuje BGB, nicméně důležitou roli hrají i precedenty a legal writings. Za dobu své existence soudy i akademické kruhy přizpůsobily BGB měnícímu se společenskému

(9) Draft Common Frame of Reference (DCFR) k nalezení též na www.ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.

(10) Code civil k nalezení též na www.legifrance.gouv.fr.

(11) Bürgerliches Gesetzbuch k nalezení též na <http://www.gesetze-im-internet-de/bgb/>.

a právnímu prostředí a vyplnili případné mezery v právu. Příkladem může být doktrína pozitivního porušení smlouvy (*positive Vertragsverletzung*) či předsmuvní odpovědnost. Některé části právní nauky týkající se obligací byly postupně kodifikovány a začleněny do BGB prostřednictvím zákona (*Schuldrechtsmodernisierungsgesetz*), včetně práva na ochranu spotřebitele.

Francouzský právní řád upravuje kupní smlouvu v Code Civil obsahujícím obecné právní zásady, v Code de la consommation s pravidly v oblasti spotřebitelských smluv a posléze Code de Commerce upravuje smlouvy obchodní. V anglickém právu stěžejní část smluvního práva není upravena v kodexech, ale na základě Common law. Nicméně přesto existuje několik zásadních norem, zejména pak Misrepresentation Act 1967, Unfair Contract Terms Act 1977, Contracts (Right of Third Parties) Act 1999 či United Kingdom Sale of Goods Act 1893 v pozdějších novelizacích. (12)

S ohledem na vše shora uvedené bych se tak ráda ve své práci zabývala zejména základní hypotézou vycházející z mého předchozí teoretického studia i praktických zkušeností s kontinentálními právními řádů, zejména frankofonních zemí a dále s právními řády Common law, a v neposlední řadě i akademických projektů a evropských dokumentů z oblasti prodeje, a na bázi komparativního přístupu bych se zaměřila na to, do jaké míry se současný český občanský zákoník stal skutečně moderním právním kodexem, aspirujícím oprávněně na své místo mezi vyspělými moderními právními kodifikacemi. Aby byla však tato komparace úplná, je třeba se dle mého názoru rovněž zabývat českou právní úpravou ve svém historickém vývoji a analyzovat tak i přínos, případně dle mého subjektivního pohledu, případné dílčí nedořešenosti, právě v kontextu vývoje české právní úpravy.

(12) Adams, N. J., Macqueen, H. Atiyah's Sale of Goods. 12th edn, London, Pearson Longman, 2010.

Kapitola II.

Exkurz – vývoj právní úpravy kupní smlouvy

2.1. Obecně

Již komentář k československému obecnému zákoníku občanskému zmiňuje jako nejvyšší zásadu právní svobody jednotlivce, tj. realizaci autonomie vůle a kontraktační volnost, na druhou stranu však současně s tím hovoří též o další z nejdůležitějších zásad „pacta sunt servanda“, tj. o zásadě dodržování smluv a vázanosti smlouvou. Výchozí myšlenkou je zajištění rovné svobody každému a s ní zákonitě spjatou i nutnost tuto svobodu ve prospěch jednotlivce omezit. Současně je zdůrazňováno, že svoboda jednotlivce, realizace autonomie vůle a „nevázanost právní normou“ musí být vykládány v souladu s vázaností právním řádem, zejména pak s jeho kogentními pravidly.⁽¹⁾

Již v devatenáctém století lze v českém právu nalézt multiplikaci institutů obligačního práva projevující se v dualismu neobchodních a obchodních obligací, rovněž tak i dvacáté století přineslo velké množství speciálních úprav. Dualismus institutu kupní smlouvy se znovu objevil s přijetím obchodního zákoníku v roce 1991, kdy kupní smlouva byla po dlouhou dobu upravena ve dvou kodexech, a to v občanském i v obchodním zákoníku. Nicméně o kvalitě obchodního zákoníku, navzdory mnoha kritikám hovoří i to, že občanský zákoník č. 89/2012 Sb. z něj v mnoha ohledech vychází a čerpá, a to včetně úpravy institutu koupě, byť s lingvistickými úpravami, nedotýkajícími se však konkrétního věcného obsahu.

Rozdíly v obchodněprávní a občanskoprávní úpravě byly zřejmé již z výchozích definic kupních smluv. Občanský zákoník upravující kupní smlouvu pro movité věci uzavíranou mezi občany stanovil, že z kupní smlouvy vzniká prodávajícímu povinnost odevzdat předmět koupě a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a

(1) Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha, ASPI publishing, 2002.

zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou kupní cenu. Prodávající musel být vlastníkem prodávané věci a tuto skutečnost musel potvrdit ve smlouvě svým prohlášením.

Obchodní zákoník kupní smlouvu charakterizoval jako smlouvu, kterou se prodávající zavazuje dodat kupujícímu zboží buď jednotlivě určené nebo určené co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo ke zboží a kupující se zavazuje zaplatit za něj prodávajícímu kupní cenu. Obchodní zákoník vymezoval kupní smlouvu na základě uvedení tzv. podstatných částí smlouvy a upravoval v plném rozsahu problematiku kupní smlouvy k věcem movitým, v případě věcí nemovitých byly i v případě vztahů mezi podnikateli aplikovány prioritně ustanovení občanského zákoníku.

Zatímco tedy dle znění občanského zákoníku bylo povinností prodávajícího odevzdat předmět koupě, dle obchodního zákoníku byl prodávající povinen dodat zboží, kterým byla rozuměna výhradně věc movitá.⁽²⁾

Paralelní existence dvou kodexů, tj. občanského a obchodního, se sebou poměrně často přinášela výkladové problémy vycházející z této dvojkolejnosti, a to zejména v podobě pochyb, který z kodexů se vztahuje na řešení konkrétního právního vztahu. Dvojkolejnost závazkové úpravy byla podrobována kritice zejména pro „nepřehlednost, nedostatečnou jasnost a neodůvodněné překrývání v některých částech“.⁽³⁾ Spolu s tím se tyto problémy projevovaly i v nejednoznačné judikatuře.⁽⁴⁾ Rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dokladem toho, že řešení právních vztahů v rámci existence dvou kodexů přinášelo mnohé praktické problémy a nebylo příliš

(2) Kopáč, L. Dodání zboží podle obchodního zákoníku. Právní rádce, 1993, č. 6.

(3) Černá, S., Plíva, S. a kol. Podnikatel a jeho právní vztahy. 1. vydání. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013.

Srov. též vhodnost užívání občanského a obchodního zákoníku v souvislosti s tzv. absolutními neobchody, kdy NS ČR stanovil, že „..... právní úprava tzv. absolutních neobchodů podle obchodního zákoníku se od 1. ledna 2001 změnila tak, že smluvní typy upravené pouze v občanském zákoníku se řídí občanským zákoníkem jen v rozsahu této úpravy, přičemž se ale na ně zároveň použijí obecná ustanovení obchodního zákoníku“. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2006, sp. zn. 30 Cdo 595/2006.

(4) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2003, sp. zn. 32 Odo 441/2003, k určení předmětu kupní smlouvy při prodeji věcí určených úhrnně stanoví, že „..... kupní smlouva, jejímž předmětem jsou movité věci určené úhrnně, tj. jak stojí a leží, a která je uzavřena mezi

nápomocno usnadnění praktických řešení soukromých či obchodních právních otázek. Jednotná právní úprava způsobuje mimojiné i to, že ustanovení o závazcích z obchodních závazkových vztahů uplatňovaná v obchodním zákoníku jsou zakotvena v občanském zákoníku, čímž dochází k jeho komercializaci s tím, že ochranu před negativy, které by s tímto jevem mohly být spojeny, jsou vyrovnány instituty spojenými s ochranou slabší strany.

Moderní soukromé právo má oproti minulosti i další výrazný rys a tím je stále dokonalejší ochrana základních lidských práv. Kodifikace základních lidských práv se stávají součástí ústavního pořádku a občanské zákoníky tuto úpravu doplňují. Důvodová zpráva tento nový kontext, který neexistoval v době vzniku obecného zákoníku občanského, jasně reflektuje slovy, že „..... Změny v zákonné úpravě občanského práva mají společného jmenovatele. Tím je hledisko ústavní konformity a především navázání občanského zákoníku na Listinu základních práv a svobod.“

Převažujícím rysem občanského zákoníku z roku 1964 byla již zmíněná stručnost a v podstatě vyloučení obligačního práva, které se znovu začlenilo až v demokratických poměrech, podobně nedostatečná byla i úprava věcných práv spočívající i v tom, že soukromé vlastnictví vlastně neexistovalo. Změnu v chápání věcí v právním smyslu lze spatřovat i v návratu zásady superficies solo cedit, díky které již stavba není samostatnou věcí, ale stane se až na výjimky součástí pozemku.⁽⁵⁾ S tím pak souvisí i úprava práva stavby jako prostředku umožňujícího dočasně oddělit vlastnictví pozemku a stavby. Touto úpravou končí jedna z přetrvávajících deformací českého práva a dochází k návratu mezi vyspělé kodifikace respektující vlivy práva římského.

podnikateli při jejich podnikatelské činnosti dle § 261 odst. 1 obchodního zákoníku, je smlouvou podle ustanovení § 588 občanského zákoníku a nikoliv smlouvou podle ustanovení § 409 obchodního zákoníku.“

(5) K této zásadě se po sedmdesáti letech vrací i ruské právo.

2.2. Vývoj právní úpravy kupní smlouvy v oblasti spotřebitelského práva

Počátky úprav spotřebitelského práva lze nalézt již před rokem 1950, a to i mimo Evropu. V roce 1975 vstoupil v platnost Předběžný program o ochraně spotřebitele a informační politice přijatý Radou EHS, jenž se stal první společnou spotřebitelskou strategií na úrovni Evropského hospodářského společenství, později Evropské unie. Obsahem zmíněného dokumentu se stala základní spotřebitelská práva, zejména ochrana zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů, právo na náhradu škody, právo na informace a na vzdělání a v neposlední řadě pak i právo na sdružování se k ochraně společných zájmů. Předběžný program o ochraně spotřebitele a informační politice byl následován dalšími strategiemi jako reakce na aktuální vývoj potřeb spotřebitelů.⁽⁶⁾

Maximální pozornost byla věnována ochraně práv spotřebitele, jeho informovanosti a vzdělávání, přístupu ke spravedlnosti, bezpečnosti výrobků a boji proti nekalým obchodním praktikám. Všemi tezemi se prolínalo právo na informace jako základní nástroj spotřebitelů pro ochranu sebe sama, a to zejména formou poskytování transparentních informací o produktech, a tím i možnosti porovnávání jednotlivých produktů na trhu. Obecně pak byla zdůrazňována snaha naučit spotřebitele posoudit základní rysy zboží a služeb, jejich kvalitu a cenu tak, aby získal dostatek informací pro kvalifikované spotřebitelské rozhodnutí, včetně možnosti požívat zboží či služeb bezpečným a uspokojivým způsobem, případně žádat náhradu za způsobenou újmu pramenící z dodaného zboží či služeb.⁽⁷⁾

Milníkem ve vývoji evropského spotřebitelského práva lze označit Jednotný evropský akt podepsaný v roce 1986, jenž zdůrazňoval zejména ochranu zdraví a bezpečnosti spotřebitelů; v roce 1992, resp. 1997, následovaly Maastrichtská, resp. Amsterdamská, smlouva. Pro léta 2007 – 2013 Komise Evropské unie vydala

(6) Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. Praha, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.

(7) Tichý, L. (ed.) Ochrana spotřebitele. Praha, Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2014.

strategii novou, jenž dále posilovala postavení spotřebitelů v celé Evropské unii. Do tohoto období patří i přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2009 stanovící, že hlavním cílem Evropské unie není hospodářská politika sama o sobě, ale tato hospodářská politika by měla být nástrojem ve službách spotřebitelů a k podpoře jejich zájmů.⁽⁸⁾ V tomto období dochází k dalšímu posílení postavení spotřebitele v oblasti ceny, kvality, výběru a bezpečnosti výrobků a služeb jako stěžejní oblasti pro fungující společný trh a spolu s tím i pro zachování důvěry spotřebitele v tento společný trh.

Prioritou bylo zlepšení kontroly spotřebitelských trhů a zpětné vazby od jednotlivých států, zlepšení právních předpisů v oblasti ochrany spotřebitele, zlepšení vymahatelnosti právních předpisů a vymahatelnosti práva vůbec, zlepšení informovanosti a vzdělávání spotřebitelů. Vzhledem k tomu, že spotřebitel je považován za důležitý subjekt rozvoje přeshraničního obchodu, tak uvedená strategie zmiňovala též potřebu učinit spotřebitele středem dalších evropských politik a aktivit.⁽⁹⁾

Významnou roli v oblasti vývoje spotřebitelského práva zaujala Zelená kniha shrnující práce a úvahy v oblasti spotřebitelského acquis, včetně samohodnotícího kritéria a hlavních cílů s tím, že „EU bude vědět, že uspěla, bude-li do roku 2013 schopna důvěryhodně prokázat, že všichni občané EU mohou nakupovat kdekoli v EU, že mohou nakupovat v obchůdku na rohu stejně jako na internetových stránkách a důvěřovat, že jsou stejně účinně chráněni, ať už před nebezpečnými výrobky nebo nepoctivými obchodníky; a bude-li schopna prokázat všem maloobchodníkům, ale zvláště malým a středním podnikům, že mohou prodávat kdekoli na základě jednoho jednoduchého souboru pravidel.“⁽¹⁰⁾

V průběhu více jak deseti let vydala Evropská komise několik směrnic působících na principu minimální harmonizace, jenž stanovovaly minimální standardy ochrany spotřebitele a umožňovaly jednotlivým členským státům v rámci jejich implementace

(8) Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část. Praha, Wolters Kluwer ČR a.s., 2013, 432 s.

(9) Hout, M. Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj. www.epravo.cz, 2011.

(10) Zelená kniha: např. o zárukách spotřebního zboží a pozáručním servisu (1993), o přezkumu spotřebitelského acquis (2007), o kolektivním odškodnění spotřebitelů (2008). K nalezení též na http://ec.europa.eu/green-papers/index_cs.htm

do vnitrostátních právních řádů úroveň ochrany spotřebitele popřípadě zvyšovat. Následně však došlo k přehodnocení metody minimální harmonizace s tím, že možná rozdílná aplikace směrnic, zejména v oblasti úpravy lhůt pro odstoupení od smlouvy, nepřispívala ke zvyšování právní jistoty spotřebitelů. V současnosti převažuje snaha o stanovení jednotných pravidel aplikovaných ve všech členských zemích Evropské unie na principu maximální harmonizace spotřebitelského práva v oblastech kupní smlouvy a nekalých ustanovení, a to jak u smluv uzavíraných na dálku, tak i u smluv uzavíraných mimo obchodní prostory podnikatele.

Lze konstatovat, že je opouštěna koncepce minimální harmonizace, nicméně umožňuje se členským státům ponechat v platnosti či přijmout odchylná vnitrostátní pravidla, není-li ve směrnici samé stanoveno odlišně. Lze konstatovat, že se jedná o metodu úplné harmonizace, avšak neprovedenou do důsledků.⁽¹¹⁾

Spotřebitelské unijní *acquis* mající souvislost s kupní smlouvou je tvořeno zejména následujícími směrnicemi

Směrnice Rady 85/374/EHS o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky

Směrnice Rady 85/577/EHS na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/55/ES, kterou se mění směrnice 84/450/EHS o klamavé reklamě tak, aby zahrnovala i srovnávací reklamu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES o ochraně spotřebitele při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES o určitých aspektech nákupu spotřebního zboží a záruk za spotřební zboží

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/13/ES o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích

(11) Tichý, L., Večl, T. (eds.) Vývoj evropského spotřebitelského práva (k návrhu směrnice o právech spotřebitele). Praha, Univerzita Karlova, 2009.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES o klamavé a srovnávací reklamě.

Znakem unijního práva spotřebitele je prolínání práva soukromého a veřejného a i legislativa vyspělých států stále méně respektuje rozlišení soukromého a veřejného práva ve směru ovlivňování systému zákonné úpravy. Příkladem může být francouzský obchodní zákoník, který lze pokládat za univerzálně integrující všechny předtím existující úpravy dané oblasti bez ohledu na to, zda mají veřejnoprávní či soukromoprávní charakter. Příprava francouzské kodifikace byla brána jako příležitost postoupit v propojení veřejnoprávní a soukromoprávní problematiky všude tam, kde je to pokládáno za účelné. Lze však konstatovat, že v některých oblastech došlo až ke zbytečně násilnému oddělení standardních prvků veřejného a soukromého práva.

Naopak český občanský zákoník z roku 2012 je důsledně koncipován jako soukromoprávní předpis, beze stop práva veřejného, a tato skutečnost se dle některých názorů stává nejvýznamnějším dezintegrujícím činitelem kodifikace, který vnáší do právního řádu prvky nekoherence a v důsledku toho zřejmě i budoucí nestability, neboť jakákoliv změna v soukromoprávní regulaci bude vyvolávat nutnost změny v navazující regulaci veřejnoprávní.⁽¹²⁾

(12) Pelikánová, I. Úvod. In: Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha, Wolters Kluwer ČR a.s., 2013.

Kapitola III.

Filozofie občanského zákoníku a jeho základní principy

3.1. Výchozí aspekty občanského zákoníku

Jak již bylo výše zmíněno, občanský zákoník z roku 2012 představuje po padesáti letech výraznou změnu v oblasti soukromého práva. Navzdory několika novelizacím v devadesátých letech nebyl bohužel občanský zákoník z roku 1964 považován za moderní kodex odpovídající zákonům v moderních vyspělých demokraciích. Současné znění občanského zákoníku vychází jak z tradic všeobecného zákoníku občanského, osnovy občanského zákoníku z roku 1937, tak i ze současných moderních právních trendů, zejména z propracované německé či italské právní úpravy. Lze konstatovat, že současný občanský zákoník přináší do českého právního řádu větší komplexnost, přehlednost a systematičnost, jakož i zpřesnění a zjednodušení přehledu soukromoprávních vztahů.

Nelze opominout ani fakt, že občanský zákoník ze šedesátých let nutně stále bojoval s přívlastkem totalitní; naopak v souvislosti se současným občanským zákoníkem je zdůrazňována jeho apolitičnost. Filozofie nového občanského zákoníku je založena zejména na svobodě člověka majícího právo uspořádat si své soukromé věci dle svého uvážení, což se projevuje v konstrukci zásady relativní neplatnosti smluv, v presumpci poctivosti právních jednání, v ochraně slabší strany, ať již nezletilých, handicapovaných či spotřebitelů, a v neposlední řadě v chápání soudce jako spolutvůrce práva dle pravidel equity; nicméně i před účinností občanského zákoníku z roku 2012 bylo možné v judikatuře zaznamenat například uplatnění priority výkladu nezakládajícího neplatnost smlouvy.⁽¹⁾

(1) Nález ÚS ze dne 23. dubna 2013, sp. zn. IV. ÚS 1783/11, „Jedním ze základních principů výkladu smluv je prioritní výklad, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Tento přístup je odrazem respektu k autonomii smluvních stran, funkci smluvních vztahů i k samotné povaze soukromého práva. V případech, v nichž existuje vícero přijatelných interpretací, z nichž některé respektují nepochybně vyjádřenou vůli účastníků právního vztahu, zatímco jiné jejich vůli deformují či popírají, musí dostat přednost výklad prve uvedený.

Rekodifikovaný občanský zákoník vychází z klasických kodifikací a osvědčených právních institutů sousedních států, například německého či rakouského občanského zákoníku, z kodifikovaných pravidel mezinárodního obchodu lex mercatoria, evropských akademických projektů, tzv. soft law, jakými jsou např. DCFR, PECL, ECC, o nichž bude podrobněji pojednáno dále, a které mohou být obrazem harmonizace vycházejícím z evropských právních tradic, ale současně sjednocujícím i rozličné národní přístupy.

Rekodifikace se dále inspirovala obsáhlými komentáři k jednotlivým zahraničním civilním úpravám, k Vídeňské úmluvě o mezinárodní koupi zboží či pravidlům UNIDROIT apod. a v neposlední řadě se hlásí i k inspiraci švýcarskou, italskou, nizozemskou, polskou, québeckou, ruskou, francouzskou, španělskou, portugalskou, lichtenštejnskou právní úpravou. Rozmanitost těchto právních řádů však může vést ke kritice, že v žádné ze zmiňovaných úprav nebyla inspirace hledána důsledně, a tím dochází k problematické orientaci při hledání použitelných a jasných vzorů.

Jeden z přínosů rekodifikace tkví v „obratu paradigmat od sociálního inženýrství k úctě vůči privátní sféře jednotlivce.“⁽²⁾ Stěžejní zásadou je ctění principů a myšlenek základních dokumentů právního řádu, tj. Ústavy a Listiny základních práv a svobod, včetně příslušných mezinárodních dokumentů, jimiž je Česká republika vázána. Opakovaně jsou zdůrazněny hodnoty ústavního pořádku kladoucí na první místo svobodu jednotlivce před veřejnou mocí.

Obdobně nález ÚS ze dne 28. února 2013, sp. zn. III. ÚS 3900/2012, „Co není zakázáno, je dovoleno, proto je nutno v soukromoprávní sféře ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem vykládat restriktivně, nikoli extenzivně. Určitost právního úkonu v soukromoprávní sféře je třeba posuzovat vždy ve vztahu ke konkrétním okolnostem daného případu, přičemž pro interpretaci obsahu závazkového vztahu je rozhodující skutečná vůle smluvních stran v době uzavření smlouvy. Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro neurčitost jeho předmětu, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu. Smlouvy se musí dodržovat – a to i v případech, kdy je to pro některou ze smluvních stran nevýhodné. Smluvní strana si musí být vědoma své odpovědnosti ve smluvních vztazích a nemůže smlouvy uzavírat a později namítat jejich neplatnost dle své vlastní vůle.“

(2) Z projevu prof. JUDr. Karla Eliáše, Dr. na konferenci Nové soukromé právo konané dne 23. května 2011.

Též Eliáš, K. Návrh českého občanského zákoníku: Obrat paradigmat. K nalezení na <http://pravniradce.ihned.cz>.

Dále je vyjádřena úcta k lidské svobodě, odpovědnost za vlastní činy, právo na svobodný rozvoj soukromého života a na emancipaci soukromého práva vůči právu veřejnému. S těmito tezemi je v plném souladu i zdůraznění tzv. korektivu ochrany slabší strany v postulátu, že ten kdo se bez vlastního přičinění ocitne ve zjevně slabším postavení, zaslouží si pomoc a zvláštní ohled, neboť je v souladu se spravedlností poskytnutí ochrany zákonodárce osobám, které se nemohou samy bránit či jen s obtížemi. Jedná se nejenom o děti či zdravotně postižené osoby, ale i o zaměstnance, spotřebitele či osoby v náhlé nouzi, například proto, že byly oklamány či jim hrozí nespravedlivě náhlá újma.

Principy, nejčastěji zmiňované v předcházející právní úpravě jako nevyhovující, byly zejména preference státního, resp. socialistického, vlastnictví, neodůvodněné nadužívání kogentních ustanovení, nedostatečná pozornost věnovaná osobním a osobnostním právům či rozsáhle formulované důvody absolutní neplatnosti právních úkonů bez ohledu na vůli jednající osoby.

Velká kodifikace občanského práva na základě zákona č. 40/1964 Sb. přizpůsobila celé občanské právo, včetně obligačního, tezi o vítězství socialismu a zaměřovala se zejména na ochranu tzv. socialistické zákonnosti.⁽³⁾ Výraznou převahu v té době zaujímal absolutní neplatnost projevů vůle, absence souhrnné úpravy soukromoprávních vztahů a akcentování vztahů majetkových. Tento trend ve svých důsledcích znamenal významný odklon od římskoprávní tradice, včetně terminologické, a tím následně i odklon od vyspělých západoevropských demokracií. Obligace nahradily služby na základě dobového názoru, že vztahy vznikající poskytováním služeb socialistickými organizacemi občanům jsou na zcela jiné úrovni než vztahy, které původně vznikaly mezi soukromými podnikateli a občany.

Toto chápání přetrvalo do přijetí novely občanského zákoníku zákonem č. 509/1991 Sb., která se opět vrátila k tržnímu hospodářství, moderním právním principům a

(3) Eliáš, K. Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad. In XXI. Karlovarské právnické dny. Praha, Leges, 2013. Tento fakt prof. Eliáš nazývá výrazem „totalitárního paradigmatu, že státu musí být umožněny všestranné zásahy do soukromých poměrů.“ Rovněž Fierlinger, Z. Za socialistický právní řád. Právník, LXXXIX, 1950, s. 450.

závazkovému právu. Překvapivě však i tato novela v mnohém čerpala z ustanovení československého občanského zákoníku z roku 1950, jenž měl za svůj vzor sovětské právo.⁽⁴⁾

Občanský zákoník z roku 2012 zdůrazňuje respekt ke svobodě osobnosti, což se mimojiné projevuje i v nové konstrukci relativní neplatnosti smluv, resp. právních jednání. Podobné principy mají zajišťovat ochranu proti přílišné komercializaci občanského zákoníku, která by následně mohla vést až k porušení rovnosti smluvních stran. Smluvní vztahy již nerozlišují, zda vznikají mezi podnikateli navzájem či mezi podnikatelem a nepodnikatelem, ale vychází z reálné situace smluvní strany, zda se za dané situace ocitla v pozici slabšího či silnějšího. Významným prvkem nové právní úpravy je sjednocená úprava soukromoprávních institutů a odstranění duálnosti závazkového práva obchodního a občanského, k němuž došlo počátkem devadesátých let navzdory tomu, že šlo o model již tehdy překonaný.⁽⁵⁾

V zahraničních kodifikacích civilního práva obecně dochází ke zjevnému odklonu od dualismu občanského a obchodního práva a i v dalších evropských státech byly či jsou duální právní úpravy postupně odstraňovány. Stalo se tak nejdříve ve Švýcarsku v roce 1881, poté v Itálii, Nizozemsku, Rusku atd.⁽⁶⁾ Naopak dualistickou právní úpravu můžeme však stále nalézt v Rakousku a ve Francii.

Mezi stěžejní zásady současného občanského zákoníku ovlivňující i úpravu kupní smlouvy, resp. závazkových právních vztahů vůbec, patří zejména podpora principu autonomie vůle limitovaná dobrými mravy a veřejným pořádkem, důraz na implementaci dispozitivních právních ustanovení, monistická úprava obligací, komplexnost úpravy a odklon od absolutní k převažující relativní neplatnosti právních jednání. Dochází též ke sjednocení principu ochrany dobré víry nabyvatele při nabytí vlastnictví od nevlastníka;

(4) Eliáš, K. Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad. In XXI. Karlovarské právní dny. Praha, Leges, 2013.

(5) Srov. Randa, A. Das Österreichische Handelsrecht. 2. vydání, Wien, Manz, 1911, s. 3., kde lze rovněž nalézt i kritiku duálnosti.

(6) Eliáš, K. op. cit. sub. 2.

tento princip byl doposud platný pouze pro oblast obchodního práva a jeho zakotvením v občanském zákoníku je vyjádřen důraz na právní jistotu a ochranu práv osob jednajících v dobré víře. Princip poctivého jednání tak, jak je znám z většiny tradičních kontinentálních právních řádů, tj. „každý má povinnost jednat v právním styku poctivě“, navzdory tomu, že tento princip nemá v českém soukromém právu tradici, by měl vést k odstranění následků nespravedlnosti vyplývající „z výkladu a použití právních pravidel formálním způsobem, jenž není akceptovatelný z hlediska sociálních a etických hodnot“, a tím i ke znemožnění takové interpretace a aplikace práva, která by vedla k nepřiměřeným tvrdostem či zjevným morálním nepřijatelnostem v důsledku aplikace a interpretace práva.(7)

Došlo i k obnovení zásady „superficies solo cedit“ (stavba je součástí pozemku), tj. majitel pozemku je zároveň i majitelem příslušného domu, chaty, garáže, kůlny nebo hospodářského stavení. Zákon nesměřuje k vyvlastňování domů a jejich převodu na majitele pozemků, ale počítá s postupným sjednocováním praxe. Dále byla zavedena tzv. hardship doložka inspirovaná zejména čl. 6.2.1. až 6.2.3. Zásad mezinárodních smluv UNIDROIT a mající svůj význam zejména v případě dlouhodobých smluvních vztahů. Hardship doložka, definovaná ryze ekonomicky, jako podstatná změna okolností způsobilá založit v právech a povinnostech stran zvláště hrubý nepoměr znevýhodněním jedné z nich, například v neúměrném zvýšení nákladů plnění či v neúměrném snížení hodnoty předmětu plnění.

Na základě právní praxe je možné dovodit, že tato doložka by se měla stát součástí každé smlouvy, s výjimkou tzv. smluv odvážných. Dalším z projevů deklarovaného návratu k civilistické tradici je důraz na smluvní svobodu (8) projevující se nejen dispozitivností většiny ustanovení, ale rovněž tak i převažující relativní neplatností a větší bezformálností právních jednání či menšími požadavky na jejich určitost. Již před 1. lednem 2014 však byla autonomie vůle smluvních stran respektována konstantní judikaturou Ústavního soudu ve vztahu k

(7) Hurdík, J. Zásady soukromého práva. In Hurdík, J., Fiala, J., Hrušáková, M. Úvod do soukromého práva. 2. vyd. Brno, Masarykova univerzita, 2002, s. 88.

(8) Nález ÚS z 23. dubna 2013, sp. zn. IV. ÚS 1783/11 stanoví, že „jedním ze základních principů výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který

interpretaci smluv, nicméně sluší se zdůraznit, že princip smluvní autonomie není ani Ústavním soudem vnímán bez omezení.⁽⁹⁾

Ze shora uvedených zásad na druhou stranu plynou vyšší nároky na aktivitu smluvních stran při ochraně svých práv, tzv. *vigilantibus iura*, spočívající například v tom, že mlčení častěji znamená souhlas či potvrdí-li někdo podnikateli v dobré víře písemně, co s ním ujednal ústně, a odchýlí se nepodstatně od původní dohody, podnikatel je dále závázán tímto zkreselným obsahem dle § 1757, pokud odchylku bezodkladně neodmítne. Je zřejmé, že takové prvky právní úpravy vyžadují nový, mnohem aktivnější přístup k organizaci právní ochrany smluvních stran, zejména v případě podnikatelů.⁽¹⁰⁾

Současný občanský zákoník svou koncepcí a doplněním řady nových či staronových právních institucí je dozajista přínosem vývoji českého práva. Po více jak dvaceti letech od změny politického systému, přináší do českého prostředí bohatství právních institucí, které je zcela běžné v zemích s nepřetržitým vývojem moderní svobodné a otevřené společnosti. Po čtyřiceti letech zapomínání na právní kulturu svobodného světa si bude každý adresát právních norem muset uvědomit, jak širokou možnost při dispozicích majetkem, ale i při hledání cest k vlastnímu uspokojení má na výběr. Mezi základní principy lze označit uplatňování soukromého práva nezávisle na právu veřejném; nezakazuje-li to zákon výslovně, možnost ujednat si samostatně svá práva a povinnosti a v neposlední řadě jsou zahrnuta i

neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Tento přístup je odrazem respektu k autonomii smluvních stran, funkci smluvních vztahů i k samotné povaze soukromého práva. V případech, v nichž existuje vícero přijatelných interpretací, z nichž některé respektují nepochybně vyjádřenou vůli účastníků právního vztahu, zatímco jiné jejich vůli deformují či popírají, musí dostat přednost výklad prve uvedený.“

Rovněž nález ÚS ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03, stanoví, že „text smlouvy je toliko prvotním přiblížením se k významu smlouvy, které si chtěli její účastníci svým jednáním stanovit. Doslovný výklad textu smlouvy může, ale nemusí být v souladu s vůlí jednajících stran. Směřuje-li vůle smluvních stran k jinému významu a podaří-li se vůli účastníků procesem hodnocení skutkových a právních otázek ozřejmit, má shodná vůle účastníků smlouvy přednost před doslovným významem textu jimi formulované smlouvy.“

(9) Nález ÚS ze dne 3. srpna 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10, stanoví, že „.....stát do autonomie vůle a svobodného individuálního jednání zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem, a pokud je takový zásah přiměřený s ohledem na cíle, kterých má být takovým zásahem dosaženo.“

(10) Čech, P. Rekodifikace soukromého práva za dveřmi (a přesto zahalena nejistotou). Právní rádce, 2012, č. 4.

pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu.⁽¹¹⁾ Kategorie veřejného pořádku je ve své podstatě kritérium omezující autonomii vůle a pracují s ní například občanské zákoníky Francie, Rakouska, Švýcarska či Québecu. Spolu s tím úzce souvisí další zásady soukromého práva, jako je autonomie vůle, *neminem leadere* (nikomu neškodit), zásada, že nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží, v níž je inkorporován i princip právní ochrany a v neposlední řadě též zásada *pacta sunt servanda* (smlouvy musejí být dodržovány).

(11) Čl. 7. Code Civil stanoví, že „výkon občanských práv je nezávislý na výkonu politických práv, která jsou získávána a zachovávána podle ústavních a volebních zákonů.“ Code civil k nalezení na www.legifrance.gouv.fr.

Kapitola IV.

Kupní smlouva v nadnárodních projektech

4.1. Obecná charakteristika

V souvislosti s přípravou rekodifikace českého soukromého práva byly jedním z významných inspiračních zdrojů nadnárodní, byť zatím nezávazné, modelové projekty, vzniklé převážně na akademické půdě, známé pod společným názvem „soft law“. Do této kategorie lze zařadit zejména Principy evropského smluvního práva (PECL) připravené Komisí pro evropské smluvní právo, tzv. Landovou komisí, Návrh společného referenčního rámce (DCFR) Studijní skupiny pro občanský zákoník vedené profesorem Christianem von Bar, Návrh evropského smluvního kodexu (CEC) zpracovaný tzv. Pavijskou skupinou pod vedením profesora Giuseppe Gandolfiho, Společné jádro evropského soukromého práva zpracované „Skupinou Trento“ pod vedením profesorů Maura Bussaniho a Ugo Matteima při univerzitě v Trentu a v neposlední řadě i Principy evropského práva koupě (PELS).

Další mezinárodní dokumenty v oblasti soukromého práva, jež významnou měrou ovlivňují soukromé právo, včetně českého, patří též Principy UNIDROIT vytvořené Mezinárodním institutem pro unifikaci soukromého práva, Principy pro mezinárodní obchodní smlouvy (PICC) a Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG).

Samotné názory na oblast soft law se liší, a to i mezi uznávanými právními odborníky. Evropské akademické kruhy však vesměs zdůrazňují, že cílem jejich iniciativ není nahradit úlohu zákonodárce, ale zamýšlejí být spíše průvodci, kteří mohou či nemusí být následováni. (1) Tyto akademické příspěvky k možným směrům rozvoje právních úprav jsou jednou z mnoha iniciativ, jejichž cílem by měl být rozvoj společné evropské právní kultury. Dokonce i v tradicionalistické Velké Británii se nevyhnuly akademické diskuse o dalších směrech vývoje soukromého práva, kde v odborných právnických kruzích mnohokrát zaznělo, že by nebylo prozíravé tyto

(1) Fauvarque-Cosson, B. The Contribution of European Jurists in the Field of European Contract Law. In Liber Amicorum Guido Alpa: National Private Law Systems. London 363, 2007.

projekty bez dalšího odmítat, ačkoliv je možné sledovat určitou obezřetnost k tvrzení, že anglický právní systém podléhá harmonizaci práva Evropské unie, a že anglické právo by mělo být modifikováno a dle některých názorů „deformováno“ Evropským soudním dvorem disponujícím pravomocí konečného výkladu v dané věci. (2)

V této souvislosti je třeba zmínit i názor významného britského právníka Lorda Johna Stewarta Hobhouse († 2004), bývalého soudce sněmovny lordů a známého odpůrce kodifikace a obhájce anglického práva, který v některých projektech soft law, a rovněž tak i v některých mezinárodních smlouvách, spatřoval absenci důslednosti a preciznosti. Lord Hobhouse již v roce 1990 napsal, že mezinárodní obchod bude fungovat nejlépe nikoliv na základě vytváření nedokonalých právních schémat, ale na základě podpory rozvoje volné soutěže a svobodné volby s tím, že nelze tolerovat neuvážené přijímání vědeckých uniformních cílů a jejich vnucování obchodní sféře. Za vzor nezávislosti systému common law Lord Hobhouse uváděl Vídeňskou úmluvu o mezinárodní koupi zboží přijatou mnoha vyspělými státy s rozvinutým obchodem, přičemž zároveň zdůrazňoval, že tato úmluva neměla za cíl nahradit Sale of Goods Act.

Tak Lord Hobhouse například ve známém sporu *Shogun Finance Ltd. v Hudson* [2003] (3) mimojiné kritizoval kontinentální právo s tím, že „pravidlo o tom, že nemůže být předložen soudu takový důkaz, který by byl v rozporu s ustanoveními obsaženými v písemné smlouvě, je jedním ze silných stránek anglického obchodního práva, jedním z hlavních důvodů jeho mezinárodního úspěchu a jeho upřednostňování před nepřesnými a preciznost postrádajícími právními systémy, které neposkytují dostatečnou míru jistoty.“ Rovněž tak Lord Hobhouse zastával přesvědčení o spolehlivosti anglických právních principů, které dle jeho názoru nepotřebují žádnou revizi a jakákoliv snaha o jejich zpochybnění může jen „přispět k poškozování anglického práva.“

(2) Andrews, N. Contract Law. Cambridge, Cambridge University Press, 2011.

(3) MacQueen, L. H., Wortley, S. Death of Lord Hobhouse, Defender of English Law. Scots Law News, Edinburg Law School, 2004.

Na druhé straně harmonizačního spektra je naopak možné zmínit názory profesora Hughe Collinse (4) o tom, že přijetí Evropského zákona o soukromém právu, včetně smluvního práva, by podpořilo smysl pro evropské společenství a občanství s tím, že „společná pravidla a principy soukromého práva poskytnou vynikající základ pro kvalitnější konstruování mezinárodní občanské společnosti. a rozvoj civilního zákoníku, možná začínajícího smluvním právem, poslouží jako další institucionální krok pro vytváření takového systému vládnutí, který umožní dále posilovat stále těsnější uskupení při současném respektování suverenity jednotlivých členských států.“

Zároveň však profesor Collins neopomíná zdůrazňovat, že jeho víra v potřebu Evropského civilního kodexu jen málo souvisí s odstraňováním bariér přeshraničního obchodu, redukcí nákladů na přepravu nebo s řešením rizik spojených s pracovní silou v příhraničních oblastech, spíše se jedná o politický názor ohledně celkové prospěšnosti dalšího rozvoje Evropské unie.

(4) Collins, G. H. Why Europe Needs a Civil Code: European Identity and the Social Model. In Liber Amicorum Guido Alpa: National Private Law Systems. London, 2004.

4.2. Principy evropského smluvního práva/Principles of European Contract Law (PECL)

Principy evropského smluvního práva (*angl. Principles of European Contract Law, fr. Principes directeurs du droit européen du contrat*) vypracované Komisí pro evropské smluvní právo, tzv. Landovou komisí, pojmenovanou dle vedoucího projektu profesora Olé Lando, jsou vedeny zejména snahou o to, aby vývoj smluvního práva probíhal v souladu s rozvojem a internacionalizací obchodu a ekonomiky. Landova komise je též soukromou akademickou iniciativou a její počátky spadají už do roku 1980, kdy započaly první přípravné schůzky.

PECL je možné považovat za jeden z nejvýznamnějších nevládních unifikačních projektů v oblasti soukromého práva zpracovaný nezávislými odborníky ze všech států Evropské unie s podporou Evropské komise a dalších mezinárodních organizací. Jeho hlavním cílem je vytvoření právní základny pro libovolný budoucí evropský kodex smluvního práva. (5) PECL akcentuje zejména takové pojmy jako smluvní svoboda (*liberté contractuelle*), smluvní bezpečnost (*sécurité contractuelle*) a smluvní loajalita (*loyauté contractuelle*).

Hlavním záměrem Landovy komise je vytvoření jednotných pravidel evropského smluvního práva a základů evropské legislativy, které ve svých důsledcích povedou ke zjednodušení evropského přeshraničního obchodu, posílení jednotného evropského trhu, stanovení pravidel pro vnitrostátní soudy a zákonodárné orgány a v neposlední řadě rovněž umožní nalezení vhodného spojení mezi kontinentálním právem a common law. Přijetí principů PECL má význam zvláště pro smluvní strany z různých států, které mají zájem na tom, aby se jejich smluvní vztahy řídily souborem neutrálních pravidel nezaložených na žádném z národních právních řádů a zároveň, aby mohly aplikovat ta nejlepší řešení, která nabízí právní řády v celé Evropě, popřípadě i v zámoří. Smluvní strany mohou prohlásit, že se jejich smlouva bude řídit Principy evropského smluvního práva. Použití těchto principů přichází rovněž v úvahu, pokud si smluvní strany přejí, aby se jejich smluvní vztahy řídily

(5) Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s.

obecnými právními principy či *lex mercatoria* apod. (6) Další důvody pro významnost PECL jsou spatřovány též v zakotvení moderního pojetí *lex mercatoria*, vytvoření modelu pro soudní a legislativní rozvoj v oblasti smluvního práva a vytvoření základů pro harmonizaci smluvního práva v rámci Evropské unie. Tyto principy tak mohou sloužit jako model na základě něhož mohou být založeny další harmonizační práce.

PECL se v současné době zabývá zejména obecnými zásadami smluvního práva, interpretací právních norem, vznikem závazků a jejich platnosti, obsahem smluv, plněním a porušením závazků a s tím souvisejících možných právních prostředků k nápravě takového porušení smlouvy. V neposlední řadě pak PECL stanoví základní principy smluvního práva evropských zemí, jež je možné aplikovat za předpokladu, že se na tom strany dohodnou, tj. zakotví je do svých smluv či výslovně uvedou, že se smlouva bude těmito principy řídit. K možné aplikaci PECL je tak třeba dohody smluvních stran o tom, že

- a) smlouva, kterou uzavřely, se bude řídit uvedenými obecnými právními principy (*general principles of law*), popřípadě principy *lex mercatoria* či obdobnými principy nebo
- b) smluvní strany si nezvolily jiný systém či pravidla, kterým má jejich smlouva podléhat; principy stanovené PECL tak mohou poskytnout řešení právních problémů mezi smluvními stranami i v případech, kdy právní systém či pravidla práva aplikovatelná v dané zemi tak nečiní.

PECL je možné aplikovat zejména v případech, kdy podnikatelé pocházející z různých států Evropské unie zamýšlí uzavřít smlouvu, avšak ani jeden z nich není ochoten akceptovat, že smlouva bude podřízena právnímu řádu druhé smluvní strany, popřípadě u již vzniklé smlouvy dojde k arbitrážnímu řízení a arbitr rozhodne, že výklad smluvních ustanovení bude podléhat mezinárodně uznávaným právním principům. Taktéž pokud legislativci jednotlivých států hodlají navrhnout zákon týkající se závazkového práva či pokud úředníci Evropské unie budou zamýšlet

(6) Lando, O., Beale, H. *Principles of European Contract Law. Part I. and II.* The Hague, Kluwer Law International, 2000.

navrhnout nové směrnice týkající se smluv, ve všech těchto případech je možné čerpat z PECL, jako dokumentu shrnujícího základní principy, avšak s detailní precizností. (7)

PECL zdůrazňuje autonomii vůle (*autonomie de la volonté*) smluvních stran při uzavírání smlouvy a určování jejího obsahu, pokud však zároveň budou respektována pravidla dobrých mravů, slušného obchodního jednání a zachování obligatorních ustanovení. Zdůrazněna je dispozitivnost většiny ustanovení PECL ve smyslu, že strany jsou oprávněny změnit či vyloučit ustanovení v něm obsažená, pokud není v konkrétním případě výslovně stanoveno jinak. (8)

V případě, že tomu nebrání ustanovení vnitrostátního práva, smluvní strany si mohou vyhradit, že se jejich smlouva bude řídit ustanoveními PECL až do té míry, že kogentní ustanovení právního řádu příslušné země nebudou aplikována. To však nic nemění na povinnosti řídit se takovými ustanoveními národních, nadnárodních či mezinárodních právních norem, které stanoví povinnost být aplikovány bez zřetele na rozhodné právo, kterým se smlouva řídí. Nicméně smluvním stranám je dána možnost bez ohledu na ustanovení smlouvy, řídit se právem země, ve které mají sídlo či bydliště, pokud na základě jiných okolností je zřejmé, že není rozumné ani vhodné řídit se PECL. (9)

V globálním měřítku je činnost Landovy komise často přirovnávána k práci Amerického právního institutu (*American Law Institute*, „ALI“), který začal své práce publikovat již počátkem dvacátých let minulého století. Podobně jako Landova komise, je též ALI nevládní soukromou vědeckou organizací sdružující právníky zabývajícími se systematickým vytvářením právních norem společným všem státům USA. Výsledky práce institutu jsou publikovány pod názvem „The Restatements on the Law“. Podobně jako v Evropě, tak i v USA, existují významné rozdíly mezi smluvním právem jednotlivých zemí a i zde nalézáme snahu vést debatu o

(7) Collins, G. H. *The European Civil Code: The Way Forward*. Cambridge, 2008.

(8) Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. op. cit. subj. 5.

(9) Introduction to the Principles of European Contract Law prepared by The Commission on European Contract Law. K nalezení na <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/peclcomments.html>.

společných právních konceptech, právních metodách a o potřebě vytvořit určité společné základy smluvního práva.

Landova komise se hned v úvodu PECL přihlásila ke shora uvedeným Restatements jako k modelu a výsledky své práce též nazývá „European Restatements“. Obě soukromé iniciativy tak přicházejí s řešeními pro právníky i justice jednotlivých států v případech, kdy jejich vlastní právo neposkytuje adekvátní řešení dané problematiky či kdy jejich právní systémy potřebují reformu a tato může být provedena již v rámci jednotlivých soudních rozhodnutí.

Dle profesorky Bénédicte Fauvarque-Cosson, PECL, inspirován právem různých členských států, je dále rozpracováván a precizován na základě komparativní metody jednotlivých právních řádů. Ačkoliv tento akademický projekt není dosud v žádném státě závazný, jeho intelektuální a mezistátní význam je nepochybný. (10) V souvislosti s projektem PECL vznikl rovněž návrh tzv. Guiding Principles of European Contract Law, jehož účel se do určité míry odlišuje od účelu samotného PECL. (11) Vedoucí principy mají za cíl pomoci při konstruování společných základů evropského smluvního práva, zatímco stěžejním cílem PECL je všeobecná úprava smluvního práva, obsahujícím soubor konkrétních smluvních pravidel; následně je tento obsáhlý projekt podpořen a doplněn obecnými pravidly určujícími obecný smysl každého z konkrétních pravidel vztahujících se ke každé specifické otázce. Guiding Principles mají tedy obsahovat stěžejní zásady a ideje pomocí nichž bude vytvořeno evropské smluvní právo jako celek.

Záměrem obou projektů je vzájemné doplňování se tak, že PECL bude základním pramenem pro vytvoření vedoucích principů. Na druhé straně tyto vedoucí principy mohou být užitečným průvodcem pro interpretaci a aplikaci PECL, jehož jednotlivá ustanovení by mohla být objasněna právě těmito vedoucími principy. Projekt Guiding Principles se opírá o tři základní pilíře, a to smluvní svobodu (*freedom of contract*), včetně tzv. principu konsenzu (*principle of consensualism*), smluvní jistotu

(10) Fauvarque-Cosson, B. op. cit. subj. 1.

(11) Guiding Principles of European Contract Law. K nalezení na http://www.legiscompare.com/IMG/pdf/19._Guiding_Principles.pdf.

(*contractual certainty*) a smluvní poctivost (*contractual fairness*).⁽¹²⁾

Princip smluvní svobody je třeba vykládat v souladu s respektováním kogentních pravidel a navzdory tomu, že smluvní svoboda je bezesporu jedním ze základních principů smluvního práva, v žádném případě to neznamená, že by se smluvní strany byly oprávněny odchýlit od kogentních ustanovení. Princip smluvní jistoty, pod který je možné zařadit i princip závaznosti (*binding force*), je možné vyjádřit v závaznosti stran ke splnění všech povinností vyplývajících ze smlouvy, tzv. *pacta sunt servanda*, včetně povinnosti poctivého chování. Smluvní strany jsou zavázány nejenom k plnění dle smlouvy, ale rovněž k tomu, aby nečinily nic, co by znemožnilo již dohodnuté plnění.

V souvislosti s principem smluvní závaznosti je vhodné se zamyslet rovněž nad tím, zda tento princip platí vždy a za všech okolností či zda může nastat situace, kdy je možné tento princip zpochybnit, a to například z důvodu podstatné změny okolností. PECL v takovém případě připouští přezkoumání smluvní závaznosti v případě nepředvídatelných okolností (*imprévision*).⁽¹³⁾

PECL hovoří též o pravidlech aplikace Guiding Principles (čl. 1:101) ⁽¹⁴⁾ a charakterizuje je jako obecné zásady smluvního práva EU s tím, že jejich aplikace je možná za předpokladu, že se smluvní strany dohodnou učinit je součástí uzavírané smlouvy či stanoví, že se uzavíraná smlouva bude těmito principy řídit. Guiding Principles mohou být rovněž aplikovány za předpokladu, že se smluvní strany dohodly, že se smlouva bude řídit obecnými právními principy, například *lex mercatoria* nebo v případě, že smluvní strany nezvolily žádný právní systém či pravidla, kterými by se smluvní ustanovení měla řídit. Dále je možné konstatovat, že se s těmito principy počítá i pro řešení situací, kdy vybraný právní systém či právní pravidla není možné z nejrůznějších důvodů aplikovat.⁽¹⁵⁾

(12) Lando, O., Beale, H. op. cit. subj. 6.

(13) The Principles of European Contract Law k nalezení na http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/pecl_full_text.htm.

(14) Guiding Principles of European Contract Law. K nalezení na http://www.legiscompare.com/IMG/pdf/19._Guiding_Principles.pdf.

(15) Lando, O. Principles of European Contract Law and UNIDROIT Principles: Similarities, Differences and Perspectives. Roma, Centro di studi e ricerche di diritto comparata e straniero, 2002.

O principech PECL se nedá říci, že jsou povahy národní, nadnárodní či mezinárodní, a je tudíž nemožné přesně definovat rozsah jejich možné aplikace, jako je tomu u právních instrumentů v rámci standardních právních řádů. Naopak tyto principy mohou sloužit všem subjektům zabývajícím se tvorbou smluv, aplikací právních zásad, zákonodárnou činností v oblasti vnitrostátního či mezinárodního smluvního práva a to vždy, kdy se jejich použití jeví jako vhodné a přiměřené.

Profesoři Lando a Beale viděli možné využití PECL zejména v oblasti evropského smluvního práva za předpokladu, že strany pocházející z různých států si tak zvolí, třeba proto, že se nemohou shodnout na rozhodném právu. Pokud se smluvní strany dohodnou, že se jejich smlouva bude řídit obecnými smluvními principy, mohou tento fakt upravit v textu smlouvy v zásadě dvěma způsoby, z nichž každý se sebou ponese odlišné právní následky.

Za prvé lze stanovit, že smlouva začleňuje Principy evropského smluvního práva; v takovém případě se bude jednat o pouhé začlenění principů do smlouvy a smlouva nadále zůstává podřízena vnitrostátnímu právnímu řádu. Druhou možností je zakotvení ustanovení o tom, že inkriminovaná smlouva je Principům evropského smluvního práva podřízena;⁽¹⁶⁾ což však neznamena, že podřízením nabývá smlouva bez dalšího nutně nadnárodní charakter, neboť oblasti smlouvy, které PECL nepokrývá, budou nadále určovány příslušným vnitrostátním právem. V neposlední řadě je třeba zmínit i tu skutečnost, že volba PECL jako zásad, kterými se bude smlouva řídit, nemusí být ve smlouvě výslovně zmíněna a tato volba může vyplývat implicitně ze smluvních podmínek.

(16) Lando, O., Beale, H. op. cit. subj. 6.

4.3. Návrh společného referenčního rámce/Draft Common Frame of Reference (DCFR)

Návrh Společného referenčního rámce je další ze soukromých modelových kodifikací, doposud nezávazný, vytvořený Studijní skupinou pro občanský zákoník sestávající z akademiků mnoha respektovaných světových univerzit pod vedením profesora Christiana von Bara. DCFR aspiruje stát se „skutečným referenčním rámcem pro vědu, výuku, soudní praxi a zákonodárství“, ovšem také působit jako „nabídka pro soukromníky při jejich národních či mezinárodních transakcích“;(17) návrh se též snaží o vybudování společných principů pro účely efektivnějšího fungování vnitřního trhu EU. Vedle významu pro tvorbu a výuku práva, pro rozhodování národních a evropských soudů, budou se moci i smluvní strany odvolat na principy DCFR či je přímo učinit součástí smlouvy.(18)

DCFR v zásadě navazuje na PECL, a dokonce v sobě PECL přímo začleňuje (druhá a třetí kniha); po formální stránce je strukturován obdobně jako kodifikace občanského práva. Podobně jako PECL, i DCFR, je definován snahou o nalézání a formulování systému hodnot a z nich plynoucích principů, na nichž spočívá soukromé právo jednotlivých evropských zemí. PECL i DCFR nejsou nicméně jen souborem principů, ale mají v mnoha směrech i normativní charakter. (19) DCFR sestává z deseti knih obsahujících tzv. *black-letter rules*, (20) včetně následných komentářů a příkladů použití daného pravidla. DCFR tak obsahuje principy, definice a modelová pravidla, která by měla sloužit jednotlivým členským zemím pro možnost uskutečnění harmonizace vnitrostátního práva s komunitárním *acquis*. (21)

(17) Von Bar, Ch. O celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky. In: Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva. Praha, ASPI, 2006, s. 11 a násl.

Von Bar, Ch. Úvod do akademického komunitárního (společného) referenčního rámce. In: Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva. Praha, ASPI, 2008, s. 95 a násl.

(18) Dvořák, J. Nové jevy v oblasti občanského práva. In: Pauknerová, M., Tomášek, M. (eds.) Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2009.

(19) Tichý, L. Srovnání procesů modernizace soukromého práva a vliv DCFR. In: Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 9. listopadu 2007 a 4. prosince 2007 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Praha, ASPI, 2008, s. 95 a násl.

(20) Black-letter rules: důraz na základní právní principy vycházející z diskuzí o možných změnách právního systému směřujících k jeho zdokonalení.

(21) Von Bar, Ch., Drobnič, U. (eds.). The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe, Munich, 2004.

Prvořadými principy všeobecně sdílenými tímto návrhem jsou zejména principy ochrany lidských práv, podpora solidarity a sociální odpovědnosti, zachování kulturní a lingvistické různorodosti, ochrana a podpora prosperity a mezinárodního trhu. Zejména se však hovoří, podobně jako v PECL, o principu poctivosti a důvěry, který je považován za vůbec nejdůležitější součást, nejen smluvního, kontinentálního práva, ale i Common Law, a je jedním z pilířů smluvní jistoty a efektivnosti. (22)

Fungování principů svobody, jistoty a spravedlnosti je spojeno se skutečností, že nikdo nemůže spoléhat na své protiprávní, nečestné nebo nerozumné jednání. Princip efektivnosti je chápán jako další nedílná složka smluvní svobody ve smyslu odstranění nadbytečných překážek a finančních nákladů. Smluvní loajalita se pak projevuje chováním v souladu s dobrou vírou, vzájemnou spoluprací a konzistentním jednáním. DCFR se důkladně zabývá pojmem poctivosti, pojmem, který až do přijetí nového občanského zákoníku, v českém soukromém právu absentoval; dle DCFR není možné vyloučit princip poctivosti v jednání dohodou smluvních stran. (23) Následkem porušení poctivosti je odepření výkonu práva a možnost využití právní obrany. DCFR svým komparativním přístupem může být pro české právo přínosem právě v ulehčení výkladů některých nových institutů osvědčených v zahraniční právní praxi. (24)

DCFR se též zabývá smlouvami uzavíranými se spotřebiteli, včetně jejich odlišností od obecných principů soukromého práva, nicméně zdůrazňuje, že i tyto smlouvy jsou založeny na principech soukromého práva a v souladu s nimi. Autoři DCFR zdůrazňují některé zásadní odlišnosti od projektu PECL, zejména pak, že DCFR obsahuje konzistentní právní terminologii, například v rámci pojmů „contract“, „duty“ a „obligation“, přičemž bere do úvahy nikoliv pouze právní systémy

(22) Dvořák, J. op. cit. subj. 18.

Srov. Čl. I – 1:103 DCFR stanoví, že výraz „dobrá víra a poctivé jednání“ odkazuje ke standardu chování, který se vyznačuje čestností, otevřeností a ohledem na zájmy druhé strany transakce nebo daného právního vztahu.

(23) Článek III – 1:103 stanoví, že (1) Osoba mající povinnost jednat v souladu s poctivostí při plnění závazku, výkonu práva na plnění, při uplatňování prostředku nápravy práva pro nesplnění, jakož i bránění se mu nebo při výkonu práva na ukončení závazku nebo smluvního vztahu. (2) Tuto povinnost nelze vyloučit ani limitovat smlouvou ani jiným právním jednáním.

(24) Narozdíl od PECL věnujícímu se výhradně smluvnímu právu, DCFR se dotýká též mimosmluvních závazků a majetkových práv.

jednotlivých zemí, ale rovněž obvyklé používání těchto termínů v rámci Evropy a v neposlední řadě i v rámci mezinárodních zvyklostí soukromého práva.

Ačkoliv DCFR, na rozdíl od PECL, tak výslovně neuvádí, předpokládá se jeho omezení výhradně na transakce uvnitř Evropské unie. Tento fakt vyplývá jak z pracovních titulů používaných na oficiálních dokumentech Evropské unie a pracovní skupiny Model Rules of European Private Law, tak i z geneze PECL a DCFR a jejich participace na evropeizaci soukromého práva.⁽²⁵⁾ Zároveň DCFR považuje svá ustanovení za dispozitivní, která lze dohodou smluvních stran vyloučit či modifikovat, nestanoví-li přímo DCFR odlišně.

(25) Srov. Vogenauer, S. Common Frame of Reference and UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts: Coexistence, Competition, or Overkill of Soft Law? *European Review of Contract Law* 6, 2010.

4.4. Evropský smluvní kodex/ The European Code of Contracts (CEC)

Roku 1992 došlo k založení Akademie evropských představitelů soukromého práva pod vedením profesora Giuseppe Gandolfiho z univerzity v Pavii. Akademie si klade za cíl prostřednictvím vědeckého výzkumu a v duchu úmluv Evropské unie přispět ke sjednocení, výkladu a vymahatelnosti soukromého práva v Evropě, včetně vytváření zázemí pro rozvoj právní kultury vedoucí ke sjednocení evropského práva. (26) Evropský smluvní kodex se opírá o společný romanistický základ, avšak neuzavírá se ani před některými instituty anglosaského práva.

Světovými právními vědci je CEC považován za významný počín v oblasti evropského soukromého práva, jehož základem je kniha IV. italského občanského zákoníku pojednávající o obligacích a smlouvách, a rovněž i pojednání o smluvním právu prof. McGregora pro Law Commission vytvořenou v roce 1965 britským parlamentem. CEC je rozpracován do dvou knih, kdy první kniha se soustřeďuje na obecná smluvní ustanovení, konkrétně pak na problematiku vzniku smlouvy, její obsah, formu a interpretaci, rovněž tak jako na její účinky, plnění ze smlouvy, převod a zánik smlouvy a prostředky umožňující nápravu porušené smlouvy.

V knize druhé pak nalézáme zvláštní úpravy jednotlivých smluv, kapitola I. v § 174 až § 220 hovoří o prodeji (angl. *Sale*, fr. *De La Vente*) a zaměřuje pozornost zejména na prodej věcí movitých a zvláštní typy prodeje, jakými jsou prodej na základě schválení, prodej na zkoušku, podle vzorku, prodej s výhradou vlastnictví, prodej v aukci atd. (27)

(26) Fauvarque-Cosson, B. op. cit. subj. 1.

Srov. rovněž Cartwright, J. The English Law of Contract: Time for Review? European Review of Private Law 155. 2009.

(27) K nalezení na internetových stránkách www.accademiagiurprivatistieuropei.it.

4.5. Společné jádro evropského soukromého smluvního práva/The Common Core of European Private Law

Tento ambiciózní projekt, známý rovněž pod názvem projekt Trento (*Trento Common Core Project*), jehož hlavními představiteli jsou profesori Ugo Mattei a Mauro Bussani, započal v roce 1994 na Trentské univerzitě. Oba profesori našli inspiraci v díle profesora Rudolfa B. Schlesingera (28) o vzniku smluv a čerpají rovněž z jeho metodologie, kterou nazývají kulturním dědictvím pro každého, kdo se hodlá zabývat srovnávacím právem.(29) Další inspirací pro tento projekt pak byla metodologie srovnávacího práva vytvořená profesorem Rodolfem Sacco.(30)

Ambicí trentskeho projektu je rozšíření předmětu bádání profesora Schlesingera s tím, že stěžejními oblastmi jsou zejména smluvní vztahy, občanskoprávní delikty a majetková práva. Cíle Trentskeho projektu jsou odlišné od podobných prací, kterými jsou například Restatement Law v USA. Na rozdíl od projektu PECL a obdobných projektů evropského soukromého práva, Trentský projekt si buduje svoji pozici zejména na vědeckém a teoretickém základu, nicméně má ambice vyvolat reakce i vně akademických kruhů. Vyzdvihuje názor, že kulturní odlišnosti, které se v právu projevují, jsou předností a přínosem a není tudíž třeba vytvářet jakýkoliv uniformní směr či stanovovat nová právní pravidla.

Trentský projekt je považován nikoliv za normativní, ale spíše za analytické dílo, v čemž lze spatřovat možná nejvýraznější odlišnost tohoto projektu od dalších podobných projektů, včetně Principů UNIDROIT.(31) Trentský projekt si klade za cíl vybudování společné evropské právní kultury hledáním společných rysů soukromého práva tím, že srovnává právní úpravy jednotlivých evropských zemí. Popisující současnou situaci v oblasti evropského soukromého práva, zabývá se specifickými oblastmi, včetně odborného právního názvosloví. Dle stěžejní vize protagonistů těchto prací, by měl projekt přispět ke zjednodušení komunikace mezi právníky jednotlivých zemí a nikoliv se snažit vytvořit možné budoucí jednotné

(28) Schlesinger, B. R. The Past and Future of Comparative Law. The American Journal of Comparative Law, Volume 43, No. 3, 1995.

(29) Schlesinger-Baade-Damaska-Herzog. Comparative Law, V 39.

(30) Sacco, R. Legal Formants: A Dynamic Approach to Comparative Law (Installment II of II). The American Journal of Comparative Law, Volume 39, No. 2, 1991.

(31) Odkaz o projektu na www.jus.unitn.it/dsg/common-core/home.html.

právo. V souladu s tím se Trentský projekt zaměřuje na všechny evropské právní systémy, aniž určitý právní systém pokládá za nadřazený či paradigmatický. Práce projektu se snaží mapovat společné části evropského práva tím, že publikuje odborné knihy s rozličnými tématy soukromého práva. Jak již bylo řečeno výše, jeho cílem není vytvoření nové kodifikace evropského soukromého práva, naopak zdůrazňuje vědeckost a akademičnost projektu, s cílem poskytnutí komplexnějších informací o evropském soukromém právu. Každá z vydaných knih analyzuje konkrétní právní problematiku za účelem rozpracování hlubší analogie mezi legislativou jednotlivých členských států EU a překonání skrytých formálních rozdílů.

Dalším ze záměrů je pojmenování společných rysů soukromého práva evropských národních právních systémů, snaha nacházet podobná řešení a pravidla v již existujícím právu a zabývat se jejich zdůvodňováním. V neposlední řadě je pak věnována pozornost i problematice odborné terminologie, včetně rozvoje společné metodologie, za účelem zjednodušení odborné komunikace mezi právníky vzdělanými v rámci národního práva. Projekt má rovněž v úmyslu hodnotit vytváření soudcovského práva, zejména se zaměřením na bezproblémovou aplikovatelnost a praktičnost. Předpokládá se, že výsledky této analýzy by se měly stát součástí tzv. CoPECL.

Mezi významná díla v rámci Trentského projektu patří práce profesorů Reinharda Zimmermanna a Simona Whittakera pojednávající o problematice institutu dobré víry či dílo profesora Jamese Gordleyho o vynutitelnosti příslibu v evropském smluvním právu. (32)

(32) Gordley, J. The Enforceability of Promises in European Contract Law, „The Common Core of European Private Law“. Cambridge University Press, 2001.

4.6. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT/UNIDROIT Principles of International Contracts

Mezinárodní institut pro unifikaci mezinárodního práva soukromého se sídlem v Římě (UNIDROIT) je nezávislou mezivládní organizací sdružující šedesát tři členských států šesti kontinentů, včetně nejvýznamnějších obchodních mocností. Stěžejní úmluva UNIDROIT související s tématem smluvního práva, resp. kupní smlouvy, takzvaná Haagská úmluva, byla roku 1964 přijata pod názvem Convention relating to a Uniform Law on the International Sale of Goods. Ve stejném roce byla přijata, rovněž v Haagu, úmluva s názvem Convention relating to a Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods.⁽³³⁾ V roce 1983 pak došlo v Ženevě k přijetí Convention on Agency in the International Sale of Goods připravované od roku 1971 za účasti uznávaných odborníků z oblasti srovnávacího práva, jimiž byly zejména profesori René David, Clive M. Schmitthoff a Tudor Popescu.

Principy vztahující se k mezinárodním obchodním smlouvám (Principles of International Commercial Contracts, ve zkratce „PICC“) byly poprvé publikovány v roce 1994.⁽³⁴⁾ PICC si kladl za cíl stanovit obecná pravidla pro mezinárodní obchodní smlouvy; porovnáme-li již zmíněný DCFR s PICC, pak rozdílnost obou projektů se projevuje nejen v samotném rozsahu aplikace, ale též v územní působnosti. PICC se zabývá obecným smluvním právem, jeho zásadami a principy, které jsou společné všem smluvním typům, ať již se jedná o prodej, služby, pronájem apod. V obecné rovině se kromě jiného zabývá vznikem, platností, interpretací, obsahem, plněním či neplněním smluv, započtením, převodem práv a závazků atd., to vše bez určení konkrétního typu smlouvy.

Tyto obecné zásady a principy mohou být aplikovány jak na smluvní, tak i na mimosmluvní závazky. Ve většině jurisdikcí tak PICC není považován, alespoň teoreticky, pouze za obecné smluvní právo, ale taktéž za obecné závazkové právo;

(33) K nalezení na www.Unidroit.org – International Institute for the Unification of Private Law.

(34) V podrobnostech též Bonell, J. M. UNIDROIT Principles 2004 – The New Edition of the Principles of International Commercial Contracts adopted by the International Institute for the Unification of Private Law. Uniform Law Review/Revue de Droit Uniforme, 2004.

nicméně jeho původním smyslem nebyla aplikace na mimosmluvní oblasti, a ani v dnešní praxi se v oblasti mimosmluvních závazků zřejmě příliš nepoužívá. PICC je aplikován na mezinárodní transakce v celosvětovém měřítku a může reagovat na problematiku mezinárodního obchodu, zejména v interakci mezi západem a východem, rozvinutými a rozvojovými zeměmi apod. (35)

PICC má širší možnosti aplikace než DCFR, neboť je aplikován na mezinárodní transakce a není tak omezen pouze na transakce, jejichž alespoň jednou ze smluvních stran je fyzická či právnická osoba pocházející z členského státu Evropské unie či ze státu, který je v nějakém vztahu k EU. Na druhou stranu je rozsah aplikace PICC užší v porovnání s DCFR, neboť se týká výhradně transakcí s mezinárodním prvkem, nevztahuje se na ryze vnitrostátní transakce. DCFR naopak může být použit na veškeré transakce v rámci Evropy, včetně těch čistě vnitrostátních, podobně jako PECL. Principy UNIDROIT odkazují na americké kodifikace, jakými jsou například Uniform Commercial Code či již zmíněné Restatements, což je zřejmé i ze skutečnosti, že významní profesori Kolumbijské univerzity, E. Allan Farnsworth a Alfred McCormack, se intenzívně účastnili tvorby těchto principů.

Principy UNIDROIT sice nejsou součástí národních právních systémů, avšak jsou povolány k tomu, aby se staly právními normami.(36) Smluvní strany se mohou dohodnout o podřízení smlouvy Principům UNIDROIT, přičemž výhody takového rozhodnutí spočívají zejména v tom, že se jedná o důvěryhodný, dobře konstruovaný zdroj, kterému je věnována náležitá pozornost i v akademických kruzích. Navíc článek 1 Principů UNIDROIT zaručuje smluvní svobodu opravňující smluvní strany upravit si některá ustanovení smlouvy odlišně. Naopak za určitou nevýhodu je možné považovat, ale to není výhradní problém těchto Principů,

(35) Bonell, J. M. UNIDROIT Principles 2004 (2004) ULR (Utah Law Review) 5, str. 29 – 30.

Srov. též Lando, O. The Structure and the Legal Values of the Common Frame of Reference (CFR) (2007) 3 ERCL (European Review of Contract Law), str. 245, 248.

Kessedjian, C. Un exercice de rénovation des sources du droit des contrats du commerce international. Revue critique DIP 1995, stránka 641 a násl.

(36) Huet, J. Les contrats commerciaux internationaux et les nouveaux Principes d'UNIDROIT, vers une nouvelle lex mercatoria? Les Petites Affiches No. 135, 1995.

stanovení pravidel týkajících se kolize právních řádů, které nejsou vždy právním laikům dostatečně srozumitelná. Navíc v některých vědeckých pojednáních můžeme nalézt výtky o určité vágnosti právních pojmů, což může mít v důsledcích vliv na míru právní jistoty, která je obzvláště v případě mezinárodních smluv, zcela nepostradatelná.⁽³⁷⁾ Toto je zřetelné například na frekventovaném pojmu přiměřená lhůta (*délai raisonnable*), kdy není zcela zřejmé, zda výklad slova „přiměřená“ je záměrně ponechán na soudcích či arbitrech. Podobná vyjasňování termínů může z praktického pohledu znamenat plýtvání časem i penězi. Na druhou stranu je však třeba vzít na zřetel, že ne zcela ustálený obsah některých právních termínů se může někdy ukázat jako užitečný. ⁽³⁸⁾

Mnoho států volí Principy UNIDROIT jako jeden z inspirativních pramenů pro reformu vlastního národního smluvního práva. Významným v tomto ohledu je například občanský zákoník Ruské federace z roku 1995, kde právě tyto principy sehrály důležitou roli a některé jejich ustanovení, například o hardship doložce, byly téměř doslovně převzaté. V nedávné minulosti bylo principů použito rovněž jako modelových pravidel pro nových občanský zákoník Estonska a Litvy, či pro nový maďarský občanský zákoník. Velice zajímavé je pak spojení UNIDROIT a Dohody OSN o smlouvách o mezinárodním prodeji zboží (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, ve zkratce „CISG“), jako zdroje pro reformované závazkové právo německého občanského zákoníku. ⁽³⁹⁾

Též mimo Evropu lze nalézt vliv inspirace Principů UNIDROIT, například v americkém Uniform Commercial Code, čínském smluvním právu či v rozsáhlém projektu modernizace a harmonizace smluvního práva Organizace pro ekonomickou spolupráci (Economic Cooperation Organisation, ve zkratce „ECO“) přijatém v roce 1985 Iránem, Pakistánem a Tureckem.

(37) K nalezení na [http://fr.jurispedia.org/index.php/Principes_d'UNIDROIT_relatifs-
aux_contracts_du_commerce_international](http://fr.jurispedia.org/index.php/Principes_d'UNIDROIT_relatifs_aux_contracts_du_commerce_international).

(38) Perelman, Ch. *Le Raisonnable et le déraisonnable en droit*. Bibliothèque de philosophie du droit. Volume 29. Paris, Paris Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1984.

Srov. též Vogenauer, S. op. cit. subj. 24.

Vogenauer, S., Kleinheisterkamp, J. (eds), *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Oxford, Oxford University Press, 2009.

(39) Schlechtriem, P. 10 Jahre CISG – Der Einfluss des UN-Kaufrechts auf die Entwicklung des deutschen und internationalen Schuldrechts. In *Internationales Handelsrecht*, Seite 12 et seq, 2001.

Na africkém kontinentě pak byla dohodnuta spolupráce mezi Organizací pro harmonizaci obchodního práva v Africe (Organisation pour l'Harmonisation en Afrique du Droit des Affaires, ve zkratce „OHADA“) (40) a UNIDROIT při přípravě jednotného zákona o smlouvách založeném právě na Principech UNIDROIT. Celosvětová využitelnost Principů UNIDROIT nic nemění na skutečnosti, že existují rozdíly jejich recepce v jednotlivých národních právních řádech, přirozeně vyplývající z již existujících a zavedených národních právních principů.

Z hlediska praktičnosti nezůstává bez významu ani jazykové hledisko, kdy Principy UNIDROIT jsou zastoupeny ve všech významných světových jazycích, což zvyšuje komfortnost při vyjednávání a navrhování mezinárodních smluv. Stále častěji si smluvní strany vybírají tyto Principy jako právo, kterým se bude jejich smlouva řídit zejména v souvislosti s transakcemi v oblasti kupních a stavebních smluv, včetně internetového obchodování.

V této souvislosti můžeme zmínit dohodu v oblasti automobilového průmyslu s největším mezifiremním elektronickým trhem na světě COVISINT, jehož účastníky jsou respektované společnosti DaimlerChrysler, Ford, General Motors, Nissan, Peugeot a Renault, které ve smlouvách s dodavateli mají zakotveno ustanovení týkající se rozhodného práva a arbitráže. Tyto tzv. Product Agreement mají být uzavírány v souladu s Principy UNIDROIT, s výjimkou ustanovení contra proferentem rule, vyloučeného z důvodu jazykové nedostatečnosti při možné interpretaci rozdílných mezinárodních právních struktur.(41)

Pro praxi byly orgány UNIDROIT schváleny možné smluvní textace pro použití Principů jako práva, kterým se bude smlouva řídit. V zásadě přicházejí v úvahu následující dvě varianty ustanovení:

(40) OHADA: organizace založená v roce 1993, členy jsou zejména frankofonní státy západní a střední Afriky.

(41) Pravidlo „contra proferentem rule“ stanoví, že pokud jsou smluvní podmínky vymíněné jednou smluvní stranou nejasné, je preferována jejich interpretace v neprospěch té smluvní strany, která tyto podmínky stanovila. Současný český občanský zákoník obsahuje uvedené pravidlo v § 557, z podobných zásad vychází i DCFR.

1. „Tato smlouva se řídí Principy UNIDROIT přijatými v roce (s výjimkou ustanovení článku“ (v anglickém originále: „This contract shall be governed by the UNIDROIT Principles [.....], [except as to Articles]“)
- nebo
2. „Tato smlouva se řídí Principy UNIDROIT přijatými v roce (s výjimkou článků), doplněnými v nezbytném případě právem jurisdikce státu XX“ (v anglickém originále: „This contract shall be governed by the UNIDROIT Principles [.....], [except as to Articles], supplemented when necessary by the law of [jurisdiction X].“

První varianta stanoví jako jediné právo, kterým se smlouva řídí, Principy UNIDROIT s výjimkou kogentních ustanovení aplikovaných v souladu se zásadami mezinárodního práva soukromého. V takovém případě musí být případná mezera v Principech řešena výhradně za použití Principů. V případě použití druhé varianty jsou smluvní strany oprávněny zvolit si národní právo s jehož pomocí se budou řešit veškeré otázky, které nejsou upraveny Principy UNIDROIT.⁽⁴²⁾

V obou formulovaných variantách se doporučuje kombinovat ustanovení o volbě práva (*choice-of-law clause*) s arbitrážní doložkou (*arbitration agreement*). V případě mezinárodní obchodní arbitráže jsou pak smluvní strany oprávněny zvolit si tzv. národní principy a pravidla, kterými se budou vzájemné smluvní vztahy řídit v případě vzniku sporu. Zmíněné *choice-of-law clauses* můžeme nalézt v mnoha modelových smlouvách publikovanými mezinárodními organizacemi, jako je tomu v případě tzv. Model Contract for the International Commercial Sale of Perishable Goods přijatém v roce 1999 Mezinárodním obchodním centrem UNCTAD/WTO. Zde bylo stanoveno, že v případě, kdy záležitost není řešena příslušnými smluvními ustanoveními, se smlouva řídí dokumenty dle následujícího pořadí a) Úmluvou OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, b) Principy UNIDROIT týkajícími se mezinárodních obchodních smluv a v případě, že ani jeden z výše uvedených

(42) Bonell, J. M. UNIDROIT Principles 2004 – The New Edition of the Principles of International Commercial Contracts adopted by the International Institute for the Unification of Private Law. Uniform Law Review/Revue de Droit Uniforme, 2004.

dokumentů není možné aplikovat, pak se použije právo zvolené smluvními stranami či v případě, že nebylo žádné právo zvoleno, bude aplikováno právo místa podnikání prodávajícího v souvislosti s plněním dle předmětné smlouvy.⁽⁴³⁾

Rovněž je možné podřídít smlouvu Principům UNIDROIT, a to od chvíle kdy se mezinárodní smlouva řídí tzv. obecnými právními principy (*les principes généraux du droit*) či *lex mercatoria*. Profesor Berthold Goldman, který se v šedesátých letech minulého století obsáhle zabýval vytvořením moderního systému pravidel *lex mercatoria* potvrdil, že tyto dva výrazy obecné právní principy a *lex mercatoria* jsou v podstatě synonymy, což potvrdil i rozhodčí výrok mezinárodního arbitrážního soudu Mezinárodní obchodní komory.⁽⁴⁴⁾ V praxi však může dojít k situaci, kdy jedna strana odmítne tato pravidla akceptovat, v takových případech, zejména v anglickém právu, mají soudy tendenci rozhodovat podle *lex fori*, tj. podle místa, kde je případ projednáván.

Většina soudců či rozhodců upřednostňují obvykle aplikaci jejich vlastního národního práva zejména proto, že bohužel obecné právní principy i *lex mercatoria* nejsou akceptovány jednotně, ať již co do jejich významu či obsahu.⁽⁴⁵⁾

(43) Evans, M. Uniform Law: A Bridge Too Far? 3 Tulane Journal of International and Comparative Law. 1995, 145 et seq.

(44) La Cour internationale d'arbitrage de la Chambre de commerce internationale dans une affaire no. 3327 (1981), JDI 1981.971, spéc. p. 173.

(45) Goldman, B. The Applicable Law: General Principles of Law – the *Lex Mercatoria*. In: Lew (ed.), Contemporary Problems in International Arbitration, at 113 et seq. London, 1986.

4.7. Lex mercatoria

K mezinárodním projektům v oblasti soukromého práva zmiňovaných v tomto článku lze rovněž do jisté míry přiřadit i tzv. lex mercatoria, v odborné literatuře někdy též označované jako transnacionální právní principy.⁽⁴⁶⁾ Počátek vzniku lex mercatoria je datován již na přelom jedenáctého a dvanáctého století, a to zejména v oblasti středomořských přístavních měst. V současné době systém nemá jednotnou koncepci a některými právními teoretiky není uznáván. Jeho záměrem je tvorba systému obecných právních principů, zejména formou spontánně aplikovaných obyčejů či jinak vypracovaných pravidel užívaných v mezinárodním obchodě, a to aniž by se tyto jednotlivé principy odvolávaly na národní právní řády. Lex mercatoria je možné pokládat za samostatný systém norem odlišný od systémů vnitrostátního či mezinárodního práva. V praxi se projevuje zejména formou obchodních obyčejů, obchodních doložek tzv. INCOTERMS přijatých Mezinárodní obchodní komorou a nacházejících uplatnění zejména při rozhodování mezinárodní obchodní arbitráže.

V současné době jsou tyto mezinárodní právní principy zpracovány formou centrální databáze pravidel a principů na základě konceptu představeného v roce 2001 profesorem Klausem Peterem Bergerem a pojmenovaného jako „creeping codification“. Mezi Lex mercatoria patří mimo jiné i Principy UNIDROIT, Principy evropského smluvního práva (PECL) a v rámci amerického práva Uniform Commercial Code. Jsou sem též zařazovány nejrůznější úmluvy, včetně Úmluvy OSN o používání elektronické komunikace v mezinárodních smlouvách – UNCITRAL, směrnice pro elektronické obchodování a ochranu spotřebitele, obecné podmínky pro dodávky mechanických, elektrických a elektronických produktů, obchodní podmínky INCOTERMS, doporučení OECD ohledně ochrany spotřebitele v souvislosti s elektronickým obchodem, Úmluva o zastupování při mezinárodním prodeji zboží a řada dalších dokumentů z oblasti mezinárodního obchodu a arbitrážního řízení.

(46) K nalezení na www.lexmercatoria.org

Srov. též Osman, F. Les principes généraux de la Lex mercatoria. Bibliothèque de droit privé. Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1992

Aplikovatelnost *lex mercatoria* může vyplývat buď přímo z ustanovení mezinárodních smluv nebo pravidel aplikovaných na základě rozhodnutí mezinárodní arbitráže. Tato ustanovení jsou využívána zejména mezinárodními společnostmi, například zakotvení institutu dobré víry na jehož základě může být smlouva pokládána za závaznou, a to i přes to, že smlouva sama by mohla být zpochybnitelná. Navíc velice praktickou se zdá být i možnost stanovení výkonu arbitrážní doložky, a to i v těch případech, kdy právo daného státu toto neumožňuje; není vyloučena možnost aplikace práva daného státu, ale nabízí se možnost jeho kombinace s *lex mercatoria*, ať již v souvislosti s použitím obecných právních principů, principů mezinárodního práva či mezinárodních zvyklostí.⁽⁴⁷⁾

(47) Goldman, B. The applicable law: general principles of law – the *lex mercatoria*. In: Contemporary Problems in International Arbitration. Edited by Dr Julian D M Lew. School of International Arbitration Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary College, University of London. London, 1986.

4.8. Nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje/Common European Sales Law (CESL)

Obchodníky i spotřebitele členských států Evropské unie omezují úpravy smluvního práva jednotlivých zemí a jsou pro ně překážkou zapojení se do přeshraničního obchodu. Tyto překážky pak odrazují obzvláště malé a střední podnikatele od participace na trzích nových členských států Evropské unie. Rovněž spotřebitelé postrádají bezproblémový přístup k výrobkům nabízenými obchodníky z jiných členských států. Jedna z příčin tohoto stavu byla přisuzována právě překážkám v oblasti soukromého práva a s tím souvisejícím transakčním nákladům pro přeshraniční transakce, včetně elektronického obchodování.⁽⁴⁸⁾

Obchodníci mající v úmyslu působit na trhu jiného členského státu EU mají za povinnost dodržovat kogentní normy vnitrostátního práva tohoto státu. Zvolí-li si smluvní strany jiné rozhodné právo a zároveň kogentní předpisy o ochraně spotřebitele v členském státě poskytují vyšší úroveň ochrany, je nutné tato kogentní pravidla na ochranu spotřebitele dodržovat a obchodník je povinen zajistit soulad smlouvy s požadavky kogentních norem.⁽⁴⁹⁾

Stěžejním cílem návrhu Nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje (CESL), někdy se setkáváme též s překladem Nařízení o společném evropském právu kupní smlouvy, je vytvoření lepších podmínek pro fungování vnitřního trhu poskytnutím jednotného systému pravidel smluvního práva. Bez nutnosti změny platné právní úpravy jednotlivých členských států EU je tak možné přesto přispět k možnosti harmonizace vnitrostátního smluvního práva členských států vytvořením paralelního systému smluvního práva pro takové smlouvy, na něž je možné vztáhnout působnost CESL. Záměrem návrhu CESL je být identickým pro celou Evropskou unii a existovat samostatně vedle stávajícího systému vnitrostátního smluvního práva.

Svojí platností pro všechny státy EU se snaží eliminovat překážky přeshraničního prodeje pro obchodníky i spotřebitele, zlepšovat fungování vnitřního trhu

⁽⁴⁸⁾ Eurobarometr 320 o evropském smluvním právu v transakcích mezi podnikateli, rok 2011, s. 15.

⁽⁴⁹⁾ Článek 6 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). Úřední věstník L 177, ze dne 4. července 2008, s. 6.

prostřednictvím zjednodušení přeshraničního obchodu, čehož hodlá dosáhnout jednotným souborem pravidel pro smlouvy uzavírané přes hranice, včetně pravidel k ochraně spotřebitele. CESL je tedy v rámci vnitrostátního práva členských států chápán jako druhý, současně existující systém smluvního práva.

Záměrem CESL tak není nahradit jednotlivé vnitrostátní právní úpravy, ale stanovit společná pravidla pro prodej založená na subsidiaritě, svobodné volbě a pravidlech hospodářské soutěže. Spolu s tím je dána obchodníkům možnost, za předpokladu souhlasu druhé smluvní strany, používat CESL ve všech přeshraničních transakcích v rámci celé Evropské unie bez nutnosti přizpůsobit se odlišnostem jednotlivých vnitrostátních úprav z oblasti smluvního práva, a to včetně kogentních norem platných v daném státě. Tato jednotná právní úprava se vztahuje na celou dobu platnosti, resp. účinnosti, smlouvy a zahrnuje většinu smluvních oblastí.

Strany, z nichž každá působí v rámci jiného právního řádu, se musí na užívání CESL dohodnout dobrovolně (čl. 8) volbou mezi dvěma různými systémy vnitrostátního právního řádu. Nejedná se tedy o volbu mezi dvěma vnitrostátními právními systémy ve smyslu kolizních norem a neměla by být ani kolizními normami nijak dotčena.

Subjekty zúčastněné na přeshraniční transakci jsou povinny řídit se jen těmi oblastmi vnitrostátních právních úprav, které CESL samostatně neupravuje, a tyto oblasti zřejmě nebudou stěžejními oblastmi právní úpravy. Navíc i v transakcích se spotřebitelským prvkem již nebude třeba respektovat kogentní ustanovení na ochranu spotřebitele dané členské země, neboť CESL je plně harmonizován s pravidly ochrany spotřebitele tak, jak je stanoví směrnice Evropské unie. Úroveň ochrany spotřebitele dle CESL je rovnocenná s Pravidly *acquis* či je dokonce převyšuje.⁽⁵⁰⁾ CESL je tvořen na principech dobrovolnosti, subsidiarity a proporcionality, aniž by přitom bylo zasahováno do platné právní úpravy členských států EU.

(50) Důvodová zpráva k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o Společné evropské právní úpravě prodeje COM (2011) 635 v konečném znění. K nalezení na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:CS:PDF>.

Nedochází tedy k rušení stávající roztříštěné právní úpravy přeshraničních smluvních vztahů, ale její aplikace je omezena právě prostřednictvím CESL. Pokud se strany dohodnou na použití CESL, pak to bude jediný pramen vnitrostátní právní úpravy v oblastech spadajících do jeho působnosti. Nařízení CESL má obecnou platnost v každém členském státě Evropské unie v případě, že určitá otázka je předmětem jeho výslovné úpravy. Smluvní právo jednotlivých členských států se v takovém případě nepoužije vzhledem k tomu, že legislativa Evropské unie má dle Evropských smluv přednost před právem členských států.

V souladu se zásadou smluvní svobody je dána smluvním stranám možnost odchýlit se od pravidel CESL, pokud nejsou tato pravidla výslovně označena jako kogentní, zejména v oblasti úpravy ochrany spotřebitele, možnosti spotřebitelů odstoupit od smlouvy uzavřené na dálku, včetně internetových obchodů, nebo mimo obchodní prostory. CESL dále upravuje zrušení smlouvy v důsledku omylu, podvodu, hrozby nebo zneužití postavení, posuzování obsahu smlouvy a účinků smluv a smluvní podmínky, které lze pokládat za nepřiměřené a tudíž neplatné. Věnována je pozornost i prostředkům nápravy při uzavření smlouvy a při jejím neplnění. Příloha II. pak obsahuje informační oznámení, které obchodník musí poskytnout spotřebiteli před uzavřením dohody o používání CESL.

V případě, že smluvní strany si pro svůj právní vztah vymíní použití CESL namísto systému smluvního práva dané země či rozhodného práva dle systému kolizních norem, pak se celý vztah, včetně povinností v oblasti poskytování informací před uzavřením smlouvy a prostředků nápravy v případě nesplnění těchto povinností, jakož i další otázky, které před uzavřením smlouvy mohou nastat, řídí též výhradně tímto systémem práva.⁽⁵¹⁾

Naopak působnost CESL nezahrnuje otázky ohledně právní subjektivity, neplatnosti smlouvy v důsledku nezpůsobilosti, protiprávnosti nebo rozporu s dobrými mravy, pokud tyto důvody protiprávnosti či rozporu s dobrými mravy nestanoví CESL sám.

(51) Srov. Mišúr, P. Evropský parlament schválil společnou evropskou právní úpravu prodeje. In: Obchodněprávní revue, 2014, č. 4, str.110 -115.

Dále nezahrnuje oblasti jazyka smlouvy, zákazu diskriminace, problematiky zastoupení, existence více dlužníků či věřitelů, nástupnictví, započtení, vzniku, nabývání a převodu nemovitých věcí a práv s nimi spojených a rovněž tak oblast práv duševního vlastnictví.

Návrh CESL je často srovnáván s Úmluvou OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG); zde je třeba zdůraznit, že CESL má ve svém užití přednost před CISG. Lze mít za to, že jednotný soubor smluvních pravidel přispěje ke zjednodušení právního prostředí, sníží finanční náklady spojené s transakcí a zvýší počet zahraničních obchodníků, a tím přispěje i k posílení hospodářské soutěže na vnitrostátním trhu. Spotřebitelům by mělo být umožněno využít, při plné ochraně jejich práv, nabídku zboží za nižší ceny v rámci EU. Občanský zákoník z roku 2012 je již s CESL v zásadě srovnatelný, a není proto třeba vymíňovat si, ať již aplikaci CESL či naopak vnitrostátní právní úpravy.⁽⁵²⁾

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG) č. 160/1991 Sb. uzavřená dne 11. dubna 1980 je určena, podobně jako výše uvedený CESL, též pro přeshraniční smlouvy více než 70 států světa, a to nejen evropských, ale i pro Čínu, Japonsko, Rusko a USA.⁽⁵³⁾ CISG není určena k aplikaci na koupi zboží pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti, naopak CESL by měl být použit zejména pro oblast spotřebitelské kupní smlouvy. Ze srovnání CESL a CISG tak vyplývá, že jejich použití je orientováno na zcela odlišné oblasti. Pokud bude kupujícím podnikatel, je možné aplikovat CISG za předpokladu, že se tak strany výslovně dohodnou, popřípadě je dle čl. 6 naopak možné její aplikaci vyloučit. Rovněž právní doktrína stanoví, že pokud je smluvními stranami zvoleno CESL, je tím současně dáno i prohlášení stran o vyloučení CISG, neboť není možné oba právní prameny zvolit současně.⁽⁵⁴⁾

(52) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

(53) Schlechtriem, P., Schwenger, I. (eds.) Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht. 5. vydání. C.H.Beck/Helbing, Lichtenhahn, Mnichov/Basilej, 2008.

(54) Flessner, A. Postavení společného evropského práva kupní smlouvy (CESL) vůči mezinárodní úmluvě o koupi zboží (CISG), mezinárodnímu právu soukromému (Nařízením Řím I a Řím II), Evropským směrnicím o spotřebitelské kupní smlouvě a národním úpravám. In: Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. Praha, Centrum právní komparistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2013.

Kapitola V.

Předsmluvní stadium kontraktace

5.1. Současná právní úprava kupní smlouvy, evropské právní úpravy a vývoj soft law

Z koncepčního hlediska je současná právní úprava institutu koupě v občanském zákoníku inspirována zejména švýcarskou právní úpravou, jež nejprve formuluje obecná ustanovení společná pro všechny typy institutu koupě a dále následují jednotlivá ustanovení týkající se koupě movitých věcí, nemovitých věcí a ustanovení o vedlejších doložkách. Závěr tvoří zvláštní ustanovení o prodeji v obchodě, jako kupní smlouvy uzavírané se spotřebitelem.

Obecná ustanovení v úvodu vymezují institut kupní smlouvy pojmově, včetně určitosti kupní ceny, stanovení základních povinností smluvních stran, plnění z kupní smlouvy a přechodu nebezpečí škody na věci. Ačkoliv § 2079 vymezuje pojem kupní smlouvy, pak zcela obecnou definici pojmu smlouva nový občanský zákoník neobsahuje a omezuje se pouze na uvozující ustanovení stanovící typické znaky smlouvy tak, že „smlouvou projevují strany vůli zřídit mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy“.

Zde můžeme nalézt rozdíl oproti některým zahraničním úpravám či jejich návrhům, kdy například DCFR (kniha II., kapitola I., 1:101) se pojmem smlouva zabývá obsáhleji, a to jako ujednáním, které „způsobuje nebo má způsobovat závaznost právního vztahu nebo které má některé jiné právní účinky nebo má takové právní účinky způsobovat. Jedná se o dvoustranný či mnohostranný právní akt.“ (1) Občanský zákoník se věnuje obecnému vzniku kupní smlouvy, nikoliv konkrétním podmínkám a spíše předpokládá, že smluvní strany si sjednají svá vlastní pravidla v duchu zdůrazňované dispozitivnosti občanského zákoníku.

(1) Von Bar, Ch., Clive, E. (eds.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference, Full Edition. Presented by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law. Based in part on a revised version of the Principles of European Contract Law. Full Edition. Vol. I. München, Sellier European Law Publishers, 2008.

Záleží tedy na smluvních stranách, v jaké míře svá vzájemná práva a povinnosti upraví odlišně od ustanovení obsažených v občanském zákoníku. Dispozitivnost úpravy kupní smlouvy vstupuje v současné právní úpravě výrazně do popředí. Výslovně se stanovuje, že se smluvním stranám nebrání, aby si ujednaly pro uzavření smlouvy jiný postup než jaký stanoví zákon, přičemž v takovém případě ustanovení o vzniku smlouvy akceptací oferty se použijí jen přiměřeně. Zde se vychází z obdobného ustanovení obsaženém v DCFR (kniha II., kapitola 4 část 2, 4:211).(2)

Občanský zákoník z roku 2012 stanoví rozsáhlé změny v procesu sjednávání, vzniku a změn nejen kupní smlouvy, v procesu nabídky a akceptace, na základě čehož je třeba, aby smluvní strany věnovaly uzavírání a případným modifikacím smluv daleko větší pozornost. Oddíl 2 s názvem Koupě vymezuje v § 2079 základní charakteristiku kupní smlouvy tak, že touto smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabýt vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.(3)

V komparaci s obchodním zákoníkem č. 513/1991 Sb., který upravoval vztahy mezi podnikateli a jenž je pokládán za normu, z něhož současná právní úprava vychází, stanovil v § 409, že kupní smlouvou se prodávající zavazuje dodat kupujícímu movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo k této věci a kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu. Z tohoto znění tak jasně vyplývalo, že se smlouva uzavíraná dle obchodního zákoníku vztahovala pouze na věci movité.

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. pak vymezoval kupní smlouvu tak, že z ní prodávajícímu vzniká povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat a kupující je povinen předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou cenu. Úprava kupní smlouvy obsažená v občanském zákoníku z roku 1964 zahrnovala na rozdíl od obchodního zákoníku rovněž koupi a prodej věcí nemovitých.

(2) Von Bar, Ch., Clive, E. (eds.) op. cit. subj. 1.

(3) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

V anglickém The Sale of Goods Act [1979] je možné nalézt v zásadě obdobnou definici kupní smlouvy, resp. smlouvy o prodeji zboží, a to jako smlouvu, kterou „prodávající převádí či se zavazuje převést vlastnické právo (*property in goods*) na kupujícího za finanční protiplnění, které se nazývá cena“. Pokud je v souladu se smlouvou o prodeji vlastnické právo převáděno z prodávajícího na kupujícího, smlouva je označována jako prodej. V případě, že smlouva o prodeji stanoví, že se má převod majetkového práva uskutečnit v budoucnu či má být podřízen podmínce, která má být teprve splněna, pak je smlouva nazývána dohodou o budoucím prodeji.⁽⁴⁾

Předsmluvní stadium kupní smlouvy spočívá zejména ve výměně informací o prodávané věci, v prezentaci výrobků, technologií, v provádění přípravných studií, due diligence, to vše na principu smluvní volnosti a dobré víry. V této fázi mezi stranami ještě neexistují závazkové vztahy z uzavřené smlouvy, nicméně již v tomto předsmluvním stadiu dochází k vzájemným očekáváním spojených s připravovanou kupní smlouvou, včetně seznamování se s důvěrnými informacemi, to vše často za cenu nemalých finančních i nefinančních investic. Jestliže následně k uzavření smlouvy nedojde a tyto předsmluvní investice nejsou náležitě zhodnoceny, může subjekt utrpět významnou majetkovou újmu.

Předsmluvnímu stadiu kontraktace, včetně odpovědnosti, tzv. culpa in contrahendo (zavinění v procesu vzniku smlouvy), je v recentním právu věnována velká pozornost, a to včetně oblastí mezinárodních smluv a komunitárního zákonodárství. Obzvláště je zmiňována otázka, zda se v případě předsmluvní odpovědnosti jedná o odpovědnost smluvní či mimosmluvní. Přes dílčí názorové odlišnosti lze mít za to, že převládá názor o existenci mimosmluvní odpovědnosti.

Uplatňována je zásada zákazu zneužití práva na základě doktríny o předsmluvní odpovědnosti, kterou se zabývá zejména rakouská a německá právní úprava. Německá právní úprava zařadila institut „culpa in contrahendo“ do BGB v roce

(4) Adams, N. J., MacQueen, H. Atiyah's Sale of Goods. 12th edn, London, Pearson Longman, 2010.

2002 na základě reformy závazkového práva (§ 311 BGB).(5) Předšmluvní odpovědnost je chápána jako následek porušení právních vztahů a sankcionuje taková jednání, která jsou v rozporu se zásadou dobrých mravů, dobré víry v poctivost druhé strany, povinnosti neškodit a povinnosti loajality. Již zahájená jednání o vzniku smlouvy vytváří zvláštní smluvní právní vztah, který ukládá smluvní straně povinnost pečlivého jednání. Porušení této povinnosti má za následek „culpa inn contrahendo“ zakládající odpovědnostního vztah. Následkem uvedeného je do jisté míry zákonitě omezení principu smluvní volnosti.(6)

Rozdíl mezi německou a rakouskou právní úpravou v této oblasti spočívá zejména ve skutečnosti, že existence předšmluvního vztahu je v německém právu dovozována přímo ze zákona (§ 311 BGB) s tím, že smluvní vztah na jehož základě vznikají akcesorické závazky (§ 241 odst. 2. BGB) může vzniknout i před uzavřením smlouvy a jedná se tak o úpravu smluvní odpovědnosti.

Německý občanský zákoník (§ 311 odst. 2 BGB) upravuje možnost vzniku závazkového vztahu před faktickým uzavřením smlouvy či jiného ujednání. Dle této právní úpravy může předšmluvní závazkový vztah vzniknout na základě vyjednávání o smlouvě, vyjádření vůle k uzavření smlouvy či na základě obchodních kontaktů, z nichž je možné dovodit intenzívnější příležitost jedné strany ovlivnit práva, zájmy či právní statky jiné osoby než je tomu u osob, které obdobné obchodní kontakty nenavázaly.(7)

Obsah práv a povinností plynoucích z předšmluvní odpovědnosti je vyjádřen tak, že předšmluvní závazkový vztah vzniká již při zahájení vyjednávání o smlouvě a existuje po celou dobu vyjednávání až do okamžiku uzavření smlouvy či skončení jednání v důsledku neúspěchu, a tudíž nedosažení dohody (§ 241 BGB).

(5) Pelikánová, I. Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl. Praha, Aspi, 2009. Též Dvořák, J. Culpa in contrahendo. In: Pauknerová, M., Tomášek, M. Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva. Praha, Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2009. Německá právní úprava vychází z teorie filozofa Savignyho, který jako první formuloval tezi, že za případné zavinění v procesu vzniku smlouvy a následný vznik škody odpovídá škůdce.

(6) Brox, H., Walker, W. D. Allgemeines Schuldrecht, str. 62 a 63.

(7) § 311 BGB (Rechtsgeschäftliche und rechtsgeschäftsähnliche Schuldverhältnisse) k nalezení též na www.dejure.org/gesetze/BGB.

Pokud dojde k uzavření smlouvy předsmluvní vztah se tím mění na smluvní. Rakouské právo předsmluvní vztah odvozuje od aplikace obecných právních zásad, jež rakouský občanský zákoník zakotvuje v souvislosti s přípravou smlouvy.

Francouzské právo předsmluvní odpovědnost považuje za odpovědnost deliktní (čl. 1382 Code Civil) a za projev vad vůle (*vices de la volonté*, čl. 1110 a 1116 Code Civil). Nehovoří se výslovně o culpa in contrahendo, a to zřejmě i z toho důvodu, aby se nedeklarovalo omezení principu smluvní svobody (*principe de la liberté des contractants*). Veškeré chování, které je možné v předsmluvní fázi kontraktace považovat za rozpor s dobrými mravy, je označováno jako nedovolený čin, zejména jsou uváděny případy neodůvodněného přerušení jednání o smlouvě jednou ze stran.

V takových případech francouzský soud zkoumá nejenom vzniklou škodu, ale rovněž i to, zda chování strany odpovídalo péči řádného hospodáře (*homme normalment avisé*), přičemž se nepřikládá důležitost závažnosti či úmyslnosti takového jednání. Může se jednat o jednání ve zlé víře či o nedůvěryhodnost smluvní strany. Soud následně zkoumá příčinnou souvislost (*lien de causalité*) mezi chováním strany a vznikem škody.

Na základě rozhodnutí kasačního soudu se jedná zejména o případy, kdy jedna ze stran odmítla přijmout nabídku na uzavření smlouvy poté, co dlouhodobě vyjadřovala svoji nerozhodnost. Takové chování se považuje za způsobilé poškodit zájmy druhé strany, podobně jako odmítnutí prodloužení smlouvy poté, co již byl dán smluvní stranou najevo úmysl smlouvu prodloužit. Naproti tomu však francouzský kasační soud dospěl též k závěru, že přerušení vyjednávání o smlouvě na základě toho, že byly nabídnuty podmínky odlišné od podmínek předcházejících, odpovědnost nevyvolává.⁽⁸⁾ Předsmluvní odpovědností se zabývá i návrh francouzské reformy obligačního práva, tzv. *Projet Catala*, stanovící, že „iniciativa, průběh a ukončení

(8) Chiaves, F. A. La responsabilité précontractuelle. K nalezení na <http://www.jus.unitn.it/cardozo/Review/2006/Chiaves.pdf#search=%22responsabilit%C3%A9%20pr%C3%A9contractuelle%22>.

rozhovorů smluvních stran jsou svobodné, ale musejí být v souladu s požadavkem dobré víry“.(9)

Dle Projet Catala nemůže být ukončení předsmluvního vyjednávání důvodem vzniku odpovědnosti, ledaže k němu došlo v důsledku zlé víry či v důsledku zavinění jedné strany. Zahájení jednání o možné budoucí smlouvě je zcela v dispozici stran, které jsou oprávněny zvolit způsob jednání i prostředky a mohou kdykoliv započaté jednání ukončit. V této fázi nejsou strany odpovědné za zdárný průběh jednání, nicméně veškerá jednání musí probíhat v souladu s požadavkem dobré víry, čestně a nezákladně.

České právo po dlouhou dobu úpravu předsmluvního stadia v zásadě neřešilo a úprava se omezovala na ustanovení § 271 obchodního zákoníku z roku 1991 upravujícího problematiku zneužití důvěrných informací. Za této situace bylo možné dovodit případnou předsmluvní odpovědnost pouze na základě obecných ustanovení občanského zákoníku s tím, že takováto odpovědnost by byla pokládána za odpovědnost deliktní, neboť k jejímu vzniku došlo v době před uzavřením smlouvy samé.

Současný občanský zákoník se již úpravou předsmluvní odpovědnosti zabývá, ačkoliv ji tak výslovně nenazývá (§ 1728 až § 1730). Mimo jiné zde můžeme nalézt inspiraci návrhem Code européen des contrats v rámci tzv. Pavijského projektu.(10) Vychází se z předpokladu, že je vhodné, aby již po zahájení vyjednávání vztah mezi stranami požíval právní ochrany a z toho důvodu je tudíž nezbytné stanovit následky nepoctivého chování, zejména pokud někdo zahájí jednání o smlouvě, nebo když jednání o smlouvě již téměř uzavřené bez příčiny přeruší. Úprava předsmluvního stadia spočívá zejména v zákazu zahájení vyjednávání, pokud je úmyslem jedné ze stran smlouvu neuzavřít, to vše v souladu s obecnými zásadami nezpůsobit druhému škodu, chovat se loajálně, dbát dobrých mravů, dobré víry a poctivého jednání. Dále

(9) Pelikánová, I. op. cit. subj. 5.

Těž Dvořák, J. op. cit. subj. 5.

(10) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 3.

je stanoven zákaz ukončení vyjednávání o smlouvě v okamžiku, kdy takový krok hrubě porušuje dobré mravy, neboť narušuje v dobré víře vedené jednání. V neposlední řadě je zakotvena i povinnost zachovávat důvěrnost informací, které se strany v předsmluvním stadiu dozví.

Návrh Code européen des contrats zdůrazňuje volnost při rozhodování o uzavření smlouvy, přičemž žádná ze stran nenese odpovědnost za neuzavření smlouvy, avšak pouze v případě, že subjekty jednající o smlouvě byly v dobré víře. Za porušení dobré víry se považuje zejména zahájení předsmluvních jednání nebo pokračování v nich, ačkoliv jedna ze stran ví, že nemá v úmyslu smlouvu uzavřít. V rozporu s dobrou vírou jedná i ta strana, která jednání přerušila poté, co u druhé strany vyvolala tzv. odůvodněnou důvěru (*confidence reasonable*) v uzavření smlouvy a nemá pro přerušení jednání náležitý důvod.⁽¹¹⁾ Code européen des contrats na jedné straně ukládá povinnost poskytnout si vzájemně v rámci předsmluvních jednání potřebné informace a upravuje odpovědnost za škodu při porušení této povinnosti, na straně druhé však upravuje zneužití takto poskytnutých důvěrných informací, na jejichž základě vzniká povinnost k náhradě škody a vydání bezdůvodného obohacení, a to bez závislosti na skutečnosti, zda došlo k platnému uzavření smlouvy.

Též DCFR se věnuje předsmluvnímu stadiu kontraktace (čl. II. – 3:101 až 3:302), a to pod názvem „Marketing a předsmluvní povinnosti“. DCFR se mimo jiné soustřeďuje na povinnost prodávajícího informovat o dodávaném zboží či prodávaném majetku, na povinnost podávat srozumitelné a bezchybné informace, předcházet chybným informacím, je upravena i náprava informačních chyb a problematika uzavírání smluv na dálku. Jsou zde také stanoveny pravidla pro vyjednávání, zachování mlčenlivosti o skutečnostech, které se osoba v rámci vyjednávání od druhé strany dozví. Upraveny jsou i důsledky vyjednávání o smlouvě vedené v rozporu s dobrou vírou a pravidly poctivého obchodního styku (*good faith and fair dealing*), které má osoba participující na vyjednávání povinnost

(11) Gandolfi, G. (coordinateur) Code Européen des contrats. I, Milano. Dott. a Giuffrè Editore, 2004.

zachovávat.⁽¹²⁾ Pokud dojde k porušení těchto povinností, pak dochází ke vzniku odpovědnosti za jakoukoliv škodu způsobenou takovým jednáním druhé straně. DCFR výslovně stanoví, že je v rozporu s dobrou vírou a pravidly poctivého obchodního styku pokud by osoba započala vyjednávání či v něm pokračovala, aniž by měla skutečný úmysl dosáhnout s druhou stranou uzavření smlouvy.⁽¹³⁾

Na rozdíl od PECL, který stanoví smluvním stranám možnost svobodného vyjednávání (čl. 2:301 a čl. 2:302) a pokud se nedohodnou, nelze je postihnout odpovědností, přiznává DCFR odpovědnost za škodu při zneužití důvěrných informací získaných v rámci předmluvních jednání, přiznává právo na vydání prospěchu takto získaného a právo požadovat, aby soud protiprávní jednání zakázal. Pojem „důvěrná informace“ je charakterizován jako údaj, z jehož povahy či okolností za nichž byl získán, příjemce informace ví nebo může vědět, že je pro druhou stranu důvěrný.

V PECL je však stanovena odpovědnost za jednání vedeném v rozporu s dobrou vírou a je zde zakotveno v zásadě podobné ustanovení jako v § 271 obchodního zákoníku z roku 1991. PECL, jakož i DCFR, stanoví, že smluvní strany nenesou odpovědnost za to, že nedosáhly uzavření smlouvy; DCFR však ještě navíc upřesňuje formou kogentního ustanovení, že ten, kdo se již rozhodl jednání zahájit, je povinen jednat v dobré víře. Dle PECL, jestliže strana vede nebo přeruší jednání v rozporu s požadavkem dobré víry, ponese odpovědnost za škodu způsobenou druhé straně. Je tak výslovně stanoveno, že požadavku dobré víry odporuje, jsou-li jednání vedena nebo pokračují-li, aniž má strana skutečný záměr uzavřít dohodu s druhou stranou.⁽¹⁴⁾ Též i Principy UNIDROIT věnují předmluvní fázi kontraktace pozornost (čl. 2.1.15 a 2.1.16), když upravují odpovědnost za protiprávní přerušení jednání či za zneužití informací získaných v předmluvních jednáních.

(12) Von Bar, Ch. et al. [Study Group on a European Civil Code/Research Group on EC Private Law (Acquis Group)]. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Munich, Sellier European Law Publishers, 2009.

(13) Von Bar, Ch., Clive, E. (eds.) op. cit. subj. 1.

(14) Andrews, N. Contract Law. Cambridge, Cambridge University Press, 2011.

I v tomto dokumentu je zdůrazněna smluvní volnost uzavřít smlouvu a určit její obsah, ale též právo nedospět k uzavření smlouvy s výjimkou situace, kdy strana, která při jednání o smlouvě nebyla v dobré víře, nese odpovědnost za škodu způsobenou druhé straně.⁽¹⁵⁾

Celkové pojetí předmluvního vyjednávání je v anglicky mluvících oblastech dosti odlišné, neboť anglické právo klade velký důraz na v zásadě neomezený princip smluvní svobody (*freedom of contract*), který zahrnuje i možnost smlouvu neuzavřít, pokud se subjekty výslovně k uzavření smlouvy nezavázaly.⁽¹⁶⁾ S výjimkou obchodních smluv je tak předmluvní odpovědnost v zásadě odmítána. Pokud tedy ještě nedošlo k uzavření smlouvy, pak dle anglického práva osoba požadující plnění může vznést požadavek odškodnění (*restitutionary obligation*) dle přiměřené tržní hodnoty předpokládaného plnění.

V zemích s anglosaskou právní kulturou je odpovědnost v předmluvním stadiu často upravována pomocí prohlášení o záměru, tzv. *Letter of Intent*, někdy též nazývaný *Instruction to proceed*, který je často pokládán spíše za nezávazný dokument, na rozdíl od institutu smlouvy o smlouvě budoucí. Nicméně ani v případě prohlášení o záměru nejsou smluvní strany zcela oproštěny od odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku těchto předmluvních ujednání, pokud k uzavření smlouvy nakonec nedojde.⁽¹⁷⁾ Vždy je třeba zohlednit zásadu smluvní volnosti a zásadu rovného postavení smluvních stran.

(15) Srov. Bonell, J. M. (eds.) *The UNIDROIT Principles in Practice: Case Law and Bibliography on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. 2nd edn. Ardsley, New York, Transnational Publishers, 2006.

Též Vogenauer, S., Kleinheisterkamp, J. (eds.) *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. Oxford, Oxford University Press, 2009.

(16) Andrews, N. op. cit. subj. 14.

Též Furmston, M., Poole, J. *Contract Formation: Law and Practice*. Oxford, Oxford University Press, 2010.

(17) Mulcahy, L., Tillotson, J. *Contract Law in Perspective*. 4th edition. London, Cavendish Publishing Limited, 2004.

Srov. též Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 1166/2004 ze dne 11. října 2006, kde soud řešil právní otázku předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu v důsledku porušení předmluvní odpovědnosti. Nejvyšší soud rozhodl, že předmluvní odpovědnost je nutné posuzovat dle ustanovení § 451 občanského zákoníku (č. 60/1964 Sb.) upravujícího prevenční povinnost, tj. povinnost počínat si natolik obezřetně, aby jednáním či opomenutím nevznikla škoda účastníkovi ani

Dle konstantní české judikatury je i za současné právní úpravy vhodné mít na mysli, že přes obecně deklarovanou nezávaznost prohlášení o záměru, je třeba i zde postupovat odpovědně a nepožadovat po druhé smluvní straně realizaci takových jednání, které jsou způsobilé vyvolat potřebu dalších nákladů, které nejsou nutné či obvyklé.

V anglosaském právu mezi stěžejní zásady předsmuvního vyjednávání patří svobodné rozhodnutí smlouvu uzavřít či neuzavřít. Každá strana má právo následovat svůj vlastní zájem tak, aby se vyhnula uvedení v omyl či nesprávnému výkladu a musí mít právo se rozhodnout i pro neuzavření smlouvy, aniž by za to byla sankcionována.⁽¹⁸⁾ Mimojiné zde není pokládána za platnou dohoda stran, jenž se týká jednání v dobré víře nebo za přiměřených smluvních podmínek, neboť taková dohoda je pokládána za neurčitou, a tudíž za absolutně neplatnou, zejména z důvodu, že závazek vyjednávat v dobré víře či řádně je pokládán za příliš neurčitý a mohl by vést ke vzniku povinnosti soudu zjišťovat z jakého důvodu vyjednávání o smlouvě a zdárné uzavření smlouvy selhalo.⁽¹⁹⁾

Mezi zásady platné v evropských jurisdikcích náleží zejména obecné principy vyjádřené již zmíněným institutem dobré víry a čestného jednání (*good faith and fair dealing*) či zásada culpa in contrahendo.⁽²⁰⁾ Anglické soudy s principem culpa in contrahendo ani s principem jednání v dobré víře nepracují, neboť je považují, jak již bylo shora řečeno, za příliš neurčité. Proti institutu dobré víry zmiňují anglické soudy zejména námitky neurčitosti, obtížné prokazatelnosti toho, že jednání bylo vedeno ve zlé víře a problém kalkulace vzniklých ztrát.

jiným tím, že „konkrétní osoby zahájily jednání o uzavření určité smlouvy, přičemž tato jednání dospěla do stadia, kdy jedna ze stran kontraktačního procesu byla v důsledku chování druhé potencionální smluvní strany v dobré víře, že předpokládaná smlouva bude uzavřena.“

Nicméně dle právní teorie je porušení prevenční povinnosti nutné považovat za porušení právní povinnosti dle § 420 občanského zákoníku (č. 40/1964 Sb.), viz. Švestka, J., Spáčil, J., Škárova, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník. I. svazek. Komentář. 2. vydání. Praha, C.H. Beck, 2009, s. 1187.

(18) Atiyah, S. P., Adams, N. J., MacQueen, H. The Sale of Goods. 11th edn. London, Pearson Longman, 2005.

(19) Lord Ackner v případě *Walford v. Miles* [1992], 2 AC 28, HL.

(20) Např. nizozemské právo umožňuje, aby soud nařídil tomu, kdo bezdůvodně přerušil jednání, aby v tomto jednání znovu pokračoval (3:296 BW).

Anglické právo stanoví, že pokud je hlavní smlouva platná, soud může potvrdit podpůrnou klauzuli ukládající smluvním stranám, aby při projednávání jednotlivých aspektů transakce postupovali v dobré víře a řádně. Takovéto rozhodnutí je však možné pouze v případě, že soud je schopen určit objektivní kritéria pro regulaci dalších aspektů transakce. Za předpokladu platnosti hlavní smlouvy, určuje právo subsidiárně povinnost plnění v maximální dobré víře (*utmost good faith*). Význam takového ujednání spočívá v tom, že zavazuje smluvní strany během plnění ze smlouvy chovat se tak, aby byl dosažen hlavní účel smlouvy nebo zdržet se jednání, které by nebylo v souladu s předpokládaným účelem smlouvy.(21)

Za určitých podmínek může v souvislosti s předsmuvní odpovědností dospět Common law k podobným důsledkům jako kontinentální právní řády, a to při využití institutu *promissory estoppel*,⁽²²⁾ který zakazuje použít takový důkazní prostředek na základě něhož by smluvní strana získala výhodu z vlastního pochybení, bezdůvodného obohacení či špatného výkladu vůle stran. V této souvislosti je třeba zmínit též institut *lock out* či *exclusivity agreement*, kterou může být písemná či ústní smlouva mezi prodávajícím a kupujícím, ve které se prodávající zavazuje nevyhledávat ani nepřijmout jinou nabídku po určitou dobu stanovenou ve smlouvě.

Uvedená dohoda umožňuje, aby kupující mající vážný zájem na uzavření smlouvy, měl dostatek času na domluvu o podmínkách prodeje bez toho, aby se musel cítit pod tlakem ostatních nabídek. Strany se mohou dohodnout na finančním protiplnění (*consideration*), pokud jedna z nich bude vyjednávat se třetí stranou, ale pouze za předpokladu, že bude pevně stanovena doba trvání takové exkluzivity.⁽²³⁾ V případě *Walford v. Miles* [1992]⁽²⁴⁾ byla předmětem sporu předběžná dohoda stran určující pravidla chování v rámci předsmuvního vyjednávání o uzavření smlouvy o prodeji podniku s fotografickými potřebami, kdy žalovaný prodávající přislíbil za

(21) Adams, N. J., MacQueen, H. Atiyah's Sale of Goods. 12th edn, London, Pearson Longman, 2010.

(22) Promissory estoppel: slib daný jednou stranou druhé, že tato druhá strana se může spolehnout na slib či jednání první strany a (první) strana dávající slib nemůže zpochybňovat platnost svého slibu.

(23) *Walford v. Miles* [1992], op. cit. subj. 19.

protiplnění jednat výhradně se žalobcem. Sněmovna lordů v postavení Nejvyššího soudu došla k názoru, že závazek jednat pouze s určitou osobou může být platný za předpokladu, že je omezen po konkrétní stanovenou dobu. Pokud takovéto stanovení lhůty neexistuje, pak se má za to, že tento *lock out agreement* bude trvat pouze tak dlouho, dokud to lze pokládat za přiměřené a důvodné. V opačném případě by bylo na odpovědnosti soudu, aby na základě této implicitní podmínky rozhodl, zda bylo důvodné, že žalovaný již se žalobcem o předmětu obchodu dále nejednal. Nejednotně je řešena otázka způsobu stanovení výše náhrady škody vzniklé smluvní straně při ukončení jednání o smlouvě.

Dle PECL každá ze stran nese vlastní náklady procesu kontraktace; pokud však jedna ze smluvních stran v dobré víře vynaložila náklady nebo uskutečnila práce, které převyšují obvyklé náklady takové nabídky, je oprávněna požadovat jejich náhradu, pokud jednání byla bez vážných důvodů druhou stranou přerušena, resp. ukončena. Některé právní úpravy připouštějí též náhradu ztráty možnost smlouvu uzavřít (*perte d'une chance*) nebo zohledňují pozitivní či negativní zájem na uzavření smlouvy, tj. co by mohla strana získat, kdyby došlo k realizaci smlouvy, respektive výši náhrady případně utrpěné ztráty.⁽²⁴⁾ Code européen des contrats uvedené zásady následuje a připouští též náhradu ztráty z neuzavřeného obchodu.⁽²⁵⁾

Současný občanský zákoník vychází z obecných evropských tendencí a stanoví, že strana má právo smlouvu neuzavřít, aniž by za to nesla odpovědnost, pokud se však nejedná o případ, kdy strana jednání zahájila či v něm pokračovala ve zlé vůli a neměla úmysl smlouvu skutečně uzavřít. Podobně jako v návrhu Code européen des contrats (čl. 6 až 8) je zmiňována rozumná důvěra, český občanský zákoník přijal obdobné ustanovení o tom (§ 1729), že pokud strany již dospějí při jednání tak daleko, že je možné pokládat uzavření smlouvy za vysoce pravděpodobné, pak je považováno za nepoctivé, pokud druhá ze stran jednání o uzavření smlouvy bez spravedlivého důvodu ukončí.

(24) Dvořák, J. op. cit. subj. 5.

Rovněž Lando, O. Principles of European Contract Law and UNIDROIT Principles: Similarities, Differences and Perspectives. Roma, Centro di studi e ricerche di diritto comparata e straniero, 2002.

(25) Gandolfi, G. op. cit. subj. 11.

5.2. Nabídka a její přijetí

Proces nabídky a akceptace charakterizuje postup smluvních stran, jehož stěžejním účelem je uzavření smlouvy, a jenž spočívá v jednání, komunikaci, výslovných právních jednání či podobném chování, jemuž zákon přiznává právní relevanci. Ačkoliv občanský zákoník z roku 2012 tak výslovně nedeklaruje, přesto je v této fázi kladen důraz na smluvní volnost a autonomii smluvních stran, na čemž se shodují i projekty pocházející z akademické sféry, ze kterých čerpá i současný občanský zákoník. Jedná se zejména o projekty jakými jsou DCFR, PECL či Návrh evropského smluvního zákoníku.

DCFR hovoří o svobodě smluvních stran při uzavírání smlouvy či uskutečňování jiného právního jednání, při určování jeho obsahu, to vše v souladu s principy dobré vůle a kogentních pravidel. Podobně Návrh evropského smluvního zákoníku deklaruje autonomii stran určit obsah smlouvy, limitovanou kogentními ustanoveními, pravidly dobrých mravů a veřejného pořádku, vycházejícími rovněž z komunitárního práva a práva členských států EU, pokud jediným cílem smluvní strany není škodit jinému.(26)

Obecně je kupní smlouva charakterizována jako dvoustranné právní jednání, ačkoliv na straně prodávajícího i kupujícího může být samozřejmě více účastníků tohoto právního vztahu. Podstata vzniku kupní smlouvy je definována jako jednostranné právní jednání zvané nabídka či oferta a vyjádření souhlasné vůle k přijetí či akceptaci této nabídky druhou smluvní stranou. Nabídka a akceptace se mohou vztahovat buď výlučně k dohodě o tzv. podstatných náležitostech smlouvy obvykle charakterizovaných zákonem jako obligatorní či v rámci předsmuvních ujednání označenými samotnými smluvními stranami jako podstatné. Tehdy platí, že o tzv. vedlejších náležitostech bude dohody dosaženo později. Tuto možnost zakotvil v českých právních poměrech taktéž i hospodářský zákoník.(27)

(26) DCFR čl. II-I-102 o autonomii stran, Návrh evropského občanského zákoníku čl. II. Srov. též Pelikánová, I. Některé otázky smluvního práva ve světle NOZ. In: XXI. Karlovarské právnícké dny. Praha, Leges, 2013.

(27) Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník.

V opačném případě se smluvní strany mohou dohodnout na nutnosti akceptace i tzv. vedlejších či akcesorických částí smlouvy. Tehdy je žádoucí, aby to byl již sám zákonodárce určující mechanismus odstranění možných budoucích neshod. Pokud takováto situace není uspokojivě řešena již předem, pak vznik smlouvy nastane pouze tehdy, dohodnou-li se strany na celém obsahu smlouvy. Neshoda, ať již o jakékoliv části smlouvy, lhotejno či podstatné nebo vedlejší, bude mít za následek nemožnost smlouvy jako celku. Ačkoliv varianta konsenzu o celém obsahu smlouvy uspokojivěji reflektuje princip smluvní volnosti v celé šíři a zejména zohledňuje i nezanedbatelně vyšší míru právní jistoty, dohoda o všech částech smlouvy bude v praktických důsledcích zajisté obtížnější a pomalejší.(28)

Jak obchodní zákoník, tak i novela občanského zákoníku z roku 1991, na rozdíl tedy od hospodářského zákoníku z roku 1964, přijaly zásadu nutnosti dohody o veškerých náležitostech kupní smlouvy, částečně čerpajíc i z ustanovení Vídeňské úmluvy.(29) Vídeňská úmluva považuje za dostatečně určitý takový návrh smlouvy, který obsahuje označení zboží stanovené ať již přímo či nepřímo, uvedení jeho množství, kupní cenu, popřípadě způsob jejího určení. Česká právní úprava však neumožňovala vznik smlouvy při nesouladu nabídky a akceptace, jak to umožňuje čl. 19 Vídeňské úmluvy.(30) Český právní řád stanovil požadavek dohody o celém obsahu smlouvy s výjimkou smlouvy o budoucí smlouvě, kde postačovala dohoda o podstatných, resp. obligatorních, náležitostech budoucí smlouvy.

Sluší se podotknout, že některé právní řády umožňují doplnit chybějící smluvní ustanovení, na které se původní dohoda stran nevztahovala, soudním rozhodnutím.

(28) Pelikánová, I. op. cit. subj. 26.

K tomu rovněž Pelikánová, I. Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl. Praha, Aspi, 2009.

(29) Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží vyhlášená ve Sbírce zákonů pod č. 160/1991 Sb., čl. 14.

(30) Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží vyhlášená ve Sbírce zákonů pod č. 160/1991 Sb. Čl. 19 Vídeňské úmluvy stanoví, že odst. 2 „Avšak odpověď na nabídku, která se jeví přijetím, ale obsahuje dodatky nebo odchylky, které podstatně nemění podmínky nabídky, je přijetím, ledaže návrhovač bez zbytečného odkladu ústně vznese proti rozdílům námitky nebo za tímto účelem odešle oznámení. Jestliže tak neučiní, jsou součástí smlouvy podmínky uvedené v nabídce se změnami obsaženými v přijetí.“ Odst. 3 stejného článku navazuje „Dodatky nebo odchylky, které se

Podobně návrh Evropského smluvního zákoníku charakterizuje pojem podstatných prvků smlouvy na základě souhlasu smluvních stran a obsahu smlouvy (čl. 5 odst. 3). Občanský zákoník z roku 2012 převzal koncepci uzavírání smluv dle znění občanského zákoníku z roku 1964, tj. smlouva je uzavřena, jestliže akceptant nabídku přijme a projeví-li s ní včas vůči navrhovateli souhlas. V této konstrukci bylo nutné dohodnout se na celém obsahu smlouvy s výjimkou situací, kdy by obsah smlouvy byl stejný a pouze se odlišoval výběrem slov, které však mají stejný význam.

Z uvedeného vyplývá, že některá ustanovení v současné právní úpravě, podobně jako v případě občanského zákoníku z roku 1964, do jisté míry vychází z Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží, zejména pak v části pojednávající o tom, co se stane s obsahem smlouvy v případě dvou rozdílných projevů nabídky a akceptace.⁽³¹⁾ Občanský zákoník nezmiňuje formu výhrady proti změnám a naopak hovoří o možnosti již předem vyloučit jakékoliv modifikace v akceptaci nabídky, což lze přisoudit zdůrazněné dispozitivnosti recentní právní úpravy. Pokud navrhovatel v nabídce zakotví způsob uzavření smlouvy, je tento způsob uzavření rovněž součástí nabídky a smlouva může vzniknout pouze akceptací takového návrhu.

Ze shora uvedeného vyplývá, že stávající právní úprava přiblížila, ačkoliv ne zcela důsledně, některá svá ustanovení Vídeňské úmluvy, což ve svém důsledku učinilo kontraktační proces více flexibilním. Došlo k rozšíření pojetí nabídky, o čemž se

týkají zejména kupní ceny, placení, jakosti a množství zboží, místa a doby dodání, rozsahu odpovědnosti jedné strany vůči druhé straně nebo řešení sporů, se považují za podstatnou změnu podmínky nabídky.“

(31) Srov. § 1740 občanského zákoníku z roku 2012. § 1740 odst. 2 stanoví, že „Projev vůle, který obsahuje dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny, je odmítnutím nabídky a považuje se za novou nabídku. Přijetím nabídky je však odpověď, která vymezuje obsah navržené smlouvy jinými slovy“. Odst. 3 dále navazuje „Odpověď s dodatkem nebo odchylkou, která podstatně nemění podmínky nabídky, je přijetím nabídky, pokud navrhovatel bez zbytečného odkladu takové přijetí neodmítne. Navrhovatel může přijetí nabídky s dodatkem nebo odchylkou předem vyloučit již v nabídce nebo jiným způsobem, který nevzbuzuje pochybnost.“ Podobně § 44 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964 stanoví, že „smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí návrhu na uzavření smlouvy nabývá účinnosti“. Odst. 2. pak navazuje „přijetí návrhu, které obsahuje dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny, je odmítnutím návrhu a považuje se za nový návrh. Přijetím návrhu je však odpověď, jež vymezuje obsah navrhované smlouvy jinými slovy, jestliže z odpovědi nevyplývá změna obsahu navrhované smlouvy.“

můžeme domnívat, že přispěje k pozitivnímu rozvoji smluvních vztahů zejména v podnikatelských vztazích.

Občanský zákoník z roku 1964 považoval reklamu, katalog, vystavení zboží ve výloze apod. za pouhou výzvu k podávání nabídek a pak záleželo na podnikateli jako prodávajícím zda následně nabídku zákazníka - kupujícího přijme. Oproti tomu současná právní úprava stanoví, že neurčí-li podnikatel výslovně jinak, za závaznou nabídku k uzavření smlouvy se považuje již podnikatelův návrh dodat zboží za určenou cenu, učiněný shora zmíněnou reklamou, zobrazením v katalogu nebo vystavením zboží. Taková nabídka je ze zákona činěna s výhradou vyčerpání zásob či pozbytí schopnosti podnikatele plnit své závazky.⁽³²⁾

V této souvislosti hovoříme o odklonu od doktríny plného konsensu smluvních stran ovládající dřívější právní úpravu. Původně smlouva mohla vzniknout jen za předpokladu, že došlo k dohodě smluvních stran o celém obsahu smlouvy, včetně jejích tzv. nepodstatných částí. Občanský zákoník z roku 2012 tento princip v zásadě převzal, nicméně stanovil z této doktríny řadu výjimek.

V německém právu se setkáváme s doktrínou smluvního dissensu (§ 154, §155 BGB) ⁽³³⁾ umožňující, aby v případech kdy se smluvní strany shodují na přesvědčení o uzavření smlouvy, byla za uzavřenou považována i taková smlouva, o jejíž některých částech nebylo dohody dosaženo. Doktrína smluvního dissensu je tedy založena na omylu stran o uzavření smlouvy s tím, že obě strany se mylně domnívají, že došlo k uzavření smlouvy, ačkoliv se tak nestalo, neboť nebylo dosaženo dohody o některých jejích částech. V případech pochybností o tom, zda došlo k uzavření smlouvy, rozhoduje soud.⁽³⁴⁾

S vlivem této doktríny se můžeme setkat v § 1726 občanského zákoníku, jenž stanoví, že smlouva se pokládá za uzavřenou v případě, kdy je možné rozumně předpokládat, že by ji strany uzavřely i bez dohody o určité náležitosti.

(32) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 3.

(33) BGB k nalezení na <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

(34) Pelikánová, I. op. cit. subj. 26.

Rozhodujícím při tomto hodnocení je samotné chování smluvních stran a jejich projevy vůle, kterými dávají najevo, že smlouvu považují za uzavřenou. Pokud však alespoň jedna ze smluvních stran v procesu kontraktačního jednání dala najevo, že dohoda o určité části smlouvy je pro ni podmínkou jejího uzavření, pak bez dohody o této části nelze smlouvu pokládat za uzavřenou.⁽³⁵⁾

V předchozí právní úpravě bylo k tomu, aby mezi stranami došlo k uzavření písemné kupní smlouvy zapotřebí písemného prohlášení prodávajícího, jemuž byl návrh určen, případně jiného jeho včasného písemného jednání, z něhož bylo možné dovodit přijetí návrhu a dále toto souhlasné přijetí návrhu muselo být doručeno kupujícímu. Akceptace návrhu musela být učiněna včas, popřípadě byla-li stanovena lhůta pro přijetí návrhu, pak v této lhůtě. V současnosti pokud zákazník na uveřejněnou reklamu či katalog zareaguje tak, že objedná určité množství zboží za inzerovanou cenu, dojde k uzavření smlouvy již doručením této objednávky prodávajícímu.

V současné právní úpravě můžeme nalézt nově instituty patřící původně do oblasti obchodněprávních vztahů. Jsou jimi reálná akceptace nabídky, na jejímž základě může osoba, které byla nabídka adresována, nabídku přijmout i tak, že se podle ní začne chovat. V takovém případě je však třeba vždy přihlídnout k charakteru obsahu nabídky, případně dosavadní praxi zavedené mezi stranami či obvyklosti takového způsobu přijetí nabídky.

Též Common law věnuje pozornost smluvnímu vyjednávání před samotným uzavřením smlouvy a v této oblasti disponuje poměrně rozsáhlým systémem pravidel.⁽³⁶⁾ Je zde upraven požadavek dohody plynoucí z akceptace nabídky zejména v případech, kdy dochází k uskutečňování těchto jednání korespondenční formou. V některých situacích je však umožněno dosáhnout konsenzu i jinak než jen zřejmým přijetím nabídky.

(35) Gschnitzer, F. Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts. Auflage: Zweite, neubearbeitete Auflage von Christoph Faistenberger, Heinz Barta und Mitauthoren. Vienna, New York, Springer - Verlag, 1992.

K tomu rovněž Pelikánová, I. op. cit. subj. 26.

(36) Furmston, M., Poole, J. op. cit. subj. 16.

Je nepodstatné, zda je nabídka učiněna fyzické osobě, členovi určité skupiny či veřejnosti. Předpokladem platného přijetí nabídky je správné porozumění jejímu obsahu a následně její přijetí adresátem. Obecně platí, že smlouvy, jejichž obsahem jsou vzájemné závazky, nemohou být akceptovány mlčením či konkludentně. Potenciální adresát je chráněn před nabídkami navrhovatele, které obsahují ustanovení, že pokud adresát do určité stanovené doby navrhovatele neinformuje, že o nabídku nemá zájem, může navrhovatel předpokládat, že s nabídkou a navrhovanými podmínkami smlouvy adresát souhlasí. Ochrana proti takovým praktikám je v anglickém právním řádu zakotvena i v zákonech určených k ochraně spotřebitele.⁽³⁷⁾

Common law však umožňuje vznik smlouvy i tím způsobem, že akceptant nabídky se chová takovým způsobem, že je možné z něj usuzovat na jeho souhlas. V této souvislosti hovoříme o akceptaci nabídky chováním (*acceptance by conduct*). Je tak rozlišována nabídka k uzavření smlouvy od tzv. pozvání k jednání (*invitation to treat/invitation to negotiate*).⁽³⁸⁾ Například zboží s cenovkou, které je vystaveno ve výloze či inzerováno v médiích je pokládáno za *invitation to treat* a nikoliv za nabídku k prodeji, jehož akceptace by dávala předpoklad ke vzniku smlouvy.

Většina reklamních kampaní je tak dle Common law pokládána za *invitation to treat*, jehož základním pravidlem je, že vystavené zboží není určeno k okamžitému přijetí nabídky. *Invitation to treat* je možné považovat za předběžné stadium bez možnosti či nutnosti okamžité závazné akceptace takové nabídky. V těchto případech se za nabídku považuje právě zájem vyjádřený kupujícím o koupi zboží. Pokud si zákazník bere zboží v regálech a ukládá je do nákupního košíku, pak v okamžiku, kdy zákazník dává zboží k pokladně se nabídka považuje za učiněnou.

V zásadě je možné, aby majitel obchodu či obsluhující personál odmítl zboží prodát z jakéhokoliv důvodu, ať již stanoveného zákonem či jinak. Nicméně za nelegální by bylo považováno odmítnutí prodeje zboží na základě diskriminace, například

(37) Unsolicited Goods and Services Act 1971, Consumer Protection (Distance Selling) Regulations 2000.

(38) Furmston, M., Poole, J. op. cit. subj. 16.

z rasových důvodů, z důvodu pohlaví či fyzického nebo mentálního postižení.⁽³⁹⁾ V rozhodnutí *Partridge v. Crittenden* [1968] se v této souvislosti setkáváme s názorem, že příjemce reklamy není povinen k okamžité akceptaci nabídky, ale je oprávněn se rozhodnout, zda přijme žádost prodávajícího doručit inzerovaný výrobek. Důvodem pro toto rozhodnutí je mimo jiné i ta skutečnost, že prodávající by mohl být nucen čelit velkému náporu zákazníků.⁽⁴⁰⁾ Podobný závěr byl učiněn i v rámci rozhodnutí *Grainger Et. Sons v. Gough* [1896] ve smyslu, že obchodník může být osloven příliš velkým množstvím zákazníků požadujícím velké množství zboží určité kvality, což by pro prodávajícího mohlo být z praktických důvodů těžké uspokojit, vzhledem k jeho omezeným skladovým možnostem.⁽⁴¹⁾

Adresát nabídky v Common law je oprávněn učinit protinávrh, pokud je však tento protinávrh odmítnut a původní nabídka není znovu opakována, respektive adresátem akceptována, má se za to, že adresát nabídky neakceptoval původní nabídku. Akceptant taktéž nemůže učiněný návrh přijmout, pokud jej navrhovatel ihned odvolal, resp. zrušil. Rovněž tak nemůže být platně přijat návrh za předpokladu, že si akceptant byl, i když třeba nepřímo, vědom skutečnosti, že návrh již pozbyl platnosti a nemůže být tudíž akceptován.

Angloamerické právo zmiňuje taktéž vzájemný návrh (*cross-offer*), tj. nabídku, kterou si smluvní strany učiní vzájemně, aniž by jedna ze stran věděla o návrhu strany druhé, přičemž nabídky jsou v zásadě identické. *Cross-offer* je tak charakterizován jako pouhý soulad vědomí dvou subjektů, aniž by bylo možné hovořit o vzniku smlouvy. Je tomu tak proto, že simultánní vyjádření zájmu obou stran nelze charakterizovat jako návazné vyjádření nabídky a její akceptace, a tudíž nedošlo k jejich vzájemné výměně.⁽⁴²⁾ *Cross-offer* je odlišován od protinávrhu (*counter-offer*), kdy akceptantem jsou prezentovány ať již alternativní smluvní podmínky či je navržena změna podstatných podmínek smlouvy.

(39) Sex Discrimination Act 1975, Race Relations Act 1976, Disability Discrimination Act 2005; Disability Discrimination Act (Amendment) Regulations 2003 (SI 2003 No. 11673).

(40) *Partridge v. Crittenden* [1968] 1 WLR 1204, Divisional Court.

(41) *Grainger et Sons v. Gough* [1896] AC 325, 334, HL.

(42) *Tinn v. Hoffman Et. Co.* [1873] 29 LT 271 (Court of Exchequer Chamber: note Hoynman J's dissent).

V případě *counter-offer* se jedná o odmítnutí původního návrhu a existenci návrhu nového, který vyžaduje přijetí druhou smluvní stranou, aby mohla být smlouva pokládána za platně uzavřenou. Protinávrh je však třeba rovněž odlišit od žádosti akceptanta o doplňující informace či zpřesňující dotazy vůči oferentovi.

Common law se v neposlední řadě zabývá i institutem střetu forem (*battle of the forms*) charakterizovaným zejména tím, že smluvní podmínky navrhované každou ze stran jsou ve vzájemném rozporu, například obě strany požadují vyloučení své odpovědnosti, avšak na základě pravidel nabídky a akceptace vlastně již došlo ke vzniku platné smlouvy. Střet navrhovaných smluvních podmínek se vztahuje na situace, kdy v nastálém právním sporu obě strany uznávají existenci vymahatelné smlouvy, nicméně se neshodují v názoru jaké smluvní podmínky smlouva obsahuje, neboť smluvní podmínky stanovené navrhovatelem a akceptantem si v zásadě protirečí. V této souvislosti se angloamerické právo řídí zásadou, že za rozhodující se považují podmínky navržené v pořadí druhou stranou za předpokladu, že obě smluvní strany s tímto souhlasí.⁽⁴³⁾

V souvislosti s institutem *battle of the forms* se setkáváme s rozhodnutím *British Road Services Ltd. v. Arthur V. Crutchley Et. Co. Ltd.* [1968] řešícím situaci, kdy subjekt British Road Services Ltd. (BRS) dodal zásilku whisky subjektu Arthur V. Crutchley Et. Co. Ltd. (AVC) za účelem jejího uskladnění, a to za podmínek, které stanovila BRS. AVC však při předávání zboží vyznačila ve formuláři své vlastní smluvní podmínky, přičemž řidič BRS následně zboží předal AVC. Odvolací soud v této věci rozhodl tak, že vyznačení změněných smluvních podmínek AVC a následné předání zboží řidičem druhé smluvní strany se stalo rozhodujícím pro dodání zboží dle podmínek stanovených AVC.⁽⁴⁴⁾ Otázku střetu forem řeší i americký Uniform Commercial Code (§ 2-207), jenž je však zrovna v této části, nejen americkou akademickou obcí, často kritizován jako zmatečný.⁽⁴⁵⁾

(43) Vogenauer, S., Kleinheisterkamp, J. (eds.) *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. Oxford, Oxford University Press, 2009.

(44) Andrews, N. op. cit. subj. 14.

(45) Letter from Grant Gillmore, Professor, to Robert Summers, Professor, Cornell University School of Law (September 10, 1980), reprinted in Richard R. Speidel et al., *Teaching Materials on Commercial and Consumer Law* 54-44 (3d ed. 1981).

Ustanovení § 2–207 se vztahuje na právní vztahy ve kterých na obou stranách vystupují obchodníci. Pokud navrhovatel nestanoví jasné podmínky, resp. limity, v jakých je třeba návrh akceptovat a součástí přijetí návrhu akceptantem je stanovení dodatečných nebo odlišných smluvních podmínek, na jejichž základě vzniká platná smlouva, pak pokud podmínky navrhovatele a podmínky stanovené akceptantem vedle sebe nemohou obstát, není přihlíženo k žádné z těchto podmínek a subsidiárně se použijí ustanovení Uniform Commercial Code.

V případě, že lze akceptantem navrhované smluvní podmínky považovat pouze za doplňkové, jsou tyto považovány za součást smlouvy. To se však stane výhradně za předpokladu, že navrhovatel výslovně nestanovil limity, za kterých je nutné jeho smluvní podmínky akceptovat v nezměněné podobě nebo pokud by nové podmínky stanovené akceptantem vyústily do podstatné změny návrhu či naopak, pokud byla druhá strana předem v rozumné době vyrozuměna o námitkách týkajících se dodatečných či odlišných podmínek smlouvy.⁽⁴⁶⁾

Pokud je akceptace nabídky zasílána poštou a navrhovatel výslovně nepožaduje přímé potvrzení přijetí nabídky, pak pravidla Common law pro přepravu zásilek stanoví, že dohoda se považuje za platnou v momentu odeslání akceptace. V takovém případě je akceptace nabídky pokládána za kompletní samotným odesláním, a to i v případech zpoždění dopisu vinou poštovních služeb, tj. z jiných důvodů než prodlením akceptanta, například pokud dojde ke ztrátě dopisu na poště. Nicméně tato poštovní pravidla se nepoužijí na situace, které je možné zahrnout pod tzv. zřejmou potíž (*manifest inconvenience*) či nemožnost (*absurdity*). Tato omezení se aplikují v případech, kdy je stanovena lhůta pro odpověď, například notifikace o úmyslu výkonu volby do určitého data.⁽⁴⁷⁾

Common law také obsáhle upravuje modifikované přijetí nabídky. Například osoba A postoupí osobě B návrh smlouvy dle které má osoba B koupit 300 tun uhlí v několika dodávkách za určitou cenu splatnou ve splátkách, přičemž obsahem

(46) Text of the Uniform Commercial Code (UCC) at the Legal Information Institute, Cornell University Law School. K nalezení na <http://www.law.cornell.edu/ucc/ucc.table.html>.

(47) Andrews, N. op. cit. subj. 14.

těchto smluvních ustanovení je rovněž i klauzule o stanovené místní soudní příslušnosti. Osoba B smlouvu vrátí s tím, že namísto klauzule o soudní příslušnosti upravila řešení sporů v rámci arbitrážního řízení. Smlouva je s touto úpravou vrácena zpět osobě A, která následně dodá první část uhlí osobě B, a ta ji přijme. Před druhou dodávkou uhlí a splátkou dojde na trhu k prudkému růstu cen za uhlí a osoba A se pokusí zrušit smlouvu s tím, že změna návrhu, který učinila osoba B nebyla osobou A nikdy akceptována a nikdy s ní neprojevila souhlas. V takovém případě se bude mít za to, že osoba A projevila svůj souhlas se změněnými podmínkami smlouvy tím, že dodala první část objednávky uhlí.(48)

I v angloamerickém soudnictví se postupem času měnil přístup k rozhodování sporů plynoucích z oferty a akceptace, a jejich modifikací. Zatímco dříve soudy ve vztazích mezi podnikateli měly smlouvu za dostatečně určitou, úplnou a řádně uzavřenou, způsobilou vyvolat stanovené smluvní závazky s tím, že doktrína stanovila, že soudy mají být tím, kdo „oil the wheels of commerce“, spíše než „put a spanner in the works“.(49) V současnosti soudy většinou podporují princip, že smlouvu lze považovat za uzavřenou, pokud se tak domnívají obě smluvní strany, a to i navzdory tomu, že oferent i akceptant stanovili vzájemně si odporující smluvní podmínky.(49) Principy nabídky a akceptace jsou pokládány za pouhé nástroje k určení, zda smlouva vznikla či nikoliv, nicméně není možné stanovit vyčerpávajícím způsobem veškeré situace a tomu odpovídající postupy řešení.

Rovněž i PECL se zabývá institutem *battle of the forms* (článek 2:209), když stanoví, že smlouvu tvoří ta smluvní ustanovení, která jsou oběma stranám v zásadě společná.(50) Obdobně pak principy UNIDROIT pokládají smlouvu za uzavřenou na základě společné dohody o obvyklých podmínkách, pokud jedna strana neupozornila výslovně druhou stranu předem či tak neučinila později v obvyklé lhůtě, že nemá

(48) Andrews, N. op. cit. subj. 14.

(49) Goff, „Commercial Contracts and the Commercial Court“ [1984] LMCLQ 382, 391.

Rovněž *Honburg Houtimport BV v. Agrosin Privat Ltd (The Starsin)* [2004] 1 AC 715, 749.

Fletcher Challenge Energy Ltd v. Electricity Corporation of New Zealand Ltd [2002] 2 NZLR 433, 462-5.

(50) Forte, M. D. A. In: MacQueen, H., Zimmermann, R. (eds.) *European Contract Law: Scots and South African Perspectives*. Edinburgh, Edinburgh University Press, 2006.

v úmyslu být touto smlouvou vázána.⁽⁵¹⁾ Dále PECL stanoví, že návrh na uzavření smlouvy je možné považovat za nabídku, pokud je úmyslem smluvní strany, aby návrh vyústil ve smlouvu a pokud druhá strana návrh přijme, přičemž obsah návrhu musí být dostatečně určitý. Návrh je možné adresovat jedné nebo více určitým osobám či veřejnosti (*offer to all the world/public offer*). Návrh podnikatele mající za cíl dodání zboží za určitou cenu formou inzerátu, reklamy, katalogu či obdobným způsobem je pokládán za nabídku k prodeji zboží za určitou cenu, a to do doby vyčerpání zásob či skončení platnosti oprávnění podnikatele či možnosti podnikatele takové zboží dodat. V tomto směru se předpokládá, že podnikatel využívající reklamy má, pokud není stanoveno jinak, na skladě přiměřené množství zboží či přiměřené kapacity k jeho poskytnutí.⁽⁵²⁾

Pokud je nabídka jako návrh na uzavření smlouvy akceptována, dochází k uzavření smlouvy za předpokladu současného splnění dalších stanovených podmínek. Návrh musí být oznámen jedné či více konkrétním osobám, případně veřejnosti, musí zde být zřejmý záměr oferenta být svojí nabídkou vázán, a v návrhu musí být obsaženy dostatečně určité smluvní podmínky. Akceptaci nabídky pak PECL charakterizuje jako prohlášení učiněné v jakékoliv formě, případně i jako faktické chování příjemce nabídky, lze-li z takového chování či prohlášení usuzovat na souhlas s nabídkou; naproti tomu se za přijetí nabídky nepokládají mlčení či nečinnost.

Obdobně jako PECL (čl. 2:208), i občanský zákoník z roku 1964 považoval smlouvu za uzavřenou, pokud odpověď na návrh vyjadřovala určitý souhlas s ním; pokud však odpověď na návrh obsahovala i podmínky, které podstatným způsobem měnily původní smluvní podmínky, jednalo se o odmítnutí původního návrhu a podání nové nabídky. Naproti tomu dodatečné změny, které nezpůsobovaly podstatné změny původně stanovených podmínek, se stávaly součástí smlouvy. V tomto ohledu i PECL, CISG (čl. 19 odst. 1) či Principy UNIDROIT (čl. 2.11. odst. 1) mají úpravu podobnou, když stanoví, že „smlouva se uzavírá buď akceptací nabídky nebo

(51) Bonell, J. M. (eds.) op. cit. subj. 15.

(52) Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law. Part I. and II. The Hague, Kluwer Law International, 2000.

chováním stran, které dostatečně ukazuje na jejich dohodu“.(53) Dle občanského zákoníku z roku 2012 z návrhu smlouvy nově zvaném jako „nabídka“ musí být zřejmé kdo ji činí a o jakou smlouvu se jedná. Nabídka tedy již na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964 nemusí být určena konkrétní osobě, a to navzdory té skutečnosti, že § 1731 a § 1732 odst. 1 sice vyžadují, aby smluvní strany byly dostatečně individualizovány, nicméně následně (§ 1732 odst 2) je zakotvena odchylka pro případy nabídek uskutečňovaných prostřednictvím reklamy, katalogu nebo vystavením zboží.

Projev vůle uskutečněný v rámci návrhu smlouvy může tak být adresován i neurčitému počtu neindividualizovaných osob a tyto osoby jej mohou akceptovat se všemi důsledky plynoucími ze vzniku smlouvy. V opačném případě by za návrh smlouvy byl považován až vstřícný projev zájemce/adresáta a následné chování podnikatele by zakládalo uzavření smlouvy.

Obvykle smlouva vznikne faktickým plněním, zejména v souvislosti s kupní smlouvou uzavíranou se spotřebitelem. V takovém případě se stanoví vyvratitelná právní domněnka dle níž je nabídkou i vystavení zboží s návrhem ceny. Za přijetí nabídky není považován projev vůle obsahující dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny; zde se bude jednat o novou nabídku (§ 1740 občanského zákoníku). Podobně též CESL (čl. 38 odst. 1) stanoví, že pokud odpověď na nabídku obsahuje podstatně odlišná či doplňující ustanovení, pak se nejedná o přijetí, ale o nabídku novou.

Odpověď, z níž vyplývá konečný souhlas s nabídkou (čl. 38 odst. 3 CESL), se považuje za její přijetí, a to i když obsahuje či vyvolává dodatečné nebo odlišné smluvní podmínky, pokud tyto nejsou způsobilé pozměnit podmínky samotné nabídky. CESL, podobně jako CISG, uvádí příklady smluvních ujednání, jejichž změna je způsobilá podstatně změnit i obsah smlouvy a proto budou považována za

(53) Introduction to the Principles of European Contract Law k nalezení na <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/peclcomments.html>.
Principy UNIDROIT k nalezení na http://fr.jurispedia.org/index.php/Principes_d'UNIDROIT_relatifs_aux_contracts_du_commerce_international.

implicitní odmítnutí návrhu a předložení nové nabídky. Jedná se zejména o ustanovení vztahující se k ceně, způsobu platby, kvalitě zboží a jeho množství, k místu a době dodání, vzniku odpovědnosti či řešení sporů.⁽⁵⁴⁾

Z obchodního zákoníku byl do současného občanského zákoníku převzat veřejný návrh na uzavření smlouvy (§ 276 a násl.) a obchodní veřejná soutěž (§ 281 a násl.), které za dobu svého trvání nevyvolávaly významnější výkladové potíže, avšak jejich znění bylo aplikovatelné výhradně na vztahy mezi podnikateli. Za nabídku k uzavření smlouvy se tedy považuje takové právní jednání, které směřuje k uzavření smlouvy, obsahuje podstatné náležitosti navrhované smlouvy a současně z tohoto jednání vyplývá navrhovatelova vůle být svým návrhem, resp. posléze vzniklou smlouvou, vázán, a na základě této nabídky je možné smlouvu uzavřít jejím „jednoduchým a nepodmíněným přijetím“.

Pokud shora uvedené podmínky nejsou naplněny či pokud z podnětu k uzavření smlouvy neplyne úmysl určitou smlouvu uzavřít, považuje se uvedené právní jednání pouze za výzvu k podávání nabídek a celý proces je nově označován jako veřejná nabídka (§ 1780), charakterizovaná jako projev vůle, kterým se navrhovatel obrací na neurčité osoby s návrhem na uzavření smlouvy. Veřejná nabídka bude muset být se vší pravděpodobností tak i výslovně označena a následně bude smlouva uzavřena s tím subjektem, právnickou či fyzickou osobou, podnikatelem či spotřebitelem, který včas a řádně, v souladu s výzvou, nabídne navrhovateli jako první přijetí této veřejné nabídky. Pokud veřejná nabídka bude přijata několika osobami současně, je smlouva uzavřena s tou osobou, kterou si navrhovatel sám zvolí.

Smlouva je tedy uzavřena s tím, kdo nabídku přijal jako první, a současně mu navrhovatel akceptoval toto přijetí.⁽⁵⁵⁾ Nově došlo k doplnění právní úpravy o pravidlo, podle něhož je navrhovatel vázán všemi přijatými veřejnými nabídkami, pokud neoznámil příslušným osobám výsledek celé kontraktace.

(54) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

(55) Eliáš, K. op. cit. subj. 3.

Při uzavírání kupních smluv se spotřebiteli však nedochází k potvrzování vzniku smlouvy, smlouva je uzavírána s více akceptujícími osobami, nikomu se však případné odmítnutí neoznamuje. Tuto úpravu lze do jisté míry považovat za paralelní s úpravou obsaženou v § 1732 odst. 2, nicméně není možné ustanovení o veřejné nabídce aplikovat na všechny návrhy ve spojení s § 1732 odst. 2, na základě čehož je možné § 1732 odst. 2 považovat za zvláštní ustanovení ve vztahu k § 1780 a násl. občanského zákoníku.⁽⁵⁶⁾

Navrhovatel je tedy v případě veřejné nabídky zavázán všemi včas a řádně podanými akceptacemi své veřejné nabídky, pokud jejich původcům neoznámil, že se svými návrhy neuspěli a smlouva tedy s nimi uzavřena nebude. V takovém případě bude smlouva uzavřena se všemi, kdo nabídku akceptovali. Toto řešení je považováno za flexibilnější a účinnější, více motivující i pro navrhovatele, než aby se zájemci museli obracet na soudy pro uložení splnění notifikační povinnosti navrhovatelům.

Navrhovatelé jsou oprávněni vyhradit si oznámení výsledku kontraktačního procesu stejným způsobem, jakým byla uveřejněna původní veřejná nabídka. Proti uvedenému řešení, třeba v souvislosti s možnou neznalostí zákona navrhovatele, je namítána možnost vzniku několika paralelních smluv, například v případě dodání či subdodání zboží, což však těžko přispěje k právní jistotě smluvních stran.

Principy UNIDROIT (čl. 2.1.4.) zakotvují mimojiné i možnost odvolání nabídky pokud nabídka sama nestanoví lhůtu pro její akceptaci, popřípadě pokud nestanoví neodvolatelnost s výčtem možností, kdy je možné nabídku odvolat.⁽⁵⁷⁾ Za neodvolatelnou je pokládána taková nabídka, kdy „osoba, které byla určena, mohla důvodně spoléhat na její neodvolatelnost a jestliže podle toho též jednala.“ V porovnání s touto jasně definovanou tezí se může odvolání nabídky (§ 1738) v občanském zákoníku jevit jako poněkud zmatečné.

(56) Srov. Pelikánová, I. op. cit. subj. 26.

V této souvislosti je namítáno nejasné rozlišení možnosti aplikace ustanovení o veřejné nabídce dle § 1780 a násl. občanského zákoníku a ustanovení o prostém uzavření smlouvy dle § 1732 tamtéž.

(57) UNIDROIT (2010) čl. 2.1.4.; s jistou mírou podobnosti byla problematika upravena občanským zákoníkem z roku 1964 ve znění pozdějších novelizací.

Srov. též Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží.

Nicméně je zde kladen důraz na dobrou víru akceptanta, z toho důvodu nelze uplatnit právo oferenta odvolat nabídku v průběhu akceptační lhůty, pokud si toto právo oferent výslovně v nabídce nevyhradil. Podobně nelze nabídku odvolat ani tehdy, je-li v ní výslovně stanoveno, že je neodvolatelná. Nabídka tedy může být zrušena, dojde-li takový projev vůle akceptantovi nejpozději současně se samotnou nabídkou.

Kapitola VI.

Vznik kupní smlouvy

6.1. Aspekty nabídky a její akceptace

Kupní smlouva náleží mezi synallagmatické právní vztahy charakterizované vzájemnými právy a povinnostmi smluvních stran. Povinnost jedné smluvní strany k plnění je vázána na současné splnění povinnosti druhé smluvní strany, tj. na protiplnění, resp. na poskytnutí součinnosti charakterizované zaplacením kupní ceny při současném převzetí předmětu koupě. Právní jednání kupujícího, který věc přebírá, může být učiněno jakoukoliv formou, včetně konkludentního. Bez součinnosti kupujícího vyjádřeného převzetím věci od prodávajícího, by nedošlo ani ke splnění závazku prodávajícího.

Ačkoliv se má podpůrně ze zákona za to, že kupní smlouvou vzniká mezi účastníky synallagmatický závazkový právní vztah, automaticky to neznamena, že by povinnost jednoho z nich byla vázána na splnění vzájemné povinnosti druhého.⁽¹⁾ V případě, že si smluvní strany dohodnou, že prodávající a kupující bude plnit každý k jinému časovému okamžiku, přestává mít takový závazek synallagmatický charakter. Z rovného postavení účastníků občanskoprávních vztahů je pak zřejmé, že k platnému uzavření smlouvy nemůže dojít proti vůli jedné ze stran. Projev vůle směřující k uzavření kupní smlouvy může být nahrazen soudním rozhodnutím, avšak jen v tom případě, že povinnost uzavřít smlouvu vyplývá ze zákona nebo jestliže taková povinnost vyplývá z předchozího smluvního ujednání účastníků smlouvy, obvykle v takovémto případě ze smlouvy o budoucí kupní smlouvě.

Občanský zákoník z roku 2012 (§ 1725 a násl.) pokládá smlouvu za uzavřenou, jakmile je stanoven její obsah v souladu se zásadou autonomie vůle, včetně jejích omezení stanovených právním řádem, zejména pak kogentními ustanoveními zákona a omezeními vyplývajících z obecných zásad soukromého práva, kterými

(1) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. prosince 1997, sp. zn. 2 Cdon 1356/96.

jsou dobré mravy, veřejný pořádek, právo na ochranu osobnosti a záležitosti osobního stavu, od nichž není možné se odchýlit s poukazem na dispozitivnost právní úpravy. Nabídka nabývá účinnosti v okamžiku, kdy je smlouva považována za ujednanou. Považují-li strany smlouvu za uzavřenou, ač si ve skutečnosti neujednaly náležitost, jež smlouvou ujednána být měla, hledí se na projev jejich vůle jako na uzavřenou smlouvu, pokud je možné, s přihlédnutím k jejich následnému chování, rozumně předpokládat, že by smlouvu uzavřely i bez ujednání této náležitosti. Tím lze mít za to, že za postačující se považuje dohoda o podstatných náležitostech smlouvy, přičemž se presumuje oddělení podstatných částí smlouvy od ostatních částí, bez nichž jsou strany ochotny a schopny smlouvu uzavřít, pokud současně bude dosaženo shody o částech podstatných.

Návrh CESL stanoví tradiční model uzavření smlouvy formou nabídky a jejího přijetí, přičemž dohody je dosaženo okamžikem přijetí nabídky. Smlouva je uzavřena (čl. 30) za předpokladu dosažení dohody či projevení vůle, aby dohoda byla účinná a současně je možné, po případném doplnění ustanovení dle nařízení, ji považovat za dostatečně určitou. CESL je založen na bezformálnosti právních jednání (čl. 6) a nabídku je tudíž možné přijmout výslovně, ať již ústně či písemně nebo konkludentně. Stejně jako CISG (čl. 16), občanský zákoník z roku 1964 (§ 43a odst. 3) i CESL (čl. 32) stanoví, že nabídku na uzavření smlouvy lze odvolat, pokud odvolání dojde adresátovi nabídky dříve, než odeslal její přijetí nebo v případech konkludentního přijetí dříve, než byla smlouva uzavřena za předpokladu, že nabídka nebyla předem označena navrhovatelem za neodvolatelnou či v ní nebyla stanovena lhůta pro její přijetí. V komparaci s tím pak občanský zákoník z roku 2012 sice rovněž stanoví, že nabídku nelze odvolat ve lhůtě pro její přijetí, avšak oferent je oprávněn v nabídce samé si vyhradit možnost jejího odvolání i v průběhu takto stanovené lhůty. Pokud však nabídka sama výslovně lhůtu neobsahuje, pak není jednoznačně řešeno, zda se uplatní podpůrně lhůty obecné dle § 1734 a § 1735 občanského zákoníku z roku 2012, které v případě ústního návrhu stanoví jeho bezodkladné přijetí a v případě písemného návrhu pak stanoví přijetí ve lhůtě přiměřené povaze věci.⁽²⁾

(2) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník z roku 2012 ve své důvodové zprávě hovoří o souladu s občanským zákoníkem z roku 1964, pak lze za lhůtu pro přijetí nabídky považovat lhůtu stanovenou v nabídce.

CESL chrání dobrou víru a oprávněná očekávání stran také tím, že pokud adresát nabídky jedná v dobré víře a oprávněně se domnívá, že nabídka je neodvolatelná, nemůže navrhovatel v takovém případě nabídku odvolat, i když by to jinak bylo možné. CESL neumožňuje zrušení návrhu jako takového, na rozdíl od možnosti zrušení stanoveném v § 1737 občanského zákoníku, § 43a odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964 či čl. 15 odst. 2 CISG. Současné znění občanského zákoníku odlišuje zrušení a odvolání nabídky a přejímá tak de facto úpravu této problematiky z občanského zákoníku z roku 1964.

Za zrušení nabídky je považována situace, kdy oferent nabídku sice již odeslal, ale ještě nedošla do dipoziční sféry adresáta. V takovém případě lze nabídku zrušit, dojde-li projev vůle o jejím zrušení oblátovi nejpozději současně se samotnou nabídkou. Naopak odvolat nabídku lze za předpokladu, že není neodvolatelná a odvolání dojde druhé straně dříve, než tato odeslala její přijetí. Výluka však platí pouze pro lhůtu stanovenou k akceptaci, pokud si oferent nevymínil výslovně ustanovení odlišné.⁽³⁾

Jakékoliv prohlášení či jednání adresáta nabídky, z něhož je možné usuzovat na jeho souhlas (čl. 34 CESL) a je současně učiněno ve lhůtě určené v nabídce, není-li jí, pak ve lhůtě přiměřené, je považováno za přijetí nabídky. Pokud však oferent bez odkladu uvědomí obláta, pak je možné za včasné přijetí nabídky považovat i její pozdní přijetí ve shodě s § 1743 občanského zákoníku z roku 2012, obdobně § 43c odst. 3 občanského zákoníku z roku 1964 či čl. 21 CISG.

Situace deklarovaná § 1740 odst. 3 občanského zákoníku hovoří o nabídce a jejím následném přijetí. Tento proces může být chápán i jako stav, kdy smluvní strany nedojednají náležitosti, které „měly ujednat“, neboť obsah nabídky je možný

(3) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

považovat za určující pro to, co má být mezi stranami ujednáno.⁽⁴⁾ Občanský zákoník z roku 1964 založil princip plného souladu nabídky a její akceptace, v opačném případě se jednalo o protinávrh, nikoliv akceptaci, nicméně nic nebránilo tomu, aby byl návrh přijat za použití odlišných slov, nicméně nemohl původní nabídku změnit po obsahové stránce. Současný občanský zákoník však již nezakotvuje požadavek úplného překrytí projevu vůle ⁽⁵⁾ a stanoví, že odpověď s dodatkem nebo odchylkou, která nemění podmínky nabídky podstatným způsobem, lze pokládat za její přijetí. Navrhovatel je však též oprávněn, ať již přímo v ofertě nebo i jiným způsobem, možnost jakékoliv modifikace předem vyloučit, v takovém případě je zřejmě možné takovéto vyloučení modifikace nabídek začlenit přímo do obchodních podmínek.

CISG upravující institut koupě pro mezinárodní obchodní vztahy též nepožaduje úplnou shodu nabídky a akceptace, zřejmě i s ohledem na praktické aspekty mezinárodního obchodu. Z toho důvodu je za akceptaci považováno takové přijetí nabídky, (čl. 19 odst. 2) pokud neobsahuje dodatky či odchylky podstatně měnící její podmínky. Spolu s tím však CISG zakotvuje smluvní ustanovení, která lze považovat za podstatná a jejichž modifikace by byla pokládána za změnu obsahu nabídky podstatným způsobem. Původní navrhovatel je však též oprávněn vznést námitku a změnu odmítnout a původní akceptace se tak mění v novou ofertu.

Bohužel současný občanský zákoník neobsahuje příkladný seznam oblastí pokládaných za podstatné ustanovení smlouvy, jako je tomu v CISG.⁽⁶⁾ CISG i současný občanský zákoník však umožňují vyloučit přímo v ofertě možnost modifikace akceptace. CESL hovoří o modifikovaném přijetí nabídky (čl. 38) a stanoví zásadu, že odpověď, pokud obsahuje podstatně odlišné, resp. doplňující, ustanovení, nepokládá se za přijetí nabídky, ale za novou nabídku.

(4) Pelikánová, I. Některé otázky smluvního práva ve světle NOZ. In XXI. Karlovarské právnické dny. Praha, Leges, 2013. Prof. Pelikánová nastiňuje nesoulad mezi § 1740 odst. 2 a § 1726, kde dovozuje, že je „irelevantní, zda odchylka mění podmínky podstatně či nepodstatně, a že už vlastně vůbec nepožadujeme dohodu o celém obsahu smlouvy, ale stačí dohoda o podstatných náležitostech.“ I při odlišnosti akceptace do té míry, že se jedná dle § 1740 odst. 2 o novou nabídku, není možné vyloučit použití § 1726, jsou-li splněny tam stanovené podmínky. *Jedná se o křížící se ustanovení na rozdíl od například BGB kde obdoba § 1740 NOZ obsažena není.*

(5) Selucká, M. op. cit. subj. 2.

(6) Obdobně žádný seznam neobsahuje ani PECL (čl. 2:208) či PICC (čl. 2.1.11) volící stejný přístup k modifikovanému přijetí nabídky.

Odpověď ze které vyplývá konečný souhlas s nabídkou je pokládána za přijetí, a to i když obsahuje nebo vyvolává dodatečné, resp. odlišné, smluvní podmínky, pokud nejsou způsobilé nabídku podstatně změnit. CISG i CESL obsahují příklady, která smluvní ujednání jsou způsobilá podstatně změnit obsah smlouvy a tudíž jsou implicitně pokládána za odmítnutí původního návrhu a učinění nové nabídky (čl. 38 odst. 4). Toto ustanovení bylo zřejmě převzato z čl. 2:208 PICC. Mezi podstatná smluvní ujednání náleží zejména taková, jenž se vztahují k ceně a způsobu jejího zaplacení, ke kvalitě a množství dodávaného zboží, k místu či době dodání, rozsahu odpovědnosti a způsobu řešení sporů.

Navrhovatel si může taktéž vymínit jako jedinou možnost akceptaci předložených podmínek nabídky, a i adresát nabídky může ve své odpovědi stanovit, že jím stanovené nové či modifikované podmínky se stávají součástí smlouvy jen tehdy, pokud s nimi oferent, ve lhůtě stanovené akceptantem, vyjádří souhlas.

Zásada, přijatá některými právními řády, považující za uzavřenou smlouvu i takovou, jenž vznikla na základě podstatných změn či doplnění návrhu oferenta akceptantem, není naproti tomu pokládána za vznik smlouvy dle PECL. Dle těchto principů je odpověď akceptanta obsahující podstatné změny považována za protinávrh, přičemž tento protinávrh může být oferentem akceptován ať již výslovně nebo na základě jeho chování, třeba faktickým plněním ze smlouvy. Za podstatná smluvní ujednání se považují, ostatně shodně s tím co již bylo řečeno v případě CISG a CESL, zejména taková ujednání, jenž se vztahují k ceně, způsobu zaplacení, ke kvalitě a množství zboží, k místu a době dodání atd.⁽⁷⁾

Naopak nepodstatné změny směřují k objasnění, interpretaci smlouvy či doplnění smluvních podmínek, jež mohou být pokládány za opomenuté. I proti takovýmto nepodstatným změnám nabídky je však oferent oprávněn uvést své námitky, pokud s nimi nesouhlasí. Faktické chování smluvních stran může být rovněž podnětem ke změně smlouvy.

(7) Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law. Part I. and II. The Hague, Kluwer Law International, 2000.

Změna může být vykládána jako podstatná pokud se například akceptant rozhodne k odeslání menšího množství zboží, než které bylo objednáno oferentem s výjimkou, kdy by se jednalo o rozdíl nepatrný. PECL, obdobně jako občanský zákoník, věnuje pozornost smlouvám uzavíraným i jiným způsobem než formou nabídky a její akceptace, tj. zvláštním způsobům uzavírání smluv.⁽⁸⁾ Článek 2:101 *Conditions for the Conclusion of a Contract* a článek 2:102 *Intention* považují smlouvu bez dalších požadavků za uzavřenou, pokud strany zamýšlejí být smlouvou vázány a dosáhly dostatečné shody. Smlouva je tedy považována za uzavřenou, pokud jedna strana může na základě chování či prohlášení druhé strany vyvozovat úmysl smlouvu uzavřít. Není třeba trvat na uzavření smlouvy písemnou formou či na jejím písemném doložení, ani nemusí být splněn jiný požadavek ohledně formy, jakými jsou například opatření smlouvy razítkem, pečeti, ověření smlouvy notářem, založení smlouvy do veřejného registru apod.

Uzavření smlouvy může být prokázáno v zásadě jakýmkoliv prostředky, včetně svědků. Záměr strany být právně zavázán ze smlouvy může být určen buď výslovným prohlášením strany či jejím faktickým chováním, pokud z něj může na vázanost strany smlouvou rozumně dovozovat i druhá strana. Zmiňovaný princip neformálnosti je široce rozšířen v jednotlivých právních řádech minimálně v souvislosti s uzavíráním obchodních smluv, zejména v mezinárodní oblasti, v níž je často třeba smlouvy uzavírat či měnit v krátkém časovém limitu a snaha o dodržování formálních úkonů vnitrostátních právních řádů by mohla zapříčinit nežádoucí a leckdy i zbytečné prodlení.

Ve všech nadnárodních projektech je zdůrazňován princip smluvní svobody (*freedom of contract*), tj. svobodné rozhodnutí smlouvu uzavřít, jedna ze stěžejních zásad a vedoucích principů evropského smluvního práva. Ještě v předsmuvním stadiu je princip smluvní svobody naplněn zejména ve dvou směrech, a to ve svobodném

(8) Taktéž v návrhu Evropského smluvního zákoníku jsou zakotvena pravidla ústního návrhu smlouvy, který musí být přijat ihned, a to i tehdy, kdy je ústní jednání následováno písemným dokumentem, pokud z okolností nebo z jednání nevyplývá opak. V návrhu Evropského smluvního zákoníku je rovněž zmiňována smlouva uzavíraná telefonicky, která se pokládá za uzavřenou v okamžiku a v místě, kdy a kde se navrhovatel dozvěděl o akceptaci svého návrhu (čl. 11 a 12 ECC).

výběru druhé smluvní strany a ve svobodě volby formy a obsahu smlouvy na základě dohody smluvních stran. Obdobnou zásadu zdůrazňuje i PECL (čl. 1:102), když hovoří o tom, že smluvní strany jsou oprávněny svobodně uzavřít smlouvu a určit její obsah v souladu s respektováním dobré víry, poctivého jednání a kogentních ustanovení založenými PECL. Rovněž je možné aplikaci některých ustanovení PECL vyloučit, odchýlit se od ní či změnit účinky některých ustanovení, pokud není výslovně v PECL stanoveno něco jiného.⁽⁹⁾

Systém common law vedle smluvní svobody zdůrazňuje i tzv. objektivní princip (*objective principle*),⁽¹⁰⁾ založený na předpokladu, že vyjádření či chování smluvní strany musí být interpretováno způsobem, kterému by druhá ze stran mohla objektivně a důvodně rozumět. Obecně se míní, že není úlohou práva odkrývat opravdové úmysly každého účastníka smluvního vztahu, nýbrž z hlediska práva je třeba posoudit, co mohla jedna strana rozumně vyvozovat z chování či z přístupu strany druhé. Objektivní princip podporuje určitost a předvídatelnost právního jednání s tím, že tak budou smluvní strany lépe schopny i předvídat způsob, jakým by soudy interpretovaly případná sporná chování či tvrzení, čímž v konečném důsledku podporuje případné mimosoudní řešení sporu.

Spolu s tím začlenění objektivního principu již do tvorby smlouvy usnadňuje samotný proces rozhodování, neboť pro soudy by bylo obtížné pokoušet se zjistit, třeba několik měsíců či let poté, co nastaly skutečnosti relevantní pro rozhodování, zda slova či chování smluvní strany byla zamýšlena odlišně, než se jevila navenek. Vedle toho se common law dosti obsáhle zabývá omyly v nabídce či její akceptaci, když úmysly oferenta a akceptanta se vzájemně neshodují. Anglické právo v této souvislosti hovoří o omylu vzájemném (*mutual mistake*) či jednostranném (*unilateral mistake*), řeší problematiku absolutní neplatnosti (*void contract*) a relativní neplatnosti smlouvy (*voidable contract*) a hovoří o rozdílech v institutech dohody (*agreement*) a smlouvy (*contract*).

(9) Lando, O., Beale, H. op. cit. subj. 7.

(10) Andrews, N. Contract Law. Cambridge, Cambridge University Press, 2011.

Podstatným z hlediska common law se jeví zejména ta skutečnost, zda omyl v záměru oferenta či akceptanta byl důvodem pro to, že smlouva nenabyla účinnosti. Pokud ani jedna z potenciálních smluvních stran si není vědoma skutečného úmyslu strany druhé, pak zákon stanoví, že akceptant je oprávněn posoudit záměr oferenta na objektivním základě.⁽¹¹⁾ V případě, že strany navzájem správně chápou své záměry, pak je možné hovořit o dohodě smluvních stran a pokud jsou naplněny i další náležitosti tak, jak jsou požadovány zákonem, dochází k uzavření smlouvy samé.

Problematika jednostranného či vzájemného omylu ohledně nabídky a její akceptace je rozsáhlá a v mnoha případech ani doktrína zcela nechápe, proč soud v některých případech rozhodl tak, jak rozhodl. To je možné deklarovat na případu *Tamplin v James*,⁽¹²⁾ kdy žalovaný v pozici kupujícího souhlasil s koupí nemovité věci přičemž se mylně domníval, že určitý pozemek je součástí nabídky, ačkoliv z objektivního hlediska nebyl k takové domněnce žádný důvod. Navíc ani prodávající si nebyl vědom takového chápání učiněné nabídky ze strany kupujícího. Uvažujíc již zmíněné objektivní hledisko rozhodl odvolací soud, že kupující je zavázán ke koupi nabídnuté nemovitosti navzdory tomu, že nabídka ve skutečnosti nezahrnuje zmíněný pozemek. Objektivní hledisko v této souvislosti vychází z toho, co lze důvodně považovat za záměr smluvní strany.

V některých případech však ani objektivní hledisko není dostačující k rozhodnutí, zda došlo ke vzniku smluvní dohody (*contractual agreement*), a tudíž zda následně dojde ke vzniku smlouvy samé (*contract*).

(11) Objektivní teorie smlouvy (*objective theory of contract*), někdy rovněž jen „objektivní teorie“ v doktríně common law vysvětluje rozdíl mezi dohodou (*agreement*) a smlouvou (*contract*) s tím, že smlouva není pokládána za dohodu ve smyslu (subjektivní) současné a naprosté shody názorů (*meeting of the minds*), ale je sérií právních jednání projevujících se navenek, objektivně podobných tomu, co je nazýváno dohodou (*agreement*).

Subjektivní teorie smlouvy (*subjective theory of contract*), v dnešní době již spíše pokládána za zastaralou, nepokládá smlouvu (*contract*) za dohodu (*agreement*) stran, při které se setkává (subjektivní) současná a naprostá shoda názorů (*meeting of the minds*).

Meeting of the minds: současná a naprostá shoda názorů stran o vzniku smlouvy; strany se shodují v předmětu smlouvy a ve smluvních podmínkách, což je požadováno v souladu s tradiční subjektivní teorií souhlasu, nicméně moderní smluvní doktrína požaduje objektivní (vnější) manifestaci souhlasu.

(12) *Tamplin v James* [1880] 15 Ch D 215 37.

Tak tomu bylo v případě *Raffles v Wichelhaus*,⁽¹³⁾ kde žalovaný jako prodávající a žalobce v postavení kupujícího se dohodli na prodeji zásilky bavlny, kterou měla dovézt loď s názvem *Peerless* plavící se z Bombaje. Ve skutečnosti však existovaly dvě lodě stejného názvu, z nichž jedna připlula z Bombaje v říjnu a druhá až v prosinci. Prodávající zaslal náklad bavlny prosincovou lodí, ačkoliv žalovaný měl za to, že dohodnuto bylo připlutí nákladu již v říjnu. Žalobce připustil do jisté míry nejednoznačnost dohody o tom, která z lodí smluvní náklad přiveze. Z toho důvodu soud rozhodl, že kupující byl oprávněn odmítnout zboží, které připlulo v pozdější dodávce.

Za hlavní důvod rozhodnutí soudu, že nelze hovořit o vzniku smlouvy mezi stranami, lze považovat ten fakt, že dohoda (*agreement*) nemůže být vynutitelná soudním rozhodnutím, pokud její znění či význam nelze pokládat za dostatečně určitý. Je zde tedy promítnut jednoznačný požadavek určitosti nabídky, neboť jenom taková nabídka je způsobilá založit vznik smlouvy následnou akceptací.

V souvislosti s objektivní teorií smlouvy je však případ, kdy bude možné smlouvu považovat za absolutně neplatnou (*void*) spíše zřídka, neboť právě test objektivnosti bude schopen obvykle poskytnout definitivní výsledek. Tudíž skoro pokaždé bude možné smlouvu považovat za závaznou v souladu se smluvními podmínkami zamýšlenými stranami. Někdy však, zvláště v případě skutečného nedorozumění mezi stranami, je třeba dospět k určitému kompromisu, pokud se týká stranami navrženými podmínkami smlouvy.⁽¹⁴⁾

Naopak, pokud jedna ze stran musela či měla si být vědoma, že její záměr ohledně kupní smlouvy se neshoduje se záměrem druhé strany, pak omyl v záměru nemůže být posuzován z objektivního hlediska a strana, která není v omylu, nemůže nutit druhou stranu, aby přijala smluvní podmínky jí navrhované. Tak je tomu i v případě *Smith v Hughes*,⁽¹⁵⁾ kdy žalovaný nakoupil od žalobce obilí, ale odmítl jeho převzetí,

(13) *Raffles v Wichelhaus* [1864] 2 H&C 906 37.

(14) Srov. například *Butler Machine Tool Co v Ex-Cell-O Corpn* [1979] 1 WLR 401.

(15) *Smith v Hughes* [1871] LR 6 QB 597 38, 39, 209.

neboť se nejednalo o staré obilí, jak zamýšlel, ale o obilí nové. V této souvislosti byly soudem vymezeny dvě varianty; za prvé, že se žalovaný mylně domníval, že bylo dohodnuto dodat žalobcem staré obilí, ačkoliv žádná záruka žalobce v tomto ohledu nebyla dána, a v takovém případě by žalovaný měl být zavázán ze smlouvy i v případě, že žalobce si byl vědom omylu, ve kterém se žalovaný nachází; nebo se žalovaný mylně domníval, že žalobce mu nabízí jím požadované staré obilí, a žalobce si byl tohoto omylu žalovaného vědom, pak žalovaný je oprávněn odmítnout převzetí takového obilí.

Nicméně i anglická doktrína váhá s vysvětlením, proč ve druhém případě není žalovaný odpovědný za odmítnutí převzetí takového obilí. Jedním z možných vysvětlení může snad být ta skutečnost, že ve druhém zmíněném případě, byť smlouva stanovila závazek prodat staré obilí, obilí staré nebylo, a tudíž je žalovaný oprávněn odmítnout obilí nové. Další z možných odůvodnění je, že v tomto případě by skutečně bylo možné namítat absolutní neplatnost dohody (*void agreement*).⁽¹⁶⁾

Obdobná nesnáze s obsahem smlouvy nastala též v případě *Hartog v Colin & Shields*,⁽¹⁷⁾ kde žalobce přijal nabídku ke koupi zaječí kůže za maximální cenu jedné libry, ačkoliv mu muselo být zřejmé, že žalovaný jako prodávající zamýšlel prodat za maximálně jednu libru jeden kus této kůže. Soud opět posuzoval, zda smluvní strany navzájem správně rozuměly obsahu svých nabídek.

V případě, že se strany zmýlily ohledně subjektů zamýšlené dohody, resp. smlouvy, bude věc posuzována obdobně jako v případě neshody o jejím obsahu a smlouvu bude zřejmě možné považovat za absolutně neplatnou (*void contract*). Zde platí, že osoba nemůže přijmout nabídku o níž ví, že není určena pro ní, ale pro třetí osobu⁽¹⁸⁾ a taktéž osoba nemůže nutit druhého k akceptaci své nabídky pokud si je vědoma, že osoba zamýšlí akceptovat nabídku třetí osoby.⁽¹⁹⁾

(16) Adams, N. J., MacQueen, H. Atiyah's Sale of Goods. 12th edn. London, Pearson Longman, 2010.

(17) Srov. *Hartog v Colin & Shields* [1939] 3 All ER 566 39, 66.

(18) *Boulton v Jones* [1857] LJ Ex 117. Musí být dokázáno, že žalobce věděl o tom, že žalovaný zamýšlel uzavřít smlouvu pouze s Brocklehurst.

(19) *Cundy v Lindsay* [1878] 3 App Cas 459.

Vědomí o omylu jedné strany je nezbytné k tomu, aby smlouva mohla být považována za absolutně neplatnou. Též je nutné, aby existovala určitá třetí osoba, ke které se vztahuje nabídka či akceptace, aby dohoda učiněná následkem omylu v subjektu byla absolutně neplatná. Pokud by taková třetí osoba neexistovala, obvyklé posouzení takové kauzy je ve smyslu, že chybující strana měla v úmyslu uzavřít smlouvu s druhou stranou, ačkoliv se nacházela v omylu o určitých částech smlouvy.⁽²⁰⁾

Občanský zákoník z roku 2012 přinesl nový právní režim tzv. modifikovaného přijetí nabídky spočívající v tom, že prodávající nabídne zboží za určitou cenu, kupující nabídku přijme, vymění si však například výhradu splátek, smluvní pokutu či rozhodčí doložku. Dle úpravy v občanském zákoníku z roku 1964 takový úkon, resp. jednání, kupujícího bylo považováno za novou nabídku nebo-li protinávrh a bylo na původním prodávajícím, zda tuto modifikovanou nabídku přijal. Současná právní úprava však stanoví, že smlouva je uzavřena doručením přijetí nabídky, a to s danou modifikací, tj. ve znění akceptantových dodatků či odchylek za předpokladu, že tyto doplňky podstatně nezměnily podmínky původní nabídky, a že je navrhovatel bez zbytečného odkladu neodmítne, popřípadě, že nabídka od začátku nebude obsahovat doložku vylučující takové modifikace.

V souvislosti se shora uvedenou problematikou je třeba zmínit rovněž § 1716 občanského zákoníku, ve kterém se stanoví, že pokud smluvní strany považují smlouvu za uzavřenou, avšak ve skutečnosti se nedohodly na nezbytných náležitostech smlouvy, má se za to, že smlouva je navzdory této okolnosti platná, pokud je možné dovodit z následného chování smluvních stran, že měly vůli ji uzavřít i bez těchto náležitostí. Zejména se bude jednat o situace, kdy smluvní strany spornou náležitost smlouvy neujednaly, například nebyly seznámeny s tím, že se pro danou smlouvu jedná o podstatnou náležitost, případně se problematická část smlouvy později ukáže jako neplatná či zdánlivá, třeba z důvodu její neurčitosti. Tento problém by mohl nastat i v situaci, kdy nebude u kupní smlouvy sjednána výše ceny či způsob jejího určení.

(20) Srov. *Unger* [1955] 18 MLR 259.

V takovém případě bude cena stanovena ve výši obvyklé v době a místě uzavření smlouvy, pokud nebude možné tímto způsobem výši ceny stanovit, určí ji soud.(21)

Forma ujednání stanovená stranami nemusí být dodržena pro změnu právního jednání, pokud předešlá ujednání toto nevylučují. Platí tedy, že smlouvu uzavřenou v písemné formě je možné měnit i bez písemné smlouvy, resp. písemného dodatku, pokud nebylo výslovně stanoveno, že je pro tyto modifikace přijatelná pouze písemná forma. Nicméně pro narovnání či novaci závazku současný občanský zákoník písemnou formu vyžaduje za předpokladu, že původní závazek byl učiněn písemnou formou nebo činí-li se narovnání, resp. novace, pro právo promlčené. Tehdy jsou zřejmě § 564 a § 1906 občanského zákoníku ve vzájemném rozporu, alespoň jedná-li se o novaci a narovnání. V případě cesse a intercesse písemná forma předepsána není.

(21) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 3.

6.2. Smlouva o smlouvě budoucí kupní

Občanský zákoník stanoví v souvislosti s problematikou smlouvy o smlouvě budoucí kupní, jakož i v případě jiných smluv, lhůtu jednoho roku na kterou se tato smlouva uzavírá, v opačném případě dochází k zániku práva, ačkoliv sankce v podobě promlčení by zřejmě více odpovídalo jedné ze základních tezí občanského zákoníku o posílení vlivu smluvní autonomie. Na rozdíl od předchozí občanskoprávní úpravy, současná smlouva o smlouvě budoucí musí obsah této budoucí smlouvy vymezovat alespoň obecným způsobem a nemusí mít již písemnou formu.

Občanský zákoník z roku 1964 požadoval zakotvení podstatných náležitostí smlouvy, což by v případě kupní smlouvy byly její předmět a kupní cena či způsob jejího určení.⁽²²⁾ Obchodní zákoník z roku 1991 hovořil o vymezení předmětu plnění alespoň obecným způsobem. Současný občanský zákoník byl tedy inspirován obchodněprávní úpravou a ačkoliv lze ze současné úpravy do jisté míry dovozovat dispozitivnost ustanovení o smlouvě budoucí, zcela jistě tato dispozitivnost neplatí pro prekluzivní lhůtu týkající se možnosti uzavřít samu smlouvu realizační.⁽²³⁾

Common law zakotvuje mimojiné institut *agreement to agree* umožňující dvě možnosti explikace, a to buď jako nevymahatelnou dohodu, jejímž prostřednictvím se strany zavazují k dalším jednáním a následně i k uzavření formálního písemného dokumentu, kterým je smlouva. Žádná ze stran však nebude zavázána vůči druhé straně dokud nebude dosaženo zmíněné písemné smlouvy. Rovněž je však možné tento institut vykládat jako plně vymahatelnou dohodu obsahující již dostatečně určité smluvní podmínky, včetně protiplnění (*consideration*), což je mimojiné důležitý aspekt common law, nicméně některé detailní smluvní podmínky se ponechávají až na pozdější ujednání stran.

(22) Viz. rovněž Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. října 2002, sp. zn. 30 Cdo 1414/2002, které stanovilo, že „smlouva o smlouvě budoucí týkající se převodu nemovitostí musí být uzavřena písemně a musí obsahovat vymezení předmětu převodu a kupní ceny. Projevy účastníka však nemusí být na téže listině.“ S ohledem na současné znění občanského zákoníku bude muset být tato judikatura přehodnocena.

(23) Opačný výklad by znamenal možnost smluvních stran s prekluzí disponovat, což by odporovalo jak § 644 občanského zákoníku „splní-li věřitel dluh za dlužníka zástavní dlužník, nepromlčí se jeho právo vůči dlužníku dříve než za šest měsíců po splnění dluhu“, tak i teoretickému vymezení způsobu zániku závazku.

I francouzské právo disponuje předběžnou smlouvou (*contrat préliminaire*, případně *contrat de réservation, avant – contrat*),(24) kterou mezi sebou mohou uzavřít též budoucí prodávající s budoucím kupujícím. Předběžná smlouva je upravena v Code civil a ohledně prodeje rozestavěné nemovité věci sloužící k bydlení či k podnikání je předběžná smlouva upravena též v *Code de la construction et de l'habitation* (CCH) s tím, že dle čl. L. 261-15.

CCH pro vznik předběžné smlouvy vyžaduje písemnou formu s úředně ověřenými podpisy (čl. R. 261–27). Co se týká předmětu předběžné smlouvy a kupní ceny uzavírané dle CCH, mohou být stanoveny méně konkrétně než je tomu v případě takových smluv dle Code Civil.

Smyslem ustanovení CCH je ochrana možného budoucího kupujícího a stanovení minimálních povinností pro budoucího prodávajícího. Dohoda stran může ještě zmírnit závazky budoucího kupujícího, zatímco povinnosti budoucího prodávajícího naopak zvýší. Tak například závazek budoucího kupujícího je ze zákona omezen co se týká složení garance za kupní cenu. Tato garance nesmí překročit 5%, resp. 2%, z předběžně určené kupní ceny; trvání rezervace je omezeno jedním nebo dvěma lety. Pokud by rezervační lhůta byla stanovena delší, není ani tehdy možné požadovat složení vyšší garance.

Potenciální prodávající má povinnost po dobu stanovené lhůty neprodat věc třetí osobě, rovněž tak nemůže potenciálního kupujícího nutit k realizaci koupě.(25) Pokud se rozhodne původní projekt pozměnit, musí toto ospravedlnit na základě legitimního a vážného důvodu.(26)

(24) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. Droit civil. 6e édition. Paris, Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

(25) Cass. civ. 3e, 18 décembre 1984, *Bull. civ.* III, no 217; 3 juin 1987, *Bull. civ.* III, no 114.

(26) Cass. civ. 3e, 20 octobre 2004, *RDC* 2005.264, obs. D. Mazeaud; n.p.B.

Kapitola VII.

Předmět koupě

7.1. Institut mobiliární koupě

Úpravu institutu mobiliární koupě, tj. koupě movité věci, nacházíme v § 2085 až § 2127 občanského zákoníku. Po věcné stránce tato ustanovení čerpají z obchodního zákoníku charakterizujícího kupní smlouvu jako závazek prodávajícího dodat kupujícímu movitou věc, resp. zboží, určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu, převést na kupujícího vlastnické právo k věci a tomu odpovídající závazek kupujícího zaplatit kupní cenu. Původně smlouva v rámci obchodněprávní úpravy měla obsahovat určení zboží a přímé, popřípadě nepřímé, určení kupní ceny.⁽¹⁾ Předmět koupě musel být v ujednaném množství, jakosti a provedení a mohl být určen individuálně, druhově, hromadně či úhrnně, formou spoluvlastnického podílu k věci či jako soubor věcí, práv a jiných majetkových hodnot, pokud to jejich povaha připouštěla a pokud nedošlo k jejich zákonnému vyloučení z občanskoprávních vztahů.

Podstatnými náležitostmi kupní smlouvy, tzv. essentialia negotii, jsou, jak již bylo shora řečeno, určení předmětu koupě a kupní ceny. Vedle těchto podstatných náležitostí obsahuje kupní smlouva obvykle další ujednání, nazývané jako pravidelné/obvyklé, resp. nahodilé/vedlejší, náležitosti, tzv. naturalia, resp. accidentalia negotii. Pokud tato pravidelná či nahodilá ujednání nejsou výslovně ve smlouvě upravena, pak se pro řešení případných nejasností v souvislosti s nimi použije podpůrně občanský zákoník.

Předmětem koupě nemohou být platné tuzemské peníze, mohou jím však být peníze v cizí měně či peníze, které již pozbyly platnosti, například starožitné mince. Předmětem smluv uzavíraných se spotřebitelem nesmí být ani nebezpečné výrobky. Pokud se prodávající dozví o skutečnosti, že výrobek, který spotřebiteli prodal je nebezpečný, má za povinnost bezodkladně jej o tomto informovat. V případě, že není

(1) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání. Praha, C. H. Beck, 2005.

možné předat informace jednotlivým spotřebitelům, pak je prodávající povinen informovat účinným způsobem spotřebitelskou veřejnost a příslušné orgány státní správy vykonávající dozor nad ochranou spotřebitele.

Ustanoveními občanského zákoníku o koupi movitých věcí se řídí též prodej součásti věci nemovité, kterou má kupující nabýt jako věc movitou. Může se tak jednat například o plody, stavební či vytěžený materiál, které má kupující nabýt jako věc movitou. Rozhodujícím tedy není výchozí stav věci, ale stav v jakém má kupující věc nabýt.⁽²⁾ Občanský zákoník z roku 1964 upravoval jako možný předmět kupní smlouvy rovněž věc budoucí, tj. věc v době uzavření kupní smlouvy ještě neexistující, či tzv. koupi naděje. Sama existence věci v době uzavření smlouvy nebyla a není podmínkou jejího uzavření. Smlouva spočívající v dodání zboží, jež má být teprve vyrobeno, je tedy rovněž posuzována jako smlouva kupní, pokud se kupující nezavázal, že prodávajícímu dodá podstatnou část věcí potřebných k výrobě zboží. V takovém případě by se smlouva uzavírala mezi zhotovovitelem a objednatelem jako smlouva o dílo.

Při koupi naděje se kupující zavazuje, že za věci, které mají teprve v budoucnu vzniknout, zaplatí dohodnutou kupní cenu bez ohledu na to, zda věc skutečně vznikne a v jakém množství a kvalitě vznikne. Koupí naděje je míněna naděje na budoucí užitky věci určené úhrnem, aniž by došlo ke stanovení počtu, váhy a jakosti, tj. věc se kupuje „jak stojí a leží“ nebo dochází ke koupi naděje na nejisté budoucí užitky. V takovém případě patří kupujícímu veškeré užitky řádně vytěžené či naopak v případě neúspěchu, kupující má za povinnost nést veškerou ztrátu.

Současný občanský zákoník (§ 2083) hovoří o koupi budoucích užitků věci úhrnkem nebo s nadějí na nejisté budoucí užitky. V těchto případech patří kupujícímu všechny řádně vytěžené užitky, též však nese i ztrátu, bylo-li jeho očekávání zmařeno. Jedná se o stejný způsob úpravy, jakým v občanském zákoníku z roku 1964 byla charakterizována koupě naděje.

(2) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Kupní smlouvy vztahující se ke koupi budoucích užitek věci úhrnkem nebo s nadějí na nejisté budoucí užitek se řadí mezi takzvané smlouvy odvážné (aleatorní) s nimiž je spojeno pro kupujícího riziko ztráty nenaplní-li se předpokládaná očekávání. V takovém případě nevznikají kupujícímu nároky z vady věci s ohledem na její kvalitu, množství apod. Prodávající tak za vady prodávané věci v podstatě neodpovídá, a ani kupní cena nemusí vyjadřovat skutečnou hodnotu poskytnutého plnění. Kupující je povinován zaplatit kupní cenu i tehdy, pokud užitek nevznikl, ať již se tak stalo z jakéhokoliv důvodu.

Z hlediska konkretizace předmětu kupní smlouvy bylo opakovaně judikováno, že je v zásadě možné, aby si smluvní strany v písemně uzavřené kupní smlouvě určily její předmět formou odkazu na dříve učiněné písemné právní jednání kupujícího, např. na objednávku, přičemž je třeba zvážit i tu okolnost, zda v době uzavření kupní smlouvy existovaly mezi identickými účastníky smlouvy i jiné objednávky, které by mohly třeba vést k jejich zaměnitelnosti.⁽³⁾ Za kupní smlouvu je rovněž považována smlouva o dodání spotřebního zboží, které je nutné teprve sestavit nebo vytvořit, pokud převážná část plnění dodavatele nespočívá ve výkonu činností.

Předmětem koupě nemůže být součást věci určené k trvalému užívání s věcí hlavní a nemůže jím být ani příslušenství věci. Součást věci nemá samostatný charakter, ale tvoří jeden celek s věcí, jejíž je součástí a je tak automaticky převáděna spolu s věcí hlavní. Pokud by měla být součást věci převáděna jako samostatná věc, muselo by dojít k jejímu faktickému oddělení od věci hlavní.⁽⁴⁾ Příslušenství sleduje osud věci hlavní, nicméně za určitých okolností může být považováno za samostatný předmět kupní smlouvy. V takovém případě se příslušenství stává věcí hlavní a přestává být příslušenstvím jiné věci.⁽⁵⁾ Taktéž v případě předmětu koupě určeného úhrnně, musí být splněna podmínka určitosti, například určením místa, kde se věci v určitém čase nacházejí, jejich druhovém určení; tento typ určení však

(3) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 2.

(4) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha, C. H. Beck, 2004.

(5) Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR: Věci mající povahu příslušenství věci (§ 121 odst. 1 ObčZ) hlavní jsou samostatnými věcmi. Proto lze jejich vlastnictví převádět bez současného převodu vlastnictví k věci hlavní, a to bez ohledu na hospodářskou neúčelnost takového rozdělení vlastnictví.

nelze ztotožňovat s individualizací jednotlivě prodaných věcí. Předmět kupní smlouvy uzavírané se spotřebitelem charakterizovaný jako zboží, resp. spotřební zboží (*consumer goods*), jazykově zřejmě pod vlivem Směrnice,⁽⁶⁾ je možné považovat za synonymu pro věc. Zbožím jsou v tomto smyslu zejména hmotné movité věci, fauna, ale i použité zboží, a dle judikatury též standardní software, jakým jsou hudba, filmy, datové banky na datových nosičích.⁽⁷⁾ Pro charakteristiku zboží je vždy uplatňováno objektivní hledisko. Mezi použité zboží nelze zařadit věci prodávané v uměleckých aukcích a veřejných dražbách. Smlouvy o výrobě individuálního softwaru disponující znaky smlouvy o dodání zboží, jež je nutné sestavit, resp. vytvořit, je možné taktéž zařadit mezi kupní smlouvy. Naopak Směrnice se výslovně nevztahuje na věci nemovité a registrované lodě.⁽⁸⁾

Na možnost být předmětem kupní smlouvy nemá vliv ani to, zda je zboží prodáváno v rámci mimořádné nabídky či za mimořádných podmínek. V případě, že se jedná o smlouvu smíšenou, typicky například smlouvu kupní a směnnou, je možné takovou smlouvu podřídít jednotnému režimu kupní smlouvy; naopak není možné pod režim kupní smlouvy začlenit leasingové smlouvy. Taktéž režim kupní smlouvy uzavírané se spotřebitelem, a to ani dle občanského zákoníku ani dle Směrnice, se nevztahuje na dodávky plynu či vody, nejsou-li již v rozvodech.

Rovněž DCFR se v knize IV. zabývá speciální úpravou prodeje zboží (*goods*) a tuto úpravu vztahuje i na zboží v době uzavření smlouvy ještě neexistující. DCFR pod pojem zboží zahrnuje hmotné movité věci, a to i lodě, vznášedla, letadla, kosmické lodě, faunu, tekutiny nebo plyny, tedy takové hmotné movité věci, které například CISG naopak ze své úpravy vylučuje. Důvodem vyloučení z úpravy CISG je možná problematická interpretace podobného předmětu smlouvy, a to zejména s ohledem na skutečnost, že místo jejich registrace nemusí být v době prodeje známo.

(6) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.

(7) Rozsudek BGH NJW 2007, 574, Tr 33.

(8) Registrované lodě viz. zákon č. 114/1995 Sb. o vnitrozemské plavbě, zákon č. 61/2000 Sb. o námořní plavbě.

DCFR ustanovení o prodeji výslovně vztahuje, s adekvátními modifikacemi, rovněž na prodej elektřiny, akcií, obchodních podílů a jiných investičních nástrojů, nehmotného majetku, včetně práv z průmyslového a duševního vlastnictví a jiných převoditelných práv a v neposlední řadě i na prodej softwaru. Naopak zmíněná ustanovení o prodeji se výslovně nevztahují na věci nemovité, včetně práv s nimi souvisejících. DCFR vymezuje i „zboží“ z obchodování vyloučené, a to obdobně jako jiné právní úpravy, části lidského těla, buňky, orgány apod. s výjimkou vlasů, které předmětem prodeje být mohou.⁽⁹⁾

Podobně jako Směrnice, rovněž i DCFR, hovoří o tom, že smlouva podle níž se jedna ze smluvních stran zaváže za určitou cenu vyrobit nebo vyprodukovat zboží a převést vlastnictví k němu, bude přednostně považována za smlouvu o prodeji zboží (IV.A.-1:102), podobně jako v případě prodeje budoucího zboží (*sale of future goods*), ať již produkovaného hromadně či vyrobené individuálně na zakázku.

(9) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. K nalezení na <http://ec.europa.eu>.

7.2. Institut imobiliární koupě

Taktéž převod nemovitých věcí se nejčastěji uskutečňuje formou kupní smlouvy a řídí se ustanoveními občanského zákoníku, jako tomu ostatně bylo i za účinnosti duální úpravy občanského a obchodního zákoníku. Podobně jako v případě mobiliární kupní smlouvy i v tomto případě platí, že z kupní smlouvy vznikne prodávajícímu závazek odevzdat předmět koupě a převést na kupujícího vlastnické právo a kupujícímu vzniká závazek předmět koupě převzít a zaplatit za něj kupní cenu.

Významné změny se sebou přináší nová úprava věcných práv a sama právní charakteristika stavby v soukromém právu. Stavba se tak znovu, po právní úpravě v roce 1950 a zavedení opačného řešení, stává součástí pozemku, ačkoliv v případě některých pozemků a staveb bude trvat i velice dlouhou dobu než nastane sjednocení právního režimu vlastníka pozemku a stavby. Občanský zákoník se tak § 2776 snaží o nápravu historických chyb. Tím, že došlo k návratu právního stavu před rok 1950 přestává být stavba současně samostatnou věcí nemovitou. Tato situace však nastane pouze za předpokladu, že ke dni 1. ledna 2014 disponovala vlastnickým právem ke stavbě i pozemku táž osoba. Stavba, která ke dni 1. ledna 2014 byla ve vlastnictví osoby odlišné od osoby vlastníka pozemku na němž byla zřízena, se nabytím účinnosti nového občanského zákoníku součástí pozemku nestala.⁽¹⁰⁾

Pokud tedy ke dni 1. ledna 2014 byl vlastník pozemku i stavby identický, stala se stavba bez dalšího součástí pozemku na němž stojí. Tím došlo ke zjednodušenému nakládání s předmětnou nemovitostí, zejména ve vztahu k převodu vlastnického práva, neboť již není nutné definování obou předmětů prodeje, tj. pozemku a stavby vzhledem k tomu, že v případě převodu pozemku dojde též k převodu vlastnictví všech staveb na nich postavených, které tvoří součást převáděného pozemku. Problematictější situace nastává u takových nemovitých věcí, u kterých jsou dosud evidováni vlastníci odlišní. Pro tyto případy občanský zákoník ve svých přechodných

(10) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

ustanoveních stanovuje vzájemné předkupní právo. Tak je vlastník pozemku či vlastník stavby v případě, kdy bude mít v úmyslu nakládat se svým majetkem, povinen nabídnout svoji nemovitost k odkoupení nejdříve druhému vlastníkov. V této oblasti lze bohužel předpokládat spory tehdy, pokud nebude oboustranné vůle k dohodě, v důsledku čehož nebude ani jeden z vlastníků schopen nakládat se svojí nemovitostí. Dle právních vědců i odborníků z praxe by řešení v takovém případě mohlo přinést zpracování nezávislého znaleckého posudku.

S dalším vývojem bude muset jak praxe, tak i rozhodování soudů, nalézat též ustálená řešení, jak postupovat pokud stavba stojí na pozemcích více vlastníků. Tato problematika se vyskytuje, a to nikoliv ojediněle, v případech průmyslových areálů a jiných rozlehlých staveb. Praxe předpokládá, že majitel stavby či staveb v předmětném areálu by musel zřejmě oslovit všechny vlastníky s nabídkou na odkoupení jejich pozemků předtím, než by mohl prodat celý areál třetí straně.

Lze uvažovat i o úmyslném blokování a prodlužování obchodních transakcí přinášející další zbytečné transakční náklady. V případě nevyužití předkupního práva stávajícími vlastníky, bude toto předkupní právo přecházet a zatěžovat nemovitosti ve vztahu k právním nástupcům. Ze zákona nevyplývá, zda nabídka na předkupní právo a její akceptace či odmítnutí musí být činěny písemnou formou nebo se za postačující považují jednání činěná ústní formou. Rovněž chybí jasné ošetření vymahatelnosti, jakož i možnost uplatnění následných žalob, pokud stávající vlastník nabídku předkupního práva v rozporu se zákonem neučinil.⁽¹¹⁾

Důležitým ujednáním v kupní smlouvě je popis stavu převáděné nemovité věci. Za dostatečnou charakteristiku je považován, a to i konstantní judikaturou, odkaz ve smlouvě na vypracovaný znalecký posudek, ideálně soudního znalce, a dále prohlášení kupujícího, že se se stavem nemovitosti řádně seznámil. Nemovitost je možné, podobně jako v občanském zákoníku z roku 1964, převést „jak stojí a leží“.⁽¹²⁾

(11) Maršala, M. Nový občanský zákoník – věcná práva a možné problémy. K nalezení na www.epravo.cz, 22. prosince 2011.

(12) § 501 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Převod věci nemovité tímto způsobem je však nutné zvážit i z hlediska případného následného uplatnění odpovědnosti za vady, neboť právě ta je při takovém prodeji nemovité věci jak stojí a leží podstatně omezená.

V souvislosti s imobiliární koupí je taktéž významný průlom do zásady neplatnosti dohody o vzdání se práv, jež mají vzniknout teprve v budoucnu. Občanský zákoník z roku 1964 kogentně zakotvil neplatnost takové dohody, kterou se někdo vzdává práva, jenž může vzniknout teprve v budoucnu, tj. buď ještě vůbec neexistuje nebo je nelze v daném okamžiku uplatnit.⁽¹³⁾ Nelze však opominout, že v některých případech bylo hleděno na vzdání se práv jako na platné.⁽¹⁴⁾ Obchodní zákoník, v souvislosti se vztahy jím upravenými, stanovil taktéž možnost vzdát se práva na náhradu škody či toto právo omezit, a to i před samotným porušením povinnosti, z něhož škoda mohla teprve vzniknout.

Ani obchodněprávní úprava však tuto možnost nedávala v případě, že ke způsobení škody došlo úmyslným jednáním.⁽¹⁵⁾ Občanský zákoník, resp. katastrální zákon, přináší změnu v podobě možnosti vzdání se práva vzniklého či vymahatelného až v budoucnu, a to jak z obchodněprávních, tak i z občanskoprávních vztahů. Jedná se o možnost vzdání se práva na náhradu škody na pozemku a na zakotvení zákazu zcizení nebo zatížení nemovité věci, které je však nutné registrovat formou vkladu do katastru nemovitostí.⁽¹⁶⁾

Pokud nemovitost není převáděna jak stojí a leží pak je nezbytné, aby byl kupující na vady výslovně upozorněn. V opačném případě se prodávající vystavuje nebezpečí nepřímých důsledků odpovědnosti za vady na které neupozornil, pokud se nejedná o vady, které lze přičíst běžnému opotřebení a užívání. Pro náležitou specifikaci předmětu smlouvy u imobiliární koupě je třeba mimojiné věnovat pozornost správnému označení převáděné věci nemovité, a to nejen v souladu s instituty soukromého práva, ale i v souladu s předpisy práva veřejného.

(13) § 574 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

(14) Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. března 2013, sp. zn. 23 Cdo 1907/2011.

(15) § 386 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

(16) § 11 zákona o katastru nemovitostí.

Jedním z nich je katastrální zákon, který (§ 5 odst. 1 KZ) stanoví způsob označení převáděných nemovitostí v listinách. Budovy tak musí být označeny označením pozemku, na němž jsou postaveny, příslušností stavby k části obce a číslem popisným nebo evidenčním. V případě, že se číslo popisné nebo evidenční nepřiděluje, pak musí být označeny způsobem jejich využití.

Pozemky se označují parcelním číslem a názvem katastrálního území. Jedná-li se o pozemky, které jsou evidovány zjednodušeným způsobem (§ 29 odst. 3 KZ), pak se pozemky označují parcelním číslem dle dřívější pozemkové evidence s uvedením, že se jedná o parcelní číslo dle pozemkového katastru, přidělového operátu nebo scelovacího operátu a s uvedením názvu katastrálního území ve kterém leží. Výměra parcel nemusí nutně být v kupní smlouvě uvedena.

Ve smlouvě musí být obsažen zřejmý úmysl smluvních stran nemovitost prodat a koupit. V souvislosti s nutností specifikace a určitosti předmětu kupní smlouvy pro imobiliární koupi se vyjadřuje i ustálená judikatura (17) ve smyslu, že *„smlouva o převodu nemovitostí, která neobsahuje jejich identifikaci, je neplatná. Pro posouzení určitosti smlouvy o převodu nemovitostí je významný jen ten projev vůle, který byl vyjádřen v písemné formě i v případě, že účastníkům bylo zřejmé, které nemovitosti jsou předmětem převodu. V tomto případě totiž převažuje obecný zájem na určitosti vlastnických práv k nemovitosti, která působí absolutně („proti všem“), nad zájmem účastníků právního úkonu na respektování jejich vůle. Není-li převáděná nemovitost ve smlouvě označena v souladu s požadavky podle katastrálního zákona, nemusí jít vždy o vadu, která působí její neplatnost. U nedostatku v označení předmětu právního úkonu je nutno pečlivě zkoumat, zda takové nedostatky zakládají vadu směřující k neurčitosti nebo nesrozumitelnosti právního úkonu, či nikoliv.“*

(17) K otázce přesnosti označení pozemku v převodní smlouvě a dobré víře nabyvatele stanoví rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. února 2013, sp. zn. 22 Cdo 635/2012, „jestliže v převodní smlouvě není mezi převáděnými nemovitostmi uvedena ta, ohledně níž si strany přály, aby též byla převedena, zpravidla nemůže být nabyvatel se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že takovou nemovitost nabyt. Nicméně hodnocení dobré víry je vždy věcí individuálního posouzení a je třeba brát v úvahu všechny okolnosti věci. Jestliže státní orgán (katastrální úřad) osvědčí určité skutečnosti (že držitel nabyt sporné pozemky) na základě smlouvy, kterou sepsal notář, může být držitel pozemku objektivně v dobré víře, i když pozemek ve smlouvě uveden není.“

Lze předpokládat, že tato judikatura je použitelná i za znění současného občanského zákoníku. Předmětem kupní smlouvy může být i příslušenství nemovitosti užívané s věcí hlavní, například stavba nezapisovaná do katastru nemovitostí, kterou nelze označit za součást pozemku ani za samostatnou nemovitou věc a tudíž se vlastnictví k ní nebude nabývat vkladem do katastru nemovitostí, ale již samotnou účinností smlouvy. Taktéž i příslušenství je vhodné ve smlouvě specifikovat pomocí odkazu na znalecký posudek.

Za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 byla zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě aplikována i na kupní smlouvu o prodeji věci nemovité za předpokladu, že prodávajícím byla realitní kancelář. Soudním rozhodováním bylo výslovně deklarováno, že *„uzavře-li kupní smlouvu o prodeji nemovitosti na straně prodávajícího osoba provozující živnost v oboru realitní činnosti, použijí se na práva a povinnosti z této kupní smlouvy též zvláštní ustanovení občanského zákoníku o prodeji zboží v obchodě.“*⁽¹⁸⁾

Předmětem prodeje může být jak celá věc, tak i spoluvlastnický podíl na ní, nikoliv však pouze její část. Pokud je předmětem kupní smlouvy jen část pozemku, pak je třeba jeho reálného rozdělení již před samotným uzavřením kupní smlouvy, a to na základě geometrického plánu, který musí být ověřen úředně oprávněným zeměměřičským inženýrem (§ 14 zeměměřičského zákona). Katastrální úřad následně potvrdí soulad číselného označení parcel s údaji v katastru nemovitostí, avšak toto potvrzení bez dalšího neznamena, že pozemek lze dělit, neboť rozhodujícím pro dělení pozemku je stanovisko příslušného stavebního úřadu. V rámci řízení o povolení vkladu pak katastrální úřad zkoumá, zda byl tento souhlas s dělením pozemku udělen.⁽¹⁹⁾ V případě, že jako prodávající vystupuje obec, jež má ze zákona právní osobnost, musí kupní smlouva obsahovat i doložku (§ 41 zákona o obcích) stvrzující splnění podmínek platnosti právního jednání.

(18) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. února 2012, sp. zn. 22 Cdo 1124/2010.

(19) Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. července 2006, sp. zn. 33 Odo 1314/2005.

K uvedenému problému též Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. srpna 2005, sp. zn. 30 Cdo 1756/2004 „Kupní smlouva o převodu části pozemku, k jehož oddělení stavební úřad neudělil souhlas v rámci územního řízení ve smyslu ustanovení § 32 písm. b) zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (tzv. stavební zákon), ve znění účinném do 30. června 1998 je podle ustanovení § 39 obč. zák. neplatná pro rozpor se zákonem.“

Platnost kupní smlouvy je v tomto případě podmíněna zveřejněním úmyslu obce prodat nemovitou věc na úřední desce po dobu 15 dnů před rozhodnutím zastupitelstva. Zákonem o obcích (§ 41 odst. 2) jsou podobná právní jednání neobsahující požadovaná schválení zastupitelstva, případně rady, neplatná ex tunc.

Vkladem kupní smlouvy do katastru nemovitostí dochází k převodu vlastnického práva ke dni podání návrhu. Kupní smlouva má účinky obligační, vznikající závazkovým právním vztahem mezi prodávajícím a kupujícím a účinky věcné, tj. samotné nabytí vlastnictví, které nastávají vkladem smlouvy do katastru. Výjimku z tohoto pravidla tvořily v minulosti kupní smlouvy uzavírané Fondem národního majetku v rámci velké privatizace, na základě kterých docházelo k záznamu a nikoliv ke vkladu do katastru nemovitostí a účinnost takovýchto kupních smluv nastávala již datem účinnosti smlouvy.

Návrh na vklad vlastnického práva je zřejmě možné podat v časově neomezené lhůtě, k čemu se vyjadřovala též konstantní judikatura ve smyslu, že *„ani po uplynutí času nemůže nic změnit na vázanosti účastníků smlouvy projevy jejich vůle. Uzavřením smlouvy vznikl kupujícímu obligační nárok na převedení vlastnického práva k nemovitostem a prodávajícímu vznikl obligační nárok na zaplacení dohodnuté kupní ceny. Zaplatil-li tedy kupující prodávajícímu kupní cenu, splnil tak svou závazkovou povinnost z uzavřené smlouvy, lhostejno, v jakém stadiu se nachází věcně právní aspekt věci, neboť v projednávaném případě nejde o závazky ze synallagmatické smlouvy, pro níž je typická vzájemná vázanost plnění.“*(20)

Takováto nedořešená situace však těžko může přispívat k právní jistotě nejen smluvních stran. Posun v ochraně kupujícího lze v této souvislosti spatřovat ve výslovném zakotvení (§ 984 odst. 1) skutečnosti, že pokud reálný stav není v souladu se stavem zapsaným ve veřejném seznamu, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která v dobré víře nabyla věcné právo za úplatu od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného listu. Pokud kupující nabude tedy věcné právo v dobré víře a za úplatu, bude mu svědčit zapsaný stav, i kdyby neodpovídal skutečnosti.

(20) Rozhodnutí Ústavního soudu ČR US 201/96.

V tomto případě je třeba vyčkat dalšího vývoje soudního rozhodování v otázkách posuzování dobré víry kupujícího a též s ohledem na skutečnost, zda budou soudy považovat při svém rozhodování za dostatečné pouhé předložení aktuálního výpisu z katastru nemovitostí či bude třeba i nadále prověřovat nabývací tituly vlastníků nemovitosti v období předcházejících deseti let.⁽²¹⁾

(21) Nový katastrální zákon by měl přispět ke zvýšení ochrany vlastníků nemovitostí. Zmocněnec zastupující současného vlastníka bude nadále povinen předložit úředně ověřenou plnou moc, katastrální úřad vyrozumí o provedeném vkladu vedle zmocněnce i samotného vlastníka. Nadále bude mít katastrální úřad povinnost zasílat informace účastníkům vkladového řízení o tom, že právní vztahy jsou dotčeny změnou.

7.3. Předmět kupní smlouvy v Sale of Goods Act a Code civil

Sale of Goods Act (SOGA) definuje předmět kupní smlouvy jako souhrn práv k osobnímu movitému majetku (*personal chattels*), odlišnému od pohledávek a peněžních prostředků. Předmět koupě může též zahrnovat výnosy ze sklizně, průmyslově pěstované plodiny a věci spojené s pozemkem či tvořící jeho část, které na základě dohody mají být, buď již před samotným prodejem či na základě uzavřené kupní smlouvy, odděleny. Takto pojatá definice de facto vylučuje určit jako předmět kupní smlouvy nehmotné statky, tj. předměty duševního vlastnictví či chráněné autorským právem, patenty, obchodní známky, jakož zřejmě i akcie apod.

Podobně jako je tomu v českém právu, umožňuje i SOGA, aby předmětem kupní smlouvy byla jak věc již existující, která je ve vlastnictví prodávajícího, tak i taková, která má být teprve vyrobena nebo ji prodávající nabyde až po uzavření kupní smlouvy. Pokud má předmět kupní smlouvy vzniknout teprve v budoucnu, pak common law hovoří o dohodě o budoucím prodeji. Věc, kterou prodávající nabyde až po samotném uzavření kupní smlouvy, je nazývána věcí budoucí (*future goods*).

Předmětem kupní smlouvy může být i taková věc, jejíž nabytí je závislé na nepředvídatelné či nahodilé události, o které se zatím neví, zda a kdy nastane (*spes, chance*). Již existující předmět smlouvy může být individuálně určitý (*specific goods*) či neurčitý (*unascertained goods*), což hraje významnou roli při dalším posuzování smlouvy, například v souvislosti s převodem vlastnického práva a přechodem nebezpečí škody.⁽²²⁾ Věc individuálně určitou je třeba dostatečně konkretizovat již v době uzavření smlouvy, na rozdíl od budoucí věci či věci druhově určené. Neurčitá věc sice v rámci SOGA není zcela přesně definována, ale obecně se může jednat například o věci vyrobené či vypěstované prodávajícím, které je možné považovat též za budoucí věc, včetně věcí druhově určených, například obilí, a to zvláště tehdy pokud prodávající zatím nevlastní určité množství zboží vyžadované smlouvou.

(22) Adams, N. J., MacQueen, H. Atiyah's Sale of Goods. 12th edition. London, Pearson Longman, 2010.

Dle SOGA nemůže nikdy mít budoucí věc určitý charakter, případně pokud by takováto budoucí věc mohla být dostatečně identifikovatelná, mohla by mít určitý charakter, avšak vždy jen do určité míry.(23)

Předmětem kupní smlouvy může být také prodej šance (*spes, chance*). V souvislosti s koupí šance je možné dohodnout koupi věci vzniklé v budoucnu z určitého zdroje s tím, že kupující má šanci, respektive bere na sebe riziko, zda předmětná věc vůbec vznikne. Tak například v kauze *Howel v Coupland* mohlo dojít v zásadě ke třem možnostem řešení sporu. Za prvé by se jednalo o nahodilý prodej a pokud by úroda nevznikla, smlouva by se nestala účinnou a žádná ze smluvních stran by z této smlouvy nebyla zavázána. Popřípadě by se mohlo jednat o takzvaný bezvýhradný prodej, kdy se prodávající bez dalšího zaváže předmětnou věc dodat a garantuje uskutečnění úrody; pokud se však neurodí, nestává se prodávající odpovědným za nedodání smluvené věci. Za třetí pak může nastat prodej šance, kdy kupující na sebe bere riziko, zda úroda vznikne či nikoliv. V takovém případě je kupující povinen zaplatit dohodnutou kupní cenu bez ohledu na to, zda úroda vznikla.(24)

I francouzské právo řadí mezi základní požadavky na předmět prodeje jeho dostatečnou určitost, převoditelnost a jeho vlastnění prodávajícím. Není nutné, aby předmět smlouvy v době jejího vzniku již existoval (*chose futur*, čl. 1130). Předmět kupní smlouvy je obecně charakterizován jako věc (*bien*), případně též výrobek či produkt (*produit*), může se jednat o věc hmotnou či nehmotnou. Nehmotnými věcmi jsou zejména obchodní značky, ochranné známky, patenty, obchodní podnik, živnost, pohledávky či počítačové programy. V případě nehmotných věcí se však nehovoří o prodeji, ale o postoupení (*cession*). Code civil výslovně stanoví (čl. 1598), že každá věc může být předmětem obchodu, ať již se jedná o věc movitou či nemovitou, pokud zvláštní zákon takový prodej nezakazuje. Prodávát nelze věci, jež jsou z obchodování vyloučeny (*hors commerce* čl. 1128). Mezi takové věci patří zejména lidské orgány, krev, sperma, mateřské mléko, vlasy, avšak tyto části či

(23) Viz. čl. 7. SOGA. Tato otázka byla konkrétně řešena v případě *Howell v Coupland*, kde se jednalo o závazek k prodeji 200 tun brambor, které měly být vypěstovány na určitém kusu půdy. Takovéto ujednání soud posoudil jako prodej určitého zboží, a to i přes to, že v době vzniku kupní smlouvy plodiny ještě neexistovaly. Následná neúroda brambor způsobila zrušení smlouvy.

Howell v Coupland [1876] 1 QBD 258.

(24) Adams, N.J., MacQueen, H. op. cit. subj. 4.

produkty těla lze darovat. Zákaz prodeje podobných věcí vychází zejména ze zákonem zdůrazňované důstojnosti člověka jako základu naší civilizace. Z důvodu ochrany člověka je rovněž zakázán prodej návykových látek, zvířat nemocných nakažlivými chorobami, nebezpečných zbraní s výjimkou takových, kde je prodej výslovně dovolen k tomu příslušnými orgány, a v neposlední řadě bylo na seznam věcí vyloučených z prodeje zařazeno i padělané zboží.(25)

Předmětem prodeje se nemůže stát ani dědictví stále žijící osoby, a to i kdyby k takovému prodeji dala sama tato osoba souhlas. V souvislosti se zdůrazňovanou suverenitou práv člověka je též vyloučen prodej hlasovacího práva či veřejné funkce a v neposlední řadě i prodej klientely, neboť klientovi jako lidské bytosti zůstává vždy zachováno právo na změnu partnera. Nicméně v této souvislosti učinil kasační soud rozhodnutí, že je možné převést klientelu u příležitosti zřízení či převodu lékařské praxe. Takový převod klientely není pokládán za nezákonný, pokud pacientům zůstane nadále zachována svoboda volby jiného lékaře.(26)

Vymezení předmětu kupní smlouvy má rozhodující vliv na celý další proces realizace prodeje a koupě. Liší se charakteristika a převod vlastnického práva věcí druhově (*chose de genre*) a individuálně určených (*corps certain*). Pokud se jedná o věc individuálně určenou, dodání se musí týkat té samé věci, která byla prodána. Prodávající není oprávněn věc nahradit jinou věcí bez souhlasu kupujícího. Věc určená druhově musí být dodána v souladu s dohodnutým původem věci, značkou, typem, vlastnostmi a celkovou charakteristikou. Taktéž množství dodaného zboží musí odpovídat smluvním ujednáním.

V případě věcí druhově určených rozeznává francouzské právo a francouzská doktrína prodej souboru věcí (*vente en bloc*), prodej na míru (*vente à la mesure*), prodej na váhu (*vente au poids*), prodej na počet (*vente au compte*) a v neposlední řadě i prodej s referencí či doporučením (*ventes sur référence*); reference v takovém

(25) Cass. com., 24. sept. 2003, *Bull. civ.* IV, no. 147.

(26) Cass. 1^{re} civ., 7 nov. 2000, *D.* 2001, 2400, note Auguet; *RTD civ.* 2001, 167, obs. Revet.

případě spočívá v prodeji dle vzorku, vzoru, typu, modelu, katalogu, plánu, kresby, rozpočtu apod.(27) V případě prodeje souboru věcí dochází k jejich odlišení buď určením místa, kde se nacházejí, popřípadě vyhotovením jejich seznamu apod.(28) V těchto případech nastává převod vlastnického práva a přechod nebezpečí škody na zboží datem podpisu smlouvy. O prodej na míru, na váhu či na počet se jedná v případech, kdy pro dostatečné určení předmětu smlouvy je nutné věc předem zvážit, změřit či spočítat. K převodu vlastnictví a přechodu nebezpečí škody na věci dochází právě tímto přeměřením, převážením či přepočtením, neboť právě tímto úkonem se považuje věc za dostatečně určitou, pokud se smluvní strany výslovně nedohodly jinak.

V neposlední řadě Code civil rozeznává též prodej na dálku (*vente à distance*), který se vztahuje zejména k movitým hmotným věcem, kdy věc musí být kupujícímu dodána, a v takovém případě individualizace zboží je vykonána v okamžiku jejího převzetí dopravcem, považovaným za zmocněnce kupujícího. V principu tedy prodej na dálku neukládá prodávajícímu povinnost zajistit přepravu až do obchodu kupujícího, nýbrž dodání věci je dokončeno jejím předáním k přepravě. V takovém případě je věc přepravována na riziko kupujícího a povinnost prodávajícího je omezena na umožnění kupujícímu věc převzít. I tato pravidla mohou být modifikována dohodou smluvních stran, které si mohou své obchodní zvyklosti upravit jinak. Prodej na dálku se může vztahovat na různé způsoby dopravy, např. na dopravu mořskou, leteckou, železniční, říční a silniční.(29)

Francouzské právo rovněž zmiňuje i prodej formou předplatného (*vente à l'abonnement*), kde se dodání předmětu smlouvy uskutečňuje během určitého předem sjednaného období, ať již nepřetržitě, například dodávky vody nebo opakovaně, například odběr novin. Jak již bylo uvedeno výše, předmětem kupní smlouvy jak dle českého, tak i anglického či francouzského práva, může být věc již existující či naopak věc jejíž vznik či výroba se teprve předpokládá.

(27) Le Tourneau, P. Le contrat de vente. Paris, Dalloz, Connaissance du droit, 2005.

(28) čl. 1586 Code Civil.

(29) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

Do této kategorie je možné zahrnout i úrodu ovoce z nadcházející sklizně, kdy kupující zaplatí dohodnutou kupní cenu pouze v případě, že věc opravdu vznikne. V těchto případech pak převod vlastnického práva a přechod nebezpečí škody na věci se uskutečňuje v době vzniku nebo dokončení věci, aniž by bylo třeba čekat až na samotné dodání věci kupujícímu.

Vedle toho je možné se setkat rovněž se smlouvami aleatorními, kdy předmětem smlouvy je koupě naděje. V tomto případě je kupující povinen zaplatit dohodnutou kupní cenu bez ohledu na skutečnost, zda předmět kupní smlouvy doopravdy vznikne. Tento prodej je tak uskutečňován zcela na riziko a nebezpečí kupujícího.

V případě prodeje nemovité věci je smlouva zrušitelná, pokud lze ve smlouvě identifikovat nápadně nevýhodné smluvní podmínky.⁽³⁰⁾ V rámci věci vzniklé v budoucnu současná francouzská legislativa upravuje rovněž problematiku nemovité věci, která má být teprve zhotovena (*vente d'immeuble à construire*). Taková smlouva je rovněž ve francouzské právní doktríně nazývána jako smlouva komplexní (*contrat complexe*), neboť taková smlouva obsahuje jak smlouvu kupní, tak i smlouvu o dílo. Stavba může být prodána i pokud je zatím pouze ve stavu konstrukčních plánů (*la vente sur plan*), čímž se prodávající zavazuje ve stanovené lhůtě k řádnému dokončení vybudování budovy, k jejímu faktickému předání, a též i k převedení vlastnického práva.

(30) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. op. cit. subj. 29.

Kapitola VIII.

Převod vlastnického práva

8.1. Převod vlastnického práva movitých věcí a jeho atributy v evropských právních úpravách

Převod vlastnického práva oproti zaplacení kupní ceny je důležitou součástí samotné definice kupní smlouvy, nejen v českém právním řádu, ale též vyspělé právní kodifikace, jakými jsou SOGA, Civil Code a jiné, a v neposlední řadě i soft law, věnují jeho úpravě zaslouženou pozornost. Problematika řádného převodu vlastnického práva nabývá na důležitosti zvláště v případech kdy k věci posléze začne uplatňovat své nároky třetí osoba.

Úpravou v občanském zákoníku z roku 1964 nedocházelo samotným uzavřením kupní smlouvy automaticky k převodu vlastnictví k jejímu předmětu na kupujícího. V případě movité věci bylo obvykle třeba i převzetí předmětu smlouvy, tzv. tradice. Tato zákonná úprava měla však dispozitivní charakter, tudíž strany byly oprávněny sjednat okamžik převodu vlastnictví odlišně, například formou výhradu vlastnictví, kdy převod vlastnického práva bude uskutečněn až v okamžiku zaplacení kupní ceny. Blíže je o tomto institutu pojednáno dále v této práci.

Shora uvedená úprava vycházela z teorie titulu a modu nabytí, kdy za právní důvod nabytí vlastnického práva byla považována smlouva a právním způsobem nabytí vlastnického práva bylo samotné předání a převzetí věci, popřípadě jiná právní skutečnost tradici nahrazující. Tento způsob nabytí vlastnického práva byl znám již v pozdním středověku,⁽¹⁾ a posléze převzat všeobecným zákoníkem občanským z roku 1811. Podobnou úpravu obsahuje i BGB stanovící, že pro převod vlastnického práva v případě movité věci je nezbytné, aby vlastník předal předmět smlouvy kupujícímu a oba se shodli na převodu vlastnického práva. Pokud kupující má již věc ve vlastnictví, je postačující dohoda o převodu vlastnictví.⁽²⁾

(1) Urfus, V. Historické základy novodobého práva soukromého. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1994.

(2) § 929 BGB.

Občanský zákoník z roku 1950 se odklonil od této úpravy, aby se k ní zákoníkem z roku 1964 opět navrátil. Nicméně i v tomto období bylo možné stanovit přechod vlastnictví na kupujícího například před faktickým odevzdáním předmětu kupní smlouvy kupujícímu, kdy prodávající, až do doby skutečného odevzdání věci, zastával pozici schovatele s povinností odevzdat kupujícímu nejen samotný předmět smlouvy, ale i případné užitky, plody a přírůstky, podobně jako bylo možné uplatnit výhradu vlastnického práva.

Občanský zákoník z roku 2012 upravuje převod vlastnického práva v § 1099 a násl. s tím, že nově stanoví převod vlastnického práva k věci určené jednotlivě již smlouvou samou, k okamžiku nabytí její účinnosti. Změnu, jenž rekodifikovaný občanský zákoník v této souvislosti přinesl, můžeme považovat za důsledek důrazu na posílení autonomie vůle subjektů a z toho vyplývajícího vzniku subjektivních práv a povinností již samotným projevem vůle, jakým je uzavření smlouvy.⁽³⁾ Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení záleží na vůli prodávajícího a kupujícího k jakému okamžiku případně upraví převod vlastnického práva, zda jej odloží výhradou vlastnického práva až na pozdější dobu, například po zaplacení kupní ceny či naopak zda se přikloní k okamžiku předání předmětu smlouvy kupujícím. V některých případech to může být též zákonné ustanovení, které kogentně upraví okamžik nabytí vlastnictví.

Samotné faktické ovládání předmětu koupě tedy již není pokládáno za typický projev vlastnického práva. I z hlediska rychlosti a účelnosti obchodu je jistě jednodušší převod práva a účinnost smlouvy na základě jediného právního kroku, kterým je dosažení konsensu tím spíše, že z demonstrace ovládání věci není možné dovodit bez dalšího skutečné vlastnické právo. Kladné hodnocení nové úpravy je posíleno taktéž současným širokým pojetím pojmu „věc“, vztahujícím se i na nehmotné statky, které občas z podstaty neumožňují faktické předání, zmíníme-li například podíl ve společnosti s ručením omezeným, který neumožňuje faktické předání cenného papíru. Předání věci je však stále požadováno při koupi v obchodě (§ 2160 odst. 1), kdy se výslovně hovoří o nabytí vlastnického práva převzetím koupené věci.

(3) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava, Sagit, 2012.

Výjimkou je samoobslužný prodej při kterém se vlastnické právo nabývá zaplacením kupní ceny a do doby její úhrady je kupující oprávněn vrátit věc na původní místo. V případě druhově určené věci (§ 1101) je možné převést vlastnické právo teprve tehdy je-li věc určena zcela konkrétně, a to dostatečným odlišením od jiných věcí téhož druhu, podobně jako tomu bylo v úpravě obchodního zákoníku (§ 444).

Pokud je movitá věc zapisována do veřejného rejstříku, jedná se zejména o objekty průmyslového vlastnictví, vlastnické právo se nabývá až zápisem do takového veřejného seznamu, pokud v konkrétním případě právní předpis nestanoví odlišně. Tradice je kogentně zachována pro cenný papír na doručitele převáděný k okamžiku jeho předání, cenný papír na řád převoditelný rubopisem a smlouvou, opět k okamžiku předání. Vlastnické právo k cennému papíru na jméno je převáděno již samotnou účinností smlouvy.

V případě imobilizovaných cenných papírů je vlastnické právo nabýváno registrací na účtu vlastníka ve Středisku cenných papírů. Úprava dle zákona o cenných papírech (§ 17 odst. 1) umožňovala, aby si smluvní strany sjednaly převod do vlastnictví nabyvatele nezávisle na skutečném předání listinného cenného papíru. Tudíž cenný papír mohl přejít do vlastnictví nabyvatele, aniž by opustil fakticky převodce. To již současná úprava občanského zákoníku kogentně neumožňuje.⁽⁴⁾

Občanský zákoník pokládá za právní vadu, pokud kupující nenabude vlastnictví k předmětu kupní smlouvy anebo pokud vlastnická práva jsou omezena právem třetí osoby. Občanský zákoník vychází z objektivní odpovědnosti prodávajícího za převod vlastnictví, která je ve výsledku omezena pouze vědomostí kupujícího o možných překážkách v souvislosti s autorským právem. Definice právní vady není aplikována na omezení související s právy plynoucími z průmyslového nebo duševního vlastnictví třetí osoby, pokud o něm kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo vědět měl.

(4) Černá, S., Plíva, S. a kol. Podnikatel a jeho právní vztahy. Scripta Iuridica 13. Praha, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013.

SOGA, a podobný přístup zaujímá i DCFR, v rámci implicitních podmínek (*implied terms*)(5) stanoví garanci prodávajícího, že má k převáděnému zboží titul, a že kupující nabude k tomuto zboží vlastnictví bez jakýchkoliv omezení, tj. bez nároků a zatížení.(6) Je třeba zdůraznit, že tato implicitní ustanovení jsou pokládána za kogentní a nemohou být vyloučena ani odlišným smluvním ustanovením. V případě, že ke zboží již dodané do sféry kupujícího uplatní své nároky třetí osoba, je tato situace řešena v rámci tzv. aspektu souladu. Spíše než jako samotnou povinnost převést vlastnické právo je stanoveno, že zboží musí být bez jakýchkoliv práv nebo nároků třetí strany.(7) Tak i DCFR (IV.A.-2:305) stanoví povinnost, aby zboží bylo prosto jakýchkoliv práv a nároků třetí strany.(8)

V této souvislosti SOGA (§ 12) mimo jiné stanoví implicitní podmínku na straně prodávajícího, že je oprávněn zboží prodat a v případě dohody o prodeji, že bude mít takové právo v době převodu vlastnictví. Pokud vlastníkem zboží je prodávající sám a žádná třetí osoba neuplatňuje ke zboží svůj nárok, pak vlastnické právo je na kupujícího převáděno v souladu se smlouvou a § 12 odst. 1 SOGA. Nicméně není stanoveno, že sám prodávající musí být nutně vlastníkem nebo dokonce, že má mít právní titul ke zboží před tím, než jej převede.

Smlouva o prodeji může být bezvadně naplněna i takovým prodávajícím, který nikdy vlastnický titul ke zboží neměl třeba tak, že třetí strana převede právní titul ke zboží přímo na kupujícího. V některých, ne příliš častých případech, může být prodávající oprávněn zboží prodat, avšak zatím nemá právo převést samotné vlastnické právo. Tento fakt je často v anglofonní doktríně ilustrován na případě, kdy dlužník prodává zboží zabavené správním úředníkem hrabství v souladu s příkazem k vykonání

(5) „Implied terms“ je termín často používaný v Common law a používá je i PECL, který je v čl. 6:102 vysvětluje v porovnání s „express terms“ a charakterizuje je jako podmínky, které vycházejí z úmyslu smluvních stran, z povahy či účelu smlouvy, a v neposlední řadě i v souladu s „good faith a fair dealing.“

Implied terms: a provision not expressly agreed to by the parties but instead read into the contract by a court as being implicit. An implied term should not, in theory, contradict the contract's express terms. (Black's Law Dictionary).

(6) Unfair Contract Terms Act 1977, 6 (1) a 20 (1).

(7) MacQueen, L. H. Práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího. In: Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 21. listopadu a 5. prosince 2008 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Beroun, Eva Rozkotová – IFEC, 2008.

(8) DCFR IV.A.-2:305.

rozsudku, avšak toto zboží je ještě stále ve fyzické moci dlužníka, který je má právo prodat, alespoň do doby než je prodáno správním úředníkem hrabství, ale dlužníkem je již prodáváno s výhradou práv náležejících hrabství. Dlužník tak není oprávněn převést na kupujícího právoplatný vlastnický titul, aniž by tento titul zohledňoval nároky hrabství. Druhý typ výjimky se týká opačné situace, kdy prodávající má oprávnění k převodu právoplatného vlastnického titulu, avšak zatím není oprávněn zboží prodat.⁽⁹⁾

Případem *Niblett v Confectioners' Materials Co.*⁽¹⁰⁾ je možné ilustrovat důsledky situace dle Common law, kdy za určitých okolností nese prodávající odpovědnost za porušení § 12 odst. 1 SOGA, ačkoliv byl oprávněn vlastnické právo ke zboží převést. Žalovaný, americká společnost, prodala plechovky trvanlivého mléka, ale v momentě příjezdu zboží do Anglie bylo toto zboží celníky zadrženo, neboť nálepky na plechovkách porušovaly právo k ochranné známce v Anglii dobře známé společnosti. V tomto případě byl přechod vlastnického práva ke zboží dotčen právy třetí osoby plynoucí z práv k duševnímu vlastnictví.

V uvedeném případě existovalo reálné nebezpečí, že soud může rozhodnout ve prospěch společnosti, jejíž obchodní známka byla porušována tím, že zakáže původnímu kupujícímu následný prodej takového zboží. Z toho důvodu původní prodávající, americká společnost, nebyl oprávněn k prodeji plechovek mléka, a to i když byly ve vlastnictví prodávajícího. Ochranná známka třetího subjektu znamená omezení kupujícího mít v plné míře prospěch ze svého nabytého vlastnického práva.

V případě *Microbeads A C v Vinhurst Road Markings Ltd.*⁽¹¹⁾ pokojná držba kupujícího ke zboží byla porušena majitelem patentu, nicméně tento majitel získal patent poté, co již došlo k prodeji navzdory tomu, že proces přihlášení patentu nebyl skončen. Pro smluvní strany však nebylo možné, aby o patentu věděly před jeho zveřejněním.

(9) Adams, N. J., MacQueen, H. Atiyah's Sale of Goods. 12th edn. London, Pearson Longman, 2010.

(10) [1921] 3 KB 387.

(11) Microbeads A C v Vinhurst Road Markings Ltd. [1975] 1 All ER 529 116, 117, 437.

Kupující získal v tomto případě náhradu škody za porušení ustanovení § 12 SOGA. V tomto ohledu SOGA sice problematiku duševního vlastnictví nezmiňuje, nicméně stanoví, že je třeba zohlednit implicitní ustanovení o tom, že pro realizaci kupní smlouvy v souladu s právem je třeba, aby prodávající měl právo prodat zboží či takové právo bude mít v době převodu vlastnického titulu.

§ 12 odst. 2 SOGA stanoví implicitní výminku (*implied warranty*), že do doby než dojde k převodu vlastnictví je a zůstane zboží bez zatížení jakýmkoliv břemenem (*charge*) či zatížením (*encumbrance*), pokud existence takového břemene nebyla kupujícímu oznámena nebo mu nebyla známa před uzavřením smlouvy. Kupující bude požívat práva pokojné držby s výjimkou, kdy by mohl být rušen vlastníkem či třetím subjektem majícím určité právo z tohoto břemene nebo zatížení vyplývající, které bylo přitom kupujícímu sděleno či mu bylo jinak známo.

Shora zmíněné řešení má za úkol chránit kupujícího proti neoprávněnému rušení jeho držby samotným prodávajícím a v této situaci by opravný prostředek kolidoval s právem na podání žaloby pro porušení práva.⁽¹²⁾ Pokud k rušení práva držby kupujícího dochází jednáním třetí osoby, kupující by měl být oprávněn toto rušení držby třetí osobou připsat k odpovědnosti prodávajícímu, pokud v důsledky chyby prodávajícího má třetí strana, se kterou je prodávající ve smluvním vztahu, nějaké právo ke zboží.⁽¹³⁾

Dle současného občanského zákoníku, ale například i DCFR, by řešení za předpokladu neexistence vědomosti na straně prodávajícího i kupujícího bylo rozdílné. Český občanský zákoník ohledně závad na převáděné věci stanoví (§ 1107), že kupující přejímá závady vážnoucí na věci, které jsou zapsány ve veřejném seznamu. Jiné závady přejímá za předpokladu, že je měl či mohl zjistit z okolností nebo bylo-li to tak ujednáno či to vyplývá ze zákonných ustanovení. Vrátime-li se ještě k duševnímu vlastnictví v souvislosti s nadnárodními projekty, pak DCFR považuje skutečnou znalost prodávajícího v této souvislosti nebo znalost, kterou by bylo možné od něj rozumně očekávat, jako primární skutečnost pro určení jeho odpovědnosti.

(12) Adams, N. J., MacQueen, H. op. cit. subj. 9.

(13) The Rio Sun [1985] 1 Lloyd's Rep 350, 361.

Pokud prodávající o určitém faktu znalost neměl, neexistuje ani k tomuto odpovídající právo kupujícího.⁽¹⁴⁾ Pokud však je prodávajícímu i kupujícímu známa absence deklarovaného souladu s kupní smlouvou v době uzavření smlouvy, pak prodávající za tento nesoulad odpovědnost nenese.⁽¹⁵⁾ Pokud prodávající dle DCFR dodá technické výkresy, formuláře apod., které kupující následně použije a tato dokumentace porušuje práva z duševního vlastnictví, v takovém případě nemá kupující vůči prodávajícímu žádný nárok.

V souvislosti s přechodem vlastnictví úzce souvisí i přechod nebezpečí náhodné škody na věci. Platí zde obecné pravidlo „casum sentit dominus“, kdy na kupujícího přechází nebezpečí škody na předmětu koupě současně s nabytím vlastnického práva. V případě mobiliární koupě není možné uvedené pravidlo uplatnit, neboť občanský zákoník stanoví, že při koupi movitých věcí přechází nebezpečí škody na věci jejím převzetím, případně nastane-li jiná skutečnost, která toto převzetí nahrazuje.

Není-li dohodnuto jinak, nepřechází okamžikem uzavření kupní smlouvy na kupujícího nebezpečí nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení předmětu koupě.⁽¹⁷⁾ K problematice převzetí movité věci v souvislosti s nesením nebezpečí škody na věci bylo judikováno, že převzetím movité věci se rozumí faktické uchopení, přebrání movité věci „z ruky do ruky“, u věcí vyžadujících k užívání doklady, například technický průkaz automobilu, je třeba i jejich předání. V některých případech může být naroveň převzetí postaveno i prohlášení o převzetí, ovšem pouze tehdy, má-li kupující věc již v držení, přičemž prohlášení se netýká převzetí, ale toho, že věc bude nadále užívat již jako vlastník.

Code civil, podobně jako jiné právní úpravy, nepokládá za podstatné, zda prodávající byl vlastníkem věci v momentě uzavření smlouvy, dostačující je, aby byl vlastníkem v momentě převodu vlastnického práva, ke kterému může dojít až nějaký čas po

(14) IV.A. – 2:306 DCFR.

(15) IV.A. – 2:307 DCFR.

(16) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. února 2006, sp. zn. 29 Odo 1149/2003.

(17) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. února 2004, sp. zn. 33 Odo 974/2002.

uzavření smlouvy, jako je tomu u tzv. termínovaného prodeje, tj. prodeje s plněním v budoucnu (*vente à terme*). Rozhodovací činnost soudů zná rovněž případy, kdy se prodávající stane vlastníkem až po převodu vlastnického práva, ale předtím než kupující namítnul naplatnost tohoto jednání.

Důvodem neplatnosti je ochrana kupujícího před rizikem vypuzení z držby (*risque d'éviction*), kterou by proti němu mohl uplatnit skutečný vlastník věci. V takovém případě se však jedná pouze o neplatnost relativní, která se promlčuje v pětileté lhůtě, přičemž tato neplatnost může být namítána pouze kupujícím, ne prodávajícím, ani ne skutečným vlastníkem.⁽¹⁸⁾ Kupující může namítat neplatnost u prodávajícího či prostřednictvím žaloby na neplatnost smlouvy a tím se dožadovat i vrácení kupní ceny, případně odškodnění. Kupující také může požadovat garanci ohledně vypuzení z držby u prodávajícího, pokud skutečný vlastník věci uplatní žalobu na vydání svého majetku.

(18) Le Tourneau, P. Le contrat de vente. Paris, Dalloz, 2005.

8.2. Převod vlastnického práva k nemovité věci

Občanský zákoník z roku 1964, stejně jako současná právní úprava, stanovil pro kupní smlouvu, jejímž předmětem je věc nemovitá, ze zákona písemnou formu (§ 560). V opačném případě je smlouva považována za absolutně neplatnou. Vlastnictví k nemovité věci převáděné na základě smlouvy se v souladu s občanským zákoníkem z roku 1964 nabývalo vkladem do katastru nemovitostí, pokud zvláštní zákon nestanovil jinak. Při převodu nemovité věci nezapsané v katastru nemovitostí, docházelo k nabytí vlastnického práva okamžikem účinnosti smlouvy.

Současná právní úprava naznačovala podstatnější změnu, i nadále je převod vlastnického práva dvoufázový a nabývá se zápisem do veřejného seznamu, je-li do něj takto převáděná věc zapsána. Věcněprávní účinky nabytí práva a jeho plná ochrana nastává v jeden okamžik, kterým je vklad do katastru nemovitostí, a to se zpětnou účinností, ke dni podání návrhu na vklad. Strany jsou smlouvou vázány již jejím uzavřením, ale teprve na základě vkladu se nabyvatel stává vlastníkem předmětu smlouvy.⁽¹⁹⁾ Uvedený systém je doktrínou nazýván jako registrační, spočívající na zásadě konstitutivního zápisu, a to na rozdíl od systému konsenzuálního, který byl do našeho právního řádu zaveden občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb., a uplatňoval se až do přijetí občanského zákoníku v roce 1964.

Z výše uvedeného je zřejmé, že v případě prodeje věci nemovité je pro převod vlastnictví nezbytné rozhodnutí státního orgánu o povolení vkladu, na základě kterého se práva vzniklá z kupní smlouvy zapisují do katastru nemovitostí podle zvláštních právních předpisů, tj. zákona o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem a zákona o katastru nemovitostí. Nutná ingerence státního orgánu tak činí smlouvu komplikovanější z hlediska naplnění jejího účelu. Je nezbytné, aby obsahem smlouvy byly náležitosti, na jejichž základě je možné provést vklad práva do katastru nemovitostí.

(19) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 3.

Kupní smlouva o převodu nemovitostí by se neměla zaměřovat pouze na splnění náležitostí pro převod vlastnictví, tj. pro vklad práva do katastru nemovitostí, ale je třeba, aby srozumitelně a určitě upravovala i ostatní právní vztahy související s převodem vlastnictví. Jedná se zejména o úhradu kupní ceny, zajištění povinnosti převést vlastnické právo ke všem nemovitým věcem, jenž jsou předmětem smlouvy, zajištění součinnosti prodávajícího v řízení o povolení vkladu práva, poskytnutí přesného popisu stavu nemovitých věcí, jak z hlediska faktického, tak i právního. Dále je třeba rovněž řešit vypořádání zástavních práv či jiných omezení váznoucích na převáděných nemovitostech, odpovědnost za vady, a v neposlední řadě i otázky spojené s případnou existencí odkládacích či rozvazovacích podmínek a vedlejšími ujednáními.

V souvislosti s převodem nemovité věci bylo judikováno, že po pravomocném rozhodnutí katastrálního úřadu, jímž byl zamítnut návrh na vklad vlastnického práva podle kupní smlouvy, se nelze (z důvodu zániku závazku pro nemožnost plnění) podle téže smlouvy (opětovně) domáhat splnění závazku prodávajícího převést vlastnické právo na kupujícího.⁽²⁰⁾ Podobně se má za to, že kupní smlouva, kterou prodávající porušil zákaz převodu nemovité věci uložený mu vykonatelným předběžným opatřením, je absolutně neplatná, neboť svým obsahem i účelem odporuje zákonu a přičí se dobrým mravům. Tato absolutní neplatnost se nemůže zhojit ani tím, že soud předběžné opatření po uzavření kupní smlouvy zruší.⁽²¹⁾

Občanský zákoník (§ 980), podobně jako jiné kontinentální právní řády,⁽²²⁾ odkazuje na princip materiální publicity, tj. údaje v katastru nemovitostí se považují za správné a práva osob v něm uvedené požívají náležité právní ochrany. Občanský zákoník se snaží poskytovat náležitou ochranu jak původnímu, tak i novému vlastníkově předmětné nemovitosti. Původní vlastník, který nedosáhl obnovy svého práva, má možnost domáhat se náhrady škody na původci protiprávního stavu. Nový vlastník pak požívá právní ochrany zejména na základě své dobré víry a nabytí nemovitosti za úplatu.

(20) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. března 2013, sp. zn. 32 Cdo 1470/2011.

(21) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. února 2006, sp.zn. 29 Odo 1149/2003.

(22) Bürgerliches Gesetzbuch.

Je-li katastrálním úřadem rozhodnuto o vkladu práva do katastru nemovitostí, zašle katastrální úřad všem účastníkům řízení vyrozumění spolu se změnovým výpisem, které zasílá do vlastních rukou, a to bez ohledu na to, zda je účastník případně zastoupen na základě plné moci. Do jednoho měsíce poté, co se původní vlastník o novém zápisu do katastru nemovitostí dozví, je oprávněn domáhat se vůči všem výmazu nového zápisu práva do katastru nemovitostí.

Původní vlastník bude muset informovat v uvedené lhůtě příslušný katastrální úřad, který na základě toho zapíše tzv. poznámku sportnosti a následně do dvou měsíců uplatnit své právo žalobou. Podaří-li se prokázat neoprávněnost zápisu, pak napadený zápis i jakékoliv další následné zápisy v katastru nemovitostí se na základě rozhodnutí soudu vymažou a obnoví se původní stav.

Taktéž Ústavní soud ČR se již zabýval otázkou, zda má vyšší ochrany požívat původní vlastník či nový nabyvatel, který v dobré víře koupil nemovitost podle zapsaných údajů v katastru nemovitostí. V souladu s principy právní jistoty, důvěry v akty státu, ochrany dobré víry a nabytých práv, dospěl Ústavní soud k závěru, že i za účinnosti právní úpravy z roku 1964 bylo třeba chránit práva nabyvatele, který byl při nabytí nemovitosti v dobré víře a vycházel z údajů uvedených ve veřejném seznamu.⁽²³⁾ Ústavní soud dospěl k závěru, že dobrá víra nového nabyvatele má požívat totožné ústavní ochrany jako vlastnické právo původního vlastníka. Nicméně je třeba zohlednit, že dobrověrní nabyvatelé se nijak nepodíleli na předchozích zápisech do katastru nemovitostí, na rozdíl od původního vlastníka nemovitosti,

(23) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 792/2013 stanoví, že „Nelze zpochybňovat dobrou víru nabyvatele nemovité věci tvrzením, že mohl a měl předvídat, že okolnosti uzavření předchozí převodní smlouvy byly přinejmenším neobvyklé, a zakládaly tak úvahy o možném budoucím vlastnickém sporu ohledně této nemovitosti. Je tomu tak proto, že žádným právním předpisem není kupujícímu uložena povinnost zabývat se okolnostmi v souvislosti s předchozími nabývacími tituly a zkoumat, zda dosud realizované majetkové transakce byly standardní, či nikoliv.“

Srov. dobrou víru právnické osoby při nabývání nemovité věci, viz. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. dubna 2014, sp. zn. 22 Cdo 427/2013 „1. Pro posouzení dobré víry právnických osob je třeba se zabývat dobrou vírou členů jejich statutárních orgánů, přičemž za rozhodnou je třeba považovat dobrou víru většiny jejich členů. 2. Je věcí individuálního posouzení, zda a kdy jedná držitel (resp. osoba, jejíž vědomost je držiteli přičítána) v omluvitelném omylu; to nutně platí i v případě, že jde o člena statutárního orgánu obchodní společnosti, jehož vědomost či nevědomost o určitých skutečnostech je připisována právnické osobě. Ani v tomto případě není vyloučen omluvitelný omyl o tom, že pozemek, jehož je ve skutečnosti spoluvlastníkem, patří právnické osobě, jejíhož statutárního orgánu je členem.“

který, byť na základě absolutně neplatné smlouvy, zpravidla vystupoval jako účastník smlouvy a měl tudíž vědomost o řízení u katastrálního úřadu a možnost na vzniklou situaci reagovat. Uvedený závěr je navíc plně v souladu s právní zásadou, že práva náleží bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*).

8.3. Exkurs - nabytí vlastnického práva od neoprávněného

§ 367 ABGB o nabývání vlastnického práva k věcem movitým ve své generální klauzuli stanovil, že nabyvatel mohl nabýt vlastnické právo od neoprávněného pouze za předpokladu, že předmětem nabytí byla movitá věc, nabyvatel byl v dobré víře a k nabytí došlo na základě jednoho z taxativně vymezených způsobů. Spolu s tím musely být splněny další zákonem stanovené podmínky pro takové nabytí vlastnického práva. § 305 a § 306 zákona č. 1/1863 ř.z., obecný zákoník obchodní pak pro obchodní vztahy § 367 ABGB modifikoval.

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. sjednocující soukromoprávní úpravu, ačkoli ovlivněn socialistickou etapou společnosti, přinesl v této oblasti významnou změnu a institut nabývání od neoprávněného upravil podobně jako ABGB. Tato právní úprava pak vztahovala nabytí od neoprávněného i na nemovité věci. Odklon od dosavadní úpravy v ABGB byl spojen se zájmy socialistického státu v oblasti nabývání vlastnictví. To se projevilo mimo jiné i v § 154 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1950 stanovícím, že pokud byla nabyvatelem socialistická právnická osoba, nebyla pro nabytí vlastnického práva již vyžadována dobrá víra nabyvatele.(24)

Občanský zákoník z roku 1964 ve své původní podobě umožňoval nabytí vlastnického práva od socialistické organizace taktéž v případě, že tato organizace nebyla vlastníkem věci.(25) Duální právní úprava umožňovala nabytí vlastnického práva od neoprávněného na základě § 446 obchodního zákoníku a občanský zákoník toto nabývání od neoprávněného umožnil pouze pro některé případy.(26) Zmíněná duální úprava byla bohužel i v této oblasti důvodem časté kritiky spočívající zejména v tom, že v rámci jednoho právního řádu se nabízela dvě významně rozdílná právní řešení podle toho, zda se jednalo o vztah obchodněprávní

(24) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12.

(25) § 154 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1950 stanovil, že „Tato ustanovení však neplatí, žaluje-li o vydání věci socialistická právnická osoba a je-li na vrácení věci obecný zájem.“

(26) § 228 občanského zákoníku z roku 1964 platil do jeho zrušení novelou provedenou obchodním zákoníkem z roku 1991.

Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – § 1474). Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

§ 486 občanského zákoníku z roku 1964 stanovil tuto možnost pro případy prodeje nevyzvednuté věci zhotovitelem (§ 656) a v případě prodeje nevyzvednuté zásilky (§ 773).

či občanskoprávní.(28) S ohledem na povahu obchodněprávních vztahů obchodní zákoník umožňoval ochranu dobré víry kupujícího v případě, že nevěděl nebo vědět neměl a nemohl, že vlastníkem věci není prodávající. Tato ochrana byla umožněna zejména s ohledem na to, že podnikatel zpravidla nabývá předmět od jiného podnikatele a následně jej prodává dál.(29) Bohužel, v praxi bylo ustanovení § 446 v návaznosti na § 262 obchodního zákoníku poměrně často zneužíváno, zejména v souvislosti s fakultativními obchody činěnými např. bazary a překupníky.(30)

V souvislosti s nabýváním vlastnického práva od neoprávněného je třeba si uvědomit, že je zároveň zasahováno i do ústavně zaručeného práva vlastníka vlastnit majetek. To vše na základě rovnosti a principů spravedlnosti.(31) Současně zákon zakotvuje i požadavky na posouzení oprávněnosti nabytí titulu, zejména s ohledem na skutečnost, zda kupující byl v okamžiku uzavírání kupní smlouvy v dobré víře, prosazení principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka a ochranou principu vlastnického práva nabyvatele v dobré víře a kombinací obou uvedených způsobů.

Lze konstatovat, že § 446 obchodního zákoníku z roku 1991 zasahoval do ústavou zaručeného práva vlastnit majetek a preferoval dobrou víru a jistotu účastníků

(28) Bejček, J. In: Faldyna, F. a kol. Obchodní zákoník s komentářem. II. díl (§ 261 - § 775). Praha, Codex, 2000. Prof. Bejček uvádí jako důvod této diskrepance společenský tlak na posílení právní jistoty nabyvatelů věcí v obchodních vztazích, a to i na úkor původních vlastníků.

V občanském zákoníku (§ 487) umožňoval nabytí vlastnického práva od neoprávněného dědice, kterému bylo soudem dědictví potvrzeno, podobná je i úprava v občanském zákoníku z roku 2012.

(29) Již Nejvyšší soud ČSR rozsudkem č. 10784 z roku 1931 judikoval, že „kupující nabývá ke zboží vlastnické právo, bylo-li nabyto bezelstně a za úplatu od obchodníka oprávněného s ním obchodovat nebo od toho, komu je vlastník svěřil; dosavadní vlastník zboží se může hojit jen na tom, kdo je mu odpovědný, přičemž nárok na vrácení toho, co bylo plněno bez právního důvodu, musí ustoupit“.

(30) Viz. Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 112/01 nebo Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 437/02 stanovící, že je „obzvláště nutné velmi přísně posuzovat otázku dobré víry nabyvatele, zvláště v případech, kdy dochází k aplikaci ustanovení obchodního zákoníku na základě dohody smluvních stran podle jeho § 262“ „Prosté podřízení závazkového vztahu režimu obchodního zákoníku nesmí vést bez dalšího „k jakémusi jištění kupujícího, že by prodávající nebyl oprávněn vlastnické právo k předmětné věci převést, neboť již tato skutečnost by sama o sobě vylučovala existenci dobré víry na straně kupujícího, a tím i aplikaci ustanovení § 446 obchodního zákoníku.“

(31) Zákonodárce rozhodl na základě zásad spravedlnosti. Srov. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11, konstatoval, že jediným způsobem řešení mezi uvedenými variantami je kompromis, přičemž potvrdil, že vzhledem ke dvěma proti sobě působícím principům, je třeba postupovat v rámci zásad spravedlnosti „jelikož princip ochrany dobré víry nového nabyvatele působí proti principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka, je nutno najít

obchodněprávních vztahů. Omezení práv a povinností vyplývá přímo z listiny základních práva a svobod a ústavní soud se jejich vymezením ve své rozhodovací praxi zabýval.⁽³²⁾ Za ústavně konformní interpretaci zmíněného § 446 je možné považovat novelizaci učiněnou zákonem č. 370/2000 Sb., na jejímž základě byla zvýšena ochrana vlastnického práva výslovným zpřísněním požadavků na existenci dobré víry kupujícího.⁽³³⁾

V období do 31. prosince 2000 vlastnické právo od neoprávněného bylo možné nabýt i tehdy, pokud kupující věděl, že prodávající není vlastníkem zboží, ani není oprávněn s ním dále obchodovat. Tím však nebyla dotčena odpovědnost toho, kdo prodal neoprávněně cizí věc, vůči dosavadnímu vlastníkov. Bylo třeba v rámci nabytí vlastnického práva prokázat dobrou víru nabyvatele, přičemž byli upřednostňováni účastníci obchodně právního vztahu před ústavně zaručeným právem původního vlastníka vlastnit majetek.

Pro aplikaci § 446 bylo nutné naplnění několika dílčích předpokladů, včetně prokázání dobré víry nabyvatele v okamžiku uzavření kupní smlouvy. Nabyvatel se tedy musel domnívat, že jedná s oprávněnou osobou a předmětem koupě byla movitá věc. Možnost nabytí od neoprávněného postupem času judikatura

praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.“

(32) Též Nejvyšší soud ČR rozsudkem ze dne 12. prosince 2007, sp. zn. 32 Cdo 44/2007, judikoval, že „obchodní zákoník v ustanovení § 446 upřednostňuje dobrou víru v obchodních závazkových vztazích před ochranou vlastnického práva původního vlastníka jako výjimku ze zásady, že nikdo nemůže na jiného převést více práv než má sám.“

Ústavní soud ČR stanovil, že je třeba v těchto případech respektovat čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod „neboť představuje zákonnou mez jednoho z nejdůležitějších základních práv, a je tedy při jeho aplikaci nezbytné striktně vyloučit jakékoliv jeho zneužití k jiným účelům, než pro které bylo stanoveno. Z toho důvodu je obzvláště nutné velmi přísně posuzovat otázku dobré víry nabyvatele.....“.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. srpna 2001, sp. zn. IV. ÚS 112/01 a Nález Ústavního soudu pod č. 110/2003.

(33) § 446 obchodního zákoníku ve znění do 31. prosince 2000 zněl „Kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodáváného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl, že prodávající není vlastníkem, a že není ani oprávněn se zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.“

§ 446 obchodního zákoníku do 31. prosince 2013 zněl „Kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodáváného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn se zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.“

Nejvyššího a Ústavního soudu ČR vztáhla na věci zapsané ve veřejném rejstříku, tj. na věci nemovité za předpokladu jejich nabytí v dobré víře.

Lze mít za to, že občanský zákoník z roku 2012 ve zmíněné oblasti podstatně rozšířil a zrevidoval původní obchodněprávní úpravu, sjednotil soukromoprávní úpravu, přičemž chrání dobrou víru nabyvatele mimojiné i tím, že rozšiřuje podmínky nabytí vlastnického práva od neoprávněného a ošetřuje ochranu dobré víry nabyvatele komplexně ohledně všech soukromoprávních vztahů.⁽³⁴⁾ Ani v nové úpravě však nedochází k nabytí vlastnického práva od neoprávněného automaticky a univerzálně, nicméně rozšiřuje se okruh případů nabytí, kdy je dobrá víra presumována a taxativně jsou stanoveny případy, kdy je možné vlastnické právo od neoprávněného nabýt.

Komplexní úprava nabývání od neoprávněného (§ 1109 až § 1113) zohlednila taktéž dosavadní právní praxi a soudní rozhodování.⁽³⁵⁾ Poskytovaná ochrana nabyvatele z důvodu zhojení faktického i právního vztahu však není absolutní, a je třeba vždy posuzovat naplnění předpokladů dobré víry a celkových okolností konkrétního případu. Občanský zákoník navazuje na právní úpravu dobré víry, jak byla zakotvena v ABGB a OZO například i ustanovením, že pokud vlastník věc někomu svěřil a ten ji prodal třetí osobě, má se původní vlastník obrátit na převodce jako na osobu neoprávněnou, a nikoliv na třetí osobu.⁽³⁶⁾ Značný význam pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného má i princip převodu vlastnického práva.

(34) Srov. Nevrkla, L. Změny v úpravě nabývání vlastnictví od neoprávněného. K nalezení na <http://www.epravo.cz/top/clanky/zmeny-v-uprave-nabyvani-vlastnictvi-od-neopravneneho.92968.html>.

„Podle tohoto ustanovení kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem, a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.“

(35) Pilný, L. K některým aspektům nabývání vlastnického práva od nevlastníka respektive od neoprávněné osoby. K nalezení na <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-nekterym-aspektum-nabyvani-vlastnickeho-prava-od-nevlastnika-respektive-od-neopravnene-osoby.70528.html>.

(36) Dobrovolná, E. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného ve srovnání s rakouským právem. Právní rozhledy, 2013, č. 10.

Srov. Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha, Sagit, 2012. „Jedna smluvní strana převádí druhé smluvní straně předmět vlastním jménem, přestože není jejím vlastníkem (typicky komisionářská smlouva) a tento převod je platný“.

V českém soukromém právu došlo k posunu opuštěním dosavadního principu tradice (37) a jeho nahrazením konsensuálním principem, kdy vlastnické právo přechází již na základě samotného uzavření smlouvy. Nicméně uvedené ustanovení je dispozitivního charakteru a okamžik převodu vlastnického práva tak může být sjednán odlišně.(38) Zákodárce však pro případy, ve kterých by uplatnění konsensuálního principu mohlo způsobit problémy, stanoví určité limity (§ 1100 pro věci movité).(39)

Vzhledem k tomu, že tradice již není nutná, prodávající může mít věc stále u sebe. § 1763 stanoví, že „poskytne-li strana postupně uzavřenými smlouvami různým osobám právo užívat nebo požívat tutéž věc v tutéž dobu, nabývá takové právo osoba, které převodce poskytl věc k užívání nebo požívání nejdříve. Není-li nikdo takový, pak náleží právo tomu, s nímž byla uzavřena smlouva, která nabyla účinnosti jako první“.(40) Je třeba rozlišovat mezi věcmi zapsanými a nezapsanými ve veřejném seznamu, jakož i mezi věcmi movitými neevidovanými (§ 1109) (41) a věcmi movitými evidovanými ve veřejném seznamu či věci bez rozlišení evidence ve veřejném seznamu (§ 1110 a § 1111). V souladu s definicí pojmu věci (§ 489) za kterou je považováno vše, „co je rozdílné od osoby a slouží k potřebě lidí“ je zřejmé, že nabytí vlastnického práva od neoprávněného se oproti dosavadní právní úpravě rozšířilo i na věci nehmotné.(42)

(37) § 133 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964, pokud se účastníci nedohodli jinak nebo nestanovil zvláštní právní předpis. Rakouské právo obsahuje rovněž princip tradice.

(38) § 1099 občanského zákoníku z roku 2012, podobná úprava je obsažena i v právu francouzském nebo italském.

(39) Karner, E. Der redliche Mobiliarerwerb aus rechtsvergleichender und rechtsgeschichtlicher Perspektive. Zeitschrift für Europarecht, Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung, 2004, č. 3. Zmíněna problematika konsensuálního principu. Pokud je předání předmětu koupě skutečně jako *constitutio possessoria* (§ 428 ABGB), kdy vlastník A převede vlastnictví na osobu B, věc si však u sebe ponechá původní vlastník A a znovu je vlastnické právo převedeno z osoby B na osobu C, přičemž po celou dobu zůstává věc v držbě osoby A.

(40) Taktéž rakouská právní věda není jednotná v tom, zda je možné v případě vícenásobného převodu předmětu kupní smlouvy, aby poslední ze subjektů byl oprávněn nabýt vlastnické právo.

(41) § 1109 stanoví, že „vlastníkem věci se stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu, pokud k nabytí došlo: ve veřejné dražbě; od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku; za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil; od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno; při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenou na doručitele; při obchodu na komoditní burze.“

(42) Nabývání pohledávky probíhá dle ustanovení o postoupení pohledávky, tj. ustanovení obligčního, nikoliv věcného práva.

K nabytí vlastnického práva od neoprávněného tak musí dojít za kumulativního splnění zákonných podmínek, tj. nabyvatel získal věc nezapsanou ve veřejném seznamu, osoba byla se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést, existuje titul k převodu a zároveň se jedná se o situaci, ve kteréch zákon presumuje dobrou víru nabyvatele.⁽⁴³⁾

§ 1110 vychází do jisté míry z § 446 obchodního zákoníku, nicméně v souvislosti s odstraněním duální právní úpravy zákon již nerozlišuje postavení stran, tj. zda se jedná o podnikatele či nikoliv a tudíž se nabytí vlastnického práva od neoprávněného neuplatňuje pouze pro kupní smlouvu uzavíranou v obchodněprávních vztazích. Pokud jsou naplněny podmínky stanovené v § 1109, pak občanský zákoník umožňuje taktéž nabytí věcí kradených nebo ztracených, pokud se vlastníkově nepodaří prokázat jejich ukradení nebo ztracení. V tomto ohledu můžeme spatřovat odlišnost vůči rakouské právní úpravě, která se soustřeďuje zejména na ochranu vlastníka a pouze v některých případech umožňuje nabytí od neoprávněného, navíc podmíněnou taktéž úplatností takového převodu.⁽⁴⁴⁾ Naopak české právo úplatný převod vyžaduje pouze v případech § 1109 písm. b) a c) a § 1100 občanského zákoníku.

Institut nabytí od neoprávněného nemůže zhojit samotné vady kupní smlouvy mezi neoprávněným převodcem a nabyvatelem. Stále platí, že kupní smlouva musí být stranami řádně uzavřena a převod vlastnického práva musí být platně dokonán tak, aby bylo možné předpokládat dobrou víru nabyvatele. Pokud převodce nebyl v konkrétním případě vlastníkem a neměl tudíž oprávnění nakládat s tím, co bylo předmětem smlouvy, nemá tato situace za následek neplatnost kupní smlouvy (1760).⁽⁴⁵⁾ Z možného nabytí dle § 1110 až 1112 občanského zákoníku jsou vyloučeny investiční nástroje, cenné papíry, listiny vystavené na doručitele, věci

(43) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 36. § 1112 stanoví, že „vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce se nemůže k svému prospěchu dovolat ten, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného.“

(44) Dobrovolná, E. op. cit. subj. 36.

(45) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 36. Závazek ze smlouvy je charakterizován jako „relativní právní poměr, který zásadně nezasahuje právní poměry osob stojících mimo smluvní strany, a návrh rovněž vyjadřuje zásadu pacta sunt servanda. obsah smlouvy netvoří jen to, co je v ní slovy vyjádřeno, ale i zákonná úprava, dobré mravy a zvyklosti.“

nabyté ve veřejné dražbě při výkonu rozhodnutí nebo při provádění exekuce prodejem movitých věcí nebo věci nabyté při obchodu na komoditní burze, které lze nabývat je v případech dle § 1109, a to zejména s ohledem na zajištění bezpečnosti při obchodu s takovým druhem věcí.(46)

Pro nabytí vlastnického práva je třeba platného titulu, přičemž jak již bylo uvedeno výše, tradice vyžadována není. Smlouva musí být uzavřena mezi smluvními stranami způsobilými k právnímu jednání a dále musí splňovat i zákonné požadavky stanovené pro kupní smlouvu. Úplatnost nabytí není obecně vyžadována, s výjimkou nabývání použitých věcí od podnikatele, kde je úplatný převod předpokládán. Bezúplatnost či neodůvodněně nízká nepřiměřená cena by zřejmě mohla vést k pochybnostem o dobré víře nabyvatele.(47)

Dobrá víra držitele je zásadním předpokladem k tomu, aby se nabyvatel mohl stát oprávněným držitelem. Podobně rakouská úprava (§ 309 ABGB) stanoví, že držitelská vůle „nutně předpokládá vědomí“, pokud takový požadavek absentuje, nelze hovořit ani o vůli (*corpus*) a tudíž ani o kvalifikovaném projevu této vůle nabyvatele (*corpus possessionis*), přičemž tento okamžik může splynout v jeden společný.(48) § 1109 presumuje dobrou víru nabyvatele a zakládá legitimizační účinky držby, přičemž v otázce dobré víry je zachován přístup předešlé právní úpravy, kdy je brána v potaz subjektivní stránka nabývajícího, i objektivní okolnosti, za nichž lze na dobrou víru nabyvatele usuzovat. Podobně jako v minulosti lze při posouzení dobré víry zkoumat nejen to, co nabyvatel věděl, ale i takové skutečnosti, které při běžné míře opatrnosti vědět měl a mohl.

Rozhodným okamžikem pro naplnění podmínek dobré víry na straně nabyvatele, tj. kupujícího uvedených podmínek, je pak okamžik platného nabytí vlastnického práva k věci od prodávajícího. K dobré víře, resp. k otázce ochrany dobré víry v zápis v katastru nemovitostí, se opakovaně vyjadřil i Nejvyšší soud zdůrazňujíc, že před 1. lednem 2014 nebylo možné nabýt nemovitou věc od neoprávněného.(48)

(46) Spáčil, J. a kol. op. cit. subj. 26.

(47) Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl čtvrtý. Reprint původního vydání. Praha, ASPI publishing, 2002.

(48) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2013, sp. zn. 30 Cdo 2433/2013.

Dostal se tak do rozporu s nálezy Ústavního soudu, který rozhodl ve prospěch nabyvatele, jemuž svědčila dobrá víra tak, že „akceptování výkladu, že zánikem kupní smlouvy (ať již z jakéhokoliv důvodu), která byla uzavřena v řadě jako první, by si vlastník, který nabytí vlastnictví derivativně, nikdy nemohl být jist svým vlastnictvím, zjevně neodpovídá pojetí materiálního právního státu.“(49) Dá se říci, že nálezy Ústavního soudu odpovídají jeho vyjádření, že je v každém případě nutné zkoumat a poměřovat konkurenci zásady ochrany dobré víry se zásadou ochrany vlastnictví, aby se zachovalo maximum z obou; pokud toto není možné, pak aby byl výsledek slučitelný alespoň s obecnou představou spravedlnosti.(50)

Mimo jiné i ve zmíněném DCFR nalézáme úpravu problematiky nabývání vlastnického práva od neoprávněného (kniha VIII) a také většina právních řádů Evropy, například Německa, Itálie či Francie, umožňuje nabytí vlastnického práva osobě, jenž je v dobré víře, pokud předmětem převodu má být věc movitá. V italském právu je ochrana poctivého nabyvatele upravena i pro nabytí věcí kradených, na rozdíl od BGB, který, jak bylo výše řečeno, upravuje uvedenou problematiku pouze v souvislosti s věcí movitou (§ 932 až § 936), přičemž převod vlastnického práva neoprávněným považuje v zásadě za neplatný. BGB navíc výslovně zakotvuje neplatnost převodu vlastnického práva, pokud nabyvatel nebyl v dobré víře, když mu bylo známo či mu v důsledku hrubé nedbalosti nebylo známo, že mu věc nepatří (§ 932 odst. 2).

Výjimku přináší BGB v podobě ustanovení (§ 929 a násl.) o tom, že nabyvatel se stává vlastníkem věci zakoupené od neoprávněného pokud v době, ve které dle zákona došlo k nabytí vlastnictví, byl v dobré víře. K nabytí vlastnického práva je však třeba splnit následující zákonné předpoklady, tj předmětem je věc movitá, došlo k uzavření dohody smluvních stran o přechodu vlastnického práva a existence skutkových okolností založených na držbě věci způsobily vyvolat právní zdání o převodci jako o vlastníkově věci.(51)

(49) Nález Ústavního soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. ÚS 143/07.

(50) Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11.

(51) Syllová, J. Ochrana nabytí vlastnictví věci v dobré víře. Srovnávací studie č. 5304. Online. Cit. dne 12. října 2012, dostupné z <http://www.psp.cz/text/orig2.sqw?idd=69344>.

Nabyvatel musí být v dobré víře a současně nedošlo k odcizení věci vlastníkově či nebyla vlastníkem ztracena. V otázce existence dobré víry je na vlastníkově věci, aby se vypořádal se svým důkazním břemenem, tj. s povinností tvrzení a povinností důkazní, a vlastník je povinen prokázat, že nabyvatel nebyl v dobré víře; v opačném případě je stanoveno, že se nabyvatelova dobrá víra předpokládá.(52)

Inspiraci pro současný český občanský zákoník v otázce úpravy nabytí vlastnického práva od neoprávněného lze spatřovat v rakouské právní úpravě (§ 367 ABGB), ve které nacházíme ustanovení o tom, že nelze vznést vlastnickou žalobu na poctivého držitele movité věci prokáže-li, že tuto věc nabyl buď ve veřejné dražbě nebo od živnostníka oprávněného k tomuto typu obchodu anebo za úplatu od toho, komu ji žalobce sám k užívání, k uschování nebo v jiném úmyslu svěřil. V těchto případech nabývají poctiví držitelé věci vlastnictví a předešlý vlastník má právo na náhradu škody jen vůči těm, kteří jsou za nastálou situaci odpovědní.(53)

Z uvedeného můžeme dovodit, že pro naplnění platnosti převodu na osobu, která věc nabývá od neoprávněného, musí být současně splněny podmínky spočívající v poctivé držbě, předmětem kupní smlouvy je věc movitá, existuje objektivně platný právní titul a jedná se o úplatný převod a zákonný způsob nabytí.

Za zákonný způsob nabytí je nabytí ve veřejné dražbě, od živnostníka, který je k tomuto obchodu oprávněn, od důvěrníka apod. Rakouské právo nerozlišuje v případech nabytí movité věci ve veřejné dražbě nebo od živnostníka, zda se jedná o kradenou věc či nikoliv. Z hlediska dobré víry se musí jednat o poctivou držbu a nahlédneme-li do rakouské judikatury, pak lze za poctivou držbu považovat jedinečně takovou, kdy se osoba chová jako řádný hospodář a přesto se nedozví, že převádějí není skutečným vlastníkem. Podmínka poctivé držby není naplněna, pokud je nabývací osobě známo, že nenabývá zboží od skutečného vlastníka či pokud nabývací nevykonal v tomto ohledu dostatečnou pečlivost.

(52) Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 - § 1474). Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

(53) Ustanovení § 367 ABGB bylo novelizováno v roce 2005, čímž došlo ke sjednocení právní úpravy v občanském a obchodním rakouském právu.

Nárok původního vlastníka vůči převodci na náhradu škody zůstává nedotčen. Podobně jako česká úprava, i francouzský Code civil umožňuje nabytí movitých věcí od neoprávněného při splnění určitých podmínek (čl. 2279 a čl. 2280 Code civil) s tím, že u věcí movitých se držba rovná právnímu titulu. Avšak pokud byla věc ztracena nebo ukradena, může vlastník během tří let ode dne ztráty nebo krádeže požadovat vydání věci vůči tomu, u něhož je věc nalezena, s výhradou náhrady vůči tomu, od koho ji obdržel.⁽⁵⁴⁾

Ve francouzském právu je chráněn každý nabyvatel, který v dobré víře nabytí držbu movité věci od nevlastníka a bylo mu přiznáno vlastnické právo společně s nabytím držby k movité věci; s výjimkou, kdy movitá věc byla získána krádeží či nálezem, tehdy dojde k nabytí vlastnického práva pouze u specifikovaných druhů obchodů, např. na tržišti, v obchodě aj.⁽⁵⁵⁾ Srovnáním úpravy občanského zákoníku z roku 1964 a rekodifikací účinnou k 1. lednu 2014 lze mít za to, že již občanský zákoník z roku 1964 umožňoval nabytí vlastnického práva od neoprávněného, byť tak nečinil explicitním způsobem.

Občanský zákoník z roku 1964 deklaroval zásadu, že nikdo nemůže od jiného nabýt více práv než má sám (*nemo plus iuris ad alium transferre, potest, quam ipse habet*) a výslovně hovořil pouze o nabytí věci od nepravého dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno. Novelizací v roce 1991 pozbyl občan jako zákazník práva nabývat vlastnictví prostřednictvím služby od neoprávněné socialistické organizace nebo od neoprávněného občana.⁽⁵⁶⁾ Například úprava držby v občanském zákoníku z roku 1964 stanovila právní domněnku, že držitel je vlastníkem věci, přičemž mu přiznávala stejná práva jako vlastníkovu (§ 130 odst. 2). Podobně se ve francouzském právu hovoří o držbě jako o vlastnickém titulu.⁽⁵⁷⁾ Ve francouzské doktríně je pak tento fakt východiskem pro charakteristiku takové držby z hlediska její akviziční a důkazní funkce.⁽⁵⁸⁾

(54) Srov. Eliáš, K. *Mobilia non habet sequelam* (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného). *Obchodněprávní revue*, 2009, ročník 1, č. 4.

(55) Švestka, J., Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. I. 5. vydání. Praha, Wolters Kluwer, 2009.

(56) Novela občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., zrušeny § 228 a § 489a.

(57) Srov. čl. 2276 a čl. 2279 Code civil stanovící „En fait de meubles, la possession vaut titre“ (V případě movitých věcí, držba je ztotožněna s vlastnickým titulem).

(58) Srov. Terré, F., Simler, P. *Droit civil. Les biens*. 6. vydání. Paris, Dalloz, 2002.

Neoprávněný držitel byl dle úpravy z roku 1964 povinen vydat věc skutečnému vlastníkovi a nahradit mu vzniklou škodu, což jazykovým výkladem můžeme dovodit, že oprávněný držitel zřejmě věc povinen vydat nebyl.⁽⁵⁹⁾ Můžeme tak srovnat současnou právní úpravu ohledně nepoctivého držitele (§ 1000), který má za povinnost vydat veškerý užitek, kterého držbou nabyl a nahradit ten, který by získala zkrácená osoba, jakož i všechnu škodu, která z jeho držby vzešla. Občanský zákoník z roku 1964 (§ 486) chránil výslovnou úpravou nabyvatele věci nabyté od nepravého dědice a opět jazykovým výkladem můžeme dovodit, že v ostatních případech nabytí věci od držitele chráněno není, což se dostává do rozporu k tvrzení „.....má stejná práva jako vlastník“ (§ 130 odst. 2).⁽⁶⁰⁾

Lze mít za to, že obdobně jako v tradičních právních řádech, se rekodifikací posílí materiální publicita zápisů v katastru nemovitostí, a tato skutečnost snad přispěje ke zvýšení transparentnosti evidence zápisů. Osoba jednající v dobré víře, která za nabytí nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí řádně zaplatila, by tak měla být za nové právní úpravy lépe chráněna.

Právě důsledné uplatňování zásady materiální publicity má chránit dobrou víru v pravdivost a úplnost zápisů v katastru nemovitostí.⁽⁶¹⁾ V případě práva zapsaného do veřejného seznamu není tak možné omluvit případnou neznalost takového zápisu (§ 980 odst. 1)⁽⁶²⁾ a do budoucnosti by tak již neměl být zpochybněn vlastníkem, a to třeba i skutečným, avšak současně vlastníkem nepečujícím o svá práva, tj. o stav v zápisu v katastru nemovitostí. V případě sporu bude mít na základě principu materiální publicity takto zapsané právo přednost před právy nezapsanými. Navíc posílení tohoto principu materiální publicity je v souladu se zásadami zdůrazňovanými v důvodové zprávě k rekodifikovanému občanskému zákoníku,⁽⁶³⁾ zejména se zásadou „soukromá práva patří bdělým“ (*vigilantibus iura scripta sunt*),

(59) Srov. úprava nepoctivého držitele § 335 ABGB.

(60) Srov. Knappová, M. Držba. Právo a zákonnost. 1992, č. 10, s. 588.

(61) Kraft, M. Právo nemovitostí po rekodifikaci – materiální publicita zápisů v katastru nemovitostí. Právní rozhledy, 2014, č. 15 – 16, s. 546 – 549.

(62) § 980 odst. 2 občanského zákoníku z roku 2012 stanoví, že pokud je právo k věci zapsáno do veřejného seznamu, má se za to, že je zapsáno v souladu se skutečným právním stavem. Naopak pokud bylo právo z veřejného seznamu vymazáno, má se za to, že neexistuje.

(63) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání. Ostrava, Sagit, 2012.

což můžeme vykládat také tak, že právo pomáhá a podporuje ty subjekty, jenž o svá práva anebo vůbec o své soukromoprávní záležitosti pečují a naopak neprospívá těm kdo „spí“, tj. o svá soukromá práva nedbají; je zdůrazňována ochrana soukromých subjektivních práv nabytých v minulosti (*iura quaesita*); ochrana poctivosti a dobré víry (*bona fides*) a v neposlední řadě též závaznost slibu a uzavřené smlouvy (*pacta sunt servanda*).⁽⁶⁴⁾ O svá práva je třeba se aktivně starat a zásada materiální publicity přispívá k posílení těchto obecných soukromoprávních zásad zdůrazňujíc nutnost věnovat pozornost právům a povinnostem zejména formou průběžné kontroly stavu zápisů v katastru nemovitostí.

(64) „Stát má povinnost zajistit ochranu soukromým právům, nicméně tuto ochranu si zaslouží jen ti, kdo se o svá soukromá práva sami starají“. Viz. Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013.

Kapitola IX.

Kupní cena

9.1. Obecně o institutu kupní ceny

Kupní cena je doktrínou definována jako úplata za předmět koupě stanovená v penězích a vyjadřující ekvivalentnost směny věcí, práv a jiných majetkových hodnot za peníze. Ve smlouvě může být kupní cena buď přesně vyčíslena nebo dostatečně určitým způsobem stanoven způsob jejího určení. V předcházející duální úpravě se ustanovení o kupní ceně odvíjelo z velké míry od skutečnosti, zda k uzavření kupní smlouvy došlo dle občanského či obchodního zákoníku.

Občanský zákoník z roku 1964 stanovil, že kupní cena se odvíjí od dohody smluvních stran, aniž by však stanovil jakým způsobem má být této dohody dosaženo. Sluší se dodat, že v případě kdy došlo ke stanovení kupní ceny v rozporu se zákonem o cenách, pak pokud se jednalo o ceny tímto zákonem upravené, hrozila neplatnost takového ujednání, a to v rozsahu ve kterém sjednaná cena neodpovídala tomuto zákonu.⁽¹⁾ Jednalo se však pouze o neplatnost relativní, tj. bylo třeba, aby se dotčená smluvní strana takové neplatnosti dovolala. Možnost namítnutí relativní neplatnosti podléhala promlčení v obecné tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé.

Pokud právní předpis výši kupní ceny nereguloval, její výše se odvíjela výhradně od dohody smluvních stran. Cena stanovená obecně závaznými právními předpisy či z těchto předpisů vyplývající mohla být dohodou smluvních stran překročena nebo snížena za předpokladu, že takováto možnost nebyla ze zákona vyloučena. Ustanovení o povinnosti sjednat kupní cenu v souladu s obecně závaznými právními předpisy bylo zřejmým omezením smluvní volnosti účastníků smlouvy.⁽²⁾

(1) Zákon 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů.

(2) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha, C. H. Beck, 2004.

Obchodní zákoník z roku 1991 nabízel několik možností ujednání o kupní ceně, přičemž tato ustanovení měla dispozitivní charakter, takže smluvní strany se mohly dohodnout rozdílně od ustanovení zákona za předpokladu, že takovouto dohodu bylo možné považovat za dostatečně určitou. Kupní smlouva řídící se obchodním zákoníkem tak mohla zahrnovat určení tzv. fixní ceny, využívané pro plnění bezprostředně po převzetí závazku, kdy na výši ceny neměl vliv případný pozdější cenový pohyb. Bylo možné též stanovit způsob dodatečného určení kupní ceny, kdy smlouva obsahovala pouze způsob jejího určení, například za použití matematického vzorce, způsobu kalkulace, odkazu na cenu uvedenou v jiné smlouvě apod. Podmínkou stanoveného způsobu výpočtu byla jeho dostatečná jasnost a určitost tak, aby se zabránilo případným budoucím rozporům.

Za určitý a srozumitelný způsob byla považována například možnost sjednání kupní ceny v cizí měně s tím, že kupní cena bude následně hrazena ve splátkách přepočtených na českou měnu podle kursu platného v den splatnosti jednotlivých splátek.⁽³⁾ Pokud byla smlouva uzavřena bez konkrétního určení kupní ceny, pak se platila tzv. cena běžná, za kterou se prodávalo stejné či srovnatelné zboží v době uzavření kupní smlouvy za obdobných smluvních podmínek.

Za předpokladu, že tak bylo ve smlouvě výslovně zakotveno, bylo možné dle obchodního zákoníku uzavřít smlouvu i bez určení kupní ceny a takovou dohodu o absentující kupní ceně nebylo možné považovat za opomenutí o jejím stanovení. V této souvislosti však významnou změnu můžeme spatřovat v novele obchodního zákoníku z roku 2010, kdy na rozdíl od původní právní úpravy požadující přímo ve smlouvě vyjádření vůle stran uzavřít smlouvu i bez určení kupní ceny, novela zakotvila nutnost skutečné vůle stran vyplývající z celého jednání o uzavření kupní smlouvy a výslovné vyjádření ve smlouvě samé již nebylo pokládáno za rozhodující.

Kupní smlouva mohla obsahovat i ustanovení o cenové doložce, na jejímž základě pak mohla být cena sjednaná ve smlouvě ještě dodatečně dále upravována, a to

(3) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. července 1996, sp. zn. 3 Cdon 1044.

zejména s přihlédnutím k výrobním nákladům, pokud na základě ekonomického vývoje došlo ke změnám cen vstupů v době od uzavření smlouvy do jejího splnění či bylo možné tyto změny předpokládat. Ačkoliv obchodní zákoník stanovil k jakým změnám cen bude přihlíženo, z praktického hlediska byla nejefektivnější konkrétní dohoda smluvních stran.(4)

V souvislosti s určitostí dohody o kupní ceně pak můžeme přihlédnout i k soudnímu rozhodování, ve kterém se mimojiné opakovaně dospělo k závěrům, že jestliže dohoda o ceně prodávané věci odkazuje na již existující znalecký posudek, popřípadě na posudek, který některý z účastníků opatří s tím, že se účastníci takto určené ceně „podrobí“, jedná se o dohodu dostatečně určitou.(5)

V případě, že kupní cena byla stanovena jiným způsobem než uvedením peněžní částky, muselo se jednat o způsob dostatečně určitý již v době uzavření smlouvy. Stanovení kupní ceny například odkazem na znalecký posudek, který by byl v budoucnu teprve vypracován, činilo takové ujednání a tedy i celou kupní smlouvu neplatnými pro jejich neurčitost.(6) Za platné sjednání kupní ceny bylo též možné považovat dohodu o tom, že kupující zaplatí prodávajícímu kupní cenu do určité částky a konečnou částku kupní ceny v předem sjednaném rozmezí určí prodávající.(7) Dle obchodního zákoníku tak kupní cena mohla být stanovena určením ceny za kus, za určitou množstevní jednotku, odkazem na ceník prodávajícího, pokud s ním byl kupující seznámen, popřípadě stanovením postupu, který umožní objektivně určit cenu po uzavření smlouvy, například pomocí cenové arbitráže. V souvislosti s kupní smlouvou je třeba zmínit i případné účtování úroků z prodlení, pokud kupující bude v prodlení se zaplacením kupní ceny.

V občanskoprávních vztazích je judikována nemožnost sjednat úrok z prodlení ve výši odporující dobrým mravům, tj. úrok v takovém případě nesmí překročit míru

(4) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání. Praha, C. H. Beck, 2005.

(5) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. února 1986, sp. zn. 3 Cz 8/86.

(6) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. ledna 2003, sp. zn. 22 Cdo 1625/2002.

(7) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. prosince 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004.

obvyklou v místě a čase uzavření smlouvy. Konstantní judikatura shledává za rozpor s dobrými mravy v občanskoprávních vztazích úrok ve výši 5% měsíčně. Současný občanský zákoník navíc nově stanovil (§ 1796) i další důvod neplatnosti smlouvy, kterým je institut lichvy, do 1. ledna 2014 zakotvené pouze v trestním právu. Trestněprávním senátem Nejvyššího soudu byl judikován jako lichvářský úrok ve výši 5,5% z dlužné částky měsíčně či 70% z dlužné částky ročně.⁽⁸⁾ Můžeme se jen domýšlet, nakolik uvedené závěry budou soudy aplikovat též v obchodněprávních vztazích s ohledem na zásady poctivého obchodního styku.

V souvislosti s tímto novým občanskoprávním institutem lichvy je považována za neplatnou taková smlouva při jejímž uzavření někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě či jinému slíbit nebo poskytnout plnění, přičemž majetkové hodnoty těchto plnění jsou v hrubém nepoměru. Pro přesné vymezení definice termínu „hrubý nepoměr“ musíme teprve vyčkat dalšího vývoje judikatury v této oblasti, nicméně i zde je možné nahlédnout do občanských kodexů Německa či Rakouska, kde již je s tímto právním institutem pracováno delší dobu. Český občanský zákoník vedle těchto kodifikací vychází i z vládního návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937, přičemž přihlíží i k pojetí trestněprávnímu. Nelze však opomenout skutečnost, že požadovat zrušení kupní smlouvy z důvodu lichvy nemůže podnikatel, jenž uzavřel kupní smlouvu v rámci své podnikatelské činnosti.

Vrátíme-li se ke způsobu určení výše kupní ceny a podíváme se na něj podrobněji, lze mít za to, že v souladu s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu se takové určení musí stát způsobem, jímž bude možno tuto cenu zcela nepochybně určit již v době uzavření smlouvy. V případě, že by kupní smlouva odkazovala ve svých ustanovení na znalecký posudek, musel by tento posudek být vypracován již v době uzavření smlouvy. Za současné situace kupní cena již nemusí být nadále sjednávána

(8) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. dubna 2003, sp. zn. 5 Tdo 248/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. října 2011, sp. zn. 7 Tdo 1215/2011.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. ledna 2005, sp. zn. 5 Tdo 1284/2004.

v souladu s obecně závaznými právními předpisy, jakým byl v minulosti právě zákon o cenách.⁽⁹⁾

Doktrína rozeznává tři základní metodologické konstrukce způsobu určení kupní ceny, a to objektivní, objektivizovanou a subjektivní.⁽¹⁰⁾ Objektivní metoda je ztělesněna pojmy tržní či obvyklá cena, případně nelze-li vypočítat tržní nebo obvyklou cenu, nastupují kritéria ceny přiměřené, spravedlivé, či rozumné. V některých právních konstrukcích se však přistupuje ke kritériu přiměřené, spravedlivé ceny, aniž by byla snaha nejdříve určit tržní nebo obvyklou cenu. Takový postoj můžeme nalézt například i v PECL (Article 6:104), který hovoří o přiměřené ceně (*reasonable price*).

Objektivizovaná metoda spočívá v určení kupní ceny třetí nezúčastněnou osobou na základě jejího volného uvážení. S tímto řešením se můžeme setkat v DCFR (II. – 9:106).⁽¹¹⁾ Problém může nastat kdy tato třetí osoba, v doktríně se můžeme setkat s označením „tertius“, výši kupní ceny odmítne určit nebo ji nebude moci určit z nejrůznějších jiných důvodů. V takovém případě by byla kupní smlouva považována za neuzavřenou, jako je tomu ve francouzském Code civil (čl. 1592), případně zákon stanoví v takovém případě možnost náhradního určení výše kupní ceny soudní cestou, podobně takovou situaci řeší i PECL (čl. 6:106).⁽¹²⁾

Subjektivní metoda ponechává dodatečné závazné určení kupní ceny na jedné ze smluvních stran, čímž se však dostává do zvýhodněného postavení, což je ve zřejmém rozporu se zásadou rovného postavení subjektů soukromého práva. V takovém případě pro ochranu proti zneužití silnějšího postavení je třeba poskytnout dostatečné záruky straně, která je možností podílet se na určení kupní ceny zbavena.

(9) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

(10) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

(11) DCFR II. – 9:106 Determination by a Third Person: Where a third person is to determine the price or any other contractual term and cannot or will not do so, a court may, unless this is inconsistent with the terms of the contract, appoint another person to determine it.

(12) PECL article 6:106 Determination by a Third Person: Where the price or any other contractual term is to be determined by a third person, and it cannot or will not do so, the parties are presumed to have empowered the court to appoint another person to determine it.

V této souvislosti DCFR (II.-9:105)(13) zcela na místě kogentně stanoví, že pokud by byla oprávněnou smluvní stranou stanovena kupní cena hrubě nepřiměřená (*grossly unreasonable*), pak je poškozená strana oprávněna domáhat se jejího nahrazení soudním rozhodnutím. Pokud by to byl kupující, kdo by byl oprávněn kupní cenu stanovit a ve svůj prospěch by určil cenu nepřiměřeně nízkou, opět je to soud, který je v takovém případě oprávněn cenu zvýšit. Obdobně je tomu v případě, že prodávající stanoví cenu nepřiměřeně vysokou. Pro zabránění zneužití tohoto ustanovení je stanovena základní podmínka, že cena musí být opravdu „hrubě nepřiměřená“.

Zvláštní úprava splatnosti kupní ceny týkající se zejména vzájemného závazku mezi podnikateli dodat zboží (§ 1963) je pak převzata z § 369a obchodního zákoníku a zároveň je implementací Směrnice 2011/7/EU.(14) Na rozdíl od obecné úpravy splatnosti (§ 1958), není v těchto případech vyžadována výzva k placení. Doba splatnosti je třicet dnů ode dne doručení faktury nebo jiné podobné výzvy či ode dne převzetí zboží v závislosti na tom, který z těchto dnů nastal později. Lhůta třiceti dnů je počítána ode dne převzetí zboží nebo ode dne ověření, zda bylo plněno řádně, jestliže převzetí zboží, popřípadě ověření řádného plnění, bylo mezi smluvními stranami ujednáno. Doba převzetí, popřípadě ověření řádného plnění, může být delší než třicet dnů pouze za podmínky, že to není vůči prodávajícímu hrubě nespravedlivé (§ 1965).

Z dikce § 1963 odst. 2 občanského zákoníku plyne, že si smluvní strany mohou sjednat dobu splatnosti i delší než třicet dnů, avšak výlučně za předpokladu, že doba trvající déle než šedesát dnů není pokládána za hrubě nespravedlivou vůči prodávajícímu, s výjimkou ujednání o dodání zboží veřejnoprávní korporaci. V takovém případě může být doba splatnosti na základě smluvního ujednání prodloužení na maximálně šedesát dnů, pokud takovouto delší dobu splatnosti je

Article 1592 Code Civil: Il (le prix de la vente) peut cependant être laissé à l'arbitrage d'un tiers; si le tiers ne veut ou ne peut faire l'estimation, il n'y a point de vente.

(13) DCFR II. – 9:105 Unilateral determination by a party: Where the price or any other contractual term is to be determined by one party and that party's determination is grossly unreasonable then, notwithstanding any provision in the contract to the contrary, a reasonable price or other term is substituted.

(14) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích ze dne 16. února 2011.

možné ovlivnit zvláštní povahou závazku. Pokud se smluvní ujednání o splatnosti odchylují od zákonných ustanovení a jsou hrubě nespravedlivá vůči prodávajícímu, může se prodávající dovolat jejich neúčinnosti. V případě, že by podobně poškozující ustanovení byla obsažena v obchodních podmínkách, může neúčinnost těchto ustanovení namítat též právnická osoba založená k ochraně zájmů malých a středních podnikatelů. Pokud by soud takováto smluvní ujednání odchylující se od zákona prohlásil za neplatná budou mezi smluvními stranami aplikována ustanovení občanského zákoníku. Soud je však oprávněn rozhodnout v konkrétním případě i jinak, jestliže je to v souladu se spravedlivým řešením konkrétního případu.

V PECL v souvislosti s kupní cenou nalézáme ujednání (Article 6:104) pro případ, že smlouva nestanoví příslušnou cenu či způsob jejího určení a v takovém případě se má za to, že byla stanovena cena přiměřená (*reasonable price*). Záměrem tohoto ustanovení je zřejmě vytvořit pravidlo směřující k zachování smlouvy, pokud to může být pokládáno za účelné a smluvní strany se cítí být smlouvou vázány. Principem PECL je tedy podpora zachování smlouvy, když opouští tradiční striktní přístup některých právních řádů stanovících, že absence nebo nedostatečné stanovení předmětu smlouvy, resp. vzájemného protiplnění, činí smlouvu absolutně neplatnou či je důvodem k jejímu zrušení.⁽¹⁵⁾

S úmyslem vyhnout se možným sporům o platnost smlouvy v případech, kdy smlouva neobsahuje určení ceny, konstruuje PECL domněnku, že smluvní strany měly na mysli běžnou cenu. Takže lze mít za to, že cena bude určena vždy, ať již na základě výslovného určení, na základě implicitní dohody smluvních stran či zmíněné domněnky. Tuto domněnku však nelze aplikovat v případech, kdy se smluvní strany pokusily dohodnout na stanovení ceny, avšak učinily tak neurčitým způsobem, takže cena není ani určená ani určitelná a tehdy se má za to, že smlouva nevznikla.

V neposlední řadě PECL deklaruje, že pravidla pro určení kupní ceny nemohou být soudem použity pro zásahy do vztahu smluvních stran pokud je zřejmé, že v průběhu jednání smluvních stran nedošlo k dohodě o jejím určení.

(15) The Principles of European Contract Law. K nalezení na http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/pecl_full_text.htm.

Podobně je tomu i v případech, kdy smluvní strany přenechaly otázku kupní ceny otevřenou pro další vyjednávání a v rámci tohoto vyjednávání se jim nepodařilo dosáhnout dohody.

V uvedených případech není soud oprávněn zasahovat do sporu stran tím, že určí tzv. přiměřenou cenu (*reasonable price*). Přesto následné chování stran může ukázat, že strany mají v úmyslu přece jen vstoupit do vzájemného smluvního vztahu a v takovém případě je smyslem aplikace uvedeného ustanovení pomoci vyplnit případné mezery v dohodě stran.

PECL se taktéž zabývá otázkou možného snížení kupní ceny. Smluvní strana, která přijala nekompletní plnění či plnění, které není v souladu se smlouvou, ať již co týká kvantity či kvality, je oprávněna zaplatit nižší cenu (Article 9:401).⁽¹⁶⁾ Snížení kupní ceny má být úměrné míře o kterou se snížila hodnota vadného plnění oproti hodnotě plnění dohodnutého v kupní smlouvě. Kupující, pokud je k takovému snížení kupní ceny oprávněn a pokud již zaplatil částku přesahující vypočtenou sníženou cenu, má právo, aby mu prodávající takovýto rozdíl v kupní ceně nahradil.

Uvedený prostředek směřující k oprávnění poškozené smluvní strany domáhat se snížení ceny může být využit ať již jako alternativní volba náhrady škody či v případech, kdy kupující akceptoval předmět smlouvy, ačkoliv neodpovídal podmínkám stanoveným kupní smlouvou. Jinak by se naskýkala možnost uplatnit požadavek uvedení do původního stavu (*restitutionary claim*), tj. dodání toho, co chybí, případně opravu či náhradu vadného zboží nebo požadavek na náhradu škody.⁽¹⁷⁾ V této souvislosti je v literatuře zmiňován příklad, kdy prodávající prodává 50 tun kávy za 2.400 liber za tunu kupujícímu. Nicméně následně, v rozporu se smlouvou, prodávající dodá pouze 30 tun kávy a kupující toto snížené množství akceptuje. V souladu s čl. 9:401 PECL kupující zaplatí sníženou cenu ve výši 72.000 liber (oproti původně stanoveným 120.000 liber).

(16) PECL Article 9:401 Right to Reduce Price: A party who accepts a tender of performance not conforming to the contract may reduce the price. This reduction shall be proportionate to the decrease in the value of the performance at the time this was tendered compared to the value which a conforming tender would have had at that time.

(17) Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law. Part I. and II. The Hague, Kluwer Law International, 2000.

Další možností pro kupujícího by bylo odmítnout takové plnění pro rozpor s původně uzavřenou smlouvou a požadovat buď vrácení zaplacené kupní ceny či uplatnit nárok na náhradu škody, v takovém případě by však již nemohlo být použito znění článku 9:401.

PECL taktéž kogentně stanoví možnost jednostranného určení ceny jednou ze smluvních stran (Article 6:105)(18) a důraz je opět kladen na to, aby takto určená cena byla přiměřená. V případě, že by jednostranné určení ceny bylo výrazně nepřiměřené, pak nehledě na jakékoliv jiné protichůdné ustanovení, je kupující oprávněn požadovat snížení ceny na přiměřenou úroveň.

V případě, že naopak kupující určí cenu nepřiměřeně nízkou, pak je soud opět oprávněn takovouto cenu zvýšit na přiměřenou úroveň. Dále dle PECL platí, že jakékoliv smluvní ustanovení, které má za následek vyloučení působnosti soudu ve věci revize ceny určené pouze jednou ze smluvních stran, se považuje za absolutně neplatné. Musí se však jednat o stanovení ceny opravdu výrazně nepřiměřené.

Cenu může stanovit i třetí strana, pokud ji nestanoví, ať z důvodu, že tento svůj úkol odmítne nebo třeba zemře, smluvní strany se mohou dohodnout o nahrazení takové třetí osoby. V případě, že k dohodě nedojdou, je možné se obrátit na soud, aby takovou osobu určil. Takováto situace může nastat v případě, kdy jedna ze smluvních stran má v úmyslu vyhnout se plnění smlouvy, pokud se pro ní náhle ukázala být nevýhodnou. Pokud cena stanovená třetí osobou je výrazně nepřiměřená, opět tato cena musí být nahrazena cenou přiměřenou. Je třeba si uvědomit, že v praxi může dojít k situaci, kdy třetí strana, jenž má za povinnost určit výši kupní ceny, má či měla smluvní vztah s jednou ze smluvních stran, a je tak třeba dbát na její nezávislost při určování kupní ceny.

V případě, že nastane situace, kdy smluvní strany výslovně či implicitně stanoví, že třetí osoba mající za úkol určení ceny, nemůže být nahrazena jinou osobou, pak

(18) PECL Article 6:105 Unilateral Determination by a Party: Where the price or any other contractual term is to be determined by one party whose determination is grossly unreasonable, then notwithstanding any provision to the contrary, a reasonable price or other term shall be substituted

pokud třetí osoba tuto cenu, ať již z jakéhokoliv důvodu neurčí, má se za to, že smlouva nevznikla.⁽¹⁹⁾ Uvedenou problematiku můžeme nalézt i v CISG, který stanoví, že došlo-li k platnému uzavření smlouvy v níž není výslovně či nepřímo stanovena kupní cena ani způsob jejího určení, má se za to, že smluvní strany, pokud neprojeví jinou vůli, nepřímo určily kupní cenu odpovídající ceně, která se všeobecně účtovala v době uzavření smlouvy za takové zboží za srovnatelných podmínek v příslušném obchodním odvětví.⁽²⁰⁾

Co se týká místa zaplacení kupní ceny, občanský zákoník z roku 2012 stanoví na prvním místě opět dohodu smluvních stran. Není-li takové dohody, pak je tímto místem bydliště nebo sídlo prodávajícího s výjimkou, kdy se jedná o závazek mající vztah k závodu nebo provozovně. V takovém případě je místem splatnosti místo závodu či provozovny. Podobná ustanovení lze nalézt i v CESL, který se významněji, a to ani v jiných ustanoveních, příliš neliší od znění současného občanského zákoníku. Co se týká úhrady kupní ceny a způsobu této úhrady lze říci, že CESL se opět řídí zejména dohodou smluvních stran. Pro místo zaplacení kupní ceny pak stanoví, že určujícím faktorem je místo podnikání prodávajícího jako strany poskytující charakteristické plnění, neboť toto místo je rovněž místem plnění samotné smlouvy a místem předání předmětu koupě, pokud nedošlo k dohodě odlišné.

Bohužel CESL nevymezuje zcela jasně hranice dosahu smluvní autonomie a co tedy ještě lze chápat jako dovolený platební prostředek či způsob platby. Nicméně z celkového obsahu a i z některých právních názorů lze dovodit, že se musí jednat o takové platební prostředky za tím účelem vytvořené.⁽²¹⁾ S ohledem na tuto skutečnost zřejmě nelze za platební prostředek považovat například barterový obchod, neboť v takovém případě se nejedná o vedlejší protiplnění, za které je

(19) PECL Article 6:106 *Determination by a Third Person*: stanoví, že pokud cena či jiné smluvní ustanovení má být stanoveno třetí osobou a tato osoba tak nemůže učinit či tak neučiní, jsou strany oprávněny požádat soud, aby jmenoval jinou osobu, která cenu či jiné smluvní ustanovení určí. Pokud je cena či jiné smluvní ustanovení určeno třetí osobou výrazně nepřiměřené, musí být nahrazena cenou či smluvním ustanovením přiměřeným.

(20) Oddíl I čl. 55 Placení kupní ceny, Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, viz. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb.

(21) Selucká, M. a kol. op. cit. subj. 10.

kupní cena považována, a v tomto případě by se jednalo o smlouvu směnnou. V případě, že konkrétní dohoda smluvních stran absentuje, CESL alternativně navrhuje takové platební prostředky, které jsou obvyklé v obchodním styku v místě, kde by mělo dojít k zaplacení kupní ceny, a to i s přihlédnutím k povaze transakce. Obdobně může být kupní cena určena prostřednictvím odkazu na další zdroj, například vzorec pro výpočet, katalog.

Obdobně i česká doktrína bere v potaz takové platební prostředky, kterými se platí v některém konkrétním státě světa, případně je možné dohodou smluvních stran sjednat jako platební prostředky i soukromoprávní elektronické peníze nebo další prostředky peníze nahrazující, v dnešní době by tuto úlohu mohl splňovat například platební prostředek pro elektronický obchod, bitcoin.⁽²²⁾ CESL připouští též přijetí příslibu k zaplacení kupní ceny třetí stranou s tím, že v takovém případě dochází k zániku povinnosti zaplatit kupujícím a místo něho vstupuje do smluvního vztahu třetí osoba, která zmíněný příslib platby učinila. S toutou změnou v osobě dlužníka musí souhlasit i prodávající, neboť je to právě on, kdo by mohl být vystaven případné nedobytnosti své pohledávky. CESL však konkrétní ustanovení do jaké doby je třeba příslib platby třetí stranou učinit postrádá, ale zřejmě je to možné až do doby splatnosti kupní ceny. Po okamžiku vzniku práva na její zaplacení již zřejmě není možné, aby třetí osoba přislíbila platbu namísto kupujícího.

DCFR výslovně zakotvuje (IV.A.–3:101) mezi hlavními povinnostmi kupujícího platbu kupní ceny. Výslovně je stanovena kupní cena odvíjející se od váhy zboží (IV.A.-3:103)⁽²³⁾ s tím, že v případě pochybností se uvažuje vždy čistá váha, tj. bez obalu, bez nálevů a jiných tekutých příměsí, uvádějí se například prodeje ryb či sýrů. Podobná ustanovení zná i CISG (čl. 56).

(22) Rozehnalová, N., Střelec, K., Sehnálek, D., Valdhans, J. Mezinárodní obchodní transakce: multimediální učební text. Brno, Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 103.

(23) DCFR IV.A.-3:103 Price fixed by weight: If the price is fixed according to the weight of the goods, in case of doubt it is to be determined by the net weight.

9.2. Kupní cena v Sale of Goods Act a Code civil

Z francouzského právního řádu se dozvídáme, že kupní cena je zde definována jako určitý peněžní obnos, který je povinen kupující zaplatit prodávajícímu na základě převodu vlastnictví věci, jenž je předmětem kupní smlouvy. Podobně jako v českém, tak i ve francouzském právu, je určení kupní ceny obligatorní součástí smlouvy, bez jejíhož určení nemůže k prodeji věci dojít. Z ekonomického pohledu je pak kupní cena charakterizována dvěma hlavními částmi, a to výší samotné kupní ceny a dalších poplatků spojených se samotným prodejem. Mezi tyto další poplatky lze zařadit zejména fiskální a parafiskální poplatky, poplatky související se sepsáním kupní smlouvy či dalších souvisejících právních jednání, ale i náklady na zabalení či uskladnění věci.

Ve francouzském právu jsou tradičně zdůrazňovány zejména tři podmínky, které umožňují považovat kupní cenu za platně sjednanou. Jsou jimi možnost určení kupní ceny (*détermination*), její reálnost (*réalité*) a serióznost (*sérieux du prix*). Pokud by smlouva nemohla být pokládána za reálnou, smlouva by byla pokládána za nicotnou. Jedinou možností v takovém případě pro zachování platnosti smlouvy je pak její překvalifikace na smlouvu darovací.(24)

Zdůraznění reálnosti kupní ceny je spojeno zejména s případným daňovým podvodem, kdy v této souvislosti zákon zdůrazňuje neplatnost tajných dohod, jejichž účelem je skryté zvýšení kupní ceny. Takováto neplatnost může být namítána kteroukoliv ze smluvních stran, a to i pokud sama tato strana neplatnost způsobila, následně by však měla povinnost způsobenou škodu nahradit druhé straně.

Kupní cena je pokládána za seriózní pokud není nulová či neodůvodněně nízká. V případě neodůvodněně nízké ceny je vyjádření předmětu a účelu smlouvy pokládáno za vadné a takováto smlouva je pokládána za absolutně neplatnou a nikoliv pouze za smlouvu, jejíž neplatnost je zhojitelná na základě doplnění

(24) Le Tourneau, P. Le contrat de vente. Paris, Dalloz, 2005.

nezbytných náležitostí smlouvy. V takovém případě není možné uplatnit ani náhradu škody.⁽²⁵⁾ Z uvedeného vyplývá, že smluvní strany musí dosáhnout shody ohledně určení výše kupní ceny a platby ostatních souvisejících poplatků. Při absenci této dohody není možné uzavřít platnou kupní smlouvu. Za specifikum francouzského práva bylo po dlouhou dobu pokládáno ustanovení, že výše kupní ceny musí být dohodnuta již v okamžiku vzniku smlouvy a takto musí být ve smlouvě rovněž uvedena, jinak by byl prodej pokládán za neplatný. V současné době však tento požadavek již vyžadován není. Nicméně nadále zůstává zachován stěžejní princip spočívající v tom, že v zásadě výhradně smluvní strany jsou oprávněny určit výši kupní ceny (article 1591).⁽²⁶⁾

Soudce není oprávněn ani stanovit kupní cenu ani ji upravovat, ať již ve smyslu jejího snížení či zvýšení, neboť ve francouzském civilním právu je opakovaně zdůrazňováno, že určení kupní ceny je záležitostí smluvních stran. Pokud kupní cena není určena v kupní smlouvě samotné, strany jsou povinny si smluvit způsob určení kupní ceny, který umožní dospět k výši částky bez toho, aby bylo třeba další dohody mezi stranami, nebo aby jedna strana byla vydána na milost či nemilost druhé strany.⁽²⁷⁾

Dle současných právních výkladů je možné v kupní smlouvě uvést pouze způsob určení kupní ceny. Rovněž tak výše kupní ceny nemusí být určena již při vzniku smlouvy ani nemusí být její přesná výše ve smlouvě uvedena. V souladu s rozsudkem francouzského kasačního soudu však smluvní strany nejsou oprávněny ponechat určení kupní ceny na vůli pouze jedné z nich po uzavření smlouvy.⁽²⁸⁾ Za určitých okolností je zřejmě možné určení výše kupní ceny ponechat na třetí osobě, pokud takovýto postup není spjat s přílišnými těžkostmi. Kupní cena může být rovněž určena na základě směnného kurzu, tarifu či se může odvíjet od rentability prodávané věci.

(25) Cass. civ. 3e, 15 décembre 2010, 09-16838, Bull. civ. III, no. 224: immeuble vendu 1 500 000 €, alors qu'il en vaut 16 700 000, la demande, quoique formulée près de 8 ans après la vente, reste recevable.

(26) Article 1591 Code civil: Le prix de la vente doit être déterminé et désigné par les parties.

(27) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

(28) Cass. ass. plén. (arrêt de l'assemblée plénière de la Cour de cassation), 1er déc. 1995, 4 arrêts, cité infra, no. 209.

V případě, že se smluvní strany dohodly na určení kupní ceny pomocí třetí strany, pak touto třetí stranou je míněn společný zmocněnec jak prodávajícího, tak i kupujícího, k jehož odvolání může dojít opět pouze na základě souhlasu obou smluvních stran. Tato třetí strana musí být na smluvních stranách nezávislá, jinak bylo její ustanovení pokládáno za neplatné.

Smluvní strany mohou tedy takovouto třetí osobu určit přímo ve smlouvě, popřípadě nechat její určení na další osobě či na soudci. Určení kupní ceny se v těchto případech odvozuje od celkového výkladu konkrétní kupní smlouvy a třetí strana je odpovědná za případné chyby ve způsobu určení této kupní ceny. Jako každý mandátář je třetí osoba povina respektovat nařízení, pokyny a metody dohodnuté smluvními stranami, takže v této souvislosti je role třetí strany výrazně odlišná od role profesionálního znalce – odhadce.⁽²⁹⁾

V případě, že dochází k převodu sociálních práv týkajících se zaměstnanců v rámci převodu podniku, může být určení kupní ceny dosti obtížné. Během uzavírání smlouvy totiž ještě nemusí být smluvním stranám známa přesná hodnota takto převáděných sociálních práv a nejsou tudíž schopné ji přesně vyčíslit. V tomto případě se v praxi vychází obvykle z účetnictví převáděného podniku a cena musí být buď výslovně určená nebo alespoň stanoven způsob jejího určení. V případě, kdy je stanoven způsob určení kupní ceny, smlouva musí upřesňovat objektivní prvky, které takovéto následné určení výše kupní ceny umožní. V případě, že by určení kupní ceny bylo podmíněno dalším souhlasem smluvních stran či jednostranným určením ceny jednou ze smluvních stran po uzavření smlouvy, byla by takováto smlouva pokládána za neplatnou.⁽³⁰⁾

Francouzské právo se rovněž obsáhle zabývá problematikou chybějícího určení kupní ceny v případě budoucího prodeje zboží na základě rámcových smluv.

(29) Paris, 17 septembre 2004, Panzani, D. 2004, IR.2766 et 2005, somm. 3051, obs. T. Clay; RTD civ. 2005.154, obs. crit. P.-Y. Gautier: „le tiers expert peut [.....] apprécier les clauses du contrat se rattachant à l'exercice de sa mission“.

(30) Moury, J. Droit des ventes et des cessions de droits sociaux à dire de tiers. Dalloz Référence, 2011-2012.

V této souvislosti se ve francouzské doktríně setkáváme s názorem, že chybějící ustanovení o kupní ceně v případě budoucího prodeje nezpůsobuje nutně neplatnost rámcové smlouvy. Pokud se nejedná o okamžitý prodej, ale o smlouvu zajišťující exkluzivitu dodávek v budoucnu, může být tato cena v průběhu celého trvání smlouvy volně sjednávána mezi smluvními stranami.⁽³¹⁾

Dle anglické SOGA musí být kupní cena stanovena ve smlouvě, popřípadě musí být stanoven způsob jejího určení, případně může být kupní cena stanovena v průběhu obchodování mezi stranami. Pokud nedošlo ke stanovení kupní ceny žádným ze shora uvedených způsobů pak platí, že kupující je povinen platit cenu přiměřenou okolnostem konkrétního případu. V rámci precedenčních rozhodnutí je často věnována pozornost otázce, zda je možné kupní smlouvu pokládat za platnou i v případě, že nedošlo ke stanovení kupní ceny žádným ze shora uvedených způsobů.

V této souvislosti je možné zmínit, že za platně uzavřenou kupní smlouvu byla například uznána smlouva obsahující obecné a dosti neurčité ustanovení, že smluvní strana dodá zboží „za cenu dohodnutou mezi stranami“. V roce 1934 soud uznal takovéto znění smlouvy za závazné, neboť strany projevily jasný úmysl být smlouvou vázány a navíc obsahem smlouvy byla i rozhodčí doložka, na jejímž základě měla být určena přiměřená cena v případě, že nedojde k následné dohodě smluvních stran.⁽³²⁾

V pozdější době však začal převažovat právní názor, že dohoda o budoucí dohodě o kupní ceně nemůže založit závaznost smlouvy. Nicméně i v tomto případě se připouští, že případná rozhodčí doložka směřující k umožnění určení ceny či jiného ustanovení smlouvy může pohled na tento problém pozměnit dle konkrétního případu.⁽³³⁾ SOGA se také věnuje možnosti smluvních stran označit ve smlouvě třetí stranu, která určí výši kupní ceny následně po uzavření smlouvy.

(31) Ghestin, J. *Traité de Droit Civil; La Formation du Contract*. 3e édition. Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, E.J.A., 1993.

(32) *Foley v Classique Coaches Ltd*. [1934] 2 KB 1.

(33) *Courtney & Fairbairn Ltd v Tolaini Bros (Hotels) Ltd* [1975] 1 WLR 297, k nalezení rovněž na <http://caselawquotes.net>.

V případě, že tato třetí strana kupní cenu neurčí, ať již se tak stane z jakéhokoli důvodu, je kupní smlouva pokládána za zrušenou. Pokud však již došlo k dodání předmětu plnění či jeho části prodávajícím, je kupující povinen zaplatit za takto dodané zboží cenu přiměřenou. V případě, že by třetí straně nebylo umožněno cenu určit z důvodu prodlení prodávajícího či kupujícího, pak strana, která toto nezavinila je oprávněna žalovat druhou stranu za způsobenou škodu.

Pokud by se třetí strana dopustila při určování výše kupní ceny nedbalosti a věc ocenila špatným způsobem, nese odpovědnost za vzniklou škodu. Jiná situace by ovšem nastala, pokud jedna ze smluvních stran by se domnívala, že byla poškozena na základě toho, že třetí strana určila výši kupní ceny nesprávným způsobem. Zde by nárok na náhradu škody zřejmě nevznikl, pokud ve smlouvě nebyl uveden způsob jakým má být ocenění provedeno a toto ocenění bylo učiněno v rámci povoleného profesionálního posouzení, ačkoliv třeba špatného. V tomto případě ohodnocení věci tak zůstane v platnosti a třetí strana odpovědnost za škodu neponese.⁽³⁴⁾

Splatnost kupní ceny může být dohodnuta jednorázově nebo ve splátkách. Kupující je povinen kupní cenu zaplatit ve sjednané či v obvyklé lhůtě, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. Nejčastěji je tak kupní cena hrazena v rámci odevzdání a předání předmětu kupní smlouvy, popřípadě dokladů k němu se vztahujících. Platbu je možné uskutečnit před či až po odevzdání věci prodávajícím. V případě, že prodávající odesílá předmět kupní smlouvy do místa plnění či určení, kupující je obvykle oprávněn zaplatit kupní cenu až poté co si měl možnost předmět plnění řádně prohlédnout a případně v souvislosti s odpovědností za vady uplatňovat přiměřenou slevu z kupní ceny.

Na druhou stranu je prodávající oprávněn odmítnout předat předmět kupní smlouvy za který měl kupující platit před nebo při jeho odevzdání a tento svůj závazek nesplnil.

(34) Atiyah, S. P., Adams, N. J., MacQueen, H. The Sale of Goods. 11th edn, London, Pearson Longman, 2005.

V případě, že k platbě má dojít až po odevzdání věci, je prodávající oprávněn vyhradit si přechod vlastnictví k prodávané věci až po zaplacení kupní ceny.

Jedná se o institut výhrady vlastnictví, o kterém bude pojednáno dále v této práci. Podobně české právo umožňuje sjednat splatnost kupní ceny současně s odevzdáním a převzetím předmětu koupě, což bývá označováno rovněž jako koupě z ruky do ruky; zde můžeme porovnat například s koupí na úvěr charakterizovanou tím, že splatnost kupní ceny je dojednána na pozdější dobu než dojde k odevzdání a převzetí předmětu koupě. V případě prenumerační koupě dochází k předání předmětu plnění následně po zaplacení kupní ceny. Prodávající je také oprávněn předat předmět koupě kupujícímu až po plné úhradě kupní ceny dohodnuté ve splátkách.⁽³⁵⁾

Rozhodující v tomto smyslu bude vždy dohoda smluvních stran, respektive ustanovení obsažené v kupní smlouvě. Nicméně rekodifikovaný občanský zákoník doplňuje ustanovení o zaplacení kupní ceny ve smyslu, že kupující má sice právo kupní cenu zaplatit až poté co měl možnost si předmět koupě prohlédnout avšak s výjimkou, kdy byl mezi smluvními stranami dojednan takový způsob převzetí, který možnost prohlídky věci vylučuje.

Dá se říci, že občanský zákoník v tomto směru vychází z ustanovení obchodního zákoníku z roku 1991, který v § 450 stanovil, že „kupující není povinen zaplatit kupní cenu, dokud nemá možnost si zboží prohlédnout, ledaže dohodnutý způsob dodání zboží nebo placení kupní ceny by s tím byly v rozporu.“ Místo placení kupní ceny se řídí opět zejména dohodou smluvních stran. Není-li této dohody, pak je jím obvykle bydliště či sídlo kupujícího, který má možnost kupní cenu uhradit též prostřednictvím poštovního či bankovního převodu.

(35) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 2 Cdon 1806/96.

9.3. Záloha a závdavek

Instituty zálohy a závdavku (§ 1807 a § 1808), oba dispozitivní povahy, jsou v současném občanském zákoníku upraveny s tím, že záloha byla inspirována § 498 občanského zákoníku z roku 1964 a závdavek vycházel z § 908 a § 910 obecného zákoníku občanského. V současných moderních evropských kodifikacích je institut závdavku poměrně frekventován, konkrétně se s nimi setkáváme v německém, rakouském, švýcarském či španělském obligačním právu.

Stěžejní rozdíl mezi oběma instituty lze charakterizovat tak, že v případě zálohy se jedná o plnění poskytnuté před samotným uzavřením smlouvy; závdavek lze charakterizovat jako plnění poskytnuté na základě zvláštního ujednání nejpozději v době uzavření smlouvy. V případě neexistence výslovné dohody o charakteru plnění, bude se případná platba subsidiárně prioritně považovat za zálohu, neboť závdavek musí být stranami výslovně ujednán.⁽³⁶⁾ Záloha je považována za částečné plnění mající povahu peněžitou či nepeněžitou, závdavek je považován za institut důkazní, stvrzující skutečné uzavření smlouvy. Strana, která závdavek přijala nemusí již více dokazovat uzavření smlouvy a důkazní břemeno v tomto případě leží na osobě, jež závdavek poskytl.

Lze mít za to, že uvedené instituty mohou nalézt své praktické využití zejména v těch případech, kdy smlouva sama není uzavřena v písemné formě. Závdavek rovněž plní funkci zajišťovací, dávající jistotu splnění dluhu. Z tohoto hlediska se závdavek vrací toliko v případě řádného splnění závazku. V neposlední řadě je třeba zmínit i funkci sankční spočívající ve faktu, že poruší-li strana poskytující závdavek následně svoji povinnost, závdavek propadá druhé straně; poruší-li svou povinnost příjemce, je povinen závdavek vrátit ve dvojnásobné výši. Oprávněný má právo volby, zda místo toho bude trvat na splnění závazku a není-li to možné, pak na náhradě škody.

(36) Odlišnou právní úpravu je možné nalézt ve francouzském právu, které naopak považuje v případě pochybností poskytnuté plnění za závdavek (arrha) s odůvodněním, že je to pro plnění výhodnější.

K tomu rovněž Pelikánová, I. Některé otázky smluvního práva ve světle NOZ. In XXI. Karlovarské právnícké dny. Praha, Leges, 2013.

Penální funkce se však neuplatní, bylo-li zmaření splnění závazku způsobeno vyšší mocí. V neposlední řadě pak v případě byla-li mezi stranami sjednána možnost odstoupení od smlovy a odstupné výslovně sjednáno nebylo, plní v takovém případě závdavek též funkci odstupného.⁽³⁷⁾

(37) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 9.

9.4. Neúměrné zkrácení kupní ceny – laesio enormis

V souvislosti s výší kupní ceny zmiňují mnohé právní řády rovněž problematiku jejího neúměrného zkrácení, též známé pod pojmem „laesio enormis“. Smyslem tohoto institutu je vyjádření zásady ekvivalence, kdy plnění a protiplnění nemají být v příkrém rozporu a naopak je třeba, aby odpovídaly zásadě spravedlnosti. Institut neúměrného zkrácení se vztahuje na situace, kdy sjednaná výše protiplnění, tj. v našem případě zaplacení kupní ceny, je v hrubém nepoměru vůči plnění spočívajícím v poskytnutém předmětu kupní smlouvy.

Občanský zákoník z roku 1964 tento institut neobsahoval, neboť pokud nízká cena nebyla v rozporu s cenovými předpisy, nebyla ani v rozporu se zákonem. V minulosti tento institut zakotvoval ABGB a v téměř nezměněné podobě trvá v rakouském právu dodnes, ačkoliv na rozdíl od současné české právní úpravy charakterizující neúměrné zkrácení slovy „hrubý nepoměr“, rakouská úprava charakterizuje tento institut vyloučením krácení přes polovinu.⁽³⁸⁾

Z uvedeného plyne, že současný český občanský zákoník se v § 1793 a násl. k institutu neúměrného zkrácení po letech vrací inspirován jak ABGB, tak i například švýcarským obligačním kodexem.⁽³⁹⁾ Podobnou úpravu nalézáme i ve francouzském či italském občanském zákoníku, podobně jako v návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937.⁽⁴⁰⁾ Jiné právní úpravy namísto institutu neúměrného zkrácení odkazují spíše na rozpor s dobrými mravy či zneužití důvěry, což lze přisoudit i úpravě v občanském zákoníku z roku 1964. Dá se říci, že výslovným zakotvením tohoto institutu do občanského zákoníku je opuštěn systém využití několika ustanovení spočívající v sankci absolutní neplatnosti s poukazem na rozpor s dobrými mravy obsaženými v § 39, za případného použití ustanovení o tom, že účastník, který uzavřel smlouvu v tísní za nápadně nevýhodných podmínek má právo od ní odstoupit dle § 49 občanského zákoníku z roku 1964.

(38) § 934 a § 935 zákona č. 946/1811 ABGB; naopak uplatnění tohoto institutu je vyloučeno dle § 1268 ABGB ve vztahu ke smlouvám odvážným a dle § 351 Unternehmungsgesetz (rakouský zákon o podnikání).

(39) § 21 švýcarského obligačního kodexu.

(40) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 9.

Navzdory skutečnosti, že institut neúměrného zkrácení nebyl v minulých letech v českém právním řádu výslovně zakotven, můžeme jej přesto nalézt v judikatuře Nejvyššího soudu, který dovodil, že při posuzování výše kupní ceny „nelze vyloučit, že okolnost hrubého nepoměru plnění jedné ze stran k tomu, co poskytla druhá strana, může ve spojitosti (nikoliv však sama o sobě) s dalšími okolnostmi daného případu již naplňovat znaky jednání kolidujícího s dobrými mravy. Avšak sama o sobě taková okolnost absolutní neplatnost právního úkonu, jímž mělo dojít k uvedenému hrubému nepoměru v plnění, ve smyslu § 39 obč. zák. (pro jednání contra bonos mores) založit nemůže.“⁽⁴¹⁾

Nejvyšší soud ve zmíněném případě odkázal též na své další rozhodnutí podle něhož platí, že účastníci smlouvy nejsou v zásadě vázáni či omezeni ve sjednání výše kupní ceny, která není upravena cenovým předpisem. Mohou si tak sjednat i cenu, která se odchyluje od ceny obvyklé (tržní), zejména, jde-li o cenu podstatně nižší.⁽⁴²⁾

Došlo-li k naplnění institutu neúměrného zkrácení kupní ceny může smluvní strana namítat neplatnost smlouvy s výjimkou, kdy smlouvu uzavřel podnikatel v rámci své podnikatelské činnosti. Občanský zákoník v tomto ohledu vychází z § 267 odst. 2 obchodního zákoníku z roku 1991, podle něhož bylo možné napadnout smlouvu uzavřenou v tísní za nápadně nevýhodných podmínek byla-li taková smlouva uzavřena ve vztazích mezi podnikateli.

Občanský zákoník však rovněž stanovuje nemožnost požadovat zrušení smlouvy pokud druhá strana nevěděla a ani nemusela vědět o skutečnosti zakládající nepoměr plnění. Obdobně jako v ABGB se pravidla neúměrného zkrácení neuplatní pokud zkrácená strana souhlasila s neúměrnou cenou, ač jí skutečná cena plnění byla nebo musela být známa. Ochrana proti neúměrnému zkrácení se tedy vztahuje zejména k omylu zkrácené strany a k jejímu subjektivnímu postoji. Z toho můžeme dovodit určitou nedůslednost ve srovnání s původním chápáním institutu *laesio*

(41) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 30 Cdo 1653/2009.

(42) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. června 2008, sp. zn. 30 Cdo 1776/2007.

enormis jako pravidla umožňujícího zachovat adekvátnost vzájemných plnění bez ohledu na subjektivní postoje stran. V porovnání s tím současná česká právní úprava tento institut charakterizuje spíše jako speciální případ omylu.

Institutu *laesio enormis* bývá vytýkáno ohrožení právní jistoty smluvních stran v případech, kdy hodnota koupené věci se následně výrazně zvýší, rovněž tak je poukazováno na možný zásah do principu smluvní svobody a do zásady *pacta sunt servanda*, včetně kladení maximálního důrazu na dobré mravy při zamezení trvání smluv, které svým obsahem zjevně postrádají vyváženost z hlediska vzájemných plnění. Tato otázka se snaží být vyřešena ustanovením, že neúměrné zkrácení nebude aplikováno za situace, kdy nepoměr plnění a protiplnění je založen na faktu o níž strana, která výhodu získala, při uzavření smlouvy nevěděla, a ani vědět nemusela.

Obdobně se tento institut nepoužije tehdy, pokud riziko ztráty či zisku vyplývá z podstaty závazku samého, tj. v případě takzvaných aleatorních smluv nebo kdy si tuto povahu závazku strany musely uvědomit nebo ji dokonce samy požadovaly. Podobně se *laesio enormis* neuplatní ani ve prospěch podnikatele, pokud je stranou smlouvy, neboť se u něho předpokládají profesionální znalosti.

Je zřejmé, že poměrně neurčitý termín „neúměrné zkrácení“ bude muset vyčkat dalšího vývoje judikatury, která tento institut naplní praktickými korektivy, případně nebude jistě od věci poučit se z jeho obsahového naplňování v právních úpravách, kde má již svoji tradici a tudíž měl i příležitost se dlouhodobě osvědčit.

Na rozdíl od některých zahraničních právních úprav, česká úprava nepovažuje za jediné relevantní kritérium krácení přes polovici, neboť dle názoru zákonodárce by taková teze mohla vyústit v neodůvodněné tvrdosti.⁽⁴³⁾ Na druhou stranu zde však nenacházíme ani požadavek, který je zakotven například ve francouzském právním řádu či v právním řádu státu Louisiana, kdy se neúměrné zkrácení (*lésion*) vztahuje

(43) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 9.

pouze na věci nemovité.⁽⁴⁴⁾ Rakouský občanský zákoník stanoví koncepci laesio enormis ve smyslu oprávnění odstoupení od smlouvy, pokud kupní cena nedosahuje ani poloviny hodnoty věci. Druhá strana má možnost odstoupení od smlouvy zabránit v případě, že se zaváže doplatit zbytek hodnoty věci.

Jak již bylo uvedeno shora, v evropském měřítku je institut laesio enormis obsažen vedle ABGB též ve francouzském, švýcarském, italském a španělském občanském zákoníku, nicméně švýcarský a italský občanský zákoník spolu s nepoměrem vzájemných plnění obsahují též prvek nouze, tísně, nezkušenosti a lehkomylnosti, čímž se svojí hypotézou blíží spíše institutu lichvy. Ačkoliv ABGB obsahuje po celou dobu svého trvání institut neúměrného zkrácení ceny téměř v nezměněné podobě, byl v průběhu doby stanoven zákaz jeho smluvního vyloučení pro obchodně závazkové vztahy.

Na rozdíl od českého občanského zákoníku pak ABGB nepodmiňuje uplatnění práva z laesio enormis vědomím zvýhodněné strany o zkrácení přes polovinu. Podmínku omylu zkrácené strany ve vztahu k hodnotě plnění pak stvrzuje i judikatura Nejvyššího soudního dvora, jenž v jednom ze svých rozhodnutí stanoví, že „vědomí zkráceného o skutečné ceně plnění v době uzavření smlouvy vylučuje možnost domáhat se práva ze zkrácení přes polovinu.....“ Důkazní břemeno v případě spornosti vědomí zkráceného o skutečné ceně plnění nese zvýhodněná strana; o nemožnost uplatnění práva z neúměrného zkrácení se však nejedná v situaci, kdy poškozená strana sice v době uzavření smlouvy věděla, že cena za obdržené plnění není adekvátní, „avšak skutečná a z hlediska laesio enormis relevantní míra nepoměru vyšla najevo teprve následně.“⁽⁴⁵⁾ Rovněž v případě aleatorních smluv není možné požadovat jejich zrušení pro případy zkrácení ceny, neboť každá ze

(44) Louisiana Civil Code Article 2589 Rescission for lesion beyond moiety: The sale of an immovable may be rescinded for lesion when the price is less than one half of the fair market value of the immovable. Lesion can be claimed only by the seller and only in sales of corporeal immovables. It cannot be alleged in a sale made by order of the court.

Article 1674 Code Civil: Si le vendeur a été lésé de plus de sept douzièmes dans le prix d'un immeuble, il a le droit de demander la rescision de la vente, quand même il aurait expressément renoncé dans le contrat à la faculté de demander cette rescision, et qu'il aurait déclaré donner la plus-value.

(45) Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora (Oberster Gerichtshof) ze dne 7. srpna 2001, sp. zn. 1 Ob 161/01k; k nalezení na <http://www.ris.bka.gv.at/Judikatur>.

smluvních stran akceptuje určitou míru rizika plynoucí z nerovnováhy, kdy každá ze stran nese vzájemné riziko zisku či ztráty. Francouzský kasační soud pak sám v jednotlivých případech reviduje, zda konkrétní smlouva naplňuje znaky aleatornosti a z konstantní judikatury plyne, že za aleatorní kasační soud nepovažuje například smlouvu o prodeji nemovitosti, jejíž cena je hrazena prostřednictvím doživotní renty ve výši menší, než bylo původní nájemné kupujícího, neboť kupující v těchto případech nepodstupuje riziko ztráty.⁽⁴⁶⁾

Francouzské právo posuzuje zkrácení zejména na základě přesného poměrného vyčíslení. Například čl. 1674 Code Civil považuje za možné zrušit prodej v případě, kdy zkrácení vůči prodávajícímu zahrnovalo více jak sedm dvanáctin ceny a zároveň stanoví, že ten, kdo za prodanou nemovitost neobdržel ani pět dvanáctin její skutečné hodnoty, může žádat zrušení kupní smlouvy. Toto je možné i za situace, kdy se prodávající již v kupní smlouvě samé výslovně vzdal práva žádat zrušení smlouvy nebo prohlásil, že dává „hodnotu navíc“. Za rozhodný okamžik pro určení hodnoty nemovité věci se považuje okamžik převodu vlastnictví, resp. vzniku smlouvy. K případnému pozdějšímu zhodnocení věci, byť sebevýznamnějšímu, se již nepřihlíží.

Nutnost přesného vyčíslení je v odborné literatuře mnohdy kritizována s tím, že není ponechána možnost soudnímu uvážení, které by se v této situaci zřejmě mohlo uplatnit adekvátněji. Nicméně navzdory požadavku matematického vyjádření se samotné zkrácení posuzuje na základě hodnoty věci charakterizované jako reálná, konkrétní a doporučená a tyto aspekty musí posoudit v konkrétním případě právě soud s tím, zda prodávající obdržel cenu spravedlivou či zkrácenou.

Soud pak vysloví přípustnost žádat zrušení smlouvy na základě posudků tří znalců a následně je kupující oprávněn zvolit buď zrušení kupní smlouvy a vrácení peněz nebo zachování smlouvy s tím, že prodávajícímu musí doplatit spravedlivou cenu, a to po srážce jedné desetiny celkové ceny.⁽⁴⁷⁾ Za určitých podmínek může tedy

(46) Le Tourneau, P. Le contrat de vente. Paris, Dalloz, Connaissance du droit, 2005.

(47) K nalezení též na <http://www.legifrance.gouv.fr>.

tedy kupující učinit patřičné právní kroky k tomu, aby celá právní transakce zůstala zachována v platnosti, a to za předpokladu, že nabídne doplacení ceny, čímž se může vyhnout zrušení smlouvy.

Francouzská doktrína nepovažuje institut zkrácení za vadu projevu vůle (*vice du consentement*), nýbrž za vadu ekonomické povahy (*vice économique*).⁽⁴⁸⁾ Zákon stanoví pro uplatnění zkrácení pevně danou lhůtu (*délai préfix*) v trvání dvou let od data realizace prodeje a tuto lhůtu není možné ani přerušit ani prodloužit (article 1676).⁽⁴⁹⁾ Rovněž se můžeme setkat v právní teorii i s názory, že institut *laesio enormis* je jak z právního, tak i z ekonomického pohledu, neefektivní, neboť *de facto* brání možné realizaci zisku nad určitou úroveň, přičemž k dosažení zisku může dojít i tím, že smluvní straně bylo umožněno disponovat určitými ekonomickými informacemi, což v tržní společnosti lze pokládat za běžnou obchodní praxi.⁽⁵⁰⁾

V souvislosti s neúměrným zkrácením je vhodné zmínit rovněž nově zavedenou úpravu lichvy v § 1796 občanského zákoníku. Úprava je opět inspirována instituty obsaženými v občanských zákonících Německa, Rakouska ⁽⁵¹⁾ či Nizozemska, jakož i vládním návrhem československého občanského zákoníku z roku 1937. V neposlední řadě je pak přihlíženo i k pojetí lichvy definovaném § 218 trestního zákoníku. Ustanovení občanského zákoníku do jisté míry kopíruje ustanovení § 580 až § 588 občanského zákoníku, ze kterých též vyplývá neplatnost podobných smluv.

Při srovnání institutů neúměrného zkrácení a lichvy lze mít za to, že se jedná o nepoměrné plnění. Vznik odpovědnosti z neúměrného zkrácení nevyžaduje existenci

(48) Že zkrácení není považováno za skutečnou vadu je v právní teorii odůvodňováno faktem, že soud nezkontroluje samotný souhlas a chování stran. Není věnována například pozornost faktu, že prodávající prodá předmět koupě za nízkou cenu z důvodu své nezkušenosti, a jeho partner jeho nezkušenosti využije. Pokud cenová disproporce neodpovídá matematickému poměru danému zákonem, soudce není oprávněn smlouvu zrušit, ačkoliv chování kupujícího by bylo možné posoudit jako nekorektní. Naopak pokud poměr zkrácení odpovídá zákonnému určení, soud je oprávněn vyslovit neplatnost, a to i kdyby samotné chování kupujícího bylo bez vad.

K nalezení též v Le Tourneau, P. op. cit. subj. 45.

(49) Article 1676 Code civil: La demande n'est plus recevable après l'expiration de deux années, à compter du jour de la vente.

(50) Grechenig, K. R. The Economics of the Rule of *Laesio Enormis* (Die *laesio enormis* als enorme *Laesion der sozialen Wohlfahrt?*). Journal für Rechtspolitik, No. 1, 2006. K nalezení rovněž na <http://ssrn.com/abstract=820187>.

(51) § 879 odst. 2 bod 4 ABGB.

subjektivního prvku a výsledkem je možnost podání žádosti ozrušení smlouvy, aniž by uvedený právní úkon musel být nutně považován za relativně neplatný.⁽⁵²⁾

Je otázkou další praktických aplikací, zda zakotvení shora uvedeného ustanovení o neúměrném krácení se setká s kladnými ohlasy či zda budou kvitovány názory, že v tržním hospodářství nemusí být na základě mnoha hospodářských důvodů vzájemné smluvní plnění vždy ekvivalentní. Lze mít za to, že velice podobný obsah institutu *laesio enormis* v českém a rakouském právním řádu by se mohl stát významným inspiračním zdrojem při formování budoucí judikatury českých soudů.

(52) Pelikánová, I. Některé otázky smluvního práva ve světle NOZ. In XXI. Karlovarské právnické dny. Praha, Leges, 2013.

9.5. Cenová doložka

Jak již bylo uvedeno výše, stanovení kupní ceny, přímé či nepřímé, je pokládáno za podstatnou náležitost kupní smlouvy. Pokud je však kupní smlouva uzavírána s delším časovým předstihem před samotným dodáním zboží nebo pokud jde o smlouvu s opakujícími se dodávky po delší časové období, přičemž je možné důvodně očekávat pohyb cen surovin či jiných nákladů, lze sjednat kupní cenu za současného sjednání cenové doložky. Její funkcí je snížení rizika prodávajícího i kupujícího pro případ cenových pohybů surovin či jiných nákladů. Na základě cenové doložky lze upravit kupní cenu sjednanou v kupní smlouvě.

Pokud dojde k úpravám cen surovin potřebných k výrobě předmětného zboží, vychází se vždy pouze z konkrétních složek nákladů směřodatných pro výpočet upravené kupní ceny a uvedených v doložce. Pokud to takto stanoveno není, pak se pokládají za relevantní změny cen stěžejních výrobních surovin.

Z hlediska předcházení případným sporům mezi smluvními stranami by cenová doložka měla určit, které suroviny obě strany považují za potřebné k výrobě daného zboží. Pro možnou úpravu ceny je důležitá doba rozhodná pro výpočet úpravy kupní ceny, obvykle se posuzuje cena v době uzavření smlouvy a cena v době, kdy měl prodávající zboží dodat. Má-li se dodání zboží uskutečnit v určité lhůtě, pak je subsidiárně rozhodná doba skutečného včasného plnění, jinak konec této lhůty, nedohodnou-li si strany podmínky odlišným způsobem. Práva a povinnosti z cenové doložky zanikají, jestliže oprávněná smluvní strana neuplatní své právo bez zbytečného odkladu po dodání zboží.⁽⁵³⁾

(53) Tomsa, M. Cenová doložka ke kupní smlouvě v obchodních vztazích, Obchodní právo, 1996, č. 2.

9.6. Snížení kupní ceny

Mimojiné PECL se dosti podrobně věnuje tématu snížení kupní ceny když stanoví, že smluvní strana, která přijme plnění ze smlouvy, které však neodpovídá smluvním podmínkám, má právo na slevu z ceny bez ohledu na to, zda se vadné plnění týká kvantity, kvality, času dodání zboží apod. Takové snížení ceny má však odpovídat míře snížené hodnoty plnění v době jeho přijetí v porovnání s hodnotou plnění předpokládaného v době uzavření smlouvy. Pokud kupující již uhradil kupní cenu přesahující hodnotu poskytnutého plnění, pak má právo na vrácení této částky. Kupující, který uplatnil snížení ceny, nemá nárok na náhradu škody za sníženou hodnotu plnění, je však i nadále oprávněn požadovat náhradu škody za jakoukoliv jinou ztrátu, kterou utrpěl.

Většina právních řádů umožňuje poškozené straně uplatnit právo na náhradu škody ohledně další ztráty (*further loss*). S tím se lze setkat například v ABGB stanovícím, že ve všech případech je převodce odpovědný za škodu způsobenou následkem jeho opomenutí. Obdobnou úpravu obsahuje čl. 45 odst. 2 CISG, čl. 9:401 PECL, čl. 50 CISG,⁽⁵⁴⁾ podobně i právní úpravy Rakouska, Dánska, Francie, Belgie, Německa, Itálie obsahují ustanovení o tom, že kupující může snížit cenu proporcionálně k hodnotě poskytnutého plnění v čase dodání.

Doktrína v souvislosti s touto úpravou hovoří o zásadě *actio quanti minoris*. Princip spočívající v právu kupujícího, který již zaplatil kupní cenu neodpovídající hodnotě plnění, na vrácení poměrné části, je akceptován ve většině evropských zemích, včetně práva řeckého či španělského. Prostředek nápravy je navržen buď jako alternativa k náhradě škody či pro případy, kdy smluvní strana nacházející se v prodlení není odpovědná za způsobenou škodu.

(54) čl. 45 odst. 2 CISG: Kupující není zbaven práva, které může mít na uplatnění náhrady škody, uplatní-li své právo na jiné náhrady.

Article 9:401 PECL: op. cit. subj. 16.

čl. 50 CISG: Jestliže zboží není v souladu se smlouvou, kupující může snížit kupní cenu bez ohledu na to, zda kupní cena byla již zaplacená, či nikoli, a to v rozsahu odpovídajícím poměru mezi hodnotou, kterou mělo skutečně dodané zboží v době dodání, a hodnotou, kterou by mělo v této době zboží bez vad. Jestliže však prodávající odstraní neplnění své povinnosti podle článku 37 nebo článku 48 nebo jestliže kupující odmítne přijmout plnění poskytnuté prodávajícím v souladu s těmito články, nemůže kupující snížit kupní cenu.

Shora uvedené zásady jsou aplikovatelné pouze tehdy, pokud kupující již přijal plnění ze smlouvy, které však nejsou v souladu se smlouvou. Je zdůrazňována proporcionalita mezi snížením ceny a původně přislíbeným plněním. V případě, že kupující zatím nepřijal plnění ze smlouvy, pak uvedené právo na slevu z ceny dle čl. 9:401 PECL nelze použít a je třeba uplatnit buď restituční nárok dle čl. 9:307 či žádat náhradu škody.⁽⁵⁵⁾

Shora uvedené zásady je možné demonstrovat na případě, kdy kupující uzavře s prodávajícím smlouvu na prodej 50 tun kávy za cenu 2.400 £ za tunu. Posléze však prodávající dodá pouze 30 tun. Kupující přijme toto menší množství kávy a sníží svoji cenu z původně dohodnutých 120.000 £ na 72.000 £. Alternativně by byl však kupující rovněž oprávněn odmítnout toto vadné plnění co do kvantity a požadovat úhradu ceny (*recovery of the price*) dle čl. 9:307 či žádat náhradu škody dle části 5, ale nemůže použít shora zmiňovaný čl. 9:401. V případě, že je dodáno menší množství zboží, než bylo sjednáno ve smlouvě a toto prodlení v dodání je omluvitelné z důvodu vyšší moci, přičemž tuto překážku nebylo možné v době uzavření smlouvy rozumně očekávat, nebylo možné ji překonat či se jí samé nebo jejím následkům vyhnout (čl. 8:108), nemá toto vliv na právo poškozené strany domáhat se snížení ceny dle čl. 9:401 (*right to reduce price*).

Dle čl. 8:101 prostředek nápravy, který nelze uplatnit v případě omluvitelného neplnění smlouvy, je splnění závazku a finanční náhrada způsobené škody (*claiming performance and damages*).⁽⁵⁶⁾ Podobně je uváděn příklad, kdy prodávající uzavřel kupní smlouvu na prodej dvaceti nemocničních screeningových přístrojů s kupujícím majícím sídlo v Londýně. Následkem zavedení kvót pro vývoz těchto přístrojů byl prodávající schopen dodat pouze patnáct přístrojů. Takovéto prodlení prodávajícího by bylo omluveno dle čl. 8:108 PECL, avšak kupující, pokud se rozhodne pro akceptování dodání menšího množství přístrojů je oprávněn snížit kupní cenu o 25%.

(55) Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law. Part I. and II. The Hague, Kluwer Law International, 2000.

(56) PECL Article 8:101 Remedies Available: (2) Where a party's non-performance is excused under Article 8:108, the aggrieved party may resort to any of the remedies set out in Chapter 9 except claiming performance and damages.

Kupující může snížení ceny provést jak před samotnou platbou, tak i po ní. Dle čl. 9:401 PECL může být kupní cena snížena tím, že kupující odepře její částečné vyplacení či pokud již kupní cenu zaplatil, pak požadovat vrácení částky do výše snížené ceny. Lze mít za to, že snížení ceny je tedy alternativním řešením k náhradě škody a jak již bylo shora uvedeno, není možné, aby kupující souběžně snížil kupní cenu a vedle toho požadoval i náhradu škody za snížené plnění, které je v rozporu s původní smlouvou. Nicméně jiné ztráty zůstávají vymahatelnými či žalovatelnými dle části 5 PECL.⁽⁵⁷⁾

Srovnáme-li s BGB, ten v této souvislosti charakterizuje snížení ceny jako částečné ukončení smlouvy. Ve francouzském právu je snížení ceny (*réfaction*) možné v případech vadného plnění, jinak je snížení ceny omezeno výhradně na obchodní případy jako následek zavedených zvyklostí mezi stranami.

V civilním právu se zásada *actio quanti minoris* aplikuje rovněž i v případech neplnění z omluvitelných důvodů. Ačkoliv *common law* tuto zásadu nezná, v případě, kdy neplnění nelze považovat za omluvitelné, disponuje velice podobnými následky. Stanoví například, že pokud je zboží vadné, uplatní se primárně zásada možnosti požadovat náhradu škody spočívající v rozdílu hodnoty skutečně dodaného zboží a hodnoty zboží, které mělo být dodáno dle smlouvy. Dále pokud je plnění neúplné a cena může být stanovena poměrně, kupující má v takovém případě nakládat se smlouvou jako rozdělenou a platit pouze to, co bylo skutečně dodáno.⁽⁵⁸⁾ SOGA stanoví, že kupující je oprávněn v případě vadného zboží uplatnit své nároky spočívající ve snížení kupní ceny a je oprávněn započítat pohledávky z předmětné transakce se svými závazky.

(57) PECL Section 5 Damages and Interest, Article 9:501: Right to Damages (1) The aggrieved party is entitled to damages for loss caused by the other party's non-performance which is not excused under Article 8:108. (2) The loss for which damages are recoverable includes: a) non-pecuniary loss; and b) future loss which is reasonably likely to occur.

(58) *Dawood v. Heath Ltd.* [1961] 2 Lloyd's Rep. 512 (Q.B.).

Kapitola X.

Dodání předmětu koupě

10.1. Práva a povinnosti ohledně dodání věci v evropských právních úpravách

Mezi obecná práva a povinnosti uplatňující se v každém smluvním vztahu beze sporu patří zejména sama závaznost smluv („pacta sunt servanda“), autonomie vůle, povinnost kooperace k naplnění účelu smlouvy, vzájemné poctivé chování, ochrana dobré víry, respektování zájmu druhé strany a v neposlední řadě též stanovení odpovědnosti za nesplnění převzatého závazku.⁽¹⁾ Při aplikaci principu poctivého chování, resp. poctivosti, v dosavadní české judikatuře spíše absentujícího, je možné hledat inspiraci v evropských právních řádech,⁽²⁾ CESL, případně též v DCFR, PECL či Principech UNIDROIT.⁽³⁾

DCFR ve svých dispozitivních ustanoveních zaktovuje mezi základní práva a povinnosti prodávajícího převod vlastnictví, dodání zboží, převod listin představujících či vztahujících se ke zboží dle smluvních ujednání, zajištění souladu zboží se smlouvou a převzetí dodávky zboží a listin se zbožím souvisejících.⁽⁴⁾

DCFR, čerpající mimo jiné i z PECL, v oblasti úpravy vzájemných práv a povinností stanoví možnost jejich stanovení buď na základě výslovné či tacitní dohody stran, dále na základě právních pravidel či obchodní zvyklostí již zavedených v minulosti mezi stranami. V případě, že je nezbytné rozhodnout o záležitosti ve smlouvě nepředvídané či opomenuté, může ujednání dovodit soud, přičemž bere v potaz zejména povahu a účel smlouvy, okolnosti, za nichž byla smlouva uzavřena a

(1) Peden, E. Good faith in the Performance of Contracts. Chatwoods, LexisNexis Butterworths, 2003. Srov. též Dvořák, J. Nové jevy v oblasti občanského práva. In: Pauknerová, M., Tomášek, M. et al. Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2009.

(2) Např. německý BGB vyjadřuje princip poctivosti jako „Treu und Glauben“ (důvěra a poctivost).

(3) Zde se hovoří o principu poctivosti jako o „good faith and fair dealing“ (dobrá víra a poctivé jednání).

(4) MacQueen, L. H. Práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího. In: Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 21. listopadu a 5. prosince 2008 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Beroun, Eva Rozkotová - IFEC, 2008.

taktéž i požadavek poctivosti. Nicméně jakékoliv ujednání odvozené z těchto základních premis by mělo být pokud možno takové, aby přiznávalo účinek tomu, na čem by se smluvní strany, kdyby na záležitost pamatovaly, dohodly. Zmíněné základní premisy se nepoužijí, pokud strany ponechaly záležitost neupravenou, vědomy si důsledků s tím spojených.

Příkladem německá právní úprava pokládá za rozpor s principem poctivosti situaci, kdy věřitel odmítne splnit dluh ve výši 1000 Eur s tím, že dlužník zaplatil „pouze“ 999 Eur⁽⁵⁾ nebo pokud bylo stranami dohodnuto dodání věci koncem týdne a prodávající ji dodá v neděli po půlnoci.⁽⁶⁾ Český občanský zákoník pak v návaznosti na princip nutnosti jednat v právních vztazích poctivě stanoví jako neméně důležité ustanovení o tom, že zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.

Francouzský Code civil stanoví, že kupující je povinen převzít věc pokud je ve shodě s uzavřenou kupní smlouvou. V případě, že by kupující přesto věc nepřevzal, má prodávající na výběr mezi vymáháním plnění (*exécution forcée*)⁽⁷⁾ či podáním žaloby. Proávající může namítat neplnění povinností kupujícím pouze za předpokladu, že on sám své povinnosti již splnil či je připraven je splnit.⁽⁸⁾ V obchodních vztazích francouzské právo stanoví možnost dohody o tzv. speciálních, omezujících, závazcích (*obligations spéciales*) kupujícího.⁽⁹⁾ Tato možnost pramení ze skutečnosti, že v moderní obchodní praxi je výrobce, resp. prodávající, oprávněn v rozumné míře vykonávat kontrolu kupujícího zejména v případě distribuce zboží, racionalizace a organizace trhu. Uvedená kontrola však nesmí bezdůvodně, nad míru přiměřenou poměrům, omezovat svobodu kupujícího. Výrobce je však v této

(5) Larenz, K. Lehrbuch des Schuldrecht. Band I. Allgemeiner Teil. 14. Auflage. München, C. H. Beck, 1987, s. 131.

(6) Zimmermann, S., Whittaker, R. (eds.) Good faith in European Contract Law. Cambridge, Cambridge University Press, 2000, s. 322.

(7) Exécution forcée: Exécution d'une convention ou d'un jugement imposée au débiteur sur sa personne ou sur ses biens par le ministère d'un officier public compétent, et, au besoin, de la force armée, en observant les formalités prescrites, par la loi.

(8) Fontaine, M. Droit des contrats internationaux. FEC, 1989, s. 323 „Les obligations survivant au contrat qui envisage le sort des stocks et des documents et une obligation de confidentialité“.

(9) Coulombel, P. In: Hamel, J. (eds.) La vente commerciale de marchandise. Paris, Dalloz, 1951, s. 289 – 338.

souvislosti oprávněn omezit kupujícího v případě jeho úmyslu věc dále prodat. Výše zmíněné oprávnění výrobce však nesmí zasahovat do práv konkurence a může se uplatnit jen tehdy, pokud není kupující omezen v užívání věci jak to odpovídá obecným a obchodním zvyklostem. Je tedy přípustné přistoupit k omezení určitých práv spjatých s prodávanou věcí, například omezit jeden nebo více způsobů užívání věci, částečně omezit její převoditelnost, stanovit zákaz vyvézt věc za hranice, popřípadě stanovit i úplný zákaz převodu vlastnického práva, avšak pouze za předpokladu, že toto omezení je omezeno určitým časovým úsekem, pro určité území a v neposlední řadě i ospravedlněno vážným zájmem.

Jak bylo shora již řečeno, výrobce může omezit právo kupujícího věc znovu prodat. Takováto ujednání však nejsou platná, pokud příliš zasahují do svobody hospodářské soutěže či mají za následek, že kupující nemůže realizovat základní užívání věci. Je tak zakázáno omezit určitá práva, která jsou spojena s vlastnictvím věci, například omezení některých užívacích práv, částečné omezení její převoditelnosti například formou omezení vývozu věci nebo úplný zákaz převoditelnosti věci. Takováto omezení by byla možná pouze v případě, že se vztahují k přesně určené době, v určitém prostoru a jsou odůvodněna vážnými důvody.⁽¹⁰⁾

Na druhou stranu však není možné, aby kupující byl zbaven základních práv spojených s užíváním věci tím, že veškeré její užívání bude podléhat schválení prodávajícím. Případá však v úvahu sjednat povinnost kupujícího platit prodávajícímu pravidelné splátky v případě postupného užívání (*usage successif*) kupované věci, neboť v takovém ustanovení lze spatřovat dovolenou úpravu kupní ceny.⁽¹¹⁾ Code Civil nepřipouští omezení, které by bylo v rozporu se svobodným určením kupní ceny v případě dalšího prodeje věci s výjimkou situací, které výslovně stanoví vyhlášky

(10) 1er ex.: Cass. civ. 3e, 18 mars 1987, Bull. civ. III. no. 59. Francouzský kasační soud rozhodl, že ustanovení kupní smlouvy týkající se stavebního pozemku, které bez časového omezení zakazuje kupujícímu výkon určité obchodní činnosti, v tomto případě prodej pohonných hmot pro automobily, je neplatné. V obdobném případě pak prohlásil za neplatné i ustanovení kupní smlouvy, kterou výrobce prodal desku jedné rádiové společnosti s tím, že každé její veřejné šíření bude podléhat souhlasu tohoto výrobce, resp. prodávajícího.

(11) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Paris, Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

francouzských ministerstev. Evropské právní úpravy sledují obecné tendence upřednostnění dispozitivních ustanovení před kogentními a výklad smluv vždy spíše ve prospěch dohody stran.⁽¹²⁾

Podobně jako v českém právu, i v jiných právních úpravách může smlouva stanovit i další povinnosti kupujícího nad rámec zákona. Smluvní strany mimojiné mohou podřídít svůj smluvní vztah CESL, nicméně musí tak být učiněno výslovně, jinak by jeho aplikace byla vyloučena, na čemž nic nemění ani stanovení přednostní aplikace vlastních ustanovení ve smlouvě.

Za povinnosti prodávajícího pokládá CESL zejména (čl. 91) převedení vlastnického práva ke zboží a jeho dodání, zajištění shody zboží se smlouvou a v neposlední řadě i dodání dokumentů zastupujících zboží nebo se k němu vztahujících. Mezi vedlejší povinnosti prodávajícího pak patří informační povinnost (čl. 24) a dále povinnosti vyplývající ze samotného smluvního ujednání. Bohužel CESL se zmiňuje pouze okrajově o poučovací, varovací a ochranné povinnosti (čl. 29 a čl. 149).⁽¹³⁾ Pokud smluvní strany mají možnost zvolit si celý soubor pravidel CESL, jako dokument, jimž se bude jejich vztah řídit komplexně, pak by dle některých právních názorů nemělo nic bránit ani tomu, aby svůj vztah podřídily pouze některým jeho ustanovením.⁽¹⁴⁾

Občanský zákoník z roku 2012 obsahuje ohledně povinností prodávajícího úpravu téměř shodnou s CESL, když mezi základní povinnosti řadí odevzdání věci a umožnění nabýt řádně vlastnické právo k věci kupujícím, v souladu se smluvními ujednáními ve stanoveném množství, jakosti a provedení, včetně odevzdání dokladů vztahujících se k věci a možnost s věcí nakládat v místě plnění, o čemž musí být kupující včas vyrozuměn (§ 2079 a § 2087).

(12) Hesselink, M. W. Non-Mandatory Rules in European Contract Law. European Review of Contract Law, 2005.

(13) Remien, O. Verpflichtungen des Verkäufers nach EU-Kaufrecht. In: Schmidt-Kessel, M. Ein einheitliches europäisches Kaufrecht. Eine Analyse des Vorschlags der Kommission. München, Sellier, 2012, s. 310.

(14) Pauknerová, M. Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu: Vídeňská úmluva OSN, Nařízení Řím I a Společné evropské právo kupní smlouvy. Obchodněprávní revue, 2012, č. 6

Povinnosti kupujícího dle CESL můžeme rozlišit na ty, které jsou v něm výslovně obsaženy a převzaty dohodou stran v totožném či v přípustném rozsahu modifikované a na takové, které v CESL výslovně zmíněny nejsou, ale které jsou určeny sekundárními právními normami, například CISG či právními řády členských států, případně taková ustanovení, která vznikla výhradně dohodou stran.

Ve francouzském Code civil rozlišujeme dvě hlavní kategorie povinností prodávajícího, a to povinnosti obecného charakteru (*obligations générales*) nevztahující se výhradně ke kupní smlouvě, ale společné všem smlouvám, a dále povinnosti speciální (*obligations spéciales*) spojené výhradně s kupní smlouvou, mezi které náleží zejména povinnost dodat zboží ve shodě se smlouvou (*délivrance conforme*) a poskytnutí náležitých zákonných záruk (*garanties légales*).

Mezi obecné smluvní povinnosti náleží povinnost dobré víry (*bonne foi*) spočívající zejména v povinnosti „hovořit“ (*devoir de parler*) a povinnosti loajality (*devoir de loyauté*). „Devoir de parler“ ve francouzské doktríně zahrnuje trojici povinností když rozlišuje, byť vlastně pouze lingvisticky, předsmuvní povinnost informovat druhou stranu (*obligation précontractuelle de renseignement*), smluvní povinnost informovat a radit (*obligation contractuelle d'information et de conseil*). Má se za to, že prodávající plní svoji informační povinnost pokud kupujícímu poskytne náležité podrobné informace o předmětu koupě.

Samotná smluvní povinnost informovat a radit je již pokládána za akcesorickou, která je určitým prodloužením zmíněné předsmuvní informační povinnosti a jejíž splnění nastane v případě, že se smluvní strany dohodly na uzavření smlouvy.⁽¹⁵⁾ Porušení povinnosti informovat a radit by bylo pokládáno za neplnění smluvních povinností spočívajících v zamlčení nebo poskytnutí neúplných informací. Jedná se vlastně o odpovědnost za výsledek, tj. dodat samotnou informaci a nikoliv udělat vše pro to, aby tato informace byla dodána. Soudní rozhodování v této oblasti potvrzuje, že výrobce, resp. prodávající, je povinen informovat svoji klientelu o nevýhodách (*inconvenients*), kontraindikacích (*contre-indications*), omezeních

(15) Le Tourneau, P. Le contrat de vente. Paris, Dalloz, Connaissance du droit, 2005.

(*limites*) a rizicích (*risques*) prodávaného zboží, a to včetně technických a právních aspektů.

10.2. Místo, způsob a doba dodání zboží

Termín dodání zboží zahrnuje plnění závazku prodávajícím spočívajícím v poskytnutí věci, jenž je předmětem kupní smlouvy, kupujícímu, a to nejrozličnějšími způsoby uplatňovanými ať již v občanskoprávních či v obchodněprávních vztazích. Záleží především na smluvních stranách, jak si způsob a místo plnění určí v kupní smlouvě. Vzhledem k tomu, že se jedná o věcné plnění, uplatní se princip odnosného dluhu, avšak pouze v případě, že ze smlouvy, případně zákona, nevyplývá něco jiného.

Občanský zákoník stanoví, že věc se považuje za odevzdanou, pokud prodávající věc fakticky odevzdá, včetně případných dokladů k věci se vztahujících, čímž kupujícímu umožní nabytí vlastnického práva. Pokud je dle znění smlouvy prodávající povinen věc odeslat, považuje se věc za odevzdanou kupujícímu předáním prvním dopravci k přepravě, a to na adresu uvedenou ve smlouvě nebo případně sdělenou kupujícím dle smluvního ujednání později. Kupující je oprávněn vůči dopravci následně uplatnit práva plynoucí z přepravní smlouvy.⁽¹⁶⁾

V případě, že má být předmět smlouvy prodávajícím odeslán, nastanou účinky odevzdání věci kupujícímu rovněž předáním dopravci. Za odeslání se považuje, pokud prodávající zásilku řádně individualizuje a označí jako zásilku určenou kupujícímu. V případě, že by takto zásilka označena nebyla, pak účinky odevzdání nastanou pouze za předpokladu, že prodávající bez zbytečného odkladu oznámil kupujícímu, že věc odeslal a v oznámení tuto věc i dostatečně určil. V opačném případě je věc považována za odevzdanou kupujícímu až při jejím předání dopravcem.⁽¹⁷⁾

Místo dodání (§ 1954 a násl.) může být dle současného občanského zákoníku sjednat buď přímo ve smlouvě či může vyplývat z povahy či účelu závazku. Je-li

(16) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

(17) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

prodávající povinen věc rovněž odeslat kupujícímu, místem plnění je místo předání prvnímu dopravci, kde se prodávající svého závazku i zbavuje (§ 2090). V případě, že kupující je spotřebitelem, lze pravidlo zbavení se svého závazku předáním prvnímu dopravci aplikovat pouze tehdy, pokud dopravce byl stanoven kupujícím, aniž by mu jej prodávající sám nabídnul. V opačném případě je věc pokládána za odevzdanou kupujícímu až při jejím předání dopravcem. Místo plnění může být určeno v závislosti na tom, zda se jedná o plnění peněžitě či nepeněžitě, a zde nacházíme obdobné řešení jako v obchodním zákoníku (§ 366 až § 368). U peněžitého dluhu je místem plnění bydliště či sídlo věřitele, u dluhu nepeněžitého se jedná o bydliště či sídlo dlužníka.

V CESL je určení místa dodání vázáno na samotný účel plnění, případně na skutečnost, zda je kupující spotřebitelem. I v této souvislosti CESL akcentuje autonomii vůle. Z toho důvodu je pro určení místa dodání stěžejní dohoda smluvních stran, případně lze místo dodání stanovit s ohledem na povahu předmětu koupě, případně na další okolnosti smlouvy. Pokud není vhodné aplikovat žádné z předešlých kritérií, je třeba místo dodání určit v závislosti na celkové povaze smlouvy. V případě, že je kupujícím osoba v postavení spotřebitele a smlouva současně obsahuje i závazek prodávajícího k dovozu zboží spotřebiteli, je místem dodání u takových smluv, a to včetně smluv uzavřených mimo obchodní prostory nebo pomocí prostředků komunikace na dálku, místo bydliště spotřebitele v době uzavření smlouvy (čl. 93).(18)

U prodávajícího, jenž disponuje více místy k podnikání, je pak místem dodání takové místo podnikání, které má nejbližší vztah k povinnosti dodat a prodávající svůj závazek v takovém případě splní v okamžiku dání zboží k dispozici kupujícímu v tomto místě. Pokud kupní smlouva uzavírána se spotřebitelem neobsahuje závazek prodávajícího k dodání zboží nebo smlouva není uzavírána mezi obchodníkem a spotřebitelem, určuje se místo dodání v závislosti na tom, zda taková kupní smlouva zahrnuje i dopravu zboží.

(18) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

V případě, že smluvní stranou není spotřebitel, je místem dodání místo předání prvnímu dopravci a v případě smlouvy uzavírané se spotřebitelem, aniž by došlo ke sjednání přepravy, je místem dodání místo podnikání prodávajícího v době uzavření smlouvy (čl. 93 odst. 1 CESL).

Občanský zákoník z roku 2012 je inspirován obchodním zákoníkem z roku 1991, který uvedenou problematiku upravoval obdobným způsobem. Obchodní zákoník, podobně jako je tomu u CISG, termín dodání zboží obecně nedefinoval, ale stanovil podmínky pro platné dodání při různých způsobech plnění závazku prodávajícím. Na základě obchodního zákoníku platilo, že v případě bylo-li zboží předáno k přepravě v souladu se smlouvou, současně s tím přešlo na kupujícího i nebezpečí škody na věci.⁽¹⁹⁾ Povinností prodávajícího bylo zabezpečit, aby kupující byl případně schopen uplatnit vůči dopravci práva z přepravní smlouvy.

V případě, že smlouva určuje konkrétní místo plnění, je závazek prodávajícího splněn předáním dopravci v tomto místě, například tam, kde má prodávající provozovnu nebo sklad, případně se může jednat o místo, do kterého musí prodávající zboží na svůj náklad a nebezpečí teprve přepravit a následně z tohoto místa pokračuje další přeprava, kterou může být opět povinen zajistit prodávající. V případě, že je tedy za místo plnění z kupní smlouvy určeno jiné místo, např. místo prvotní expedice či skladování zboží, přeprava se dělí na dvě části. V případě přepravy do sjednaného místa plnění probíhá přeprava na riziko prodávajícího, který též nese nebezpečí škody. V momentě, kdy prodávající předá zboží přepravci v určeném místě plnění, přechází nebezpečí škody na kupujícího a riziko škody nese kupující, nicméně fakticky za škodu odpovídá dopravce.

Pokud v kupní smlouvě není stanoveno, že prodávající je povinen zboží odeslat, odebírá si kupující u prodávajícího zboží sám a sám si také zajišťuje jeho případnou přepravu, buď vlastní dopravou či prostřednictvím dopravce. Aby mohl být závazek prodávajícího pokládán za splněný, není rozhodné fyzické převzetí zboží kupujícím, ale povinnost prodávajícího je splněna tím, že kupujícímu bylo

(19) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C. H. Beck, 2006.

umožněno se zbožím nakládat v místě a za podmínek dohodnutých v kupní smlouvě.

Pojem dodání předmětu kupní smlouvy vymezoval také občanský zákoník z roku 1964. Zatímco dle obchodního zákoníku byl prodávající povinen zboží dodat, dle občanského zákoníku byl prodávající povinen předmět koupě odevzdat. Občanský zákoník z roku 1964 tak vyžadoval určitý právní úkon ze strany kupujícího, jímž věc převzal, byť třeba symbolicky. Bez tohoto převzetí kupujícím nedošlo k odevzdání předmětu koupě a tudíž ani ke splnění závazku prodávajícím.⁽²⁰⁾

Dodání zboží dle obchodního zákoníku lze vykládat tak, že kupující po splatnosti závazku prodávajícího získal možnost nakládat se zbožím ve stanoveném místě bez ohledu na to, byla-li tato možnost kupujícím skutečně využita. S dodáním zboží nebyl automaticky spojen přechod vlastnického práva ke zboží ani přechod nebezpečí škody na zboží. Podstatné bylo, zda prodávající včas a řádně splnil svůj závazek, tj. zda zboží nedisponovalo faktickými či právními vadami. Za právní vady zboží lze pokládat neumožnění nabýt vlastnického práva k dodanému zboží či zatíženost zboží právy třetí osoby, a to bez souhlasu kupujícího.⁽²¹⁾

Jak již bylo výše uvedeno, taktéž CESL upravuje dodání zboží (čl. 94) dle toho, zda smlouva sama obsahuje vlastní úpravu, zda je smluvní stranou spotřebitel a zda smlouva zahrnuje i zajištění dopravy zboží. Tehdy je zboží pokládáno za řádně dodané pokud prodávající převede fyzickou dispozici se zbožím nebo kontrolu nad ním prvnímu dopravci, případně zpřístupní zboží či doklady k němu se vztahující, např. náložní list, pokud bylo sjednáno, že pouhé předání dokladů kupujícímu se pokládá za postačující.

V případě kupní smlouvy uzavřené se spotřebitelem je místem dodání bydliště spotřebitele v době uzavření kupní smlouvy, případně nejbližší místo, kde je možné předat zboží prvnímu dopravci. Obdobně jako občanský zákoník, tak i CESL, hovoří o povinnosti obstarání přepravy zboží pouze tehdy, pokud se k tomu prodávající

(20) Kopáč, L. Dodání zboží podle obchodního zákoníku. Právní rádce, 1993, č. 6, s. 12.

(21) Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Díl IV. Praha, Polygon, 2002.

zavázal; (22) pak je povinností prodávajícího uzavřít smlouvu o zajištění dopravy obvyklými dopravními prostředky dle konkrétního případu. Není-li zboží označené, je prodávající povinen poskytnout kupujícímu nákladní list a na žádost kupujícího poskytnout informace o pojištění zboží, pokud již kupní smlouva nezakotvuje závazek prodávajícího k pojištění zboží. V případě přepravy zboží má prodávající povinnost zboží pojistit proti rizikům vyplývajícím z přepravy pouze tehdy, pokud tak stanoví kupní smlouva nebo pokud o to kupující následně požádá. V případě, že smlouva nestanoví jinak, sjednává pojištění prodávající na účet kupujícího.

Za místo plnění se obvykle považuje místo podnikání prodávajícího či kupujícího. Pokud v čase po uzavření smlouvy dojde ke změně místa podnikání či bydliště, za místo plnění je stále považováno původní místo v době uzavření smlouvy. Zvolí-li strana změnu místa plnění závazku na nové místo, v souladu s dobrými mravy je stanoveno, že by takováto změna měla být umožněna s výjimkou případů, kdy by taková změna plnění závazku znamenala pro druhou smluvní stranu nepřiměřené obtíže, případně pokud smluvní strana, která změnila místo plnění závazku, tuto skutečnost neoznámila druhé smluvní straně v přiměřené lhůtě.

Pokud změnou místa plnění dojde i ke zvýšení nákladů, je toto zvýšení povinná nést smluvní strana, která místo plnění změnila; obdobně by byla řešena i situace, kdy by následkem změny místa plnění došlo ke zřetelnému zvýšení nebezpečí pro přepravu věci. Doba dodání zboží je stanovena podpůrně dle zákona a počítá se ode dne účinnosti uzavřené smlouvy, pokud není v kupní smlouvě sjednáno odlišně. Obchodní zákoník z roku 1991 dispozitivním způsobem stanovil povinnost prodávajícího, aniž by byl kupujícím vyzván, dodat zboží v přiměřené lhůtě, s ohledem na povahu zboží a místo dodání. Přiměřená dodací lhůta má být stanovena ve prospěch prodávajícího tak, aby měl možnost zboží nachystat k řádnému dodání. Doba plnění může být s ohledem na konkrétní okolnosti dohodnuta až po samotném uzavření kupní smlouvy. Část teorie, na základě úprav v obchodním zákoníku, došla k názoru, že kupní smlouva nevznikne, pokud smluvní strany dohodou neurčily lhůtu pro dodání a sama smlouva nestanoví, že absence

(22) Čl. 96 CESL.

takové dohody o dodací lhůtě nemá na její platnost vliv; pak by se uplatnila zákonná dodací lhůta.⁽²³⁾ Smlouva může též zakotvit, že nepodaří-li se dodatečně dohodnout smluvními stranami dodací lhůtu, je tak oprávněna učinit pověřená osoba, případně jedna ze smluvních stran. Není ani vyloučeno, aby smlouva stanovila oprávnění prodávajícího v přiměřené lhůtě určit den či lhůtu dodání a v případě, že tak neučiní, je kupující oprávněn o určení doby dodání požádat soud.⁽²⁴⁾

Občanský zákoník z roku 1964 stanovil, že není-li dohodnuto jinak, a není-li to neobvyklé vzhledem k povaze závazku, jsou strany povinny plnit bez zbytečného odkladu. Prodávající je oprávněn odevzdání předmětu koupě odepřít, nezaplatí-li kupující kupní cenu včas. Odesílá-li se předmět koupě na místo plnění nebo určení, není kupující povinen zaplatit cenu, dokud nemá možnost si předmět koupě prohlédnout. Z uvedeného plyne, že v případě, kdy jsou smluvní strany povinny plnit bez zbytečného odkladu, má kupující v tomto případě zaplatit prodávajícímu ihned při řádném odevzdání a převzetí věci. V takovém případě lze hovořit o koupi věci za hotové.

Po převzetí zboží lze na základě rozvazovací podmínky dovodit, že zboží bylo schváleno za předpokladu, že nebylo ve zkušební době odmítnuto. Byla-li splatnost kupní ceny dohodnuta k určitému datu bez vázanosti na současné splnění povinnosti prodávajícího předat předmět koupě, mohl se prodávající domáhat zaplacení kupní ceny bez ohledu na to, zda on sám již dříve splnil svůj závazek. Nebyla-li dohodnuta doba dodání zboží, byl prodávající povinen bez vyzvání kupujícího dodat zboží ve lhůtě přiměřené s přihlédnutím k povaze zboží a místu dodání.

(23) Kopáč, L. op. cit. subj. 20.

Viz. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Odo 849/2006, ze dne 6. prosince 2007, ve věci dohody o době dodání zboží stanovil, že dohoda o době dodání zboží není podstatnou částí kupní smlouvy. Kupní smlouva může platně vzniknout i bez tohoto ujednání s tím, že „pokud následkem omylu vpsaní v uzavřené kupní smlouvě doba plnění z kupní smlouvy předcházela datu uzavření samotné kupní smlouvy nelze takovouto smlouvu považovat v celém rozsahu za neplatnou navzdory tomu, že kupní smlouva obsahující dohodu o již prošlé době dodání zboží je neplatným právním úkonem dle § 37 odst. 2. obč. zák. neboť jejím předmětem je plnění nemožné. Ujednání o termínu dodávky je však možné oddělit od ostatního obsahu smlouvy dle ustanovení § 41 občanského zákoníku.“

(24) Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. srpna 2000, sp. zn. 25 Cdo 2169/99.

Důvod neplatnosti by se tak vztahoval pouze na tu část právního jednání, tj. dohodu o době dodání zboží, kterou je možné oddělit od zbývajících obsahu smlouvy. Občanský zákoník z roku 2012 ohledně doby dodání stanoví obvyklou úpravu o povinnosti řádného a včasného plnění (§ 1908 odst. 2). Pokud je doba plnění sjednána dohodou stran, je dlužník povinen plnit v uvedeném času, aniž by bylo potřeba další výzvy ze strany věřitele (§ 1958 a násl.). V případě, že není doba plnění sjednána smluvně, je věřitel oprávněn požadovat plnění ihned, resp. do pěti dnů, a dlužník je povinen bez zbytečného odkladu takto plnit. Ačkoliv občanský zákoník definuje pojmy související s dobou plnění, i zde se mohou uplatnit odlišné, mezi stranami již zavedené, zvyklosti či praxe. Případně je doba plnění ponechána na vůli dlužníka a neurčí-li ji on v přiměřené lhůtě, určí ji soud dle konkrétních okolností. Novou úpravou je na rozdíl od minulosti stanovení doby plnění ve prospěch obou smluvních stran či alespoň jedné z nich, od čehož se pak odvíjí možnost předčasného plnění (§ 1961 a § 1962).⁽²⁵⁾

Taktéž i PECL zaměřuje svoji pozornost na úpravu problematiky dodání zboží a určení místa plnění. Dle těchto principů nese prodávající náklady a riziko nebezpečí škody na zboží až do doby, kdy bude zboží v dispozici kupujícího v dohodnutém či stanoveném místě plnění. Kupující by porušil smlouvu v případě, že by nebyl schopen předmět smlouvy včas převzít, například proto, že se zmýlil v místě plnění. Za závažné porušení smlouvy je pokládáno i takové jednání, které vede ke zpochybnění věrohodnosti druhé strany, například tím, že porušení smlouvy bylo způsobeno úmyslně a dává poškozené straně možnost důvodně se obávat dalšího porušování smlouvy ze strany smluvního partnera v budoucnu.

Při určení místa plnění závazku rozlišuje PECL mezi plněním peněžitým a nepeněžitým. Pokud se jedná o závazek peněžitě povahy a místo plnění není určeno ve smlouvě či není na základě smlouvy určitelné platí, že místem plnění je místo podnikání věřitele, tj. v tomto případě prodávajícího. PECL stanoví zásadu, že dlužník musí vyhledat věřitele, avšak má právo výběru jakou formou peněžitě plnění předá či zašle věřiteli.

(25) Selucká, M. a kol. op. cit. subj. 17.

Vzhledem ke skutečnosti, že dlužník nese nebezpečí vzniku škody, není věřitel oprávněn jakkoliv zasahovat do dlužníkem zvoleného způsobu převodu peněz. Pokud se jedná o plnění nepeněžitého závazku, pak místem plnění závazku je místo podnikání dlužníka, tj. prodávajícího.

Místem podnikání je míněno stálé nebo pravidelné místo, ve kterém dochází k podnikatelské činnosti. Za místo podnikání není možné považovat pouze dočasné místo v době vyjednávání podmínek o kupní smlouvě. V této souvislosti zmiňuje teorie případ, kdy prodávající z Francie zamýšlel začít obchodovat v Německu a pronajal si prodejní prostory v německém hotelu na jeden týden. Z těchto prostorů vyřizoval objednávky kupujících, avšak po týdnu byly tyto prodejní prostory uzavřeny. Tuto skutečnost nelze posuzovat tak, že prodávající měl někdy místo podnikání v Bonnu.(26)

Taktéž může v praxi existovat více míst podnikání a tehdy se za relevantní považuje místo, které má s uzavřenou kupní smlouvou a jejím plněním nejtěsnější vztah s přihlédnutím ke známým či zamýšleným okolnostem v době uzavření smlouvy. Vedle toho bývá zmiňováno i tzv. obvyklé bydliště (*habitual residence*), které je však pojmem spíše faktickým než právním a bere se v úvahu tehdy, pokud místo podnikání neexistuje. Fyzická osoba může mít svoje obvyklé místo podnikání v místě kde bydlí bez ohledu na to, zda má v dané zemi povolení k pobytu či zda občas na určité období přesídlí jinam za předpokladu, že poté se opět na původní místo vrátí.(27)

Na určení místa podnikání mohou však mít vliv i obchodní zvyklosti a praktiky již zavedené mezi smluvními stranami. Principy výslovně hovoří o tom, že smluvní strany jsou vázány jakýmkoliv zvyklostmi na kterých se dohodly či které mezi sebou praxí ustanovily. Vedle toho jsou strany taktéž vázány zvyklostmi, které by byly pokládány za obecně aplikovatelné osobami ve stejné situaci s výjimkou případů ve kterých by jejich aplikace byla pokládána za nepřiměřenou.

(26) Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law. Part I. and II. The Hague, Kluwer Law International, 2000.

(27) Rozhodnutí 72 Evropské rady (Council of Europe) z 18. ledna 1972.

Dle DCFR splní prodávající svůj závazek ohledně dodání zboží tím, že zboží poskytne kupujícímu. Pokud je předmětem smlouvy dodání dokumentů představující převáděné zboží, je postačující dát do dispozice kupujícího tyto dokumenty.

V případě, že kupní smlouva zahrnuje i povinnost přepravy zboží přepravcem či několika přepravci, pak DCFR stanoví, že prodávající svoji povinnost splní předáním zboží prvnímu přepravci a předáním všech dokumentů nezbytných k tomu, aby byl kupující oprávněn zboží od příslušného dopravce převzít. Nesplnění povinnosti dodat zboží ve stanoveném čase může být důvodem k tomu, aby kupující požadoval vrácení všech již zaplacených částek prodávajícímu, a to do sedmi dnů od původně stanoveného data dodání. Sankce ohledně vrácení již zaplacené kupní ceny nebo její části se zřejmě neuplatní, pokud se bude jednat o nepatrné prodlení ze strany prodávajícího.⁽²⁸⁾

Vzhledem ke skutečnosti, že CISG je aplikována v celé řadě států i mimo Evropskou unie, je třeba zmínit, že ne ve všech jurisdikcích budou výklady těchto ustanovení chápány stejně. V této souvislosti je možné zmínit článek 42 CISG stanovící povinnost prodávajícího „dodat zboží, které není omezeno žádným právem nebo nárokem třetí osoby založeném na průmyslovém nebo jiném duševním vlastnictví, o němž v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět, jestliže takové právo nebo nárok se zakládá na průmyslovém nebo jiném duševním vlastnictví.“ Toto ustanovení se dozajista vztahuje na patenty, ochranné známky, průmyslové vzory, označení původu a autorská práva. Jednotnost výkladu v jednotlivých státech však již postrádá, zda je možné pod toto ustanovení podřadit i práva chráněná nekalosoutěžními normami.

V německých zemích je zmíněné ustanovení aplikováno i na nekalosoutěžní jednání a vzhledem k blízkosti právních kultur lze mít za to, že podobný přístup zaujímá i česká doktrína. Podobně je tomu u pojmu „nárok“ též chápaném odlišně v právu zemích evropských a angloamerických.

(28) Stuyck, J. Ustanovení o prodeji spotřebního zboží v Návrhu směrnice o právech spotřebitelů. In Tichý, L., Večl, T. Vývoj evropského spotřebitelského práva. K návrhu směrnice o právech spotřebitele. Univerzita Karlova v Praze, 2009.

Nahlédneme-li do německé judikatury vyžaduje se potvrzení existence nároku pravomocným rozhodnutím soudu. V angloamerické právní kultuře je však k existenci nároku z porušené smlouvy postačující již samotné prohlášení strany zpochybňující významným způsobem určité právo.⁽²⁹⁾ Termín „věděl nebo nemohl vědět“ je opět právní doktrínou i judikaturou konkretizován jako minimální povinnost prodávajícího, nevztahuje se však na kupujícího. Prakticky lze vědomost před uzavřením smlouvy nabýt rešerší v oficiálních registrech práv duševního a průmyslového vlastnictví, není však již třeba bádat v soukromých registrech příkladmo uměleckých či starožitných děl.

CISG mimojiné stanoví, že dojde-li k porušení povinnosti prodávajícího dodat zboží neomezené právem nebo nárokem třetí osoby z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, prodávající není povinen k náhradě újmy (čl. 42 odst. 2 a čl. 43), pokud v době uzavření smlouvy kupující věděl nebo nemohl nevědět o tomto právu nebo nároku či právo na tento nárok vyplývá z toho, že prodávající postupoval v souladu s technickými výkresy, vzorci, návrhy nebo jinými podklady opatřené mu kupujícím a taktéž pokud kupující nepodal prodávajícímu zprávu, která by určila povahu práva nebo nároku třetí osoby v přiměřené době poté, kdy se dozvěděl nebo se měl dozvědět o tomto právu nebo nároku.

V německém právu je to dlužníkovo místo podnikání, které je z důvodu působnosti soudu a místní soudní příslušnosti místem plnění závazku. Nicméně kupující je odpovědný za převod peněz a nese tak veškeré náklady i riziko ztráty finančních prostředků během jejich převodu. Pokud však kupující převádí tyto finanční prostředky včas, pak prodávající musí strpět veškeré ztráty způsobené prodlením v průběhu přepravy peněz. Francouzské právo hovoří o dodání věci jako transportu prodávané věci do dispozice a do vlastnictví, resp. držby, kupujícího. Kupující je v případě potřeby oprávněn domáhat se dodání zboží pod hrozbou donucení.⁽³⁰⁾

(29) Article 2 - Sales, § 2-312 odst. 3 Warranty of Title and against Infringement; Buyer's Obligation Against Infringement, Uniform Commercial Code „Unless otherwise agreed a seller who is a merchant regularly dealing in goods of the kind warrants that the goods shall be delivered free of the rightful claim of any third person by way of infringement or the like but a buyer who furnishes specifications to the seller must hold the seller harmless against any such claim which arises out of compliance with the specification.“

(30) Cass. com. (arrêt de la chambre commerciale et financière de la Cour de cassation), 17. juillet 1990, JCP E 1990.I.20436.

Code civil mimojiné rozeznává prodej z ruky do ruky (*ventes sur place*), kdy k dodání věci, resp. zboží, dochází již jejím předáním, obvykle se tak děje v rámci maloobchodního prodeje, kdy předmět prodeje je dán do dispozice kupujícího bez toho, že by mu byl oficiálně dodán. Může se jednat též o symbolické předání například klíčů k prodávané věci. Klíče jsou v takovém případě symbolem vlastnictví věci a dochází tak ke svěření moci nad věcí a dispozice s ní.

Prodej na dálku (*ventes à distance*) se uplatňuje zejména v mezinárodním, ale i vnitrostátním, obchodě, kdy k dodání zboží dochází formou námořní, letecké, železniční, říční či silniční přepravy. V takovém případě je dodání dokončeno předáním věci dopravci. V principu není povinností prodávajícího transport zajistit a nechat zboží dodat do dispozice kupujícího. Dodání, resp. přeprava, probíhá na nebezpečí kupujícího a závazek prodávajícího se omezuje na umožnění kupujícího zboží přijmout. Tato pravidla jsou však dispozitivního charakteru a mohou být modifikována smlouvou samou.⁽³¹⁾

I francouzské právo standardně rozeznává dodání hmotné věci individuálně určené a věci určené druhově. V případě individuálně určené věci musí být dodána věc identická s popsáním předmětem smlouvy a prodávající není oprávněn bez souhlasu kupujícího takto popsanou věc nahradit věcí jinou. V tomto smyslu je třeba věnovat velkou pozornost důkladnému popisu prodávané věci. V případě věci druhově určené je třeba, aby dodávaná věc odpovídala svým původem, značkou, typem, charakteristikou, kvantitou a kvalitou požadavkům daným smlouvou.

Povinnost dodání věci zahrnuje rovněž příslušenství věci, která je určena k soustavnému užívání s prodávanou věcí, avšak i zde se jedná o ustanovení dispozitivní. Za příslušenství věci se považuje především příslušenství přirozené, jakým je například ovoce či příslušenství nezbytné pro nakládání s věcí. V obchodní praxi se příslušenstvím může nazývat i obal věci či jiná obalová úprava v rámci prodeje, která se stane vlastnictvím kupujícího. Je však možné, aby se obal předmětem prodeje nestal a smlouva zakotvuje slib kupujícího k jeho zpětnému prodeji prodávajícímu.

(31) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. op. cit. subj. 11.

Pokud prodávající nese odpovědnost za řádný obal zboží, pak se stává rovněž odpovědným za všechny škody způsobené na dodávané věci případným vadným obalem, pokud nebyla uzavřena dohoda o zproštění odpovědnosti v případě nesprávného zabalení. Často musí být spolu s věcí dodány i informace potřebné pro nakládání s věcí, jedná se například v případně nemovitých věcí o tzv. *certificat d'urbanisme*, vlastnický list (*titres de propriété*) aj.⁽³²⁾ V případě prodeje movitých věcí se může jednat o hygienická potvrzení, daňové, celní či jiné správní prohlášení, případně rodokmen zvířete; pro prodej automobilu je pak důležitým dokumentem technická karta vozidla (*carte grise*), případně osvědčení o technické kontrole vozidla staršího pěti let.

(32) Certificat d'urbanisme: certificat délivré par le chef du service départemental de la construction et indiquant à l'occasion et en vue d'une mutation immobilière les projets d'urbanisme susceptibles d'intéresser l'immeuble.

10.3. Soulad zboží se smlouvou

Současný občanský zákoník (§ 2095) stanoví, že prodávající odevzdá kupujícímu předmět koupě v ujednaném množství, jakosti a provedení. Pokud mezi smluvními stranami nedošlo k ujednání o jakosti a provedení, pak je prodávající povinen poskytnout takovou jakost a provedení, která je vhodná pro účel užívání vyplývající ze smlouvy a pokud takový účel užívání není ze smlouvy zřejmý, pak k obvyklému účelu užívání.

Pro určení jakosti nebo provedení dle smluveného vzorku nebo předlohy musí věc jakostí či provedením odpovídat vzorku nebo předloze. Liší-li se jakost nebo provedení určené ve smlouvě se samotným vzorkem nebo předlohou, pak je rozhodující ustanovení smlouvy. Pokud smlouva a vzorek určí jakost nebo provedení věci rozdílně, nikoliv však rozporně, musí věc odpovídat současně jak smlouvě, tak i vzorku či předloze. Současný občanský zákoník tak přebírá téměř doslova znění obchodního zákoníku z roku 1991 pojednávající o problematice množství, jakosti, provedení a obalu v tomto případě však nikoliv věci, ale v důsledku obchodněprávních vztahů, zboží.⁽³³⁾

Z praktického hlediska je vhodné zabezpečit odpovídajícím způsobem uložení vzorku tak, aby bylo možné zajistit jeho porovnání, rovněž tak je třeba zabezpečit identifikaci tohoto původního vzorku po dobu, po kterou lze uplatnit nároky z vadného plnění. V případě, že věc má odpovídat kumulativně jak smluvnímu ujednání, tak i vzorku, přičemž ve skutečnosti není mezi popisem a vzorkem úplný soulad, je stanovena přednost smluvních ujednání, ovšem pouze v případě, že smlouva sama takový rozpor neřeší.

Občanský zákoník z roku 1964 se shodou s kupní smlouvou zabýval v § 616 a násl., a to ve znění účinném od 1. ledna 2003 na základě kompatibility se Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 199/44/ES, o určitých aspektech prodeje

(33) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

spotřebního zboží a záruk za spotřební zboží, jejímž účelem bylo další posílení ochrany spotřebitele v rámci vnitřního trhu členských států Evropské unie. Dle těchto ustanovení je věc ve shodě s kupní smlouvou pokud její jakost a užitné vlastnosti odpovídají obsahu kupní smlouvy, popřípadě popisu prodávajícího, výrobce, obchodního zástupce či dovozce, popřípadě tomu jakou jakost a užitné vlastnosti lze důvodně očekávat na základě reklamy těchto osob, popřípadě jaká jakost a užitné vlastnosti musí být odpovídající pro věc určitého druhu. Pokud není jakost určena tímto způsobem, pak platí v případě věcí určených druhově, že zboží musí být průměrné, tj. střední, jakosti.⁽³⁴⁾

Pokud zákon hovoří o ujednaném provedení či jakosti, pak tím nemusí být míněno toliko výslovné ustanovení ve smlouvě, ale rovněž je možné odkázat na technickou normu, výkres, vzorek apod. Osoby se sídlem či místem podnikání v České republice mají za povinnost řídit se právními předpisy o jakosti přípustné k užívání. Takovým právním předpisem je například zákon o technických požadavcích na výrobky,⁽³⁵⁾ o obecné bezpečnosti výrobků, předpisy upravující ochranu zdraví, životního prostředí, protipožární ochranu a též předpisy upravující zajištění bezpečného užívání vyráběného a dováženého zboží. V případě, že ustanovení smlouvy ohledně jakosti je v rozporu s těmito správními předpisy, pak má přednost ustanovení těchto předpisů veřejného práva před zněním smlouvy.

Shora uvedené neplatí u výrobků určených pro export, včetně subdodávek zboží v rámci mezinárodního obchodu. V rámci exportních dodávek platí bez výjimky jakost smluvená, neboť se má za to, že je věcí dovozce, aby si již ve smlouvě ošetřil takovou jakost, která bude následně v souladu s právním řádem státu, který je cílovou zemí pro užívání či dodání zboží.

(34) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. op. cit. subj. 19.

(35) Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky charakterizuje výrobky představující zvýšenou míru ohrožení oprávněného zájmu a tudíž je v jejich případě potřeba, aby byla posouzena shoda vlastností těchto výrobků s technickými předpisy. Rovněž je stanoveno ve kterých případech musí být výrobek označen tzv. českou značkou shody nebo jinou stanovenou značkou. Takovéto povinnosti se vztahují i na použité či repasované výrobky. Výrobci či dovozci jsou oprávněni stanovené výrobky uvést na český trh pouze na základě posouzení vlastností těchto výrobků se zákonnými požadavky na jejich bezpečnost. Prohlášení o shodě nezbavuje výrobce nebo dovozce odpovědnosti za vady výrobků či za škody jimi způsobené.

SOGA povinnost prodávajícího zajistit soulad zboží se smlouvou zakotvuje zejména za použití implicitních ustanovení, která mohou být však vyloučeny odlišnými ustanoveními ve smlouvě obsaženými. Teoreticky, nicméně v praxi to nebývá příliš časté, mohou být smluvená pravidla, a to i v případě obchodních smluv, pokud jsou v rozporu s obecně platnou zásadou poctivosti a přiměřenosti, modifikována a zmírněna na základě soudního rozhodnutí. Tato možnost však nevychází z ustanovení SOGA, ale na základě Unfair Contract Terms Act 1977 (čl. 6 a čl. 20).

Britská právní úprava je stále do jisté míry ovlivněna zásadou „*let the buyer beware*“ (z *lat. caveat emptor*),(36) tj. „nechť je kupující obezřetný“, kterou doktrína shrnuje tak, že kupující kupuje na své vlastní riziko, čímž vlastně působí proti možnosti uplatnění odpovědnosti prodávajícího za vady prodávané věci. I z tohoto důvodu SOGA neobsahuje ani implicitním způsobem ustanovení o kvalitě zboží, neboť se má za to, že řádná prohlídka zboží kupujícím před uzavřením smlouvy, by takovéto případné vady měla odhalit. Nicméně zásada ohledně *caveat emptor* je stále více v protikladu s modernější zásadou zdůrazňující princip poctivosti a stanovující povinnost uvádět při prodeji zboží pravdivá tvrzení.

Pojem kvality zboží v anglickém právu obsahuje jeho celkový stav, bezpečnost použití, trvanlivost, absenci nepodstatných či skrytých vad, celkový charakter zboží, varování a instrukce týkající se jeho užití, vhodnost použití zboží k zamýšlenému účelu, ke kterému je takové zboží běžně dodáváno, vzhled a povrchová úprava zboží. Požadavky na kvalitu jsou stanoveny jak výslovně, tak i v anglickém právu hojně používanými implicitními podmínkami (*implied terms*).(37) Jednou z takových podmínek je i předpoklad, že zboží prodávané dle popisu musí tomuto popisu rovněž reálně odpovídat. Pokud se zboží prodává jak podle vzorku, tak i podle popisu, musí být zboží v souladu se vzorkem i popisem. Není tedy považováno za dostatečné, pokud zboží odpovídá vzorku, ale liší se od popisu takového zboží.

(36) *Caveat emptor*: obvyklá smluvní zásada v anglickém právu, prodávající není povinen informovat o existenci vad zboží, pokud smlouvou nebo implicitně není deklarováno, že takové vady neexistují. Anson, R. W. *Principles of the Law of Contract*.

(37) *Implied terms*: a provision not expressly agreed to by the parties but instead read into the contract by a court as being implicit. An implied term should not, in theory, contradict the contract's express terms. (Black's Law Dictionary)

Prodej dle vzorku obsahuje implicitní podmínku, že zboží musí být prosté jakékoliv vady, která by zapříčinila jeho neuspokojivou kvalitu, a která nebyla zřejmá při náležité zkoušce vzorku. V některých částech Spojeného království je implicitní podmínka pokládána za podmínku podstatnou, jejíž porušení opravňuje k odstoupení od smlouvy.(38)

Nicméně i v případě, že některý z uvedených požadavků ohledně kvality není naplněn, není zboží považováno za nevyhovující, pokud byl kupující na existenci určité vady upozorněn ještě před uzavřením smlouvy, kupující zboží před uzavřením smlouvy vyzkoušel a měl tak možnost tuto vadu odhadit či je zboží prodáváno dle vzorku a tento nedostatek v kvalitě byl zřejmý při dostatečném prozkoumání vzorku.(39)

V případě, že zboží je prodáváno v rámci obchodní činnosti, pak SOGA zmiňuje i požadavek tzv. dostatečné či vyhovující kvality (*satisfactory quality*).⁽⁴⁰⁾ V takovém případě se setkáváme s implicitní smluvní podmínkou, že zboží je dodáváno v souladu se smlouvou v dostatečné kvalitě. Za zboží dodávané v dostatečné kvalitě je považováno zboží splňující určité standardy, které může kupující rozumně považovat za uspokojivé v souvislosti s dalšími okolnostmi, jakými jsou popis věci, kupní cena atd. Pokud však prodávající nejedná v rámci své obchodní činnosti, pak je kupující nucen situaci řešit podáním žaloby na určení nesouladu prodávané věci se smlouvou.

V této souvislosti lze ocenit návrh DCFR, který neřeší, zda prodávající jedná v rámci své obchodní činnosti či nikoliv. Implicitní podmínka dostatečné kvality zboží nahradila předchozí podstatnou podmínku vyžadující, aby prodávané zboží bylo v takzvané prodejné jakosti (*merchantable quality*).⁽⁴¹⁾

(38) Adams, N. J., MacQueen, H. Atiyah's Sale of Goods. 12th edn, London, Pearson Longman, 2010. V právu Anglie, Walesu či Severního Irska je zmíněná implicitní podmínka pokládána za podmínku podstatnou, jejíž porušení opravňuje k odstoupení od smlouvy.

(39) § 14 odst. 2 a § 15 odst. 2 Sale of Goods Act.

(40) MacQueen, L. H. op. cit. subj. 4.

(41) *Merchantable quality*: označována jako prodejná jakost, tj. prodej zboží v dostatečně dobré jakosti, která uspokojí spotřebitele. Není-li zboží pro daný účel dostatečně dobré „of good average quality“, není prodejné a nemělo by se prodávat.

Zmíněný požadavek byl stanoven na základě Sale and Supply of Goods Act 1994 a je pokládán za jednu z nejdůležitějších částí práva týkající se prodeje zboží tím, že vyjadřuje povinnosti prodávajícího ohledně jakosti prodávaného zboží. Právní teorie někdy kritizuje neurčitost shora zmíněného termínu „merchantable“ a klade důraz na míru flexibility při aplikaci obdobných obecných termínů. Argumentuje tím, že problematika prodeje zboží zahrnuje rozmanité transakce a je třeba věnovat v konkrétních případech pozornost výkladu pojmů, jakými jsou například přiměřenost, prodejná jakost či rozumná osoba (*reasonable person*).⁽⁴²⁾

Pokud je kupující spotřebitelem, pak dle SOGA jsou mezi uvedené podmínky zahrnuty i jakákoliv prodávajícím, výrobcem nebo jeho zástupcem učiněná veřejná prohlášení týkající se určité konkrétní charakteristiky zboží, zvláště jsou-li učiněna formou reklamy či formou značení výrobku (*labelling*). Takovéto veřejné prohlášení však není pokládáno za relevantní, pokud prodávající v kupní smlouvě dal najevo, že v době uzavření smlouvy nevěděl a ani nemohl rozumně vědět o takovém prohlášení, popřípadě ještě před uzavřením smlouvy bylo toto veřejné prohlášení či jeho část, která byla pokládána za nesprávnou či zavádějící, odvoláno či veřejně uvedeno na pravou míru.⁽⁴³⁾

Současné anglické právo neumožňuje, aby příjemce plnění požadoval slevu z kupní ceny z důvodu tzv. pomalého plnění (*slow performance*). Nejsou-li jakost a provedení ujednány pak platí, že prodávající plní v jakosti a provedení pro účel ze smlouvy vyplývající, jinak pro účel obvyklý. V mnoha případech se obrací pozornost k již letité judikatuře a například výklad pojmu „satisfactory goods“ je vykládáno jako zboží uspokojivé kvality splňující standardy, jež považuje kupující za uspokojivé. Úprava jakosti plnění (*quality of performance*) dle PECL stanoví, že pokud není určitý požadavek zakotven ve smlouvě, pak musí být plněno v průměrné kvalitě (*average quality*).⁽⁴⁴⁾

(42) *Bramhill v Edwards* [2004] EWCA Civ 403 at [39]. Rozhodnutí *Bramhill v Edwards* uvádělo, že „reasonable person“ je kupující se svými znalostmi.

(43) *Cembrit Blunn Ltd., Dansk Eternit Holding A/S v Apex Roofing Services LLP, Roy Alexander Leader* [2007] EWHC 111 (Ch).

(44) Lando, O., Beale, H. *Principles of European Contract Law. Part I. and II.* The Hague, Kluwer Law International, 2000.

Pokud ze smlouvy či z povahy předmětu koupě vyplývá, že množství je určeno pouze přibližně, určí přesné množství prodávající. Případná odchylka nesmí přesáhnout pět procent z množství určeného ve smlouvě. Obdobné ustanovení o povinnosti dodat určenou kvantitu zboží obsahuje i SOGA s tím, že pokud prodávající dodá kupujícímu méně zboží než bylo dohodnuto ve smlouvě, je kupující oprávněn takové zboží odmítnout.⁽⁴⁵⁾ V případě, že kupující přijme zboží tak, jak bylo dodáno, tedy třeba i v jeho menším množství, musí zaplatit dohodnutou kupní cenu za množství původně smluvené. Prodávajícího nemusí omluvit dodání menšího množství tím, že dodá zbytek ještě v řádném termínu, neboť SOGA stanoví, že kupující není povinen akceptovat dodání zboží po částech, není-li to mezi stranami výslovně ujednáno.

Shora uvedený princip je obsažen i v případě *Behrend & Co Ltd. v Produce Brokers Co Ltd.*,⁽⁴⁶⁾ kterým byl řešen prodej určitého množství bavlníkových semínek do Port Inglis v Londýně. Loď přivezla menší část nákladu než bylo domluveno, ale za čtrnáct dnů se vrátila se zbytkem dohodnutého množství semínek. V souladu s ustanovením zákona bylo rozhodnuto, že kupující byl oprávněn odmítnout pozdější dodávku a ponechat si pouze první část dovezeného nákladu.

Podobně v případě *Gill & Duffus SA v Berger & Co Inc.*,⁽⁴⁷⁾ kde prodávající dodání 500 tun fazolí dohodnutých ve smlouvě rozdělil do dvou dodávek, první obsahovala 445 tun a druhá 55 tun. Kupující následně obě tyto dodávky odmítl s tím, že neodpovídají stanoveným smluvním podmínkám. Soud první instance rozhodl, že kupující byl oprávněn odmítnout pouze druhou dodávku, avšak první nikoliv. Nicméně odvolací soud překvapivě zaujal stanovisko s odvoláním na § 30 SOGA s tím, že kupující byl oprávněn odmítnout obě dodávky s odvoláním na takzvané právo odmítnutí (*right of rejection*). Odmítnutí pouze druhé dodávky 55 tun fazolí není možné z ustanovení § 30 SOGA výkladem dovodit.⁽⁴⁸⁾

(45) § 30 odst. 1 SOGA.

(46) *Behrend & Co Ltd. v Produce Brokers Co Ltd.* [1920] 3 KB 530 133,137.

(47) *Gill & Duffus SA v Berger & Co Inc* [1984] AC 382 reversing [1983] 1 Lloyd's Rep 622 reversing [1981] 2 Lloyd's Rep 233 121, 133, 134, 150,153, 154, 500, 503.

(48) § 30 SOGA stanoví, že „Where the seller delivers to the buyer a quantity of goods less than he contracted to sell, the buyer may reject them, but if the buyer accepts the goods so delivered he must pay for them at the contract rate.“

Z uvedeného vyplývá, že vzdá-li se kupující práva odmítnout oddělené dodání předmětu smlouvy, pak jeho odmítnutí prvního dodání, které by bylo pokládáno za protiprávní, je zpětně uznáno jako oprávněné, a to právě na základě odmítnutí druhé dodávky. Jakmile totiž kupující odmítne druhou dodávku je tím konstatováno, že se prodávající dopustil porušení smlouvy. Kupující tak mohl odmítnout první dodávku zboží poté, co odmítl druhou dodávku, a to i když předtím stvrdil přijetí první dodávky. Toto rozhodnutí bylo nakonec zrušeno Sněmovnou Lordů z důvodu, že protiprávní odmítnutí první dodávky je pokládáno za odmítnutí splnění smluvního závazku ze strany kupujícího a prodávající tak nebyl povinen plnit zbývající část závazku.

Původní právní úprava byla velmi striktní ohledně dodání správného množství zboží. Jakékoliv dodání odporující smluvnímu ujednání, ať již v případě, kdy bylo dodáno méně či naopak více, bez ohledu na to jak malý je tento rozdíl oproti dohodnutým podmínkám, bylo pokládáno za porušení smlouvy a zakládalo právo na odmítnutí veškerého zboží. Byl zde a zřejmě stále v omezené míře je zakotven princip „de minimis non curat lex“ (právo se nezabývá maličkostmi), který by bylo vhodné v některých případech nevýznamného, spíše technického, porušení dodaného množství aplikovat.⁽⁴⁹⁾

Pokud se jedná o zabalení a přepravu věci, pak občanský zákoník z roku 2012 stanoví, že pokud kupní smlouva způsob zabalení nezakotvuje, prodávající je povinen zabalit věc dle obchodních zvyklostí zavedených pro tento druh zboží a způsob přepravy mezi stranami. Pokud takové zvyklosti neexistují, je třeba zajistit uchování, ochranu věci a její vhodné zajištění pro přepravu. V případech, kdy se pro přepravu věci užívá obalů, které je možné použít i opakovaně a prodávající má zájem na jejich vrácení, je třeba již ve smlouvě pamatovat na stanovení povinnosti kupujícího obaly vrátit a tomu odpovídající povinnost prodávajícího je přijmout. Pokud smlouva takovou dohodu postrádá, pak kupující není povinen obaly či jiné ochranné prostředky vrátit, a ani prodávající není povinen je převzít.

(49) Adams, N.J., MacQueen, H. op. cit. subj. 36.

DCFR zakotvuje vedle povinnosti prodávajícího k dodání zboží i další jeho povinnost, kterou je zajištění souladu zboží se smlouvou (*conformity of the goods with the contract*),(50) tj. povinnost zajistit, aby zboží odpovídalo kvantitě, kvalitě a popisu stanovenými smlouvou; bylo dohodnutým způsobem zabaleno, dodáno se stanoveným příslušenstvím, instrukcemi a návodem k instalaci zboží či byla dodána servisní sada pro údržbu, například v případě prodeje aut.

Dle DCFR pokud je kupní smlouva uzavřená se spotřebitelem, je spotřebitel oprávněn smlouvu ukončit z důvodu neplnění v případě jakékoliv neshody se smlouvou, pokud neshodu nelze považovat za nevýznamnou. Kupující je však povinen dát nejprve prodávajícímu příležitost, aby nedostatek shody sám napravil a teprve pokud se tak nestane, je oprávněn přistoupit k uplatnění jiných nápravných prostředků, jakými jsou již zmíněné ukončení smluvního vztahu, dále pak nezaplacení či snížení kupní ceny, případně může kupující uplatnit své právo na odškodnění.(51)

V případě, že prodávající je fyzickou osobou nejednající v rámci své profesní či obchodní činnosti, není kupující oprávněn požadovat odškodnění převyšující stanovenou kupní cenu. To však neplatí, pokud o nedostatku shody se zbožím prodávající v době přechodu nebezpečí škody na kupujícího věděl či se dá důvodně předpokládat, že o ní věděl, a přesto kupujícího o ní zavčas neinformoval. Uvedené prostředky nápravy se však neuplatní, pokud prodávající zboží nedodá buď vůbec, nebo jej dodá se zpožděním, neboť taková situace bude považována za nesplnění povinnosti zboží dodat a budou v takovém případě uplatněny jiné prostředky nápravy.

Pokud je dodáno větší množství, než ujednáno, popřípadě bylo zboží doručeno dříve, v takovém případě může kupující odmítnout převzetí takové dodávky, v případě, že ji převezme, bude povinen doplatit kupní cenu za takové vyšší množství zboží. Platí, že má-li být zboží dodáno ve shodě se smlouvou, musí být dodáno bez vad.

(50) Section 3, IV.A.-2:301 (Conformity with the contract) DCFR.

(51) DCFR IV.A.-4:201: Termination by consumer for lack of conformity.

Podobnou úpravu jako DCFR obsahuje i CISG (čl. 35) či směrnice o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk za toto zboží (čl. 2),(52) ačkoliv se tyto dokumenty mohou občas odlišovat v právní terminologii; například CISG je v tomto ohledu inspirován mimo jiné i BGB (*Sachmangel*).

Přechod nebezpečí škody na kupujícího nastává při převzetí zboží a dle DCFR je tento okamžik rozhodný pro určení souladu se smlouvou, a to i když se nedostatek souladu stane zřejmým až po této době. Kupující musí za zboží zaplatit, pokud újma nebo škoda není způsobena jednáním či opomenutím prodávajícího. Kupující je povinen si zboží prohlédnout během přiměřeně krátké doby počínající plynout od okamžiku dodání zboží, popřípadě od období, kdy kupující nesoulad zjistil nebo lze mít za to, že nesoulad zjistil. V případě, že kupující hodlá uplatnit opravné prostředky (*remedies*) s ohledem na nesoulad zboží se smlouvou, tj. z důvodu zjištěné vady, je kupující nejdříve povinen v rozumné době notifikovat o takové neshodě prodávajícího, aby nedošlo k prekluzi jeho práva.(53) Kupující je oprávněn k podání žaloby, pokud se jedná o vadu skrytou, kterou nelze zjistit v krátké době poté, co došlo k převzetí zboží.

Francouzský Code civil hovoří o rozdílu mezi skrytou vadou dle čl. 1641 (*garantie des vices cachés*) a doručením, které není ve shodě s kupní smlouvou (*défaul de délivrance conforme*) dle čl. 1604. Čl. 1603 Code civil v této souvislosti stanoví dva hlavní závazky prodávajícího, kterými jsou povinnost k dodání zboží a povinnost poskytnutí záruky za prodávanou věc. Doručením se přitom zamýšlí doprava prodávané věci ke kupujícímu, aby ji mohl nabýt do svého vlastnictví. Nedostatek shody s kupní smlouvou se nemusí nutně projevit před jeho dodáním a kupující v takovém případě není povinen na vadu upozornit ihned při dodání zboží. Jedná se o skrytou vadu (*défaul caché*), která činí nemožným použít věc ke stanovenému účelu či která omezuje možnost jejího užití takovým způsobem, že kupující byl

(52) Čl. 2 Soulad se smlouvou, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk za toto zboží.

Čl. 35 CISG stanoví mimo jiné, že „prodávající musí dodat zboží v množství, jakosti a provedení, jež určuje smlouva, a musí je zabalit nebo opatřit tak, jak určuje smlouva.“

(53) MacQueen, L. H. op. cit. subj. 4.

oprávněn zaplatit kupní cenu nižší, pokud by měl o této vadě vědomost.(54)

Některé právní systémy, mezi nimi i německý BGB (§ 434 odst. 3 *Sachmangel*), rozlišují mezi poskytnutím vadného plnění a poskytnutím plnění „*aliud pro alio*“.(55) Jedná se o dodání jiného zboží, než které bylo sjednáno v kupní smlouvě, přičemž na základě této skutečnosti nevzniká samostatný důvod k uplatnění odpovědnosti z kupní smlouvy. Oproti tomu znění DCFR obdobné rozlišení neobsahuje, neboť povinnost shody s kupní smlouvou vztahuje na veškeré zboží bez ohledu na to, zda se odlišuje od smlouvy podstatným způsobem či nikoliv. I v případě dodání zcela odlišného zboží se kupující dovolává nedostatku shody se smlouvou, jak bylo uvedeno výše.(56)

Obchodní zákoník z roku 1991 považoval plnění aliud za neshodu s kupní smlouvou (§ 412), naopak občanský zákoník z roku 1964 jej považoval buď za změnu kupní smlouvy, resp. její dodatek, či za nedostatek shody se smlouvou, přičemž hodnocení záleží na reakci kupujícího. V anglickém právu je plnění aliud považováno dle § 13 SOGA za nesoulad s popisem, tj. de facto za nesoulad se smlouvou.(57) V neposlední řadě je třeba zmínit i posuzování vad, pokud je zboží prodáváno tak, jak leží („*sale as is*“), kdy opět většina právních řádů omezuje odpovědnost prodávajícího, nicméně některé právní řády stanoví určitý minimální standard či minimální požadavky na takto dodávané zboží.

(54) Srov. Cass. civ. I, 16 June 1993, Bull. civ. I, no. 224; D. 1994, 546, with note Th. Clay, stanovící, že pokud zboží není způsobilé pro jeho zamýšlené užití, jedná se o skrytou vadu. Naopak doručení, které není v souladu se smlouvou, je založeno na rozdílu mezi smluveným předmětem smlouvy a skutečně dodaným zbožím. V souladu s tím i rozhodnutí Cass. civ. I, 4 July 1995, Bull. civ. I, no. 302, které stanoví, že pokud loď není tak rychlostně výkonná, jak bylo přislíbeno prodávajícím, pak zboží není ve shodě se smlouvou. O skrytou vadu se však jedná, když auto je prodáváno rezavé, viz. Cass. civ. I, 4 July 1995, Bull. civ. IV, no. 302.

(55) Většina německých právních vědců, např. Tobias Lettl či Hans-Joachim Musielak, se domnívá, že veškeré plnění aliud lze považovat za plnění dle § 434 odst. 3 BGB, existují však i názory dle kterých je naprosto odlišné plnění považováno za neplnění smlouvy, uvádí se příklad dodání červeného vína namísto koně, srov. Medicus, D. Bürgerliches Recht. 23., neu bearbeitete Auflage. München, Vahlen, 2013.

Musielak, J. H., Hau, W. Grundkurs BGB. 13. Auflage. München, C. H. Beck, 2013.

(56) DCFR pro vadu spočívající v nedostatku shody s kupní smlouvou uvádí příklad, kdy smluvní strany dohodli dodání červeného italského vína a místo toho dojde k dodání bílého vína, červeného vína ze španělské oblasti a vinného octu z čehož vyplývá, že žádné z dodaného zboží není ve shodě s původní kupní smlouvou a jedná se o zcela rozdílné plnění.

(57) § 13 SOGA mimojiné stanoví, že „Where there is a contract for the sale of goods by description, there is an implied term that the goods correspond with the description“.

Zboží, které sice má vady, ale tyto vady nebrání jeho užívání ke sjednanému účelu, má být prodáno spotřebiteli za nižší cenu, než je běžná tržní cena zboží bez vad. Prodávající je přitom povinen informovat kupujícího o povaze vady, pokud to již není známo ze samotné podstaty prodeje.

Code civil stanoví též možnost sjednat vyloučení odpovědnosti za skryté vady. Nicméně soudní praxe tuto možnost omezila pouze na kupní smlouvy uzavřené mezi profesionály v rámci jejich předmětu činnosti a na smlouvy mezi neprofesionály.⁽⁵⁸⁾ V případě prodlení prodávajícího s dodáním věci je toto posuzováno jako porušení hlavního závazku prodávajícího (*obligation principale*). Neplnění prodávajícího, v rozporu s ustanoveními smlouvy či zákona, je sankcionováno podobným způsobem, jako je tomu v českém právu. V případě prodlení prodávajícího s dodáním věci je kupující oprávněn volit mezi plněním závazku ze smlouvy a zrušením smlouvy *ex tunc*, které může kupující zvolit, pokud byla vzniklá škoda prokázána s tím, že poskytnutí odškodnění zbavuje prodávajícího smluvní odpovědnosti. Pro obchodní kupní smlouvu je pak stanovena zvláštní úprava.

Důkaz o předání věci spočívá na prodávajícím, kupující je povinen prokázat, že věc není v souladu s ustanoveními kupní smlouvy. Pro tento případ francouzský kasační soud stanovil, že kupující je povinen zaplatit kupní cenu z důvodu, že odmítl potvrdit soulad předmětu koupě se smlouvou bez toho, aby soud zjišťoval, zda prodávající věc skutečně předal.⁽⁵⁹⁾

Prodávající je dle francouzského, podobně jako českého, práva, oprávněn se za určitých okolností zbavit své odpovědnosti, pokud kupující nezaplatil kupní cenu nebo pokud bylo neplnění způsobeno vyšší mocí či skutečností na straně kupujícího. Prodávající je rovněž oprávněn odmítnout zrušení kupní smlouvy z důvodu vadného doručení, pokud kupující přijal předtím věc bez výhrad.⁽⁶⁰⁾ V případě prodeje za hotové, tzv. z ruky do ruky, Code civil stanoví zproštění povinnosti věc dodat, pokud kupující nezaplatí kupní cenu.

(58) Com. 6 November 1978, JCP 1979.II.19178 note J. Ghestin.

Cass. civ. III, 12 November 1975, Bull. civ. III, no. 330.

(59) Cassation commercial, 21 octobre 1974, Bulletin Civil IV. no. 261.

(60) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. op. cit. subj. 11.

Tato možnost věc nevydat je výjimkou z neuskutečnitelnosti plnění a vyvolává účinky zadržovacího práva s výjimkou, kdy je stanovena splatnost kupní ceny v určité lhůtě. Prodávající nemůže odmítnout dodání věci z důvodu neuhrazení ceny kupujícím, a to i když po uzavření smlouvy se začne obávat o solventnost kupujícího.

V případě nemožnosti plnění z důvodu vyšší moci je prodávající zproštěn závazku dodání věci, pokud tuto vyšší moc je možné charakterizovat jako nepředvídatelnou, nezvratnou a nelze ji přičíst k tíži prodávajícímu. Smluvní strany si mohou samy upravit definici a účinky vyšší moci odchýlně od ustanovení zákona. Pouhé těžkosti s plněním dle smlouvy, které činí dodání věci jen nákladnějším, nezprošťují prodávajícího povinnosti plnit. To je obvyklé zejména v případě obchodních kupních smluv postupně vykonatelných a v případě mezinárodních kupních smluv.⁽⁶¹⁾

Zákon též stanoví, které události mohou prodávajícího zprostit povinnosti plnit, případně je rovněž možné rozšířit definici vyšší moci o tzv. hardship ustanovení, které dovoluje revidovat kupní smlouvu z důvodu ekonomického vývoje, pokud se plnění stává příliš nákladným pro jednu ze smluvních stran.

(61) Fontaine, M. Droit des contrats internationaux. FEC, 1989.

Kapitola XI.

Práva a povinnosti smluvních stran

11.1. Právo na změnu smlouvy - obecná výhrada změny okolností

Závazkové vztahy ovládá zásada, že převzaté závazky jsou smluvní strany povinny plnit; v souvislosti s tím lze obligaci charakterizovat jako právní pouto nutící smluvní stranu závazky v souladu s právním řádem dodržovat a případně poskytnout druhému příslušná plnění.⁽¹⁾ Smyslem obligace je tedy být něčím vázán. Dodržování smluv je nejen právní, ale i morální, povinností, v souladu se zásadou pacta sunt servanda, tj. smlouvy musí být dodržovány.

Změnu okolností lze chápat jako změnu poměrů oproti očekáváním smluvních stran v době uzavření smlouvy a zahrnuje jakýkoliv vnější či vnitřní podstatný zásah do základních skutkových a právních okolností právního vztahu. Změna okolností může zahrnovat omyl, vyšší moc, nemožnost plnění, zmaření účelu smlouvy, neočekávané okolnosti, pojem jenž je užíván zejména v common law (*unexpected circumstances*).⁽²⁾

Obecná výhrada změny okolností, tzv. *clausule rebus sic stantibus*, byla před 1. lednem 2014 aplikována zejména v případě smlouvy o smlouvě budoucí, tzv. *pactum preparatorium*, smlouvy o úschově, o uložení věci, darovací smlouvy či smlouvy příkazní. Obchodní zákoník pak zakotvil institut zmaření účelu smlouvy, kdy předpokladem možnosti odstoupení od smlouvy v důsledku změny okolností byla skutečnost, že základní účel smlouvy, ve smlouvě výslovně vyjádřený, byl zmařen podstatnou změnou okolností, ke které došlo až po uzavření smlouvy a přitom se nejednalo o běžné podnikatelské riziko. Ke zmaření účelu smlouvy muselo dojít z vnějších příčin, mimo poměry smluvní strany a trhu, neboť podnikatel je povinen ze

(1) Piechowiczova, L. Praktické otázky vlivu změn poměrů na trvání závazků. *Rekodifikace&Praxe*, č. 10, 2013.

(2) Tichý, L. Změna okolností a její následky pro smluvní vztahy. In: Pauknerová, M., Tomášek, M. et. al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2009.

svého postavení snášet riziko změny trhu nebo vlastní situace. Pokud byly naplněny předmětné znaky zmaření účelu smlouvy a podnikatel od smlouvy platně odstoupil, odpovídal za škodu vzniklou tímto odstoupením druhé straně.⁽³⁾

Předchozí úprava v občanském zákoníku z roku 1964 stanovila v generální klauzuli výjimku z pravidla, že smlouvy musí být dodržovány, když zakotvila (§ 571), že v případě nemožnosti plnění povinnost dlužníka plnit zanikne, nicméně současně vymezila, kdy plnění pokládáno za nemožné není, a to zejména lze-li jej uskutečnit za ztížených podmínek, s většími náklady nebo po sjednaném čase. Dlužník byl rovněž povinován notifikací vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o této nemožnosti plnění dozvěděl, neučinil-li tak, byl odpovědný za škodu, která porušením této povinnosti vznikla.⁽⁴⁾

Občanský zákoník z roku 2012 konstrukci obchodního zákoníku nepřevzal a není tudíž pro odstoupení od smlouvy v současné době již třeba výslovného vyjádření účelu. Nadále bude zřejmě postačující, bude-li účel smlouvy znám či alespoň smluvním stranám znám být mohl. Navíc se odstoupení může týkat i jiného než základního účelu uzavření smlouvy, za předpokladu naplnění podmínky hrubého nepoměru v plnění stran.

Klauzule o změně okolností dle právní úpravy občanského zákoníku z roku 1964 a obchodního zákoníku z roku 1991 byla aplikována pouze v případech, kdy tak zákon výslovně stanovil, případně pokud si to smluvní strany dohodly výslovně ve smlouvě. Na ustanovení o změně okolností se tedy nenahlíželo v předchozích právních úpravách jako na jednu ze základních zásad občanského práva a tudíž jako na imanentní součást každé smlouvy.⁽⁵⁾

(3) § 356 obchodního zákoníku stanoví, že „(1) Zmaří-li se po uzavření smlouvy její základní účel, který v ní byl výslovně vyjádřen, v důsledku podstatné změny okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, může strana dotčená zmařením účelu smlouvy od ní odstoupit; (2) Za změnu okolností podle odstavce 1 se nepovažuje změna majetkových poměrů některé strany a změna hospodářské nebo tržní situace. In Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

(4) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C. H. Beck, 2006.

(5) Piechowiczova, L. op. cit. subj. 1.

Občanský zákoník z roku 2012 uvedenou koncepci zřejmě nepřevzal a inspiroval se zejména zásadami UNIDROIT,⁽⁶⁾ čímž se přiblížil standardu úpravy změny okolností běžných v evropských kodifikacích, když vychází z implicitního sjednání této výhrady v každé smlouvě a lze tak tuto výhradu aplikovat na všechny smluvní vztahy, pokud se smluvní strany výslovně nedohodnou jinak.

Občanský zákoník upravuje klauzuli rebus sic stantibus v § 1764 až § 1766. Jedná se o mlčky učiněnou výhradu zachování poměrů, za nichž byla smlouva uzavřena.⁽⁷⁾ Úprava nezměnitelnosti poměrů v této podobě se odlišuje od dosavadního převažujícího chápání této klauzule nikoliv jako obecné zásady. Současná právní úprava počítá výslovně s tím, že po uzavření smlouvy může nastat podstatná změna okolností, která zvláště hrubě naruší poměr práv a povinností smluvních stran, a tím znevýhodní jednu ze smluvních stran buď tím, že se neúměrně zvýší náklady plnění, anebo se neúměrně sníží hodnota předmětu plnění. V takovém případě má dotčená strana možnost domáhat se vůči druhé straně obnovení jednání o smlouvě za předpokladu, že se jí podaří prokázat, že změnu nemohla rozumně předpokládat ani ovlivnit, a že tato skutečnost nastala až po uzavření smlouvy, anebo se dotčené straně stala známou až po uzavření smlouvy.

V případě, že smluvní strana své právo vyplývající z podstatné změny okolností uplatní, neopravňuje jí to automaticky k odložení plnění. Právo namítat podstatnou změnu okolností však dotčená strana nemá, pokud na sebe převzala nebezpečí podstatné změny okolností. Zákonem jsou dosti podrobně vymezeny podmínky aplikace podstatné změny okolností ve zřejmém úmyslu tento institut nezneužívat za účelem bezdůvodného či svévolného vyvázání se z platně existujícího smluvního vztahu. Z toho důvodu se má jednat o skutečně výjimečné případy aplikace tím spíše, že jde, jak již bylo zmíněno, o prolomení jedné ze základních zásad soukromého práva pacta sunt servanda. Současná právní úprava vychází ze skutečnosti, že podstatná a nepředvídaná změna okolností, jenž vytváří zvláště hrubý nepoměr ve vzájemných právech a povinnostech, zakládá právo na obnovu

(6) Čl. 6.2.1. až 6.2.3. zásad UNIDROIT.

(7) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha, Sagit, 2012.

smluvních jednání.(8) Zákon pak nově stanoví pro případ, že se smluvní strany v přiměřené lhůtě nedohodnou, aby kterákoliv z nich podala soudu návrh na změnu závazku obnovením rovnováhy v právech a povinnostech stran či na zrušení závazku ke dni a za podmínek určených v rozhodnutí, přičemž původními návrhy smluvních stran není soud vázán. Je zřejmé, že se zde tak utváří významný prostor pro uvážení soudu a jeho dotváření práva.

Aby změna okolností mohla mít za následek možnou změnu závazku nebo intervenci soudu spočívající v nastolení rovnováhy je nezbytné, aby změna okolností byla podstatná, dotčenou stranou nepředvídatelná a neovlivnitelná. Rakouský ABGB dokonce požaduje nepředvídatelnost u obou smluvních stran. Výhrada změny okolností však nemůže být aplikována v případě prostého ekonomického vývoje či okolností spadajících do běžného podnikatelského rizika.(9) Změnou okolností budou tedy spíše vnější náhodně působící hospodářské, ekonomické vlivy a jiné náhlé životní situace, které nelze předem predikovat.

Obecná formulace ustanovení může reagovat na možné nastálé situace pružněji než demonstrativní či taxativní výčty možných situací. Přílišná kazuistika není navíc v tomto případě nutná z důvodu již existující prvorepublikové a zahraniční judikatury, která je dostatečným zdrojem příkladů. Obecné vymezení změny okolností však klade větší důraz na správnou interpretaci. Vedle zásady změny okolností mohou soudy aplikovat též zásadu dobrých mravů, poctivosti a bude třeba vždy zvažovat jejich vhodnost, potřebnost a závažnost v porovnání se zásadou pacta sunt servanda, právní jistoty a legitimního očekávání. Zároveň je vyvolána řada interpretačních otázek, co lze chápat jako „zvlášť hrubý nepoměr“ a „předvídatelnost“ změn okolností. To vše bude tedy věcí dalšího vývoje judikatury. Podstatná změna okolností může zřejmě spočívat ať již v odpadnutí podmínek, které v době vzniku smlouvy nastaly, či naopak ve vzniku nových dodatečných okolností,

(8) Nejvyšší soud ČSR v roce 1922 judikoval, že „doložka „rebus sic stantibus“ má význam nejen při smlouvě o smlouvě budoucí, nýbrž při úplatných smlouvách vůbec. Účinek její nespočívá nutně jen v nároku na zrušení smlouvy, nýbrž se může projevit i v tom, že se zjedná hospodářský soulad mezi plněním a protiplněním“, č. 1680 Vážného sbírky. Doktrína i judikatura po roce 1945 vychází z pravidla, že rozpor s dobrými mravy zakládá neplatnost či odepření právní ochrany, nelze však s poukazem na rozpor s dobrými mravy založit právo nové.

(9) Piechowiczova, L. op. cit. subj. 1.

kterými mohou být změny cen surovin vlivem válečného konfliktu, změny technologie výroby apod., může se taktéž jednat o trvalejší změnu zasahující větší počet osob, jako jsou epidemie, přírodní či válečné katastrofy apod.

Otázkou dalšího výkladu zřejmě bude, zda podstatná změna se může týkat i individuální změny zasahující buď jednu ze smluvních stran či obě, ale nijak se nedotýká třetích osob, jako je například vážná nemoc smluvní strany. V odborné literatuře se můžeme setkat s názory, že výklad výjimek by měl být co nejvíce restriktivní, že změna individuálního charakteru není podstatná a tudíž je pro aplikaci klauzule závažné změny okolností nepoužitelná.⁽¹⁰⁾ Názory opačné se opírají o fakt, že přílišná výkladová restrikce zbavuje dotčenou stranu právní ochrany. Je pravdou, že pokud je plnění jedné ze stran nesplnitelné po vzniku závazku, závazek zaniká pro následnou nemožnost plnění dle § 2006 občanského zákoníku; tato úprava přebírá úpravu zakotvenou v občanském zákoníku z roku 1964 a v obchodním zákoníku z roku 1991.

Hrubý nepoměr může ovlivnit obě smluvní strany a může vzniknout zvýšením nákladů na plnění závazku prodávajícím, např. významným zvýšením cen surovin nezbytných pro výrobu zboží, zavedením nových bezpečnostních pravidel, jež vyžadují cenově náročnější výrobní postupy nebo snížením hodnoty přijímaného plnění v důsledku nepředvídatelných změn trhu inflačního charakteru. Hrubý nepoměr nastane též zmařením účelu smlouvy, např. zákazem stavět na pozemku, který byl pro zakoupen za konkrétním účelem.

Je pokládáno za dostačující, pokud účel bude znám nebo mohl být znám, nemusí být ve smlouvě vyjádřen výslovně a může se týkat i jiného než základního účelu smlouvy, pokud zůstane naplněna podmínka podstatnosti a hrubého nepoměru. Rovněž oboustranný omyl ohledně skutečnosti, která měla vliv na rozhodnutí uzavřít smlouvu, může založit hrubý nepoměr mezi smluvními stranami. S přihlédnutím k zahraniční judikatuře, v tomto případě zejména německé, je za

(10) Bruner, Ch. Force Majeure and Hardship Under General Contract Principles. Exemption For Non-Performance. In International Arbitration, Kluwer Law International BV, 2009.

hrubý nepoměr považováno navýšení o 110% oproti původní výši, u inflace až o 150%. Zvlášť hrubým nepoměrem je pak míněno okolo dvojnásobku původních nákladů nebo hodnoty závazku.⁽¹¹⁾ Stanovení limitů je na úvaze soudů, jakou hranici přijatelnosti navýšení nebo poklesu hodnoty plnění přijmou a nepochybně tato hranice bude přizpůsobena vždy okolnostem konkrétního případu. Převezme-li smluvní strana riziko nebezpečí změny okolností, nemůže se pak domáhat svých práv z titulu jejich změny. K převzetí rizika nemusí dojít výslovně, ale může vyplývat z okolností uzavření smlouvy nebo přímo z její povahy, například u spotřebitelských smluv, u kterých riziko leží na podnikateli.⁽¹²⁾

Vedle převzetí rizika změny okolností dotčenou smluvní stranou, nemůže být klauzule rebus sic stantibus aplikována v případě nepoctivosti dotčené strany či její možnosti zabránit škodlivému následku. Je nepodstatné, zda změnu okolností dotčená strana zavinila či nikoliv; nicméně nepoctivé jednání ve snaze způsobit nebo alespoň vyvolat změnu okolností by bylo v rozporu s principem poctivosti a v takovém případě by dotčená strana nemohla ze své nepoctivosti těžit a žádat jednání o změně závazku či domáhat se prostřednictvím soudu obnovení rovnováhy práv a povinností smluvních stran.

Další podmínkou je, že pro dotčenou stranu byla v době uzavření smlouvy změna okolností nepředvídatelná, pak se po uzavření smlouvy sice předvídatelnou stala, ale dotčená strana navzdory tomu, že o ní ví, nemůže nijak zabránit tomu, aby došlo ke zvlášť hrubému nepoměru plnění.

Francouzská právní teorie hovoří v této souvislosti o doktríně neporušitelnosti (*imprévision*), dle které po uzavření smlouvy nastanou nepředvídatelné ekonomické okolnosti, pod jejichž vlivem se stává smluvní plnění výjimečně obtížným či podstatně nákladnějším, nicméně stále možným a nastává nerovnováha v povinnostech mezi stranami. *Imprévision* řeší konflikt mezi komutativní spravedlností dovolující modifikaci, revizi či zrušení smlouvy na straně jedné a

(11) Piechowiczova, L. op. cit. subj. 1.

(12) Vogenauer, S., Kleinheisterkamp, J. Commentary On The UNIDROIT Principles Of International Commercial Contracts (PICC). New York, Oxford University Press, 2009.

právní jistotu vycházející z neměnnosti smlouvy na straně druhé. Uplatnění tohoto institutu přichází v úvahu u smluv, u nichž je plnění vyjádřitelné v penězích a je zároveň uskutečněno až po uzavření smlouvy. Soudy uvedenou doktrínu postupně revidovaly s tím, že ne každá nová okolnost je důvodem k její aplikaci.⁽¹³⁾

Právní kvalifikace nových okolností může mít charakter vyšší moci dle čl. 1148 Code civil (*force majeure*), která je jedinou možností, kdy je prodávající zproštěn dodání věci a tato nemožnost plnění musí být nepředvídatelná, nezvratná a není ji možné přičíst k tíži prodávajícímu. Pouhé náročnější plnění, které činí dodání věci nákladnější, nezbavuje prodávajícího povinnosti plnit.

Shora uvedená ustanovení jsou však dispozitivní a je možné ve smlouvě samé stanovit pojem a účinky vyšší moci rozdílně, což se obvykle uplatňuje v případech obchodních kupních smluv postupně vykonatelných či mezinárodních kupních smluv. Vlastními smluvními ustanoveními lze specifikovat, které události mohou zprostit prodávajícího povinnosti dodat věc, dále je možné rozšířit definici vyšší moci, a to třeba i pomocí hardship ustanovení, které dovolí revidovat kupní smlouvu z důvodu ekonomického vývoje, pokud se plnění stane příliš nákladným pro jednu ze stran.⁽¹⁴⁾

Francouzský Nejvyšší správní soud poprvé formuloval doktrínu neporušitelnosti a uznal nezbytnost modifikace smlouvy v situaci, kdy došlo k zásadní změně okolností. V takovém případě jsou strany oprávněny o smlouvě jednat znovu, pokud je ovlivněna okolnostmi, které lze považovat za vnější, objektivní, nemající pouze přechodnou povahu, a na jejichž základě vznikl trvalý nerovnovážný vztah. Pokud tyto okolnosti kumulativně nastanou, je taková situace důvodem k vypovězení smlouvy. Na rozdíl od správního soudnictví, civilní soudy odmítaly připustit revizi smlouvy na základě doktríny *imprévision*, ačkoliv postupem času se mění situace v tomto ohledu i v civilním soudnictví.⁽¹⁵⁾

(13) Tichý, L. op. cit. subj. 2.

(14) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Paris, Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

(15) Cass. civ. 6 mars 1876, D. P. 76. 1. 195, Grand Arrêts č. 94.

SOGA a anglická právní doktrína hovoří v této souvislosti o frustraci smlouvy (*frustration of contract, frustration of purpose*), jenž je někdy vykládána pojmem nemožnosti plnění (*impossibility*) či jako implicitní rozvazovací podmínka na základě níž je smlouva ukončena v případě nemožnosti plnění, v důsledku události k níž došlo po uzavření smlouvy a aktivací této rozvazovací podmínky nastalo zmaření smlouvy. Soudy nemají pravomoc upravit smluvní podmínky poté, co frustrace nastala, lze však přistoupit k vynucení práva, které se stalo dospělým před událostí zakládající frustraci smlouvy. Smlouvu lze tak v této souvislosti změnit v závislosti na změně situace.

Obecně lze mít za to, že účinky frustrace smlouvy v souvislosti s prodejem zboží se odvíjí od toho, zda lze aplikovat Law Reform (Frustrated Contracts) Act 1943, včetně některých opatření restituční povahy, tj. kdy soud může nařídit vrácení peněz a úhradu užitek (*payment for benefits*) spočívajících v jiných hodnotách než v penězích, které byly obdrženy před zrušením závazku (*discharge of the obligation*), s výjimkou vynaložených nákladů. SOGA stanoví, že pokud existuje dohoda o prodeji zboží individuálně určeného a zboží je zničeno předtím než riziko nebezpečí přešlo na kupujícího, dohoda o prodeji se ruší.⁽¹⁶⁾ Frustrated Contracts Act se nevztahuje na zboží, které je charakterizováno dle ustanovení 7 SOGA či na zboží individuálně určené, kdy k frustraci smlouvy došlo na základě zničení zboží.⁽¹⁷⁾

Pokud ke zničení zboží došlo poté, co vlastnické právo i nebezpečí škody přešlo na kupujícího, případně na něj přešlo pouze nebezpečí škody na zboží, je kupující povinen zaplatit celou kupní cenu a není oprávněn požádat soud o jakoukoliv úlevu na základě Frustrated Contracts Act. V případě, že vlastnické právo přešlo na kupujícího, ale nebezpečí škody stále ještě nese prodávající, je prodávající povinen nést veškerou ztrátu a nemůže požadovat, aby ji nesl kupující.⁽¹⁸⁾ Právní doktrína v některých případech zastává názor, že podstatnou změnu okolností lze brát při rozhodování v úvahu jen tehdy, nebylo-li plnění ještě poskytnuto, neboť poskytne-li

(16) Section 7 SOGA (Goods perishing before sale but after agreement to sell) „Where there is an agreement to sell specific goods and subsequently the goods, without any fault on the part of the seller or buyer, perish before the risk passes to the buyer, the agreement is avoided.“

(17) Section 2 (5) (c) Frustrated Contracts Act

(18) MacQueen, H., Adams, N. J. Atiyah's Sale of Goods. 12th edition. Essex, Pearson Education Limited, 2010.

smluvní strana plnění je tím vlastně nemožnost plnění vyloučena. Navíc existují názory, že možnost uplatnit výhradu změny okolností se týká smluv uzavřených na delší dobu. Nicméně tato změna může být též zcela náhlá, může k ní dojít ihned po uzavření smlouvy nebo může existovat již v době uzavření smlouvy, jen o ní dotčená strana zatím nemá vědomost. Zároveň se může jednat o smlouvu jak dlouhodobou, tak i uzavřenou pro krátce ohraničený časový úsek. Občanský zákoník navíc výslovně stanoví, že změní-li se po uzavření smlouvy okolnosti do té míry, že se plnění podle smlouvy stane pro některou ze stran obtížnější, nemění to nic na její povinnosti splatit dluh s výjimkou případů stanovených zákonem.

11.2. Jednostranná změna závazku a zrušení kupní smlouvy

Současný občanský zákoník (§ 1790) obecně stanovuje možnost výjimek umožňujících jednostrannou změnu závazku, konkrétnější vymezení však postrádá. Možnost jednostranné změny smluvního závazku se může uplatnit zejména v případě smluv uzavíraných adhezním způsobem a smluv spotřebitelských. V této souvislosti je třeba zmínit i § 1814, který je transpozicí směrnice 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách zakazujících mimo jiné podnikateli, aby ze své vůle změnil práva a povinnosti stran či umožňující podnikateli zvýšit cenu, aniž bude mít spotřebitel při podstatném zvýšení ceny právo od smlouvy odstoupit. V tomto ustanovení je možné shledávat uplatnění zásady proporcionality, příkaz jednat v objektivní dobré víře (angl. *good faith*, něm. *Treu und Glauben*) v rámci povinnosti uplatnění svých subjektivních práv a plnění subjektivních povinností v rámci dodržování dobrých mravů a v souladu se zvyklostmi občanského života.⁽¹⁹⁾

České soukromé právo, CISG nebo CESL, považují odstoupení či ukončení smlouvy za poslední možnost, která by měla být použita v krajní situaci, kdy z vážných důvodů již neexistuje možnost jiného řešení nastalého stavu. Nejdříve je třeba přistoupit k vyhodnocení, zda smlouva byla porušena podstatně či jinak zásadním způsobem. Otázkou zůstává, zda se jedná a bude i nadále vlivem soudní praxe i právní teorie jednat v tomto ohledu obsahově o synonyma či se bude jednat o dvě podobné skutkové situace.⁽²⁰⁾ Vzhledem k tomu, že CESL je separátní dokument, nebude možné v tomto ohledu závěry učiněné v souvislosti s ním, aplikovat na CISG či české právo a naopak. Dle CESL prodávající i kupující jsou oprávněni realizovat ukončení smlouvy, pokud dojde k zásadnímu neplnění povinností druhé strany.

(19) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha, Sagit, 2012.

Hulmák, M. In: Švestka, J. et al. Občanský zákoník. Komentář. Díl I (§1 - § 459). 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2008.

(20) Srov. Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013. Autoři této publikace se přiklání k názoru, že se jedná o podobnou skutkovou situaci. Podobně jako CISG, i CESL, v anglickém jazyce hovoří o „*fundamental breach of contract*“, nicméně CESL jej překládá jako zásadní porušení smlouvy, naproti tomu CISG, v souladu s českou legislativou, hovoří o podstatném porušení smlouvy, viz. čl. 46 CISG.

Tímto zásadním neplněním je míněno neplnění zbavující zásadním způsobem druhou stranu plnění oprávněně očekávaného dle smlouvy za předpokladu, že strana, která se v prodlení nachází, v době uzavření smlouvy takové neplnění nepředpokládala, a ani předpokládat nemohla či povaha neplnění je taková, že nelze mít za to, že strana v prodlení své povinnosti bude schopna splnit v budoucnu (čl. 87 odst. 2). Za předpokladu, že na straně kupujícího se nachází osoba spotřebitele, pak z důvodu neplnění je spotřebitel oprávněn kupní smlouvu ukončit za předpokladu, že dodané zboží není v rozporu se smlouvou pouze bezvýznamným způsobem.⁽²¹⁾ CESL tedy pro zásadní porušení smlouvy za aplikační podmínky stanoví a) kumulativně zásadní zbavení práva kupujícího a oprávněné očekávání kupujícího, b) alternativně buď subjektivní nemožnost předpokládat ze strany prodávajícího nebo objektivní nemožnost očekávání prodávajícího a c) budoucí neplnění.⁽²²⁾ Při splnění uvedených bodů umožňuje CESL vyvolat kroky vedoucí k ukončení smlouvy.

Pokud se smluvní strany dohodnou, že se jejich kupní smlouva bude řídit CESL v souladu s čl. 8, pak jsou jak prodávající, tak i kupující, oprávněni ukončit smlouvu za podmínek v CESL stanovených. Kupující může přistoupit k ukončení smlouvy (kapitola 11, oddíl 5 a kapitola 13, oddíl 4) z důvodů jejího neplnění (čl. 114, čl. 134), pro prodlení s dodáním i v dodatečně stanovené lhůtě k plnění (čl. 115, čl. 135) a ukončení smlouvy z důvodu předpokládaného neplnění (čl. 116, čl. 136).

Dalším v CESL zmíněným důvodem pro ukončení smlouvy je neplnění z důvodu prodlení s dodáním poté, co byla oznámením stanovena dodatečná lhůta pro toto plnění. Prodávající i kupující může v případě prodlení, které není pokládáno za zásadní, aby strana, která se v prodlení nenachází, stanovila druhé smluvní straně formou oznámení přiměřenou dodatečnou lhůtu. Následně strana v prodlení bez zbytečného odkladu nevznesla proti délce takové dodatečné lhůty žádné námitky, avšak přesto v nové, jí schválené lhůtě, opět smluvené plnění neposkytne.

(21) Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (Common European Sales Law), KOM (2011) 635 v konečném znění.

(22) Selucká, M. a kol. op. cit. subj. 20.

V tomto případě je možné a v mnoha případech i praktické v oznámení stanovit automatické ukončení smlouvy bez nutnosti další notifikace, pokud strana v prodlení smluvené plnění neposkytne ani v této dodatečné lhůtě. V takovém případě k ukončení smlouvy dochází samotným skončením dodatečné lhůty. Pokud se však jedná o vztah mezi prodávajícím obchodníkem a kupujícím spotřebitelem pak je třeba stanovit dodatečnou lhůtu k plnění delší než 30 dnů.

Podobně jako CESL umožňuje ukončení smlouvy v některých případech i bez toho, že by muselo dojít k zásadnímu nesplnění smlouvy, podobně je tomu i v občanském zákoníku z roku 2012, konkrétně § 2107 inspirovaného zřejmě § 437 obchodního zákoníku z roku 1991. Pokud nedošlo k podstatnému porušení smlouvy dle občanského zákoníku z roku 1964 nebo CISG, je kupující povinen prodávajícímu poskytnout náhradní lhůtu, ve které může prodávající svůj závazek stále splnit. Z nepodstatného porušení smluvní povinnosti se tím, na základě nesplněného závazku, stalo porušení podstatné, a za těchto okolností je možné od smlouvy odstoupit. Naopak současný občanský zákoník netransformuje nepodstatné porušení smlouvy na porušení podstatné, ale specifikuje práva kupujícího podobná možnostem při podstatném porušení dle § 2106.

Pokud se v prodlení nachází kupující v postavení spotřebitele, pak dle CESL dochází k ukončení smlouvy z důvodu prodlení po oznámení dodatečné lhůty k plnění, přičemž nelze k tíži spotřebitele vyloučit aplikaci čl. 135, odchýlit se od něj či jej jinak pozměnit.⁽²³⁾ Další možnost ukončení kupní smlouvy z důvodu jejího předpokládaného neplnění nastane za předpokladu, že smluvní strana prohlásí či z okolností je jinak zřejmé, že plnění neposkytne a povaha tohoto neplnění smlouvy je takové zásadní povahy, že opravňuje k ukončení smlouvy. V takovém případě je druhá strana oprávněna smlouvu ukončit i před termínem, kdy má být povinnost dle smlouvy splněna.

(23) Kapitola 13 Prostředky nápravy, které má prodávající k dispozici, oddíl 3 Odmítnutí plnění povinností prodávajícího, čl. 135 Ukončení z důvodu prodlení poté, co byla oznámením stanovena dodatečná lhůta pro plnění. Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (Common European Sales Law), KOM (2011) 635 v konečném znění.

Co se týká rozsahu ukončení smlouvy, pak pokud smlouva umožňuje plnit z ní vyplývající povinnosti po samostatných částech nebo v jinak oddělitelných celcích, stanoví CESL (čl. 117, čl. 137) možnost smlouvu za určitých okolností ukončit pouze ohledně části plnění. Toto částečné plnění nepřípadá v úvahu za předpokladu, že od kupujícího nelze spravedlivě očekávat přijetí jen částečného plnění, případně že neplnění smluvní povinnosti, ať již prodávajícího či kupujícího, je tak zásadní povahy, že je důvodem k ukončení smlouvy jako celku. V případě, že kupující není oprávněn své smluvní povinnosti plnit po samostatných částech, pak je prodávající oprávněn smlouvou ukončit, pokud takové neplnění povinnosti lze pokládat ve vztahu k celkové smlouvě za zásadní.

Dělitelné plnění zakotvil i § 517 občanského zákoníku z roku 1964, který rovněž umožňoval v takovém případě částečné odstoupení od smlouvy za předpokladu, že došlo k uplynutí dodatečně přiměřené lhůty. Tehdy bylo možné od smlouvy odstoupit i ve vztahu k jednotlivým dílčím částem celého plnění.⁽²⁴⁾ Právo na ukončení smlouvy jako celku nepřichází v úvahu, pokud povinnosti od sebe nelze vzájemně oddělit či nelze stanovit poměrnou část kupní ceny za jednotlivé části. Kupní smlouvu není možné též ukončit (čl. 119, čl. 139), pokud smluvní strana ukončení smlouvy neoznámila v přiměřené době poté, co jí takové právo vzniklo.

Právo ukončit smlouvu zaniká, pokud smluvní strana v přiměřené lhůtě od doby vzniku jejího práva na ukončení smlouvy nebo kdy nabyla či mohla nabýt vědomost, podle toho, co nastalo později, o tom, že druhá smluvní strana není schopna svůj závazek splnit, svého práva na ukončení smlouvy nevyužila; rovněž tak se právo na ukončení smlouvy pozbývá, pokud nebylo toto právo oznámeno druhé smluvní straně v přiměřené lhůtě poté, co vzniklo. Můžeme uvést příklad, kdy prodávající by pozbyl právo na ukončení smlouvy, pokud plnění kupujícího bylo poskytnuto opožděně nebo jiným způsobem nebylo ve shodě se smlouvou, avšak prodávající v přiměřené lhůtě od okamžiku, kdy se dozvěděl nebo měl dozvědět o pozdním plnění či o absenci shody neoznámil kupujícímu ukončení smlouvy.

(24) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. op. cit. subj. 4.

Pokud však kupující kupní cenu nezaplatil či jiné své povinnosti z kupní smlouvy zásadním způsobem porušil, prodávajícímu zůstává i nadále právo smlouvu ukončit.

Dle PECL je kupující oprávněn zrušit smlouvu z důvodu faktického či právního omylu, pokud na jeho základě došlo k uzavření smlouvy a zároveň tento omyl byl způsoben informací sdělenou prodávajícím kupujícímu, prodávající věděl či mohl vědět o tomto omylu, a přesto o něm kupujícího neinformoval. Ponechání kupujícího tomuto omylu lze posuzovat jako jednání v rozporu s dobrými mravy a poctivým jednáním (*good faith and fair dealing*), přičemž prodávající věděl či mohl vědět, že kupující jedná v omylu, o kterém pokud by věděl, smlouvu by buď vůbec neuzavřel či by tak učinil za podstatně odlišných podmínek.⁽²⁵⁾

Například subjekt A prodává dům subjektu B, aniž by sdělil, že pod podlahou jednoho pokoje se nacházejí rozsáhlá trouchnivění. A se o tomto faktu nezmíní, neboť předpokládá, že B si je vědom rizika na základě faktu, že vidí na stěnách vlhké mapy, a že nechá podlahu zkontrolovat. Osoba B nevěnuje riziku vlhkosti pozornost a dům koupí bez toho, že by nechala podlahu zkontrolovat. Za takovýchto okolností je osoba B na základě PECL oprávněna smlouvu zrušit.

PECL v souvislosti s možným omylem zakotvuje pojem „podstatně odlišné podmínky“ (*fundamentally different terms*).⁽²⁶⁾ Omyl vztahující se výhradně k hodnotě prodávané věci není obvykle pokládán za omyl podstatný, nicméně smluvní strany se mohou ve smlouvě dohodnout odlišně na tom, co lze považovat za podstatně odlišné podmínky v souvislosti s existencí omylu jedné ze stran. Například pokud kupující zaplatil 200.000 liber za starožitný psací stůl značky Chippendale a se stanovenou kupní cenou souhlasil, neboť se dočetl, že podobné ceny byly běžně placeny za tuto značku před několika lety, aniž by tušil, že od té doby tržní cena starožitného nábytku dramaticky poklesla a tudíž má psací stůl momentálně výrazně nižší hodnotu.

(25) Pojem dobrá víra (*good faith*) pocházející z anglické právní terminologie je v české právní terminologii matoucí, neboť je používán pro institut odlišný, a to pro objektivně hodnocené vnitřní přesvědčení určité osoby, že je něco po právu. Srov. Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 7.

(26) PECL čl. 4:103: Fundamental Mistake as to Facts or Law

The Principles of European Contract Law k nalezení též na http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/pecl_full_text.htm.

Srov. Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law. Part I. and II. The Hague, Kluwer Law International, 2000.

V takovém případě kupující není oprávněn smlouvu zrušit. PECL připouští možnost snížení ceny, pokud strana, která smlouvu porušila nesplněním své povinnosti, je vyviněna. Vada týkající se dohodnutého množství plnění (čl. 8:108) neovlivňuje právo kupujícího na snížení kupní ceny. V tomto případě totiž nelze uplatnit ustanovení o specifickém plnění a náhradě škody. Jako příklad lze uvést situaci, kdy prodávající se sídlem v Marseille uzavřel smlouvu na prodej dvaceti nemocničních přístrojů s kupujícím se sídlem v Londýně. Zavedením kvót ovlivňujících export těchto speciálních přístrojů lze však následně do Londýna dodat pouze patnáct kusů. Taková nemožnost plnění je omluvena, nicméně pokud by se kupující rozhodl přijmout pouze těchto patnáct přístrojů, pak je oprávněn k poměrnému snížení původně dohodnuté kupní ceny.⁽²⁷⁾ Došlo-li ke snížení ceny není kupující oprávněn požadovat náhradu škody v důsledku snížení hodnoty plnění, ale je oprávněn uplatnit nárok na odškodnění pro jakoukoliv další ztrátu, kterou utrpěl.⁽²⁸⁾

Omluva z důvodu překážky (*excuse due to an impediment*) upravuje následky nemožnosti plnění smluvního závazku, aniž by tuto situaci strana zavinila či za ni byla jinak odpovědná (čl. 8:108 PECL).⁽²⁹⁾ Smluvní strana, která nesplní svůj závazek ze smlouvy se své povinnosti zprostí pokud prokáže, že takovéto neplnění je zaviněno překážkou, které nebylo možné zabránit, a že takovouto překážku nebylo možné předvídat při vzniku smlouvy, a ani nebylo možné se jí vyhnout či ji překonat. Pokud by zmíněná překážka byla pouze přechodného charakteru, pak se vyvinění z neplnění závazku vztahuje pouze na skutečnou dobu trvání překážky. Pokud takovéto prodlení se sebou nese podstatné neplnění smlouvy, věřitel může takovou překážku v zásadě považovat za neomezenou.

(27) PECL část 5 Damages and Interest, článek 9:401: Right to Reduce Price. Strana, která přijme plnění, které není v souladu se smlouvou, je oprávněna snížit kupní cenu. Míra snížení kupní ceny musí být v poměru ke snížení hodnoty plnění v čase, kdy bylo plnění poskytnuto ve srovnání s jeho hodnotou, kterou by správně mělo mít dle uzavřené smlouvy. Strana, která snížila kupní cenu (kupující) nemůže rovněž požadovat náhradu škody za snížení dodané hodnoty plnění, ale zůstává oprávněna k náhradě jakékoliv další škody, kterou utrpěla, a kterou je oprávněna vymáhat dle části 5 PECL. K nalezení též na <http://www.jus.uio.no>.

(28) Část 5 PECL, článek 9:501 Right to Damages stanoví, že poškozená strana je oprávněna požadovat náhradu škody pro neplnění závazku druhou stranou, které není možné omluvit dle článku 8:108. Taková utrpěná škoda (loss), pro kterou je možné se domáhat náhrady, je a) nepeněžitá škoda, b) škoda vzniklá v budoucnu, ke které pravděpodobně dojde.

(29) Článek 8:108 PECL *Excuse Due to an Impediment*, který stanoví, že neplnění smluvní strany je omluvitelné, pokud lze dokázat, že takové neplnění bylo zapříčiněno překážkou mimo kontrolu této smluvní strany, a že vznik této překážky nemohl být důvodně očekáván v době uzavření smlouvy, ani nebylo možné se takové překážce či jejím následkům vyhnout či je překonat.

Smluvní strana nacházející se v prodlení, má za povinnost vyrozumět o existenci překážky a jejích následcích svého smluvního partnera. Takovéto vyrozumění je třeba doručit v přiměřené lhůtě poté, co se strana v prodlení se nacházející dozvěděla či mohla dozvědět o vzniku překážky. V případě, že takovéto vyrozumění učiněno nebylo, je druhá smluvní strana oprávněna uplatnit škodu, která jí neobdržením takového oznámení vznikla.

PECL mimo jiné obsahuje i řešení v podobě možnosti přezkoumání či revidování smlouvy v případě dodatečného výskytu nepředvídatelných okolností, které by činilo původně uzavřenou smlouvu výrazně jednostranně nevýhodnou. Článek 8:108 je aplikován pouze v případech, kdy určitá stanovená překážka zabraňuje plnění závazku dle smlouvy. Nejedná se o ustanovení kogentní a smluvní strany jsou tak oprávněny stanovit samostatně rozdělení rizika nemožnosti plnění, ať již v obecné rovině či v souvislosti s určitou překážkou.

Tato omluva se může vztahovat na závazky stanovené ve smlouvě, včetně nemožnosti platit kupní cenu; může se jednat i o situaci, kdy například vláda určitého státu zakáže převést splatnou sumu z účtu na účet. Pojem překážky může zahrnovat i přírodní katastrofy, války apod. Překážka může existovat již v době vzniku smlouvy, avšak smluvní strany o ní v té době neměly vědomost. Takováto situace pak není ošetřena dle článku 8:108 PECL, ale smlouvu lze zrušit dle článku 4:103.⁽³⁰⁾

(30) Lando, O., Beale, H. op. cit. subj. 26.

11.3. Postoupení práv a povinností z kupní smlouvy

Můžeme si v souvislosti s kupní smlouvou položit otázku, zda je možné postoupit kupní smlouvu, resp. práva a povinnosti z ní plynoucí, a spolu s tím, které pohledávky je vůbec možné postoupit. Dle současného občanského zákoníku je možné postoupit i naturální právo. Pokud dojde k překročení zákazu postoupení pohledávky, pak by byla namísto deklarovat relativní neplatnost postupní smlouvy, a to s ohledem na skutečnost, že v občanském zákoníku absentuje § 39 občanského zákoníku z roku 1964, jenž naopak sankcionoval takovou postupní smlouvou její absolutní neplatností.⁽³¹⁾ Platí, že lze postoupit právo na určité plnění, tj. v našem případě na zaplacení kupní ceny, na vlastnictví k věci v právním smyslu, pokud to právní úprava výslovně nezakazuje.⁽³²⁾ Plnění by mělo mít tedy majetkovou povahu, avšak nemusí se jednat o plnění peněžité.

Současná právní úprava výslovně hovoří (§ 1879) o možnosti postoupit rovněž jen část pohledávky, jedná-li se o plnění dělitelné; pokud by převod jen části dělitelného plnění zatížil dlužníka či pokud by se jednalo o šikanózní výkon práva, nelze umožnit převod části pohledávky ani v případě její dělitelnosti. Obdobně jako úpravou z roku 1964, je možné spolu s předmětnou pohledávkou postoupit taktéž její příslušenství či další práva s pohledávkou spojená, včetně zajištění (§ 1880).

Neexistence postupované pohledávky v době uzavření smlouvy o postoupení nemá za následek neplatnost této smlouvy, avšak zakládá se tím odpovědnost postupitele vůči postupníkovi (§ 1760). Při respektu k jedné ze soukromoprávních zásad pacta sunt servanda, pak není důvodem neplatnosti smlouvy ani ta skutečnost, že při uzavření smlouvy nebyla smluvní strana oprávněna s předmětem plnění nakládat, aniž by bylo rozhodující, zda postoupení pohledávky bylo sjednáno za úplatu či nikoliv. Občanský zákoník z roku 1964 (§ 525) výslovně vylučoval možnost cedovat pohledávky vázané výlučně na osobu věřitele, pohledávky, jejichž obsah by se změnou věřitel proměnil, pohledávky nepostiželné výkonem rozhodnutí, naturální

(31) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C.H. Beck, 2006.

(32) Eliáš, K. Některé otázky související s postoupením pohledávky. In: XXII. Karlovarské právnické dny. Praha, Leges, 2014.

pohledávky a pohledávky, ohledně nichž to dohoda mezi dlužníkem a věřitelem vylučuje. Stávající právní úprava, v souladu se zásadou dispozitivnosti a autonomie vůle stran, zmiňuje možnost vyloučit postoupení pohledávky ujednáním dlužníka a věřitele (§ 1881), přičemž rovněž tak nelze vyloučit postoupit pohledávku, která zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil a v neposlední řadě hovoří i možností tzv. globálních cessí. Nová úprava umožnila cesi naturálních pohledávek, čímž se odklonila od německého vzoru a přijala řešení v souladu s tradicí práva římského.⁽³³⁾

Pokud je zákaz postoupení pohledávky překročen, pak dle stávající občanskoprávní úpravy dovozujeme pouze relativní neplatnost tohoto jednání, na rozdíl od ustanovení občanského zákoníku z roku 1964, která zde dovozovala neplatnost absolutní.⁽³⁴⁾ Relativní neplatnosti se může dovolat i dlužník, jehož závazek se postupuje, pokud se možnosti námitky neplatnosti předtím nevzdal.⁽³⁵⁾ Absolutní neplatnost by byla uplatnitelná zřejmě jen ve výjimečných případech tam, kde došlo ke zjevnému rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem.

(33) Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1852/2007 z 23. července 2009 dosud připouštěla jako platný i postup promlčené pohledávky, pokud se ta nezměnila v naturální a u soudu nevynutitelnou v důsledku dlužníkovy námitky promlčení.

Postoupit ze své podstaty není možné ani práva autorská viz. § 11 odst. 4. zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

(34) Podobně i nadnárodní akademické projekty PECL v čl. 11:301 a 11:302 či DCFR v čl. 5:108 a 5:109.

(35) Srov. § 586 odst. 1 občanského zákoníku z roku 2012 „Je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba.“

Kapitola XII.

Práva z vadného plnění a záruka za jakost

12.1. Vývoj odpovědnosti za vady v právních úpravách

Jak plyne z podstaty tohoto institutu, byla a je problematika odpovědnosti za vady frekventovaným tématem v souvislosti s právy a povinnostmi plynoucími z kupní smlouvy. Téma se stalo o to důležitější a diskutovanější po roce 1989, právě v souvislosti s rozvojem tržního hospodářství a s pluralitou subjektů, právnických i fyzických osob, zabývajících se soukromým podnikáním. Mnohost subjektů různé úrovně objevujících se na trhu zákonitě tím spíše vytvořila nutnost zabývat se nejen právní úpravou zmíněného institutu, ale přinutila k větší aktivitě taktéž kupující, obzvláště jedná-li se o spotřebitele, aby si více hleděli všech svých práv plynoucích z odpovědnosti za vady.

S ohledem na shora uvedené byla odpovědnost za vady upravena jak v novelizovaném občanském zákoníku z roku 1964, tak novou úpravu přinesl i obchodní zákoník pro vztahy mezi podnikatelskými subjekty. Zákonná odpovědnost za vady byla a je stěžejním právním zajištěním zájmů kupujících. Obecnou povinností prodávajícího je dodat prodávanou věc v souladu se smlouvou, včas a řádně. Předpokladem vzniku odpovědnosti za vady jsou tedy existence platného závazkového právního vztahu z kupní smlouvy, přenechání věci jinému, porušení povinnosti řádně splnit svůj závazek, následně výskyt vadného plnění a souvislost mezi závazkem prodávajícího k řádnému plnění a výskytem vady.

Obecně je za vadné plnění pokládáno takové, které nemá vlastnosti výslovně smluvené nebo obvyklé, které lze považovat za standardní, obecně předpokládané u konkrétního předmětu kupní smlouvy s ohledem na jeho povahu, pokud vlastnosti věci či zboží nebyly výslovně ujednány nebo byly ujednány jen některé z nich a prodanou věc tak nelze použít podle povahy nebo účelu kupní smlouvy; případně pokud má věc právní vady.⁽¹⁾

(1) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C.H. Beck, 2006.

V první řadě můžeme vady rozdělovat v obecné podobě na vady faktické a vady právní.⁽²⁾ Za faktické vady jsou považovány takové, které zahrnují nedostatky fyzické povahy, tj. nedostatky v jakosti, množství, ve fyzikálních vlastnostech apod. Naopak právní vadou je nedostatek věci spočívající v tom, že k ní uplatňuje právo třetí osoba a kupujícímu je tím bráněno, aby k předmětu kupní smlouvy nabyl práva v rozsahu a obsahu v souladu s kupní smlouvou.

Sluší se podotknout, že doktrína rozlišuje mezi plněním vadným a tzv. plněním aliud, kdy je plněno něco jiného, než bylo původně sjednáno. Vadným je takové plnění, které navzdory existujícím vadám disponuje vlastnostmi odpovídajícími předmětu kupní smlouvy. Je-li však plněno něco jiného, není možné uplatnit odpovědnost za vady, neboť kupujícímu stále zůstává zachován nárok na splnění smlouvy samé.

(2) Vadné je i takové plnění, které nelze použít podle povahy nebo účelu smlouvy, ačkoliv za jiné situace takovéto plnění by vady nevykazovalo. Například v případě prodeje zemědělského stroje, který je určen jen pro písčité nebo písčitohlinité půdy, aniž by prodávající kupujícího upozornil, že se nehodí k využití v těžších půdách, jde o vadu stroje, pro kterou jej nelze užívat podle povahy a účelu smlouvy. Škárová, M. In: Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. op. cit. subj. 1.

12.2. Právní východiska odpovědnosti za vady v současné právní úpravě

Vadné plnění je v občanském zákoníku z roku 2012 upraveno v § 1916 až § 1925 a vychází zejména z právní úpravy obsažené v obchodním zákoníku z roku 1991. Zvláštní režim právní úpravy odpovědnosti za vady pak obsahují ustanovení o spotřebitelské kupní smlouvě (§ 2161). Úprava obsažená v současném občanském zákoníku navazuje na implementaci směrnice 1999/44/ES vycházející z CISG.⁽³⁾ Základem těchto úprav je zásada odpovědnosti prodávajícího za jakoukoliv protiprávnost, tj. za dodání věci v rozporu se smluvními ujednáními. Tato vada na věci ⁽⁴⁾ či na zboží může spočívat ať již v dodání něčeho jiného, tzv. plnění aliud,⁽⁵⁾ v rozporu v kvantitě dodaného zboží spočívajícím ať již v dodání menšího, tak i většího množství, případně rozdíl v kvalitě dodaného zboží. Evropská směrnice hovoří o faktických vadách, avšak nikoliv již o vadách právních, a z toho pak vyplývají i možné uplatnění nároků.⁽⁶⁾

S ohledem na výše zmíněné, úprava právních vad a nároky z nich plynoucí tak překvapivě vycházejí pouze z národních právních úprav. Směrnice ani občanský zákoník nezakotvují výslovně ani odpovědnost za nesplnění ani odpovědnost za prodlení. Zmíněný rozpor se smlouvou, tj. vada, musí existovat již v době převzetí, výjimečně v jiný okamžik, například pokud se jedná o zasilatelský prodej. Lze mít za to, že aktuální právní úprava nadále posiluje postavení kupujícího, který obdržel vadné plnění. Na rozdíl od předcházející právní úpravy, současný občanský zákoník již neobsahuje rozdělení vad na opravitelné a neopravitelné, které bylo

(3) Směrnice 1999/44/ES, o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, ve znění směrnice 2011/83/EU, o právech spotřebitelů.

(4) Pojem věci v současné právní úpravě zahrnuje i práva, věcná práva a další práva (§ 498 odst. 1 věta první).

(5) Srov. Škárová, M. In: Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. op. cit. subj. 2. Plnění aliud nebylo pokládáno za vadné plnění a tudíž nepřicházelo v úvahu uplatnění odpovědnosti za vady, stále zůstával zachován nárok na splnění smlouvy samé.

(6) Tichý, L. Kupní smlouva a spotřebitelská kupní smlouva, včetně odpovědnosti za vady. Bulletin advokacie, 2014, č. 7 – 8.

Srov. odst. 8 preambule i čl. 2 směrnice 1999/44/ES hovoří pouze o faktických vadách. Právo z odpovědnosti prodávajícího za právní vady má základ pouze v národním právu, nikoliv v režimu kupní smlouvy, vychází se z režimu obecných ustanovení obligačního práva § 1920.

§ 1920 stanoví, že „1. Předmět plnění má právní vadu, pokud k němu uplatňuje právo třetí osoba, ledaže o takovém omezení nabyvatel věděl nebo musel vědět. V takovém případě to nabyvatel oznámí bez zbytečného odkladu zciziteli. 2. Kdo na sebe převedl právo k předmětu, o kterém ví, že zciziteli nepatří nebo že zcizitel není oprávněn takové právo zřídit, nemá právo z této vady.“

původně základním kritériem pro určení práv kupujícího z vad věci; naopak právní úprava nově zakotvuje hledisko intenzity s jakou vadnost plnění porušuje smluvní ustanovení. Pokud vadné plnění svoji intenzitou představuje podstatné porušení kupní smlouvy, dochází k dalšímu rozšíření práv kupujícího.

V obchodněprávních vztazích byla za účinnosti obchodního zákoníku jedním z nároků pro případ dodání vadného zboží sleva z ceny stanovená jako rozdíl mezi hodnotou, kterou by mělo mít zboží bez vad a hodnotou vadného zboží v době, kdy se měla dodávka uskutečnit, tj. ve smluvené nebo přiměřené lhůtě (§ 439).(7) Kupující byl oprávněn pak snížit o slevu při placení kupní cenu. V případě, že již došlo k úhradě původně stanovené kupní ceny v plné výši, byl kupující oprávněn požadovat vrácení částky ve výši slevy spolu s úroky.

Kupující se rovněž mohl rozhodnout namísto slevy pro odstranění vad. V takovém případě kupující do odstranění vady nebyl povinen zaplatit část ceny ve výši odpovídající slevě, na kterou by měl právo, kdyby nedošlo k odstranění vad. V případě, že se kupující na základě svého práva z odpovědnosti za vady rozhodl pro slevu, neměl nárok na náhradu ušlého zisku v důsledku existence předmětné vady.

Současná právní úprava vychází z objektivní odpovědnosti prodávajícího a upřednostňuje poskytnutí dohodnutého smluvního plnění před změnou či dokonce ukončením smlouvy bez jejího naplnění. Tomu taktéž odpovídají prostředky ochrany mezi stranami původně dohodnutého plnění, a to zejména v podobě nápravy vadného plnění formou opravy či výměny věci. Pokud tato náprava není možná, pak lze uplatnit slevu z kupní ceny, případně od smlouvy odstoupit. Nástroje právní ochrany je možné tak zařadit do dvou tříd, přičemž do první patří práva na opravu a výměnu a sleva z kupní ceny či odstoupení od smlouvy přináležejí do třídy druhé.(8) Volbu je třeba provést alternativně, nikoliv kumulativně. Ke změně v současné právní úpravě dochází též v režimu uplatňování vad z hlediska plynutí času.

(7) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

(8) Tichý, L. op. cit. subj. 6.

Srov. Sivesand H. The buyer's remedies for non-conforming goods. München, Sellier, 2005.

Občanský zákoník z roku 1964 (§ 625, § 626 odst. 3) zakotvil jako předpoklad naplnění odpovědnosti prodávajícího včasnou reklamaci učiněnou do 24 měsíců ode dne převzetí věci kupujícím. Současná úprava opouští koncepci prekluze práv z vad, kdy opožděné ohlášení těchto vad, ať již formou notifikace či reklamace, nevede k zániku práv kupujícího, tj. soud k takovému opožděnému ohlášení již napříště nebude přihlížet ex officio a práva z vad nebudou kupujícímu přiznána pouze za předpokladu, že prodávající sám uplatní námitku pozdního vytknutí vad. Za rozhodnou není pokládána doba reklamace, ale doba výskytu vady po dodání věci.

Ačkoliv směrnice 1999/44/ES (9) umožňuje (čl. 5 odst. 2) členským státům samostatně, na základě vnitrostátních úprav, zakotvit povinnost spotřebitele oznámit prodávajícímu uplatnění svých práv z vad do dvou měsíců po jejich zjištění, občanský zákoník z roku 2012 této možnosti nevyužil a přesnou dobu pro notifikaci vad nestanovil.⁽¹⁰⁾

Narozdíl od ustanovení CISG, směrnice nepředepisuje režim reklamací, nicméně vnitrostátní úpravy je mohou zakotvit samostatně. Reklamace a uplatnění vady jako jednostranné právní jednání vůči prodávajícímu nemusí být činěno zvláštní formou, například písemně, a ústní, nebo i konkludentní, jednání v rámci reklamace je dostačující. Naopak v neprospěch spotřebitele je třeba vykládat § 2172 příkazující uplatnit vadu a žádost o provedení opravy u třetí osoby uvedené v potvrzení (§ 2166).

Dle eurokonformního výkladu je za tuto osobu považován subjekt, který je vedle prodávajícího dalším adresátem reklamace, u něhož lze v duchu směrnice tuto reklamaci učinit.⁽¹¹⁾ Na základě ustáleného soudního rozhodování lze mít za to, že upozornění prodávajícího na vady může vyloučit právo na slevu z kupní ceny, popřípadě na odstoupení od kupní smlouvy, avšak pouze pokud se toto prohlášení týká výslovně určité vady.

(9) Magnus, U. Kommentar zu Richtlinie 1999/44. In: Grabitz, E., Hilf, M., Nettesheim, M. (eds.) Das Recht der EU. 2007 Kommentar 3(4).

(10) § 1922 občanského zákoníku z roku 2012 stanoví, že vada musí být uplatněna včas.

(11) Dle § 2172 občanského zákoníku z roku 2012 je touto jinou osobou určenou k opravě osoba, která je v místě prodávajícího nebo v místě pro kupujícího bližším, pak kupující uplatní právo na opravu u toho, kdo je určen k provedení opravy.

Nelze tedy považovat za dostatečné pouhé všeobecné upozornění na to, že „věc je vadná“. Za vadu věci ve smyslu § 401 občanského zákoníku z roku 1964 se považovala neexistence takové vlastnosti věci, která se u věci určitého druhu a stáří obecně předpokládala, a v důsledku této absence byla možnost využití věci podstatně snížena.⁽¹²⁾

Kupujícímu jako spotřebiteli, pokud mu byla prodána věc v obchodě, svědčilo právo z odpovědnosti za vady v souladu s § 579 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964, ukázalo-li se nepravdivým ujištění prodávajícího, že prodávaná věc má vlastnosti vymíněné kupujícím.⁽¹³⁾ V souvislosti s odpovědností prodávajícího za poškození věci, k němuž došlo následně v důsledku vady, která existovala v době plnění, bylo opakovaně judikováno, že prodávající neodpovídá z titulu odpovědnosti za vady, ale z titulu odpovědnosti za škodu, pokud poškození věci nastalo v důsledku vady, která existovala v době plnění.⁽¹⁴⁾

Odpovědnost prodávajícího za vady věci prodané v obchodě se v případě, že prodávající ujistil kupujícího, že věc má určité vlastnosti, a toto ujištění se ukázalo nepravdivým, řídila ustanovením § 597 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964.⁽¹⁵⁾ V závislosti na uplatnění práv z odpovědnosti za vady prostřednictvím soudu platilo, že kupující je oprávněn uplatnit u soudu pouze taková odpovědnostní práva, pokud se jedná o konkrétní dodatečně najevo vyšlé vady, vytknuté prodávajícímu ve lhůtě stanovené v § 599 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964. Z titulu náhrady škody se pak nebylo možné domáhat náhrady nákladů vynaložených na odstranění vad předmětu kupní smlouvy.

(12) Dle ustálené judikatury a) u ojetého motorového vozidla nelze za tuto vadu zpravidla považovat korozi odpovídající stáří vozidla a jeho obvyklé údržbě. b) Pokud je vada věci, která je předmětem kupní smlouvy, zjištěna dodatečně, ujištění prodávajícího dle § 597 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964 o tom, že věc má určité vlastnosti, zejména pak vlastnosti kupujícím vymíněné, popřípadě že nemá žádné vady, nemusí být součástí uzavřené kupní smlouvy; je postačující bylo-li dáno v rámci sjednávání kupní smlouvy.

(13) Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. října 2002, sp. zn. 33 Odo 627/2002, k problematice použití ustanovení § 597 odst. 2. občanského zákoníku z roku 1964 při prodeji v obchodě stanoví, že „ujistil-li prodávající kupujícího při prodeji v obchodě, že věc má určité vlastnosti a toto ujištění se ukáže nepravdivým, aplikuje se ustanovení o odpovědnosti za vady podle § 597 odst. 2 občanského zákoníku, které výslovně tuto odpovědnost upravuje.“

(14) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2004, sp.zn. 32 Odo 752/2002.

(15) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2004, sp. zn. 33 Odo 323/2004.

Prostředky obrany kupujícího v souvislosti s uplatněním práv z vad jsou obsaženy jak ve dvou shora uvedených třídách, tak i v naplnění dalších zákonných předpokladů. Jsou uplatněny čtyři základní kritéria, jimiž jsou možnost, resp. nemožnost plnění v objektivním smyslu, jeho přiměřenost, včasnost a značné obtíže pro spotřebitele.

Objektivní nemožnost a přiměřenost plnění je třeba podříditi vzájemnému poměrování a kupující je oprávněn odstoupit od kupní smlouvy, pokud prodávající nedisponuje prostředky k opravě a jejich opatření by si vyžádalo nepřiměřené náklady. Instituty možnosti a přiměřenosti slouží k ochraně prodávajícího, včasnost a značné obtíže slouží naopak k ochraně spotřebitele.

Nejedná-li se vzhledem k povaze vady o nepřiměřený požadavek, může kupující namísto opravy věci požadovat i dodání věci zcela nové, případně výměnu věci či její součásti, a není-li toto možné, pak je oprávněn od smlouvy odstoupit (§ 2169 odst. 1). V případě většího počtu vad či opakovaného výskytu vad po opravě, svědčících o nemožnosti jejich opravy ze strany prodávajícího, má kupující možnost od smlouvy odstoupit (§ 2169 odst. 2). Pokud kupující od smlouvy neodstoupí, neuplatní právo na dodání nové věci či na opravu věci, pak může požadovat přiměřenou slevu z kupní ceny (§ 2169 odst. 3).⁽¹⁶⁾ Spotřebitel je oprávněn požadovat cenově náročný prostředek opravy, jestliže není možné nárok uspokojit výměnou věci. Pokud je věc vysoce specifická a náklady na její opravu či výměnu by podstatně překročily její hodnotu kupní ceny, pak je nelze považovat za přiměřené.

Směrnice 1999/44/ES umožňuje kupujícímu svobodně volit mezi slevou z kupní ceny a odstoupením od smlouvy, ačkoliv občanský zákoník upravuje odstoupení od smlouvy a právo na slevu výhradně za zákonem stanovených předpokladů (§ 2169). Sleva z kupní ceny je považována současnou právní úpravou jako poslední možnost

(16) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Srov. Vítová, B. Ochrana spotřebitele a škoda způsobená vadou výrobku. In: Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 5, s. 7 – 10.

právní ochrany kupujícího, pokud před tím kupující neuplatnil právo na opravu či výměnu věci, případně neodstoupil od smlouvy. Postup pro výpočet možné slevy z kupní ceny nestanoví ani směrnice 1999/44/ES ani občanský zákoník, a je tak možné vycházet pouze z CISG, ze které čerpá mimojiné i sama evropská směrnice. Slevu z ceny lze stanovit v poměru hodnoty, kterou měla věc při dodání a hodnoty, kterou by měla věc dodaná v souladu se smlouvou v okamžiku uplatnění slevy. Je-li rozdíl v poměru hodnot například 10%, pak je třeba kupní cenu snížit o tuto procentuální hodnotu.

Ačkoliv směrnice ani občanský zákoník, na rozdíl od CISG, nepodmiňují výměnu věci vrácením věci vadné (§ 2108), není pro řádné uplatnění nároku z odpovědnosti za vady nutné vrácení věci, pokud tak nestanoví vnitrostátní právní úprava. Soudní praxe chápe jako povinnost kupujícího z bezdůvodného obohacení věc vrátit v případě její výměny či odstoupení od smlouvy.⁽¹⁷⁾

Vady nemovité věci a způsob jejich uplatnění jsou upraveny s určitými odchylkami od obecné úpravy na základě specifik, které přináší podstata nemovité věci (§ 2128), přičemž za nemovitosti jsou považovány i pozemky a podzemní stavby se samostatným účelem, jakož i věcná práva k nim a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. To je i jedna z odlišností od právní úpravy nemovitých věcí, jakož i věcí vůbec, jejich vad a samotného chápání práv s nimi spojených dle občanského zákoníku z roku 1964.⁽¹⁸⁾

I nemovitá věc, jako věc movitá, může disponovat dvěma typy vad, tj. faktickými a právními. V případě nemovitých věcí může prodávající odpovídat za vadu v odlišné výměře pozemku od výměry určené v kupní smlouvě či za skrytou vadu stavby. Na koupi nemovité věci se použije obdobný režim odpovědnosti za vady jako na koupi movité věci, včetně režimu zjištění a oznámení vad, volby práv z odpovědnosti za

(17) R 22/1983, str. 142 a 143 „Vrací-li kupující po účinném uplatnění práva na odstoupení od smlouvy nebo na výměnu věci, věc, kterou používal, nemá prodávající právo na náhradu za znehodnocení této věci či na užítky.“ Nicméně na rozdíl od tohoto soudního rozhodnutí lze dovodit, že vydání užitků z tohoto užívání je kupující povinen jen tehdy, jestliže věc užíval poté, co mu prodávající dodal věc novou, kterou mohl řádně užívat bez dalšího prodlení, resp. vrátil kupní cenu. Otázka náhrady v tomto případě za používanou vadnou věc je pak i otázkou také náhrady škody za předpokladu, že vadnou věc kupující vrátil a nebylo možné sehnat za ni odpovídající náhradu.

(18) Tichý, L., Pipková, P. J., Balarin, J. Kupní smlouva v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2014.

vady, rozlišování vad dle jejich intenzity apod. (§ 2099 a nás.) V zásadě lze mít za to, že vada v identitě předmětu plnění nevede k neplatnosti kupní smlouvy. Vada spočívající v rozdílu mezi faktickou výměrou pozemku a výměrou pozemku uvedenou ve smouvě, může vzniknout tak, že kupující se o skutečném stavu věci řádně nepřesvědčil, neboť spoléhal na údaj uvedený ve veřejném seznamu, popřípadě výměra ve veřejném seznamu nebyla uvedena. V této souvislosti spočívá odpovědnost prodávajícího ve dvojí skutkové podstatě.

Na základě kogentního ustanovení zákona, byla-li výměra pozemku zapsána ve veřejném seznamu, má kupující právo na přiměřenou slevu z kupní ceny, neboť zákon v souladu se zásadou materiální publicity, kterou se katastr nemovitostí řídí, předpokládá správnost údajů ve veřejném seznamu, a tudíž důvodnost spoléhání se kupujícího. V případě, že kupující nabyt větší výměru, pak je třeba se zamyslet na možnosti přičíst tuto okolnost prodávajícímu, zda je oprávněn požadovat doplatek na kupní cenu či nikoliv.⁽¹⁹⁾

V případě, že výměra pozemku není zapsána ve veřejném seznamu, odpovědnost prodávajícího je omezenější, neboť se má za to, že průměrný kupující dbající svých práv, by si měl skutečnou výměru zkontrolovat. V takovém případě může kupující slevu z kupní ceny požadovat pokud tak stanoví smlouva. Jestliže však prodávající uvedl kupujícího v omyl, pak se nabízí řešení dle úpravy institutu omylu (§ 583 až § 585). V takovém případě, jde-li o podstatný rozdíl a o rozhodující okolnosti, je kupní smlouva neplatná. Pokud se jedná o omyl o vedlejší okolnosti, má kupující kromě práva na slevu z kupní ceny, též právo na přiměřenou náhradu.

Uplatní-li kupující v případě existence vady právo na přiměřenou slevu, nebrání mu to v tom, aby případně uplatnil i další práva z odpovědnosti za vady, například v případě koupě věci nemovité výměnu pozemku či doplnění chybějící výměry pozemku či úpravu terénu, ať již z důvodu vady, pro kterou uplatnil slevu z ceny či v případě výskytu dalších vad.

(19) Tichý, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha, Wolters Kluwer, 2014.

V případě existence skryté vady se musí jednat o vadu vzniklou v době, kdy věc byla ve vlastnictví prodávajícího či předchozího vlastníka, to znamená nemůže se jednat o vadu, jejíž původ nastal teprve po převodu vlastnictví a přechodu nebezpečí na kupujícího. Skrytá vada stavby musí být oznámena prodávajícímu ve lhůtě pěti let od nabytí vlastnictví ke stavbě kupujícím. Prodávající tedy neodpovídá za vady, které se projeví až po uvedené lhůtě a dále je třeba, aby kupující skrytou vadu ve lhůtě rovněž oznámil.

V opačném případě je prodávající oprávněn uplatnit své námitky a kupující nebude u soudu úspěšný. Pokud však prodávající alespoň musel vědět o skutečnosti, jež je příčinou vady, nemůže prodávající v takovém případě uplatnit námitku promlčení a kupující může svá práva z vadného plnění z důvodu skryté vady uplatnit bez časového omezení. Kupující může požadovat na prodávajícím opravu stavby, její výměnu za jinou stavbu, je-li to možné a lze-li to rozumně požadovat, v neposlední řadě pak může požadovat slevu z kupní ceny či od smlouvy odstoupit.

12.3. Rozhodný okamžik pro zjištění existence vady

Pro možnost uplatnění odpovědnosti za vady (§ 2100) je třeba stanovit rozhodný časový okamžik, ve kterém je třeba, aby protiprávnost či rozpor se smlouvou existoval, neboť prodávající odpovídá pouze takové vady, jenž existují v době přechodu nebezpečí škody na věci, ať již se týkají množství, jakosti, obalu či dokladů. Pokud však dojde ke vzniku vady až po tomto časovém určení, přičítá se existence vady k tíži kupujícího a prodávající by za takovou vadu odpovídal jen pokud by taková vada vznikla v důsledku porušení povinností prodávajícího. Je třeba však zmínit i tu situaci, že v rozhodný okamžik vada zřejmě být nemusí, když se jedná o tzv. skrytou vadu, kterou nebylo možné zpozorovat ani při řádné prohlídce (§ 2112) a objevila se až později.

Rozpor se smlouvou spočívající ve vadě zboží musí existovat v době jeho převzetí, výjimečně, například v případě již zmíněného zasilatelského prodeje, i v jiný okamžik. V případě skryté vady je tak postačující, že vada v okamžiku přechodu nebezpečí existovala alespoň v zárodku. Proávající nenese odpovědnost ani v případě prodloužení kupujícího s převzetím věci. Obdobně je tomu, pokud je vznik vady důsledkem protiprávního jednání kupujícího. V takovém případě kupující rovněž nese riziko za vadu, neboť její vznik spadá do právní sféry kupujícího.⁽²⁰⁾ Vyjde-li vada najevo v době po přechodu nebezpečí odpovědnosti za škodu, pak je prodávající odpovědný pouze tehdy, pokud je možné prokázat, že příčina existovala již v rozhodné době, např. vadu vyvolala vadná montáž.

Nelze však opominout, že kupující má nárok z odpovědnosti za vady, jak po přechodu nebezpečí, tak i před ním. Vady mohou být až do přechodu nebezpečí prodávajícím na jeho náklad odstraněny a v takovém případě k nim není nijak přihlíženo. Z pravidla, že kupující nese odpovědnost za takové vady, jenž vznikly až po rozhodujícím okamžiku a neexistovaly tedy v době přechodu, však existují dvě výjimky. Jedná se o vady, které prodávající po přechodu nebezpečí škody sám zavinil, a dále je to samozřejmě již shora zmiňovaný odlišný režim v rámci záruky za

(20) Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 16.

Tichý, L., Pipková, P. J., Balarin, J. op. cit. subj. 18.

jakost. Nástroje právní ochrany řadí právní doktrína do dvou tříd; první třída zahrnuje opravu a výměnu věci, druhá pak slevu z kupní smlouvy či odstoupení od smlouvy.⁽²¹⁾ Prodávající disponuje objektivní odpovědností a upřednostňuje realizaci původní smlouvy před její změnou, resp. ukončením, s čímž je v souladu i režim prostředků právní ochrany.⁽²²⁾

Volbu nástrojů právní ochrany ovlivňuje nejen sama úroveň klasifikace do tříd, ale i splnění určitých zákonných předpokladů. Směrnice 1999/44/ES stanoví podobné podmínky pro volbu mezi opravou či výměnou věci, v české úpravě pak podobné předpoklady platí i ve vztahu mezi jednotlivými nástroji v obou třídách. Jedná se o čtyři základní kritéria, kterými jsou možnost/nemožnost plnění, přiměřenost/nepřiměřenost, včasnost/opožděnost plnění, jakož i značné obtíže pro spotřebitele. Ustanovení o možnosti a přiměřenosti instrumentů chrání prodávajícího, další kategorie chrání naopak spotřebitele.

Kupující může požadovat, v případě absence stanovených vlastností, výměnu věci, a není-li to možné, pak je oprávněn od smlouvy odstoupit (§ 2169 odst. 1). Právo na dodání nové věci či na výměnu její součásti má kupující i v případě opakovaného výskytu vad po opravě či v případě většího počtu vad, což může být i důvodem nemožnosti nápravy ze strany prodávajícího, a tudíž vznikem práva kupujícího od smlouvy odstoupit (§ 2169 odst. 2). Nemůže-li prodávající dodat novou věc bez vad, je kupující oprávněn požadovat slevu z kupní ceny (§ 2169 odst. 3).

Vzhledem k tomu, že za nemožnost odstranit vadu se považuje pouze nemožnost objektivní, je třeba takovou míru nemožnosti poměřovat dalším předpokladem, kterým je hledisko přiměřenosti. Z toho důvodu má kupující právo od smlouvy odstoupit, pokud opatření prostředků k opravě by si vyžádalo další nepřiměřené náklady. Namísto opravy je kupující oprávněn požadovat dodání nové věci, nelze-li to vzhledem k její povaze považovat za nepřiměřené.

(21) Sivesand, H. op. cit. subj. 7.

(22) Tichý, L. op. cit. subj. 6.

V podrobnostech rovněž Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C.H. Beck, 2013.

Spotřebitel by tedy nemohl požadovat finančně nákladnou opravu, pokud lze nárok dostatečně uspokojit na základě výměny věci. Oprava, ani výměna, nejsou považovány za nepřiměřené, pokud lze věc považovat za natolik specifickou, že hodnota jak opravy, tak i výměny, by podstatně překročila původní výši kupní ceny.

Odpovědnost prodávajícího ze záruky je upravena ve zvláštním režimu (§ 2113 a § 2117), a to na rozdíl od právní úpravy obsažené v CISG. Přejedání nebezpečí škody na věci se řídí především dispozitivními ujednáními smluvních stran. Dojde-li k poškození věci v průběhu její přepravy, pak to není prodávající, jenž nese za takové poškození odpovědnost, ale kupující musí své nároky uplatnit vůči přepravci.

Základním předpokladem odpovědnosti prodávajícího je porušení, ať již smluvní či zákonné, povinnosti na objektivním základě. Může se jednat i o porušení tzv. dodatečných povinností, tj. nedostatečné či chybné poučení kupujícího, neposkytnutí návodu k řádnému použití věci, odeslání věci nepřislušnému dopravci či vadné instrukce k sestavení výrobku. Je lhostejné, zda k porušení takové dodatečné povinnosti dojde před či po přechodu nebezpečí škody.

Institut předčasného plnění a jeho vliv na odpovědnost za vady (§ 2101) byl zřejmě poprvé zakotven v CISG (čl. 37),⁽²³⁾ jehož obsahem je právo nápravy vad (*right to cure*), o nichž prodávající ví a přesto na ně kupujícího neupozornil. Proávajícímu je v takovém případě dána možnost napravit toto své opomenutí, když občanský zákoník stanoví, že v případě předčasného plnění je prodávající oprávněn odstranit vady až do doby určené pro odevzdání věci. Na tomto místě je vhodné připomenout, že i předčasné splnění závazku spočívající v předčasném dodání, je pokládáno za vadné plnění a v mnoha právních řádech je dostatečným oprávněním pro odmítnutí plnění kupujícím. Pokud tedy prodávající věc dodá předčasně, pak je oprávněn ještě v tomto zbývajícím období před uplynutím stanovené lhůty k plnění, ale již po přechodu nebezpečí škody na věci, odstranit vadu, pokud již předtím

(23) Srov. čl. 37 CISG stanoví, že „jestliže prodávající dodal zboží před dobou stanovenou pro dodání, může až do této doby dodat chybějící část nebo chybějící množství dodaného zboží za dodané vadné zboží nebo odstranit vady dodaného zboží, jestliže výkon tohoto práva nezpůsobí kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo nepřiměřené výdaje. Kupujícímu je však zachován nárok na náhradu škody podle této Úmluvy“.

Sdělení č. 160/1991 Sb., Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.

kupující takto předčasně dodanou věc neodmítl. V případě, že prodávající odstranil vadu včas, není v takovém případě kupující oprávněn uplatnit práva z odpovědnosti prodávajícího za vady. V takovém případě se odstranění vady do uplynutí řádné lhůty pro odevzdání předmětu plnění považuje za právo prodávajícího, aniž by tak činil na základě jemu vzniklé povinnosti z odpovědnosti za vady. Jedná se rovněž o dispozitivní ustanovení a výslovně se vztahuje i na vady dokladů, podobně jako je stanoveno v CISG.(24)

Pokud prodávající tuto vadu neodstranil do doby uplynutí řádné lhůty pro plnění, pak po uplynutí této lhůty má prodávající již povinnost vadu odstranit (§ 2106), o čemž bude pojednáno dále. Na rozdíl od čl. 37 CISG, nejsou vymezeny v § 2101 možné způsoby odstranění vad a je tak na vůli prodávajícího jaký způsob k odstranění vad zvolí.(25) Vada může vzniknout i jako důsledek použití věci (§ 2102), přičemž toto ustanovení je inspirováno § 423 obchodního zákoníku a je třeba poznamenat, že podobná úprava absentuje i v jiných relevantních právních řádech. Obecně lze mít za to, že zmíněné ustanovení by bylo vhodné z logiky věci začlenit spíše do ustanovení o smlouvě o dílo.(26)

Vady vzniklé v důsledku použití věci mohou vzniknout za situace, kdy pro výrobu zboží v rámci kupní smlouvy mohou být použity věci předané kupujícím prodávajícímu (27) a v návaznosti na ustanovení § 2086 je zřejmé, že pod institut kupní smlouvy je možné za určitých okolností zahrnout i smlouvu o dodání věci, která má být teprve vyrobena. Právní teorie v této souvislosti rozdíl mezi kupní smlouvou a smlouvou o dílo charakterizuje tak, že záleží, zda plnění spočívá spíše v činnosti dlužníka nebo spíše v dodání zboží dlužníkem. V souvislosti s vadou vzniklou v důsledku použití věci pro plnění z kupní smlouvy jsou ponechána rizika spojená s plněním na prodávajícím v případě, kdy vadu plnění způsobilo použití věci,

(24) Čl. 34 CISG „Je-li prodávající povinen předat doklady vztahující se ke zboží, musí je předat v době a v místě a způsobem, jež jsou stanovené ve smlouvě. Předal-li prodávající doklady před stanovenou dobou, může do této doby odstranit jakékoli vady dokladů, jestliže tím nezpůsobí kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo nepřiměřené náklady. Kupujícímu je však zachován nárok na náhradu škody podle této Úmluvy.“

(25) Tichý, L., Pipková, P. J., Balarin, J. op. cit. subj. 18. Režim právních vad sleduje režim vad věcných.

(26) Marek, K. Smlouva o dílo. Rekodifikace a praxe, 2013, č. 2.

(27) Kovařík, Z., Čáp, Z., Pokorná, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2009.

kteou prodávající převzal od kupujícího. Proávající tedy musí posoudit vhodnost předané věci, která má být k plnění použita či posoudit vhodnost následně použité dopravy. Dochází tak k přenosu rizika na prodávajícího jako osobu, která by měla být na základě svých zkušeností schopna posoudit vhodnost použité věci. Podobný postup se použije i na situaci, pokud vada věci vznikla tím, že prodávající postupoval podle návrhů, vzorků či podkladů opatřených kupujícím.

V případě odpovědnosti prodávajícího za vady se nejedná o odpovědnost absolutní, neboť prodávající pokud splní svoji povinnost k vynaložení dostatečné péče ohledně věci, resp. návrhu či vzorku používaného v souvislosti s plněním, se následně může své odpovědnosti za vady zbavit.⁽²⁸⁾ U věci již použité lze uplatnit následující výjimky z odpovědnosti za vady. Prvořadou povinností prodávajícího je upozornit na nevhodnost věci, případně jejího návrhu, kupujícího, čímž se povinnost prodávajícího pokládá za splněnou. Proávající by měl na takovou nevhodnost upozornit včas a řádně, s vysvětlením důvodů odmítnutí a s upozorněním na možné riziko vzniku vady v důsledku použití věci. Za dostačující se naopak nepokládá pouhé obecné či paušální odmítnutí věci či jejího použití.

Dále je třeba, aby kupující na použití nevhodné věci či jejího vzorku trval. V případě, že by podmínka trvání na použití věci absentovala, pak by použití bylo přisouzeno k tíži prodávajícího. Proávající je tedy nositelem důkazního břemene v souvislosti s tím, že kupujícího na nevhodnost věci upozornil a ten na použití přesto trval. Pro zlepšení důkazní situace je vhodné o upozornění a reakci kupujícího vyhotovit písemný protokol. Druhou výjimkou z odpovědnosti prodávajícího za vady použité věci je případ nemožnosti zjistit nevhodnost předané věci. Předpokladem je v takovém případě péče určitého standardu, kterou prodávající vynaložil. Vynaložení dostatečné péče je otázkou objektivní, nikoliv subjektivní. Omluvou pro prodávajícího nemůže být jeho nekompetentnost, neboť je třeba používat objektivní hledisko průměrného prodávajícího v určitém sektoru s přihlédnutím ke konkrétním skutkovým okolnostem.⁽²⁹⁾

(28) Tichý, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. op. cit. subj. 19.

(29) Pelikánová, I. In: Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

Výjimka se vztahuje zejména na skryté vady použité věci nebo na věci v oboru nepoužívané, čímž jejich nevhodnost pro použití nemohla být známa. Ujistil-li prodávající kupujícího, že předmět koupě je prostý všech, ať již faktických či právních vad, či takovou vadu lživě zastře,(30) zůstávají kupujícímu zachována veškerá práva z odpovědnosti za vady (§ 2103). Podstatným však je, že důvěra kupujícího v prohlášení prodávajícího nebyla způsobena jeho hrubou nedbalostí. Pokud však prodávající zdůraznil konkrétní vlastnost prodávané věci či zodpověděl určitou otázku způsobem, který lze považovat za dostatečný, nelze považovat důvěru kupujícího v takové jednání prodávajícího za hrubou nedbalost, a to i pokud se takové prohlášení týká věcí použitých, u kterých lze běžnou vadu předpokládat.(31) Toto ustanovení, vycházející konkrétně z § 300 ZMO, resp. z čl. 35 odst. 3 CISG, lze pokládat za výjimku z odpovědnosti za vady ve prospěch kupujícího.

V případě existence právní vady není nutné, aby kupujícímu byly se znalostí relevantních skutečností současně známy i jejich právní následky. Je třeba, aby kupující byl obeznámen s tím, které právní nároky třetích osob ohledně předmětu koupě by mohly být uplatněny, avšak přesná právní znalost není požadována. Omyl ohledně rozsahu práv třetích osob v případě právních vad, například neznalost skutečné délky trvání nájemního poměru, se může kupující dovolat vždy (§ 583 a násl.).(32)

Hovoří-li zákonodárce o uplatnění práv z vadného plnění, míní se tím volba jednoho z možných nástrojů právní ochrany. Pro uplatnění práv z vadného plnění je třeba kromě platného právního jednání v souvislosti s kupní smlouvou a samotné existence vady, rovněž její včasné oznámení prodávajícímu, určitá míra protiprávnosti jednání prodávajícího, absence ztráty práva ve formě jeho zmaření

(30) Lživé zastření: O lest v této souvislosti se jedná tehdy, jestliže prodávající učiní takový projev vůle, který je pro něho výhodný, a který kupující očekává, jenž se však neopírá o reálně existující skutkový či právní základ. Prodávající v takových případech počítá (je alespoň srozuměn) s odchylkou vlastností věci od obsahu svého jednání vůči kupujícímu. Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 16.

(31) Vyloučení práv z vadného plnění: pokud kupující o vadách věděl nebo pokud lze hovořit o neznalosti z nedbalosti, pak spočívá na zásadě, že ten, kdo vadu znal nebo mohl znát, nepožívá ochrany plynoucí z těchto práv. Pokud kupující o vadě ví, vzbuzuje tím dojem, že mu tato vada nevádí a možnost poskytnutí ochrany takovému kupujícímu je v rozporu s „maximou vernire contra factum proprium.“ Tichý, L., Pipková, P. J., Balarin, J. op. cit. subj. 18.

(32) Dřívější úprava § 424 obchodního zákoníku „Prodávající neodpovídá za vady zboží, o kterých kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo s přihlédnutím k okolnostem, za nichž byla smlouva uzavřena, musel vědět, ledaže se vady týkají vlastností zboží, které zboží mělo mít podle smlouvy.“

(§ 2103) a neexistence omezení práva kupujícího ve formě dohody s prodávajícím. Konkrétní charakter porušené povinnosti nemá pro samotnou odpovědnost význam, neboť předpokladem pro vznik odpovědnosti jsou všechny smluvní povinnosti, včetně povinností dodatečných, jakými jsou montáž, instrukce apod.; obdobně je tomu v případě porušení povinnosti ze zvláštních smluvních ustanovení, například různých vedlejších ujednání či povinnosti ohledně dodání věci či dodání dokladů. Odpovědnost za vady je objektivní, nepředpokládá tedy zavinění prodávajícího a je tudíž dostačující pouhé nesplnění smluvní povinnosti. Třetím elementem vzniku odpovědnosti za vady prodávajícího je souvislost mezi porušením povinnosti ze smlouvy prodávajícím a existence vady a její přičitatelnost prodávajícímu.

Pokud kupující zvolí přiměřený prostředek nápravy je pak již tímto svým projevem vůle vázán. Je-li však zvolený prostředek zjevně nepřiměřený, volba není účinná, a v takovém případě jí ani kupující není vázán. Posouzení takové situace je závislé na konkrétních okolnostech případu. Ani po právu provedenou volbou není kupující vázán po neomezenou dobu. Uplynula-li přiměřená doba pro její realizaci, je kupující oprávněn přistoupit k přísnější sankci a zvolit například u nároku na opravu odstoupení (33) od smlouvy či slevu z kupní ceny. Je však zřejmě nepřipustné měnit volbu „opačným směrem“, například namísto sekundárně provedeného odstoupení od smlouvy požadovat slevu z kupní ceny.

Je-li porušení smlouvy natolik zásadní, že mělo za následek podlomení důvěry v osobu prodávajícího, může kupující uplatnit odstoupení od smlouvy, například v případě dodání nebezpečných potravin či léků apod. V neposlední řadě je charakterizována reklamace věci jako uplatnění vady jednostranným právním jednáním vůči prodávajícímu, aniž by byla předepsána konkrétní forma takové reklamace; vadu je tedy možné uplatnit i konkludentním jednáním. Již zmíněná evropská směrnice režim reklamací nepředepisuje,⁽³⁴⁾ jako činí CISG při koupi movité věci, a ponechává tuto problematiku na případných úpravách jednotlivých států.

(33) Tichý, L., Pipková, P. J., Balarin, J. op. cit. subj. 18.

(34) V souvislosti s odstoupením od smlouvy lze zmínit judikát rakouského Nejvyššího soudního dvora stanovící, že „kupujícímu vozidla, který pro jeho vady odstoupí od kupní smlouvy, ale přesto vozidlo dále užívá během soudního sporu, je možné na nárok na vrácení kupní ceny započíst to, co konkrétně

Občanský zákoník z roku 1964, který stanovil jako předpoklad uplatnění odpovědnosti prodávajícího včasnou reklamaci, a to do 24 měsíců ode dne převzetí věci kupujícím (§ 626 odst. 3), znázorňuje podstatný rozdíl oproti evropské směrnici, která dovoluje (čl. 5 odst. 2) členským státům zakotvit do jejich právních řádů ustanovení o tom, že spotřebitel je povinen prodávajícímu oznámit uplatnění svých práv do dvou měsíců po zjištění vady.⁽³⁵⁾ Recentní právní úprava toto ustanovení nepřevzala; můžeme se domnívat, že zejména z toho důvodu, že by se jednalo o výrazné snížení úpravy ve prospěch kupujícího, v českém právním řádu již zakotvené po dosti dlouhou dobu. Zrovna v tomto ohledu je česká právní úprava zřejmě konfortnější pro kupujícího než je úprava deklarovaná na evropské úrovni.

ušetřil jeho užíváním.“ Určení odměny záleží zejména na ušetřených nákladech; pokud žalobce jako kupující namítá, že žalovaný, tj. prodávající, zaviněně zdržoval vrácení věci, a tím žalobce odůvodňuje další užívání vozidla, mají tato tvrzení vliv pouze v souvislosti s nároky na náhradu škody.

Usnesení Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. února 2014, sp. zn. 8 Ob 74/13k (Vrchní zemský soud Vídeň). Právní rozhledy, 2014, č. 13 – 14, s. 511 – 512.

(35) Směrnice 1999/44/ES, o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, ve znění směrnice 2011/83/EU, o právech spotřebitelů.

12.4. Odpovědnost za vady v Code civil

Code civil v důsledku dodání věci rozeznává dva druhy záruk, na jejichž základě je prodávající povinen garantovat nabytí vlastnického práva (*propriété*); jedná se o odpovědnosti prodávajícího za právní vady (*garantie d'éviction*), způsobilost věci k běžnému užití, odpovědnost za podstatnou (skrytou) vadu, jenž odůvodňuje zrušení koupě (*garantie des vices rédhibitoires*). V rámci odpovědnosti za právní vady se prodávající zavazuje kupujícímu, že nepozbyde práva k věci, ať již z důvodu, který vznikl před uzavřením kupní smlouvy či z důvodu vzniklém po uzavření smlouvy, pokud se jedná o vlastní jednání prodávajícího. Francouzské právo stanoví dva druhy odpovědnosti za právní vady, za prvé se jedná o vady způsobené prodávajícím v souvislosti s jeho osobou (*garantie du fait personnel*, §1), stanovící de facto zákaz takových jednání a právní vady způsobené třetími osobami (§ 2), konstruované jako ochrana před jednáním těchto osob. (36)

La garantie du fait personnel zakazuje prodávajícímu nejen faktický (*troubles de fait*), ale i právní zásah do práv kupujícího (*troubles de droit*). Dle francouzského práva lze zakotvit výslovné oprávnění smlouvu ukončit (*clause de résolution de plein droit*), a to bez potřeby soudního projednání. Tato možnost se neobjevuje pouze ve francouzském právu, ale například i v Common law; zmíněné klauzule jsou dosti rozšířené a někteří autoři odhadují, že více než polovina smluv obsahuje takovéto ustanovení. Rozvazovací podmínka musí být v takovém případě výslovná. Pokud by se soud zabýval skutečností, zda byla naplněna možnost okamžitého ukončení smlouvy, bude kontrole podléhat jak samotné porušení smlouvy, tak i důsledná interpretace, zejména co se týká formální stránky ustanovení.

Například pokud ustanovení pouze stanoví, že ukončení smlouvy je možné v případě nesplnění povinností ze smlouvy, soud rozhodne, že je to pouhá připomínka čl. 1184 Code civil, což nelze pokládat za dostačující a nelze tudíž umožnit jedné ze smluvních stran vyhnout se soudnímu ukončení smlouvy nebo jednostrannému ukončení na základě upomínky (*mise en demeure*). (37)

(36) Code civil k nalezení na www.legifrance.gouv.fr

(37) Le Tourneau, P. Le contrat de vente. Paris, Dalloz, 2005.

Soud tak může, pokud zamítne návrh na zrušení smlouvy, poskytnout dodatečnou lhůtu k plnění (*délai de grâce*) dle článku 1244-1 Code civil. Rovněž tak může rozhodnout o odškodnění, případně o částečném ukončení smlouvy tím, že sníží výši kupní ceny, která by měla být za normálních okolností uhrazena kupujícím, pokud by se nejednalo o poskytnutí zboží neuspokojivé kvality. Kupní cena může být snížena na základě soudního rozhodnutí o změně smlouvy, které je odůvodněno tím, že dobrá víra zabraňuje jedné straně požadovat plnění v celém rozsahu, když vzhledem ke snížené hodnotě jí poskytnutého plnění může být uspokojena vzájemným plněním částečným.⁽³⁸⁾

V obchodním právu je tato problematika standardně řešena srážkou z kupní ceny (*réfaction*). Soud může za určitých podmínek změnit smlouvu úpravou kupní ceny, čímž dojde k modifikaci závazku jedné ze stran za předpokladu, že soud dospěl k názoru, že dlužník byl oprávněn nahradit roční kompenzaci údržby (*compensatory maintenance annuity*) namísto pozitivního závazku (*positive obligation*) stanoveném ve smlouvě. Právní doktrína pak má za to, že by bylo dobré rozšířit tuto praxi i na jiné smlouvy než pouze na ty, uzavírané v obchodní praxi. Pokud soud svolí s ukončením smlouvy, může spolu s tím rozhodnout, že k ukončení smlouvy dojde až po uplynutí určité doby (čl. 1184 odst. 3), která bude odlišná od doby poskytnuté k dodatečné lhůtě k plnění. Soud může také rozhodnout o přiznání náhrady škody vůči straně, na základě jejíhož návrhu je smlouva ukončována.⁽³⁹⁾

(38) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Paris, Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

(39) Le Tourneau, P. op. cit. subj. 37.

12.5. Záruka za jakost

Současný občanský zákoník nově upravuje koncepci záruky za vady (§ 1958 - § 1962). Občanský zákoník z roku 1964 vycházel z pojetí služeb spojených s institutem zákonné záruky za vady v tradičních demokratických právních úpravách neznámým a odrážejícím tehdejší společenské a hospodářské klima. Současná právní úprava se naproti tomu vrací k tradičním osvědčeným koncepcím, které již dříve převzal i obchodní zákoník z roku 1991 (§ 429 až 432), a to včetně pojmosloví.⁽⁴⁰⁾ Záruka za jakost je považována za zvláštní úpravu odpovědnosti prodávajícího, samostatně upravenou a nezávislou na ustanovení o zákonné odpovědnosti. V úpravě z roku 1964 byla zárukou míněna zákonná odpovědnost prodávajícího za vady, případně byly oba pojmy záruka a odpovědnost za vady směřovány (§ 620 a násl.).

Recentní právní úpravou tak dochází k rozlišení práv z vadného plnění ze zákona a ze záruky za jakost. Záruka za jakost může vzniknout buď na základě dohody prodávajícího a kupujícího či na základě jednostranného prohlášení prodávajícího, který se zavazuje k tomu, že věc bude mít určité vlastnosti po určitou dobu. Samotná záruka za jakost však nevylučuje zákonnou úpravu práv z vad prodávané věci, což má význam zejména v případě vad skrytých.⁽⁴¹⁾

Záruka je doktrínou chápána jako příslib prodávajícího vůči kupujícímu, že předmět koupě bude po stanovenou dobu způsobilý k obvyklému účelu nebo že si zachová vlastnosti obvyklé pro danou věc. Záruka za jakost může být obsažena v samotném textu kupní smlouvy, v samostatném dokumentu, rovněž však může být záruka vyznačena na obalu či dokonce formou reklamy. Právní úpravou není předepsána zvláštní forma záruky a samotné prohlášení prodávajícího o poskytnutí záruky za jakost nemusí být takto výslovně označeno, postačující je zřejmost poskytnutí záruky z obsahu prohlášení dle určitých obvyklých slovních obrátů.⁽⁴²⁾ Stávající právní úprava tedy striktně oddělila práva z vad plnění vzniklá kupujícímu ze zákona a

(40) § 429 obchodního zákoníku z roku 1991: „Zárukou za jakost zboží přejímá prodávající písemně závazek, že dodané zboží bude po určitou dobu způsobilé pro použití ke smluvenému, jinak k obvyklému účelu nebo že si zachová smluvené, jinak obvyklé vlastnosti“.

(41) Tichý, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. op. cit. subj. 19.

(42) Tichý, L., Pipková, P. J., Balarin, J. op. cit. subj. 18.

práva z vad na základě záruky za jakost. Ustanovení upravující záruku za jakost jsou pokládána za dispozitivní, tudíž příslušný závazek může být smluvními stranami dohodnut v libovolném rozsahu, avšak výhradně nad rámec ochrany kupujícího stanoveného zákonnými ustanoveními. Smyslem poskytnuté záruky je zvýšení odpovědnosti prodávajícího a rovněž tak zřejmě i posílení zájmu o zboží u kupujícího, což se zpětně odráží v ekonomickém zisku pro prodávajícího.

Podstatné je, že ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, práva kupujícího za záruky jsou nezávislá na jeho zákonných právech. Jinak řečeno, odpovědnost ze záruky nastupuje vedle odpovědnosti za vady, a sice nejen tehdy, jestliže se záruka vztahuje výlučně vůči třetímu. Předpokladem však je, aby nezávisle na skutečnosti, kdo je poskytovatelem záruky, kupní smlouva nejen platně vznikla, ale v rozhodný okamžik ještě existovala. V důsledku záruky vzniká kupujícímu nezávisle na zavinění prodávajícího nárok na plnění, jehož druh a rozsah se řídí obsahem poskytnuté záruky. Rozhodující pro obsah záruky je prohlášení o záruce poskytnuté prodávajícím či třetí osobou.

Jak již bylo shora řečeno, stávající pojetí záruky za jakost je inspirováno zněním upraveném v obchodním zákoníku z roku 1991. Záruka za jakost je však koncipována také ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES, jejíž vliv však v recentní právní úpravě není zřejmý a lze říci, že ohledně spotřebitelské kupní smlouvy (§ 2158 a násl.), jejíž ustanovení jsou, jak z povahy věci plyne, kogentní, nedošlo k řádné transpozici záruky tak, jak je pojata shora uvedenou směrnicí.

Zmíněná směrnice klade na prodávajícího, respektive poskytovatele záruky, nároky vyšší a z toho důvodu je třeba použít výklad o nepřímém účinku stanoveným rozhodnutím Evropského soudního dvora a vůči spotřebiteli vykládat zmíněná ustanovení v souladu s čl. 1 a čl. 6 směrnice, stanovícím obsahové i formální náležitosti záruky.⁽⁴³⁾

(43) Tichý, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. op. cit. subj. 19. Prof. Tichý považuje termín „záruka za jakost“ za nepřesný, neboť ujištění se netýká pouze jakosti, ale i dalších vlastností souvisejících například s funkcí předmětu prodeje.

Vzhledem k tomu, že výslovná úprava v tomto směru v občanském zákoníku chybí, mohlo by být toto vykládáno tím způsobem, že prodávající není povinen stanovené náležitosti respektovat. Nerespektování směrnice by však znamenalo špatný výklad vztahu unijního práva vůči právu členského státu Evropského unie, a tím rozpor unijního práva s právním řádem členského státu právě z důvodu nedokonalé či zcela absentující transpozice. Pokud by prohlášení za jakost prodávajícího neobsahovalo veškeré povinnosti stanovené směrnicí, pak by jednání prodávajícího bylo v rozporu s právem, konkrétně s pravidly hospodářské soutěže, jako nekalou reklamou.⁽⁴⁴⁾

Záruka za jakost vztahující se ke spotřebitelské kupní smlouvě zahrnuje zejména principy bezplatné nápravy vad, požadavky na text záruky a její odlišení od práv z odpovědnosti za vady; to zjišťujeme, že v textu není obsaženo s výjimkou stručného odkazu na § 2165 odst. 2 ohledně koupě movité věci.

V obecné rovině jsou záruky za jakost rozlišovány na samostatné a nesamostatné, jež dále rozšiřují odpovědnost za vady stanovenou zákonem, kdy se prodávající zaváže k tomu, že bude odpovídat i za takové vady, které se vyskytnou po uplynutí zákonné lhůty. Naopak v samostatné záruce prodávající, resp. v obecnosti její poskytovatel, nese odpovědnost za konkrétní výsledek rovněž však sahající nad rámec zákonné odpovědnosti za vady. Proávající se tak může zavázat k náhradě škody bez ohledu na své zavinění, jenž nebude kryta náhradou škody v rámci odpovědnosti za vady.

Poskytovatelem záruky nemusí být nutně prodávající, může jím být osoba třetí nebo záruka může být poskytnuta společně jak prodávajícím, tak i osobou třetí, například výrobcem. Záruka se může vztahovat na celý předmět kupní smlouvy, na jeho část či na součást věci. V případě individuálně určené věci se záruka bude týkat celé věci či jen určitých částí nebo určitých funkcí této věci. V případě druhového plnění se záruka může vztahovat třeba jen na jeden druh plnění a na další druhy se již záruka vztahovat nebude.

(44) Směrnice 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.

Pro záruku za jakost je rozhodující okamžik přechodu vlastnictví, ve kterém je třeba, aby věc vykazovala určité vlastnosti, které pak bude mít po určitou dobu, přičemž bude způsobilá k použití pro obvyklý účel. Dále rozlišujeme rovněž záruku za zachování jakosti, kdy je důležité vymínění vlastností obvyklých, nikoliv zvláštních, u kterých se předpokládá, že si je věc zachová po celou dobu své existence. Kupující nemá práva ze záruky, pokud byla vada po přechodu nebezpečí škody na věci na kupujícího způsobena vnější událostí.⁽⁴⁵⁾

Záruku, respektive prohlášení o záruce, lze rovněž prezentovat i na obalu, případně v reklamě, ovšem pouze té, ke které dal podnět sám poskytovatel záruky. Prohlášení mohou být velice obecná zahrnující určitý druh, třídu či kategorii výrobků. Dikce zákona je zvolena ve prospěch kupujícího a je vyloučeno, že by se záruka týkala pouze určitých případů či konkrétních, jednotlivých oprávněních. Prodávající je však povinen sledovat reklamu výrobců předmětných výrobků a případně upozorňovat zákazníky na údaje v takové reklamě obsažené, pokud neodpovídají skutečnosti. Sluší se rovněž dodat, že je třeba rozlišovat i vztah mezi prohlášením o záruce a obsahem reklamy.

Reklama nemusí pocházet od poskytovatele záruky a v takovém případě může mít na podmínky záruky vliv pouze tehdy, jestliže kupující musel nabýt dojmu, že poskytovatelem záruky a osobou, od níž reklama pochází, je tentýž subjekt. V případě, že se navzájem odlišuje prohlášení o záruce a obsah reklamy, je nutné zejména identifikovat, které konkrétní prohlášení je možné považovat za záruku, neboť takových údajů se pak bude moci kupující i dovolat. Dle některých právních názorů je však věcí kupujícího kterého prohlášení, zda v záruce či v reklamě, se bude dovolávat, případně se může rozhodnout i pro kombinaci obou prohlášení, podle toho jaké z nabízených podmínek jsou pro něj nejvýhodnější.

(45) Marek, J. Smlouva kupní – II. část. Rekodifikace & Praxe, 2014, č. 7.

Kapitola XIII.

Obchodní podmínky v kupní smlouvě

Smluvní strany jsou oprávněny si dohodnout, že obsah jejich právního vztahu se bude řídit obchodními podmínkami za předpokladu, že na ně ve smlouvě odkáží. Obchodní podmínky mají význam zejména z důvodu standardizace a unifikace smluvních ujednání, což může v důsledku vést ke zjednodušení právního vztahu, včetně možné úspory nákladů. Jedním z příkladů takové úspory nákladů, nikoliv bezvýznamné, může být i úspora na správu pohledávek, včetně právního zastoupení.

Též obchodní zákoník z roku 1991 stanovil v kogentním ustanovení § 273 možnost některá smluvní ujednání upravit odkazem na všeobecné obchodní podmínky odborných či zájmových organizací, případně odkazem i na jiné obchodní podmínky, jež jsou stranám uzavírajícím smlouvu známy nebo jsou k návrhu smlouvy přiloženy. V případě obchodních podmínek odborných nebo zájmových organizací lze mít za to, že jsou s nimi odborníci smlouvy uzavírající náležitě obeznámeni a není tudíž třeba, aby se s nimi seznamovali v rámci procesu uzavírání konkrétní smlouvy. Pouhý odkaz na takové obchodní podmínky se jeví postačujícím. Právě u odborných a zájmových organizací lze oprávněně předpokládat náležitou odbornou úroveň zajišťující, že tyto podmínky budou sledovat obecný zájem, nikoliv pouze subjektivní uzavírání smlouvy a získá tak o nich subjektivní vědomost.⁽¹⁾ Za takové podmínky lze považovat například podmínky UNCITRAL přijaté komisí OSN.

Na rozdíl od současné právní úpravy v občanském zákoníku, však nebyla výslovně stanovena možnost jednostranné změny obchodních podmínek a doktrína názorově převažovala v názorech o nemožnosti této změny pouze na základě jednání jedné strany, a to i za předpokladu, že byla stanovena možnost druhé strany do určité doby sdělit svůj nesouhlas s těmito podmínkami a teprve pokud by takový nesouhlas

(1) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

vznesen nebyl, bylo by možné smlouvu pokládat za schválenou. Nicméně byla připuštěna průběžná změna některých částí obchodních podmínek u smluv uzavřených na dobu neurčitou za předpokladu, že bude ve smlouvě dohodnut způsob změny těchto ustanovení, změna bude vždy objektivně určitelná a nebude záležet pouze na vůli jedné strany.⁽²⁾ V souvislosti s kupní smlouvou by se mohlo jednat například o inflační doložku související s dlouhodobým odběrem určitého zboží. Nicméně na druhou stranu bylo pro takový případ též stanoveno, že se nejedná o platný právní úkon, resp. jednání, směřující ke změně smlouvy, pokud byla tato jednostranná změna obchodních podmínek provedena bez řádné změny smlouvy. Jednání dle takto změněných obchodních podmínek by následkem toho muselo být považováno za jednání v rozporu se smlouvou. Takový jednostranný úkon byl však považován za relativně neplatný, tj. jeho neplatnost musela být druhou stranou výslovně namítnuta.

S tímto názorem konvenoval i § 493 občanského zákoníku z roku 1964 stanovící nemožnost měnit závazkový vztah bez souhlasu smluvních stran, nestanovil-li zákon jinak. Navzdory tomu, na základě vývoje právní praxe v této oblasti, se začaly záhy objevovat i názory opačné s tím, že „obchodní zákoník (ani zákoník občanský) tak nestanoví pro obchodní podmínky, které jsou součástí smlouvy, jiný režim jejich změny než pro smlouvu samotnou. Nevyhradí-li si proto účastníci ve smlouvě nebo obchodních podmínkách, které jsou její součástí, zvláštní způsob změny obchodních podmínek (např. prostým doručením druhé straně), řídí se předpoklady pro jejich změnu zákonnou úpravou pro změnu obsahu smlouvy samotné.“⁽³⁾ Ze zmíněného judikátu je možné dovodit, že i za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 byla jednostranná změna obchodních podmínek možná, pokud sama smlouva či obchodní podmínky takovou možnost výslovně připouštěly.

V případě obchodních podmínek vypracovaných pouze jednou ze stran se předpokládá, že druhá smluvní strana s nimi obeznámena být nemusí. Pokud tedy vědomost o takových obchodních podmínkách u druhé strany chybí, musí mít možnost se s nimi seznámit ať již tím, že se podmínky stanou přílohou smlouvy či

(2) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. op. cit. subj. 1.

(3) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. února 2013, sp. zn. 23 Cdo 1098/2012.

se s nimi smluvní strana seznámila či seznámí v průběhu obchodních jednání při uzavírání smlouvy a získá tak o nich subjektivní vědomost.⁽⁴⁾ Z právní praxe též vyplynulo, že obchodní podmínky na které smlouva odkazovala a jež k ní byly připojeny nebo byly smluvním stranám známy, nemusely být samostatně podepisovány smluvními stranami.⁽⁵⁾ V pochybnostech však ten, kdo se takových obchodních podmínek dovolával musel prokázat, že byly ke smlouvě připojeny, nebo že byly druhé straně známy. Judikatura mimojiné stanovila, že obchodní podmínky nesmí být v rozporu se zákonem o ochraně hospodářské soutěže a rovněž i to, že nevýhodnost, jakož i neobvyklost sjednaných smluvních podmínek pro klienty soutěžitele s dominantním postavením, se sebou vždy nese rysy nátlaku, jelikož volba klienta je objektivně omezena mírou dominance soutěžitele.

Lze mít za to, že shora uvedená rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou aplikovatelná též za účinnosti nynější právní úpravy. Z uvedeného lze též dovodit, že v oblasti užití obchodních podmínek je třeba rozlišovat mezi obchodním stykem v rámci podnikání a ostatními případy. Nejedná-li se o vztah mezi podnikateli je nutno, aby předmětné obchodní podmínky byly k nabídce přiloženy nebo byly smluvním stranám při uzavírání smlouvy prokazatelně známy, ledaže smluvní strana prohlásí, že tyto obchodní podmínky zná.

Současný občanský zákoník v otázce inkorporace obchodních podmínek do smlouvy v zásadě převzal úpravu § 273 obchodního zákoníku. § 1751 a násl. stanoví, že část obsahu smlouvy lze určit odkazem na obchodní podmínky, které navrhovatel připojí k nabídce nebo které jsou stranám známy. Obdobně jako za účinnosti obchodního zákoníku je stanoveno, že odchylná ujednání ve smlouvě mají před zněním obchodních podmínek přednost. § 1751 odst. 1 občanského zákoníku vyžaduje uvedení odkazu na obchodní podmínky, aby bylo jejich použití možné. Obdobně jako v německém právu, viz. níže, nacházíme požadavek zajištění možnosti kupujícího seznámit se s jejich obsahem, jako podmínky jejich použití a pozdější se dovolání na toto konkrétní znění. Nebyl-li kupující s obchodními

(4) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. op. cit. subj. 1.
Pelikánová, I. Komentář k § 273 zákona č. 513/1991 Sb. ASPI databáze. Wolters Kluwer, 2013, (citováno ASPI LIT17464CZ).
(5) SR 10/1998 s. 259.

podmínkami fakticky seznámen, případně nejedná-li se o obchodní podmínky vytvořené odbornými nebo zájmovými organizacemi, čímž je jejich známost předpokládána, musí být obchodní podmínky dle § 1751 k nabídce připojeny.⁽⁶⁾

U konkludentně uzavíraných smluv bude použití obchodních podmínek rovněž možné dle § 1756 občanského zákoníku „není-li smlouva uzavřena slovy, musí být z okolností zřejmá vůle stran ujednat její náležitosti; přitom se přihlédne nejen k chování stran, ale i k vydaným ceníkům, veřejným nabídkám a jiným dokladům“. Ačkoliv se zde nehovoří o obchodních podmínkách výslovně, je pravděpodobné, že tyto je možné zařadit mezi „jiné doklady“.

Při užití obchodních podmínek u konkludentně uzavíraných smluv je nezbytné dodržet cíle § 1751 občanského zákoníku, tj. kupujícího na použití obchodních podmínek zřetelně upozornit, což je za jiných okolností realizováno textovým odkazem v nabídce, případně umožnit druhé straně se s obsahem podmínek dostatečně seznámit.⁽⁷⁾

Nově je řešena i případná kolize obchodních podmínek s tím, že strany odkázaly v nabídce a současně i v jejím přijetí, na obchodní podmínky, které jsou však ve vzájemném rozporu. V takovém případě je smlouva uzavřena s obsahem určeným v míře v jakém obchodní podmínky obou smluvních stran jsou v souladu, navzdory tomu, že tuto praxi by sama smlouva či obchodní podmínky výslovně vylučovaly; jedná se tedy o kogentní ustanovení. Pozornost je též věnována jednostranné změně obchodních podmínek a úpravě tzv. překvapivých doložek.

Ustanovení § 1752 občanského zákoníku na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964 výslovně upravuje možnost jednostranné změny obchodních podmínek za trvání smluvního vztahu, avšak je k tomu zapotřebí kumulativního splnění určitých podmínek s tím, že se současný občanský zákoník snaží o zachování rovného postavení obou smluvních stran.

(6) Marek, K. Obchodní podmínky, vykládací pravidla a obchodní zvyklosti. In Dny práva – 2010 Days of Law (online). Brno, Masarykova univerzita, 2010. K nalezení na [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/13_obchod/Marek_Karel_\(4075\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/13_obchod/Marek_Karel_(4075).pdf).

(7) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Kogentní podmínkou je, že obchodní podmínky musí být součástí smluv uzavíraných v běžném obchodním styku s větším počtem osob, dlouhodobě zavazujících k opětovným plněním stejného druhu, přičemž z povahy závazku již při jednání o uzavření smlouvy vyplývá rozumná potřeba jejich pozdější směny. Taková situace může nastat například při změně subdodavatelských cen, při změně právních předpisů apod.

Nová právní úprava tak zdůrazňuje, že v delším časovém úseku se může projevit naléhavá potřeba změny obchodních podmínek a vzhledem k tomu, že dle obchodního zákoníku nebylo možné takovou změnu provést jinak než ujednáním obou stran, což bývá u smluv uzavíraných s velkým počtem osob technicky a administrativně komplikované, upravila se možnost jednostranné změny obchodních podmínek za předpokladu, že si strany takovou možnost ujednají už při uzavírání smlouvy. Berou se přitom v úvahu možná rizika, jimž má být zabráněno určitými omezujícími ustanoveními. Možnost jednostranné změny obchodních podmínek však i v takovém případě musí být výslovně sjednána.

Změnu obchodních podmínek lze provést pouze v přiměřeném rozsahu, a pokud nedošlo k ujednání o takovém přiměřeném rozsahu, nepřihlíží se ke změnám vyvolaným takovou změnou okolností, kterou strana již při uzavření smlouvy odkazující na obchodní podmínky musela předpokládat, ani ke změnám vyvolaným změnou osobních nebo majetkových poměru této strany.⁽⁸⁾

Aby bylo možné obchodní podmínky jednostranně změnit, jak uvádí předchozí odstavec, musí být též ujednány způsob oznámení takové změny druhé straně a právo druhé strany změnu odmítnout a možnost z tohoto důvodu smlouvu vypovědět ve výpovědní době, kterou je možné považovat za dostatečnou k obstarání obdobných plnění od jiného dodavatele, aniž by taková výpověď byla spojena se zvláštní povinností či sankcí pro stranu, jenž výpověď podává. Pokud by tato výpověď byla přesto spojena se sankcí či jinou povinností k takovému ustanovení se nepřihlíží.

(8) Srov. Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

Ohledně § 1752 panují dosud ne zcela vyjasněné názory, zda jde o ustanovení kogentní či dispozitivní. V době psaní této práce je k dispozici stanovisko Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti, jež dospěla k názoru, že uvedené ustanovení lze pokládat za kogentní pokud jde o charakteristiku smlouvy, jako právního jednání, které strana v běžném obchodním styku uzavírá s větším počtem osob, a které zavazuje dlouhodobě k opětovným plněním stejného druhu, přičemž z povahy závazku již při jednání o uzavření takové smlouvy vyplývá rozumná potřeba jejich pozdější změny.⁽⁹⁾

V případě ostatních smluv lze též sjednat jednostrannou změnu obchodních podmínek. U dalších podmínek se již jedná o ustanovení dispozitivní, čímž bude naplněna dispozitivní úprava kontraktačního procesu dle § 1770.⁽¹⁰⁾ Je otázkou dalšího vývoje právní praxe, jak bude vymezen například způsob oznámení změny podmínek druhé straně či obsah pojmů „rozumná potřeba“ či „přiměřený rozsah“. Pokud by byla snaha tyto pojmy vysvětlit již v obchodních podmínkách, bude zřejmě velice obtížné predikovat veškeré možnosti, jež mohou v budoucnu nastat.

V úvahu je třeba vzít rovněž přechodná ustanovení § 3028 odst. 3 stanovící, že právní vztahy vzniklé před účinností občanského zákoníku 89/2012 Sb. se i nadále řídí občanským zákoníkem z roku 1964, pokud se smluvní strany výslovně nedohodnou na aplikaci nového občanského zákoníku. Smlouvy vzniklé za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 se jím tedy nadále řídí, a to včetně jejich změny či zániku, včetně posouzení, výkladu a platnosti právních jednání, změn subjektů nebo obsahu závazků apod., což dovodil i Nejvyšší soud ohledně přechodného ustanovení § 763 odst. 1 obchodního zákoníku.⁽¹⁰⁾

Současná úprava obchodních podmínek vychází do jisté míry z Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG), která se též dosti podrobně zabývá otázkou kolize obchodních podmínek, aniž by však tuto oblast výslovně řešila.

(9) Stanovisko č. 6. - ke změně obchodních podmínek - § 1752 NOZ, k nalezení na www.obcanskyzakonik.justice.cz.

(10) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. ledna 2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. listopadu 1999, sp. zn. 32 Cdo 2016/98.

V zahraniční literatuře se podmínka vzájemného nesouladu obchodních podmínek (*battle of forms*) řeší zejména dvěma způsoby. První způsob klade důraz na společnou vůli stran a součástí smluvních ujednání jsou pouze taková, která jsou shodná pro obě verze obchodních podmínek, tzv. „*knock-out rule*“. Na základě této zásady jsou pak součástí smlouvy i ustanovení protikladných obchodních podmínek, pokud nejsou vzájemně v přímém rozporu.

Druhý způsob nazývaný „*last shot rule*“ oproti tomu vychází z řetězce vzájemných návrhů, resp. protinávrhů, vedoucích až k finální akceptaci, poslední nepopřené nabídky, která bude obsahem závěrečného znění.⁽¹¹⁾ Občanský zákoník v souvislosti s obchodními podmínkami mimo jiné zdůrazňuje požadavek jejich přehlednosti a poctivosti, inspirován zejména PICC a PECL.⁽¹²⁾ Je tak například stanoveno, že ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, je neúčinné, nepřijala-li je tato strana výslovně s tím, že k opačnému ujednání není přihlíženo. Jedná se tudíž o kogentní ustanovení, které nelze měnit ani dohodou stran. Zároveň zákonodárce neguje účinek vylučovacích doložek v obchodních podmínkách.⁽¹³⁾ V této souvislosti by tak neměla smlouva trpět vadou neurčitosti právního jednání.

Zároveň občanský zákoník umožňuje každé ze smluvních stran, aby bez zbytečného odkladu po výměně projevů vůle, případně i následně, vyloučila aplikaci tzv. *knock out rule*, a nepřipustila tak vznik smlouvy. Naplnění podmínek neúčinnosti se zhodnotí vzhledem k obsahu a ke způsobu jejich vyjádření. Jedná se zejména o to, aby nadále nebylo možné pod nepřehledným či zmatečným obsahem a strukturou obchodních podmínek skrýt taková ustanovení, na která by druhá strana zřejmě

(11) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

Wildner, K. Art. 19 CISG: The German Approach to the Battle of the Forms in International Contract Law: The Decision of the Federal Supreme Court of Germany of 9 January 2002 (online). Pace Law International Review, 2008, k nalezení na <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/wildner.html#vi>.

Hulmák, M. Uzavírání smluv v civilním právu. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2008, s. 126-128.

Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha, ASPI, 2006, s. 298-301.

(12) čl. 29 PICC (Priority of competing interests) a čl. 2:209 PECL (Conflicting General Conditions)

(13) § 1753 NOZ stanoví, že „ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, je neúčinné, nepřijala-li je tato strana výslovně; k opačnému ujednání se nepřihlíží. Zda se jedná o takové ustanovení, se posoudí nejen vzhledem k jeho obsahu, ale i ke způsobu jeho vyjádření.“

nepřistoupila, pokud by si jich povšimla. Navíc nelze při využití tohoto ustanovení pomíjet tzv. obecné kautely soukromého práva, kterými jsou například povinnost chovat se poctivě, zákaz zneužití práva, limity uzavírání adhesních smluv, včetně specifických prostředků pro ochranu spotřebitelů. Tehdy je možné přistoupit k jednostranné změně podmínek za předpokladu, že to bylo mezi stranami ujednáno, včetně způsobu takového oznámení druhé smluvní straně a tato druhá strana má možnost na takovou změnu nepřistoupit a od smlouvy bez sankcí odstoupit.

Výpovědní lhůta musí být v tomto případě dostatečně dlouhá pro to, aby byla smluvní strana schopna zabezpečit si obdobné plnění od jiného dodavatele. Pokud smluvní strany odkáží jak v nabídce, tak i v jejím přijetí, na obchodní podmínky vzájemně si kolidující, přesto i tehdy dojde k uzavření smlouvy. Smlouva však bude uzavřena pouze v rozsahu ve kterém oba dokumenty nejsou v přímém rozporu. V ostatních bodech se podpůrně uplatní zákonná úprava.

Současný občanský zákoník v tomto ohledu čerpá též ze Principů mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT stanovících, že ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, nemá právní účinky, nebylo-li přijato výslovně.⁽¹⁴⁾ Za taková ustanovení jsou považována ustanovení vylučující odpovědnost strany za splnění určitých smluvních povinností, ač smlouva sama vzbuzuje rozumné očekávání, že odpovědnost za její splnění dotčena nebude. Nemusí však jít pouze o ustanovení s neočekávaným obsahem, ale i o ustanovení vyjádřená pro druhou stranu nejasně, případně drobným, nečitelným písmem, pokud mění nebo doplňují obsah smlouvy způsobem, který druhá strana nemohla rozumně očekávat.

Tato právní úprava se vztahuje i na případy odkazů na vykládací pravidla vyjádřená pro druhou stranu nejasně, případně drobným, nečitelným písmem, pokud mění nebo doplňují obsah smlouvy způsobem, který druhá strana nemohla rozumně očekávat. Rovněž i v tomto případě musí být smluvní doložky chápány v souladu

(14) čl. 2.20 UNIDROIT

Principy UNIDROIT: odkaz o projektu na http://fr.jurispedia.org/index.php/Principes-_d'UNIDROIT_relatifs_aux_contracts_du_commerce_international

s tím, co stanoví respektovaná vykládací pravidla. Pokud ale druhá strana není v postavení podnikatele, pak musí ten, kdo se vykládacích pravidel dovolává prokázat, že druhé straně musel být jejich význam znám.

Obdobně jako v občanskoprávní úpravě, je jedním z problémů rozpor ve znění obchodních podmínek navrhovaných oferentem a obchodních podmínek navrhovaných akceptantem. Zákon tento rozpor ve znění obchodních podmínek neřeší a tudíž lze mít za to, že smlouva vůbec nevznikne, vzhledem k tomu, že ani interpretací právního jednání, vzhledem k jeho rozpornosti a neurčitosti, nebude možné dovodit skutečnou vůli smluvních stran.⁽¹⁵⁾ Neurčitost právního jednání v rámci obchodních podmínek se bude vztahovat zejména na tzv. vylučovací doložky, v nichž se smluvní strany zavazují, že jsou ochotny vstupovat do obchodních vztahů jen na základě svých obchodních podmínek.

Je třeba zmínit rovněž problematiku obchodních podmínek ve spotřebitelských smlouvách. Nález Ústavního soudu v této souvislosti stanoví, že v „rámci spotřebitelských smluv ujednání zakládající smluvní pokutu nebo jiné obdobně znevýhodňující ustanovení zásadně nemůže být součástí všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis).⁽¹⁶⁾ Jak již bylo řečeno výše, německý občanský zákoník výslovně umožňuje včlenění obchodních podmínek do smlouvy při jejím uzavření, včetně konkludentní formy.⁽¹⁷⁾

Ochrana kupujícího je zabezpečena požadavkem řádné inkorporace těchto obchodních podmínek a kontrolou dokumentace tak, aby neobsahovala například překvapivé či nepřiměřené doložky. Podobně jako česká právní úprava, i německá, vychází ze zásady, že k začlenění obchodních podmínek musí dojít pouze dohodou stran. V německé právní doktríně můžeme rovněž nalézt institut záruky správnosti smlouvy, jenž spočívá v míře schopnosti smluvní strany prosadit vlastní zájmy.

(15) Marek, K. Obchodní podmínky, vykládací pravidla a obchodní zvyklosti. In Dny práva – 2010 Days of Law (online). Brno, Masarykova univerzita, 2010. K nalezení na [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/13_obchod/Marek_Karel_\(4075\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/13_obchod/Marek_Karel_(4075).pdf). Selucká, M. a kol. op. cit. subj. 8.

(16) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11.

(17) § 305 až § 310 BGB. Text BGB dostupný rovněž na <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>.

K naplnění této záruky správnosti však nedojde, pokud pouze jedna ze smluvních strana má možnost změny smlouvy a druhá ze stran je odkázána k pouhé akceptaci smluvních podmínek. Je tak omezena na svobodu uzavření smlouvy, „take it or leave it“ označující míru svobody.⁽¹⁸⁾ § 305 odst. 2 německého občanského zákoníku vyžaduje pro začlenění obchodních podmínek do smlouvy upozornit kupujícího na jejich použití za pomoci výslovného odkazu a není-li tento odkaz možný, pak zřetelným vyvěšením těchto podmínek v místě uzavření smlouvy. Kupující musí mít možnost seznámit se s obsahem obchodních podmínek a posléze s jejich aplikováním souhlasit.

V některých případech není možné fakticky realizovat výslovný odkaz na obchodní podmínky při uzavírání smlouvy, obzvláště u smluv každodenně uzavíraných, ačkoliv je možné existenci obchodních podmínek implicitně očekávat. Typickým příkladem mohou být smlouvy uzavírané pomocí automatů.⁽¹⁹⁾ V takovém případě obchodní podmínky nemusí být vyvěšeny v místě uzavření smlouvy, ale postačí jednoznačné upozornění na podřízenost smlouvy obchodním podmínkám. Má se za to, že i při zveřejnění obchodních podmínek se průměrný kupující o jejich obsah příliš nezajímá. V zákoně je proto stanovena kontrola podmínek zejména za účelem nepřipuštění podmínek nepřiměřených či překvapivých.

Text podmínek, případně upozornění na jejich existenci, musí být v době uzavření smlouvy dobře čitelný a nacházet se na dobře viditelném místě, např. v recepci hotelu, nikoli až v místě plnění smlouvy, tj. v hotelovém pokoji.⁽²⁰⁾ Vzhledem k tomu, že od průměrného zákazníka nelze očekávat pátrání po informacích o obchodních podmínkách, jejich umístění na přeplněné informační tabuli nepovažuje doktrína ani praxe za dostatečné.⁽²¹⁾

(18) Graf von Westphalen, F. Všeobecné obchodní podmínky v Německu – ochranná právní bariéra v podnikatelských vztazích: ohlédnutí zpět a perspektiva do budoucna. In Bulletin advokacie, ročník 2013, č. 1 - 2, str. 81 – 86. K nalezení rovněž na <http://www.bulletin-advokacie.cz/vseobecne-obchodni111?browser=mobi>.

(19) Staudinger, J. von Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, Die Datenbank, komentář k § 305 BGB, marginální číslo 130. Dostupné rovněž na <http://beck-online.beck.de>.

(20) Bassenge, P. et al. Palandt Bürgerliches Gesetzbuch. 67. Auflage. München, C. H. Beck, 2008.

(21) Staudinger, J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, Die Datenbank, komentář k § 305 BGB, marginální číslo 132. Dostupné na <http://beck-online.beck.de>.

Pokud text obchodních podmínek není k dispozici v místě uzavření smlouvy v úplném znění, kupujícímu musí být umožněno se s nimi seznámit jinak, například možností nahlédnutím do nich v recepci, u pokladny apod. a zároveň musí být kupující poučen o tom, kde je možné jejich úplný text nalézt.(22)

Dle německého Spolkového soudního dvora soudní kontrola nepřiměřených ustanovení ve všeobecných obchodních podmínkách má zejména zamezit jednostrannému využití možnosti změn smlouvy. Spolkový soudní dvůr dospěl k rozhodnutí, že při aplikaci doložek ke všeobecným obchodním podmínkám nemůže být individuální smlouva uznána na základě projednání, nýbrž na základě „vyjednávání“. Za „vyjednávání“ je považována situace, kdy smluvní strana je svolná ke změně obchodních podmínek a při uzavření smlouvy toto obchodnímu partnerovi dala najevo.(23) Pouhá svoboda rozhodnutí smlouvu uzavřít není pokládána za dostačující, pokud je smluvní strana odkázána k jejímu uzavření za předem formulovaných podmínek nebo by musela od uzavření smlouvy upustit.(24)

Též v obchodních vztazích podrobuje německé právo aplikaci všeobecných obchodních podmínek soudní kontrole. Německá judikatura v souvislosti s nepřiměřenými doložkami ke všeobecným obchodním podmínkám vychází z toho, že snaha o podrobení druhé smluvní strany se vztahuje jen na podmínky s jejichž úpravou může tato strana se zřetelem k oprávněnosti a spravedlnosti počítat a stanovil požadavek zvážit zájmy běžné pro určitý typ obchodní transakce.(25)

Pokud smluvní strana požaduje jednostrannou volnost úpravy smlouvy ve vlastní prospěch, pak se jedná o dostatečný znak podřízenosti jeho smluvního partnera.(26) Konstantní judikatura Spolkového soudního dvora stanoví, že pokud má jedna smluvní strana takovou převahu, že provedené smluvní úpravy jsou fakticky jednostranné, musí být rovnováha smluvních stran zabezpečena zákonem.(27)

(22) von Staudinger, J. Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, Die Datenbank, komentář k § 305 BGB, marginální číslo 155. Dostupné na <http://beck-online.beck.de>.

(23) Spolkový soudní dvůr NJW 1977,674 – Leitsatz (Hlavní zásada).

(24) Spolkový soudní dvůr NJW 1977, 625,625.

(25) BGHZ 22,90,98.

(26) Stoffels, M. AGB – Recht. 2. vydání. Mnichov, C. H. BECK, 2008.

(27) Spolkový ústavní soud NJW 1990, 1469, 1470.

Zákon o všeobecných obchodních podmínkách je tak považován za základ legitimacy soudní kontroly doložek všeobecných obchodních podmínek. Je nepřípustné zneužít smluvní autonomii ke vnucení cizí vůle spotřebiteli.(28)

§ 9 odst. 2 zákona o všeobecných obchodních podmínkách stanoví, že doložky všeobecných obchodních podmínek jsou neúčinné, pokud takovým způsobem omezují práva a povinnosti smluvní strany, že je tím ohroženo dosažení účelu smlouvy. To se vztahuje zejména na doložky vylučující nebo omezující ručení, jež zprošťují od povinnosti toho, kdo porušil stanovené povinnosti.(29) Veškeré nezanedbatelné odchylky doložek od obecných představ spravedlnosti, jsou považovány za nepřiměřeně znevýhodňující jednu ze smluvních stran, a proto jsou považovány za neúčinné.

Shora uvedené platí jak ve vztazích se spotřebitelem, tak s malými odlišnostmi i v podnikatelských vztazích. Zákon o všeobecných obchodních podmínkách též stanoví, že úprava ochrany spotřebitele v § 10 (šedá listina) a v § 11 (černá listina) se nesmí vztahovat na kontrolu doložek aplikovaných v podnikatelských vztazích. Německá judikatura navzdory tomu však směřuje k uplatnění těchto ustanovení i v oblasti obchodních vztahů. Ochranný účel zákona o všeobecných obchodních podmínkách a soudní kontroly jejich obsahu spočívá na zásadě spravedlnosti a na požadavku dobré víry dle § 242 občanského zákoníku zakazujícího smluvní autonomii a vnucení cizí vůle zákazníkovi.(30)

Německá úprava je v této oblasti blízká úpravě v DCFR (čl. II - 9:405 DCFR) a čl. 86 Společného evropského kupního práva se zásadou „good faith“ a „fair dealing“, neboť tyto zásady jsou pokládány též za kritéria německé soudní kontroly všeobecných obchodních podmínek.(31)

(28) Spolkový ústavní soud NJW 1994, 1469, 1470.

(29) Graf von Westphalen, F. Všeobecné obchodní podmínky v Německu – ochranná právní bariéra v podnikatelských vztazích: ohlédnutí zpět a perspektiva do budoucna. In: Bulletin advokacie, roč. 2013, č. 1 - 2, str. 81 – 86.

(30) Spolkový ústavní soud, NJW 1994, 1469, 1470.

(31) Graf von Westphalen, F. Neue Juristische Online Zeitschrift (NJOZ) 2012, 441 a násl.

Též článek 7 a článek 86 Společného evropského kupního práva

Kapitola XIV.

Instituty zvyšující jistotu smluvních stran

14.1. Závdavek

Současný občanský zákoník zakotvil do právních vztahů institut zvaný „závdavek“ (*angl. advance payment, něm. Draufgeld, fr. arrhes/avance*). Jedná se o institut v českém právním řádu nový, dobře však známý z historie, v občanském právu rakouském či německém, ale taktéž v občanském zákoníku španělském či v obligačním právu švýcarském, kde je používán zejména v živnostenských a farmářských právních vztazích.

Ačkoliv to v ustanovení zákona výslovně řečeno není, lze mít prostřednictvím výkladu za to, že závdavek může být jak peněžitý, tak i nepeněžitý, a to zejména s odvoláním na obdobné ustanovení v případě smluvní pokuty, kde je tento fakt výslovně stanoven.⁽¹⁾ Forma poskytnutí závdavku není taktéž zákonem výslovně zmíněna, avšak s ohledem na další ustanovení je možné se domnívat, že postačující je forma ústní.⁽²⁾ Výše závdavku, obdobně jako u zálohy či smluvní pokuty, není taktéž stanovena. Závdavek plní funkci důkazní, zajišťovací a penální. V rámci důkazní funkce slouží závdavek jako potvrzení uzavření smlouvy. Strana přijímající závdavek není povinna poskytovat další důkaz o smluvním konsensu a důkazní břemeno se tak přenáší na druhou smluvní stranu, která by musela dokázat, že k uzavření smlouvy nedošlo. Zejména u smluv uzavřených v jiné formě než písemné, může být tato skutečnost velmi významná.

Ze shora uvedeného vyplývá, že závdavek tak slouží jako důkazní prostředek skutečné vůle smluvních stran uzavřít smlouvu, třebaže pouze ústní formou. Na tom však nic nemění důkazní povinnost ohledně uzavření smlouvy s určitým obsahem.

(1) § 2048 občanského zákoníku stanoví, že „.....smluvní pokuta může být ujednána i v jiném plnění než peněžitém“.

(2) § 559 občanského zákoníku stanoví, že „.....každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem.“

Ondřejová, D. Závdavek aneb institut zvyšující jistotu při uzavírání smlouvy. Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 2, s. 8 – 11.

Funkce zajišťovací hledí na poskytnutí závdavku jako na jistotu, že smlouva, resp. povinnosti z ní vzniklé, budou splněny a věřitel je oprávněn si závdavek ponechat až do doby splnění smluvního závazku.⁽³⁾ V neposlední řadě je pak významnou i funkce penální nacházející své uplatnění, pokud smluvní strana, jenž závdavek poskytla, nesplní svůj závazek ze smlouvy. V takovém případě závdavek bez dalšího propadá druhé smluvní straně. Nesplní-li závazek ze smlouvy strana, která závazek přijala, je povinna vydat druhé smluvní straně v prodlení se nenacházející, dvojnásobnou výši původního závdavku.

Pokud si strany dají vzájemný závdavek, pak penální funkce je na místě pouze pokud byla smlouva porušena na základě jednání či opomenutí smluvní stranou, nikoliv pokud by nastalo zmaření splnění smluvního závazku na základě vyšší moci. V takovém případě nelze předvídanou sankci uplatnit.⁽⁴⁾ Ustanovení upravující závdavek, podobně jako v případě zálohy, je pokládáno za dispozitivní, není tudíž problém ujednat si smluvní ustanovení odchylně či jejich působení mezi smluvními stranami zcela vyloučit.⁽⁵⁾

Vzhledem k tomu, že ne všechny otázky, které jsou spojovány s institutem závdavku, jsou přímo řešeny zákonem, o to více je třeba věnovat pozornost řešení těchto možných nejasností vlastními ustanoveními ve smlouvě. Například institut odstoupení od smlouvy, aniž bylo pro takový případ zvlášť ujednáno odstupné, a zároveň strana dala závdavek, pak tento závdavek plní funkci odstupného. Nicméně v souladu s tím je možné smluvně zakotvit jak poskytnutí závdavku, tak i odstupného. Obdobně zákon nevěnuje pozornost vztahu závdavku a zálohy. Závdavek může být za určitých okolností považován za zálohu naplňující její pojmový znak tím, že i závdavek se poskytuje před uzavřením či nejpozději při uzavření smlouvy samé. Závdavek by však měl být sjednán vždy, byť třeba ústně, nikoliv však konkludentně.

(3) § 1808 odst. 1 občanského zákoníku stanoví v rámci funkce důkazní a zajišťovací, že „byl-li ujednán závdavek, vyžaduje se, aby byl odevzdán nejpozději při uzavření smlouvy. Závdavkem se potvrzuje uzavření smlouvy a strana, která jej dala, poskytuje jistotu, že dluh splní.“

(4) § 1808 odst. 2. občanského zákoníku stanoví v rámci funkce penální, že „nesplní-li se dluh z příčiny na straně toho, kdo dal závdavek, může si druhá strana závdavek ponechat. Dala-li tato strana závdavek, má právo požadovat, aby jí buď bylo vydáno dvojnásobně tolik, anebo aby dlužník dluh splnil, nebo, není-li splnění dluhu již možné, náhradu škody.“

(5) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Naproti tomu záloha je všechno, co bylo poskytnuto fakticky druhé smluvní straně nejpozději při uzavření smlouvy. Při poskytnutí zálohy je zřejmě postačující konkludentní jednání spočívající ve faktickém poskytnutí zálohy jednou smluvní stranou před uzavřením smlouvy a její faktické přijetí stranou druhou.⁽⁶⁾

Poskytnutí závdavku lze chápat jako ujištění smluvní strany být závazkem vázán. Též jej můžeme považovat za případný možný způsob odškodnění při nesplnění závazku. V tomto případě dojde k propadnutí závdavku či k možnosti jeho vymáhání ve dvojnásobné výši. Na rozdíl od závdavku, je záloha považována za obnos započítávající se na hlavní plnění. Z toho vyplývá, že v případě pouze ústního uzavření smlouvy by bylo pro smluvní stranu výhodnější argumentovat tím, že poskytnutým plněním byla zamýšlena záloha, nikoliv závdavek. Za takových okolností by bylo možné vyhnout se ať již propadnutí závdavku či vymáhání jeho dvojnásobku.

(6) Ondřejová, D. op. cit. subj. 2.

14.2. Smluvní pokuta

Odstranění duální úpravy smluvní pokuty (*angl. contractual penalty, fr. clause pénale*) v současnosti upravené v § 2048 až § 2052 občanského zákoníku má za následek, že občanský zákoník sjednocuje právní úpravu, aniž by rozlišoval úpravu vztahů mezi podnikateli a nepodnikatelskými subjekty. Aktuální zakotvení smluvní pokuty konstruuje povinnosti z ní plynoucí na absolutním objektivním principu, tj. nehledě na zavinění, bez možnosti liberace, který byl původně uplatňovaný pro vztahy řídicí se obchodním zákoníkem. Zcela nově dochází k zakotvení neformálnosti ujednání o smluvní pokutě, tj. k její platnosti již není třeba písemné formy.

Tato skutečnost odpovídá proklamovanému posílení autonomie smluvních stran a neformálnosti právních jednání, jenž se prolínají jako moderní principy celým občanským zákoníkem, navíc bezformálnost právních jednání je zřejmě i reakcí na masivní rozvoj elektronického obchodování. Nicméně tato bezformálnost na druhou stranu podstatnou měrou ztěžuje možnost průkaznosti a oprávněná osoba se může lehce dostat do stavu důkazní nouze.

Ve výčtu nových znaků právní úpravy smluvní pokuty se pak uplatňuje rovněž všeobecné moderační právo soudu.⁽⁷⁾ Je třeba zdůraznit, že zmíněné charakteristiky smluvní pokuty jsou dispozitivní povahy a strany jsou oprávněny si dohodnout svá práva a povinnosti ze smluvní pokuty plynoucí odlišně. Tak může být povinnost zaplacení smluvní pokuty vázána výhradně na zavinění dlužníka, popřípadě může být stanovena povinnost plnit smluvní pokutu třetí osobě.⁽⁸⁾

Současná právní úprava nepovažuje již institut smluvní pokuty za institut zajišťovací, nýbrž za institut utvrzovací, posilující právní, ne ekonomickou pozici věřitele. V praxi se pak tento fakt promítá například do určení pořadí dluhů, na něž se započítává

(7) Tintěra, T. Smluvní pokuta v kontextu návrhu nového občanského zákoníku. Právní fórum, 2011, č. 8, s. 359.

(8) Škárová, M. In: Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2008, s. 1449.

dlužníkově plnění.⁽⁹⁾ Občanský zákoník výslovně zmiňuje možnost sjednat peněžitou i nepeněžitou smluvní pokutu. Dle některých právních názorů toto umožňovala i předchozí právní úprava, avšak výslovně toto zakotveno nebylo. V současném občanském zákoníku je smluvní pokuta podřízena režimu objektivní odpovědnosti, není-li mezi stranami dohodnuto odlišně, což odpovídá úpravě obsažené v obchodním zákoníku z roku 1991. Smluvní pokuta se tak uplatní, na rozdíl od ustanovení občanského zákoníku z roku 1964, i v případě nezaviněného porušení smluvní povinnosti, což odpovídá i koncepci většiny moderních zahraničních právních úprav.⁽¹⁰⁾ Nicméně tehdejší obchodněprávní úprava byla rovněž dispozitivní povahy, což smluvním stranám umožňovalo odlišnou úpravu svých vztahů, třeba i shodně s úpravou občanskoprávní.⁽¹¹⁾

Vznik práva na smluvní pokutu je spojen s porušením pouze takové smluvní povinnosti, jenž je stanovena přesným a určitým způsobem, a i z tohoto důvodu je možné jen doporučit sjednání smluvní pokuty písemnou formou.⁽¹²⁾ Pokud ustanovení bude shledáno neurčitým, půjde o zdánlivé právní jednání a nebude k němu dle § 554 občanského zákoníku přihlíženo.⁽¹³⁾ Povinnost k zaplacení smluvní pokuty vzniká splněním odkládací podmínky spočívající v porušení předmětné smluvní povinnosti, čímž může být například nedodání zboží, nezaplacení kupní ceny apod. Obdobně jako v minulosti je za neurčitou považována specifikace právní povinnosti pouze v obecné rovině, jakou je například porušení smluvního vztahu či

(9) Utvrzovací nástroj jakým je i smluvní pokuta má za následek, že vzniklý dluh se pokládá za méně zajištěný, než je tomu u zajišťovacích institutů a tudíž dlužníkově plnění se nejdříve započítává na závazek zajištěný smluvní pokutou.

Funkce utvrzovací je zmiňována rovněž v Sedláček, J. Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních obligačních a o splnění závazků. 2. vydání. Brno, Právník, 1924, s. 110 an. a s. 158. Rovněž se o funkci utvrzovací zmiňuje i rakouský občanský zákoník s tím, že „utvrzením se hospodářsky nezajišťuje pohledávka věřitele, ale poskytují se mu jiné výhody“.

(10) Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. v § 545 odst. 3. stanovil, že „nevyplyvá-li z dohody něco jiného, není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit, jestliže porušení povinnosti nezavinil.“

(11) Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. v § 300 stanovil, že „okolnosti vylučující odpovědnost (§ 374) nemají vliv na povinnost platit smluvní pokutu“.

(12) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. února 2002, sp. zn. 25 Cdo 1038/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. března 2012, sp. zn. 23 Cdo 4281/2011, stanoví, že „není-li určena konkrétní povinnost zajištěná smluvní pokutou, nelze pak posoudit její přiměřenost k porušení dané povinnosti“.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. února 2008, sp. zn. 33 Odo 128/2006.

Též Černá, S., Kulhánková, K. Smluvní pokuta v NOZ. Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 11.

(13) § 554 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník stanoví „k zdánlivému právnímu jednání se nepřihlíží“.

povinnost předat veškerou dostupnou dokumentaci, aniž by došlo k přesné specifikaci, ať již soupisem předmětné dokumentace či odkazem na konkrétní právní předpis či jiný dokument dokumentaci blíže vymezující.(14)

Na rozdíl od předcházející právní úpravy neumožňující sjednání smluvní pokuty z důvodu nevydání správního rozhodnutí, lze nyní sjednat smluvní pokutu i tehdy, pokud se smluvní straně nepodaří do určité doby obstarat rozhodnutí orgánu veřejné moci, k jejímuž obstarání se zavázala.(15) Pokud se pokuta vztahuje na porušení jiné skutečnosti, než je smluvní povinnost, nejedná se v takovém případě o institut smluvní pokuty; v závislosti na konkrétní situaci bude takovou sankci možné posuzovat jako ujednání o odstupném či jako ujednání nepojmenované. Zákon tak implicitně umožňuje ujednání nazývané v právní literatuře jako nepravá smluvní pokuta, jejímž zaplacením povinnost stanovená smlouvou zanikne.(16)

Ujednání o zaplacení sjednané částky, byť pojmenované jako smluvní pokuta, v případě zrušení smlouvy jednou ze smluvních stran se tak pokládá za dohodu o odstupném dle § 1992 občanského zákoníku, a nikoliv za ujednání o smluvní pokutě, které je třeba pokládat za neplatné.(17) Konstantní judikatura považuje za neplatná ujednání o povinnosti k úhradě smluvní pokuty dlužníkem nastávající jen tehdy, pokud porušení smluvní povinnosti dosahuje pro věřitele takové intenzity, že využije svého práva od smlouvy odstoupit.(18) Podobně jako obchodní zákoník,(19) i současná úprava stanoví, že dojde-li k odstoupení některé ze smluvních stran od smlouvy, není tím dočeno právo na zaplacení smluvní pokuty pokud nárok na smluvní pokutu vznikl již před tímto odstoupením. Stejně jako před 1. lednem 2014, není ani v současnosti možné sjednat smluvní pokutu pro případ výkonu práva, například právě pro případ odstoupení od smlouvy.

(14) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. dubna 1998, sp. zn. 2 Odo 90/97.

(15) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

(16) Obdobný postup umožňoval i občanský zákoník č. 40/1964 Sb. v § 545 odst. 1.

(17) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. srpna 2004, sp. zn. 33 Odo 111/2004, stanoví, že „ujednání o smluvní pokutě, jejíž zaplacení je vázáno na odstoupení prodávajícího od kupní smlouvy, je absolutně neplatné, i když důvodem odstoupení od smlouvy je prodloužení kupujícího se zaplacením kupní ceny.“

(18) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. listopadu 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003.

(19) § 302 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. stanoví důsledky odstoupení od smlouvy „Odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty.“

Vztah smluvní pokuty a náhrady škody je řešen též dispozitivně, podobně jako skutečnost, že zaplacení smluvní pokuty nezbavuje dlužníka povinnosti zaplatit dlužnou částku, na kterou se smluvní pokuta vztahuje.⁽²⁰⁾ Jak již bylo uvedeno shora, občanský zákoník zakotvuje moderační právo soudu, tj. soud má možnost snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu, a to vzhledem k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí o porušení smluvní povinnosti ke které se smluvní pokuta vztahuje, avšak pouze na návrh dlužníka.⁽²¹⁾ Vzorem této úpravy byla úprava obsažená v obchodním obchodním zákoníku z roku 1991. Naopak občanský zákoník z roku 1964 nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu považoval pro rozpor s dobrými mravy za absolutně neplatnou, tudíž možnost snížení smluvní pokuty soudem neumožňoval.

Moderovat lze však výhradně smluvní pokutu sjednanou v souladu se zákonem, tj. řádně. Pokud ujednání o smluvní pokutě trpí neodstranitelnými vadami, nemá právní význam a je považováno pouze za právní jednání zdánlivé. K takovému ujednání o smluvní pokutě soud nepřihlíží a nemůže takovouto smluvní pokutu upravit, neboť vůbec nedošlo k jejímu platnému sjednání. I v současné době je však soud oprávněn i bez návrhu zrušit právní jednání příčící se dobrým mravům, tudíž může takto prohlásit za absolutně neplatné i ustanovení o smluvní pokutě.⁽²²⁾

Výklad pojmu „nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta“ je věcí volného uvážení soudu dle posouzení konkrétního případu. Ustálená judikatura Nejvyššího soudu stanoví pro uplatnění moderačního práva nutnost simultánního splnění tří podmínek, kterými jsou a) nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta, b) omezení možnosti snížit smluvní pokutu až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní

(20) Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. v § 544 stanovil, že sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníkovi porušením povinnosti nevznikne škoda.

(21) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 2009, sp.zn. 23 Cdo 4038/2007 stanoví, že „vyplývá-li z obsahu spisu, že jsou zde okolnosti, které zakládají moderační oprávnění soudu podle § 301 obch. zák., tedy že výše smluvní pokuty je nepřiměřeně vysoká, není již věcí úvahy soudu, zda toto moderační oprávnění využije. Soud je povinen tohoto oprávnění využít. Je-li smluvní pokuta nepřiměřeně vysoká, může ji soud snížit i bez návrhu dlužníka.“

Například belgická právní úprava naopak stanoví, že soud je oprávněn snížit smluvní pokutu na základě vlastního uvážení či na návrh kteréhokoliv účastníka řízení.

(22) § 588 NOZ stanoví, že „soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně příčí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.“

povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta a c) nutnost při snížení smluvní pokuty přihlídnout k hodnotě a významu zajišťované povinnosti.⁽²³⁾ Nově je pak třeba připomenout ještě i nutnost samotného návrhu dlužníka. Občanský zákoník tedy zakotvuje moderační právo soudu, tj. soud má možnost snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu, a to vzhledem k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí o porušení smluvní povinnosti, ke které se smluvní pokuta vztahuje, avšak pouze na návrh dlužníka.⁽²⁴⁾ V závislosti na možnosti sjednání nepeněžitě formy smluvní pokuty se naskytá otázka, jak v takovém případě naplnit moderační právo soudu. Možností je zřejmě přepočtení nepeněžitěho plnění na plnění peněžitě, tj. stanovení obvyklé hodnoty takového nepeněžitěho plnění a uložení povinnosti oprávněnému uhradit z této obvyklé hodnoty určitou specifikovanou finanční částku.

I francouzské právo opravňuje soud snížit zřejmě nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu s tím, že ustálená judikatura stanoví, že tato „zřejmě nepřiměřená“ výše smluvní pokuty musí být posuzována v závislosti na škodě, kterou smluvní strana skutečně utrpěla.⁽²⁵⁾

Otázkou je i vztah závdavku a smluvní pokuty, zákonem výslovně neřešený, včetně jejich případné vázanosti ke stejné smluvní povinnosti, jakou je například nedodání předmětu koupě či nezaplacení kupní ceny. Lze mít za to, že do úvahy přichází kumulace obou těchto institutů; při jejich pojetí však nacházíme rozdíly, které by bylo vhodné mít na paměti již při uzavírání smlouvy a nejlépe ve smlouvě se s těmito otázkami vypořádat. Lze mít za to, že u závdavku se zákon nezabývá jeho přiměřenou, resp. nepřiměřenou, výší či možností moderačního práva soudu, jako je tomu v případě smluvní pokuty.⁽²⁶⁾

(23) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 32 Cdo 529/2011.

(24) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 2009, sp.zn. 23 Cdo 4038/2007, stanovící, že „vyplývá-li z obsahu spisu, že jsou zde okolnosti, které zakládají moderační oprávnění soudu podle § 301 obch. zák., tedy že výše smluvní pokuty je nepřiměřeně vysoká, není již věcí úvahy soudu, zda toto moderační oprávnění využije. Soud je povinen tohoto oprávnění využít. Je-li smluvní pokuta nepřiměřeně vysoká, může ji soud snížit i bez návrhu dlužníka.“

Například belgická právní úprava naopak stanoví, že soud je oprávněn snížit smluvní pokutu na základě vlastního uvážení či na návrh kteréhokoliv účastníka řízení.

(25) Článek 1152 Code Civil

(26) § 2051 NOZ stanoví, že „nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby

V tomto případě by tak bylo zřejmě jedinou možností, jak plyne i z existující judikatury, využít ustanovení o dobrých mravech, obdobně jako v případě nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty či smluveného úroku z prodlení dle občanského zákoníku z roku 1964 nebo obchodního zákoníku z roku 1991.

Další nevyřešenou otázkou je zpřesnění nutné doby trvání prodlení, aby si druhá strana byla oprávněna závdavek ponechat či požadovat jeho dvojnásobek. Zákonem uváděné odůvodnění „nesplní-li se dluh“ je natolik vágní, že z něj lze uvažovat i na jeden den trvající prodlení či naopak na situaci, kdy vůbec nedojde ke splnění dluhu a naskýtá se tedy výkladové otázka do jaké doby je vhodné či dokonce nutné na splnění dluhu čekat. U pouhého jednodenního prodlení by bylo zřejmě možné opět použít korektiv dobrých mravů, pokud však strana nacházející se v prodlení nedala svým chováním najevo, že ani v budoucnu nehodlá či nemůže dluh splnit.⁽²⁷⁾ |

Je zřejmé, že v souvislosti s institutem závdavku zůstává mnoho otázek nedorozřešených a bude třeba očekávat dalšího vývoje praktické aplikace a judikatury. I proto je vhodné věnovat o to větší pozornost řešení těchto sporných bodů již v rámci přípravy smlouvy, nejlépe v písemné formě, neboť na mnohé z problematických otázek přinese odpovědi až soudní praxe.⁽²⁸⁾ Ustanovení mohou být jak podrobnější, tak i odchylná od dispozitivní úpravy občanského zákoníku; vhodné je také věnovat pozornost vztahu závdavku a odstoupení od smlouvy.

rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody, vznikne-li na ni později právo, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty.“

§ 301 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. upravující podmínky pro snížení smluvní pokuty

(27) § 1 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že „nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.“

Taktéž Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 2924/2009, „Při posouzení, zda sjednaná výše úroků z prodlení není v rozporu s dobrými mravy, se nepřihlíží ke sjednané smluvní pokutě mezi stranami. Naopak při posuzování přiměřenosti výše smluvní pokuty se přihlíží i ke sjednané výši úroků z prodlení“.

(28) Ondřejová, D. Závdavek aneb institut zvyšující jistotu při uzavírání smlouvy. Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 2, s. 8 – 11.

14.3. Sjednání podmínek v kupní smlouvě a rizika možné neplatnosti

Účinnost kupní smlouvy může být odložena na základě sjednání odkládací podmínky a vázat nabytí účinnosti smlouvy například na zaplacení kupní ceny. Rovněž tak lze sjednat i rozvazovací podmínku. Odkládací podmínku však není možné platně sjednat v případě koupě nemovité věci, pokud se vlastnictví k ní nabývá vkladem do katastru nemovitostí ke dni podání návrhu na vklad. Je možné se však dohodnout, že návrh na vklad bude podán až po zaplacení kupní ceny, popřípadě kupní cena může být složena do notářské či bankovní úschovy.

U pozemků je třeba prověřit, zda na něm nevážnou práva třetích osob, tj. zejména zástavní práva, věcná břemena, soudní řízení či faktické zátěže spočívající ve znečištění pozemků toxickými látkami, v základech původních budov, podzemním zavlažovacím systému, archeologickém nalezišti apod. Pozornost by se měla soustředit na rizika, která není možné zjistit z aktuálního výpisu z katastru nemovitostí. Takovými riziky může být existence nájemních smluv, možnost napadení uzavřených smluv ze strany manžela či manželky vlastníka.

V rámci snahy o dosažení maximální jistoty smluvních stran nepříznivě vyznívá rozsudek Nejvyššího soudu ČR, (29) který stanoví, že ani bezvadná kupní smlouva nemusí představovat platný nabývací titul za předpokladu, že se smluvní strany ústně dohodly na pouhém zajišťovacím charakteru takové smlouvy. Jedná se o případ, kdy smluvní strany uzavřely kupní smlouvu o převodu nemovitých věcí a ve stejný den uzavřely též smlouvu o půjčce, na jejímž základě nabyvatel nemovitosti poskytl převodci peněžitou půjčku, přičemž kupní cena za nemovitosti byla v kupní smlouvě sjednána ve stejné výši, jako byla výše půjčky.

Ačkoliv kupní smlouva sama zákonu neodporovala, Nejvyšší soud ji přesto shledal neplatnou s ohledem na skutečnost, že v rámci dokazování vyšel najevo pravý účel smlouvy, kterým byl zajišťovací převod vlastnického práva ve smyslu ustanovení tehdejšího § 553 občanského zákoníku.

(29) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 4246/2008 ze dne 27. října 2010.

Pokud se smluvní strany neformálně dohodly na tom, že kupující převede nemovitost zpět prodávajícímu poté, co bude splacena půjčka, měly by dle stanoviska Nejvyššího soudu tuto svou vůli vtělit do textu kupní smlouvy a zároveň v ní specifikovat, jak by se smluvní strany vypořádaly v případě, že by převodce půjčku či úvěr nabyvateli řádně a včas neuhradil. Pokud kupní smlouva tyto náležitosti neobsahuje, jedná se dle rozhodnutí soudu o neplatný právní úkon. Nejvyšší soudu v tomto rozhodnutí rovněž odkázal na jiné své rozhodnutí,⁽³⁰⁾ ve kterém byly popsány možnosti smluvních stran v souvislosti s nakládáním s nemovitostí převedenou za účelem zajištění pohledávky jak pro případ, kdy zajištěná pohledávka byla řádně a včas splacena, tak i pro případ, že k řádnému splacení nedošlo.

Dle uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu tak k neplatnosti kupní smlouvy je zřejmě postačující, že smluvní strany neměly v úmyslu nemovitosti opravdu s konečnou platností převést, ale učinily tak pouze za účelem zajištění závazku, a tuto svou vůli, jejíž projev vyžaduje písemnou formu, neuvedly v textu smlouvy. V této souvislosti je vhodné poznamenat možnost ohrožení právní jistoty dalšího kupujícího, tj. třetí osoby, který by tak mohl nabýt nemovitosti od nevlastníka, a který v takovém případě neměl s největší pravděpodobností možnost jak se dozvědět o existenci případných dalších ústních dohod mezi současným a bývalým vlastníkem nemovitosti.

V souvislosti s problematikou neplatnosti kupní smlouvy se v právní praxi často vyskytuje otázka, zda je možné v kupní smlouvě o převodu nemovitosti stanovit, že v případě, že kupující nezaplatí řádně a včas plnou výši kupní ceny, stává se smlouva neplatnou od samého počátku. Podobné smluvní ustanovení je shledáváno neplatným pro rozpor se zákonem a nemůže mít tudíž žádné právní účinky. Nezaplacení kupní ceny kupujícím je důvodem pro odstoupení od smlouvy, a to buď ze zákonem stanovených podmínek či za podmínek stanovených smluvními stranami ve smlouvě. Nezaplacení plné výše kupní ceny však nezakládá neplatnost kupní smlouvy.

(30) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Odo 495/2006 ze dne 15. října 2008

Odstoupení od smlouvy však také způsobuje zrušení kupní smlouvy od samého počátku a smluvní strany jsou povinny si vzájemně vrátit svá případně poskytnutá plnění.

Kapitola XV.

Koupě závodu

15.1. Úprava v obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb.

Za trvání duální právní úpravy byla smlouva o prodeji podniku upravena v obchodním zákoníku jako absolutní obchod a jako zákonná konstrukce smíšeného smluvního typu s obligatorní písemnou formou. Předmětem prodeje nebyly jednotlivé věci, nýbrž dle § 5 obchodního zákoníku byl podnik tvořen souborem hmotných, jakož o osobních a nehmotných složek podnikání s tím, že k podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty patřící podnikateli a sloužící nebo vzhledem ke své povaze mající sloužit provozování podniku.

Tato definice však nezahrnovala závazky mající s podnikem souvislost. Z toho důvodu bylo třeba, aby následná speciální ustanovení § 476 a § 477 obchodního zákoníku výslovně stanovily, že na kupujícího přecházejí též všechna práva a závazky na které se prodej vztahuje s tím, že prodávající ručil za splnění převedených závazků kupujícím.

§ 476 obchodního zákoníku stanovil základní charakteristiku smlouvy o prodeji podniku tak, že prodávající se zavazuje odevzdat kupujícímu podnik a převést na něj vlastnické právo k podniku a kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu. Smlouvou o prodeji podniku tak kupující nabyt, obdobně jako na základě kupní smlouvy, vlastnické právo k věcem movitým a nemovitým a dále nabyt i jiná práva a majetkové hodnoty sloužící podniku, včetně závazků, podobně jako tomu mohlo být v případě smlouvy o postoupení pohledávek, smlouvy licenční či nepojmenované.⁽¹⁾

Bylo stanoveno, že v souvislosti s prodejem podniku musí kupující převzít veškerá práva a veškeré závazky s prodáváním podnikem související, aniž je však bylo nutné ve smlouvě výslovně uvádět, pokud z ustanovení smlouvy výslovně

(1) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

nevyplývalo, že smluvní strany vyloučily určité závazky z převzetí kupujícím.⁽²⁾ Konstantní judikatura stanovila, že podstatnou částí smlouvy o prodeji podniku je též závazek kupujícího převzít závazky prodávajícího související s podnikem. V případě, že by kupující nepřevzal veškeré závazky, které měl prodávající a jejichž rozsah je definován souvislostí s podnikáním prodávajícího, pak se nejedná o smlouvu o prodeji podniku. Pokud ze smlouvy o přechodu závazků byly některé závazky související s podnikem vyjmuty, pak se smlouva o prodeji podniku nepokládá za platně uzavřenou.⁽³⁾

(2) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. října 2005, sp. zn. 35 Odo 653/2004, stanoví, že „na základě smlouvy o prodeji podniku dochází k přechodu závazků souvisejících s prodáváním podnikem z prodávajícího na kupujícího ze zákona, aniž by bylo nutné tyto závazky jakkoli ve smlouvě zmiňovat či jinak identifikovat“.“Zajištění takových závazků trvá, i když třetí osoby nedaly souhlas ke změně v osobě dlužníka“.

K problematice rovněž Dědič, J. K některým problémům ze smluv o prodeji podniku. Právní praxe, 1993, č. 2.

Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, 2. vydání. Praha, Linde, 1998, str. 92-93.

(3) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. října 1992, sp. zn. 1 Cmo 105/92.

15.2. Současná právní úprava prodeje závodu

V současnosti se materie prodeje závodu nachází v občanském zákoníku s tím, že dřívější pojem „podnik“ byl nahrazen pojmem „závod“. K této terminologické změně bylo přistoupeno zejména z důvodu kompatibility s evropským právem a evropskou judikaturou, jež pojem podnik užívají v jiných souvislostech, připomínajících užití tohoto pojmu v českém veřejném právu. Občanský zákoník vychází v úpravě této problematiky z premisy, že není důvodem vytvářet samostatný smluvní typ, neboť prodej obchodního závodu je typem koupě a je dostačující specifikovat pouze jeho odchylky a doplnění v komparaci s ustanoveními obecné úpravy koupě. Z hlediska systematiky členění je prodej obchodního závodu zařazen přímo do oddílu koupě, pokud nedojde k aplikaci speciálních ustanovení, použijí se obecná ustanovení o koupi, případně obecná ustanovení o změně a zániku závazků.(4)

Obchodní závod je i nadále charakterizován jako věc hromadná, jako organizovaný soubor jednotlivých věcí, movitých a nemovitých, hmotných i nehmotných, které jsou považovány za jeden předmět vytvořený podnikatelem, a na základě jeho vůle slouží či zpravidla slouží k provozování činnosti závodu. Součástí závodu je nejen obchodní majetek, ale i dluhy vzniklé v souvislosti s jeho podnikáním. Závod není samostatným právním subjektem, nicméně je zdůrazňována jeho funkční ucelenost a vazba na vlastníka, spojující jednotlivé složky svými podnikatelskými záměry, cíli, strategií apod.(5)

Dle občanského zákoníku není na rozdíl od předchozí právní úpravy zakotvena povinnost uzavřít smlouvu o koupi závodu písemně, nicméně fakticky s ohledem na další související ustanovení, je možné smlouvu uzavřít v jiné než písemné formě pouze tehdy, pokud kupující není osobou zapsanou ve veřejném rejstříku. Na rozdíl od minulé obchodněprávní úpravy je nyní skutečnost, zda je kupující zapsán do obchodního rejstříku rozhodující pro určení okamžiku nabytí vlastnictví k obchodnímu závodu.

(4) Kindl, J. Odpovědnost za delikt dceřiné společnosti a koncept podniku. K nalezení na <http://jinepravo.blogspot.cz/2012/12/odpovednost-za-delikt-dcerine.html>.

(5) Černá, S., Plíva, S. a kol. Podnikatel a jeho právní vztahy. 1. vydání. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013.

Vycházejíc z § 1099 občanského zákoníku je zřejmé, že pokud kupující není zapsán v obchodním rejstříku, smlouva o koupi závodu má translační účinek, tj. vlastnické právo nabývá kupující již samotnou účinností kupní smlouvy. Je-li kupující osobou zapsanou v obchodním rejstříku, je třeba písemného dokladu o koupi závodu pro založení do sbírky listin. Tímto písemným dokladem může být smlouva, zápis o předání závodu, předávací protokol apod. a vlastnictví k závodu jako celku je pak nabýváno zveřejněním údaje o uložení takového dokladu do sbírky listin. V případě, že je nabytí vlastnictví, typicky v případě nemovitých věcí, podmíněno zápisem do jiného registru, řídí se nabytí vlastnictví příslušnými veřejnoprávními předpisy a v katastru nemovitostí se změna vlastníka zapíše záznamem.

Jedním z hlavních smyslů institutu koupě závodu by mělo být nabytí vlastnictví k závodu, jako organizovanému celku v jeden okamžik. Původní obchodněprávní úprava prodeje závodu rozštěpením okamžiku nabytí vlastnictví do dvou časových období, tj. ohledně nemovitých věcí vkladem do katastru nemovitostí a ohledně movitých věcí účinností smlouvy, tento požadavek nesplňovala. Výklad současné občanskoprávní úpravy je v tomto ohledu, v době psaní této práce, ne zcela jednoznačný. Dle některých názorů zveřejněním prodeje závodu ve sbírce listin, resp. účinností smlouvy, nabývá kupující vlastnictví k závodu a v případě, že součástí tohoto prodeje jsou rovněž věci nemovité, není zápis změny jejich vlastníka do katastru nemovitostí pokládán za konstitutivní, ale pouze za deklaratorní.

§ 2180 podporuje zásadu komplexnosti převodu závodu stanovením, že „kupující nabývá vlastnické právo k závodu jako celku“, což je vykládáno jako speciální ustanovení k § 1105 stanovící, že „převede-li se vlastnické právo k nemovité věci zapsané ve veřejném seznamu, nabývá se věc do vlastnictví zápisem do takového seznamu.“⁽⁶⁾ Některé práce právních teoretiků však nadále tuto problematiku vykládají ve smyslu, že pokud jsou součástí prodeje závodu věci, u kterých je nabytí vlastnictví dle jiného právního předpisu podmíněno zápisem do příslušného registru, zejména u nemovitostí, nevztahuje se na takový případ nabytí

(6) V rozporu s tím však § 6 zákona č. 256/2013 Sb., katastrální zákon, ve znění pozdějších předpisů, stanoví, že „.....Vklad je zápis do katastru, kterým se zapisují věcná práva, práva ujednaná jako věcná práva, nájem a pacht. Záznam je zápis do katastru, kterým se zapisují práva odvozená od vlastnického práva.“

vlastnického práva jako celku.⁽⁷⁾ České právo totiž na rozdíl například od práva francouzského, které stanoví „že zdi nejsou součástí závodu“, nahlíží na závod jako na celek sestávající ze všech jeho složek, movitých i nemovitých, a jako na jednotný předmět vlastnického práva, na věc hromadnou.⁽⁸⁾ Postupné nabývání vlastnického práva k jednotlivým složkám závodu je tedy v rozporu s tímto pojetím.

Charakteristika smluvních stran, tj. zda prodávající či kupující je podnikatelem zapsaným do obchodního rejstříku, zda je právnickou či fyzickou osobou apod., je rozhodující rovněž pro skutečnost, zda prodej závodu bude podléhat schválení valnou hromadou, resp. členskou schůzí, v případě kapitálové společnosti či všemi společníky u osobní obchodní společnosti. V takovém případě bude zřejmě též nutná písemná forma smlouvy o prodeji závodu, ačkoliv ze zákona nevyplývá obligatornost takové formy.

Občanský zákoník v § 2018 až § 2026 vyjadřuje zásadu, že koupí je nabýván závod jako organizovaný celek, sloužící k provozu činnosti závodu, přičemž se výslovně stanoví, že vyloučení jednotlivých položek z koupě není tomuto způsobu převodu závodu na újmu, neztrácí-li tím ovšem převáděný objekt vlastnost organizované jednotky. Zvláštní úprava prodeje závodu se projevuje zejména v úpravě věcněprávních účinků smlouvy, v oblasti ochrany věřitelů a dlužníků prodávajícího či jiné osoby se závodem nakládající. Obchodní zákoník ani současný občanský zákoník nestanovil nutnost převádět podnik jako celek, ale bylo a lze převést i jeho jednotlivou část, pokud jí je možné definovat jako samostatnou organizační složku.

Definice obchodního závodu zahrnuje do jmění též pasiva. Takové řešení není zcela na místě zejména v kontextu právní úpravy koupě, kdy režim závazků je jiný než režim úpravy samotného závodu. Pokud je předmětem kupní smlouvy závod či jeho samostatná organizační jednotka, například pobočka, nabývá kupující vše, co k závodu jako celku patří.

(7) Černá, S., Plíva, S. a kol. op. cit. subj. 5.

Podobný názor rovněž Bělohávek, A. a kol. K zákonu o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha, Aleš Čeněk, 2013.

(8) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

O koupi závodu je možné hovořit i tehdy, pokud smluvní strany do kupní smlouvy určitou jednotlivou položku, například hospodářskou budovu, strojní zařízení, pohledávku, nezahrnou. Toto je však možné pouze za předpokladu, že tímto vyloučením jednotlivé položky podnik jako celek nepozbyde vlastnosti závodu či jeho části tím, že dojde k vyloučení hlavní a jediné věci, bez níž ostatní prodávané věci ztratí svoji funkčnost či dojde k vyloučení takové položky, kdy převáděný předmět ztrácí svoji základní vlastnost či základní určení.

Je zřejmě možné vyjmout ze smlouvy jednotlivé nástroje, motorová vozidla či zaměstnance, nikoliv však věc pro podnik zcela zásadní. Tato situace nebyla v minulosti obchodním zákoníkem výslovně řešena a docházelo tak k některým neuceleným koncepcím.⁽⁹⁾ Jak již bylo výše zmíněno, součástí obchodního závodu jsou rovněž dle právní úpravy i pasiva. Takové řešení však zřejmě praktické není, když úprava právních jednání, jejichž předmětem je obchodní závod, ať již koupě či pacht, režim závazků souvisejících se závodem odděluje od právního režimu závodu samotného.

V souvislosti s problematikou nabytí účinnosti smlouvy o prodeji závodu lze mít za to, že zákon nezahrnuje možnost stanovit ve smlouvě libovolně datum účinnosti převodu ostatních práv a věcí, čímž dochází k určitému omezení autonomie vůle, jinak obecně zdůrazňované občanským zákoníkem, a to tím, že je třeba veřejnoprávního úkonu pro dovršení dohody smluvní stran. Zvláštní ustanovení řeší rovněž přechod pohledávek a dluhů souvisejících s provozem závodu, převzatých zřejmě z kogentního § 477 obchodního zákoníku.⁽¹⁰⁾

(9) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. března 1994, stanoví, že „podstatnou částí smlouvy o prodeji podniku je mj. závazek kupujícího převzít závazky prodávajícího související s podnikem. Má-li jít o tento smluvní typ, je nezbytné, aby kupující převzal všechny závazky, které měl prodávající, a jejich rozsah je definován souvislostí s podnikáním prodávajícího. Neobsahuje-li smlouva uvedenou podstatnou část, tj. z přechodu byly vyjmuty některé závazky, které souvisejí s podnikem, nebyla platně uzavřena smlouva o prodeji podniku, jež je takto jako smluvní ty upravena v obchodním zákoníku.“

K věci rovněž Dědič, J. op. cit. subj. 2.

Pelikánová, I. op. cit. subj. 2.

(10) § 477 obchodního zákoníku stanovil, že „(1) na kupujícího přecházejí všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje. (2) Přechod pohledávek se jinak řídí ustanoveními o postoupení pohledávek. (3) K přechodu závazku se nevyžaduje souhlas věřitele, prodávající však ručí za splnění převedených závazků kupujícím. (4) Kupující je povinen bez zbytečného odkladu oznámit věřitelům převzetí závazků a prodávající dlužníkům přechod pohledávek na kupujícího.“

Nově je však věnována pozornost nejen ochraně věřitelů a dlužníků, jejichž pohledávky a dluhy se pojí k provozu závodu, ale též ochraně kupujícího. Vzhledem ke skutečnosti, že prodávající je se svým závodem a jeho jednotlivými složkami dobře obeznámen, je na jeho odpovědnosti upozornit kupujícího na dluhy, které jsou s podnikem spojeny, a to na základě smlouvy, zápisu o předání závodu či obdobných ujednání. Kupující převezme dluhy a pohledávky související s provozem závodu a k němu náležející, avšak z dluhů pouze takové o jejichž existenci věděl nebo ji alespoň musel rozumně předpokládat, posuzováno ke konkrétním okolnostem případu. Prodávající ručí za splnění dluhu, neudělil-li věřitel souhlas s převzetím dluhu kupujícím.

Dle obchodního zákoníku nebyl podmínkou platného přechodu dluhů nutný ani rozumný předpoklad kupujícího, ani nedocházelo k omezení ručení.⁽¹¹⁾ Pohledávky, které se s prodáváním závodem převádějí, nabývá kupující bez dalšího, a v obecných souvislostech se postupuje dle ustanovení o postoupení pohledávek. Pokud nebude dlužníkovi prodej závodu oznámen a nedozví se tedy o změně závazku v osobě věřitele, je nadále oprávněn plnit prodávajícímu, jako svému dosavadnímu věřiteli, popřípadě se s věřitelem vyrovnat jinak, aby se dluhu zbavil. Posléze se za takové situace prodávající a kupující mezi sebou vypořádají dle pravidel o bezdůvodném obohacení. Těmto problémům by však mělo zabránit povinné oznámení prodávajícího o prodeji závodu. Pokud tak prodávající neučiní, může i kupující prokázat dlužníkům prodej závodu a náklady s tím spojené následně uplatnit u prodávajícího, který svoji zákonnou oznamovací povinnost nesplnil.

Je však třeba zdůraznit, že ustanovení o povinnosti prodávajícího v souvislosti přechodem závazků je ustanovením dispozitivním, tudíž jsou smluvní strany oprávněny si dohodou řešit tuto problematiku odlišně. Kupující se stává věřitelem pohledávek a dlužníkem dluhů k závodům náležejících, v případě dluhů však pouze takových, které byly kupujícímu známy či pro něj rozumně předpokládatelné. Výklad pojmu „rozumně předpokládatelné“ závisí však spíše na konkrétních okolnostech realizace koupě.

(11) Eliáš, K., Havel, B. Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň, Aleš Čeněk, 2009.

Z praktického hlediska je samozřejmě vhodné, aby byl kupující o dlužích řádně informován již ve stadiu předsmluvního vyjednávání. Pro možnost dalšího dokazování je pak namístě dluhy specifikovat přímo ve smlouvě nebo v předávacím protokolu, podepsanými smluvními stranami a obsahujícími úplný výčet toho, co závod zahrnuje a co je kupujícímu předáváno. Věřitelé závodu nedisponují žádnými zákonnými oprávněními k zabránění zcizení závodu, nicméně jejich ochrana je zajištěna zákonným ručením prodávajícího za splnění dluhu převzatém kupujícím a rovněž právem odporu, o kterém bude pojednáno níže.

Důležitým nástrojem ochrany věřitelů je tzv. oznamovací či notifikační povinnost. Dle obchodního zákoníku byla oznamovací povinnost stanovena pro prodávajícího i pro kupujícího. Proávající měl tuto povinnost ve vztahu k dlužníkům podniku a kupující ve vztahu k věřitelům podniku. Občanský zákoník stanoví oznamovací povinnost pouze pro prodávajícího, a to jak vůči věřitelům, tak i dlužníkům. Tato změna je vítána zejména z praktických důvodů, neboť právě prodávajícímu by měly být známi všichni věřitelé a dlužníci spjatí s prodáváním závodem.

S oznamovací povinností úzce souvisí úprava odporovatelnosti věřitelů podniku jako nástroje k zamezení případného nekalého krácení věřitelských nároků a obcházení povinností vůči nim. Věřitel má právo odporu ohledně prodeje závodu, tj. má právo domoci se rozhodnutí, že vůči němu je prodej závodu neúčinným a v takovém případě by se jednalo o relativní neplatnost. Toto ustanovení bylo zřejmě inspirováno kogentním § 478 obchodního zákoníku hovořícím o podmínkách podání odporu u soudu. Právo věřiteli vznikne za předpokladu, že s prodejem závodu nesouhlasil a pokud prokáže, že prodejem závodu se zhoršila dobytnost jeho pohledávky. V případě podání obdobné žaloby je však třeba zvážit její praktičnost, neboť dlužník v postavení prodávajícího se zbavil určité části svého majetku a věřitel by v takovém případě mohl čerpat pouze ze zbylého majetku prodávajícího, nikoli však již z majetku převedeného na kupujícího.

Věřitel dle nové právní úpravy je tedy oprávněn odporovat prodeji závodu pouze v případě, že s jeho zcizením nesouhlasil. Toto právo je povinen uplatnit v prekluzivní lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy se o prodeji dozvěděl, nejpozději však do tří let ode dne účinnosti smlouvy o prodeji závodu. Následně mají věřitelé možnost sdělit

k tomuto jednání své stanovisko. Pokud věřitel prodávajícího projeví výslovný souhlas s tím, aby dluh přešel na kupujícího, vyváže se prodávající ze svých povinností vůči tomuto konkrétnímu věřiteli. V ostatních případech dluh na kupujícího přejde spolu s obchodním závodem, ale prodávající za splnění dluhu kupujícím v celém rozsahu ručí.

V případě, že věřitel udělí souhlas s převzetím dluhu kupujícím, zákonné ručení se v tomto případě nadále neuplatní, neboť věřitel se změnou v osobě dlužníka souhlasil a de facto tak vyjádřil i důvěru v jeho ekonomickou stabilitu, resp. solventnost. Rovněž za účinnosti současného občanského zákoníku bude zřejmě možné v mnoha směrech čerpat z poměrně bohaté judikatury vzniklé za aplikace obchodního zákoníku. Mimojiné tak i z judikatury upravující za jakých okolností je možné usuzovat na zhoršení dobytnosti pohledávek v souvislosti s prodejem podniku.

V tomto smyslu bylo stanoveno, že je třeba posuzovat zejména konkrétní projevy kupujícího, například chování v bezprostřední souvislosti s uzavřením smlouvy o prodeji podniku, nezájem na plnění převzatých reálných závazků; „již sama skutečnost, že k prodeji podniku mezi původním majitelem a dalším majitelem a následně mezi dalším majitelem a novým majitelem došlo téhož dne, představuje prvek spekulativnosti a tím i reálné nejistoty z hlediska plnění hospodářských a finančních závazků, spjatých s prodáváním podnikem, resp. závodem.“

Ohledně práv z průmyslového či jiného duševního vlastnictví stanoví § 2178 občanského zákoníku zákaz jejich převodu, pokud je toto vyloučeno smlouvou na jejímž základě bylo prodávajícímu právo poskytnuto nebo pokud to neumožňuje sama povaha převáděného práva. Jedná se zejména o práva osobní povahy, jakými jsou například práva autorská a další nepřevoditelná práva osobní povahy nebo se může jednat o smlouvu na jejímž základě propachtovatel, tj. prodávající, obdržel určité právo. S touto situací se setkáváme v případě, kdy licenční smlouva k ochranné známce stanoví nemožnost přechodu licence na třetí osobu.⁽¹²⁾

(12) Černá, S., Plíva, S. a kol. op. cit. subj. 5.

Toto ustanovení lze pokládat za kogentní, podobně jako tomu bylo v případě ustanovení § 479 odst. 2 obchodního zákoníku. Pokud však k přechodu práva bude udělen souhlas poskytovatele licence, nebude se jednat o rozpor se smlouvou o poskytnutí výkonu práva. V případě, že se u některých práv průmyslového nebo duševního vlastnictví vyžaduje pro jejich nabytí nebo zachování uskutečňování podnikatelské činnosti, pak z důvodu zachování kontinuity je stanoveno, že se do požadované činnosti prováděné kupujícím, jenž následuje po prodeji podniku, započítává i požadovaná činnost uskutečňovaná před prodejem podniku.⁽¹³⁾

Mezi další prvky, které nejsou převáděny spolu se závodem, patří podnikatelská oprávnění a závazky z daňového práva, mezi něž se řadí splatné daně, platby na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti apod.⁽¹⁴⁾ Institut koupě závodu ve svém důsledku dle § 2175 odst. 2. občanského zákoníku zasahuje i do oblasti pracovního práva, kdy prodej závodu je považován za převod činnosti zaměstnavatele a tudíž práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů k zaměstnancům závodu přecházejí z prodávajícího na kupujícího. Smlouva o koupi závodu je v návaznosti na ustanovení zákoníku práce právním důvodem pro zákonnou změnu zaměstnavatele, jako jedné ze stran pracovněprávního vztahu.

Již v době obchodněprávní úpravy bylo judikováno, že „na kupujícího nepřechází všechna práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů, které vůbec kdy prodávajícímu při provozování podniku vznikly, ale jen taková práva a povinnosti (včetně neuspokojených nároků) vůči těm pracovníkům, jejichž pracovněprávní vztah s prodávajícím trval alespoň v den, kterým se stala smlouva o prodeji podniku účinnou. Skončil-li pracovněprávní vztah před tímto dnem, zůstávají práva a povinnosti prodávajícího, spočívající v dosud neuspokojených nárocích vůči bývalým pracovníkům, smlouvou o prodeji podniku nedotčena.⁽¹⁵⁾ Přechodem jsou dotčena všechna práva a povinnosti pracovněprávního vztahu, včetně práva na náhradu škody.

(13) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. září 1997, sp. zn. 2 Cdon 1495/96. Obdobně pak rozsudky Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2611/2003 a sp. zn. 21 Cdo 20/2006.

(14) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

(15) PR 12/2001 s. 611

Ustanovení ohledně přechodu práv a povinností z pracovněprávního vztahu lze nadále pokládat za kogentní, podobně jako tomu bylo u obdobného ustanovení § 480 obchodního zákoníku. Pokud předmětem smlouvy o koupi závodu není podnik jako celek či jeho část jako samostatná organizační jednotka, nemá taková smlouva povahu smlouvy o koupi závodu či jeho části a tudíž účinky s touto smlouvou spojené nenastávají, a k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů nedochází.⁽¹⁶⁾

Navzdory tomu, že se zatím v českém právu nesetkáváme s detailní úpravou této problematiky, podobné řešení pracovněprávních vztahů vychází ze standardních evropských úprav, včetně směrnice Evropského parlamentu 77/187/EHS, následně nahrazené směrnicí 2001/23/ES. V evropském měřítku však třeba německá právní úprava zdůrazňuje sociální aspekty závodu a s tím spojenou tvorbu pracovních míst. Evropská judikatura pak řeší ku prospěchu zaměstnanců i otázku, zda má zaměstnanec právo bránit se změně zaměstnavatele. Řešení vychází z práva svobodné volby zaměstnání a zaměstnavatele, zaměstnanec má tedy právo, ne však povinnost, pracovat pro nového zaměstnavatele.⁽¹⁷⁾

Úprava kupní ceny prodeje závodu v dispozitivním ustanovení § 2176 občanského zákoníku ⁽¹⁸⁾ též následuje dispozitivní ustanovení § 482 obchodního zákoníku a vychází z vyvratitelné domněnky „má se za to“ ohledně určení kupní ceny na základě údajů o převáděném jmění ke dni uzavření smlouvy v účetní evidenci a ve smlouvě samé. V úvahu se bere též problematika možné proměnlivosti hodnoty závodu tím, že má-li smlouva nabýt účinnosti později, mění se stanovená kupní cena v závislosti na zvýšení či snížení jmění, k němuž došlo od podpisu smlouvy do doby nabytí její účinnosti. Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení si smluvní strany mohou změnu kupní ceny upravit odlišně například i tak, že změny v převáděném obchodním jmění v období mezi dohodou o ceně, resp. podpisem smlouvy o koupi závodu, a pozdějším dnem účinnosti smlouvy, výši kupní ceny neovlivní.

(16) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. op. cit. subj. 14.

(17) Černá, S., Plíva, S. a kol. op. cit. subj. 5.

(18) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

V úvahu připadá i dohoda o tom, že kupní cena se změní v důsledku překročení stanoveného limitu u zvýšení či snížení obchodního jmění či lze specifikovat i další kritéria pro změnu ceny. Ke změně kupní ceny nedochází, pokud smlouva nabyla účinnosti již dnem jejího podpisu, a to i v případě, že by bylo možné použít zákonné ustanovení, neboť smlouvou samou nedošlo k vyvrácení tam stanovené domněnky.⁽¹⁹⁾

Judikatura zakotvila, že „závazek kupujícího ze smlouvy o prodeji podniku zaplatit prodávajícímu kupní cenu podniku, není závazkem souvisejícím s tímto podnikem; proto při dalším prodeji podniku nepřechází na kupujícího dle ustanovení § 476 odst. 1 obchodního zákoníku“, lze předpokládat, že toto rozhodnutí bude bráno v úvahu i za účinnosti nového občanského zákoníku. Zřejmě bude možné nadále vycházet i z rozhodnutí Nejvyššího soudu o tom, že na základě smlouvy o prodeji podniku, resp. závodu, dochází k přechodu závazků souvisejících s prodávaným závodem z prodávajícího na kupujícího ze zákona, i když tyto závazky nejsou ve smlouvě identifikovány“, a to navzdory tomu, že kupující musí dle aktuální právní úpravy existenci těchto závazků alespoň „rozumně předpokládat.“⁽²⁰⁾

Speciální úprava se též věnuje odstoupení od smlouvy o koupi závodu, kdy smlouvou dochází „ke zpětnému pohybu pohledávek a dluhů, které k závodu náleží“.⁽²¹⁾ Na prodávajícího opětovně přecházejí pohledávky a dluhy náležející k závodu, pokud o nich věděl nebo je alespoň musel předpokládat. Věřitel je chráněn zákonným ručením kupujícího za dluhy, které odstoupením přešly zpět na prodávajícího, pokud věřitel nedal souhlas k převzetí dluhů kupujícím. Rovněž při odstoupení od smlouvy se uplatní informační povinnost kupujícího odstoupujícího od smlouvy, tj. vlastního závodu od účinnosti koupě do odstoupení od smlouvy, a tudíž zakládajícího práva a přebírajícího povinnosti v souvislosti se závodem v tomto období. Kupující, odstoupující od smlouvy, tedy informuje věřitele a dlužníky, jejichž pohledávky a dluhy prodávající odstoupením od smlouvy nabyly.

(19) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. op. cit. subj. 14.

(20) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. října 2005, sp. zn. 35 Odo 653/2004.

(21) Černá, S., Plíva, S. a kol. op. cit. subj. 5.

Patří-li k prodávanému závodu dopravními prostředky či jiné věci zapisující se do veřejných registrů, nejsou koupí závodu dotčeny registrační povinnosti dle zvláštních veřejnoprávních předpisů.

Kapitola XVI.

Významná tržní síla

16.1. Obecně

Právní úprava významné tržní síly,⁽¹⁾ účinná od roku 2010, byla přijata s cílem zlepšit vztahy mezi dodavateli a odběrateli, zejména mezi výrobcí, resp. dodavateli, potravin a obchodními řetězci, obvykle se silným mezinárodním zázemím a kapitálem. Bohužel ani tento jeden zákon nevyřešil dlouhotrvající problémy ve zmíněných smluvních vztazích a nepřispěl k odstranění nekalých obchodních praktik poškozujících slabší smluvní stranu, a v konečném důsledku i spotřebitele samého. Obrana zejména malých výrobců, zemědělců a lokálních firem je obtížná tím spíše, že disponuje omezenou možností financování nákladných sporů, jako může činit strana druhá.

Výsledkem permanentního tlaku na snižování ceny, minimalizaci nákladů a dosažení plánované marže, nemají výrobci potravin prostředky na potřebnou inovaci výrobků, čímž klesá i kvalita dodávaného zboží, jak poměrně často vidíme v televizním zpravodajství či čteme v denním tisku. Zboží je znehodnocováno, dochází k prodeji nekvalitních a prošlých potravin.

Obchodní řetězce ve své zavedené praxi spolu s účtováním tzv. „předních“ marží spočívajících v přirážce k nákupní ceně, skrytě účtují i tzv. „zadní“ marže, jenž obchodním řetězcům slouží výhradně k tvorbě vlastního zisku a obsahují fiktivní, vynucené a výrazně předražené aktivity, skryté jak zákazníkovi, tak i státu.⁽²⁾ Těmito praktikami, používanými nikoli jen v České republice, jsou zejména platby za fiktivní služby, vytváření nerovnováhy ve smluvních vztazích, poplatky za zalistování,⁽³⁾ zaváděcí poplatky, platby za výhodnější umístění zboží v regále,

(1) Zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití.

(2) Deník Právo ze dne 26. července 2014, s. 11.

(3) Zalistování: poplatek obchodnímu řetězci, často v řádu statisíců, aby od výrobců či jiných dodavatelů odebíral právě jejich zboží.

tzv. regálovné, hrozba přerušením či zrušením smluvního vztahu, vratky zboží,(4) příspěvky na marketing obchodního řetězce, nedodržování termínů splatnosti za již dodané zboží, neodůvodněné přenesení sankcí na dodavatele, zápočty bez předchozího souhlasu dodavatele, prodej za nižší než nákupní ceny,(5) retroaktivní změny ve smlouvě (6), nejednoznačné znění obchodních podmínek či doplňkové závazky slabší smluvní strany, zpětné odpočty z fakturovaných částek, například na úhradu propagačních nákladů či požadavek slev na základě prodaného množství zboží.

Naopak je třeba trvat na písemném uzavírání smluv, na poskytování přesných a úplných informací, jasném vymezení okolností a podmínek, za jakých je případně později možné přistoupit ke změnám v nákladech či v cenách. V případě, že by požadavky na výrobce či dodavatele byly řádně sjednány před uzavřením smlouvy a následně v ní i řádně zakotveny, pak se dle Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže nemusí vždy bez dalšího jednat o nekalou obchodní praxi. To nic nemění na tom, že některé z těchto obchodních praktik je třeba považovat za neplatné bez dalšího, bez ohledu na to, zda byly předem dohodnuty a řádně sjednány ve smlouvě. Jedná se zejména o přenos rizika na druhou smluvní stranu, například i tím, že odpovědnost za ukradené zboží v maloobchodě přebírá v plném rozsahu dodavatel. Obchodník tím ztrácí motivaci k přijetí náležitých preventivních opatření pro náležité zabezpečení zboží v provozovně.

Toto nikoliv ojedinělé jednání, spíše již zavedená praxe, nutně vede k likvidaci nebo-li squeezingu zejména menších lokálních dodavatelů a přesunu dodávek do jiných zemí. Zásadním problémem, vyskytujícím se nejen v České republice, zůstává, navzdory přijaté právní regulaci, obtížná prokazatelnost těchto praktik a s tím spojená i malá úspěšnost podání na ÚOHS. Nemalou roli hraje i faktor strachu,

(4) Vratky zboží: obchodník si od výrobce objedná například pečivo, které ovšem za dobu jeho trvanlivosti neprodá. Obchodník jej vrátí výrobci s tím, že si je má na vlastní náklady odvézt.

(5) Při poklesu cen surovin obchodník požaduje od dodavatele okamžité snížení nákupní ceny, aniž se tato situace rovněž promítne do spotřebitelské ceny, případně se do ní promítne až po velmi dlouhé době. Při zvýšení cen surovin naopak obchodník odmítne dohodnout se s dodavatelem na zvýšení kupních cen, případně pohrozí výrobci, že od něj přestane zboží odebírat, čímž jej donutí k dalšímu dodávání zboží, i když bude třeba generovat ztrátu.

(6) Retroaktivní změny: změny se zpětnou účinností znemožňují dodavatelům obchodní plánování a tím celkově ohrožují jejich podnikatelské aktivity.

neboť při problémech může být dodavatel promptně nahrazen jiným, a tím vystaven ztrátě odbytu a následně možnému bankrotu.⁽⁷⁾ Řešením této do jisté míry bezvýchodné situace by mohla být i možnost podání návrhů a podnětů profesními organizacemi při zachování anonymity poškozeného. Orgány dohledu by navíc měly povinnost k samostatnému šetření na základě vlastních zjištění či podnětů třetích stran.⁽⁸⁾

Problematika významné tržní síly a jejího možného zneužití je pokládána za významnou v celoevropském měřítku a zabývá se jí Evropská komise, jejímž cílem je podobné praktiky postihovat. Evropská komise však zároveň zdůrazňuje nečekat pouze na unijní legislativu, ale vést členské státy k řešení situace na vnitrostátní úrovni, ačkoliv právě tento postoj vede k roztržitosti právních úprav a nejednotnému postupu vůči respektování pravidel pro potírání nekalých obchodních praktik. Taková situace je způsobilá na jednotném vnitřním trhu negativně ovlivnit investice, stavět překážky v přeshraničních nákupech a distribuci, to vše právě v důsledku roztržitosti vnitrostátních předpisů.

Potravinové řetězce disponující mezinárodním rozměrem a silným obchodním zázemím, se stávají významnými pro jednotný trh EU⁽⁹⁾ a pro spokojenost spotřebitelů, na kterou je kladen stále větší důraz. Spokojenost spotřebitelů je v přímém rozporu se skutečnostmi shora uvedenými, zejména v souvislosti s tlakem na cenu.

Evropská komise v této souvislosti navrhuje vycházet z etických kodexů a jiných dobrovolných kodexů chování navržených dodavateli, které by měly napomoci k jednotnému výkladu nekalých praktik. Tyto kodexy mají mimojiné za úkol prosazování etického chování a zásad mezi smluvními stranami, a tak poskytovat

(7) Deník Právo op. cit. subj. 2.

(8) Dle zákona č. 395/2009 Sb. je dohledem nad dodržováním zákona pověřen Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, jehož působnost je dále vymezena zákonem č. 273/1996 Sb., o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o významné tržní síle k nalezení též na <http://www.foodnet.cz>.

(9) Srov. Nařízení Rady ES č. 1/2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy.

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, Lepší fungování potravinářského řetězce v Evropě, 2009, s. 5.

základ spravedlivých a dlouhodobě udržitelných obchodních vztahů na bázi vzájemného respektu a slušnosti. Bohužel, ačkoliv podobné kodexy již byly v některých zemích zavedeny, například ve Velké Británii a Irsku, nedošlo pro výrobce a dodavatele k výraznému zlepšení situace. I z tohoto důvodu se některé země chystají přistoupit či již přistoupily k řešení legislativnímu.

16.2. Významná tržní síla a úprava v evropských zemích

Zelená kniha EU se věnuje rozboru právního rámce pro potírání nekalých obchodních praktik v členských státech. Státy sice opatření k řešení této problematiky přijaly, avšak nejednotným a nekoordinovaným způsobem, čehož výsledkem je jejich rozdílná povaha i úroveň. Některé státy vycházejí z úpravy občanskoprávní, jiné upřednostňují etické kodexy či kodexy chování. Situaci navíc znesnadňují také časté změny vnitrostátních právních rámců, což vše přispívá k tomu, že potírání takových nekalých praktik není bohužel vždy úspěšné.⁽¹⁰⁾

Český právní řád, podobně jako právní řády Slovenska, Maďarska a Polska, v této souvislosti obsahují v různých úpravách zákon o významné tržní síle.⁽¹¹⁾ Ačkoliv Rakousko a Německo podobnou úpravu doposud postrádalo, jsou v těchto zemích aplikovány sjednané modely dělení marží, které stát monitoruje. Výhodou v německy mluvících zemích je zejména ta skutečnost, že se jedná o domácí řetězce a jimi vytvořený zisk není odváděn mimo domovskou zemi, jako je tomu v České republice.⁽¹²⁾

Snaha o dosahování stále výhodnější marže a vyššího zisku ze strany obchodníků je trvale neudržitelná, pokud nechceme rezignovat na kvalitu potravin a odpovídající ceny pro spotřebitele. Obecnou snahou by měla být vyšší kvalita potravin a zemědělských výrobků prodávaných za stejné či dokonce nižší ceny.⁽¹³⁾ Evropská komise se shodla, že nekalé obchodní praktiky mají pro nemalou část obchodníků, zejména malého a středního typu, likvidační charakter a velké obchodní řetězce

(10) Srov. Svoboda, L. Zelená kniha o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží. In: Významná tržní síla, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, 2013, č. 2.

(11) Svoboda, L. Informace o průběhu práce pracovní podskupiny FOOD při Evropské komisi, 2012. K nalezení na www.uohs.cz.

K nalezení rovněž na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0037:FIN:CS:PDF>.

(12) Obchodní řetězce v Evropské unii disponují 47 milióny pracovních míst, celkový objem unijního maloobchodu s potravinovým zbožím se odhaduje na 1,05 bilionů eur ročně, vytváří cca 7% hrubé přidané hodnoty EU.

V EU došlo v roce 2009 poprvé k projednání situace ohledně nekalých obchodních praktik v potravinářském odvětví, jako reakce na strmý nárůst cen zemědělské produkce v závislosti na růstu spotřebitelských cen.

(13) Potravinářská komora ČR odhaduje možnost snížení cen potravin v průměru o 20% při spravedlivější maržové politice. Deník Právo op. cit. subj. 2.

zneužívají ekonomickou a nákupní sílu. Stěžejním úkolem Evropské komise by tak mělo být vytvoření právního předpisu zakazujícího používání nekalých praktik, rozvoj aktivit pro ochranu dodavatelů, příprava novelizace právního systému v oblasti ochrany hospodářské soutěže a regulace dominantního postavení velkých obchodních řetězců.(14)

Současný stav přispívá k roztržštění přístupů jednotlivých států a z toho důvodu je nezbytné, aby Evropská komise zvolila aktivní přístup, jehož cílem by bylo vytvoření celounijních pravidel pro lepší fungování jednotného trhu. Dle nevládních organizací je nutné vytvořit jednotná pravidla kombinující dobrovolný etický kodex a závazné právní předpisy, jak v oblasti veřejnoprávní, tak i soukromoprávní úpravy. Dodržování těchto norem by následně kontroloval nezávislý orgán.(15) Momentálně mají členské státy možnost přísnější národní právní úpravy ve vztahu k obchodním praktikám a k ochraně oprávněných zájmů s ohledem na pravidla hospodářské soutěže. Samostatné vnitrostátní úpravy nutně vedou k jejich fragmentaci, neboť členské státy přistupují k právní regulaci rozdílně.

Ekonomická závislost je definována obvykle jako neexistence ekvivalentního alternativního zdroje dodávky nebo nabídky například tím, že soutěžitel nemůže obdržet ekvivalentní obchodní podmínky od jiných soutěžitelů v rámci přiměřeného časového rámce;(16) poptávající pravidelně získává mimo běžných slev či dalších náhrad zvláštní výhody, které nebyly poskytnuty obdobnému poptávajícímu, (17) nebo jak ekonomickou závislost definují Itálie a Kypr, pravidla pro ukládání diskriminačních nebo nepřiměřeně nespravedlivých smluvních podmínek. Obdobně pak nespravedlivé přerušení stávajících obchodních vztahů, definované nejen ve francouzské právní úpravě, jednání zakázaná jako dominanta v portugalské a

(14) Mezinárodní konference (květen 2014, Bratislava) za účasti Velké Británie, Nizozemska, Maďarska, Slovenska, České republiky, Španělska, zástupců Evropského hospodářského a sociálního výboru.

(15) Srov. Stanovisko organizace evropských zemědělců COPA/COGECA reprezentující cca 15 miliónů farmářů. Tato organizace kritizuje Evropskou komisi ústy svého generálního tajemníka Pekky Pesonena za nedostatečnou razanci k vytvoření jednotného evropského postupu a závazných předpisů.

(16) Srov. právní úpravy Německa, Francie, Itálie, Španělska, Portugalska a Kypru.

(17) Srov. právní úprava Německa.

Pokorná, A. Tržní síla z pohledu národních právních úprav členských států a aktivit orgánů EU. K nalezení na www.uohs.cz.

německé právní úpravě; Francie mimojiné definuje zneužití ekonomické závislosti jako získání či snahu získat od obchodního partnera jakoukoliv výhodu, která je ve zjevném nepoměru vůči hodnotě protislužby.

Charakteristice dominantního postavení je věnována velká pozornost; Německo a Rakousko uvádějí, že v dominantním postavení se nacházejí soutěžitelé s nadřazenou pozicí na trhu vůči svým dodavatelům či zákazníkům a/nebo nižší nebo nízké tržní podíly dostačující pro aplikaci domněnky dominance. V Rakousku platí, že soutěžitel má tržní podíl alespoň 30% nebo více než 5%, pokud soutěží ne více než s dvěma dalšími soutěžiteli, nebo více než 5% a patří mezi čtyři největší soutěžitele na daném trhu, kteří mají společný tržní podíl alespoň 80%. Rakouský právní řád navíc disponuje zvláštním zákonem na ochranu místních dodavatelů ve venkovských oblastech, zakazujícím zejména diskriminační praktiky, včetně požadování plateb nebo služeb bez ekvivalentní protihodnoty.⁽¹⁸⁾

Veřejnoprávní regulací jsou míněna pravidla pro smluvní vztahy mezi dodavateli a maloobchodníky, včetně specifických restriktivních pravidel pro maloobchodní aktivity a Kodexů dobré praxe, které jsou používány například ve Francii, Irsku, Maďarsku, Slovensku a Španělsku. Dohled je svěřen orgánům státní správy. Ve Velké Británii je od roku 2010 účinný *The Groceries Supply Code of Practice* (Kodex praxe při dodávkách potravin)⁽¹⁹⁾ stanovící povinnosti pro obchodníky uváděné v příloze Kodexu, pro obchodníky, jejichž maloobchodní dodávky v obratu přesahují jednu miliardu maloobchodních dodávek a pro soutěžitele podnikající v oblasti potravinářského zboží pod *Office of Fair Trading*.⁽²⁰⁾ Dodržování tohoto Kodexu kontroluje nezávislý orgán *Groceries Code Adjudicator* (Rozhodce pro Potravinový Kodex),⁽²¹⁾ jehož zřízení bylo projednáno na vládní úrovni.

(18) Pokorná, A. op. cit. subj. 17.

(19) *The Groceries Supply Code of Practice*.

(20) Office of Fair Trading (OFT) mající za úkol chránit zájmy spotřebitelů, úřad ukončil činnost k 1. dubnu 2014 a jeho úkoly přešly na několik nástupnických institucí, zejména na Competition and Markets Authority (CMA) a Financial Conduct Authority. K nalezení na <https://www.gov.uk>.

(21) *Groceries Code Adjudicator*: nezávislý rozhodce dozírající na vztahy mezi supermarkety a jejich dodavateli a zajišťující, aby se velké obchodní řetězce chovali ke svým dodavatelům v souladu se zákonem a poctivě, mimojiné šetřící též stížnosti a rozhoduje spory.

Podobně i Irsko přijalo specifická pravidla v podobě *The Competition (Amendment) Act 2006*.⁽²²⁾ *The Groceries Supply Code of Practice* stanovuje principy poctivého obchodování (*fair dealing*) ve vztahu mezi dodavatelem a maloobchodníkem, tj. zejména prosazování poctivého jednání, které je v souladu s právem a dobrou vírou (*to deal fairly and lawfully, to conduct in good faith*), a to bez rozdílu, zda se jedná o formální či neformální ujednání, bez nezákonného nátlaku (*duress*) a s uznáním potřeby jistoty dodavatele v souvislosti s riziky a náklady na obchodování, zejména výrobou či produkcí, dodacími a platebními podmínkami.

Rovněž je výslovně stanoveno, že s ohledem na možné změny v dodavatelském řetězci, maloobchodník nesmí přímo či nepřímo požadovat od dodavatele významné změny v jakémkoliv aspektu týkajícího se dodacích podmínek za trvání již uzavřené dodavatelské smlouvy; s výhradou kdy maloobchodník

a) doručí dodavateli písemné důvodné upozornění (*reasonable notice*) o takové změně či

b) poskytne dodavateli plnou kompenzaci čistých nákladů jako přímý následek nedodržení podmínek způsobených na základě důvodného upozornění ad a).

Rovněž tak *The Groceries Supply Code of Practice* zakotvuje povinnost maloobchodníka platit za dodané potraviny v souladu s dodavatelskou smlouvou a v přiměřené lhůtě v souladu s fakturou. Pokud dodavatelská smlouva nestanoví jinak, nesmí maloobchodník požadovat, ať již přímo či nepřímo, po dodavateli placení jakýchkoliv marketingových nákladů souvisejících s návštěvou nových či potenciálních dodavatelů, s obalovým designem, s výzkumem spotřebitelského chování či trhu, taktéž je zakázáno požadovat financování otevření či modernizace obchodu či úhradu stravování personálu. V neposlední řadě je zakotven taktéž výslovný zákaz požadovat od dodavatele kompenzace ztrát či přirozeného úbytku maloobchodníka.⁽²³⁾ Britští maloobchodníci s obratem vyšším než jedna miliarda liber maloobchodního prodeje potravinářského a smíšeného zboží za předchozí finanční rok, jsou na území Velké Británie povinni plnit specifické

(22) *The Competition (Amendment) Act 2006* k nalezení na <http://www.irishstatutebook.ie>.

(23) Pokorná, A. op. cit. subj. 17. Specifické veřejnoprávní regulace odběratelsko-dodavatelských vztahů ve státech Evropské unie a zákon o významné tržní síle. In: Významná tržní síla, UOHS, 2013, č. 2.

povinnosti stanovené od roku 2009 v *Groceries (Supply Chain Practices) Market Investigation Order 2009*, účinném od roku 2010. V příloze č. 2 tohoto nařízení jsou uvedeni maloobchodníci, na něž se dané nařízení vztahuje; ostatní maloobchodníci v působnosti tohoto nařízení jsou určováni soutěžním a spotřebitelským orgánem, pokud dosáhnou stanovené hranice obrátu.⁽²⁴⁾

Institut *Groceries Code Adjudicator* je první nezávislý rozhodce mající za úkol dohlížet na vztahy mezi supermarketem a jejich dodavateli s cílem zajistit, aby se velké supermarket chovaly k dodavatelům poctivě a v souladu s právními předpisy. Adjudicator mimo jiné řeší případné stížnosti, rozhoduje spory a dbá o dodržování *Groceries Supply Code of Practice*.⁽²⁵⁾ Jeho činnost se řídí *The Groceries Code Adjudicator Act*, který v souvislosti se stížnostní agendou stanoví, že kontrole podléhá každá stížnost, a to i anonymní, pocházející z jakéhokoli zdroje. Adjudicator činí doporučení maloobchodníkům, pokud se stížnost na jejich chování potvrdí, požaduje od maloobchodníků publikovat detaily ohledně porušení kodexu a je také oprávněn udělovat pokuty a rozhodovat spory mezi dodavateli a maloobchodníky.

Belgie disponuje od roku 2010 vedle veřejnoprávní úpravy, i úpravou soukromoprávní, v podobě Kodexu chování stanovícího základní pravidla pro čestné obchodní jednání mezi dodavateli a odběrateli, specifická pravidla pro ochranu malých obchodníků proti agresivním marketingovým praktikám, za které může být považován například zákaz prodeje se ztrátou.⁽²⁶⁾ Regulace otevíracích hodin, která má rovněž dopad na soutěžní chování v maloobchodu, je známa například v Rakousku, Nizozemsku, Španělsku, Dánsku či Švedsku; ve Finsku je znám zákaz nedělního prodeje. Státy jako Francie, Německo, Rakousko, Finsko, Belgie, Švédsko

The groceries (supply chain practices) market investigation order 2009. K nalezení na http://www.competitioncommission.org.uk/assets/competitioncommission/docs/pdf/inquiry/ref2006/grocery/pdf/notice_of_intention_to_make_order_gscop.

(24) Groceries Supply Code of Practice k nalezení na <https://www.gov.uk/government/publications/groceries-supply-code-of-practice>.

(25) Groceries Code Adjudicator k nalezení na <https://www.gov.uk/government/organisations/groceries-code-adjudicator>.

Srov. rovněž Groceries Code Adjudicator Annual report and accounts 2013-2014 k nalezení na <https://www.gov.uk/government/publications/groceries-code-adjudicator-annual-report-and-accounts-2013-2014>.

(26) Podobně k ochraně menších obchodníků je zakázán prodej pod nákupní cenou v Německu, Francii a Španělsku apod.

a Dánsko pak formou veřejnoprávní regulace upravují taktéž využití půdy, výstavby a povolení provozování velkých obchodů.

Francie disponuje úpravou významné tržní síly v *Code de commerce*,⁽²⁷⁾ jenž zakazuje taková ujednání, která ve svých důsledcích omezují či zakazují přístup na trh či volnou konkurenci mezi podniky, činí překážky ohledně stanovení tržních cen tím, že uměle zvýhodňují jejich vzestup či pokles, omezují či kontrolují produkci, resp. výrobu, odbytiště, investice nebo technický pokrok, rozdělení trhu či zdrojů zásob.⁽²⁸⁾ Taková jednání jsou nezákonná lhotejně, zda byla dohodnuta přímo či nepřímo či byla učiněna jednou ze společností skupiny se sídlem mimo Francii. Podstatným je, že měla či mohla mít za cíl zabránit, omezit či zkreslit hospodářskou soutěž.

Podobně je považováno za protizákonné zneužití podnikem či skupinou vzájemně závislých podniků jejich dominantní pozice na vnitřním trhu. Toto zneužití může být naplněno formou odmítnutí prodeje, formou vázaných prodejů, stanovením diskriminačních podmínek či zrušením obchodních vztahů, jehož jediným motivem bylo, že se smluvní partner odmítl podříditi těmto nezákonným obchodním podmínkám.

Rovněž tak jsou zakázány nabídky ceny či cenových ujednání v rámci prodeje spotřebitelům, pokud jsou tyto neodůvodněně nízké v porovnání s náklady na výrobu, transformaci či uvedení na trh a takové nabídky mají za cíl zabránit přístupu na trh, ať již celému podniku či jeho výrobkům, resp. produktům.

(27) Code de commerce, Livre IV: De la liberté des prix et de la concurrence, Titre II: Des pratiques anticoncurrentielles. Article L420-1 et suivant. K nalezení na <http://www.legifrance.gouv.fr/>.

(28) Zmíněný zákaz se neaplikuje na taková jednání, která plynou z právních předpisů či jsou obhajitelná v rámci zajištění ekonomického pokroku, vytvoření či udržení pracovních míst, a pokud vyhradí obchodním partnerům spravedlivou část zisku bez toho, že by zúčastněné podniky měly možnost eliminovat konkurenci. Article L420-4 Code de commerce.

16.3. Významná tržní síla a přístup Evropské unie

Taktéž Evropská komise věnuje pozornost vztahům při dodávkách zboží určenému k maloobchodnímu prodeji konečným spotřebitelům. Důvodem je fakt, že stále častěji dochází k situaci, kdy silnější strana, kterou je ve většině případů odběratel – obchodní řetězec, předkládá druhé smluvní straně, dodavateli, návrh jednostranně výhodných obchodních podmínek. Vzhledem k tomu, že nekalé obchodní praktiky mají nepříznivý dopad na hospodářství nejen jednotlivých členských států, ale i celé Evropské unie, neboť mohou ovlivnit investování; a navíc roztržičnost právních úprav představuje významnou překážku přeshraničních nákupů a distribuce na jednotném trhu.(29)

Evropská unie postrádá zvláštní regulační rámec ohledně nekalých obchodních praktik, a ačkoliv soutěžní právo EU usiluje o vytvoření podmínek pro řádné fungování trhu, nezabývá se tolik poctivostí v konkrétních obchodních vztazích, pokud nezpůsobují špatné fungování trhu.(30)

Evropská unie přijala opatření pro zvýšení konkurenceschopnosti v oblasti zemědělského a potravinářského průmyslu, spočívající mimo jiné v roce 2008 v ustanovení *High Level Group on the Competitiveness of the Agro-food Industry* (Skupina na vysoké úrovni pro konkurenceschopnost zemědělsko-potravinářského průmyslu) mající za úkol identifikovat faktory, úkoly a trendy, které mohou ovlivňovat konkurenceschopnost a formulovat politická doporučení a legislativní rámec pro regulační opatření. Byl přijat plán na podporu konkurenceschopnosti evropského potravinářského průmyslu a dalších třicet doporučení, včetně nutnosti zajistit optimální fungování potravinových řetězců a zabývat se v této souvislosti i vztahy mezi jednotlivými subjekty trhu. Za nejvýznamnější doporučení pro zemědělsko-potravinářský průmysl lze mimojiné považovat zajištění holistického přístupu s respektem jak k Evropské unii, tak i k jednotlivým národním úpravám směřujících

(29) Svoboda, L. Zelená kniha o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží. In: Významná tržní síla, informační list, ÚOHS, 2013, č. 2. K nalezení rovněž na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=-COM:2013:0037:FIN:CS:PDF>.

(30) Nekalé obchodní praktiky byly předmětem několika průzkumů a šetření v řadě členských států, a to konkrétně v Bulharsku, České republice, Finsku, Francii, Irsku, Německu, Polsku, Portugalsku, Spojeném království a Španělsku.

k zajištění specifik dodávky a poptávky v potravinářském průmyslu; k trvalé podpoře rozvoje společné zemědělské politiky (*Common Agricultural Policy*, ve zkratce „CAP“); k podpoře konkurovatelným cenám surovin; k zajištění takové environmentální a průmyslové politiky směřující k minimalizaci nákladů a maximalizaci příležitostí v zemědělsko-potravinářském průmyslu; podpora energetické efektivity; harmonizace interpretace a implementace evropské legislativy pro oblast potravinářského průmyslu.(31)

K dalším doporučením pak náleží i snaha o zajištění efektivní schvalovací procedury vysokého stupně ochrany zdraví v legislativě, zejména v souvislosti s malými a středními podniky (*Small and Medium-sized Enterprises*, ve zkratce „SMEs“); usnadnění přístupu malých a středních podniků na globální trhy; podpora efektivní integrace malých a středních podniků do dodavatelských a potravinářských řetězců a podpora jasnosti a konzistence spotřebitelských informací.

Mezi jinými aktivitami Evropské komise v rámci fungování potravinářského průmyslu patří i Sdělení Komise o cenách potravin a o lepším fungování dodavatelského řetězce potravin v Evropě; od roku 2010 působí v této problematice i Fórum na vysoké úrovni pro lepší fungování potravinářského řetězce a Zvláštní platforma pro smluvní vztahy v potravinářském průmyslu, která mimo jiné vydala soubor zásad a příkladů poctivých a nekalých praktik ve vertikálních vztazích v dodavatelském řetězci.(32) V roce 2009 došlo k vydání Sdělení Komise o situaci na trhu s mlékem a mléčnými výrobky a ve stejném roce vznikla i *High Level Group on Milk*, mající za úkol řešit budoucnost trhu s mlékem a mléčnými výrobky ve střednědobém a dlouhodobém pohledu a vydávat doporučení.(33)

(31) High Level Group (ve zkratce „HLG“) on the Competitiveness of the Agro-Food Industry 2008 – 2009, HLG.006., ze dne 28. dubna 2008, 2008/359/EC, poskytující doporučení v oblasti zemědělské a environmentální politiky, vnitřního potravinářského trhu, potravinářského dodavatelského řetězce, výzkumu, inovace, obchodu a exportu. Mimo jiné stanovil, že „Any reference to „food industry“ in this Report should be read as the „whole industry – from farm to fork. Any reference in this Report to „agro-food“ industry concerns the manufacturing processing of raw agricultural products.“ K nalezení na www.ec.europa.eu.

(32) Srov. též High Level Group on the Competitiveness of the Agro-Food Industry, HLG.007.

(33) High Level Group on Milk: zajištění transparentnosti smluvních vztahů ve prospěch dodavatelů mléka, mlékárenského průmyslu a spotřebitelů, lépe vyrovnávat oblast dodávek a poptávek na trhu, posílit vyjednávací možnosti dodavatelů mléka, zabývat se otázkami kvality a obchodních známek a smluvními vztahy mezi producenty mléka a mlékárnami. K nalezení na <http://www.ec.europa.eu/agriculture/markets/milk>.

Komise přijala návrh na vytvoření pokynů a legislativních opatření ohledně formálních písemných smluv obsahujících kogentně určité náležitosti, návrh pravidel pro vyjednávání producentů mléka a pravidel pro mezioborové organizace.

V roce 2009 pak Komise navrhla soubor opatření ke stabilizaci trhu s mlékem a mléčnými výrobky v důsledku tzv. mléčné krize. V rámci těchto opatření se zavázala k podpoře producentů mléka, a tím ke stabilizaci trhu s mlékem a mléčnými výrobky. Komise se zavázala k využití takových nástrojů, jakými jsou intervence, podpora soukromého skladování a vývozních náhrad; taktéž povolila předčasnou úhradu přímých plateb zemědělcům a uvedla nové programy na podporu mléka a mléčných výrobků. Komise taktéž zavedla nové dávky pro producenty, jež překračují kvóty, kterými se má financovat dobrovolné upuštění od produkce mléka; dále taktéž rozšířila dočasný krizový rámec pro státní podporu pro zemědělce.(34)

V této souvislosti byla přijata příslušná opatření, jež zahrnovala zejména podporu soukromého skladování másla, intervenční nákup másla a sušeného odstředěného mléka, vývozní náhrady pro mléčné výrobky, program EU pro mléko do škol; taktéž komise výjimečně členským státům umožnila, aby zemědělcům uhradily až 70% přímých plateb od 16. října místo 11. prosince; členské státy rovněž mohly udělit udělit státní podporu *de minimis* nebo za tržních podmínek poskytnout půjčky, a tím pomoci producentům mléka s problémy v oblasti likvidity; (35) mezi další navržené možnosti patřily předčasný důchod, platby producentům mléka ve znevýhodněných oblastech, podpora forem produkce mléka, které jsou šetrnější k životnímu prostředí a podpora postupů zlepšující životní podmínky zvířat. Rovněž Komise provádí plán postupu navržený v souladu se sdělením o cenách potravin v Evropě a zvážila zavedení nového systému pro sledování cen; v neposlední řadě pak Komise

(34) Tisková zpráva Evropské komise IP/09/1172 ze dne 22. července 2009 s názvem Mléčná krize: Komise navrhuje opatření ke stabilizaci trhu s mlékem a mléčnými výrobky. Dostupné na http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1172_cs.htm?locale=en. Tisková zpráva mimo jiné uvádí, že „Musíme učinit vše, co je v našich silách, abychom pomohli našim producentům mléka, kteří se potýkají s dramatickým propadem cen nebudeme rušit naši politiku postupného a ohleduplného ukončení kvót. Zpochybňováním tohoto postoje by jenom vznikla nejistota a situaci by to beztak nepomohlo.“ V podrobnostech též na http://ec.europa.eu/agriculture/markets/milk/report2009/index_en.htm.

(35) Vývozní náhrady pro mléčné výrobky „mají být uděleny uvážlivě a v zájmu konkurenceschopnosti našich vývozců, aniž by došlo k podbízení cen ve světě. Komise bude pokračovat v poskytování náhrad, dokud to bude zapotřebí.“ K nalezení na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1172_cs.htm?locale=en.

přezkoumává postupy v jejichž důsledku může být narušena hospodářská soutěž v potravinářsko dodavatelských řetězcích, a v případě, že by byla zjištěna nefunkčnost hospodářské soutěže, přistoupí Komise k využití svých pravomocí. Důležité však bude i zapojení vnitrostátních orgánů v této souvislosti.

V neposlední řadě by pak producenti mléka a mléčných výrobků měli za účelem zlepšení jejich vyjednávacích pozic lépe spolupracovat v organizacích producentů. V rámci průzkumu trhu bylo přijato deset politických opatření pro nápravu zjištěných problémů, mezi jinými i zvážení přijetí opatření k omezení neférových smluvních praktik mezi obchodníky v potravinovém dodavatelském řetězci a nalezení společného přístupu k relevantním soutěžním otázkám. V roce 2010 bylo přijato usnesení Evropského parlamentu o spravedlivých příjmech zemědělců a lepším fungování dodavatelského potravinového řetězce.

Neopomenutelným přínosem na úrovni evropského trhu je též vytvoření Zelené knihy o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží, neboť stále častěji dochází k situaci kdy silnější strana, již je většinou obchodní řetězec, předloží druhé straně, tj. dodavateli, návrh obchodních podmínek bezdůvodně jednostranně výhodných pro obchodní řetězec.⁽³⁶⁾ Za podobně nežádoucí je považována i praxe vázat nákup zboží na další služby fakturované dodavatelům, jakými jsou například poplatky za propagaci a dopravu, za služby spojené s používáním místa v regálu aj. Někdy jsou takové praktiky oprávněné, v některých případech však mohou být považovány za nepřiměřené, zejména s ohledem na účtovanou cenu.

Mezi důležitá opatření v této oblasti patří i opatření přijatá Evropským parlamentem pro dosažení spravedlivějšího a účinnějšího maloobchodního trhu. V této oblasti bylo úsilí zaměřeno zejména na opatření pro lepší konkurenceschopnost, na vytváření a

Srov. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. září 2010 o spravedlivých příjmech zemědělců: lepší fungování potravinového řetězce v Evropě 2009/2237 (INI). K nalezení na www.europa.eu.

(36) Zelená kniha o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží. K nalezení na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=-COM:2013:0037:FIN:CS:PDF>. Zelená kniha obsahuje definici a příklady nekalých obchodních praktik a jejich dopadů v praxi; obdobně je věnována pozornost právnímu rámci v rámci boje s těmito praktikami v jednotlivých státech EU.

udržení pracovních míst a na odstraňování překážek volného pohybu zboží a služeb, jakož i otvírání trhu pro podniky a pro spotřebitele. Dalšími důležitými oblastmi je i snaha o řešení smluvních a obchodních praktik ve vztazích mezi podniky, zvýšení účinnosti udržitelné spotřeby a zavádění dalších inovačních metod.(37)

Shora zmíněný dokument mimojiné zdůrazňuje význam svobodného a spravedlivého fungování hospodářské soutěže, smluvní svobody a vymahatelnosti právních ustanovení pro náležité fungování maloobchodního trhu, jakož i obavy z dominantního tržního postavení velkých subjektů, které mohou uplatňovat či uplatňují vůči slabším dodavatelům a maloobchodníkům nespravedlivé podmínky, například prostřednictvím neodůvodněných mechanismů selektivní distribuce, zeměpisné segmentace, cenové kontroly, vyřazení z nabídky bez předchozího upozornění a tomu podobných restriktivních praktik, způsobilých narušit hospodářskou soutěž. Jak již bylo uvedeno shora, podobné praktiky mají zákonitě dopad na fungování maloobchodních řetězců, dochází ke zneužívání nerovnováhy sil hospodářských subjektů, a tím i k ovlivnění smluvní svobody.

Evropský parlament dospěl ke zjištění, že bohužel malé a střední podniky nevyužívají v plné míře pro prosazování svých práv možné právní nástroje, právě z důvodu hospodářské závislosti a obavou ze ztrát obchodních příležitostí. Proto součástí usnesení Evropského parlamentu je i výzva členským státům a podnikatelským svazům k nalezení způsobu obnovení důvěry v soudní řešení, usnadnění přístupu k zajištění spravedlnosti, a to i na základě možnosti podání anonymní stížnosti a zřízení úřadu veřejného ochránce práv EU. Koncepce by měla přispět také ke spravedlivému fungování soutěže, jak ve vertikálních, tak i v horizontálních vztazích mezi subjekty, a tím k vytváření rovných podmínek na trhu.(38)

(37) Usnesení Evropského parlamentu o účinnějším a spravedlivějším maloobchodním trhu 2010/2109(INI) ze dne 5. července 2011. K nalezení na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010>.

(38) Usnesení Evropského parlamentu op. cit. subj. 37. Mimojiné usnesení zmiňuje i další zásadní oblasti například a) odpovědnost maloobchodního sektoru, pokud jde o udržitelnost výroby a spotřeby, je oceňováno, že maloobchodníci a dodavatelé podporují závazky v rámci tzv. „zelené odpovědnosti“, zejména v souvislosti s odpadem, spotřebou energie, dopravou a omezováním emisí CO₂;

Zelená kniha přistoupila k významnému kroku, když její tvůrci začali zpochybňovat tezi o existenci smluvní volnosti v obchodních vztazích ve vztahu obchodní řetězec a malí a střední výrobci potravin, a explicitně uznává, že v případě výrazné nerovnováhy v ekonomické síle dvou smluvních stran skutečná smluvní volnost a autonomie vůle nemůže z podstaty věci existovat. Tato deklarovaná absence smluvní volnosti je předpokladem pro hledání adekvátních řešení problémů vyplývajících z existující nerovnováhy v dodavatelsko-distribučním řetězci, zejména v potravinářské oblasti.

Ve vztahu dodavatelé a obchodní řetězec nemá dodavatel ve skutečnosti možnost volby, neboť významných odběratelů je na trhu málo a k dodavatelům se chovají všichni velmi podobně.⁽³⁹⁾ Není bez zajímavosti, že Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) doporučil v této souvislosti spolupráci s francouzskými a českými orgány, jenž disponují zkušenostmi s aplikací vnitrostátních zákonů pro boj s nekalými obchodními praktikami. Francouzské a české orgány mají totiž právo kontrolovat mimo jiné i účetní doklady, z nichž lze prokázat užití nekalých praktik, například smluv, faktur, bankovních výpisů apod.

Naopak zkušenosti britské, španělské či irské praxe dokazují, že četné praktiky označované jako neetické, zejména v oblasti šikanování a zastrašování, jsou již zjevně za hranicí zákona. Důsledkem nekalých obchodních praktik směřujících proti slabší smluvní straně je nejen dlouhodobě deklarovaný útlum investic a inovací ve výrobě, ale i ohrožení ekonomických zájmů státu, a to zejména v zemích střední a východní Evropy.

současně se však zdůrazňuje nezbytnost vynaložení dalšího úsilí, zejména v sociálních a environmentálních otázkách;

b) společná dohoda EuroCommerce a UNI-Evropa dokládající fungování sociálního dialogu v oblasti obchodu; je třeba dále pracovat na zvýšení informovanosti spotřebitelů o sociální odpovědnosti maloobchodníků; zajistit, aby investice do nových technologií odpovídaly lidskému kapitálu, zejména prostřednictvím rozvoje kvalifikací a boje proti šedé ekonomice.

Srov. Sdělení Komise s názvem Evropa 2020: strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění ze dne 3. března 2010, KOM (2010)2020).

Prohlášení Evropského parlamentu o šetření a nápravě zneužívání síly, kterého se mohou dopouštět velké supermarketové společnosti působící v Evropské unii ze dne 19. února 2008, viz. Úř. věst. C 184 E, 6.8.2009, s. 23.

(39) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Zelené knize o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží COM (2013) 37 final, zpravodaj: Igor Šarmír, INT/683 ze dne 11. července 2013. K nalezení též na <http://www.eesc.europa.eu>.

V těchto zemích je velkodistribuce potravin výhradně pod kontrolou podnikatelských subjektů z jiných členských států, neboť místní výrobci, malé a střední podniky, země původně soběstačné ve výrobě základních potravin, ztratily ve velké míře svoji potravinovou bezpečnost. Z těchto důvodů je zřejmý úpadek zemědělsko-potravinářského odvětví v celém regionu a je třeba zdůraznit, že domácí produkty jsou často nahrazovány produkty pochybné jakosti, přičemž zároveň dodavatelé či výrobci nejsou schopni plnit často nezákonné obchodní podmínky diktované obchodními řetězci.

V roce 2014 se Evropská komise důsledněji zaměřila na nekalé praktiky v potravinovém dodavatelském řetězci a mimojiné tento svůj záměr realizovala i vybízením členských států ke zlepšení ochrany maloobchodníků a malých výrobců potravin před nekalými praktikami jejich někdy mnohem silnějších obchodních partnerů. Evropská komise za nekalé obchodní praktiky považuje zejména

- a) situace, kdy partner odmítá písemnou formou stanovit základní obchodní podmínky nebo se tomu vyhýbá,
- b) zpětné jednostranné změny v ceně produktů a služeb
- c) bezdůvodně či neúměrně přenášené riziko na smluvní stranu
- e) úmyslné přerušení plánovaných dodávek či přejímek za účelem získání neoprávněných výhod
- f) bez ohlášení či sice po upozornění, avšak v nepřiměřeně krátké lhůtě a bez objektivního důvodu, dojde k jednostrannému ukončení obchodního vztahu.(40)

Evropská unie nenavrhuje přímo vlastní právní předpisy, ale vybízí členské státy k zavedení příslušných opatření v boji proti nezákonným obchodním praktikám.

(40) Tisková zpráva Evropské komise IP/14/831 ze dne 15. července 2014 s názvem Evropská komise chce řešit nekalé praktiky v potravinovém dodavatelském řetězci. K nalezení na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-831_cs.htm. Tisková zpráva mimojiné uvádí slova místopředsedy Komise a evropského komisaře pro vnitřní trh a služby Michela Barniera „Jako spotřebitelé možná všichni nakupujeme u místních maloobchodníků, ale potravinový řetězec má na jednotném trhu jednoznačně celoevropský rozměr Maloobchodníci a dodavatelé potravin z řad malých a středních podniků na straně jedné a supermarkety a velcí nadnárodní výrobci na straně druhé musí mít pro svou činnost rovné a spravedlivé podmínky. Tomu však brání nekalé obchodní praktiky..... Členské státy by se měly postarat o zavedení účinných a stabilních právních předpisů, které by na tyto iniciativy navazovaly a doplňovaly je.“

V této souvislosti je třeba přistupovat k podpoře dobrovolných iniciativ dodavatelských řetězců zejména se zavedením dobrovolných kodexů chování, které jsou nezbytným základem onoho vytváření spravedlivých a dlouhotrvajících obchodních vztahů. Komise vybídla k zapojení se do iniciativy dodavatelského řetězce na úrovni EU pocházející ze září 2013, a k jejím národním platformám, přičemž by měla být podporována zejména participace malých a středních podniků, pro něž je tato iniciativa velice užitečná.

Dále se Evropská komise snaží o podporu zásad správné praxe pro dodavatelské řetězce, a to nejlépe jednotně chápané v rámci celé Evropské unie. V této souvislosti některé členské státy již této tématice věnují patřičnou pozornost, některé státy však dosud žádné odpovídající opatření nepodnikly; důležité je i prosazování práva pro potírání nekalých praktik na úrovni jednotlivých členských států s tím, aby došlo k zavedení minimálních norem pro prosazování práv v celé EU. Jinak se v mnoha případech slabší strana, závislá na ekonomicky silnějším protějšku, rozhodne nebránit svá práva prostřednictvím soudní ochrany či pomocí alternativního řešení sporů, neboť se bude obávat poškození obchodních vztahů a ztráty obchodního partnera, které by v konečných důsledcích mohlo slabší stranu vážně ekonomicky ohrozit.⁽⁴¹⁾

Potírání nekalých obchodních praktik v rámci podpory udržitelných obchodních vztahů se adekvátně promítl i do evropského akčního plánu pro maloobchod.⁽⁴²⁾ Je třeba zdůraznit škodlivé účinky zejména na malé a střední podniky v rámci potravinového dodavatelského řetězce, neboť u takových podniků je nejvíce ohroženo obchodní přežití, realizace investic do výrobků a technologií a rozvíjení přeshraniční činnosti na jednotném trhu EU.

(41) K nalezení na http://ec.europa.eu/internal_market/retail/index_en.htm a též na http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/food/competitiveness/forum_food/index_en.htm. Srov. též MEMO/14/485.

(42) Evropský akční plán pro maloobchod IP/13/78. Srov. též Zelená kniha o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží. Na základě fóra na vysoké úrovni pro lepší fungování dodavatelského potravinářského řetězce pořádaném Evropskou komisí vypracovaly subjekty pohybující se na trhu soubor správních zásad pro vertikální vztahy a přijaly tzv. iniciativu dodavatelského řetězce jako samoregulačního rámce k naplňování přijatých zásad.

Je třeba zmínit rovněž skutečnost, že v rámci Evropské komise působí pracovní podskupina s názvem FOOD zabývající se situací v oblasti potravin z pohledu soutěžního práva. Mimo jiné tato skupina monitoruje trh potravin, sleduje konkrétní komodity, například dodávky mléka, pečiva, ovoce, zeleniny, různé úrovně zásobovacího řetězce, jakými jsou prvovýroba, zpracování, velkoobchod, maloobchod apod.

Dále se FOOD zabývá i šetřeními a řízeními vedenými členskými státy či přímo Evropskou komisí. Nejvíce se protisoutěžní chování objevuje v odvětví maloobchodního prodeje potravin, zejména v horizontálních vztazích, tj. mezi odběrateli a dodavateli. Úřady na ochranu hospodářské soutěže jsou velmi aktivní při monitorování potravinového sektoru, potravinový sektor se vyznačuje značným množstvím fúzí, přičemž zvyšování cen potravin není pouze důsledkem nekalých praktik, ale je rovněž důsledkem zvyšování cen energií či zajištění zásobování.

Rovněž bylo zjištěno, že nekalé praktiky existují i mimo soutěžní právo, tj. porušováním právních předpisů z jiné právní oblasti, je kladen důraz na analýzu chování nákupních aliancí a dopadů zvyšujícího se počtu privátních značek na inovace a možnost výběru konečného spotřebitele. Je třeba zmínit i rozsudek Evropského soudního dvora související přímo s právní úpravou významné tržní síly byl vydán v souvislosti s francouzskými supermarkety, kdy zde byly prodávány výrobky, včetně výrobků dovezených ze zahraničí, a to pod jejich nákupní cenou, což bylo posouzeno jako rozpor s francouzskou vnitrostátní právní úpravou.⁽⁴³⁾

Za rozšířenou nekalou obchodní praktiku je možné považovat změnu smlouvy se zpětnou účinností, kdy se silnější smluvní strana domáhá zpětných odpočtů z fakturovaných částek, třeba na úhradu propagačních nákladů, slev na základě prodaného množství zboží, zaváděcích poplatků apod.; avšak v případech řádného

(43) Rozsudek ESD ve věci Keck a Mithouard C-267/91 a C-268/91. V průběhu řízení ředitelé supermarketu tvrdili, že vnitrostátní úprava zakazující ceny pod úrovní vynaložených nákladů, je v rozporu se smlouvou ES, protože takový předpis ve svém důsledku nepřímo omezuje volný pohyb zboží mezi členskými státy. Dle názoru soudu však vnitrostátní předpis není jiným opatřením ve smyslu Dassonvellské definice (subj. 49), protože se nevztahuje na konkrétní zboží, ale upravuje „obecně maloobchod“ na francouzském území, a tudíž nezabraňuje samotnému dovozu.

sjednání podobných podmínek předem, nelze je bez dalšího považovat za nekalé obchodní praktiky. Některé druhy obchodních praktik však musí být prověřovány bez ohledu na to, zda došlo k dohodě o nich předem či nikoliv. Jedná se mimojiné o případy přenosu rizika na smluvního partnera třeba tím, že odpovědnost za ukradené zboží je třeba v plném rozsahu převést k tíži dodavatele. Pokud smlouva taková ujednání obsahuje, je jasné, že je nutně snižována motivace obchodníka k přijetí náležitých preventivních opatření umožňujících předcházet krádežím v provozovně. Podobně je tomu, pokud obchodník váže nákup zboží na další služby, které pak fakturuje dodavateli, například poplatky na propagaci, dopravu, služby spojené s používáním míst v regálech, kdy lze mít za to, že požadované částky jsou nepřiměřené.

16.4. Právní úprava významné tržní síly v České republice

Zákon o významné tržní síle (44) při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití se zabývá posouzením zneužití významné tržní síly, která je definována jako postavení odběratele vůči dodavateli, kdy se v důsledku situace na trhu stává dodavatel závislým na odběrateli ve vztahu k možnosti dodávat své zboží spotřebitelům, přičemž stupeň této závislosti tkví zejména v tom, že jedna ze smluvních stran disponuje takovou vyjednávací pozicí, že je jí tím umožněno stanovit jednostranně výhodné podmínky při poškození druhé strany, tudíž odběratel vůči dodavateli si de facto vynutí jednostrannou výhodnost a dalším úkolem je takovému zneužití zabránit.

Významná tržní síla se posuzuje zejména s ohledem na strukturu trhu a překážky vstupu na něj, tržní podíl dodavatele a odběratele, jejich finanční síla, velikost obchodní sítě odběratele, velikost a umístění jednotlivých prodejen. Významnou tržní silou dle zákona disponuje odběratel, jehož čistý obrat přesáhne 5 miliard korun, není-li prokázán opak.

Významnou tržní sílu nabývá soutěžitel v soutěžním vztahu v působnosti zákona o významné tržní síle (§ 3), tj. jedná se o soutěžní vztah při prodeji zemědělských a potravinářských produktů, přičemž odběratelem musí být kupující; dále musí existovat zvláštní situace na trhu a v důsledku takovéto situace je dodavatel závislý na odběrateli ve vztahu k možnosti dodávat zboží spotřebitelům; a dále odběratel má možnost si vůči dodavateli vynutit jednostranně výhodné obchodní podmínky.

Můžeme se setkat s názory, že zákon o významné tržní síle je analýzou § 1 zákona o ochraně hospodářské soutěže, před jeho novelou zákonem č. 55/2009 Sb., kdy z působnosti tohoto zákona byl vyloučen obchod se zemědělskými produkty.⁽⁴⁵⁾ Zákonem presumovaná zvláštní „situace na trhu“ bohužel není blíže specifikována,

(44) Zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských výrobků nabyl účinnosti dnem 1. února 2010. K nalezení též na www.foodnet.cz. Srov. podobné zákony Maďarska a Itálie.

(45) Bejček, J. Regulace a soutěž. Právní fórum, 2007, č. 3, s. 87 – 93.

pouze se v jejím důsledku dodavatel stává závislým a odběratel si může vynutit jednostranně výhodné podmínky. Lze zřejmě dovodit, že v takové situaci odběratel disponuje určitou tržní silou jako subdominant (46), nicméně subdominance nemůže být rozhodujícím kritériem, neboť ona samostatně není schopna zajistit obchodnímu řetězci možnost realizovat vytýkané chování. Stěžejní je významná nevyváženost postavení mezi konkrétním dodavatelem a obchodním řetězcem. Dalším znakem je závislost dodavatele na odběrateli ve vztahu k možnosti dodávat zboží konečným spotřebitelům. Dodavatel dle dikce zákona musí být existenčně závislý na odběrateli v postavení obchodního řetězce, zejména za situace, kdy není schopen jinak své výrobky a služby dodávat konečným zákazníkům, tj. spotřebitelům.

Obecně lze říci, že významnou tržní silou disponuje odběratel, jehož čistý obrát přesahuje ročně pět miliard korun. Potřeba přijetí zákona byla argumentována zejména s ohledem na regulaci lhůt splatnosti a regulaci ujednání v kupní smlouvě zakládající právo vrátit zpět prodávajícímu již dodané zboží za sjednaných podmínek, tzv. „vratky“. Z výsledků šetření Evropské unie i aktivit jednotlivých členských států je možné analyzovat, že dosud bohužel přežívá značná fragmentace a odlišnosti v jednotlivých úpravách a přístupech. Vzhledem k jednoznačnému znevýhodnění slabší smluvní strany, a to jak obchodníka, tak ve svých důsledcích i spotřebitele, je navýsost žádoucí vytvořit jednotná evropská pravidla a společný postup.

Roztříštěnost právních úprav je možné dokumentovat na tom, že některé státy vycházejí při obraně proti nekalým praktikám z ustanovení občanského zákoníku či soukromého práva vůbec, další členské státy přistoupily k přijetí speciálních zákonů, a některé státy uplatňují etické kodexy. Situaci dále zhoršují i časté novelizace vnitrostátních předpisů. Obchodní řetězce nedosahují v České republice dominantního postavení dle znění zákona o ochraně hospodářské soutěže, nicméně právě tyto řetězce vnucují velice často jednostranně výhodnější podmínky vůči

(46) Trojan, O. Významná tržní síla. K nalezení na <http://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamna-trzni-sila-60496.html>.

„Tržní síla se váže k trhu a kupní síla se odvíjí od konkrétní kupní smlouvy“. Viz. Petr, M. Právní úprava tzv. ekonomické závislosti. Právní zpravodaj, 2007, květen, s. 5 – 6.

dodavatelům. V roce 2012 bylo vedeno celkem pět správních řízení, v roce 2013 pak bylo Úřadem vedeno správní řízení například i proti společnostem Tesco, Globus, Lidl, Kaufland.⁽⁴⁷⁾

Vrátíme-li se k úpravě této problematiky v rámci Evropské unie, pak se závazek loajality týká jednání kartelového typu.⁽⁴⁸⁾ Tento zákaz není tudíž vztahován na významnou tržní sílu, která je současnou právní úpravou definována jako nižší úroveň dominantního postavení. Navíc je zakotveno, že národní právní předpisy mohou nad rámec unijní právní úpravy zakázat nebo postihovat jednostranná jednání podnikatelů. Význam pro posouzení slučitelnosti zákona o významné tržní síle tkví v čl. 34 Smlouvy o fungování Evropské unie, a rovněž tak i v judikatuře Evropského soudního dvora s tím, že právě smlouva o fungování Evropské unie zakazuje členským státům přijmout kvantitativní omezení dovozu ze strany členských států či podobná opatření.⁽⁴⁹⁾

Někdy nacházíme námitky ohledně vytváření právní i faktické nejistoty v souvislosti se zákonem o významné tržní síle, a to zejména s ohledem na rozsah zakázaného a povoleného jednání,⁽⁵⁰⁾ rovněž tak je namítáno nebezpečí kontraproduktivnosti právní úpravy s ohledem na možnou neochotu odebírat zboží od tuzemských dodavatelů či možnost zdražení zboží. V nemalé míře se lze setkat i s požadavkem na úplné zrušení zákona s ohledem na jeho údajný diskriminační charakter vzhledem k tomu, že jeho snahy směřují k postihu pouze jedné ze smluvních stran odběratelsko-dodavatelského vztahu, další námitky jsou rovněž cílené na byrokratickou zátěž zákonem způsobenou.

(47) Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, Informační listy – významné události roku 2012, 2013, s. 10. K nalezení na www.uohs.cz.

(48) Srov. nařízení 1/2003 dle čl. 3 odst. 2.

(49) Vymezení obsahu těchto množstevních omezení přinesla judikatura ESD. Srov. Rozhodnutí Procureur du Roi v. Dassonville (8/74), jehož obsahem je vymezení opatření s podobným účinkem jako ostatních obchodních pravidel přijatých členskými státy, které jsou schopny narušit, přímo nebo nepřímo, skutečně nebo potencionálně, obchod v rámci společenství.

(50) Plachý, J. Existence zákona o významné tržní síle v otaznících. K nalezení též na www.epravo.cz/top/clanky/existence-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-v-otaznicich.

Srov. Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se zrušuje zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití, a mění zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů.

Zmíněný zákon za dobu své existence prokázal jednoznačně pozitivní vliv na chování řetězců, zejména na dodržování doby splatnosti, rovněž tak došlo k odstranění tzv. vratek u pekařského zboží, čímž se řetězce musí o neprodané výrobky postarat na své náklady; dále došlo ke snížení letákových akcí u zboží nabízeného za podnákupní ceny.⁽⁵¹⁾ Proti existenci zákona, resp. proti jeho novele, vystupuje opakovaně Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR, který mimojiné podal stížnost Evropské komisi na porušení evropského práva Českou republikou, když přitom namítal skutečnost, že tímto zákonem je zaváděna řada omezení pro odběratele disponující „významnou tržní silou“ a omezuje dle názoru stěžovatele smluvní svobodu odběratelů a dodavatelů.

Svaz obchodu a průmyslu přitom argumentuje tím, že praktiky zákonem sankcionované jsou v ostatních členských státech zcela běžné a legitimní a umožňují odběratelům i dodavatelům podělit se o rizika a zátěže v souvislosti s uváděním nových produktů, jejich propagací a se zlepšováním prodejních prostor. Svaz mimojiné argumentuje i tím, že podobné praktiky „umožňují udržet vysokou kvalitu produktů“ a umožňují jak velkoobchodníkům, tak i maloobchodníkům, flexibilně „reagovat na poptávku a nabízet konkurenční ceny na základě úspor ze zvýšené výroby. Je nepochybné, že všechny tyto účinky soutěže působí ve prospěch spotřebitelů.“⁽⁵²⁾

V současné době protestuje Svaz obchodu a cestovního ruchu proti navrhované novele zákona o významné tržní síle, když nesouhlasí zejména s návrhem na zrušení tzv. „podmínky soustavnosti“, která je dosud jedním ze stěžejních předpokladů spáchání deliktu zneužití významné tržní síly. Pokud by ke schválení novely v navrhovaném znění došlo, pak by ÚOHS mohl odběratele sankcionovat i pouze za jednotlivá, a třeba i bagatelní pochybení. Navrhováno je taktéž zrušení podmínky „podstatného narušení hospodářské soutěže“, která je v současnosti nutná k prokázání protiprávního jednání.⁽⁵³⁾

(51) Zmíněná pozitiva se přitom neomezují jen na malé a střední dodavatele, ale dotýkají se všech subjektů, které mají na trhu určité postavení a vyjednávací pozici, bez ohledu na typ sektoru. K nalezení na www.foodnet.cz.

(52) Stížnost na porušení evropského práva Českou republikou. K nalezenezení na www.foodnet.cz.

(53) Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR ve svém prohlášení ze dne 6. června 2014 sdělil, že „Vláda by si měla uvědomit, že úkolem státu není trh v plném slova smyslu regulovat, ale naopak

Podobně v roce 2013 vystoupila skupina poslanců s návrhem na zrušení tohoto zákona bez náhrady, neboť má dle jejich názoru diskriminační charakter zejména tím, že sankcionuje pouze jednu ze stran dodavatelsko-odběratelských vztahů a navíc způsobuje nadbytečnou administrativní zátěž.(54)

Český zákon o významné tržní síle patří do skupiny právních úprav založených na posuzování tržní, resp. kupní, síly nedominantních soutěžitelů a vychází z právní domněnky (§ 3 odst. 3) presumující existenci významné tržní síly odběratele, jehož obrat přesahuje výši stanovenou zákonem. Současně je správní orgán povinen posoudit na základě stanovených kritérií (§ 3 odst. 2), zda nejsou dány skutečnosti, které by významnou tržní sílu určenou na základě obratu vyvrátily.

Zahraniční právní úpravy soutěžního jednání stanovující zvláštní pravidla pro nedominantní soutěžitele, vycházejí zpravidla buď z jejich kupní síly nebo z tzv. ekonomické závislosti jiných soutěžitelů na nich. Zřejmá je zde inspirace maďarskou úpravou zejména tím, že obě právní úpravy vycházejí při určování významné tržní síly z obratu odběratele, avšak v maďarské právní úpravě se jedná o nevyvratitelnou právní domněnku.(55)

Kritéria pro posouzení významné tržní síly maďarská právní úprava stanovuje pouze pro druhý způsob určení významné tržní síly, tzv. test struktury trhu a týká se pouze posuzování postavení odběratele. Stěžejními zásadami vztahů mezi dodavatelem a odběratelem podléhajícím působnosti zákona o významné tržní síly jsou, že každý nákup musí být podpořen fakturací, přičemž odběratel je povinen poskytnout dodavateli svoje všeobecné obchodní podmínky, včetně cenových podmínek, údaje o snižování cen, jenž jsou následně podkladem pro další jednání. Není však proti zákonu, aby s určitým dodavatelem byly sjednány specifické podmínky. Platební lhůty nesmí být kratší než 30 dnů od data dodání.

kultivovat tržní prostředí tak, aby bylo plně funkční a plnilo své základní poslání. Mimo jiné to tedy znamená v co nejmenší možné míře se vyhýbat zasahování do soukromoprávních vztahů soutěžitelů a podporou zdravého konkurenčního prostředí držet na uzdě inflaci a dostupné ceny pro spotřebitele při odpovídající a požadované kvalitě potravin.“ K nalezení na www.foodnet.cz.

(54) Pokorná, A. op. cit. subj. 17. Specifické veřejnoprávní regulace odběratelsko-dodavatelských vztahů ve státech Evropské unie a zákon o významné tržní síle. In: Významná tržní síla, ÚOHS, 2013, č. 2.

(55) Poslanecká sněmovna, sněmovní tisk č. 948/0.

Společnosti, jejichž roční účetní závěrka podléhá auditu, jsou povinny zveřejnit informace o lhůtách splatnosti dodavatelů. Zákon stanoví i obsahové náležitosti smlouvy a smlouva, včetně změn, musí být vyhotovena v písemné formě.

Odběratel není oprávněn prodávat či oznámit prodej výrobku tak, jak jej získal, za cenu nižší, než byla jeho skutečná nákupní cena, nejedná-li se o výrobky sezónního charakteru v závěru sezóny, výrobky s uvedenou dobou spotřeby od okamžiku, kdy jsou ohroženy rychlým zhoršením kvality pod podmínkou, že taková nabídka za sníženou cenu není předmětem reklamy či inzerátu mimo místa prodeje. Příloha zákona pak uvádí zakázané praktiky v dodavatelsko odběratelských vztazích, například pokusy o vynucení prospěchu nebo platby na dodavateli.

Od počátku existence zákona o významné tržní síle lze spatřovat snahy o jeho zrušení či přijetí novelizovaného znění, ať již jsou uváděnými důvody nekonceptnost, nejasnost či nadbytečná byrokratická zátěž. Sluší se zmínit i námitky nebezpečí kontraproduktivního působení zákona spočívajícího zejména ve snížení zájmu odběratelů o zboží od tuzemských dodavatelů či nebezpečí zvýšení kupní ceny při prodeji konečnému spotřebiteli. Dle některých názorů nelze opomenout ani hrozbu spočívající ve faktické a právní nejistotě ohledně přesného vymezení povoleného, resp. zakázaného, jednání.⁽⁵⁶⁾

Cílem zákona bylo jasně charakterizovat jednání spočívající ve zneužití tržní síly, včetně rozšíření působnosti zákona i na další oblasti, než jen na zemědělské a potravinářské produkty. Významným institutem je i etický kodex upravující poctivý obchodní styk, jenž má za povinnost zpracovat odběratel s čistým obratem přesahujícím 5 miliard korun. Přijetím zákona došlo k významnému prolomení principu smluvní volnosti v procesu cenotvorby a sjednávání obchodních podmínek. Nelze však nezmínit námitky oponentů zákona o významné tržní síle zastávajících se jeho zrušení či novely.

(56) Srov. důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se zrušuje zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití, a mění se zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů.

V této souvislosti je namítána hrozba poškození dodavatelů, negativní důsledky projevující se v koncových cenách výrobků, a tím i negativní vliv na míru inflace. Rovněž tak je prý současným zněním zákona eliminována možnost cenových akcí a naopak je umožněn cenový diktát ze strany dodavatelů. Některé hlasy tak propagovaly tehdejší status quo a byly spíše pro lepší a koncepční využívání stávajících institutů občanského a obchodního zákoníku.

Kapitola XVII.

Kupní smlouva uzavíraná se spotřebitelem

17.1. Vývoj právní úpravy kupní smlouvy uzavírané se spotřebitelem

Počátky úprav spotřebitelského práva lze nalézt již před rokem 1950, a to i mimo Evropu. V roce 1975 vstoupil v platnost Předběžný program o ochraně spotřebitele a informační politice přijatý Radou EHS,⁽¹⁾ jenž se stal první společnou spotřebitelskou strategií na úrovni Evropského hospodářského společenství, později Evropské unie. Obsahem zmíněného dokumentu se stala základní spotřebitelská práva, zejména ochrana zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů, právo na náhradu škody, právo na informace a vzdělání a v neposlední řadě pak i právo na sdružování se k ochraně společných zájmů.

Předběžný program byl následován dalšími strategiemi v reakci na aktuální vývoj potřeb spotřebitelů. Maximální pozornost byla věnována ochraně práv spotřebitele, jeho informovanosti, přístupu ke spravedlnosti, bezpečnosti výrobků a boji proti nekalým obchodním praktikám. Všemi tezemi se prolínalo právo na informace jako základního nástroje ochrany spotřebitelů, a to zejména formou poskytování transparentních informací o produktech, a tím možnosti porovnávání jednotlivých produktů na trhu.

Obecně pak byla zdůrazňována snaha naučit spotřebitele posoudit základní rysy zboží a služeb, jejich kvalitu a cenu tak, aby získal dostatek informací pro kvalifikované spotřebitelské rozhodnutí, včetně možnosti požívat zboží či služeb bezpečným a uspokojivým způsobem, případně žádat náhradu za způsobenou újmu pramenící z dodaného zboží či služeb. Milníkem ve vývoji evropského spotřebitelského práva lze označit Jednotný evropský akt podepsaný v roce 1986 a zdůrazňující zejména ochranu zdraví a bezpečnosti spotřebitelů; v roce 1992, resp. 1997, následovaly Maastrichtská, resp. Amsterdamská, smlouva.⁽²⁾

(1) Preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy, Official Journal C 092, 25/04/1975 P. 0002 – 0016.

(2) Treaty of Amsterdam, Úřední věstník EU, 1997, C 340; Smlouva o Evropské unii ze dne 7. února 1992.

Pro léta 2007 – 2013 Komise Evropské unie vydala strategii novou, jenž dále posilovala postavení spotřebitelů v celé Evropské unii. Do tohoto období patří i přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2009 stanovící, že hlavním cílem Evropské unie není hospodářská politika sama o sobě, ale tato hospodářská politika má být nástrojem ve službách spotřebitelů a k podpoře jejich zájmů.⁽³⁾ Dochází k dalšímu posílení postavení spotřebitele v oblasti ceny, kvality, výběru a bezpečnosti výrobků a služeb, jako stěžejní oblasti pro fungující společný trh a spolu s tím i pro zachování důvěry spotřebitele v tento společný trh.

Prioritou bylo zlepšení kontroly spotřebitelských trhů a zpětné vazby od jednotlivých států, zlepšení právních předpisů v oblasti ochrany spotřebitele, zlepšení vymahatelnosti právních předpisů a vymahatelnosti práva vůbec, další zlepšování informovanosti a vzdělávání spotřebitelů. Vzhledem k tomu, že spotřebitel je považován za důležitý subjekt rozvoje přeshraničního obchodu, tak uvedená strategie zmiňovala též potřebu učinit spotřebitele středem dalších evropských politik a aktivit.⁽⁴⁾

Významnou roli v této oblasti zaujala tzv. Zelená kniha shrnující práce a úvahy v oblasti spotřebitelského *acquis*, včetně samohodnotícího kritéria a hlavních cílů s tím, že „EU bude vědět, že uspěla, bude-li do roku 2013 schopna důvěryhodně prokázat, že všichni občané EU mohou nakupovat kdekoli v EU, že mohou nakupovat v obchůdku na rohu stejně jako na internetových stránkách a důvěřovat, že jsou stejně účinně chráněni, ať už před nebezpečnými výrobky nebo nepoctivými obchodníky; a bude-li schopna prokázat všem maloobchodníkům, ale zvláště malým a středním podnikům, že mohou prodávat kdekoli na základě jednoho jednoduchého souboru pravidel.“⁽⁵⁾ V průběhu více jak deseti let vydala Evropská komise několik směrnic působících na principu minimální harmonizace, jenž stanovovaly minimální

(3) Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část. Praha, Wolters Kluwer, 2013.

(4) Hout, M. Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj. K nalezení na www.epravo.cz, 2011.

(5) Zelená kniha: např. o zárukách spotřebního zboží a pozáručním servisu (1993), o přezkumu spotřebitelského *acquis* (2007), o kolektivním odškodnění spotřebitelů (2008). K nalezení též na http://ec.europa.eu/green-papers/index_cs.htm.

standardy ochrany spotřebitele a umožňovaly jednotlivým členským státům v rámci jejich implementace do vnitrostátních právních řádů úroveň ochrany spotřebitele popřípadě zvyšovat. Následně však došlo k přehodnocení metody minimální harmonizace s tím, že možná rozdílná aplikace směrnic, zejména v oblasti úpravy lhůt pro odstoupení od smlouvy, nepřispívala ke zvyšování právní jistoty spotřebitelů.

V současné době lze pozorovat převažující snahu o stanovení jednotných pravidel aplikovaných ve všech členských zemích Evropské unie na principu maximální harmonizace spotřebitelského práva v oblastech kupní smlouvy, a to jak u smluv uzavíraných na dálku, tak i u smluv uzavíraných mimo obchodní prostory podnikatele. Lze konstatovat, že je opouštěna koncepce minimální harmonizace, nicméně umožňuje se členským státům ponechat v platnosti či přijmout odchylná vnitrostátní pravidla, není-li ve směrnici samé stanoveno odlišně. Lze konstatovat, že se jedná o metodu úplné harmonizace, avšak neprovedenou do důsledků.⁽⁶⁾

Spotřebitelské unijní *acquis* mající souvislost s kupní smlouvou je tvořeno zejména následujícími směrnicemi:

Směrnice Rady 85/374/EHS o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky,

Směrnice Rady 85/577/EHS na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/55/ES, kterou se mění směrnice 84/450/EHS o klamavé reklamě tak, aby zahrnovala i srovnávací reklamu,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES o ochraně spotřebitele při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES o určitých aspektech nákupu spotřebního zboží a záruk za spotřební zboží,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na

(6) Tichý, L., Večl, T. (eds.) Vývoj evropského spotřebitelského práva. K návrhu směrnice o právech spotřebitele. Praha, Univerzita Karlova, 2009.

vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES o klamavé a srovnávací reklamě.

Znakem unijního práva spotřebitele je prolínání práva soukromého a veřejného, a i legislativa vyspělých států stále méně respektuje rozlišení soukromého a veřejného práva ve směru ovlivňování systému zákonné úpravy. Příkladem může být francouzský obchodní zákoník, který lze pokládat za univerzálně integrující všechny předtím existující úpravy dané oblasti bez ohledu na to, zda mají veřejnoprávní či soukromoprávní charakter. Příprava francouzské kodifikace byla brána jako příležitost postoupit v propojení veřejnoprávní a soukromoprávní problematiky všude tam, kde je to pokládáno za účelné. V některých oblastech však došlo až ke zbytečně násilnému oddělení standardních prvků veřejného a soukromého práva.

Naopak český občanský zákoník z roku 2012 je důsledně koncipován jako soukromoprávní předpis, beze stop práva veřejného, a tato skutečnost se dle některých názorů stává nejvýznamnějším dezintegrujícím činitelem kodifikace, který vnáší do právního řádu prvky nekoherence a v důsledku toho zřejmě i budoucí nestability, neboť jakákoliv změna v soukromoprávní regulaci bude vyvolávat nutnost změny v navazující regulaci veřejnoprávní.⁽⁷⁾

V období přípravných prací na novém soukromoprávním kodexu nepanovaly mezi odborníky jednotné názory na zakotvení komplexní úpravy spotřebitelských právních vztahů do nového občanského zákoníku. Názorová rozporuplnost se projevovala zejména s ohledem na to, že na jedné straně je občanský zákoník považován za obecný soukromoprávní kodex, do kterého tato problematika po právu náleží; na druhé straně je však podporována snaha o dlouhodobou stabilitu základů českého soukromého práva a s tím je spojena přirozená snaha o minimalizaci potřeb novelizací. V této souvislosti je zejména zmiňována skutečnost poměrné novosti, a tím současně i neprověřenosti norem spotřebitelského práva.

(7) Pelikánová, I. In: Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha, Wolters Kluwer, 2013.

S ohledem na tuto skutečnost se možnost novelizací stává zcela reálnou, a to tím spíše, že česká právní úprava se v oblasti spotřebitelského práva významně odvíjí od evropského komunitárního práva. Tato oblast bohužel trpí v některých částech do jisté míry nekonzistentností, a to navzdory tomu, že na evropské úrovni jí je dozajista věnována pozornost.

I před 1. lednem 2014 byl prodej zboží v obchodě považován za kupní smlouvu, nicméně vzhledem k tomu, že se jednalo o prodej v mnoha směrech se odlišující, vztahovaly se na tento typ kupní smlouvy i některá speciální ustanovení. Jak v minulosti, tak i nyní, ve srovnání s obecnou úpravou kupní smlouvy, vystupuje do popředí výraznější omezení smluvní volnosti právě z důvodu potřeby zvýšené ochrany spotřebitele vyplývající z jeho postavení slabší smluvní strany reprezentované větším množstvím kogentních ustanovení.

V souladu s tím občanský zákoník z roku 1964 ve svých pozdějších novelizacích uplatnil dva druhy ochrany spotřebitele. § 52 a násl. upravoval všeobecná pravidla spotřebitelských smluv a § 612 a násl. upravoval zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě. Na prodej zboží v obchodě se vztahovala jak obecná ustanovení kupní smlouvy, tak i ustanovení speciální. V případě, že ustanovení o prodeji zboží v obchodě obsahovalo v některých směrech odlišnou úpravu od obecných ustanovení kupní smlouvy, pak měla přednost speciální právní úprava.⁽⁸⁾ Termín „spotřebitelská smlouva“ užívaný v novelizacích občanského zákoníku z roku 1964 utvářel ne zcela oprávněně dojem zvláštního typu smlouvy.

I z tohoto důvodu došlo v občanském zákoníku z roku 2012 k nahrazení pojmu „spotřebitelská smlouva“ pojmem „smlouva uzavíraná se spotřebitelem“. Novou právní úpravou došlo jak k systematickým, tak i k jazykovým úpravám. Použití speciálních ustanovení připadá v úvahu pokud kupujícím není podnikatel a ke koupi nedochází ve zřejmé souvislosti s jeho podnikatelskou činností. V českém právním řádu byla a stále zůstává ochrana spotřebitele upravena právními předpisy jak soukromoprávní, tak i veřejnoprávní povahy.

(8) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C. H. Beck, 2006.

Důvodem je ochrana spotřebitele jako slabší smluvní strany, neprofesionála, který zastává horší postavení. Prodávající je v tomto vztahu naopak profesionál mající lepší informace o povaze prodáváného výrobku, znalosti z psychologie prodeje a mnohé další, a je jím tedy zpravidla i určován obsah kupní smlouvy. Jeden z důvodů této nerovnosti je paradoxně spatřován v autonomii vůle, již prodávající v roli podnikatele může projevit v maximální možné míře na rozdíl od spotřebitele, který svoji vůli je nucen omezit pouze na uzavření smlouvy, volbu prodávajícího a samotný předmět smlouvy. Zákonodárce se tedy v návaznosti na tyto okolnosti snaží míru autonomie vůle regulovat.⁽⁹⁾

Zákon o ochraně spotřebitele ve znění před 1. lednem 2014 upravoval v obecné rovině zákaz nekalých praktik s tím, že evropská směrnice o nekalých obchodních praktikách definovala tyto praktiky jako jednání, opomenutí, chování nebo prohlášení, obchodní komunikaci, reklamu a uvedení na trh, které přímo souvisí s propagací, prodejem nebo dodáním výrobků či služeb spotřebiteli.⁽¹⁰⁾ Úprava související s ochranou spotřebitele se tedy použije v případech, kdy se jedná o prodej v rámci podnikatelské činnosti prodávajícího, ledaže je kupujícím také podnikatel a při uzavření smlouvy je z okolností zřejmé, že se koupě týká jeho podnikatelské činnosti. V praxi však může být problémem vždy správně určit, zda fyzická osoba vystupuje v konkrétním smluvním vztahu jako spotřebitel či zboží kupuje jako podnikatel nebo jako zástupce právnické osoby.

Občanský zákoník z roku 1964 se zabýval povoleností či nepovoleností jednotlivých ustanovení spotřebitelských smluv s tím, že § 56 obsahoval jak generální klauzuli, tak i příkladný výčet nepřipustných smluvních ujednání. Generální klauzule pak stanovila jejich zákaz, pokud byla v rozporu s požadavkem dobré víry a mohla způsobit nerovnováhu v právech a povinnostech stran k újmě spotřebitele. Tato generální klauzule se vztahovala zejména na případy, které sice nenaplněly konkrétní nepřipustná jednání (stanovená v odst. 3), ale přesto byly naplněny

(9) Hulva, T. Ochrana spotřebitele při prodeji zboží v obchodě. Bulletin advokacie, 2005, č. 1, s. 32.

(10) Směrnice Rady 93/13/EHS o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách, článek 1 této směrnice. Občanský zákoník z roku 2012 používá namísto termínu „zneužívající klauzule“ termín „nepřiměřené podmínky“.

škodlivé důsledky popsané v generální klauzuli, jakými jsou například rozpor s dobrými mravy či vyvolání značné nerovnováhy v právech a povinnostech stran k újmě spotřebitele.⁽¹¹⁾

V souvislosti se soukromoprávní ochranou spotřebitele je vhodné zmínit i úpravu v obchodním zákoníku z roku 1991 (§ 262 odst. 1), kdy teorie hovořila v této souvislosti o takzvaných fakultativních obchodech, které umožňovaly dohodu mezi smluvními stranami, že jejich smluvní vztah se bude řídit obchodním zákoníkem, ačkoliv se na něj nevztahoval § 261 obchodního zákoníku. V takovém případě bylo možné podřídít tomuto ustanovení i kupní smlouvu uzavíranou mezi prodávajícím a spotřebitelem jako kupujícím.

Obdobná ujednání však byla považována za obcházení občanského zákoníku chránícího spotřebitele a v souvislosti s tím občanský zákoník presumoval nejen spotřebitelovu sníženou znalost práva, ale i míru faktické možnosti ovlivnit obsah smlouvy. Z tohoto důvodu stanovil, že jestliže dohoda směřuje ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem, je neplatná. Občanský zákoník z roku 1964 též stanovil pro případy vadného plnění, že pokud se kupující vzdá uplatnění práv z vad věci nebo se na základě dohody takové jeho právo omezí nebo vyloučí, nebude k takovýmto zdánlivým jednáním přihlíženo a smlouva bude tudíž pokládána za absolutně neplatnou.

Občanský zákoník používal termín „zboží“, přičemž doktrína zastávala názor, že tento termín slouží k označení předmětu zvláštního typu kupní smlouvy. Nemusí se jednat pouze o věci zužitelné či o věci vyráběné ve větším množství nebo o věci určené druhově, může se jednat o jakékoliv věci, které jsou podnikatelem nabízeny k prodeji v rámci jeho podnikatelské činnosti, včetně věcí, které je třeba sestavit či vytvořit, k čemuž se přiklání i legislativa EU či francouzské právo.⁽¹²⁾

(11) Hulva, T. op. cit. subj. 9.

V ustálené judikatuře pojem „dobré mravy“ označuje souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu základních norem. Termín „dobrá víra“, který byl používán (a dosud je) občanským zákoníkem, odpovídá v právu Evropské unie spíše termínu „dobré mravy“.

(12) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. op. cit. subj. 8.

Bohužel, nebyla a není výslovně řešena otázka prodeje věci nemovité, jako je tomu například ve francouzském právu, které prodej nemovitých věcí pod Code de la consommation nezahrnuje. Základem pro právní úpravu kupní smlouvy v souvislosti s ochranou spotřebitele bylo a je právo Evropské unie, ať již v obecné rovině formou norem primárního práva, zejména pak Římské úmluvy o zřízení Evropského hospodářského prostoru z roku 1957 či formou směrnic upravujících práva spotřebitelů a spotřebitelských smluv, jejichž počátky se datují do osmdesátých let 20. století.

Právě pro Českou republiku, nikoliv však pro vnitrostátní subjekty, závazné směrnice obsahují konkrétní požadavky na obsah právních norem. Na základě přímého účinku směrnic jsou následně vnitrostátní subjekty oprávněny vymáhat na České republice škodu u Soudu 1. instance v Lucemburku, pokud není splněna implementační povinnost a je možné stanovit přímou souvislost se vznikem škody spotřebiteli.

Informační povinnost prodávajícího je jedním z prvotních institutů zavedených ve prospěch spotřebitele, a to navzdory tomu, že občanský zákoník z roku 1964 tuto povinnost, zvláště v předmluvní fázi, neupravoval. Snad pouze § 43 tehdejšího občanského zákoníku stanovil obecnou povinnost účastníků smlouvy odstranit vše, co by mohlo vést ke vzniku rozporů. Nicméně i v této době existovala informační povinnost ve vztahu ke spotřebiteli, zakotvená nikoliv však v soukromoprávním kodexu, ale v zákoně o ochraně spotřebitele. Poskytnuté informace mohou spotřebitele ovlivnit v jeho rozhodnutí, zda s určitým subjektem uzavřít smlouvu.

Spotřebitel je oprávněn být informován o svých právech a povinnostech ve vztazích s prodávajícím, dodavatelem; navíc spotřebiteli mohou vzniknout nová práva i v průběhu samotné existence právního vztahu. Z obecného hlediska můžeme informační povinnost rozlišovat dle okamžiku v jakém byla spotřebiteli informace poskytnuta, tj. informace poskytnuté v předmluvní fázi, v rámci učiněné nabídky při uzavření smlouvy a dále po jejím uzavření. Dále lze informace hodnotit dle typu a obsahu s tím, že informace pro spotřebitele mají být zárukou, že spotřebitel nebude zneužit či jinak oklamán. Informace mají být zejména pravdivé, a to jak jednotlivě, tak i ve vzájemných souvislostech, jejich poskytování by mělo být srozumitelné i průměrnému spotřebiteli. Rozsah a povaha informační povinnosti

může být rozlišena i podle toho, zda smlouva sama byla sjednána prostředky dálkové komunikace či mimo obvyklé prostory apod.⁽¹³⁾ Mezi základní informační povinnosti prodávajícího náleží zejména informace o vlastnostech prodáváných výrobků, informace o způsobu použití a údržbě výrobku, informace o nebezpečí, které vyplývá z nesprávného použití výrobku či jeho údržby. Nicméně postupem doby, a obzvláště v reakci na rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci Cassis de Dijon, je obecně preferována informační povinnost prodávajícího vůči spotřebiteli před zákazy ohledně určitého chování prodávajícího.⁽¹⁴⁾

(13) Selucká, M. Informační povinnosti při koupi a prodeji ve vztazích B2C v českém právu. In: Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. 1. vydání. Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2013.

(14) Rozhodnutí Soudního dvora ve věci Cassis de Dijon 120/78 ze dne 20. února 1979, Rewe/Bundesmonopolverwaltung für Branntwein; Rec. 1979, s. 649.

17.2. Spotřebitel ve vývoji práva Evropské unie

Komunitární právo definuje spotřebitele (angl. *consumer*, fr. *consommateur*, něm. *Verbraucher*), a podobně tak činí i občanský zákoník z roku 2012 (§ 419), jako fyzickou osobu, která s podnikatelem uzavírá smlouvu nebo s ním jinak jedná, přičemž tímto jednáním se rozumí jak jednání faktické, tak i právní, pokud se tak děje mimo rámec vlastní podnikatelské činnosti spotřebitele.⁽¹⁵⁾ Spotřebitel tedy jedná mimo rámec výkonu svého povolání, nikoliv za účelem provozování živnostenské, obchodní, řemeslné nebo profesní činnosti. V komparaci s tím například § 13 BGB určuje za spotřebitele pouze fyzickou osobu, jenž jedná nikoliv v rámci své podnikatelské či samostatné profesní činnosti, a jsou za něj považováni i závislí zaměstnanci. Tímto ustanovením německé právo překročilo požadavky minimální harmonizace směrnic Evropských společenství a poskytuje německým občanům větší míru ochrany, než požaduje samo právo EU.⁽¹⁶⁾

Prodávajícím může být soukromoprávní i veřejnoprávní právnická nebo fyzická osoba. Vedle definice spotřebitele je jak judikaturou Evropského soudního dvora, tak i legislativou, definován též „průměrný spotřebitel“, vymezený tzv. normativním modelem.⁽¹⁷⁾ Průměrným spotřebitelem je míněna osoba, která disponuje dostatkem informací, je v rozumné míře pozorná a opatrná, to vše s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory s ní spojené. Nejedná se však o statický pojem, ale je nutné vzít v úvahu charakteristiku konkrétní cílové skupiny, která právě ji činí zvláště zranitelnou. Směrnice výslovně zmiňuje ochranu takových zranitelných spotřebitelů, tj. osob, které s ohledem ke svému věku, duševní či fyzické slabosti, resp. důvěřivosti, se stávají snadněji ovlivnitelnými určitými cílenými obchodními

(15) ÚL 1993, C 63/92.

Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava, Sagit, 2012.

Srov. též směrnice 1999/44/ES a směrnice 2011/83/EU, rovněž čl. 2 písm. f) CESL.

Čl. 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Rozsudek ze dne 22. listopadu 2001, sp. zn. C-541/99 a C-542/99.

(16) Srov. Thole, Ch. Struktura prodeje spotřebního zboží v návrhu CESL a v BGB. In: Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.

Büllow, P., Artz, M. Verbraucherprivatrecht. Heidelberg, F. C. Müller Verlag, 2003.

(17) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005.

praktikami.⁽¹⁸⁾ V těchto souvislostech je třeba zmínit do jisté míry průlomové rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, které definici modelu průměrného spotřebitele doplnilo o aspekt zranitelnosti a snížené kritičnosti, když tento soud dovodil, že „skupina osoba nemocných určitou chorobou je totiž nepochybně více náchylná uvěřit určitému tvrzení ohledně vyléčení jejich choroby než průměrný zcela zdravý spotřebitel. I tento argument hovoří pro to, aby byla předmětná reklama hodnocena relativně přísněji.“

Otázka postavení pacienta jako možného spotřebitele a kupujícího zdravotnických služeb, zejména v oblasti stomatologické péče či estetické chirurgie, otevírá další otázky. Soudní dvůr EU deklaroval spotřebitele výhradně jako fyzickou osobu uzavírající smlouvu s prodávajícím, který jedná z titulu živnostenské nebo jiné profesní činnosti; vychází zde z větší zranitelnosti fyzické osoby, což u právnické osoby nelze aplikovat.⁽¹⁹⁾ V tomto aspektu lze spatřovat odklon od příliš ochrannářských opatření členských států, když některé z nich za spotřebitele stanovily i osobu právnickou.⁽²⁰⁾

Ochrana právnických osob však není ani ve spotřebitelském právu zcela vyloučena, zvláště pokud se jedná o nepodnikající právnické osoby či o právnické osoby, které se ocitnou v postavení slabší strany, například pokud kupní smlouvu uzavírá právnická osoba nebo podnikatel v pozici neprofesionála s prodávajícím profesionálem. V takovém případě však budou tyto právnické osoby chráněny podle obecných ustanovení, nikoliv podle zvláštní úpravy ochrany spotřebitele. Mezi základní práva spotřebitele řadí komunitární právo ochranu zdraví, bezpečnost,

(18) Čl. 5. odst. 3. směrnice 2005/29/ES stanoví, že „obchodní praktiky, jež mohou podstatně narušit ekonomické chování pouze určité jednoznačně vymezitelné skupiny spotřebitelů, kteří jsou z důvodu duševní nebo fyzické slabosti, věku nebo důvěřivosti zvláště zranitelní takovou praktikou nebo produktem, který propaguje, způsobem, který může obchodník rozumně očekávat, se hodnotí z pohledu průměrného člena dané skupiny“.

(19) Rozsudek Evropského soudního dvora ve spojených právních věcech C-541/99 Sté Cape Snc v. Idealservice Srl. A C-542/99 Idealservice MN RE Sas z 22. listopadu 2001.

(20) Rozsudek Evropského soudního dvora ve spojených právních věcech C-240-98 a C-244/98 Oceano Grupo Editorial z 27. června 2000.

Srov. též Tomášek, M. Nový katalog pravomocí EU jako výsledek neutralizace národního práva právem unijním. In: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy. Praha, Acta Universitatis Carolinae Iuridica, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011, č. 1.

ochranu hospodářských zájmů, nárok na náhradu škody, právo na informace a vzdělávání a v neposlední řadě i na řádný soudní proces. Ochrana podobných práv je zakotvena nejen ve směrnici Evropského parlamentu a Rady týkající se přímo osoby spotřebitele, ale též ve směrnici vztahující se k technickým požadavkům na výrobky, k odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku, k ochraně životního prostředí, veřejného zdraví apod.

Zároveň je však nutné poznamenat, že na evropské úrovni dochází ke zdůraznění přiměřenosti ochrany slabší strany s tím, že tato ochrana zcela jistě nemůže ve svých důsledcích směřovat k nerozvíjení schopností spotřebitele. Spotřebitel se musí starat o své vlastní potřeby a zájmy, a i z tohoto důvodu příslušné směrnice ochranu spotřebitele do určité míry limitují. V oblasti sankcí, například při porušení předšmluvní informační povinnosti, ale i v jiných případech, odkazují směrnice na právní řády jednotlivých členských států; jak již bylo uvedeno výše, doktrína v této souvislosti hovoří o tzv. fenoménu fragmentace.

O ochraně spotřebitele v případě smluv uzavíraných mimo obchodní prostory hovoří směrnice 85/577/EHS, někdy též označovaná jako směrnice o podomním prodeji, aplikující princip minimální harmonizace.⁽²¹⁾ Spotřebitelé, kteří při podomním prodeji, doma či mimo obchodní zařízení, podepíší smlouvu o koupi výrobků, jsou pod ochranou této směrnice, přičemž její použití připadá v úvahu zejména tam, kdy se prodávající profesionál dostaví ryze ze své iniciativy do místa bydliště či na pracoviště spotřebitele; naopak se tato ustanovení nepoužijí v případě, že k návštěvě došlo na popud spotřebitele, například na základě telefonické výzvy, po odeslání kuponu s odpovědí, ledaže prodávající profesionál využil své návštěvy u spotřebitele ještě k nabídnutí jiných než požadovaných výrobků či služeb.⁽²²⁾

(21) Směrnice 85/577/EHS z 20. prosince 1985 na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo provozní prostory; Úřední věstník L 380/101.

Zmíněná směrnice by měla být nahrazena směrnicí založenou na principu maximální harmonizace v rámci rekodifikace spotřebitelského acquis. Dle Megleny Kunevové, komisařky EU zodpovědné za ochranu spotřebitele, je účelem připravované směrnice „posílit ochranu a vyplnit mezery v klíčových oblastech, které oslabují důvěru spotřebitelů. Jednotný trh má potenciál poskytovat spotřebitelům daleko větší výběr a příležitosti. Evropská unie však potřebuje záchrannou síť práv, aby spotřebitelé měli jistotu, že mohou nakupovat s klidnou myslí.“

(22) Výhodou prodávajícího v případě podomního prodeje je zejména psychologický efekt momentu překvapení, nedostatek času na posouzení a tvorbu vůle spotřebitele, záměrné postavení spotřebitele

Další možností je situace, kdy spotřebitel se sice sám dostaví do obchodu či na jiné místo, kde se prodej uskutečňuje, avšak čistě z iniciativy obchodníka, který jej k tomu vyzve, například nabídkou výrobků; případně se spotřebitel dostaví na pozvání k prodeji organizovaném v bydlíšti jiné osoby či přijde do obchodu, aby tam dostal dárek a při té příležitosti jsou mu výrobky nabídnuty.

V případě, že spotřebitel přijde do obchodu na základě vlastního rozhodnutí, aniž tomu předcházela výzva prodávajícího, pak není chráněn zmíněnou směrnicí, a to přesto, že navštívil veletrh či přišel do místnosti, o nichž se dozvěděl z reklamy. Podomní obchodník je povinen informovat spotřebitele o jeho právu na odstoupení od smlouvy ve lhůtě čtrnácti dnů. V této souvislosti Evropský soudní dvůr deklaroval právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy jako právo absolutní a právo volného uvážení, jehož výkon nepředpokládá ovlivnění spotřebitele profesionálem. Výkon práva na odstoupení od smlouvy je bezplatný a není možné jej spojit s úhradou jakéhokoliv paušálního odškodnění stanoveného prodávajícím.

Již v průběhu lhůty pro odstoupení je prodávající oprávněn poskytnout plnění kupujícímu a zároveň požadovat úhradu kupní ceny. Pokud nedošlo k transpozici směrnice do právního řádu konkrétní země, pak bylo Evropským soudním dvorem stanoveno, že spotřebitel sice nemůže uplatnit ustanovení dané směrnicí, nicméně je oprávněn podat žalobu na stát pro nesplnění komunitárních závazků a z tohoto titulu i požadovat náhradu škody. Relativně nově je upravena odpovědnost spotřebitele za případné snížení hodnoty zboží, je-li jím užíváno již před odstoupením od smlouvy v míře vyšší, než by tomu bylo při běžném obeznámení se s funkcí a vlastnostmi zboží před jeho koupí v prodejně. V případě odstoupení od smlouvy má prodávající za povinnost vrátit spotřebiteli nejen kupní cenu zboží, ale též dopravné v souvislosti s vrácením zboží. Evropská směrnice se navíc zabývá i situací, pokud spotřebitel zvolí nákladnější způsob dopravy než je standardní, nabízený prodávajícím. V takovém případě budou takové náklady připsány k tíži

před rozhodnutí okamžitě zboží koupit či se zavázat k jeho odběru; spotřebitel následkem těchto faktů ztrácí možnost posoudit kvalitu a cenu nabízeného zboží a porovnat je s jinými nabídkami.

Srov. Hrubá, M. Prodej mimo prostory obvyklé k podnikání. In: Fiala, J., Hurdík, J., Selucká, M. Současné aktuální otázky spotřebitelského práva. Sborník příspěvků z konference konané na PrF MU dne 18. 1. 2008. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, svazek 327. Brno, Masarykova univerzita, 2008.

spotřebitele, a to ve výši rozdílu ceny tohoto nákladnějšího způsobu dodání. Spotřebitel je povinen při odstoupení od smlouvy zboží odeslat zpět prodávajícímu, a to do 14 dnů poté, co mu svůj úmysl oznámil. V takovém případě je prodávající oprávněn vyčkat s vrácením platby až do doby, kdy vrácené zboží obdrží či obdrží alespoň potvrzení o jeho vrácení. V případě zboží, jehož cena závisí na pohybech trhu či u zboží vyrobeného na zakázku na základě individuálních požadavků spotřebitele, nelze však odstoupení od smlouvy realizovat.

Termín „obvyklé obchodní prostory“ zahrnuje takové prostory, jež slouží jako trvalé či obvyklé místo pro obchodování, například prodejna, stánek, a to i takový, který je provozován pouze sezónně. Mezi prostory nepovažované za obvyklé se řadí zejména bydliště či pracoviště spotřebitele, výjezdové akce pořádané prodávajícím, ulice, pláže, veřejná doprava apod. Pokud však dojde k uzavření smlouvy samé až později, v prostorách prodávajícího, ačkoliv prvotní prezentace zboží byla provedena mimo provozovnu, není kupní smlouva v takovém případě považována za uzavřenou mimo obchodní prostory.

Ujednání z tzv. adhezních nebo-li přístupových kupních smluv byla ošetřena směrnicí 93/13/EHS,⁽²³⁾ o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, jež jsou způsobilé vyvolat značnou nerovnováhu mezi vzájemnými právy a povinnostmi tím, že zvýhodňují prodávajícího profesionála a znevýhodňují spotřebitele či takové smlouvy, které jsou způsobilé nadměrné zvýhodnění prodávajícího vyvolat. Termín „značná nerovnováha“ je třeba vykládat s přihlédnutím k okolnostem vzniku smlouvy, k jiným smluvním ujednáním, a též i k případným ujednáním jiné smlouvy, pokud je tato smlouva neoddělitelně vázána na smlouvu se sporným ujednáním. Typickým příkladem může být například vázanost úvěrové smlouvy se smlouvou kupní. Za stěžejní rysy zmíněné směrnice jsou považovány absence individuálního projednání a rozpor s principem dobré víry.⁽²⁴⁾

(23) Směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách *(někdy překládáno též jako zneužívající klauzule)* ve spotřebitelských smlouvách, ve znění směrnice 2011/83/EU, o právech spotřebitele. Občanský zákoník z roku 2012 používá namísto termínu „zneužívající klauzule“ termín „nepřiměřené podmínky“.

(24) Brandner, H. E., Ulmer, P. The Community directive on unfair terms in consumer contracts: some critical remarks on the proposal submitted by the EC Commission. CML Rev, 1991, 28, s. 650, 652 – 656.

Nepřípustná ujednání (*unfair terms*) lze vyloučit na základě soudního rozhodnutí, pokud spotřebitel podá žalobu na určení neplatnosti takových ujednání, přičemž jejich seznam uvede žalobce v příloze k žalobě v souladu se směrnicí. Takový seznam však nemá právní hodnotu, a ani soudce nemá za povinnost se s ním ztotožnit. O každé podmínce je vždy připuštěn důkaz, že nemůže být považována za nepřiměřenou. Ustanovení zmíněné směrnice o tom, že “veškeré fyzické či právnické osoby soukromého nebo veřejného práva , které jednají v rámci své profesní činnosti” vyvolává otázky, zda klienti veřejných služeb jsou oprávněni požívat stejné míry ochrany jako klienti služeb soukromých subjektů.

Unijní právo neodlišuje na straně prodávajícího, resp. obecně poskytovatele, subjekty soukromého práva od subjektů práva veřejného, a tudíž v něm ani není možné nalézt podporu pro právní zdůvodnění oddělení veřejných služeb z práva spotřebitele. Vždy je však třeba dodržet zásadu, že prodávající, resp. poskytovatel, musí tak činit v souvislosti se svojí profesní činností. Doktrína rovněž převažuje v názorech, že spotřebitelské právní vztahy je třeba omezovat toliko na vztahy jednotlivců a podniků a nerozšiřovat působnost spotřebitelského práva na vztahy k veřejné moci.⁽²⁵⁾

Výjimka z přípustnosti kontroly obsahové správnosti se týká ujednání o cenách, přičemž obecně se vychází z premisy přiměřenosti ceny a její protihodnoty. Směrnice ani občanský zákoník z roku 1964 nerozlišovaly ceny hlavní a vedlejší, resp. cenu za hlavní a za vedlejší plnění, což lze považovat i za projev názoru o rozporu takovéto kontroly s ideou fungování svobodného trhu.

Srozumitelné ustanovení o kupní ceně nebo o základních povinnostech nepodléhá přezkumu z titulu nepřiměřené povahy dle čl. 3 směrnice 93/13/EHS. Zároveň však samotné právo EU zdůrazňuje, že oblast právní ochrany spotřebitele není ochranou před neuváženými, avšak vlastními dobrovolnými ekonomickými rozhodnutími, v rámci nichž si spotřebitel zvolil určitý druh zboží za něž je

(25) Srov. rozsudek ze 14. března 1999, SbSD 1991, I-189 v trestní věci proti Patrice di Pinto pro porušení francouzského zákona č. 72-1137 z 22. prosince 1982 o ochraně spotřebitele při reklamě a podomním prodeji.

Srov. směrnici 85/577 z 20. prosince 1985, ÚL 1985, L 372/31.

ochoten utratit určitý finanční obnos. Ochrana spotřebitele tak, jak je chápána v rámci evropských norem, je zejména ochranou před neúplnými a nepravdivými informacemi vyplývajících z informační a odborné nerovnováhy mezi prodávajícím obchodníkem a spotřebitelem. Směrnice 93/13/EHS v souladu s principem minimální harmonizace umožňuje v národních úpravách státům ponechat či zavést právní režim pro spotřebitele příznivější (čl. 8 směrnice).

Ochranou autonomie vůle spotřebitele lze považovat i ochranu před smluvními podmínkami, stanovenými jednostranně prodávajícím obchodníkem s výjimkou těch, které byly s konkrétním spotřebitelem individuálně vyjednány.⁽²⁶⁾ Ačkoliv původní návrh směrnice o nepoctivých obchodních praktikách ve spotřebitelských smlouvách zamýšlel podřídit obsahové kontrole i takto individuálně sjednané podmínky, v konečné podobě tento záměr schválen nebyl. Hlavním důvodem byla zřejmě skutečnost, že podobná restrikce by znamenala neúnosné omezení smluvní svobody s následným narušením principů svobodného fungování tržních mechanismů, které by mohly vést až k nekalému jednání spotřebitele. V takovém případě by totiž již spotřebitel nebyl nucen vyhledávat nejvýhodnější nabídku, ale mohl by zaplatit jakoukoliv cenu již s pomyšlením na to, že je možné posléze využít obsahové kontroly opodstatněnosti kupní ceny.

Pokud tedy silnější strana, tj. v tomto případě prodávající podnikatel, nevnučuje svoji vůli straně slabší, tj. spotřebiteli, je taková kontrola v zásadě bezdůvodná. Stěžejní požadavek transparentnosti je namířen zejména vůči takovým smluvním podmínkám, které mohou smluvní povinnosti nebo kupní cenu zatajit či skrýt, a tím spotřebiteli znesnadnit či znemožnit náležitě informovaný přehled o trhu a učinit pro sebe v dané situaci nejvýhodnější rozhodnutí.

V souvislosti s nepoučeností či neznalostí spotřebitele označovaného jako slabší smluvní strana, souvisejí i obecně teoretické otázky ohledně intelektuálních požadavků, které lze klást na průměrného spotřebitele. Navzdory tomu, že ve směrnici o právech spotřebitele je odstoupení od smlouvy upraveno společně

(26) Schulze, R. Právo odstoupení od smlouvy v návrhu směrnice o právech spotřebitele. In: Tichý, L., Večl, T. (eds.) op. cit. subj. 6.

s informační povinností v případech podomního obchodu a prodeje na dálku, nelze právo na odstoupení od smlouvy vztahovat pouze na nedostatek informací, ať již v rámci předsmuvní fáze či v rámci celého smluvního vztahu.(27)

K přezkumu přiměřenosti smluvních podmínek dochází v souvislosti s charakterem zboží, s časem uzavření smlouvy a s dalšími okolnostmi doprovázejícími uzavření smlouvy. Preambule směrnice stanoví, že „při posuzování přiměřenosti se bere zvláštní ohled na sílu vyjednávacích pozic smluvních stran, na eventuální pohnutku spotřebitele k souhlasu s podmínkou a na to, zda podnikatel jedná poctivě a přiměřeně.“(28) Součástí směrnice je i příloha s demonstrativním výčtem podmínek, které mohou být pokládány za nepřiměřené. Zmíněnému testu přiměřenosti nepodléhají všechna ustanovení adhezních spotřebitelských smluv; test se nevztahuje například na definici hlavního předmětu smlouvy a rovněž na přiměřenost ceny a dodávané protihodnoty.(29)

Dle směrnice je z přezkumu vyloučen hlavní předmět plnění, avšak občanský zákoník z roku 1964 z přezkumu vylučoval předmět plnění bez dalšího. Gramatickým výkladem lze přístup českého zákonodárce pokládat za vstřícnější vůči spotřebiteli, neboť takzvaná přidružená plnění (*ancillary performance*) směrnice z možnosti přezkumu nevyjímá, zatímco občanský zákoník tato plnění do výjimky implicitně zahrnuje. V souvislosti s omezením rozsahu přezkumu jsou někdy na evropské platformě vyjadřovány obavy z popření snahy směrnice, a tím i funkčního vnitřního trhu EU. Mezi směrnice transponované do občanského zákoníku náleží též směrnice 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku.

(27) Hulmák, M. Prostředky právní ochrany kupujícího při spotřebitelské koupi. In: Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. 1. vydání. Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2013.

(28) Čl. 4 odst. 2 směrnice „Posouzení nepřiměřené povahy podmínek se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, pokud jsou tyto podmínky sepsány jasným a srozumitelným jazykem.“

(29) Stanovisko generální advokátky Verici Trstenjak v řízení před Soudním dvorem EU ve věci C-484/08, bod 63: „Podle právní teorie souvisí omezení rozsahu přezkumu stanovené v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13/EHS s důvody tržního hospodářství. Podle základních principů liberálního ekonomického uspořádání si smluvní strany svobodně stanoví plnění a protiplnění, ohledně kterých uzavírají smlouvu. To je v souladu s pravidly trhu a hospodářské soutěže, která jsou při přezkumu přiměřenosti nebo rovnocennosti částečně potlačena, takže je vyloučeno jakékoliv systematické tržní chování poskytovatele zaměřené na tato pravidla.“

Tato směrnice je aplikována na smlouvy navržené a uzavřené prostřednictvím komunikační techniky na dálku, bez fyzické a současné přítomnosti smluvních stran, přičemž se nevztahuje na kupní smlouvy, jejichž předmětem jsou věci nemovité.⁽³⁰⁾ Prodej spotřebního zboží a záruk za toto zboží jsou upraveny směrnicí 1999/44/ES (*Consumer Sales Directive*) ve znění směrnice 2011/83/EU, o právech spotřebitelů. Směrnice působí na úrovni minimální harmonizace a vztahuje se výlučně na vztahy mezi podnikatelem a spotřebitelem; směrnice do jisté míry čerpá z CISG a její transpozicí je rovněž občanský zákoník z roku 2012.⁽³¹⁾ Tato směrnice završila podstatnou část harmonizace spotřebitelského práva, přičemž není bez zajímavosti, že Českou republikou byla v původním znění do právního řádu inkorporována ještě před samotným vstupem do Evropské unie.⁽³²⁾

Termínem „spotřební zboží“ míní směrnice veškeré hmotné movité předměty, s výjimkou zboží prodávaného na základě výkonu rozhodnutí či jiného soudního rozhodnutí, dále s výjimkou prodeje vody a plynu, ledaže jsou stáčené v omezeném objemu či v určitém množství a dále rovněž s výjimkou prodeje elektrické energie.⁽³³⁾ Směrnice se vztahuje i na zboží, které je nutné teprve sestavit či vyrobit. Nejvýznamnější změnou v této souvislosti je zakotvení institutu shody s kupní smlouvou a též rozšíření práv kupujícího, zejména v souvislosti s právem na výměnu zboží.

Základní povinností prodávajícího je předání zboží v souladu s kupní smlouvou, tj. ve shodě s popisem, resp. předvedeným vzorem či vzorkem, hodícím se k účelu, který spotřebitel požadoval a o němž prodávajícího i informoval za předpokladu, že prodávající s tímto účelem souhlasil; resp. zboží hodící se k účelu, ke kterému se zboží tohoto druhu obvykle používá.

(30) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES z 20. května 1997 o ochraně spotřebitelů v případě smluv uzavřených na dálku, Úřední věstník L 144, 04/06/1997 S. 0019 - 0027. V případech prodeje na dálku začíná lhůta pro odstoupení od smlouvy okamžikem, kdy byly podnikatelem poskytnuty nezbytné informace.

(31) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES, o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, z 25. května 1999, Úřední věstník L 171, 07/07/1999 S. 0012 – 0016, ve znění směrnice 2011/83/EU, o právech spotřebitelů.

(32) § 616 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění zákona č. 136/2002 Sb.

(33) Například CESL termín spotřební zboží již vůbec nepoužívá.

Dále zboží musí vykazovat jakost a vlastnosti a vlastnosti obvyklé u daného druhu zboží, které spotřebitel může rozumně očekávat s ohledem na jeho charakter, veřejná vyjádření v reklamě nebo na etiketách. Shoda s kupní smlouvou je vykládána jako požadavek, aby prodávaná věc měla určité vlastnosti a jakost v souladu se smlouvou, právními předpisy, případně i v souladu s popisem prodávajícího, výrobce či jeho zástupce.

Toto právo kupujícího na shodu zboží se smlouvou se neuplatní pokud před převzetím věci kupující o rozporu s kupní smlouvou věděl či dokonce tento rozpor sám způsobil. Jinak je prodávající odpovědný za každý rozpor, který existoval v okamžik dodání. V opačném případě má spotřebitel v první řadě nárok na bezplatné uvedení spotřebního zboží do souladu se smlouvou buď opravou či dodáním náhradního zboží.

V případě, že takovéto uvedení do souladu se smlouvou není možné či by bylo v nepoměru k hodnotě zboží, pak je spotřebitel oprávněn požadovat slevu z kupní ceny či v krajním případě od smlouvy odstoupit. Nepoměr je v takovém případě posuzován s ohledem na možný vznik nákladů prodávajícího, jakož i zohledněním hodnoty zboží, pokud by došlo k jeho dodání dle smlouvy. V neposlední řadě se též posuzují „značné“ obtíže, které by zjednání nápravy představovalo pro spotřebitele. V případě, že nebude vhodné uplatnit opravu či dodání náhradního zboží, pak je možné požadovat slevu z kupní ceny nebo v krajním případě odstoupení od kupní smlouvy. Tato práva je spotřebitel oprávněn uplatnit i v případě, kdy prodávající nezjedná nápravu v přiměřené lhůtě nebo pokud nezjedná nápravu bez značných obtíží pro spotřebitele.

Odstoupení od smlouvy je však vyloučeno (čl. 3 odst. 6) v případě snadno odstranitelných nepodstatných vad, jakými mohou být drobné poškrábání zboží či drobné technické nedostatky nemající vliv na samotné použití zboží.⁽³⁴⁾ Prodloužení záruční doby na dva roky, které je v souvislosti s touto směrnicí rovněž deklarováno,

(34) Nález Státní rady ve věci Société des eaux Nord z 11. července 2001.

není zcela přesné, neboť důsledný překlad směrnice hovoří o dvouleté lhůtě k vytknutí vady, nikoliv ve vztahu k trvání záruční doby.⁽³⁵⁾ Členské státy mají možnost ve svých národních úpravách upravit povinnost spotřebitele notifikovat prodávajícímu uplatnění svých práv na zjednání nápravy do dvou měsíců po zjištění rozporu s tím, že členské státy mají za povinnost uvědomit Komisi o zvoleném postupu. Občanský zákoník z roku 2012 tuto možnost však blíže neupravuje.

Směrnice sama stanoví vyvratitelnou právní domněnku o existenci vady již v době dodání zboží, pokud se vada vyskytne v průběhu šesti měsíců od dodání, ledaže by uplatnění takovéto domněnky bylo neslučitelné s charakterem zboží nebo se zněním smlouvy. Rovněž tak mohly vnitrostátní úpravy vyjmout z působnosti ustanovení směrnice o prodeji použitého spotřebního zboží v rámci veřejných dražeb, v případě osobní účasti spotřebitelů při takovém prodeji.

Další vývoj práva spotřebitele i kupní smlouvy samé vyústilo nejen v diskuse o tom, zda a do jaké míry lze vůbec oblast kupní smlouvy v rámci EU sjednotit, ale též v přijetí již zmíněné zásadní směrnice 2011/83/EU o spotřebitelských právech (*Directive on Consumer Rights*) ovlivňující celé evropské smluvní právo a revidující čtyři předcházející směrnice, a to 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku a ohledně některých ustanoveních o prodeji zboží v obchodě i směrnicí 99/44/ES.⁽³⁶⁾

Směrnicí z roku 2011 jsou upraveny smlouvy uzavírané na dálku, mimo obchodní prostory, dále je zde zakotvena obecná informační povinnost, a to i pro jiné smlouvy než pouze pro distanční či uzavřené mimo provozovnu.⁽³⁷⁾

(35) Hulmák, M. Prostředky právní ochrany kupujícího při spotřebitelské koupi. In: Tichý, L., Kocí, M. (eds.) op. cit. subj. 11.

(36) Stuyck, J. Ustanovení o prodeji spotřebního zboží v Návrhu směrnice o právech spotřebitelů. In: Tichý, L., Večl, T. op. cit. subj. 4.

(37) Nález ÚS ČR o ústavnosti zákazu pochůzkového a podomního prodeje z 20. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 57/13 „Obec je na základě § 18 odst. 3 ZZ zmocněna stanovit svým nařízením v přenesené působnosti zákaz některých druhů prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu v obci nebo její části, aniž by jím současně musela vymezit místa a stanovit podmínky pro tuto podnikatelskou činnost ve smyslu § 18 odst. 1 ZZ. Nařízení obce přitom nemají sloužit

Cílem je zejména další zvýšení ochrany spotřebitele, zlepšení fungování vnitřního trhu a v neposlední řadě též zvýšení míry právní jistoty. Transpozice těchto ustanovení v současném občanském zákoníku je zakotvena v § 1811, resp. § 1820, přičemž je upravena i odpovědnost za vady vycházející z institutů aktivního spotřebitele a tržní svobody, jimž je bez ohledu na vnitrostátní právo všude v EU poskytována stejná ochrana, což ve svých důsledcích ovlivňuje i ryze vnitrostátní smlouvy.

Směrnice z roku 2011 opustila princip minimální harmonizace a je založena na úplné harmonizaci s cílem sjednotit evropské spotřebitelské právo.⁽³⁸⁾ Úplná harmonizace neumožňuje členským státům ponechat v platnosti či přijmout ustanovení odlišná od těch, jež jsou obsažena ve směrnici, ať již ve prospěch či v neprospěch spotřebitele, pokud přímo ve směrnici není stanovena možnost odlišná. Bohužel, právě tato možnost členských států odchýlit se ve stanovených případech od harmonizovaných pravidel, může opět vést k nesourodosti národních právních úprav. Směrnice stanoví i neplatnost jakéhokoliv smluvního ustanovení, kterým se spotřebitel, ať již přímo či nepřímo, vzdává svých práv zakotvených ve směrnici nebo se ve svých právech omezuje. Zmíněná problematika je pak promítnuta do § 2168 občanského zákoníku.

Jak již bylo uvedeno, cílem směrnice je mimojiné i zavedení jednotného souboru norem, zajišťujících společnou úroveň ochrany spotřebitele v rámci celé Evropské unie. Zejména má být umožněno prodávat zboží spotřebitelům ve všech členských státech stejným způsobem jako v zemi prodávajícího, a to i za pomoci užívání shodných standardních smluvních podmínek či informačních materiálů. Dle názorů právní praxe je však se shora uvedeným nedodržením principu úplné harmonizace, a v některých případech i s příliš vysokými požadavky na poskytování informací, spojena pro prodávající další zátěž, jež takováto úprava spotřebitelských smluv přináší.

k zamezení veškerého prodeje zboží a poskytování služeb mimo provozovnu, ale mají jej toliko určitým způsobem usměrňovat. Daná činnost musí vždy v obci zůstat povolena alespoň v určitém rozsahu (zahrnujícím eventuelně i více než jen jeden její druh), a to s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám té které obce.“

(38) Tichý, L. Spotřebitelská kupní smlouva a její vývoj v evropském a českém právu. In: Tichý, L., Kocí, M. (eds.) op. cit. subj. 11.

V souladu s proklamacemi o zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele, je stanovena odpovědnost prodávajícího za jakýkoliv rozpor dodaného zboží se smlouvou (§ 2161 občanského zákoníku). Současně je členským státům stanovena povinnost přijmout odpovídající opatření k zajištění účinného uplatnění práv spotřebitele pomocí různých prostředků ochrany.

Samotné procesní prostředky jsou ponechány na rozhodnutí jednotlivých členských států, nicméně z ustálené judikatury Soudního dvora je možné dovodit, že tyto prostředky nesmí být méně příznivé než ty, kterými se řídí podobné situace ve vnitrostátní úpravě. Tím je vyjádřena zásada rovnocennosti včetně toho, že právní úprava nesmí znemožňovat či nadměrně ztěžovat výkon práva přiznaného právem Evropské unie.⁽³⁹⁾

Prodávající má za povinnost nejpozději na počátku vytvoření objednávky jasně a čitelně na svých internetových stránkách uvést, zda pro dodání zboží platí nějaká omezení a jaké způsoby platby jsou přijímány. Mezi povinnosti prodávajícího též patří umístit hlavní části smlouvy do těsné blízkosti potvrzení, které je vyžadováno před podáním objednávky a tyto části textu je nutné situovat takovým způsobem, aby si je mohl spotřebitel řádně přečíst. Současně musí být uvedena výslovná informace o tom, že podání objednávky se sebou nese závazek spotřebitele zaplatit požadovanou cenu.

Pokud v rámci jedné objednávky je objednáno několik druhů zboží, které jsou však dodány samostatně, měla by čtrnáctidenní lhůta pro odstoupení od smlouvy začít běžet až od okamžiku, kdy spotřebitel získá poslední zboží do fyzického držení. V případě, že spotřebitel nebyl prodávajícím před uzavřením smlouvy na dálku nebo mimo obchodní prostory řádně informován o možnostech odstoupení od smlouvy, prodlužuje se v takovém případě lhůta na dvanáct měsíců.

(39) Srov. Věc C-32/12 Duarte Hueros. Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 3. října 2013. V této věci Soudní dvůr EU stanovil, že úkolem směrnice 1999/44/ES je bránit též takové vnitrostátní právní úpravě, která v případě, že se spotřebitel, který má nárok na přiměřené snížení ceny zboží, omezí v žalobě pouze na požadavek odstoupení od smlouvy, který však nelze z důvodu nevýznamného rozporu zboží se smlouvou přiznat, neumožňuje vnitrostátnímu soudu, aby i bez návrhu přiznal snížení kupní ceny, navzdory tomu, že spotřebitel není oprávněn ani svůj původní návrh upřesnit, ani za tímto účelem podat novou žalobu.

Upraven je i modelový formulář, který celý proces odstoupení od smlouvy dále zjednodušuje, a který je prodávající povinen mít na svých internetových stránkách a spotřebitele na možnost jeho použití upozornit. Přijetí formuláře musí prodávající bez prodlení potvrdit, například e-mailem, čímž však není v žádném případě dotčeno právo spotřebitele odstoupit od smlouvy jiným jednoznačným a prokazatelným způsobem.

V případě, že se prodávající se spotřebitelem nedohodnou jinak, mělo by k dodání zboží dojít co nejdříve, nejpozději však do 30 dnů. Pokud se tak nestane ani po výzvě spotřebitele, je spotřebitel oprávněn smlouvu ukončit. Snahou Evropské unie je též vyvinout patřičný tlak na podnikatele, aby přestali lákat zákazníky na nízké ceny zboží, které jsou pak následně kompenzovány vysokými náklady na dopravu či na telefonní spojení. Z těchto důvodů prodávající například nesmí účtovat spotřebitelům za konkrétní způsobu dopravy takové poplatky, které by převyšovaly náklady na použití dopravy nesené prodávajícím.

Na druhou stranu dokumenty, jakými jsou Principy acquis či DCFR, obsahují v daleko propracovanější podobě, než je tomu ve směrnici, povinnost předšmluvních informací. Konkrétně ve směrnici o právech spotřebitelů je za porušení předšmluvních informačních povinností sankce víceméně nepodstatná; například pokud podnikatel neinformuje spotřebitele o dodatečných poplatcích, spotřebitel není povinen je uhradit. Rovněž tak v případě, kdy spotřebitel není informován o možnostech odstoupení od smlouvy, doba pro odstoupení se prodlužuje a uplyne až tři měsíce poté, kdy podnikatel zcela splnil své ostatní smluvní povinnosti.⁽⁴⁰⁾

Navzdory tomu, že zákonodárství EU stanoví povinnost členského státu uvést konkrétní odkazy, umožňující uživateli zákona i Evropské komisi nalézt informace o způsobu harmonizace právního řádu členského státu, aktuální znění občanského zákoníku postrádá konkrétní odkazy na směrnice.

(40) Návrh směrnice o právech spotřebitelů KOM (2008), 614, v konečném znění, 8. října 2008, kapitola II, čl. 5,6,7,9, Návrh směrnice o právech spotřebitelů KOM (2008), 614, v konečném znění, 8. října 2008, kapitola II, čl. 13.

Výjimku tvoří § 3035 stanovící, že „Tento zákon zapracovává příslušné právní předpisy Evropské unie“ a odkazuje na výčet transponovaných směrnic, bohužel však již nikoliv na výčet transponujících ustanovení. Ve výčtu navíc není zmíněna směrnice 2011/83/EU, ačkoliv v občanském zákoníku její transponující ustanovení obsažena jsou.

Principy *acquis*, podobně jako je tomu u DCFR, analyzují existující smluvní právo komunitárních směrnic, rámcově upravují předsmluvní informační povinnost zakotvením obecné povinnosti informovat druhou stranu o předmětu smlouvy, obzvláště v případě distančních smluv, smluv uzavíraných po telefonu a přes internet.⁽⁴¹⁾ Rovněž v obou dokumentech nacházíme detailnější rozpracování sankcí.⁽⁴²⁾ V případě, že došlo k uzavření kupní smlouvy, a prodávající podnikatel nesplnil svoji předsmluvní informační povinnost, prodávající je stížen sankcí jako v případě nesplnění povinností ze smlouvy samé, především v podobě náhrady škody či zániku smlouvy. Pokud k samotnému uzavření smlouvy vůbec nedošlo, pak může být spotřebiteli přiznáno právo na náhradu škody, která vznikla důvěrou spotřebitele v informace poskytnuté podnikatelem.

Problém jednotlivých směrnic je, že bez relevantních důvodů vykazují rozdíly obsahové i terminologické. Úprava ochrany spotřebitele je zčásti založena na modelu Principů *Acquis*.⁽⁴³⁾ Ve srovnání s Principy *Acquis* a DCFR, směrnice o ochraně spotřebitele zahrnuje pouze samotný výkon a následky odstoupení dle směrnic o podomním obchodu a prodeji na dálku.

(41) Občanský zákoník z roku 1964 v § 56 odst. 1 stanovil, že „spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.“

§ 56 odst. 2 v návaznosti na odst. 1 stanovil, že „ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na smluvní ujednání, která vymezují předmět plnění smlouvy nebo cenu plnění.“

(42) Principy *acquis* čl. 2:201 až 2:206.

DCFR čl. 3:101 až 3:108.

Grynbaum, L. Předsmluvní informační povinnosti: předpokládaný neúspěch plné harmonizace. In: Tichý, L., Večl, T. (eds.) K návrhu směrnice o právech spotřebitele. K návrhu směrnice o právech spotřebitele. Praha, Univerzita Karlova, 2009

(43) Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitele, COM 2008, 614 final. Kapitola III. Informace pro spotřebitele a právo odstoupit od smlouvy v případě smluv uzavřených na dálku a mimo obchodní prostory. Článek 12 odst. 1 „Spotřebiteli je poskytnuta lhůta čtrnácti dnů pro odstoupení od smlouvy uzavřené na dálku nebo smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory bez uvedení důvodu.“

Jiná práva na odstoupení dle současného komunitárního práva ve směrnici zahrnuta nejsou, přičemž směrnice o právech spotřebitelů by měly beze sporu pokrývat celou oblast ochrany spotřebitele takovým způsobem, aby se mohly stát základem pro novelizaci dalších směrnic. Podkladem by mohly být stručné a jasné Principy Acquis a DCFR, neboť je možné je s největší pravděpodobností použít na všechny druhy práv odstoupení v komunitárním právu⁽⁴⁴⁾ a je tudíž možné je považovat za vzorová obecná ustanovení o odstoupení od smluv uzavřených mimo obchodní prostory.

Směrnice o právech spotřebitelů však rozšiřuje koncepci smluv dle směrnice o podomním obchodu i o smlouvy uzavřené na ulici nebo v prostředcích veřejné dopravy. Je však stále respektován rozdíl mezi situacemi, kdy strany uzavírají smlouvu osobně či zda se jedná o prodej na dálku, i když se obě tyto situace vztahují na smlouvy uzavírané v mimoprovazních prostorech. Směrnice o právech spotřebitele, Principy Acquis a DCFR, rozšiřují právo na odstoupení od smlouvy v situacích, ve kterých smlouva byla uzavřena mimo obchodní prostory.

PECL je považován v oblasti kupní smlouvy uzavírané se spotřebitelem za spíše konzervativní, mimojiné nezmiňuje ani institut povinnosti předmluvních informací, kterému je jinými právními úpravami věnována velká pozornost. Zdůrazňuje však nutnost dostatečné určitosti nabídky, podobně jako tomu činí Principy UNIDROIT;⁽⁴⁵⁾ dále věnuje pozornost úpravě nerovných obchodních podmínek, které nebyly se spotřebitelem individuálně dojednány (čl. 4:110) s tím, že smluvní strana se má vyhnout takovým podmínkám, pokud jsou v rozporu s požadavkem „*good faith and fair dealing*“ a zároveň mohou způsobit významnou nevyváženost ve vzájemných smluvních právech a povinnostech. Toto ustanovení se však nepoužije na obchodní podmínky vztahující se k předmětu smlouvy, pokud je tak činěno srozumitelným jazykem a poskytovaná plnění lze mít za vzájemně vyrovnaná.

(44) Research Group on the Existing EC Private Law (Acquis Group), Principles of the Existing EC Contract Law (Acquis Principles) Contract I – Pre-contractual. Munich, 2007. Článek 5:101 až 5:106. Bar, Ch. von et al, Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Munich, 2009.

Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitele, COM 2008, 614 final. Článek 2, odst. 8, článek 12 odst. 1 návrhu.

(45) Twigg-Flesner, C. Sales and Direct Producer Liability. Fit for Purpose? The proposals on Sales. In: Howells, G., Schulze, R. (eds.) Modernising and Harmonising Consumer Contract Law. Munich, Sellier, 2009.

17.3. Spotřebitel v občanském zákoníku

Problematika smluv uzavíraných se spotřebitelem (angl. *Consumer Contracts*, něm. *Verbrauchsvertrags*, fr. *Contrats conclus avec les consommateurs*) je v současné době upravena v § 1810 až § 1867, ustanovení o prodeji zboží v obchodě pak ve zvláštních ustanoveních v § 2158 až § 2174 občanského zákoníku. V souladu s evropskými principy je záměrem současné platné právní úpravy, jakož i Nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje (CESL), umožnit spotřebiteli adekvátní znalost ekonomických, právních i faktických aspektů prodeje, neboť pouze za takových podmínek má spotřebitel možnost kvalifikovaného a uváženého rozhodnutí o případném uzavření smlouvy samé, a tím i předcházení potenciálním rozporům o nejrůznějších aspektech kupní smlouvy, ať již co se týká předmětu plnění či vzájemných práv a povinností.

Na rozdíl od předcházející právní úpravy, občanský zákoník z roku 2012 výslovně uvádí, že se ustanovení o prodeji zboží v obchodě nepoužijí, pokud v obchodě kupuje podnikatel věc ve zřejmé souvislosti s vlastní podnikatelskou činností. Prodávající je pak povinen poskytnout spotřebiteli srozumitelné informace, včetně písemného návodu, pokud je to s ohledem na povahu výrobku, způsob a dobu jeho užívání, potřebné. Spotřebitel je oprávněn obdržet informace o ceně výrobku, o způsobu uplatnění odpovědnosti za vady, včetně reklamačních podmínek, záruční opravy a místa, kde je možné reklamaci uplatnit.

V souladu s legislativou Evropské unie je obecně preferována spíše tato informační povinnost, než zákazy určitého chování prodávajících.⁽⁴⁶⁾ Ze strany prodávajícího je třeba mít na paměti zákaz diskriminace spotřebitele a povinnost řádně informovat o vlastnostech prodáváného výrobku, jeho výrobci, dovozci, dodavateli, dále informovat o množství, jakosti, datu výroby, datu trvanlivosti, způsobu používání a ceně zboží. Též je prodávající povinen umožnit spotřebiteli překontrolovat si

(46) Selucká, M. Informační povinnosti při koupi a prodeji ve vztazích B2C v českém právu. In: Tichý, L., Kocí, M. (eds) *Spotřebitelská kupní smlouva*. Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.

Srov. též Bruin, R. *Consumer Trust in Electronic Commerce: Time for Best Practice*. 1. vydání. Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2002.

správnost údajů o jakosti, mírách, hmotnosti či množství, dále zboží na žádost kupujícího předvést, umožňuje-li to povaha výrobku, a v neposlední řadě i vydat kupujícímu doklad o zakoupení zboží.

Občanský zákoník z roku 2012 upravuje (§ 1811 odst. 2) povinnost poskytnout spotřebiteli, jako osobě s malou či omezenou znalostí funkcionality předmětu koupě a právních následků jednotlivých ustanovení smlouvy, jasné a srozumitelné informace. Takto požadovanou jasnost a srozumitelnost informací je třeba odlišit od obecného požadavku určitosti a srozumitelnosti právních jednání dle § 553 občanského zákoníku, jehož nesplnění vede k tomu, že takovéto jednání bude pouze zdánlivé, a tudíž absolutně neplatné.⁽⁴⁷⁾ V případě, že poskytnutá informace splňuje základní požadavky dle § 533, ve spotřebitelských vztazích pak musí současně splnit i podmínky stanovené § 1811.

V rámci poskytování informací není vždy výslovně nutná aktivita prodávajícího, neboť některé typy informací, jakými jsou například totožnost podnikatele, způsob platby, vlastnosti zboží apod. mohou být spotřebiteli známy z dalších souvislostí. Pokud tomu tak není, je podnikatel povinen aktivně tyto informace sdělit, a to v dostatečném časovém předstihu před uzavřením smlouvy, resp. před tím, než spotřebitel učiní závaznou nabídku. Poskytnutí informace musí být ve stejném jazyce, ve kterém je uzavírána sama kupní smlouva. Informace v písemné podobě, zejména o obecných vlastnostech výrobku, způsobu jeho použití, postupu při uplatnění reklamačních nároků, musí být vždy v českém jazyce s výjimkou stanovenou v § 1811 odst. 3, kdy účelem smlouvy je každodenní záležitost s bezprostředním plněním nebo se jedná o dodání digitálního obsahu prostřednictvím hmotného nosiče.

V případě smluv uzavíraných prostředky dálkové komunikace umožňujícími smlouvu uzavřít bez fyzické přítomnosti stran nebo smluv uzavíraných mimo prostory obvyklé pro podnikání podnikatele, současný občanský zákoník stanoví (§ 1820 odst. 1) ještě dodatečné informační povinnosti, a to o nákladech na komunikaci na dálku, o

(47) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

povinnosti zaplatit případnou zálohu, o nejkratší době vázanosti v případě smluv, jejichž předmětem je opakované plnění, o měsíční zúčtovací ceně nebo mechanismu jejího určení, o veškerých daních, poplatcích a nákladech dodání zboží, v případě smluv uzavíraných na dobu neurčitou nebo smluv na opakované plnění apod., včetně podmínek mimosoudního řešení stížností či oprávnění spotřebitele obrátit se na státní orgán dohledu.

Speciální úprava se však nepoužije v případě smluv uzavřených za použití prodejních automatů nebo automatizovaných obchodních prostor, na smlouvy uzavřené s poskytovatelem veřejně dostupné služby elektronických komunikací prostřednictvím telefonního automatu, za účelem jeho používání nebo uzavřené za účelem jediného spojení spotřebitele telefonem, faxem nebo internetem a na dodávku zboží běžné potřeby dodávaného do domácnosti spotřebitele nebo do jiného, jím určeného místa.

Vzhledem k použití speciálních ustanovení zakotvených v § 1820, se zřejmě neuplatní osvobození od informační povinnosti uvedené v § 1811 odst. 3. Podnikatel bude tedy muset i při vyřizování záležitostí každodenního života či v případě smluv o dodání digitálního obsahu, poskytnout obecné informace dle § 1811 odst. 2. V § 1811 obsahujícím úpravu předsmuvních informací, je možno sledovat implementaci směrnice 93/13/EHS, zejména pak čl. 5 směrnice 2011/83/EU. Nedostane-li se spotřebiteli jasných a srozumitelných informací dle zákona, není následkem neplatnost, jako je tomu v případě porušení § 533, může se však jednat o porušení informační povinnosti s následkem možnosti odstoupení od smlouvy ze strany spotřebitele.

Institutu předsmuvní informační povinnosti je v rámci jednotného evropského trhu věnována velká pozornost, což se projevilo nejen v rámci práva EU, o kterém již byla zmínka výše, ale též v nové české právní úpravě; zřejmé důvody jsou zejména snížení transakčních nákladů a „úspora peněz a času stráveného hledáním dobré smlouvy“.(48)

(48) Grynbaum, L. Předsmuvní informační povinnosti: předpokládaný neúspěch plné harmonizace. In: Tichý, L., Večl, T. (eds.) K návrhu směrnice o právech spotřebitele. Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Univerzita Karlova, 2013.

Občanský zákoník z roku 2012 bohužel omezuje informační povinnost prodávajícího v případech neexistence práva od smlouvy odstoupit nebo v případech, kdy spotřebiteli hrozí pozbytí práva na odstoupení, pouze na případ zmíněný v § 1837 písm. l),⁽⁴⁹⁾ a to navzdory tomu, že směrnice odkazuje výslovně na všechny případy vypočtené v čl. 16 směrnice.⁽⁵⁰⁾ Článek 6 odst. 5 směrnice 2011/83/EU stanoví, že informace obsažené v odst. 1 tohoto článku jsou považovány za nedílnou součást distanční smlouvy nebo smlouvy uzavřené mimo provozovnu a nesmějí být měněny, aniž by se strany na jejich změně výslovně dohodly a § 1822 odst. 1 občanského zákoníku transformuje toto ustanovení tak, že „smlouva musí obsahovat i údaje sdělené spotřebiteli před jejím uzavřením“.⁽⁵¹⁾

Pokud informační povinnost nebyla splněna řádně, projeví se tato skutečnost v prodloužení lhůty pro odstoupení od smlouvy ze čtrnácti dnů na dobu jednoho roku a čtrnácti dnů ode dne počátku běhu lhůty pro odstoupení. Podmínky ohledně oznámení o odstoupení od smlouvy jsou ve stávající právní úpravě pro spotřebitele upraveny příznivěji, neboť lhůta pro odstoupení se považuje za dodržanou, pokud oznámení bylo spotřebitelem ve lhůtě odesláno, nikoliv aby bylo i prodávajícímu doručeno. Rovněž je (§ 1830) stanovena možnost odstoupit od smlouvy na základě vzorového formuláře, jehož stěžejní výhodou je eliminace nebezpečí chybné stylizace textu o odstoupení, které by posléze mohlo být využito v neprospěch spotřebitele.

Poskytnuté informace jsou považovány za obsah smlouvy, aniž by musely být přímo ve smlouvě výslovně zakotveny. Současné znění občanského zákoníku nezohledňuje rozdíl mezi formulací, že „poskytnuté informace jsou bez dalšího považovány za obsah smlouvy, aniž by je smlouva fakticky obsahovala“ a

(49) Dle § 1837 písm. l) spotřebitel nemůže odstoupit od smlouvy o dodání digitálního obsahu, pokud nebyl dodán na hmotném nosiči a byl dodán s předchozím výslovným souhlasem spotřebitele před uplynutím lhůty pro odstoupení od smlouvy a podnikatel před uzavřením smlouvy sdělil spotřebiteli, že v takovém případě nemá právo na odstoupení od smlouvy.

(50) Pelikánová, I. Některé otázky smluvního práva ve světle NOZ. In XXI. Karlovarské právnické dny. Praha, Leges, 2013. Dle prof. Pelikánové směrnice nezná kritérium, ani mechanismus, popisované v této souvislosti v občanském zákoníku. Je-li ujednána odchylka, pak tato platí, pokud ujednána není, je součástí smlouvy předem poskytnutá informace.

(51) Stejně tak stanoví jak směrnice Evropského parlamentu a Rady, tak i PECL.

formulováním požadavku souladu mezi informacemi a smlouvou s tím, že v případě nesouladu platí pro spotřebitele příznivější ustanovení, pokud nelze rozdíl mezi smlouvou a informací považovat za tzv. výslovně dohodnutou odchylku.⁽⁵²⁾ Zákon zakazuje ujednání znevýhodňující spotřebitele, čímž zároveň omezuje smluvní autonomii vůle. Ujednání ve smlouvě se nesmí odchýlit od zákonných ustanovení v neprospěch spotřebitele a spotřebitel se nemůže svých práv, jež mu zákon poskytuje vzdát. Obsahuje-li smlouva tzv. zneužívající ujednání, tj. ujednání vyznačující se značnou nerovnováhou v právech a povinnostech smluvních stran v neprospěch spotřebitele, může se spotřebitel dovolat neplatnosti takového ujednání či celé smlouvy.

Ohledně práva spotřebitele odstoupit od smlouvy sjednávané mimo provozovnu a od smlouvy sjednávané na dálku v určité lhůtě od jejího uzavření, vyplývá z rozhodovací praxe soudů, že pokud předmět koupě je označen číslem prospektu a zároveň prodávající při uzavírání kupní smlouvy o prodeji zboží na objednávku předvádí kupujícímu zboží formou vybraných vzorků a nabídku doplňuje předložením prospektu, v němž jsou vyobrazeny jednotlivé kompletní soubory zboží, které pak jsou v kupní smlouvě označeny čísla v prospektu uvedenými, považuje se předmět koupě identifikovaný typem a číslem za dostatečně určitý.⁽⁵³⁾

Při prodeji zboží na objednávku je předmětem smlouvy věc, kterou prodávající v době uzavření smlouvy nemá k dispozici, avšak může ji opatřit a strany se dohodnou na podstatných náležitostech smlouvy, tj. předmětu plnění a ceně. Prodávající má ze smlouvy povinnost v dohodnuté době, nebyla-li tato doba dohodnuta, pak ve lhůtě přiměřené okolnostem, věc opatřit a kupujícímu odevzdat. Obstaráním věci se nerozumí jen umožnění věc koupit, jako je tomu v institutu obstarání věci, nýbrž věc je třeba předat na základě kupní smlouvy.⁽⁵⁴⁾ V současnosti nabývají na významu nákupy prostřednictvím internetu, elektronické pošty, reklamy v tisku s objednávkovým tiskopisem, telefonem s obsluhou apod.

(52) Srov. Devolvé, P. La question d'application du droit de la consommation aux services publics. Paris, D. Adm., October, 1993.

(53) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2001, sp.zn. 25 Cdo 1413/2001.

(54) Oulík, J. Prodej v obchodě a odpovědnost za vady. Praha, Panorama, 1983, s. 62.

Jednou z výhod těchto nákupů je oprávnění od kupní smlouvy odstoupit bez uvedení důvodu a sankcí, a to do 14 dnů od převzetí plnění, aniž by byla pro odstoupení předepsána občanským zákoníkem specifická forma. Kupující však bude muset prokázat, že od smlouvy odstoupil včas a řádně, a to vzhledem k prekluzivnímu charakteru této čtrnáctidenní lhůty. Spotřebitel je tedy oprávněn odstoupit od spotřebitelské kupní smlouvy do 14 dnů od jejího uzavření a pokud ještě nedošlo ke splnění dodávky zboží, může spotřebitel od smlouvy odstoupit bez udání důvodu a bez jakékoliv sankce do jednoho měsíce. Pokud takto stanovenou lhůtu spotřebitel zmešká, právo mu zanikne.⁽⁵⁵⁾

Za předpokladu, že obchodník nesplnil některou z informačních povinností vůči zákazníkovi před či po uzavření smlouvy, prodlužuje se lhůta ze čtrnácti dnů na tři měsíce. Před uzavřením smlouvy je prodávající povinen poskytnout s dostatečným předstihem, kromě svých obvyklých identifikačních údajů, také údaje o příslušném kontrolním orgánu, podléhá-li jeho činnost režimu povolování, název a hlavní charakteristiky zboží. Proávající rovněž uvede cenu zboží, z nichž musí jednoznačně vyplývat, zda je uvedena včetně všech daní a poplatků, dále náklady na dodání, poučení o právu na odstoupení apod.

Problematika nabídky zboží a uzavírání kupních smluv v rámci poznávacích zájezdů jsou klasickým případem smluv uzavíraných mimo provozovnu, tj. mimo prostory obvyklé k podnikání. V takovém případě má prodávající za povinnost spotřebitele písemně upozornit na právo odstoupení od smlouvy, a to nejpozději v době uzavření smlouvy. Obyčejně je toto upozornění součástí všeobecných smluvních podmínek, které tvoří přílohu kupní smlouvy. Upozornění na možnost odstoupení musí obsahovat rovněž označení osoby, včetně jejího bydliště či sídla, které musí být odstoupení od smlouvy doručeno. V případě, že dodavatel poruší povinnost písemně informovat spotřebitele o právu na odstoupení platí, že spotřebitel je oprávněn od uzavřené smlouvy odstoupit do jednoho roku od jejího uzavření. V případě, že spotřebitel v zákonné lhůtě od smlouvy odstoupí, pak je prodávající povinen do 30

(55) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

dnů od odstoupení od smlouvy vrátit zaplacenou kupní cenu a kupující, pokud již zakoupené zboží obdržel, je povinen vrátit je prodávajícímu oproti kupní ceně. Ustanovení o smlouvách uzavřených mimo provozovnu se však nevztahuje na kupní smlouvy, kdy je jejich předmětem nemovitost či na smlouvy o dodávce potravin do domácnosti. V těchto případech spotřebiteli právo na odstoupení od smlouvy nepřísluší.

V případě uzavření smlouvy prostřednictvím komunikace na dálku je podnikatel povinen poskytnout veškeré informace obecné povahy, nicméně pokud není možné v rámci tohoto prostředku poskytnout veškeré údaje, je stanoven minimální informační standard. V souladu s § 1824 odst. 2 musí být spotřebiteli minimálně sděleny totožnost prodávající, kontaktní údaje, označení zboží nebo služby, včetně uvedení hlavních vlastností, cena zboží nebo služeb, včetně všech daní a poplatků, trvání závazku a podmínky jeho ukončení v případně sjednání doby neurčité, případně platba zálohy, nejkratší doba vázanosti, v případě smluv na opakované plnění, a údaj o povinnosti nahradit poměrnou část ceny v případě, že spotřebitel odstoupil od smlouvy poté, co podnikatel začal poskytovat sjednané služby. Ostatní údaje je pak podnikatel povinen sdělit spotřebiteli v textové formě, jejich poskytnutí však může odložit až do okamžiku, kdy začne plnit.

§ 1814 občanského zákoníku vychází ze směrnice 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, která v příloze 1 obsahuje demonstrativní výčet nepřiměřených podmínek, tzv. „black list“, přičemž platí, že členské státy nejsou povinny tyto podmínky převzít do vnitrostátního spotřebitelského práva v totožném znění,⁽⁵⁶⁾ což ostatně potvrzuje i judikatura Evropského soudního dvora.⁽⁵⁷⁾

(56) Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Příloha č. 1 obsahuje informativní a demonstrativní výčet podmínek, které mohou být považovány za nepřiměřené. Členské státy musí k dosažení náležitého výsledku zvolit formu a způsob realizace umožňující veřejnosti získání potřebných informací. Plný účinek směrnice může být realizován i tak, že uvedený seznam bude nedílnou součástí prováděcích předpisů vztahujících se k dané směrnici v příslušném členském státu.

Black list: seznam nepřiměřených ujednání, která jsou nepřiměřená vždy, bez ohledu na to, zda splňují kritéria dle generální klauzule.

(57) Srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 7. května 2002. Komise Evropských společenství proti Švédskému království. Věc C-478/99. Sbíрка rozhodnutí 2002 str. I-04147. Rozsudek stanoví, že

Právě český občanský zákoník převzal tento black list v rozsahu užším. Obsahem zmíněného black listu je mimojiné i vyloučení či omezení práva spotřebitele z vadného plnění. Směrnice za nepřiměřená ujednání označuje například zbavení spotřebitele zákonných práv vůči prodávajícímu nebo tato práva omezující, a to v případě celkového nebo částečného neplnění nebo nedostatečného plnění některého ze smluvních závazků ze strany prodávajícího, včetně možnosti vyrovnání dluhu vůči prodávajícímu případným nárokem, který proti němu spotřebitel může mít.

Nepřiměřenost smluvních ujednání je dána tehdy, vzniká-li v právním vztahu mezi podnikatelem a spotřebitelem významná nerovnováha; včetně začlenění kritéria dobré víry. Je otázkou, ve směrnici neřešenou, zda obě kritéria musí být přítomna současně či je dostatečná existence jednoho z nich.⁽⁵⁸⁾ Bohužel, směrnice neřeší otázku potenciální inkorporace předem nevyjednaných smluvních ustanovení do smlouvy; neodpovídá na situace do jaké míry všeobecné smluvní podmínky a další dokumenty, pokyny a informace, které ač přímo nejsou součástí smlouvy, přesto tvoří smluvní ujednání, například s ohledem na informace poskytnuté spotřebiteli.

Všeobecné smluvní podmínky a případné další dokumenty nebývají součástí samotného textu smlouvy, smlouva na ně někdy ani neodkazuje a v této souvislosti je pak třeba řešit, zda spotřebitel měl možnost se s nimi adekvátním způsobem seznámit, zda byl schopen jim porozumět zejména tehdy, když uspořádání samotné smlouvy ve srovnání s dalšími dokumenty je zcela rozdílné.

„každý z členských států má povinnost přijmout ve svém vnitrostátním právním řádu veškerá nezbytná opatření, aby zajistily plnou účinnost směrnice, v souladu s cílem, který sleduje. Je nezbytné, aby právní regulace vyplývající z vnitrostátních prováděcích opatření byla dostatečně přesná a jasná a aby jednotlivci byli plně informováni o svých právech a mohli se jich dovolávat před vnitrostátními soudy. Příloha v čl. 3 (3) směrnice 93/13/EHS obsahuje informativní a neúplný seznam podmínek, které mohou být považovány za nepřiměřené. Členské státy musí proto, aby bylo dosaženo výsledku sledovaného směrnicí, zvolit formu a způsob provádění, které poskytují dostatečnou záruku, že veřejnost získá potřebné informace. Plný účinek směrnice může být zajištěn i tak, že seznam bude tvořit nedílnou součást prováděcích předpisů k dané směrnici.“

(58) Srov. Tichý, L. Nepřiměřená ustanovení ve spotřebitelských smlouvách (Hodnocení Návrhu horizontální směrnice). In: Tichý, L., Večl, T. (eds.) Vývoj evropského spotřebitelského práva. K návrhu směrnice o právech spotřebitele. Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2009.

Ochrana práv kupujícího při spotřebitelské koupi má svůj původ v občanském zákoníku z roku 1964, přičemž do současného znění občanského zákoníku je mimojiné promítnuta i směrnice 99/44/ES, která přinesla nový institut shody s kupní smlouvou a částečnou změnu úpravy záruk. Obecně lze mít za to, že právní postavení kupujícího, který obdržel vadné plnění je současným občanským zákoníkem posíleno. Mezi smluvní ujednání omezující práva spotřebitele z vadného plnění patří například omezení odpovědnosti prodávajícího pouze do výše hodnoty nového dílu, který spotřebitel za vadný díl vyměnil, dále stanovení podnikatelovy odpovědnosti výhradně za takové vady, která mu budou nahrazeny výrobcem nebo servisem; v opačném případě nebude prodávající povinen plnit z odpovědnosti za vady.

V souvislosti s vadami zboží současný občanský zákoník navazuje na znění z roku 1964, kdy se dvouletá zákonná lhůta při nákupu zboží v obchodě vztahuje k výskytu vady, nikoliv k pouhé možnosti uplatnění práva. Nelze ji tedy považovat za totožnou s tzv. reklamační lhůtou;⁽⁵⁹⁾ ustanovení o prodeji zboží v obchodě se nepoužije v případě, kdy kupující je rovněž podnikatelem, a při uzavření kupní smlouvy bylo z okolností zřejmé, že se koupě týká jeho podnikatelské činnosti.

Za nepřípustné se považuje omezení spotřebitelova práva z odpovědnosti za vady, pokud je ve smlouvě stanovena povinnost spotřebitele k předložení znaleckého posudku deklarujícího vadu nebo smlouva dopředu stanoví, jakým způsobem bude reklamace vyřízena, či stanovuje povinnost spotřebiteli za vadné zboží odebrat nové zboží nebo slevové poukázky.⁽⁶⁰⁾ Občanský zákoník ohledně koupě zboží v obchodě stanoví, že kupující je oprávněn požadovat dodání nové věci. Týká-li se vada pouze části věci, pak je kupující oprávněn k požadování výměny pouze této

(59) Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 7. května 2002. Komise Evropských společenství proti Švédskému království. Věc C-478/99. Sbírka rozhodnutí 2002 strana I-04147. Rozhodnutí stanoví, že každý z členských států má povinnost přijmout ve svém vnitrostátním právním řádu veškerá nezbytná opatření k zajištění plné účinnosti směrnice, a to v souladu se sledovaným cílem. Je nutné, aby právní regulace vyplývající z vnitrostátních prováděcích opatření byla dostatečně přesná a zřejmá, a aby jednotlivci byli plně informováni o svých právech a mohli se jich dovolávat před vnitrostátními soudy.

(60) Srov. Vítová, B. Vyloučení nebo omezení práva spotřebitele z vadného plnění (včetně dvouleté zákonné záruky v NOZ) jako jedno z nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách. Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 6, s. 5 – 8.

vadné části. Právo na dodání nové věci kupující nemá, pokud by takový požadavek bylo možné považovat za nepřiměřený; výklad termínu „nepřiměřený“ však zákon již blíže nespecifikuje.

Subsidiární právo na slevu z kupní ceny (§ 2169) je možné užít za předpokladu, že kupující neuplatní jiné právo nebo uplatnění tohoto jiného práva není možné, například proto, že prodávající není schopen dodat novou věc bez vad, vyměnit její součást či ji opravit nebo pokud uplatnění jiného práva nevede k nápravě, tj. pokud prodávající nezjedná nápravu v přiměřené době nebo pokud zjednání nápravy spotřebiteli by prodávajícímu působilo značné obtíže. Kupující má možnost od smlouvy odstoupit, není-li možné dodání nebo výměna nové věci, resp. její části, a přitom se nejedná o vadu, kterou je možné označit za nevýznamnou.⁽⁶¹⁾

Kupující je oprávněn odstoupit od smlouvy rovněž i v případě, vyskytne-li se odstranitelná vada a kupující nemůže věc řádně užívat pro opakovaný výskyt vady po opravě nebo pro větší počet vad. Může se zdát, že některá práva spotřebitelů doznala oproti předchozí právní úpravě určitých omezení, například u práva na odstoupení od smlouvy původně přiznaném kupujícímu v případě prodlení s opravou věci; v tomto případě se však nejednalo o právo vyplývající z občanského zákoníku, ale o právo vyplývající ze zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, který nevyřízení reklamace, včetně odstranění vady, považoval za neodstranitelnou vadu.

Za současné úpravy uvedené právo vyplývá z obecné úpravy práva z vadných plnění (§ 2107 odst. 2), čímž se nevztahuje výhradně na vztahy se spotřebitelem. Pokud je kupujícímu přiznáno právo na odstranění vady dodáním nové věci, obecná úprava v § 2107 odst. 2 skýtající možnost prodávajícího v případě nepodstatných vad určit, zda se vada odstraní výměnou či opravou, se neuplatní. Podobně i u práva na opravu věci lze vyjít z obecné úpravy.

(61) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

V rámci rekodifikačního procesu byl zrušen zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku a text tohoto zákona byl převzat do § 2939 až § 2943 občanského zákoníku.

Institut výměny věci tak, jak jej znal občanský zákoník z roku 1964, byl nahrazen pojmem dodání nové věci dle § 2171 občanského zákoníku. Z obecné úpravy § 2109 občanského zákoníku vyplývá povinnost kupujícího vrátit na náklady prodávajícího při dodání nové věci věc původně dodanou. Pro srovnání v této souvislosti čl. 112 návrhu CESL stanoví povinnost prodávajícího převzít nahrazenou věc na své náklady, nikoliv povinnost kupujícího věc vrátit. Obecná úprava zakotvená v § 2110 občanského zákoníku zakotvuje pro kupujícího nemožnost odstoupit od smlouvy či požadovat dodání nové věci, pokud zároveň není schopen vrátit původní věc, nestanoví-li zákon v konkrétním případě odlišně.⁽⁶²⁾ Vzhledem ke kogentním ustanovením zákona, není možné přistoupit k omezení práv kupujícího a v souladu s tím je stanoveno (§ 2174), že k dohodě o omezení či zániku práv kupujícího uzavřené před tím, než kupující může uplatnit své právo, se nepřihlíží.

Podobně se nepřihlíží k dohodě o zkrácení doby k uplatnění práv z vad, s výjimkou zkrácení tohoto práva na polovinu u použitých věcí (§ 2168). Obdobně tak stanoví i CESL v obecnější rovině pro úpravu prostředků nápravy kupujícího (čl. 108), před upozorněním na nedostatek shody.⁽⁶³⁾

Co se týká požadavku přiměřenosti (§ 1812 a § 1813) je recentní formulace přesnější, než formulace obsažená v § 55 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964. Kogentní § 1812 odst. 2 výslovně stanoví, že k ujednáním odchylicím se od ustanovení zákona stanovených k ochraně spotřebitele se nepřihlíží.⁽⁶⁴⁾ Toto ustanovení tak platí i v případě, že by se spotřebitel tohoto práva dobrovolně vzdal. § 1814 ve svém demonstrativním výčtu vylučují nebo omezují spotřebitelova práva z vadného plnění nebo na náhradu újmy, přičemž toto ustanovení je pokládáno za speciální vůči § 2896. Náhrada škody v souvislosti se spotřebitelskou kupní smlouvou tak, jak je upravena v českém právu, je plně kompatibilní s evropskými směrnici a odpovídá i standardům soft law.

(62) Srov. CESL čl. 106 odst. 3 písm. a) v návaznosti na čl. 109 možnost náhradního plnění ve vztazích se spotřebitelem vylučuje.

(63) Selucká, M. a kol. Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

(64) Podobně v úpravě z roku 1964 nebylo možné se platně vzdát práva na náhradu újmy.

Limitace a vyloučení náhrady škody mohou být jak v explicitní, tak častěji i v implicitní podobě, a to se stejnými faktickými i právními důsledky. Jedná se například o použití smluvní pokuty s limitujícími dopady na náhradu škody nebo o sjednání okolností vylučujících odpovědnost.⁽⁶⁵⁾ Dispozitivní ustanovení § 2050 občanského zákoníku a sjednání smluvní pokuty ve spotřebitelské smlouvě jako odhadní náhrady škody, a to s účinky vyloučení náhrady škody, která by přesahovala výši smluvní pokuty, nelze pokládat apriorně za nedovolené. V takovém případě se musí celý případ posoudit dle zásad přiměřenosti a dobré víry.⁽⁶⁶⁾

Dochází k případům, kdy se podnikatelé snaží omezit svoji odpovědnost v případě vadného plnění například tím, že si ve smlouvě vymíní stanovení této odpovědnosti pouze do výše hodnoty nového dílu, který spotřebitel za vadný díl vymění, popřípadě, že podnikatel bude odpovídat pouze za takové vady, které mu proplatí výrobce nebo servis. V případě, že výrobce či servis tuto vadu neuzná, nebude podnikatel plnit spotřebiteli v rámci své odpovědnosti za vady.

Podobná situace může rovněž nastat, pokud podnikatel stanoví povinnost spotřebitele předložit znalecký posudek v případě, že spotřebitel bude chtít uplatnit odpovědnost za vady s tím, že takovýto znalecký posudek by musel výslovně uvést, že reklamovaná věc má vadu. Případně podnikatel již ve smlouvě stanoví způsob vyřízení reklamace či stanoví spotřebiteli povinnost za vadné zboží odebrat nové zboží či slevové poukázky.⁽⁶⁷⁾

V této souvislosti je vhodné zmínit i některé názory zaznívající v praxi, že veškerá odpovědnost prodávajícího končí uplynutím stanovené záruční doby. Avšak i po uplynutí lhůty k uplatnění práv z odpovědnosti za vadu výrobku může spotřebitel

(65) Pro obchodněprávní vztahy rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 739/2006 ze dne 30. září 2008 stanoví, že dohoda stran o jiném vymezení liberačních důvodů se nedá považovat za vzdání se nároku na náhradu škody podle § 386 obchodního zákoníku. Ustanovení § 374 obchodního zákoníku o okolnostech vylučujících odpovědnost za škodu je dispozitivní; strany se tudíž mohou od něho odchýlit a mohou si i rozšířit rozsah liberačních důvodů.

(66) Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. Praha, Centrum právní komparatistiky. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Univerzita Karlova, 2013.

(67) Vítová, B. Vyloučení nebo omezení práva spotřebitele z vadného plnění (včetně dvouleté zákonné záruky v NOZ) jako jedno z nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách. Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 6, s. 5 – 8.

kupující uplatnit právo na náhradu škody, jež mu byla způsobena vadným výrobkem. Jedná se zejména o případy, kdy vadný výrobek například elektrický spotřebič, motorové vozidlo, apod. způsobily požár bytu či garáže, eventuálně jinou škodní událost, čímž vznikla spotřebiteli značná škoda. Občanský zákoník neupravuje případ způsobení škody vadným výrobkem žádným speciálním ustanovením, a je tak aplikována obecná úprava náhrady škody.

Cílem povinnosti prodávajícího spočívající v bezplatném uvedení zboží do stavu odpovídajícího smlouvě formou opravy nebo výměny zboží, je ve svých důsledcích ochranou před rizikem finančních nákladů, které by mohly odradit spotřebitele od uplatnění jeho práv. To vede k vyloučení jakéhokoliv finančního nároku prodávajícího v souvislosti s jeho povinností uvést plnění do stavu odpovídajícího smlouvě. Tento fakt vyplývá z aplikace směrnice 1999/44/ES, neboť dle čl. 4 odst. 1 zmíněné směrnice prodávající odpovídá spotřebiteli za každý rozpor se smlouvou existující v okamžiku dodání zboží; čl. 3 odst. 2 směrnice dále uvádí nároky, které spotřebitel může uplatnit vůči prodávajícímu v případě, že dodané zboží je v rozporu se smlouvou.

Zejména je spotřebitel oprávněn požadovat uvedení spotřebního zboží do stavu odpovídajícímu smlouvě; není-li to možné, lze požadovat snížení ceny nebo odstoupení od smlouvy. Pokud jde o uvedení spotřebního zboží do stavu odpovídajícímu smlouvě, směrnice dále upřesňuje, že spotřebitel může požadovat u prodávajícího bezplatnou opravu nebo výměnu zboží za předpokladu, že takové plnění není považováno za nemožné nebo nepřiměřené. Uvedeným ustanovením je tak vyjádřena povinnost prodávajícího uvést bezplatně zboží do stavu odpovídajícímu smlouvě a toto ustanovení je považováno za podstatný prvek ochrany, který směrnice pro spotřebitele zajišťuje.

Prodávající nemůže, a to ani prohlášením v záručním listě, rozšířit práva z odpovědnosti za vady na jiné subjekty než na kupujícího.⁽⁶⁸⁾

(68) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2004, sp. zn. 33 Odo 329/2004, stanovil, že následným převodem automobilu z kupujícího na třetí osobu nepřechází na třetí osobu práva z odpovědnosti za vady. Pokud by v záručním listě došlo k rozšíření práv na třetí osoby od kupujícího

Podobně je za neplatné považováno takové ustanovení, které stanoví, že spotřebitel má povinnost uplatnit své právo z odpovědnosti ihned či stanoví příliš krátkou lhůtu pro uplatnění práva z vad, takže není možné po spotřebiteli spravedlivě požadovat, aby je v této době uplatnil, popřípadě se jedná o takový typ vady, která se může vyskytnout mnohem později a spotřebitel je v rozporu s tím oprávněn reklamovat vadu pouze okamžitě po převzetí. Spotřebitel sice musí vytknout vady bez zbytečného odkladu poté, kdy měl možnost věc prohlédnout, nicméně v tomto případě se jedná o lhůtu pořádkovou, bez sankčních následků pro spotřebitele.(69)

Za neplatné pro rozpor s kogentní úpravou je též omezení či vyloučení podnikatelovy odpovědnosti za náklady spojené s reklamací. Podnikatel je povinen uhradit kupujícímu náhradu nutných nákladů, jakými jsou například znalecké posudky, doprava, balné apod., které mu vznikly v souvislosti s uplatněním odpovědnosti za vady. Za neplatné by bylo považováno i stanovení povinnosti spotřebitele při neúspěšném uplatnění práva z odpovědnosti za vady zaplatit podnikateli poplatek; například reklamační řád podnikatele by stanovil pro případy neoprávněné reklamace povinnost spotřebitele zaplatit určitou částku jako sankci za prokazatelné náklady spojené s posouzením reklamované vady prodávajícím.(70)

odlišné, považovala by se tato část kupní smlouvy za neplatnou pro rozpor svého obsahu s kogentním ustanovení § 620 odst. 3 obč. zák.

(69) Hurdík, J. In: Eliáš, K. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek. § 488 – 880, s. 1439.

(70) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 22. března 2006, č. j. 3 As 60/2005-73. V souvislosti s informační povinností podnikatele bylo konstatováno, že „informací o podmínkách, rozsahu a způsobu uplatnění reklamace jsou veškeré údaje vyplývající z právních předpisů. Informací o podmínkách a způsobu uplatnění reklamace však není možné mýnit „reklamační řády“ a podobné jednostranné právní úkony poskytovatelů služeb, pokud mají spotřebitele znevýhodňovat oproti zákonné úpravě, tak jako tomu bylo v případě reklamačního řádu stěžovatele. Podmínky a způsob uplatnění odpovědnosti prodávajícího za vady prodané věci jsou upraveny zákonem a v režimu spotřebitelských smluv se od nich nelze v neprospěch spotřebitele odchýlit.“

17.4. Kupní smlouva uzavíraná se spotřebitelem v evropských právních úpravách

V různých právních řádech můžeme nalézt v zásadě dva rozdílné přístupy. První, nacházející se zejména v německé literatuře, lze označit jako „pečovatelský“, považující spotřebitele v zásadě za neopatrného a náchylného k oklamání. Druhý, zmiňovaný v italské doktríně i judikatuře, charakterizuje naopak spotřebitele jako rozumného a uvažlivého „otce rodiny“, kriticky posuzujícího jednotlivé nabídky podnikatelů. V celoevropském měřítku, včetně ustálené judikatury Soudního dvora EU, v současnosti převládá podpora spíše italského přístupu.(71)

Jak již bylo zmíněno, původně uplatňovaná regulace v rámci Evropské unie, probíhala na principu minimální harmonizace, čehož následkem bylo od dob přijetí první směrnice nepřehledný soubor norem upravujících materií spotřebitelských smluv. Úpravy jednotlivých členských států se lišily v délce lhůt pro odstoupení od smlouvy, v délce záručních dob apod. Za jeden z nejpropracovanějších systémů spotřebitelských práv lze považovat systém francouzský, a to nikoliv jen v evropském měřítku. V souvislosti s touto úpravou je někdy připomínána absence sjednocujících či zjednodušujících prvků, kdy doktrína proto hovoří o tzv. administrativní kodifikaci.(72)

V některých směrech dosahovalo francouzské právo lepšího zabezpečení ochrany spotřebitele, než jaké bylo poskytováno na úrovni EU, a navzdory tomu, že se vývoj francouzského spotřebitelského práva začal zpomalovat a postupně se evropské právo stává naopak inspirací pro francouzskou úpravu, nelze zpochybnit francouzskou průkopnickou roli právě v ochraně slabší smluvní strany.

(71) Srov. Rozhodnutí SDEU z 10. listopadu 1982, sp. zn. 261/81, Walther Rau v. De Smedt; z 18. května 1993, sp. zn. C-126/91, Yves Rocher; ze 13. prosince 1990, sp. zn. C-238/89, Pall/Dahlhausen; z 28. března 1995, sp. zn. C-470/93, Mars; z 16. července 1998, sp. zn. C-120/1996, Gut Springenheide. To je třeba respektovat i jako obranu proti ex post konstruovaným a zjevně nesmyslným (a původně ani jednou ze stran nezamýšleným) výkladům jednotlivých smluvních ustanovení v neprospěch podnikatele a pod zástěrkou ochrany spotřebitele.

(72) Pizzio, J. P. Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele. Cahiers du CEFRES. No. 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský). K nalezení též na http://www.cefres.cz/pdf/c27/pizzio_2001_ochrana_spotrebitele-francouzska_legislativa.pdf

Ochrana spotřebitele je zakotvena jak v Code civil, tak i ve speciálním spotřebitelském zákoně *Code de la consommation*. Francouzské právo hovoří o spotřebiteli, který není podnikatelem (*non-professionnel*); nepodnikatelem je osoba, která při výkonu podnikání uzavírá vedlejší obchody, tj. takové, které nepatří k vlastnímu předmětu jeho podnikání v rámci podnikatelské činnosti, u nichž neexistuje přímý vztah k účelu podnikatelské činnosti, popřípadě její hlavní činnosti, např. kněz si kupuje kopírovací přístroj pro farnost.(73)

Evropský soudní dvůr řešil otázku výkladu spotřebitele v trestní věci v souvislosti s podomním obchodem, viz. níže, a mimojiné rozhodl, že „podnikatel, který uzavře smlouvu ve formě podomního obchodu ohledně prodeje svého podniku, se nepovažuje za spotřebitele, kterého chrání směrnice o podomním obchodě.“ S touto směrnicí nejsou v rozporu případné vnitrostátní předpisy o podomním obchodu, rozšiřující ochranu spotřebitele nad úpravu stanovenou směrnicí, pokud uzavírají podomní obchody za účelem prodeje svého podniku. Za podomní obchod je ve Francii považována i nabídka učiněná prostřednictvím telefonu, ačkoliv v jiných zemích je považována za prodej na dálku.

Vymezení spotřebitele není podmíněno pouze osobní charakteristikou, nýbrž obsahem právního jednání; totožná osoba může vystupovat v případě jedné smlouvy jako spotřebitel a v další smlouvě jako podnikatel. Rozsudek ve věci *Patrice di Pinto* deklaroval, že podnikatel požívá ochrany spotřebitele pouze za předpokladu, že jedná především k vlastnímu uspokojení či k uspokojení rodinných a osobních potřeb.(74) Francouzské právo rozšiřuje svoji ochranu i na profesionály jednajících mimo svou oblast odbornosti; nicméně podíváme-li se do soudní judikatury, je zřejmé, že právě tento bod je vykládán stále restriktivněji.(75)

(73) Tichý, L. Pojem spotřebitele jako smluvní strany v evropském a českém právu. Cahiers du CEFRES No. 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský), 2010. K nalezení na http://www.cefres.cz/pdf/c27/tichy_2001_spotrebitel_smluvni_strana.pdf.

(74) Rozsudek SbSD 1991, I-189 v trestní věci *Patrice di Pinto* ze dne 14. března 1999.

(75) Soudní dvůr rozhodl, že obchodník prodávající svůj podnik mimo své sídlo, což je činnost, která přesahuje jeho odbornost, mohl být přirovnán ke spotřebiteli ve smyslu směrnice o podomním prodeji.

Ochrana z titulu spotřebitelského zákona je podle francouzského práva poskytována profesionálovi jednajícímu pro potřeby svého podniku, avšak konkrétní kupní smlouvu uzavírá mimo svoji odbornost a kompetenci a předmět smlouvy nemá přímý vztah k jeho profesní činnosti. Dále je poskytována ochrana neprofesionálovi, který není spotřebitelem, ale jedná pro uspokojení svých soukromých zájmů; může se jednat o osoby ukládající své úspory nebo o jednotlivce prodávající svůj majetek.⁽⁷⁶⁾ Ochrana též není, na rozdíl od směrnice, poskytována pouze proti přístupovým smlouvám.

Předmětem kupní smlouvy musí být hmotná věc, není však podmínkou, aby již existovala, může být teprve vyrobena či jinak vyprodukována. Rovněž tak nemůže být předmětem prodeje věc nemovitá. Dokladem vysoké úrovně ochrany spotřebitele je též aplikace směrnice o smlouvách sjednaných mimo obchodní zařízení, kdy francouzské právo ukládá povinnost podrobnějších informací; vedle informací o možnosti odstoupení od smlouvy, též o charakteristice zboží, předmětu smlouvy a způsobu jejího splnění. V případě odstoupení od smlouvy pak francouzské právo, na rozdíl od směrnice, též zakazuje profesionálovi přijmout během lhůty pro možné odstoupení jakoukoliv platbu v jakékoliv formě a dále usnadňuje výkon práva na odstoupení tím, že do smlouvy samé vloží oddělitelný formulář pro odstoupení.

V souvislosti se smlouvami uzavíranými na dálku je třeba podotknout, že francouzské právo tuto oblast upravovalo ještě před existencí a transpozicí samotné směrnice. Aby bylo možné pokládat nabídku za řádně učiněnou, musí obsahovat informace o jménu a adrese prodávajícího; spotřebitel je pak oprávněn zakoupenou věc do sedmi dnů ode dne jejího přijetí vrátit. Věc může být též vyměněna, případně musí být spotřebiteli vrácena zaplacená kupní cena.

Nepřípustná ujednání byla francouzským zákonodárcem definována dle dvou kritérií; za prvé ustanovení muselo být způsobilé způsobit značnou nerovnováhu či nadměrnou výhodu a dále profesionál musel zneužít ekonomickou moc, když vnutil

(76) Pizzio, J. P. Pizzio, J. P. Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele. Cahiers du CEFRES. No. 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin,

právo zneužívajíc přitom svoji převahu. Francie v této souvislosti vytvořila i Komisi pro nepřipustná ujednání s úkolem udělovat doporučení k vyloučení nepřipustných ujednání.

Vyloučení nepřipustných ujednání činí francouzský zákonodárce dvěma možnými způsoby. Zejména se jedná o vyloučení na základě rozhodnutí veřejné moci o tom, která ujednání jsou považována za nepřipustná a tudíž nezákonná; soudce tak nemá možnost volného uvážení a musí vyloučit ujednání zakázaná zákonem. Tento zákaz rozhodnutí veřejné moci směrnice neupravovala, a ani ve Francii tento způsob ne zcela dobře fungoval. Jen několik typů smluvních ujednání bylo platně prohlášeno za nedovolená. Další možností je soudní rozhodnutí, který na základě žaloby prohlásí konkrétní ustanovení za neplatné. V původní úpravě soudce mohl prohlásit za neplatná pouze taková ujednání, která byla současně zakázána nařízením, tato úprava však byla posléze opuštěna, nejdříve rozhodovací mocí a posléze i zákonem z roku 1995, kterým došlo k transpozici směrnice stvrzující rozhodování soudní praxe.⁽⁷⁷⁾ Dále může mít ochrana před nepřipustnými ujednáními též charakter veřejného pořádku (*ordre public*).

Článek L. 211-4 Code de la consommation stanoví podmínky shody zboží se smlouvou v době dodání s tím, že prodávající rovněž odpovídá za vady plynoucí ze zabalení zboží, za instrukce ohledně montáže a instalace zboží. Tyto podmínky zakotvilo do Code de la consommation nařízení 136-2005, které přineslo významné změny do práv spotřebitelů. Původně nesl prodávající dvě hlavní povinnosti, a to dodání zboží v souladu se smlouvou a dále o odpovědnost za skryté vady. Od doby účinnosti uvedeného nařízení však existoval pouze jeden závazek a to „dodat zboží v souladu se smlouvou a odpovídat za vady“. Zákon obsahuje definici souladu zboží se smlouvou tak, že zboží je způsobilé k takovému užití, které se dá obvykle očekávat od podobného zboží (článek L. 211-5).

Václav Libánský). K nalezení též na http://www.cefres.cz/pdf/c27/pizzio_2001_ochrana_spotrebitele-francouzska_legislativa.pdf.

(77) Rozhodnutí Kasačního soudu, když přiznal soudci pravomoc prohlásit za nepřipustné ujednání ve vyhláše neuvedené. In Pizzio, J. P. Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele. Cahiers du CEFRES. No. 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský). K nalezení též na http://www.cefres.cz/pdf/c27/pizzio_2001_ochrana_spotrebitele-francouzska_legislativa.pdf.

Záruka za podstatnou (skrytou) vadu, pro kterou je možné i odstoupit od smlouvy (*vice rédhibitoire*), tj. takovou, které ovlivňuje užití věci, se připojila k podmínce shody se smlouvou. Smluvní záruka představuje aspekty někdy příznivé ve srovnání se zákonnými zárukami, například tím, že může záruku rozšířit, někdy naopak nepříznivé, například v souvislosti s omezením délky trvání záruky. Těchto záruk je pak oprávněn dovolávat se pouze kupující.

V právu spotřebitele je možnost podat žalobu na vadu shody věci po dobu dvou let, a to od doručení zboží, nikoliv jako v případě skrytých vad od jejich objevení. Kupující si v takovém případě může během jednoho měsíce zvolit mezi opravou nebo výměnou zboží (art. L. 211-9).⁽⁷⁸⁾ Prodávající může odmítnout takovou volbu za předpokladu, že by zvolená varianta se sebou nesla zřejmě vysoké náklady. Doktrína tuto situaci označuje jako teorii menších nákladů (*théorie du moindre coût*). Hodnocení přiměřenosti či nepřiměřenosti volby, pokud se smluvní strany nedohodnou, je na soudci.⁽⁷⁹⁾ Kupující si tedy může zvolit opravu, pokud nebude trvat příliš dlouho, nebo výměnu (*remède*), přičemž výměna zboží má být bez dodatečných nákladů pro kupujícího.

V případě, že není možné uskutečnit opravu nebo výměnu věci, pak je kupující oprávněn vybrat si mezi zrušením smlouvy s účinky *ex tunc* nebo vrácením části kupní ceny. Ke zrušení smlouvy však nemůže dojít pokud se jedná o drobnou vadu. Existence speciální úpravy však nezbavuje kupujícího dalších prostředků, které jsou mu nabízeny obecnými ustanoveními či přímo ve smlouvě (čl. L. 211-13 Code de la consommation). Ve zmíněném Code de la consommation je upravena rovněž odpovědnost za neshodu zboží (*défaul de conformité*). Záruka se mimojiné vztahuje i na instrukce o montáži věci.

Typickým rysem francouzského práva je uvedení sankcí trestněprávního charakteru za porušení zákonných povinností přímo v hmotněprávní úpravě. Tak i zmíněný spotřebitelský zákon obsahuje sankce za porušení povinností spojených

(78) Code de la consommation nevztahuje se na soudní prodej a prodej v dražbě.

(79) CJCE, 17. dubna 2008, supra no. 326; CJUE, 16. června 2011, préc.

s označením původu zboží či za klamavé jednání ohledně množství zboží, jež má být předmět kupní smlouvy.⁽⁸⁰⁾ Trestní odpovědnost je v tomto případě možné dovodit i pro osoby právnické.

V německé právní úpravě je problematika kupní smlouvy uzavřené se spotřebitelem upravena v BGB, do kterého byly postupně začleněny veškeré zákony vztahující se k ochraně spotřebitele. Spolu s tím byl v roce 1976 přijat zákon o všeobecných obchodních podmínkách (*Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen*, ve zkratce „AGBG“), který mimojiné upravuje například i problematiku nerovných obchodních podmínek.⁽⁸¹⁾ Ačkoliv je ochrana slabší strany ústavně zaručena, není nicméně povinností německých soudů přezkoumávat obsah uzavřené smlouvy a motivů jejího uzavření. Prodávající profesionál je povinen možná rizika plynoucí ze smlouvy kupujícímu spotřebiteli objasnit, z čehož plyne i určité omezení samotné smluvní volnosti, neboť soukromoprávní autonomie je spojena se znalostmi, vysvětlením a informovaností.

Na možnou neplatnost smluvních ujednání v souladu s § 138 odst. 1 BGB je možné poukázat v případě nápadného nepoměru vzájemných plnění, spočívající například ve vysokých smluvních úrocích.⁽⁸²⁾ Práva kupujícího jako spotřebitele v souvislosti s vadným plněním dle speciálních ustanovení jsou velice podobná úpravě práv kupujícího dle obecných ustanovení. Kupující je oprávněn (§ 439 BGB) v případě vady věci požadovat její opravu či výměnu s tím, že jím zvolená varianta nesmí být ve zřejmém nepoměru či nesmí být v nepoměru k zájmu kupujícího. Pokud způsob odstranění vady vybraný kupujícím není možný nebo prodávající jej není schopen realizovat, kupující může požadovat buď náhradu škody namísto náhradního plnění (§ 281) či ukončení smlouvy (§ 323). Pokud kupující učiní druhou neúspěšnou výzvu k opravě, je stanovena vyvratitelná právní domněnka, že prodávající není schopen opravu provést. Kupující spotřebitel má nárok na slevu z ceny, což je považována za částečné ukončení smlouvy.

(80) Článek L. 213-1 Code de la consommation stanoví, že

(81) Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen (AGBG) dostupný na <https://dejure.org/gesetze/AGBG>.

(82) Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bgpl/>.

V tomto případě je v kupní smlouvě uzavřené se spotřebitelem vyloučeno použití obecného ustanovení § 323 odst. 5 věta druhá, dle kterého není umožněno odstoupit od smlouvy v případě méně závažného prodlení prodávajícího. Náprava, ukončení smlouvy nebo sleva z ceny je možné aplikovat bez ohledu na důvod prodlení prodávajícího. Právo na odškodnění záleží na skutečnosti, zda je prodávající v prodlení úmyslně či z nedbalosti, zda prodávající poskytl kupujícímu záruku apod.

V případě neshody prodávaného zboží tak, jak jej stanoví směrnice, o čemž již byla zmínka shora, podléhá promlčení ve lhůtě dvou let od data doručení. (§ 438 odst. 1 a 2). Toto ustanovení zohledňuje článek 5 Consumer Sales Directive, který požaduje aby práva spotřebitele nepodléhala promlčecí lhůtě kratší než jsou dva roky od data dodání. Zde je vhodné zdůraznit rozdíl od ustanovení HGB, který stanoví, pro případy obchodních transakcí, kdy jak na straně prodávajícího, tak i kupujícího, jsou profesionálové, musí kupující zboží prohlédnout ihned po jeho dodání, a to v rozsahu, který je možný pokládat za obvyklý v obchodním styku, a pokud vadu tímto způsobem zjistí, pak je povinen toto bez prodlení sdělit prodávajícímu. Pokud kupující prodávajícímu toto neoznámí, zboží je považována za schválené pokud vada nebyla discernible na základě prohlídky.⁽⁸³⁾

(83) Mayer-Maly, T. in MünchKommBZ zum Bürgerlichen Gesetzbuch. München, C. H. Beck, 1995.

Kapitola XVIII.

Vedlejší ujednání při kupní smlouvě

18.1. Obecně k vedlejším ujednáním při kupní smlouvě

Vedlejší ujednání při kupní smlouvě lze v různých formách nalézt již v římském právu, a i v současné době mají v evropských kodifikacích své trvalé místo.⁽¹⁾ V České republice po dobu duální právní úpravy byla vedlejší ujednání zakotvena jak v občanském, tak i v obchodním zákoníku. Občanský zákoník z roku 2012 vedlejší ujednání upravil v § 2132 až § 2157, a je na nich patrný vliv obchodního zákoníku, z něhož byly převzaty instituty koupě na zkoušku a cenová doložka. Nově jsou pak upraveny výhrada zpětného prodeje a výhrada lepšího kupce.

V souhrnu vedlejší ujednání při kupní smlouvě upravují instituty výhrady vlastnického práva, zpětné koupě, zpětného prodeje a lepšího kupce, dále předkupní právo, koupi na zkoušku a cenovou doložku. Uvedená ustanovení jsou ve svém výčtu demonstrativní, neboť občanský zákoník v § 2157 výslovně nevylučuje možnost sjednání jiných vedlejších ujednání, výhrad či podmínek, na základě vůle stran, pokud budou obsahovat prekluzivní lhůtu jednoho roku od účinnosti kupní smlouvy pro jejich uplatnění oprávněnou osobou. V opačném případě tato jiná výhrada nebo podmínka bez dalšího zaniká.

Vzhledem k tomu, že některá poměrně obvyklá vedlejší ujednání zůstávají i po detailnější úpravě těchto institutů v nové právní úpravě nadále opomenuta, je umožněno smluvním stranám jejich sjednání na základě, nejen v důvodové zprávě ke kodexu, zdůrazňované autonomie vůle. Strany si tak mohou ujednat například výhradu lepšího prodejce podobně, jak ji upravoval § 391 zákoníku mezinárodního obchodu.

(1) Vering, F. H. Geschichte und Pandekten des römischen und heutigen gemeinen Privatrechts zum akademischen Gebrauch. 4. Auflage. Mainz, Franz Kirchheim, 1875, s. 531.
Rovněž Heyrovský, L. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4. vydání. Praha, J. Otto, 1910, s. 712 a násl.

Občanský zákoník z roku 1950, jenž reflektoval jiné společenské a ekonomické poměry, omezil trvání zvláštních podmínek a výhrad kupní smlouvy na dobu deseti let a poskytoval ochranu socialistickým organizacím, na něž se vedlejší ujednání nevztahovala. Občanský zákoník z roku 1964 upravoval výslovně pouze tři typy vedlejších ujednání, a to výhradu vlastnictví, předkupní právo a právo zpětné koupě. Podobně jako v nynější právní úpravě, byla tato ustanovení považována za demonstrativní a smluvní strany měly i tehdy možnost uzavřít dohodu o dalších vedlejších ujednání výslovně v zákoně neuvedených.⁽²⁾

Současná právní úprava čerpá z aplikačních zkušeností občanskoprávního i obchodněprávního kodexu, přičemž je z ní patrná snaha o odstranění nepřesností či vágních formulací, vedoucích v minulosti k interpretačním problémům, a tím následně i k právní nejistotě. Občanský zákoník se inspiroje v tomto ohledu zejména německou a italskou občanskoprávní úpravou.⁽³⁾ Předpokladem účinnosti vedlejších ujednání je v první řadě platně uzavřená kupní smlouva. Pokud následně dojde k jejímu zrušení, zanikne bez dalšího i účinnost vedlejších ujednání.

Podstatou těchto ujednání jsou odkládací a rozvazovací podmínky, vymezující se vzájemně. Nicméně bez ohledu na zakotvení těchto vedlejších ujednání v kupní smlouvě, vždy zůstává smluvním stranám možnost vázat vznik, změnu nebo zánik práv a povinností na odkládací či rozvazovací podmínku dle § 548 a násl. občanského zákoníku. Ke vzniku, změně nebo zániku právního vztahu v tomto případě dochází již samotným splněním podmínky, aniž je k tomu třeba nějakého dalšího právního jednání smluvní strany. Naopak u vedlejších ujednání musí být výslovně uplatněno právo smluvní strany jednostranným jednáním adresovaným druhému účastníku smlouvy.⁽⁴⁾

(2) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. května 2002, sp. zn. 30 Cdo 194/2002, stanoví, že „lhůta stanovená v § 610 odst. 2 obč. zák. pro uplatnění jiných vedlejších ujednání při kupní smlouvě se uplatní jen, nedohodly-li se strany na lhůtě jiné; dohodnutá lhůta může být i delší než jeden rok.“

(3) Eliáš, K., Havel, B. Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň, Aleš Čeněk, 2009.

Též ustanovení § 449, § 454 až § 473 BGB

(4) K vedlejším ujednáním v kupní smlouvě rovněž rozsudek R 7/01 stanoví, že „ustanovení § 610 obč. zák. upravující možnost účastníků kupní smlouvy dohodnout vedlejší ujednání, mající povahu výhrad a podmínek připouštějících zánik právního vztahu založeného kupní smlouvou, je ve vztahu k obecným ustanovením o podmínkách (§ 36 obč. zák.) ustanovením speciálním. Při naplnění

18.2. Výhrada vlastnického práva

Výhrada vlastnického práva (*angl. retention of title/reservation of ownership, fr. réserve de propriété, něm. Eigentumsvorbehalt*) je druhem vedlejšího ujednání, kterým se okamžik převodu vlastnického práva z kupní smlouvy neváže na čas, s nímž ho právní předpisy obvykle spojují, ale na dobu pozdější, odloženou na úplné zaplacení ceny převáděné věci, resp. na poskytnutí ujednaného protiplnění.⁽⁵⁾ Sjednáním výhrady vlastnického práva není dohodnuta odkládací podmínka pro nabytí vlastnického práva, nýbrž je dojednán čas, kdy bude věc převedena do vlastnictví kupujícího.

Poprvé se úprava výhrady vlastnického práva objevila v občanském zákoníku z roku 1950,⁽⁶⁾ občanský zákoník z roku 1964 tento institut až do přijetí novely č. 509/1991 Sb. zvlášť neupravoval. Nicméně i nadále bylo počítáno s možností sjednání výhrady s odkazem na § 51 občanského zákoníku.⁽⁷⁾ Z absence výslovné úpravy této výhrady zákonem pak bylo možné soudit, že tato nemusela být ujednána v písemné formě. Výslovnou úpravu výhrady vlastnického práva však obsahoval § 324 zákoníku mezinárodního obchodu, podobně pak upravoval výhradu vlastnického práva o obchodní zákoník z roku 1991.

Recentní občanský zákoník dále tento právní institut zpřesňuje, přičemž čerpá z konstrukce § 445 obchodního zákoníku, ve kterém také byla za trvání duální právní úpravy tato problematika výhradně upravena pro vztahy s obchodním prvkem. Ustanovení občanského zákoníku z roku 1964 o výhradě vlastnictví nemohla být pro

rozvazovací podmínky dle § 36 obč. zák. nastává zánik právních účinků smlouvy bez dalšího; účinnost kupní smlouvy s dohodnutou podmínkou připouštějící zánik právního vztahu založeného smlouvou ve smyslu § 610 obč. zák. však zaniká až uplatněním dohodnuté podmínky účastníkem smlouvy.“ *Lze předpokládat, že tato judikatura je použitelná i za účinnosti nového občanského zákoníku.*

(5) Eliáš, K. Výhrada vlastnického práva a § 601 ObčZ. In: Ad Notam, ročník 11, 2005, č. 6., s. 186 – 194.

(6) § 374 občanského zákoníku z roku 1950 stanovil, že „Má-li vlastnictví k prodané movité věci přejít na kupujícího až po zaplacení ceny, musí být tato výhrada ujednána písemně. Neplyne-li ze smlouvy něco jiného, přechází nebezpečí nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení na kupujícího odevzdáním věci.“

(7) § 51 občanského zákoníku z roku 1964 stanovil, že „účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zvlášť upravena; smlouva však nesmí odporovat obsahu nebo účelu tohoto zákona“.

tyto případy použita ani v rámci subsidiarity.⁽⁸⁾ Občanský zákoník z roku 2012 v § 2132 stanoví, že „vyhradí-li si prodávající k věci vlastnické právo, má se za to, že se kupující stane vlastníkem teprve úplným zaplacením kupní ceny.“ Stávající právní úprava tedy smluvním stranám umožňuje vázat nabytí vlastnického práva kupujícím i na splnění jiné odkládací podmínky, než jen na zaplacení kupní ceny.⁽⁹⁾

Výhrada vlastnického práva je sjednána ve prospěch prodávajícího, kterému dává větší funkční jistotu zaplacení kupní ceny,⁽¹⁰⁾ čímž posiluje jeho pozici. Avšak i pro kupujícího je sjednání této výhrady ku prospěchu, neboť mu umožňuje mít věc ve své moci ještě před samotným zaplacením kupní ceny bez toho, že by byl nucen obstarat si úvěr. Kupující též může splácet kupní cenu ve splátkách a není nucen využít jiných zajišťovacích institutů, jakými jsou například ručení, zřízení zástavní práva atd.⁽¹¹⁾

Nejzásadnější změnou, kterou v této souvislosti přináší občanský zákoník, je možnost sjednání výhrady vlastnického práva i pro nemovité věci. Vůči třetím osobám působí výhrada vlastnického práva jen pokud bylo takové ujednání pořízeno ve formě veřejné listiny či alespoň pokud podpisy na listině jsou úředně ověřeny. Inspirací je v této souvislosti italský občanský zákoník, stanovící oprávnění prodávajícího dovolat se svého vyhrazeného vlastnictví vůči věřitelům kupujícího za předpokladu, že hodnověrně prokáže, že mu výhrada vlastnického práva svědčí, a též je schopen prokázat dobu sjednání této výhrady. Výhrada vlastnického práva umožňuje prodávajícímu, aby z titulu svého vlastnického práva mohl s prodávanou věcí nakládat až do doby, kdy mu bude kupní cena uhrazena a mohl se případně domáhat i vydání věci, pokud již byla předána kupujícímu před převodem vlastnictví. Tento fakt opět zvyšuje jistoty prodávajícího, ale je též motivací pro kupujícího k řádné úhradě kupní ceny, zejména pak v případě jejího postupného

(8) Mruzek, K. Výhrada vlastnictví při kupní smlouvě podle občanského zákoníku. PPr 1995, č. 4, s. 209.

Též Svoboda, L. Výhrada vlastnictví podle občanského zákoníku. Právník, 2001, č. 10, s. 1015.

(9) Eliáš, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

(10) Srov. Dvořák, J. In: Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. svazek. 2. vydání. Praha, Linde, 2003, s. 928.

(11) Eliáš, K. op. cit. subj. 5.

splácení formou splátek. Úhrada kupní ceny formou splátek v rámci institutu výhrady vlastnického práva je zakotvena v občanském zákoníku zcela nově a v tomto případě plní pro prodávajícího též funkci zajištění pohledávky. V případě, že by navíc došlo k prohlášení konkurzu na majetek kupujícího, je prodávající oprávněn podat žalobu na vyloučení majetku z majetkové podstaty dle § 225 insolvenčního zákona,⁽¹²⁾ pokud předmět kupní smlouvy byl zařazen do majetkové podstaty.

V případě výhrady vlastnického práva je tak prodávající až do zaplacení kupní ceny vlastníkem prodávané věci a kupující navzdory tomu, že má věc v držení, není oprávněn s ní volně nakládat, případně zcizit ji jinému; prodávající se pak může domáhat například vydání předmětu koupě. Sjednání výhrady lze sjednat pouze před odevzdáním předmětu koupě kupujícímu, neboť není-li mezi smluvními stranami ujednáno jinak, nabývá kupující vlastnictví k předmětu koupě na základě jeho převzetí. Takto platně uskutečněný převod vlastnického práva na kupujícího nemůže být následně změněn dodatečným uzavřením dohody o výhradě vlastnictví, a tím následně měnit i okamžik nabytí vlastnického práva kupujícím.

I v případě výhrady vlastnického práva však kupující nese riziko nahodilé zkázy a nahodilého zhoršení věci již od faktického odevzdání a převzetí předmětu koupě. Přináší-li předmět koupě se sebou i užitky, dovozuje se v takovém případě z povahy věci, že od okamžiku odevzdání věci náleží užitky kupujícímu, nicméně i v tomto ohledu se smluvní strany mohou ve smlouvě dohodnout odlišně. Na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964, obligatorně zakotvujícího písemnou formu výhradu vlastnictví, a to i v případě, že smlouva sama písemná nebyla, je nově zakotvena možnost sjednat výhradu vlastnického práva i ústní formou.⁽¹³⁾

Obchodní zákoník o formě smlouvy nehovořil, tj. připouštěl i možnost sjednání výhrady ústně. Výhrada vlastnického práva nemusí být obsažena přímo v kupní smlouvě a je možné ji sjednat i samostatně.

(12) § 225 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákona), ve znění pozdějších předpisů.

(13) Srov. Čech, P. K výhradě (a nabytí) vlastnictví v obchodním právu. K nalezení na <http://pravnicadce.ihned.cz>.

Jejím sjednáním však není bez dalšího dotčena povinnost k náhradě majetkové a nemajetkové újmy plynoucí z porušení práva z odpovědnosti za vady ani za odpovědnost z prodlení. Je-li kupující v prodlení se zaplacením kupní ceny, může prodávající uplatnit veškerá práva plynoucí z prodlení kupujícího, včetně možnosti od kupní smlouvy odstoupit, spolu s úroky z prodlení, a to navzdory tomu, že vlastnické právo prodávajícího v podstatě stále trvá.

V případě nemovitých věcí občanský zákoník z roku 1964 neumožňoval sjednání výhrady vlastnictví s tím, že vlastnické právo k nemovitosti přechází ze zákona na kupujícího vkladem do katastru nemovitostí. V těchto případech bylo možné nahradit výhradu vlastnického práva ujednáním o tom, že kupující je oprávněn podat návrh na zápis vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí až po zaplacení kupní ceny. Vlastnické právo k nemovitým věcem působí vůči třetím osobám pouze za předpokladu jeho zapsání do veřejného seznamu.

Výhradu vlastnického práva je třeba odlišit od kupní smlouvy uzavřené s odkládací podmínkou dle § 2082 odst. 2, kdy účinnost smlouvy nastane až splněním této podmínky a rovněž nebezpečí škody na věci přechází na kupujícího nejdříve dnem splnění podmínky. Prodlení kupujícího se splátkou nepřesahující desetinu kupní ceny neopravňuje prodávajícího smlouvu zrušit, zaplatí-li kupující dlužnou splátku nejpozději současně s následující splátkou.⁽¹⁴⁾ Takovéto ustanovení konkretizuje obecné pravidlo o podstatném a nepodstatném porušení smlouvy a snaží se zamezit sporům týkajícím se malých finančních obnosů. Opět se nicméně jedná o dispozitivní ustanovení s možností dojednat řešení situace odlišným způsobem.

O vymahatelnosti a závaznosti výhrady vůči třetím osobám, například věřitelům kupujícího, hovoří § 2134, kdy podmínkou závaznosti výhrady vlastnického práva vůči třetím osobám je její sjednání formou veřejné listiny dle § 567 občanského zákoníku,⁽¹⁵⁾ popřípadě možnost sjednání tohoto práva písemně s úředně ověřenými podpisy.

(14) Eliáš, K., Havel, B. op. cit. subj. 3.

Rovněž Eliáš, K. op. cit. subj. 5.

(15) Občanský zákoník v § 567 charakterizuje veřejnou listinu jako „listinu vydanou orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla.“ Vůči třetím osobám se lze

V takovém případě výhrada vlastnického práva nabyde své závaznosti až dnem ověření podpisů. Podmínka ověření podpisů je přísnější oproti minulé úpravě a směřuje zřejmě ke zvýšení ochrany pro věřitele. Řešena je i předtím opomíjená problematika postupu pro případy splátkového prodeje, kdy § 2133 upravuje případ prodlení kupujícího zavázaného splatit kupní cenu ve splátkách. Pokud je kupující v prodlení se splátkou převyšující desetinu kupní ceny, pak je prodávajícímu umožněno od smlouvy odstoupit a požadovat vrácení věci v případě, že kupující nezaplatí dlužnou splátku nejpozději spolu s následující splatnou splátkou.⁽¹⁶⁾

Nabízí se otázka, zda je možné výhradu vlastnického práva stanovit jednostranně, zejména formou obchodních podmínek rodávajícího. Právní úprava, a to i v historickém srovnání, zakotvovala výhradu vlastnictví jako dvoustranné právní jednání. Obchodní zákoník v § 445 stanovil, že „strany si mohou smluvit“ výhradu vlastnictví a obdobně i občanský zákoník z roku 1964 v § 601 zakotvil, že výhrada vlastnictví „musí být dohodnuta písemně“. Lze mít za to, že jednostranné ustanovení formou obchodních podmínek může být posouzeno jako tzv. překvapivé, způsobující neúčinnost takového právního jednání. V tomto směru se otevírá prostor pro judikaturu, jak bude na možnost stanovení výhrady vlastnického práva v rámci obchodních podmínek nahlížet. Než se situace vyjasní je možné tento problém řešit výslovným odkazem na obchodní podmínky přímo ve smlouvě.

Práva a povinnosti z výhrady vlastnického práva zaniknou zaplacením kupní ceny, a tím i převodem vlastnického práva na kupujícího. K tomu dojde již okamžikem zaplacení, nikoliv, jak je někdy též uváděno, až po zaplacení. Práva a povinnosti z výhrady vlastnického práva zaniknou rovněž tehdy, zanikne-li vlastnické právo prodávajícího dříve než dojde ke splatnosti kupní ceny, resp. než bude kupní cena zaplacená. Může se jednat o případy, kdy předmět kupní ceny byl spotřebován či podlehl zkáze. Vztahuje-li se v takovém případě na věc pojištění ve prospěch

obsahu veřejné listiny dovolat jen po jeho zveřejnění ve veřejném seznamu nebo po předložení listiny třetí osobě.

(16) Ustanovení zakotvuje konkretizaci obecného pravidla o podstatném a nepodstatném porušení smlouvy a mělo by tak zabránit riziku zbytečných soudních sporů. Jeho dispozitivní povaha však nebrání jiné úpravě mezi smluvními stranami. Viz. Eliáš, K. a kol. op. cit. subj. 9.

kupujícího, pak prodávající nenabývá zkázou věci, vyvolané pojistnou událostí, právo na zaplacení pojistné sumy, není-li mezi stranami ujednáno jinak.

Lze mít za to, že současné znění výhrady vlastnického práva nelimituje smluvní strany sjednat si rozšířenou výhradu vlastnického práva tak, jako je tomu například v BGB; zejména v Německu je ustanovení o výhradě vlastnického práva používáno jako možná ochrana prodávajícího před následky úpadku kupujícího. Nicméně BGB prohlašuje za neplatná taková ujednání, jež podmiňují nabytí vlastnického práva kupujícím tím, že kupující splní pohledávku třetí osoby, zejména podnikatele, jehož podnik je propojen s podnikem prodávajícího.⁽¹⁷⁾

Na rozdíl od německé úpravy pak rakouský ABGB, podobně jako francouzský Code civil, výslovnou úpravu výhrady vlastnického práva postrádají. Tyto kodexy však vycházejí důsledně ze zásad smluvní svobody a autonomie vůle s tím, že smluvní strany si mohou podobná ustanovení sjednat dle svého uvážení, pokud je zákon neprohlašuje za neplatné či nejsou zákonem zakázána.

Též v rámci Evropské unie je institut výhrady vlastnického práva zmíněn, když přichází s požadavkem, aby právní řády členských států umožnily prodávajícímu podržet si své vlastnické právo ke zboží až do úplného zaplacení, je-li doložka výhrady vlastnického práva mezi kupujícím a prodávajícím výslovně sjednána již před dodáním zboží.⁽¹⁸⁾

Lze shrnout, že výhrada vlastnického práva samozřejmě i po rekodifikaci zůstává velmi významným institutem smluvního práva zabezpečujícího zejména ochranu naplnění povinností stanovených v kupní smlouvě. ⁽¹⁹⁾ Ústup od dříve obligatorní písemné formy, je sice v souladu s proklamovanou zásadou bezformálnosti smluvního práva, avšak nevyhovuje další výrazné právní zásadě, jíž je institut právní

(17) Eliáš, K. op. cit. subj. 5.

(18) Čl. 4. odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2000/35/ES ze dne 29. června 2000, o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích,

(19) Výhradu vlastnického práva lze sjednat i pro jiné smlouvy než smlouvu kupní, zejména pro smlouvu o dílo.

Srov. Dohnal, J., Galvas, M. Výhrada vlastnického práva podle nového občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2014, č. 15 – 16, s. 543 – 546.

jistoty. Nicméně tímto institutem je prodávající chráněn rovněž pro případy požadavků věřitelů, exekuce nebo výkonu rozhodnutí ohledně prodávané věci, pokud došlo ke zhoršení finanční situace kupujícího. Kupující je naopak chráněn před případnou nepoctivostí prodávajícího, pokud by prodávající prodal jednu věc více kupujícím. Pokud by došlo k zadržení věci orgány činnými v trestním řízení, pak postavení kupujícího, jemuž svědčí výhrada vlastnického práva, se bude nacházet ve výhodnější pozici a bude mít oprávněně větší šanci na vydání věci.

Z praxe lze rovněž doporučit zanesení výhrady práva do veřejné listiny, tj. zejména formou notářského zápisu, případně listinu, v našem případě kupní smlouvu, obsahující výhradu, opatřit úředně ověřenými podpisy. V takovém případě je pro případnou ochranu věřitelů kupujícího stanoveno podpůrné pravidlo, že výhrada je účinná až od data ověření podpisů smluvních stran.

Jak již bylo shora uvedeno, významnou skutečností se stává zejména rozšíření možnosti sjednání výhrady vlastnického práva též pro věc nemovitou, na rozdíl od výslovného vyloučení této možnosti úpravou v občanském zákoníku z roku 1964. Podmínkou závaznosti v tomto případě je samozřejmě zapsání výhrady do veřejného seznamu, zejména do katastru nemovitostí. Nicméně i za existence předchozí právní úpravy byla tématu bezpečnosti převodu nemovité věci věnována pozornost s tím, že bylo místo výhrady vlastnického práva navrženo ujednání v kupní smlouvě o tom, že kupující může podat návrh na zápis vkladu svého vlastnického práva do katastru nemovitostí, až po úplném zaplacení kupní ceny.⁽²⁰⁾

Možnost sjednání vlastnického práva však není zakotvena explicitně v občanském zákoníku z roku 2012, ale lze tak odvodit ze zákona o katastru nemovitostí stanovícím za předmět vkladu výslovně výhradu vlastnického práva.⁽²¹⁾ Bohužel, občanský zákoník se k této otázce nevyjadřuje s větší konkrétností, ačkoliv samozřejmě i zde je možné namítnout uplatnění zásady autonomie vůle, dispozitivnosti smluvních stran a zásady, že „co není výslovně zakázáno, je dovoleno“.

(20) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník. I., II. 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009.

(21) § 1 a § 11 odst. 1 písm. k) zákona č. 256/2013, o katastru nemovitostí.

18.3. Výhrada zpětné koupě a zpětného prodeje

Dalším z vedlejších ujednání je výhrada zpětné koupě (*angl. right of redemption, fr. rachat, něm. Verkauf mit Vorbehalt des Wiederkaufes*), jehož charakteristiku nacházíme v § 2135 a násl. občanského zákoníku. Podstatou tohoto institutu je existence rozvazovací podmínky sjednané ve prospěch prodávajícího, který má možnost do určité doby požadovat vrácení již prodané movité či nemovité věci za podmínek, za kterých mu byla původně prodána a za původní kupní cenu. Kupující je povinen mu věc prodat zpět, přičemž účinky této výhrady nastávají ex nunc.

Občanský zákoník z roku 1950 výhradu zpětné koupě nezakotvil, ačkoliv na druhou stranu ji ani nevylučoval; obdobně neupravoval tento institut ani občanský zákoník z roku 1964, nicméně opět bylo možné výhradu sjednat formou nepojmenované smlouvy. V roce 1991 novelizovaný občanský zákoník pak v reakci na nové společenské poměry a inspirován zákoníkem mezinárodního obchodu,⁽²²⁾ výhradu zpětné koupě sice zakotvil, ale pouze pro movité věci a sjednání této výhrady muselo být učiněno písemnou formou pod sankcí absolutní neplatnosti.⁽²³⁾

Současné znění občanského zákoníku již nepokládá za nezbytné dodržovat písemnou formu pro ujednání o výhradě zpětné koupě a zároveň je možné tuto výhradu sjednat i pro nemovitou věc obdobně, jako tomu bylo před rokem 1950. V případě nemovité věci je však třeba z podstaty věci zachovat písemnou formu, měli byt výhrada zapsána jako věcné právo do veřejného seznamu. Za účinnosti původní duální úpravy však platilo, že v případě obchodních závazkových vztahů se neuplatní ustanovení o absolutní neplatnosti smlouvy o dalším zcizení věci, neboť obchodní zákoník uplatňoval princip ochrany dobré víry nového nabyvatele věci.

Bohužel občanský zákoník z roku 2012 výslovně neřeší neplatnost takové smlouvy, jež nerespektuje výhradu zpětného prodeje. Nicméně vezmeme-li v úvahu názor na to, že za absolutní je považována pouze taková neplatnost právního jednání, které

(22) § 385 až § 387 zákona č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu.

(23) Švestka, J. In: Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 210. „Nedodržení písemné formy činí právní úkon neplatným. Tato neplatnost je při nedodržení písemné formy či úředního zápisu stanovených zákonem absolutní, u smluvené formy toliko relativní.“

§ 2 odst. 3 zákoníku mezinárodního obchodu.

nerespektuje formu stanovenou zákonem, pak by se jednalo o neplatnost relativní. Jedná-li se o nemovitou věc zapsanou spolu s výhradou práva zpětné koupě v katastru nemovitostí, lze mít za to, že by taková držba třetí osoby musela být nutně posuzována jako nepoctivá, což by v konečném důsledku mělo vliv na možnost vydržení.

Kupní smlouvou, jež obsahuje institut výhrady zpětné koupě, jsou vlastně uzavírány kupní smlouvy dvě. První kupní smlouvu lze charakterizovat jako nepodmíněnou, přičemž v druhé kupní smlouvě mají smluvní strany postavení opačné, kdy z původního prodávajícího se stává kupující a z původního kupujícího prodávající. Uplatněním práva zpětné koupě vzniká mezi smluvními stranami tzv. obligační synallagma s obsahem vymezeným zákonem tak, že každá strana má práva a povinnosti, které měla druhá strana z původní kupní smlouvy.⁽²⁴⁾

Obsah kupní smlouvy však zůstává zachován a je spojen se suspenzivní podmínkou řádného a včasného uplatnění práva původního prodávajícího. Stejný obsah u obou smluv však bude relevantní pouze tehdy, pokud v konkrétním případě zákon či dohoda stran nestanoví jinak. Možná opačná dohoda otevírá prostor k přemýšlení o míře dispozitivnosti či kogentnosti ustanovení vztahujících se k výhradě zpětné koupě a spolu s tím i o míře prostoru pro autonomii vůle stran. Výhradu zpětné koupě prodávající uplatňuje, nejlépe v rámci právní jistoty smluvních stran, písemným, jednostranným, právním jednáním, adresovaným kupujícímu.

Současný občanský zákoník umožňuje sjednat výhradu zpětné koupě jak pro věci movité, tak nemovité, a zakládá oprávnění stran zřídit tuto výhradu k věci zapsané do veřejného seznamu, jako právo věcné. Věcné právo pro nemovité věci se zapisuje do katastru nemovitostí pro osobu, v jejíž prospěch se zřizuje. Pokud by předmětná věc již věcným právem zatížená byla, vyžaduje se k tomu též souhlas osoby oprávněné z dříve zapsaného věcného práva. Oproti předkupnímu právu, kdy má předkupník možnost věc koupit pouze tehdy, rozhodne-li se ji prodávající zcizit a při němž musí, pokud nedošlo mezi smluvními stranami k jiné dohodě, vyhovět

(24) Eliáš, K. Právo zpětné koupě. In: Ad Notam, 13. ročník, 2007, č. 1.

podmínkám za kterých je věc ochotna koupit třetí osoba, tzv. koupěchtivý, výhrada zpětné koupě umožňuje, aby se prodávající sám rozhodl, zda ve smluvené době, případně ve lhůtě stanovené podpůrně zákonem, právo uplatní. § 2137 dispozitivně stanoví pro movité věci lhůtu tří let a pro nemovité věci lhůtu deseti let, kdy je prodávající oprávněn požadovat vrácení prodané věci.⁽²⁵⁾

Neuplatněním výhrady zpětné koupě ve sjednané nebo zákonem stanovené lhůtě právo zaniká. Právě v prodloužení zákonných lhůt, ve kterých musí být výhrada uplatněna, pokud nedošlo k jiné dohodě mezi smluvními stranami, nacházíme významný rozdíl mezi občanským zákoníkem z roku 1964 a současným občanským zákoníkem. Občanský zákoník z roku 1964 stanovil, že právo zpětné koupě musí prodávající uplatnit nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy věc byla odevzdána kupujícímu.

Uplatní-li prodávající své právo z výhrady zpětné koupě, vzniká kupujícímu povinnost vrátit věc na požádání. V případě věci určené podle druhu, se vrací věc téhož druhu v téže množství, v případě věci určené jednotlivě pak kupující vrací tutéž věc. Pokud je předmětem práva zpětné koupě věc jednotlivě určená, nesmí ji kupující zcizit, pokud toto právo trvá. V případě, že se jedná o věc určenou podle druhu, kupující není povinen vrátit tutéž zakoupenou věc, ale jinou věc stejného druhu, množství i jakosti. Kupující je tedy oprávněn s nabytou věcí určenou podle druhu, i za trvání práva druhé strany na zpětnou koupi, volně nakládat, tj. zejména ji prodat či jinak zcizit nebo na ní provádět změny co do její podstaty, neboť v případě uplatnění práva vrací jinou věc.

Převzetím věci dle původní kupní smlouvy přechází na kupujícího též nebezpečí škody na věci, které nese až do opětovného převzetí věci původním prodávajícím. Pokud by se v tuto dobu věc poškodila, má původní prodávající nárok na slevu z kupní ceny. Občanský zákoník výslovně stanoví, že výhrada zpětné koupě zavazuje též dědice a právo na zpětnou koupi lze zcizit pouze tehdy, pokud tak výslovně stanoví dohoda mezi smluvními stranami.

(25) Eliáš, K. Eliáš, K. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Avšak na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964, nestanoví současná právní úprava výslovně, že smlouva s třetí osobou o zcizení předmětu koupě, zatíženého výhradou zpětné koupě, za trvání této výhrady je neplatná.

Úprava z roku 2012 si blíže všímá aspektů vzájemného vypořádání mezi stranami po uplatnění výhrady zpětné koupě. Vychází se z pojetí, že uplatnění výhrady zpětné koupě lze spojit nejen s vrácením původní kupní ceny, ale i se zaplacením jiné sumy, a že za plody a užitky z věci nelze požadovat zvláštní náhradu za její zlepšení či mimořádný náklad na její zachování. Výhradu zpětné koupě lze sjednat přímo v kupní smlouvě nebo samostatnou smlouvou. Smlouvu o výhradě zpětné koupě, ať již je jejím předmětem věc movitá či nemovitá, je zřejmě lépe uzavřít písemně s ohledem na její dopad do vlastnických vztahů, a též k zamezení pochybností o platnosti smlouvy.

Uplatní-li prodávající výhradu zpětné koupě řádně a včas, je kupující povinen mu věc řádně vrátit. Je zřejmé, že pojmy, ať již v úpravě z roku 1964 „bez zbytečného odkladu“ či nyní „na požádání“, je třeba posuzovat dle okolností konkrétního případu a povahy věci.⁽²⁶⁾ Nesplní-li kupující dobrovolně povinnost věc vrátit v nezhoršeném stavu, může se prodávající domáhat svého práva soudní cestou. Jedná se o vrácení vzájemného plnění, proto i prodávající musí demonstrovat svoji připravenost vrátit kupujícímu kupní cenu. Tím se pokládají za vyrovnané i užitky z peněz a případně plody z věci vytěžené.

Práva a povinnosti obou smluvních stran se řídí při vrácení věci původní kupní smlouvou, avšak prodávající a kupující jsou v opačném postavení. Kupující má za povinnost vrátit věc za stejných podmínek, za kterých byla prodána. Pokud individuálně určená věc v mezidobí zanikla, nemůže se prodávající svého práva úspěšně domoci z důvodu nemožnosti plnění. Realizaci závazku však nebrání zhoršení stavu věci. Proávající by v takovém případě zaplatil cenu přiměřeně sníženou. Současný občanský zákoník stanoví, že pokud vrácení věci bude zmařeno

(26) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C. H. Beck, 2006.

či hodnota věci se zhorší z důvodů za které odpovídá kupující, nahradí prodávajícímu takto vzniklou škodu.

Francouzský Code civil spojuje výhradu zpětné koupě s kupní smlouvou, což se projevuje i tím, že tato výhrada musí být zakotvena již v kupní smlouvě samé a není možné ji dohodnout po uzavření kupní smlouvy samostatnou dohodou či dodatky ke smlouvě.⁽²⁷⁾ V rakouském ABGB je výhrada zpětné koupě osobní, nepřevoditelná a nedělitelná, spojená jen s osobou prodávajícího. Tuto výhradu nelze převést na třetí osobu, ani z ní zavázat dědice. Navíc je možnost sjednání výhrady omezeno jen na věci nemovitě.⁽²⁸⁾

Výhrada zpětné koupě není jediným právním institutem umožňujícím prodávajícímu nabýt předmět prodeje zpět do vlastnictví. Obdobně je možno využít smlouvu o smlouvě budoucí, ujednání možnosti odstoupit od kupní smlouvy či sjednání opce. Nicméně sjednání těchto institutů založí vznik práv a povinností smluvních stran odlišných od ujednání výhrady zpětné koupě.

Výhrada zpětného prodeje (*něm. Kauf mit Vorbehalt des Rückverkaufes*) upravená v § 2139 stanoví, že ustanovení o zpětné koupi se použijí obdobně i na ujednání, kterým si kupující vymíní, že věc prodá prodávajícímu zpět. Tato výhrada umožňuje kupujícímu vrátit do určité doby kupovanou věc zpět prodávajícímu, a to za stejných podmínek za kterých ji koupil, popřípadě za jiných předem dohodnutých podmínek. Uzavřením smlouvy o právu zpětného prodeje, která má v tomto případě povahu rozvazovací podmínky, kupující sleduje možnost vrátit věc v určené době, pokud nevyhovuje jeho potřebám nebo pokud ji potřebuje pouze na přechodnou dobu.

(27) Ferid, M., Sonnenberger, H. J. Das Französische Zivilrecht. Bd. 2. 2. Auflage. Heidelberg, Recht und Wirtschaft, 1986, s. 74-75.

(28) § 1070 ABGB (Verkauf mit Vorbehalt des Wiederkaufes).

18.4. Předkupní právo

Předkupní právo (*angl. pre-emption right, fr. droit de préemption, něm. Vorkaufsrecht*) je možné charakterizovat jako právo osoby oprávněné z předkupního práva, tj. předkupníka, kterému odpovídá obligační povinnost vlastníka nabídnout určitou věc předkupníkovi ke koupi. Tato povinnost dospívá v okamžiku, kdy vlastník má v úmyslu věc prodat třetí osobě, tzv. koupěchtivému. Předkupním právem tak dochází k omezení dispozičního práva prodávajícího, když předkupník má právo požadovat od prodávajícího, aby mu věc nabídl ke koupi, pokud by ji chtěl prodat. Předkupní právo lze sjednat i mimo kupní smlouvu, a též jej lze sjednat i pro jiné způsoby zcizení věci než je prodej, pokud je tak mezi smluvními stranami výslovně stanoveno.⁽²⁹⁾

Dospělost závazku z předkupního práva se váže na okamžik rozhodnutí vlastníka věc prodat, kdy povinný z předkupního práva je povinen učinit nabídku předkupníkovi a oznámit mu aktuální podmínky prodeje.⁽³⁰⁾ Zde shledáváme zásadní rozdíl oproti institutu práva zpětné koupě, kdy záleží na oprávněném zda a kdy se rozhodne žádat vrácení prodané věci oproti vrácení kupní ceny.

Občanský zákoník z roku 1950 čerpal z § 1074 ABGB a převzal s určitými úpravami klasické pojetí výhrady předkupního práva, avšak v souladu s dobovými trendy je doplnil i o prerogativa socialistických právnických osob.⁽³¹⁾ Občanský zákoník z roku 1964 institut předkupního práva původně vůbec nezakotvil, ačkoliv bylo možné sjednat předkupní právo jako smlouvu nepojmenovanou v souladu s § 51. Teprve novelizace v roce 1991, inspirována úpravou z roku 1950, a též úpravou zákoníku mezinárodního obchodu, se znovu zabývala úpravou tohoto institutu, byť

(29) Může se jednat například o smlouvu nájemní, smlouvu o dílo či darovací, případně může být sjednáno i v rámci smluv nepojmenovaných.

V rozporu s tím však Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. října 2008, č. j. 22 Cdo 2408/2007, stanovil vázanost možnosti sjednat předkupní právo výhradně v kupní smlouvě, což opíral nejenom o gramatický výklad, ale navíc i o to, že například v případě darovací smlouvy by sjednání takového práva bylo v rozporu s principem institutu darování. Nebylo by totiž možné již hovořit o (dobrovolném) darování, ale o nuceném převodu.

(30) Dvořák, J. In: Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. svazek. 2. vydání. Praha, Linde, 2003, s. 930.

(31) Eliáš, K. Předkupní právo jako obligace I. In: Ad Notam, ročník 12, 2006, č. 1, s. 3 – 7.

pouze ve stručné formě.⁽³²⁾ Právě stručnost byla bohužel posléze důvodem mnohých interpretačních nejasností a s tím spojené právní nejistoty nejen mezi smluvními stranami, ale též vůči třetím osobám. Předkupní právo bylo tehdy charakterizováno jako osobní, nezcizitelné, nepřecházející ani na dědice, na jehož základě oprávněný ke koupi musí zaplatit kupní cenu nabídnutou třetí osobou, nebylo-li mezi stranami dohodnuto jinak. Právě charakteristika předkupního práva jako osobního a nepřevoditelného dle § 604 byla pokládána za kogentní. Osobní pojetí bylo odůvodňováno vyloučením možnosti, aby věc, k níž bylo předkupní právo dohodnuto, zůstala po neurčitou dobu závislá na dispozici cizích osob.⁽³³⁾

Vázanost předkupního práva pouze na osobu vlastníka a jeho nemožnost přejít na dědice, znamenala ve svém důsledku prolomení zásady pacta sunt servanda, i zásady univerzální sukcese, která je podstatou dědického práva, kdy smrtí dlužníka jeho povinnosti plnit přechází na dědice.⁽³⁴⁾ Současný občanský zákoník zakotvil v § 2140 až § 2149 propracovanější úpravu, zejména po vzoru úpravy německé.⁽³⁵⁾ Smluvní strany mohou dohodnout pevnou cenu, za kterou je předkupník povinen v případě nabídky věc koupit, aby mohl své předkupní právo realizovat, případně je možné tuto cenu určit s odkazem na znalecký posudek či na cenu aktuálně nabízenou třetí osobou, případně i cenu obvyklou za srovnatelnou věc v daném místě a čase.

Vlastníkovi věci vznikne předkupním právem povinnost nabídnout věc ke koupi předkupníkovi, pokud by ji chtěl prodat koupěchtivému. Předkupní právo je možné zřídit i samostatnou smlouvou, za úplatu či bezúplatně, na dobu určitou nebo neurčitou. Současná právní úprava již nezmiňuje nutnou formu ujednání, a to na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964, který písemnou formu předepisoval

(32) Vedle soukromoprávní úpravy předkupního práva existuje též jeho úprava v oblasti veřejného práva, a to například zákonem o památkové péči (§ 13 zákona č. 20/1987 Sb.) nebo zákonem o ochraně přírody a krajiny (§ 61 zákona č. 114/1992 Sb.).

(33) Důvodová zpráva k § 375 až § 381 zákona č. 141/1950 Sb.

Obdobně též Švestka, J. Předkupní právo v československém občanském zákoníku. Právník, 1957, s. 701 – 702.

(34) Rovněž Kubeš, V. In: Rouček, F., Sedláček, J. a kol. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. IV. díl. 1. vydání. Praha, V. Linhart, 1936, s. 812 „..... Jako závazek přechází ovšem předkupní právo na dědice povinného, ať jde o předkupní právo zapsané či nezapsané“.

(35) § 463 až § 473 BGB.

pro případy sjednání předkupního práva jako práva věcného, což bylo možné jen u nemovitých věcí; nicméně z povahy věci plyne, že i nadále v případě nemovitých věcí bude muset být právo sjednáno písemně, a v zájmu právní jistoty lze toto jen doporučit i pro jiné případy sjednání.

Závazek z předkupního práva vzniká výhradně osobě zavázané z předkupního práva, tj. vlastníkovi věci, nikoliv předkupníkovi, který nemůže být nucen své právo realizovat. Existuje-li taková úmluva mezi smluvními stranami, je možné dle současné právní úpravy z předkupního práva zavázat i dědice, případně předkupní právo zcizit. Část doktríny v minulosti zastávala názor, že právu předkupníka na přednostní nabídku koupě odpovídá povinnost vlastníka věci.⁽³⁶⁾ Dle názorů některých právních teoretiků však takováto definice nezohledňuje moment, kdy povinnost vlastníka věci dospívá, čímž není přítomen jeden ze základních znaků předkupního práva.

Tento fakt pak vede k závěrům, že osoba z předkupního práva zavázaná, je oprávněna splnit svoji povinnost učinit nabídku ke koupi předkupníkovi kdykoli za trvání předkupního práva, přičemž není rozhodující, zda v době, kdy se nabídka činí, koupěchtivý fakticky existuje a nabízí i konkrétní kupní cenu.⁽³⁷⁾ Nicméně je třeba zdůraznit, že existuje i judikatura se závěry odlišnými.⁽³⁸⁾ Není-li mezi předkupníkem a prodávajícím výslovně dohodnuta doba, do kdy má být prodej proveden, je předkupník povinen movitou věc vyplatit do osmi dnů a nemovitost do tří měsíců po nabídce učiněné koupěchtivým, v opačném případě předkupní právo zanikne.

V případě vědomého porušení předkupního práva koupěchtivým se nově konstruuje fikce existence kupní smlouvy uzavřené s rozvazovací podmínkou uplatnění předkupního práva. Pokud je předkupní právo sjednáno jako právo věcné dle § 2144, je předkupník oprávněn domáhat se vůči nástupci prodávajícího, jenž věc nabyt koupí, aby mu věc za úplaty převedl. Výslovně je pak stanoveno, že nabyt-li nástupce vlastnické právo k věci jiným způsobem než koupí, přechází i na něho

(36) Judikát Nejvyššího soudu ČR R 72/02.

(37) Eliáš, K. Předkupní právo jako obligace I. In: Ad Notam, ročník 12, 2006, č. 1, s. 3 – 7.

(38) Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. listopadu 1994, sp. zn. 18 Co 172/94.

povinnost nabídnout věc předkupníkovi, a to za stejných podmínek, ke kterým byl zavázán jeho předchůdce.

Na rozdíl od minulé právní úpravy, kdy v případě porušení předkupního práva bylo možné dovolávat se neplatnosti kupní smlouvy, současná právní úprava umožňuje přechod povinnosti z předkupního práva na právního nástupce, který je zavázán za stejných podmínek, jako jeho právní předchůdce. Podobně pokud předkupník své práv z přednostního práva nerealizoval, zůstává mu zachováno pro budoucnost. Současná právní úprava již nezakotvuje zákonné předkupní právo spoluvlastníků, jako tomu bylo v § 140 občanského zákoníku z roku 1964. Vzhledem k tomu, že v tomto případě předkupní právo vznikalo přímo ze zákona, nebylo již třeba jej zapisovat do katastru nemovitostí a působilo po celou dobu trvání spoluvlastnictví vůči každému ze spoluvlastníků.

Nicméně ani v současné době, navzdory v tomto směru absentující právní úpravě, nic nebrání tomu, aby si spoluvlastníci své vzájemné předkupní právo sjednali. Kogentně je stanoveno, že nabídka učiněná předkupníkovi musí obsahovat veškeré podmínky prodeje a koupě, resp. celý obsah smlouvy uzavřené s koupěchtivým. Nabídka ke koupi nemovité věci pak musí být učiněna v písemné formě. V této souvislosti rozhodovací praxe již za účinnosti minulé právní úpravy došla k názoru, že pokud nabídka neobsahovala údaj o splatnosti kupní ceny a poté prodávající uzavřel kupní smlouvu, jež obsahovala individuální splatnost kupních cen, došlo k porušení předkupního práva.⁽³⁹⁾

V současné době je zřejmě možné sjednat předkupní právo jako věcné i v případě movitých věcí; nekoupí-li předkupník nabídnutou věc, zůstává mu jeho předkupní právo zachováno. Pouhé přání vlastníka věc prodat, například tím, že uveřejní inzerát na prodej věci bez toho, že by již byly známy konkrétní podmínky, nezavazuje vlastníka nabídnout věc předkupníkovi.

(39) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. srpna 2003, sp. zn. 33 Odo 178/2003. Obdobně též Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. června 2010, sp. zn. 28 Cdo 1726/2010 a Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. října 2002, sp. zn. 30 Cdo 1370/2002, který stanoví, že nabídka na realizaci předkupního práva k nemovitosti učiněná oprávněné osoby telefonicky, je porušením předkupního práva.

Podobně nevzniká povinnost nabídnout věc předkupníkovi na základě vyhlášení veřejné obchodní soutěže. Závazek z předkupního práva se stává dospělým v okamžiku rozhodnutí vlastníka věc prodat a známosti o obsahu podmínek smlouvy.⁽⁴⁰⁾ Tato povinnost tak nemůže dospět dříve, než vlastník s koupěchtivým dojedná veškeré podmínky realizace transakce. Vlastník věci by tedy měl uzavřít s koupěchtivým smlouvu o prodeji obsahující odkládací, resp. rozvazovací, podmínku účinnosti smlouvy, pokud předkupník své právo vyplývající z předkupního práva neuplatní, resp. uplatní. Až tímto skutečným uzavřením kupní smlouvy s koupěchtivým vzniká vlastníkově věci povinnost vyzkoušet předkupníka o zamýšleném prodeji věci a o podmínkách, za kterých má být koupě realizována.

V souladu se shora uvedeným již v roce 1923 Nejvyšší soud dospěl k rozhodnutí, že nestačí pouhý úmysl vlastníka prodat věc třetímu, ale ke vzniku jeho oznamovací povinnosti vůči předkupníkovi je vyžadováno pevné dojednání podmínek prodeje s koupěchtivým.⁽⁴¹⁾ Pouze tehdy lze hovořit o skutečném úmyslu prodávajícího převést své vlastnické právo, včetně sjednání veškerých závazných podmínek prodeje, včetně kupní ceny. V souladu s tím pak ohledně výše kupní ceny Nejvyšší soud naopak poměrně nedávno judikoval, že k porušení předkupního práva dojde i tehdy, pokud cena uvedená v nabídce předkupníkovi není cenou nabídnutou koupěchtivým a koupěchtivý věc nabyl za jinou, výhodnější, cenu, než jaká byla předtím předkupníkovi oznámena.⁽⁴²⁾

Pokud nedojde k naplnění zmíněných podmínek, nejedná se o realizaci povinností plynoucích z předkupního práva, ale o běžný návrh smlouvy, kterým prodávající realizuje své obecné právo nabídnout věc v zásadě kdykoliv a komukoliv ke koupi. Plní-li prodávající předkupníkovi dříve, než dojde k uzavření kupní smlouvy s koupěchtivým, je předkupník oprávněn nabídku nepřijmout či ji výslovně odmítnout jako předčasnou a požadovat, aby bylo z předkupního práva plněno až v době dospělosti závazku.

(40) Dvořák, J. In: Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. svazek. 2. vydání. Praha, Linde, 2003.

Škárková, M. In: Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha, C. H. Beck, 2004.

(41) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. října 2001, sp. zn. 25 Cdo 2764/99.

(42) Eliáš, K. Předkupní právo jako obligace II. In: Ad Notam, ročník 12, 2006, č. 2, s. 37 – 43.

Nesplňuje-li nabídka k realizaci předkupního práva shora uvedené podmínky, není způsobilá vyvolat zamýšlené právní následky, včetně toho, že nepočne běžet lhůta k výkonu předkupního práva.(43)

V souvislosti s plněním povinnosti prodávajícího právní úprava hovoří výslovně o „ohlášení všech podmínek“; prodávající předkupníkovi ohlašuje závazné podmínky smlouvy dohodnuté s koupěchtivým. Povinnost ohlásit předkupníkovi podmínky uzavřené smlouvy vzniká prodávajícímu okamžikem, kdy s koupěchtivým sjedná veškeré podmínky smlouvy. Povinnost vůči předkupníkovi se pokládá za splněnou včas a řádně, pokud prodávající ohlásil veškeré podmínky prodeje dříve, než na koupěchtivého převedl vlastnické právo. Kogentní ustanovení § 2146 pak v souvislosti s tím stanoví, že prodávající s koupěchtivým může dohodnout, že od smlouvy s ním odstoupí, pokud předkupník uplatní své právo, nebo že se závazek změní nebo zruší, pokud předkupník své právo neuplatní a výslovně stanoví, že takováto ujednání jsou vůči předkupníkovi neúčinná. Pokud prodávající ohlásí podmínky smlouvy předkupníkovi až po uzavření smlouvy s koupěchtivým, je vázán jak výhradou předkupního práva vůči předkupníkovi, tak i svým závazkem vůči koupěchtivému.

Prodávající je povinen uvést v kupní smlouvě s koupěchtivým svoji povinnost z předkupního práva k věci individuálně určené, jinak mu bude hrozit postih za porušení jednoho ze závazků, ať již vůči předkupníkovi či vůči koupěchtivému. Pokud prodávající převede své vlastnické právo na koupěchtivého, ač ohlásil podmínky koupě předkupníkovi, který je akceptoval, respektive podmínky zamýšleného převodu vlastnického práva vůbec neohlásil, považuje se takové jednání za porušení závazku vůči předkupníkovi.(44) V případě sjednání předkupního práva jako práva obligačního lze mít za to, že předkupní právo zaniká, pokud předkupník své právo včas a řádně nerealizoval. Ústavní soud s odvoláním na „obecně uznávanou literaturu“ judikoval, že „osoba oprávněná z předkupního práva by mohla vůči zavázané osobě uplatňovat nárok na náhradu škody.

(43) Fiala, J. Předkupní právo. In: Bulletin advokacie, ročník 1992, č. 10.

(44) Eliáš, K. Předkupní právo jako obligace II. In: Ad Notam, ročník 12, 2006, č. 2, s. 37 – 43.

Vzhledem k pouhé závazkové (osobní) povaze předkupního práva se však oprávněná osoba nemůže na nabyvateli zcizené věci s úspěchem domáhat, aby jí nabyvatel koupenou věc nabídl ke koupi“(45)

Sjednání předkupního práva jako práva věcného poskytuje oprávněnému větší jistotu. V takovém případě se předkupní právo neváže k osobě vlastníka, ale k věci. Nekoupil-li předkupník nabídnutou věc, předkupní právo mu zůstává nadále zachováno. V případě porušení předkupního práva se může oprávněný domáhat na nabyvateli věci, aby mu ji nabídl ke koupi; v opačném případě mu zůstane předkupní právo zachováno.

Na základě výzvy předkupníka vzniká novému vlastníkovi věci povinnost nabídnout předkupníkovi věc ke koupi, a to za podmínek, za kterých mu měla být věc původně nabídnuta. O porušení předkupního práva se jedná nejen v případě, že nabídka nebyla učiněna vůbec, ale i pokud byla věc předkupníkovi nabídnuta za cenu podstatně vyšší, než za jakou byla později převedena na koupěchtivého nebo pokud byla věc převedena za podmínek výhodnějších oproti nabídce nebo byla převedena dříve, než uplynula doba k prodeji dohodnutá mezi prodávajícím a předkupníkem. Pro posouzení, zda prodejem koupěchtivému nedošlo k porušení předkupního práva předkupníka, který nabídku k odkupu nevyužil, je rozhodující porovnání ceny, případně dalších podmínek koupě tak, jak byly nabídnuty prodávajícím. Podstatné je porovnání ceny, případně dalších kupních podmínek, za nichž k prodeji došlo.

Rozhodovací praxe v minulosti stanovila, že v případě porušení zákonného předkupního práva spoluvlastníka, je spoluvlastník oprávněn se u soudu domáhat nahrazení projevu vůle koupěchtivého, například ve znění „navrhuji uzavření smlouvy tohoto obsahu“ nebo „navrhuji uzavření smlouvy, jejíž text tvoří přílohu tohoto rozsudku“. Žalobní petit může znít i tak, že je určen přesný text smlouvy. Právní mocí rozsudku, jímž je nahrazen projev vůle koupěchtivého, nyní již nového vlastníka, učinit předkupníkovi nabídku ke koupi, je návrh na uzavření smlouvy považován za perfektní, tj. má se za to, že tímto okamžikem projev vůle

(45) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19. října 1999, sp. zn. I. ÚS 265/98.

koupěchtivého nahrazený soudním rozhodnutím došel předkupníkovi.⁽⁴⁶⁾ Uvedené rozhodnutí je možné zajisté vztáhnout i na jiné případy porušení předkupního práva, než jen v případě prodeje spoluvlastnického podílu.

Pokud prodávající zamlčí některé podmínky smlouvy uzavřené s koupěchtivým, poruší tím svoji povinnost a může mu tak vzniknout závazek k náhradě způsobené škody. Otázkou je, zda součástí ohlášení podmínek předkupníkovi prodávajícím je i označení samotné osoby koupěchtivého. Nejvyšší soud judikoval, že běh lhůt pro realizaci předkupního práva se počítá ode dne, kdy předkupníkovi bylo doručeno ohlášení podmínek zamýšleného prodeje, nikoliv tedy od odeslání nabídky jako v případě procesních lhůt. Uplyne-li doba k přijetí předkupního práva marně, předkupní právo zanikne.⁽⁴⁷⁾

Pokud se týká zaplacení kupní ceny jedná se o lhůty prekluzivní, prekluzivita však neplatí pro přijetí nabídky na využití předkupního práva. V této věci se rovněž vyjádřil i Nejvyšší soud když stanovil, že k přijetí nabídky na odkoupení dochází vyplacením předkupníkem v zákonné lhůtě, ale pouhé prohlášení o přijetí nabídky bez vyplacení podílu ve lhůtě nelze za účinné přijetí nabídky považovat. Poněkud překvapivě však Nejvyšší soud došel též k názoru, že učiní-li prodávající předkupníkovi řádnou nabídku na odkoupení a ten této nabídky ve stanovené lhůtě nevyužil, pak mu nic nebrání, aby po jejím marném uplynutí prodal svůj podíl za vyšší částku, než za kterou jej nabízel původně.⁽⁴⁸⁾

Pokud prodávající obdrží více závazných nabídek na koupi věci, pak je rozhodující ta, kterou vlastník podmíněně akceptuje jako pro sebe nejvýhodnější, popřípadě na níž má v úmyslu přistoupit. Právní úprava však výslovně neřeší, zda je možné sjednat mezi prodávajícím a předkupníkem smlouvu o předkupním právu s uvedením podmínek, za nichž bude předkupníkovi vlastnické právo převedeno, aniž by byly brány v úvahu aktuální podmínky prodeje, na kterých se posléze dohodne prodávající s koupěchtivým.

(46) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. září 2007, sp. zn. 22 Cdo 1875/2005.

(47) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. ledna 2006, sp. zn. 33 Odo 663/2004.

(48) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. června 1997, sp. zn. 22 Cdo 1996/2005.

Dle některých názorů mají strany možnost ujednat si výhradu předkupního práva za cenu určenou nezávisle na aktuální nabídce koupěchtivého. Pak pro předkupníka platí ujednání s vlastníkem věci, nezávisle na výši protiplnění nabízeného koupěchtivým, a nezávisle na výši tržní či odhadní ceny.⁽⁴⁹⁾ Nabídka předkupníkovi musí být zejména v souladu s podmínkami, na kterých se účastníci při zřízení předkupního práva dohodli. Má-li předkupník zájem věc koupit, musí splnit veškeré podmínky ujednané mezi prodávajícím a koupěchtivým, nebylo-li dohodnuto jinak. Jedná-li se o podmínky, které předkupník není schopen splnit, například proto, že se vážou k osobním vlastnostem koupěchtivého či spočívají v naturálním plnění, třeba v poskytnutí individuálně určené věci, jež předkupník poskytnout nemůže, je předkupník povinen vyrovnat je finančním plněním dle odhadu.

Odhadní cena musí být předkupníkovi známa již v okamžiku, kdy mu prodávající nabídku činí; povinností prodávajícího je v takovém případě tedy i zajištění odhadu. Pokud dochází k prodeji souboru věcí, popřípadě akcií, přičemž předkupní právo vázne pouze na jedné či na několika věcech ze souboru, který je prodáván koupěchtivému za souhrnnou cenu, je prodávající povinen učinit předkupníkovi nabídku k prodeji věcí, na kterých vázne předkupní právo, a to za cenu určenou poměrem ze souhrnné ceny. Prodávající však není oprávněn předkupníka nutit ke koupi celého souboru věcí a podobně ani předkupník nemůže nutit prodávajícího, aby mu prodal celý soubor věcí bez ohledu na to, zda na nich vázne předkupní právo či nikoliv.

Doba pro realizaci předkupního práva může být ponechána na dohodě stran, není-li jí, pak občanský zákoník stanoví podpůrně lhůtu pro movité věci osm dnů a pro nemovité věci tři měsíce. Doba výkupu je stanovena spíše po vzoru BGB, který vymezuje k vykoupení movitých věcí týden a nemovitých věcí dva měsíce, na rozdíl od ABGB, jenž stanoví lhůtu podstatně kratší, a to pro výkup movitých věcí dvacet čtyři hodin, pro výkup nemovitých věcí jeden měsíc. Došlo-li k porušení předkupního práva, může se předkupník na koupěchtivém, resp. na novém vlastníkovi, domáhat, aby mu věc nabídl ke koupi, anebo předkupníkovi zůstane nadále předkupní právo

(49) Švestka, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 5. vydání. Praha, C. H. Beck, 1999, s. 648.

zachováno. Dle převažující právní i rozhodovací praxe je toto ustanovení vykládáno restriktivně, výhradně ohledně situací, kdy předkupní právo bylo sjednáno jako právo věcné.⁽⁵⁰⁾

Obdobně ABGB v § 1079 stanoví, že nenabídne-li prodávající předkupníkovi věc ke koupi, ručí mu za veškerou způsobenou škodu. Dle ABGB v případě věcného předkupního práva může býti zcizená věc na koupěchtivém požadována a v takovém případě je pak postupováno dle toho, zda se jedná o držbu poctivou nebo nepoctivou. Rakouský zákoník rozlišuje porušení obligačního a věcného předkupního práva, a v souladu s tím stanoví i odlišné sankce.⁽⁵¹⁾ Švýcarský občanský zákoník naopak upravuje pouze věcné předkupní právo.

Zákoník mezinárodního obchodu v § 393 stanovil, že pokud se smluvní strany dohodnou na tom, že předkupní právo působí i vůči třetím osobám, může osoba z předkupního práva oprávněná požadovat vydání zboží od třetí osoby, která je nabyta, jestliže třetí osoba o předkupním právu věděla a jestliže jí předkupník nabídl stejnou cenu, jakou původně zaplatila. Tímto ustanovením bylo prolomeno dogma, podle něhož ze smlouvy jsou zavázány jen smluvní strany; výhradně však za předpokladu výslovného sjednání závaznosti výhrady předkupního práva vůči třetím osobám. Další nezbytností bylo dokázání vědomosti dalšího nabyvatele věci o existenci předkupního práva, což bylo nejsnadnější v případě zápisu předkupního práva u nemovitostí do katastru nemovitostí.

K zániku předkupního práva dochází i tím, že předkupník odmítne věc koupit, a to i tehdy, pokud by byl ochoten věc koupit pouze za nižší cenu, než nabízí prodávajícímu koupěchtivý. Pokud se však osoba oprávněná z předkupního práva věcněprávní povahy rozhodne, že nabízenou věc nekoupí, zůstává ji předkupní

(50) Obdobně Dvořák, J. In: Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. svazek. 2. vydání. Praha, Linde, 2003.

Srov. Eliáš, K. Předkupní právo jako obligace II. In: Ad Notam, ročník 12, 2006, číslo 1, s. 38-43.

Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. 3. vydání. Brno, Masarykova univerzita & Doplněk, 2002.

(51) Obdobně § 376 občanského zákoníku z roku 1950 stanovil „předkupní právo ukládá povinnost jen tomu, kdo slíbil věc nabídnout k výkupu. Má-li předkupní právo povahu práva věcného, působí však také proti jeho nástupci; podle toho, byla-li věc zcizena způsobem, pro který bylo předkupní právo umluveno, či jiným způsobem, může se oprávněný buď na nabyvateli domáhat, aby mu věc přenechal, anebo mu zůstane předkupní právo zachováno.“

právo zachováno vůči právnímu nástupci prodávajícího.⁽⁵²⁾ Předkupní právo může zaniknout též obvyklými způsoby zániku závazku, včetně uplynutí doby, na kterou bylo zřízeno nebo dohodou o zániku předkupního práva apod. Do smlouvy o předkupním právu je účelné zakotvit i ustanovení o tom, že pro případ zániku předkupního práva se předkupník zavazuje potvrdit na výzvu prodávajícího, že došlo k zániku předkupního práva; zejména v případě nemovitých věcí má toto ustanovení význam, aby bylo možné vymazat předkupní právo z katastru nemovitostí.

Pokud předkupník bezdůvodně poruší tento závazek, mohou smluvní strany sjednat k tíži předkupníka smluvní pokutu. Účinnost kupní smlouvy lze vázat na splnění odkládací podmínky zaplacení nebo zajištění kupní ceny předkupníkem. V případě nemovité věci pak návrh na povolení vkladu do katastru nemovitostí musí být doložen i potvrzením o splnění takovéto odkládací podmínky. Dojde-li k porušení předkupního práva prodávajícím, stává se odpovědným za škodu související s porušením jeho povinnosti vůči předkupníkovi. V případě porušení věcněprávního předkupního práva je předkupník oprávněn požadovat po koupěchtivém, aby mu věc nabídl ke koupi. Právo předkupníka vůči koupěchtivému, jemuž ze zápisu v katastru nemovitostí musela být známa existence předkupního práva, se promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě. Její běh počíná běžet dnem následujícím po dni účinnosti rozhodnutí o povolení vkladu. Pokud zůstane předkupník nečinným, zůstane mu předkupní právo k nemovité věci zachováno a zavázaným z něho bude napříště nový nabyvatel nemovitosti.

Code civil samostatnou úpravu předkupního práva v rámci kupní smlouvy postrádá, přičemž vychází ze zásady, že mlčení zákona stranám nebrání, aby si výhradu předkupního práva ujednaly samy v rámci své smluvní autonomie.⁽⁵³⁾ Obecně francouzská doktrína stanoví, že předkupní právo umožňuje osobě z tohoto práva

(52) Pokorná, J. Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právo a podnikání, 1994, č. 11, s. 11.

Vašíček, M. Několik úvah o vedlejších ujednáních nejen ve smlouvě o převodu obchodního podílu. Právo a podnikání, 1995, č. 4, s. 8.

(53) V oblasti veřejného práva le Code général des impôts (čl. 668) přiznával státní správě možnost uplatnit předkupní právo během šesti měsíců poté, co byla registrována smlouva o prodeji ohledně věcí určených zákonem (dle čl. 1840) při zvýšení ceny o jednu desetinu.

práva oprávněné, vystupovat přednostně jako nabyvatel věci před třetí osobou.⁽⁵⁴⁾ Oprávněný se tedy stává smluvním vlastníkem na základě preferenční smlouvy (*pacte de préférence*).⁽⁵⁵⁾ Francouzské právo na rozdíl od současné české právní úpravy výslovně zakotvuje předkupní právo podílových spoluvlastníků ohledně věci v podílovém spoluvlastnictví.⁽⁵⁶⁾ Předkupní právo může být též upraveno ve veřejném zájmu v souladu s ustanoveními veřejného práva. V případě prodeje movitých věcí například ve prospěch Réunion des musées nationaux nebo v případě věcí nemovitých zejména za účelem ochrany přírodních celků, úpravy oblastí pro lesní hospodaření, případně prodeje zemědělského majetku pro SAFER.⁽⁵⁷⁾

Další oblastí využití předkupní práva je též jeho funkce jako nástroje proti daňovým podvodům, ke kterým dochází na základě zastírání skutečné kupní ceny.

(54) Zákon přiznává možnost uplatnit nájemci předkupní právo rovněž v rámci pachtu pozemku (Code rural, art. L. 412-1 a násl.) nebo nájemního vztahu (L. 6 juill. 1989, art. 15, II).

(55) *Pacte de préférence* je ve francouzském právu charakterizován jako smlouva o smlouvě budoucí (*avant-contrat*), jejímž objektem může být jakýkoliv typ smlouvy. Především je užíván v případě prodeje nemovitostí, postoupení podniku, produktu duševního vlastnictví či cenných papírů společnosti.

(56) Art. 815-14 Code Civil.

(57) SAFER: Les Sociétés d'aménagement foncier et d'établissement rural (Společnosti pro zajištění racionálního využívání půdy jejich majiteli a zemědělskými a lesnickými podniky).

18.5. Koupě na zkoušku

Koupě na zkoušku (*angl. test purchase, fr. achat à titre d'essai/vente à l'essai, něm. Kauf auf Probe*) stanoví, že kupující do uplynutí určité zkušební doby zboží schválí. Pokud kupující věc ve zkušební lhůtě neodmítl, pak platí, že kupující věc schválil. Tento institut slouží především k ověření vlastností zboží, nikoliv ke zjištění vad, k čemuž slouží záruční doba. Ujednání o koupi na zkoušku musí být ve smlouvě zakotveno výslovně, rovněž tak jako délka zkušební doby. Pokud délka zkušební doby není ve smlouvě ujednána, pak současná právní úprava stanoví podpůrně lhůtu u movitých věcí tři dny a v případě nemovitých věcí jeden rok od uzavření smlouvy.(58)

Koupě zboží na zkoušku se váže na podmínku schválení takového zboží. Pokud kupující zboží nepřevzme, má taková podmínka povahu odkládací, přičemž se považuje za zmařenou, pokud kupující nesdělí prodávajícímu ve stanovené zkušební době, že zboží schvaluje. V případě schválení zboží, je povinen vrátit je ve stavu, v jakém je převzal. Pokud nemůže tuto podmínku splnit, ztrácí právo zboží odmítnout. Ke změnám vyvolaným vyzkoušením věci se nepřihlíží. Pokud kupující zboží převezme, uplatní se rozvazovací podmínka a platí, že kupující zboží schválil, jestliže je písemně neodmítne ve zkušební době.(59)

I francouzský Code Civil obsahuje institut koupě na zkoušku, když v čl. 1584 stanoví, že kupní smlouva může být uzavřena „čistě a jednoduše“ (*purement et simplement*) či s odkládací nebo rozvazovací podmínkou. Prodej na zkoušku se může ve francouzském právu vztahovat pouze k movité věci.(60) Dispozitivní ustanovení čl. 1587 Code civil stanoví, že pokud se jedná o víno, olej apod., jejichž ochutnávka je před koupí obvyklá, kupní smlouva není uzavřena pokud je kupující neochutnal a poté neschválil (*vente à la dégustation, vente à l'agrée*); tato podmínka však neplatí pro veškerý prodej vína a oleje.

(58) Obchodní zákoník stanovil subsidiárně lhůtu tří měsíců od doby uzavření smlouvy.

(59) Pelikánová, I. Koupě na zkoušku z pohledu srovnávacího práva a českého obchodního zákoníku. Právní rádce, 1997, č. 12.

(60) Na rozdíl od rakouského práva, které může vázat ujednání koupě na zkoušku i k věcem nemovitým

Prodej s ochutnávkou je obvykle v právní teorii vymezován oproti koupi na zkoušku, avšak názory na rozdíl mezi nimi nejsou zcela jednotné. Někteří právní teoretici nepovažují prodej s ochutnávkou za podmíněnou smlouvu, ale za jednostranný slib smlouvu uzavřít, který je spojen s opcí ve prospěch kupujícího. Kupující má pak možnost svým projevem vůle způsobit vznik smlouvy.⁽⁶¹⁾ Jiné názory označují koupi na zkoušku i koupi s ochutnávkou za stejně podmíněné. Obdobně jako obecný zákoník občanský i čl. 1588 Code Civil stanoví, že ujednání o prodeji na zkoušku se považuje vždy za odkládací podmínku. Dle části doktríny je však konstrukce odkládací podmínky problematická právě s ohledem na to, že kupující je oprávněn prodávanou věc ve zkušební době užívat, což je v rozporu s povahou odkládací podmínky.

Dle francouzské doktríny musí mít kupující možnost věc po určitou dobu užívat, aby ji skutečně vyzkoušel a ve svém projevu o schválení nebo odmítnutí není zcela svobodný, ale je vázán výsledky vyzkoušení. Vzhledem k tomu, že v době zkoušení není ještě smlouva účinná, konstruuje se v tomto případě existence výpůjčky nebo nájmu, je-li užívání na zkoušku úplatné. Dokud není zboží v rámci koupě na zkoušku schváleno, prodávající zůstává vlastníkem a nese nebezpečí nahodilé zkázy věci, a to až do uplynutí zkušební doby.

Německý BGB upravuje koupi na zkoušku v § 495 a § 496 a v pochybnostech se kupní smlouva považuje za uzavřenou s odkládací podmínkou závislou na schválení kupujícím. Proávající je povinen umožnit kupujícímu vyzkoušení kupované věci. Předmět koupě je třeba schválit buď v dohodnuté době nebo ve lhůtě stanovené prodávajícím. Německý obchodní zákoník (HGB) nezakotvuje úpravu koupě na zkoušku.

(61) Malaurie, P., Aynès, L. Droit civil. Les contrats spéciaux, 6e édition. Paris, Defrénois, 2012. Rovněž Collart Dutilleul, F., Delebecque, P. Contrats civils et commerciaux. Paris, Dalloz, 1991.

18.6. Výhrada lepšího kupce

Výhrada lepšího kupce (*fr. réserve d'acheteur, něm. Vorbehalt eines besseren Käufers*) lze považovat za staronový institut sjednáváný ve prospěch prodejce. Rakouská úprava ABGB byla převzata i do osnovy občanského zákoníku z roku 1937. Německá úprava tzv. *Bessergebotsklausel* výslovně neupravuje, umožňuje však prodávajícímu vymínit si do určité doby právo od smlouvy odstoupit, projeví-li třetí osoba zájem o koupi věci a je ochotná nabídnout lepší podmínky než kupující. Nestanoví-li si smluvní strany jinou lhůtu pro tuto výhradu, uplatní se podpůrně zákonné lhůty u movitých věcí tři dny a u nemovitých věcí jeden rok od uzavření smlouvy. Výhrada lepšího kupce umožňuje prodávajícímu vymínit si do určité doby právo od smlouvy odstoupit, projeví-li třetí osoba zájem o koupi věci a je ochotná nabídnout lepší podmínky než kupující.

18.7. Cenová doložka

Cenová či měnová doložka (*angl. price clause, fr. clause de prix, něm. Währungsklausel*) byla původně upravena pro oblast obchodních vztahů. Současná právní úprava stanoví, že kupní cena bude dodatečně upravena s přihlédnutím k výrobním nákladům. Pokud není ve smlouvě zakotveno, které náklady budou považovány za rozhodné, pak je kupní cena modifikována v poměru k cenovým změnám hlavních surovin potřebných k vyrobení prodávané věci. Neurčí-li strany výslovně rozhodnou dobu pro posouzení cenových změn, pak zákon podpůrně stanoví, že se přihlíží k rozdílu mezi cenami v době uzavření smlouvy a v době určené ve smlouvě, jako dobu dodání věci prodávajícím kupujícímu. Práva a povinnosti z cenové doložky zaniknou, neuplatní-li je prodávající u kupujícího bez zbytečného odkladu po dodání věci, nedohodnou-li se smluvní strany jinak.

18.8. Jiná vedlejší ujednání

Občanský zákoník umožňuje stranám sjednat i jiná vedlejší ujednání formou výhrad či podmínek, která v zákoně nejsou výslovně uvedena. Je tak možné například

dohodnout, že v případě nezaplacení některé ze splátek kupní ceny zaniká právní vztah založený kupní smlouvou. Rovněž tak je možné sjednat zákaz dalšího vývozu či ujednání o omezení prodeje. Nelze však zakotvit ustanovení, jejímž obsahem by byl rozpor se zásadami soukromého práva, proto také není možné sjednat například propadnou zástavu, neboť takové ujednání by bylo posuzováno jako absolutně neplatné pro rozpor s dobrými mravy.⁽⁶²⁾

(62) Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 21. listopadu a 5. prosince 2008 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Beroun, Eva Rozkotová – IFEC, 2008.

Kapitola XIX.

Kupní smlouva a smluvní typy příbuzné - smlouva směnná, darovací smlouva a smlouva o dílo

19.1. Smlouva směnná

Občanský zákoník upravuje smlouvu směnnou (*angl. contract of barter/contract of exchange, fr. échange*) v § 2184 a násl. s tím, že každá ze stran se touto smlouvou zavazuje převést druhé straně vlastnické právo k věci výměnou za závazek druhé strany převést vlastnické právo k jiné věci. Smluvní strana se zavazuje věc za věc směniti a je tedy zavázána pouze k její výměně. Současná úprava směnné smlouvy vychází z vládní osnovy československého občanského zákoníku z roku 1937 a ze současnosti je pak inspirována rakouskou, italskou, švýcarskou a polskou právní úpravou.⁽¹⁾

Směnná smlouva je dvoustranně zavazující právní jednání, na jejímž základě se směňuje věc za věc. Obdobně jako u kupní smlouvy, jde o synallagmatický závazkový právní vztah vytvořený za účelem vzájemného převodu vlastnického práva. Je stanoveno, že směnná smlouva se v otázkách výslovně neupravených řídí přiměřeně ustanoveními o kupní smlouvě s tím, že každá ze smluvních stran se ohledně věci, kterou směňuje, považuje za prodávajícího a ohledně věci, kterou přijímá, za kupujícího, přičemž se použijí ustanovení kupní smlouvy odpovídající povaze a účelu směnné smlouvy. Podstatnými náležitostmi směnné smlouvy je určení věcí, které jsou předmětem výměny a vyjádření vůle stran, že má dojít k vzájemnému převodu vlastnického práva.

Současné znění občanského zákoníku se výslovně nevyjadřuje k formě směnné smlouvy, nicméně vzhledem k odkazu v § 2188 na kupní smlouvu lze předpokládat, že požadavek formy bude obdobný jako v ustanovení o koupi. Z tohoto hlediska by byla písemná forma směnné smlouvy vyžadována při převodu věcného práva k nemovité věci, při jeho změně či zrušení tak, jak stanoví § 560 občanského

(1) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

zákoníku s tím, že podpisy budou muset být na stejné listině. Za existence duální právní úpravy nebyla směnná smlouva výslovně obchodním zákoníkem upravena, nicméně ten v § 261 odst. 6. stanovil, že pokud má směnná smlouva souvislost s podnikatelskou činností smluvních stran, případně je uzavírána v rámci vztahů mezi podnikatelem a státem či samosprávním územní jednotkou, jsou tyto vztahy podřízeny obchodnímu zákoníku a přiměřeně se na ně použijí ustanovení obchodního zákoníku o kupní smlouvě.

Charakteristickým znakem směnné smlouvy je vyjádření protihodnoty věci nepeněžitým plněním. V závislosti na konkrétní formě plnění lze též uvažovat o smlouvě nepojmenované spočívající například ve výměně věci za provedení určitých prací. Směnná smlouva je považována za úplatnou, ačkoliv ani jedna ze smluvních stran nemá za povinnost kupní cenu uhradit. Tento fakt vyplývá ze skutečnosti, že smluvní strany si poskytují plnění navzájem a navzájem si opatřují titul k nabytí vlastnického práva na nepeněžitě protiplnění.

Dalším znakem směnné smlouvy je její konsensuálnost, neboť uzavření samotné smlouvy není podmíněno současným předáním směňovaných věcí. Tuto charakteristiku směnné smlouvy doplňuje i judikatura stanovící, že „pojmovými znaky kupní smlouvy jsou předmět koupě a kupní cena. Kupní cena je úplatou za předmět koupě a je sjednaná v penězích. Je-li za předmět koupě poskytnut jiný ekvivalent, jde o smlouvu směnnou. Není-li kupní cena sjednána, jde většinou o smlouvu darovací.“⁽²⁾ Ke vztahu platnosti směnné smlouvy a vlastnictví směňované věci je dále judikováno, že „směnná smlouva nemusí být neplatná jen proto, že v době jejího uzavření nebyl jeden z účastníků dosud vlastníkem směňované věci.“⁽³⁾ Zatímco nezbytnou náležitostí kupní smlouvy je stanovení kupní ceny a směnná smlouva ustanovení o kupní ceně nezahrnuje, jsou přesto smluvní strany povinny se dohodnout na způsobu vyrovnání ohledně případného rozdílu v hodnotách směňovaných věcí. Tato otázka je aktuální zejména v případě nemovitých věcí. Účastníci smlouvy v takovém případě mohou sjednat, že hodnota směňovaných

(2) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. září 2002, sp. zn. 30 Cdo 1162/2002.

(3) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. července 2004, sp. zn. 22 Cdo 1442/2004.

nemovitostí je stejná, takže žádný rozdíl nemusí být vyrovnán nebo mohou uvést rozdílnou hodnotu nemovitostí a určit způsob úhrady jejich rozdílu. V této souvislosti pak i judikatura doplňuje, že „neobsahuje-li smlouva o převodu vlastnického práva k pozemku závazek nabyvatele zaplatit převodcům peněžité plnění, nýbrž závazek poskytnout jim v budoucnosti náhradní pozemek, jedná se o smlouvu o výměně věci za věc, tj. smlouvu směnnou, i když je smlouva označena jako kupní.“⁽⁴⁾ Častým účelem směny je směna sousedících pozemků, kdy se směněná část pozemku sloučí se sousedním pozemkem. V takovém případě je nutné vyhotovit geometrický plán pro zachycení změn v katastrální mapě. Strany směnné smlouvy budou nadále vlastníky pozemku označeného parcelním číslem, který se bude lišit velikostí výměry parcely. Výměra parcely není závazným údajem v katastru nemovitostí a nemusí být v listinách, které jsou podkladem pro zápis v katastru nemovitostí, uváděna.⁽⁵⁾

Obdobně francouzský Code Civil věnuje pozornost směně s její stručnou charakteristikou jako smlouvy, kterou si strany vyměňují věc za věc s tím, že se nejedná o věc dávanou oproti finanční částce jako u smlouvy kupní, ale je místo finančního obnosu dávána rovněž věc. Stěžejním principem, obdobně jako v českém právu, je její srovnání s kupní smlouvou, s odkazem na instituty římského práva, kdy to byla právě smlouva směnná, ze které se později vyvinula smlouva kupní.

Francouzská právní teorie stanoví, že se jedná o smlouvu převodní, kterou se převádí vlastnictví k věcem recipročně a dominantní ideou je ekvivalence mezi plněními. V případě pochybností zda se jedná o smlouvu směnnou či kupní, se postupem doby vyvinuly právní názory, že taková smlouva je považována za smlouvu kupní.⁽⁶⁾ Článek 1707 Code Civil vychází ze srovnání smlouvy směnné a kupní s tím, že zejména v souvislosti s předmětem smlouvy a udělení souhlasu smluvními stranami obě tyto smlouvy vychází ze stejných principů. Podobné principy jsou pak použity i v případech směny cizí věci či odpovědnosti za právní a skryté vady. Naopak rozdíly obou smluv jsou zřejmé v otázkách kupní ceny,

(4) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2002, sp. zn. 22 Cdo 354/2001.

(5) Barešová, E., Baudyš, P. Vzory listin o nemovitostech. 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 2003.

(6) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

tj. finančního charakteru protiplnění, možnosti zrušení závazků z důvodu nápadně nevýhodných podmínek dle článku 1706 (7) a institutu předkupního práva.⁽⁸⁾ Francouzské právo zmiňuje směnu s doplatkem na vyrovnání (*échange avec soulte*). Jedná se o situaci, kdy je věc postoupena druhé smluvní straně směnou zároveň jak za věc, tak i za peníze, a to z toho důvodu, že dvě vzájemně směnované věci nemají stejnou hodnotu. Existence doplatku na vyrovnání přeměňuje smlouvu směnnou ve smlouvu kupní za předpokladu, že tento doplatek je tak důležitý, že musí být pokládán za základní předmět smlouvy. V každém případě je však smlouva považována buď za smlouvu kupní nebo za směnnou; nemůže být jak smlouvou směnnou, tak i kupní.⁽⁹⁾

Za předmět směnné smlouvy byla považována nejprve pouze věc hmotná, nicméně postupem času se předmět směnné smlouvy rozšířil i na věci nehmotného charakteru. Z toho titulu může být předmětem směny věcné právo, například právo požívací nebo jiný nehmotný majetek, jakým je obchodní podnik, živnost nebo v případě burzovních obchodů veřejná nabídka nákupu akcií („OPE“, *offre publique d'achat*). Názorová nejednotnost se vyskytuje pokud se jedná o směnu měn.⁽¹⁰⁾

Vzhledem k tomu, že směna je charakterizována jako reciproční převod majetkových hodnot, nelze za směnu považovat převod věci vůči poskytnutí služby nebo výměnu dvou služeb, zmiňovány jsou v této souvislosti smlouvy mezi mobilními operátory na vzájemné použití jejich sítí nebo vzájemné poskytnutí služeb sousedy. V takovém případě se dle francouzské právní teorie nejedná o smlouvu směnnou či kupní, ale smlouvu nepojmenovanou.⁽¹¹⁾ Nicméně i pokud si strany svoji smlouvu nazvou jako směnou, je na uvážení soudu, zda ji nepřisoudí znaky jiné smlouvy například nájemní, pachtovní, o dílo či smlouvy nepojmenované. Rovněž není za směnou smlouvu považována taková smlouva ve které lze mít za to, že

(7) Metz, 8 février 2000, *JCP G* 2001.II.10520, n. crit. S. Hocquet-Berg.

(8) Cass. ch. réunies, 3 juillet 1957, *Bull. civ. ch. réunies*, no. 4; D. 1958.185, 3e esp., n. R. Savatier; *JCP G* 1957.II.10104; *Gaz. Pal.* 1957.II.73; *RTD civ.* 1957.704, obs. J. Carbonnier.

(9) Bonneau, T. *Droit bancaire*. 9 éd. Montchrestien, Domat, 2011.

(10) Lze se rovněž setkat s rozhodnutím kasačního soudu, že se jedná o smlouvu kupní nikoliv směnnou, pokud je „směňována“ movitá věc oproti věci nemovité. Req., 26 février 1883, *DP* 1883.1.453; S. 1886.I.66.

(11) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. *Les contrats spéciaux*. 6e édition. Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

doplatek na vyrovnání je považován za hlavní povinnost jedné ze smluvních stran. Smlouva směnná zažívá svoji renesanci obvykle ve finančních krizích, bylo tomu například v období druhé světové války, v období potravinové či bytové nouze. Se směnnou smlouvou se máme příležitost rovněž setkat v mezinárodním obchodě, ve státech nedisponujících konvertibilní měnou, zejména pak v rozvíjejících se ekonomikách.

19.2. Darovací smlouva

Občanský zákoník upravuje darování (*angl. contract of donation, fr. contrat de donation*) v § 2055 a násl. stanovujíc, že dárce převede bezplatně vlastnické právo k věci nebo se zavazuje obdarovanému věc bezplatně převést do vlastnictví nebo slíbí tak učinit, a obdarovaný dar nebo nabídku daru přijme. Základními znaky darovací smlouvy jsou projevy vůle dárce a obdarovaného, kdy projev vůle dárce spočívá v přenechání movité či nemovité věci bezplatně obdarovanému, na rozdíl od kupní smlouvy, jejímž jedním ze základních znaků je úplatnost, a zároveň projev vůle obdarovaného dar přijmout. Dárce není oprávněn obdarovaného k přijetí daru nutit. Základním znakem této smlouvy je též její bezplatnost, v opačném případě by se o darovací smlouvu jednat nemohlo.

Na darování je však možné vázat i takové protiplnění, které není finančně ohodnotitelné, nebo které reaguje na další vzniklou skutečnost, například darování za poskytnutí pomoci obdarovaného dárce. Současná právní úprava na rozdíl od minulé úpravy v občanském zákoníku umožňuje darování pro případ smrti. Tento institut je považován za tradiční v moderních právních řádech a z českého zákonodárství byl odstraněn v roce 1950 ve snaze v socialistickém státě posílit institut dědění ze zákona.⁽¹²⁾

Neexistence možnosti darování pro případ smrti bylo tak zdůvodňováno tím, že smrtí zůstavitele nabývá dědictví dědic a bylo by nezákonné, aby se dědictví zmenšovalo o plnění, které by mělo být plněno dle darovací smlouvy až po smrti zůstavitele. Institut darování je možné také vázat na stanovení odkládací podmínky. Pokud se odkládací podmínka týká darované nemovité věci nelze podat návrh na vklad do katastru nemovitostí dříve, než smlouva splněním odkládací podmínky nabude účinnosti. Pokud tedy někdo hodlá darovat nemovitost svému potomku, může darování vázat na dosažení zletilosti dítěte. V takovém případě teprve dosažením zletilosti nabude smlouva účinnosti a je možné podat návrh na vklad do katastru nemovitostí.

(12) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Rovněž tak může být darování vázáno například na uzavření sňatku obdarovaného; v takovém případě se nabytí účinnosti darovací smlouva odkládá na neurčitý den sňatku a poté je možno podat návrh na vklad. Pokud by došlo k uzavření kupní smlouvy ve které by byla kupní cena stanovena jako nulová, nejednalo by se v tomto případě o kupní smlouvu, ale o zastřené právní jednání, jímž je zastíráno darování.⁽¹³⁾

Darovací smlouva vyžaduje písemnou formu v případech, kdy se věc zapisuje do veřejného seznamu, tj. například v případech nemovité věci, obchodního podílu, ochranné známky apod., a též v případě, kdy k darování dojde později, až poté co byla projevována vůle věc darovat a dar přijmout. Toto ustanovení § 2057 občanského zákoníku je výrazem celkové koncepce soukromoprávní kodifikace nezatěžovat soukromý styk formalitami, které nejsou nezbytné v případě, kdy splývá obligační i soluční jednání v jeden okamžik. Občanský zákoník, beroucí si v tomto případě inspiraci z německého BGB,⁽¹⁴⁾ stanoví, že dárce v případě prodlení s předáním daru není povinen k úhradě úroků z prodlení. Vychází se zejména z teorie dobrovolnosti dárce a absence protiplnění ze strany obdarovaného. Ovšem obdarovaný je oprávněn požadovat dar samotný.

Podobně jako minulá právní úprava, i ta současná vychází ze zásady, že dar je zásadně neodvolatelný. Nicméně obě úpravy zakotvily možnost v určitých taxativně vymezených případech umožnit odvolání daru dárce. Rekodifikace občanského zákoníku zakotvila v této oblasti několik nových významných ustanovení, a to zejména v oblasti odvolání daru. Občanský zákoník z roku 1964 umožňoval v § 630 odvolání daru v případě chování obdarovaného hrubě porušujícího dobré mravy vůči dárce či členům jeho rodiny. V takovém případě byl dárce oprávněn domáhat se vrácení daru. Nicméně současným zněním občanského zákoníku nebylo původní ustanovení § 630 převzato, vzhledem k výkladovým nejasnostem, které jej od počátku bohužel doprovázely.

(13) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C. H. Beck, 2006.

(14) § 522 BGB.

Aktuální právní úpravou byly možnosti odvolání daru stanoveny pro případy nouze a nevďeku. Je třeba poznamenat, že institut odvolání daru pro nouzi existoval v občanském zákoníku do roku 1950 a poté byl občanským zákoníkem z roku 1950 z ideologických důvodů vypuštěn. Nouzí se rozumí stav, kdy dárce nemá ani na nutnou výživu vlastní nebo nutnou výživu osoby, k jejíž výživě je povinován dle zákona. Obdarovaný, pokud se sám nenachází v podobné nouzi jako dárce, je povinen dar vydat. Dárce může požadovat buď vydání daru nebo zaplacení jeho obvyklé ceny, té však nanejvýš v rozsahu, v jakém se dárci nedostává prostředků ke shora zmiňované výživě. Obdarovaný se může povinnosti k vrácení daru zprostit pokud bude sám poskytovat dárci či jiným oprávněným osobám potřebnou výživu.

Sluší se zdůraznit, že právo odvolat dar pro nouzi je pokládáno za osobní oprávnění dárce, a toto právo trvá po dobu dárceva života a jeho smrti zaniká. Pokud dárce své právo neuplatní, mohou Ti jimž je dárce povinován výživou, požadovat, aby mu obdarovaný doplnil, co mu dárce poskytnout nemůže. Druhou zmiňovanou možností je odvolání daru pro nevďek specifikovaného v § 2072; termín „nevďek“ tak nahrazuje termín „chování hrubě porušující dobré mravy“.⁽¹⁵⁾ Dle současné právní úpravy je dárce oprávněn dar odvolat, pokud obdarovaný dárci úmyslně či z hrubé nedbalosti ublíží způsobem zjevně porušujícím dobré mravy. Za tohoto stavu pak může dárce, nepominul-li toto ublížení obdarovanému, od darovací smlouvy odstoupit. Pokud již došlo k odevzdání daru dárce, pak je tento oprávněn buď požadovat vydání celého daru a není-li toto možné, úhradu jeho obvyklé ceny.

Lhůta pro odvolání daru byla zkrácena z předešlých tří let na dobu jednoho roku. Narodil od občanského zákoníku z roku 1964 je stanoveno za jakých okolností jsou dědici dárce oprávněni dar odvolat pro nevďek. Dle výkladu § 630 občanského zákoníku z roku 1964 bylo totiž nemožné odvolat dar dědici, ani v případě spáchání závažného úmyslného trestného činu, např. vraždy obdarovaným vůči dárci.⁽¹⁶⁾ Nicméně je třeba poznamenat, že možnost odvolání daru pro nevďek je vázáno

(15) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha, C. H. Beck, 2006.

(16) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

pouze na osobu dárce, neboť se jedná o jeho osobní právo, a výhradně vůči dárce je obdarovaný vázán vděkem. Dárcovi dědicové se mohou případně domáhat navrácení daru jen v rozsahu trvalého obohacení obdarovaného.⁽¹⁷⁾

Je-li dar odvolán, je obdarovaný povinen jej vydat. Složitější situace však může nastat v případě, kdy v mezidobí došlo ke zcizení či transformaci darované věci. Obdarovaný se nabytím daru stává jeho plným a neomezeným vlastníkem, který je oprávněn s darem nakládat dle své vlastní vůle. Pokud tedy dojde k odvolání daru, je obdarovaný povinen vydat, co mu případně z daru ještě zbylo, ať se jedná o darovanou věc, anebo obohacení, které z daru získal a dosud má, např. v případě transformace daru. Pokud však obdarovaný ví či musí z okolností předpokládat, že dojde k odvolání daru, a daru se záměrně zbaví, aby zmařil jeho vydání, vznikne mu odvoláním daru povinnost vydat to, čeho se úmyslně zbavil, popřípadě povinnost nahradit hodnotu daru v penězích.

Darovací smlouva sama nemusí výslovně upravit právo odvolání daru a povinnost jeho vrácení, neboť dárce je oprávněn domáhat se vrácení daru přímo ze zákona.

V případě nemovitých věcí to však neznamená, že na základě sdělení požadavku dárce obdarovanému na vrácení daru, může dojít k zápisu vlastnictví k darované nemovitosti zpět na dárce. Zpětný zápis vlastnického práva v katastru nemovitostí ve prospěch dárce, se provede na základě souhlasného prohlášení sepsaného mezi dárce a obdarovaným. V případě, že se smluvní strany neshodnou na sepsání takového prohlášení, musí se dárce domáhat svého práva soudní cestou, formou žaloby na určení právního vztahu.

Tradiční právní úpravy rozlišují rovněž odvolání daru kvůli zkrácení neopominutelných dědiců či pozdějšímu narození dítěte. Darovací smlouva nemusí obsahovat stanovení ceny darované věci. Nicméně v případě, že dochází k darování nemovité věci, je stanovení její hodnoty důležité taktéž pro stanovení daně z darované nemovitosti.

(17) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Speciální ustanovení o koupi závodu, o kterém bylo v této práci již pojednáno, se použijí i na směnu či darování závodu či jeho části tvořící samostatnou organizační jednotku.

19.3. Smlouva o dílo

Občanský zákoník upravuje institut díla (*angl. contract for work done, fr. contrat d'entreprise/louage d'ouvrage*) v § 2586 a násl., jako závazek zhotovitele provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu. Za dílo se pak považuje zhotovení určité věci, pokud toto zhotovení nebude podřazeno kupní smlouvě, dále údržba, oprava nebo úprava věci nebo činnost s jiným výsledkem. O díle hovoříme vždy, jedná-li se o zhotovení, údržbu, opravu nebo úpravu stavby nebo její části. Pokud provedení díla je na osobních vlastnostech zhotovitele či je to vzhledem k povaze díla zapotřebí, je zhotovitel povinen provést dílo osobně, případně pod svým vedením. Zhotovitel je při provádění díla povinen postupovat s potřebnou péčí a obstarat vše potřebné k provedení díla, jakož i provést dílo ve sjednané lhůtě.

Za trvání duální právní úpravy byla smlouva o dílo upravena v občanském i v obchodním zákoníku, tj. existovala neobchodní i obchodní smlouva o dílo. Tato situace byla v kontextu evropských právních řádů velice ojedinělá. Rekodifikovaná právní úprava čerpá svoji inspiraci zejména z obchodního zákoníku a dále, podobně jako u jiných právních institutů, z některých zahraničních úprav. Znění občanského zákoníku z roku 1950, a i z roku 1964, bylo kritizováno pro ideologickou poplatnost. V některých oblastech nová právní úprava vycházela též ze zákoníku mezinárodního obchodu, z něhož některé konstrukce převzal i obchodní zákoník. Dle části doktríny byl zákoník mezinárodního obchodu v mnoha ohledech formulován pregnantněji a přehledněji, než tehdejší úprava občanského, ale i obchodního zákoníku.⁽¹⁸⁾ Nový občanský zákoník se zabývá nejprve obecným vymezením smlouvy o dílo, dále odchylkami týkajícími se ceny díla sjednané dle rozpočtu a specifikami v případě nemovitých věcí a děl s nehmotným výsledkem. Samotný pojem smlouvy o dílo, povinnosti smluvních stran, včetně například neexistence povinnosti zhotovitele poskytnout informaci objednateli v případě, že hrozí podstatné překročení ceny určené odhadem, byly převzaty z občanského zákoníku z roku 1964.

(18) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Rovněž Marek, K. Ke smlouvě o dílo podle nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2013, č. 10, s. 28 – 33.

Naopak nynější občanský zákoník obsahuje oproti minulému znění výslovné zakotvení závazku zhotovitele provést dílo na svůj náklad. Z obchodního zákoníku je převzato negativní vymezení pojmu díla, jež je i podstatně rozšířeno, aby ozřejmilo v jakých případech lze právní vztah mezi stranami považovat za smlouvu o dílo nebo za smlouvu kupní. Dále je taktéž převzata možnost projevení vůle stran cenu díla určit.⁽¹⁹⁾

Je rovněž vhodné zmínit rozdíl smlouvy o dílo z pohledu občanského zákoníku a výkon práce na základě pracovní smlouvy dle zákoníku práce. Základní rozdíl shledáváme v tom, že zhotovitel vykonává činnost samostatně, na základě vlastního rozvrhu, vlastními prostředky a na vlastní riziko. Zhotovitel díla též nepodléhá řízení či soustavnému doзору objednatele. Nicméně v závislosti na typu prováděného díla může být předpokládána objednatelova součinnost například při zajištění staveniště, předání věci k opravě, dostavení se ke zkoušce šatů, stání modelem při malování obrazu apod.

Občanský zákoník negativním vymezením stanoví, že za dílo je možné považovat vše, co nelze charakterizovat jako smlouvu kupní. Obecně pak § 2086 říká, že smlouva o dodání věci, která má být teprve vyrobena, se posoudí jako kupní smlouva, ledaže se ten, komu má být věc dodána, zavázal předat druhé straně podstatnou část toho, čeho je k vyrobení věci zapotřebí. Za kupní smlouvu není považována rovněž taková smlouva, podle níž převážná část plnění dodavatele spočívá ve výkonu činnosti. Zásadními kritérii pro rozlišení smluv kupní a o dílo je mimojiné i hledisko materiálu a hledisko práce. Dle konkrétního smluvního vztahu je pak třeba posoudit, která z těchto dvou složek převažuje, zda dodání materiálu nad množstvím provedené práce či naopak. Pokud převažuje dodání materiálu nad prací jedná se o smlouvu kupní, v případě většího množství práce oproti dodání materiálu se jedná o smlouvu o dílo.⁽²⁰⁾ § 2587 demonstrativně určuje jaké činnosti jsou též považovány za dílo.

(19) Štandera, J. Smlouva o dílo v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

(20) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

Jedná se zejména o údržbu, opravu, úpravu věci nebo činnost s jiným výsledkem, přičemž dílem se rozumí i zhotovení, údržba, oprava a úprava stavby nebo její části. Uvedené znění vychází z obchodního zákoníku, neboť občanský zákoník z roku 1964 se touto problematikou nezabýval. Určitá odlišnost spočívá v tom, že současná charakteristika díla již neobsahuje montáž věci a dále ve vymezení pojmu „činnost s jiným výsledkem“. Obchodní zákoník považoval za dílo též výsledek jiných činností, než takových, které jsou výslovně specifikovány v obchodním zákoníku za předpokladu, že tento výsledek je hmotně zachycen, tj. konkrétní činnost byla hmotně vyjádřena.

Recentní občanský zákoník nevyžaduje hmotné zachycení výsledku činnosti, neboť za dílo považuje pouze „činnost s jiným výsledkem“; dílem tak může být například i počítačový program, vedení účetnictví apod. V této souvislosti je možné vycházet i z dosavadní judikatury, která však tehdy zohledňovala hmotně zachycený výsledek, když stanovila, že „předmětem smlouvy o dílo ve smyslu § 536 a násl. obchodního zákoníku může být i vedení účetnictví, jelikož jeho výstupy mají zpravidla hmotnou povahu.“⁽²¹⁾

Zhotovitel díla není považován za příkazníka objednatele, není tudíž vázán jeho pokyny, nicméně tuto skutečnost může sama smlouva o dílo upravit odlišně, v souladu s autonomií vůle stran. Zákon však vyhrazuje objednateli právo kontroly nad prováděním díla. Zde je současná úprava inspirována minulým zněním občanského a obchodního zákoníku. Taktéž bývá ujednáno, že objednatel dodá zhotoviteli věc nebo materiál potřebné k provedení díla. Mimojiné z původní právní úpravy došlo k převzetí povinnosti zhotovitele díla, aby případné příkazy či předané věci poskytnuté objednatelem, prověřil s dostatečnou péčí a upozornil na jejich případné vady. Povinnost provést dílo zhotovitel splní jeho řádným dokončením a předáním, objednatel svoji povinnost splní převzetím díla a zaplacením ceny. Cena díla je pokládána za dostatečně určitou, je-li dohodnut alespoň způsob jejího určení, anebo je-li určena alespoň odhadem. Mají-li smluvní strany vůli uzavřít smlouvu bez určení ceny díla, platí za ujednanou cena placená za totéž nebo srovnatelné dílo

(21) Štandera, J. Smlouva o dílo v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha, C.H. Beck, 2013.

v době uzavření smlouvy a za obdobných smluvních podmínek. V případě vad díla je odkazováno podobně jako v předchozích právních úpravách na přiměřená použití ustanovení o kupní smlouvě.

Code Civil smlouvu o dílo upravuje v článku 1779 a násl., a charakterizuje ji jako smlouvu, ve které se jedna osoba, tj. zhotovitel, zavazuje za odměnu vykonat práci, ze které bude mít objednatel díla užitek. Tuto práci vykonává zhotovitel nezávislým způsobem, na rozdíl například od práce v pracovním poměru, a bez toho, že by objednatel díla zastupoval jako v případě smlouvy příkazní. Závazek objednatele zaplatit cenu za dílo nepatří mezi charakteristické znaky této smlouvy, nicméně smlouva o dílo patří mezi smlouvy úplatné. Teoreticky by mohla existovat i smlouva o dílo bezúplatná, avšak její výskyt není častý. Zvláštní povinnost je vázána k tomu, že podnikatel je povinen vykonat práci, jež je předmětem díla, samostatně nebo další osobou prostřednictvím subdodavatelské smlouvy.(22)

Předmětem smlouvy o dílo může být věc hmotná, mající v takovém případě svým charakterem blízko ke smlouvě kupní, i nehmotná mající znaky smlouvy příkazní. O nehmotném předmětu plnění hovoříme zejména v případě lékařů, advokátů cestovních kanceláří, nejrůznějších poradenských služeb, ať již právních, daňových, organizačních, organizace kulturních akcí, přednášek atd. V případě, že předmětem smlouvy o dílo je výroba, výstavba, přeměna nebo údržba věci, hovoříme o hmotném předmětu smlouvy.(23)

V teorii se věnuje pozornost některým zvláštnostem, jež smlouva o dílo přináší, a kterými jsou například nejasnost ohledně předběžného určení ceny plnění či naopak její následné revize, a to v souvislosti s možnou neodůvodněně vysokou kupní cenou, otázky spojené s převzetím věci vlastníkem nebo problematika dohledu a kontroly prováděného díla objednatelem, poskytování speciálních záruk, povinnost objednatele informovat podnikatele o případných zvláštních očekáváních či možnost objednatele odmítnout subdodavatele vybraného podnikatelem.

(22) Malaurie, P., Aynès, L., Gautier, Y. P. Les contrats spéciaux. 6e édition. Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

(23) Delebecque, P. Le contrat d'entreprise. Dalloz, 1993.

V některých oblastech a právních úpravách zasahuje komplexnost smlouvy o dílo i do oblasti veřejného práva, což můžeme vidět na příkladu rozsudku německého Spolkového soudního dvora, který se vyslovil k neplatnosti smlouvy o dílo z důvodu práce načerno s tím, že „ustanovení § 1 odstavec 2 SchwarzArbG obsahuje zákaz uzavření smlouvy o dílo, jestliže tato obsahuje ujednání sloužící tomu, aby smluvní strany neplnily své daňové povinnosti, vzniklé na základě smluvní povinnosti zaplatit cenu díla. Zákaz vede k neplatnosti smlouvy dle § 134 BGB každopádně tehdy, když jej dodavatel úmyslně poruší a objednatel o tomto porušení ví a vědomě toho využije k vlastnímu prospěchu. Nároky z vad v takovém případě objednateli zásadně nepřísluší“.(24)

(24) Rozsudek BGH z 1. srpna 2013, sp. zn. VII ZR 6/13 (Vrchní zemský soud Schleswig).

19.4. Svépomocný prodej

Občanský zákoník nově v § 2126 a § 227 zakotvuje institut svépomocného prodeje. Svépomocný prodej zahrnuje případy, kdy smluvní strana povinná k převzetí věci od druhé smluvní strany tak neučiní. Může se jednat jak o nesplnění povinnosti kupujícího k převzetí předmětu kupní smlouvy, tak i o nesplnění povinnosti prodávajícího převzít od kupujícího zpět předmět koupě, pokud se jedná například o věc mající vady či věc dodanou v přebytném množství apod. Zákon vychází z premisy, že není možné druhou smluvní stranu nutit, aby nepřevzatou věc u sebe uchovávala neúměrně dlouhou dobu.

Ustanovením o svépomocném prodeji je zakládáno právo strany mající věc u sebe věc svépomocně, tj. vlastním jménem, prodat. Tímto typem prodejem je však prodávána cizí věci, tudíž prodej probíhá na účet osoby, jenž je v prodlení s povinností převzetí věci. Výtěžek ze svépomocného prodeje bude muset být z tohoto důvodu vydán smluvní straně, jež se ocitla v prodlení. Ten kdo svépomocný prodej učinil započte k tíži výtěžku z prodeje účelně vynaložené náklady, které mu vznikly úschovou věci a jejím následným prodejem.⁽²⁵⁾

(25) Eliáš, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Ostrava, Sagit, 2012.

Kapitola XX.

Závěry

Nabytím účinnosti nového občanského zákoníku došlo ke zrušení stěžejních soukromoprávních kodifikací datovaných do 60. let dvacátého století. Navzdory několika novelizacím, k nimž došlo po změně společenských poměrů v roce 1989, a jejichž snahou bylo nastolení klasických právních poměrů nejen v závazkových vztazích, v minulosti v podstatě nahrazených institutem služeb, přesto až tímto novým kodexem můžeme říci, že dochází k návratu tradičních právních institutů a zásadám platných již dlouhou dobu v zemích, ve kterých nedošlo k přerušení demokratického směřování společnosti.

V oblasti kupní smlouvy, potažmo závazkových právních vztahů vůbec, občanský zákoník přinesl důraz zejména na autonomii vůle smluvních stran, zdůraznění dobrých mravů, poctivosti a dobré víry, posílení smluvní volnosti větší mírou dispozitivnosti ustanovení, převládající relativní neplatnost právních jednání nad neplatností absolutní a vůbec větší respekt ke svobodné vůli jednotlivce; v některých aspektech přinesl však též i akcent na zvýšenou odpovědnost a povinnost spravovat své záležitosti s náležitou péčí. V neposlední řadě nelze opominout ani integrující úlohu nového kodexu, odstranění leckdy nepřehledné duálnosti občanskoprávní a obchodněprávní úpravy.

S ohledem na shora uvedené tak občanský zákoník v současné právní úpravě zakotvuje **jedinou komplexní úpravu institutu kupní smlouvy**. V souvislosti s tím se sluší zmínit i zavedení **translačního účinku smlouvy**, kterým se vlastnické právo k věci jednotlivě určené převádí již účinností smlouvy samé, není-li smlouvou či zákonem výslovně stanoveno jinak. V neposlední řadě pak dochází k obnovení zásady **superficies solo cedit**.

Nelze opominout znovu zdůraznit, že vzorem právní úpravy kupní smlouvy se stala úprava mezinárodní kupní smlouvy dle **Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží** (*The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, „CISG“) se svojí smluvní autonomií, formální volností, kdy není

předepsána forma kupní smlouvy, přičemž prokázat existenci smlouvy lze jakýmkoliv důkazními prostředky. Porušení smlouvy odpovídá v těchto případech principům common law, nevyžaduje se zavinění dlužníka, neboť ten je odpovědný za každé rozpoznatelné riziko, které smlouvou převzal, s výjimkou události vis major.

Ve srovnání s předcházející právní úpravou nedochází tedy k nabytí vlastnického práva u movitých věcí předáním věci, tzv. tradicí, za předpokladu, že tak není výslovně sjednáno smluvními stranami. Koupě tudíž již nepatří bez dalšího mezi reálné smlouvy, jedná se o reálný úkon se solučním účinkem (1) a smlouva se pokládá za translační. Odevzdání a převzetí věci není již součástí kupní smlouvy, spíše se jedná o způsob splnění povinnosti vyplývající z již uzavřené smlouvy.

Pro úplnost je vhodné poznamenat, že prodávající a kupující jsou povinni splnit své povinnosti současně; zákon však již nestanoví v jakém časovém rozmezí jsou smluvní strany povinny plnit své související povinnosti po uzavření kupní smlouvy, zejména v souvislosti s převodem vlastnického práva k nemovité věci registrované v katastru nemovitostí. V této souvislosti lze vycházet z judikatury Ústavního soudu stanovící, že návrh na vklad lze podat v časově neomezené lhůtě.(2)

Jedná-li se o **převod vlastnického práva** k věci movité zapsané do veřejného seznamu, kdy přechází vlastnické právo zápisem do tohoto seznamu, dochází k nabytí vlastnického práva až po uzavření kupní smlouvy a povětšinou i po převzetí věci kupujícím. V takovém případě dochází k přechodu nebezpečí škody na věci až faktickým převzetím věci a nikoliv nabytím vlastnického práva. U nemovité věci zapsané ve veřejném seznamu dochází k nabytí vlastnického práva vkladem do seznamu a přechod nebezpečí škody nastává převzetím věci kupujícím, není-li mezi smluvními stranami stanoveno jinak.

V souvislosti s právní úpravou **koupě budoucích užitků úhrnkem a s nadějí**, jakými mohou být například koupě budoucí úrody, koupě zajištění podílu na koupi losu,

(1) Tichý, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha, Wolters Kluwer, 2014.

(2) IV. ÚS 201/96

koupě výnosu dolu, tj. smluvním ujednáním, jehož předmětem je šance na zisk a zisk budoucích užitků, které v okamžiku uzavření smlouvy ještě neexistují (§ 2083), dochází k převzetí textu § 595 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., který čerpal z § 1276 obecného zákoníku občanského.

Jak lze vidět, podobné smlouvy nebyly zákonodárcem zařazeny mezi smlouvy odvážné, jak by se ze samého předmětu plnění mohlo nabízet. Existující riziko nese výhradně kupující, který není oprávněn uplatnit ani **námítku neúměrného zkrácení, tzv. laesio enormis.**

Zákon zmiňuje rovněž možnost tzv. **zmaření očekávání**, při němž nenastane kupujícím očekávaný pozitivní výsledek, například v případě neúrody v důsledku nepříznivých klimatických podmínek. V případě, že takové zmaření očekávání zmařil svým jednáním prodávající, je kupující oprávněn požadovat náhradu škody.

Lze mít za to, že odvážná kupní smlouva není považována za zvláštní druh kupní, resp. odvážné, smlouvy, ale upravuje pouze určité prvky, které může obsahovat jakýkoliv druh kupní smlouvy. Na rozdíl od odvážných smluv spočívajících v příslibu nejistého plnění, prodávající je v tomto případě oprávněn domáhat se úhrady kupní ceny, resp. užitku.⁽³⁾

Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. se stal taktéž nemalou inspirací pro stávající **úpravu vadného plnění**. Právní postavení kupujícího se posílilo, vady se již nadále nedělí na vady opravitelné a neopravitelné, ale za základní kritérium je považováno **hledisko intenzity** vadnosti plnění. Pokud je vadné plnění takové intenzity, že lze smlouvu považovat za podstatně porušenou, práva kupujícího se rozšiřují. Současně se opouští koncepce prekluze práv z vadných plnění a opožděné ohlášení vad formou notifikace či reklamace nevede již k zániku práv kupujícího. Soud k takovému opožděnému plnění již nadále nepřihlíží z úřední povinnosti a vyžaduje se námítka prodávajícího pro nepřiznání práv z vad.

(3) Tichý, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha, Wolters Kluwer, 2014.

Nově je upraveno **předčasné plnění** a jeho vady (§ 2101), zřejmě poprvé zakotvené v čl. 37 CISG. V těchto případech práva nápravy vad (*right to cure*), o nichž ví výhradně prodávající, přičemž kupujícího na ně neupozornil, zákonodárce využívá časového předstihu k poskytnutí práva prodávajícímu napravit, co zameškal. Podobně se **záruka za jakost** (§ 2113) navrátila ke standardní úpravě a v souladu s obchodním zákoníkem z roku 1991 odděluje práva z vad ze zákona a ze záruky za jakost.

Zárukou za jakost je garantována jakost věci, ať již z hlediska časového či kvality plnění a jeho vlastností, přičemž záruka za jakost nemůže vyloučit zákonnou úpravu práv z vad věci.(4)

Za velmi důležité lze považovat i rozšířené instituty **vedlejších ujednání** při kupní smlouvě (§ 2132 a násl.). Obdobně jako v minulé právní úpravě se jedná o demonstrativní výčet, kde vedle výhrady vlastnictví, předkupního práva a práva zpětné koupě a pouze v obchodním zákoníku upravených koupě na zkoušku a cenové doložky, je současné znění navíc doplněno o výhradu zpětného prodeje a výhradu lepšího kupce, podobně jako je tomu v klasických standardních evropských právních úpravách.

Výhrada vlastnického práva sleduje úpravu v obchodním zákoníku z roku 1991 (§ 445) a umožňuje vázat nabytí vlastnického práva i na jinou odkládací podmínku, než na zaplacení kupní ceny. Právní doktrína uvádí různé typy výhrady vlastnictví, tj. prodlouženou a rozšířenou výhradu vlastnictví, zpracovatelskou klauzuli a následnou výhradu vlastnictví.(5) Podobně detailní rozpracování možných právních ujednání v této oblasti lze jen uvítat, neboť můžeme předpokládat jejich bohaté praktické využití, zvláště u tak hojně frekventovaného institutu jakým kupní smlouva bezesporu je.

(4) Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ztělesňoval jiné společenské podmínky 60. let z čehož vyplývala i právní úprava institutu služeb spojená s nestandardním institutem zákonné záruky.

(5) Tichý, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha, Wolters Kluwer, 2014.

V rámci **prodloužené výhrady vlastnictví** je kupující oprávněn věc dále prodat nebo zpracovat a zmocňuje se k dalšímu zcizení tím, že třetí osoba – nabývajíc věc získá od oprávněného. Kupující již v rámci výhrady vlastnictví postupuje v budoucnu vznikající pohledávky vůči třetím osobám - nabyvatelům ve prospěch prodávajícího. Původní prodávající přestává být vlastníkem věci, ale získává právo z pohledávky ke kupní ceně kupujícího vůči třetí osobě - dalšímu kupujícímu.

Institut **rozšířené výhrady vlastnictví** (*all sums/munies clause*) naopak převod vlastnictví k věci spojuje nejen s úplným zaplacením kupní ceny pro kteroukoli prodanou věc, ale i se splněním dalších pohledávek či závazků prodávajícího vůči kupujícímu nebo vůči s ním spojených podniků, doktrínou nazývané „koncernová výhrada“, a to ačkoliv žádná z těchto pohledávek či dluhů nemá s uzavřenou kupní smlouvou přímou souvislost.

Zpracovatelskou klauzulí pak prodávající nabývá vlastnictví či spoluvlastnictví na vyrobených produktech.

Novým občanským zákoníkem došlo též k přepracování problematiky koupě **obchodního závodu**, která se projevila rovněž i v terminologické rovině, když v předcházející právní úpravě bylo hovořeno o obchodním podniku. V kontextu právní úpravy lze zdůraznit dispozitivní § 2179 stanovící náležitosti zápisu o předání závodu, tj. výčet věcí, které závod vytváří, uvedení chybějících věcí patřících dle smlouvy či účetních záznamů závodu. Prodávající je rovněž povinen upozornit na vady předmětu prodeje, o kterých ví nebo o kterých vědět měl a mohl. Jinak se v případě závodu uplatní režim vadných plnění dle § 1914 a násl. a § 2099 a násl., resp. § 2929 v případě kdy se jedná o koupi nemovité věci.

V souvislosti s úpravou problematiky **významné tržní síly** je v současnosti znovu diskutován možný dopad navrhované novely zákona na zdražení potravin. Dle některých profesních skupin se může jednat o stav, ze kterého budou těžit pouze dodavatelé a postiženi budou zákazníci, neboť údajně může dojít ke standardizaci obchodních podmínek obchodních řetězců, čímž by vlastně došlo k vyloučení hospodářské soutěže. Navíc novela zákona se vztahuje pouze na obchodníky a nikoliv na dodavatele, ačkoliv i ti mohou významnou tržní silou disponovat. Návrh

novely navíc stanoví povinnost platby za zboží do třiceti dní od jeho dodání a dosti vysoké sankce.

Na druhou stranu však nelze bez dalšího přehlížet ani praktiky, kdy dodavatelé jsou pod nejrůznějšími záminkami vyzýváni k nejrůznějším „dobrovolným“ příspěvkům, včetně umožnění vstupu na nový trh. Dodavatel se sice může rozhodnout, že takový příspěvek neposkytne, ovšem v takovém případě se vcelku realisticky vystavuje nebezpečí, že s ním již smlouva uzavřena nebude. V souvislosti s tržní silou vyzvala Česká republika spolu s dalšími šesti státy Evropské unie bruselskou administrativu k navržení opatření pro zamezení nepřiměřené ekonomické síly řetězců ve vztazích s dodavateli.⁽⁶⁾ Výše zmíněný návrh zavádí i termín „*nákupní aliance*“.

Významným se stalo zařazení úpravy spotřebitelských smluv, již i v reakci na schválení horizontální směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU o ochraně spotřebitelů před určitými aspekty nepoctivých obchodních praktik; bohužel, v některých částech nedošlo k úplné transpozici evropských směrnic a úprava se tak při porovnání znění směrnic a občanského zákoníku někdy zdá poněkud nejasná, což ve svých důsledcích může negativně ovlivnit práva spotřebitelů a jejich ochranu.

K ochraně spotřebitele by měl v neposlední řadě přispět taktéž návrh mimosoudního **řešení spotřebitelských sporů**, které by měla dle novely zákona o ochraně spotřebitele řešit Česká obchodní inspekce oprávněná mimojiné nahrávat předváděcí akce prodejců, a to i bez souhlasu pořadatelů.⁽⁷⁾

V evropském měřítku byl po dlouhou dobu diskutován a nakonec i Evropským parlamentem přijat návrh **Společné evropské právní úpravy prodeje („CESL“)**, jejímž deklarovaným cílem bylo usnadnění přeshraničního prodeje v členských

(6) Novela zákona o tržní síle zdraží potraviny, varují obchodníci. K nalezení na <http://www.novinky.cz/ekonomika/370010-novela-zakona-o-trzni-sile-zdrazi-potraviny>, ze dne 21. května 2015.

(7) K nalezení též na <http://www.epravo.cz/zpravodajstvi/poslanci-se-vrati-k-norme-o-ochrane-dodavatelu-pred-retezci>, ze dne 27. května 2015.

zemích;(8) cílem nebyla modifikace či nahrazení vnitrostátních právních úprav, ale *stanovení společných pravidel založených na svobodné volbě a subsidiaritě*. Parlamenty členských států EU neměly mít za povinnost přistoupit k legislativním změnám právní úpravy, ale měl být vytvořen *druhý systém smluvního práva*, existující paralelně vedle pravidel vnitrostátního smluvního práva.

Významnou skutečností při použití CESL je možnost odvrátit se od odlišných vnitrostátních úprav smluvního práva, včetně pozbytí nutnosti označit kogentní ustanovení na ochranu spotřebitele ve vztazích mezi podnikatelem a spotřebitelem, neboť tato společná úprava by obsahovala plně harmonizovaná pravidla.(9) Návrh CESL pak ponechal na úvaze jednotlivých členských států Evropské unie, zda bude umožněno tuto společnou úpravu používat i na vnitrostátní smluvní vztahy, včetně smluv, jejichž smluvními stranami budou obchodníci, z nichž přitom ani jeden není malým či středním podnikatelem.

V rámci **přeshraničních transakcí** závisí použití CESL výlučně na dohodě smluvních stran a tuto společnou právní úpravu lze považovat za fakultativní systém, existující vedle stávajících pravidel smluvního práva, aniž by měl ambici vnitrostátní právní úpravu jakkoliv nahrazovat.

CESL v neposlední řadě přináší množství definic, včetně pojmu přiměřenosti, definuje ustanovení, která nebyla individuálně vyjednána a vymezuje jejich inkorporaci do smlouvy, například s ohledem na všeobecné obchodní podmínky ve spotřebitelských smlouvách. V případě, že návrh smlouvy na všeobecné obchodní podmínky pouze odkazuje, musí být na ně spotřebitel výslovně upozorněn, ale není požadováno, aby spotřebitel s inkorporací takových podmínek i souhlasil. Anglické právo naopak přímo předpokládá, že druhá strana s těmito podmínkami souhlasí.(10)

(8) COM (2011) 0635 v konečném znění.

(9) Mišúr, P. Evropský parlament schválil společnou evropskou právní úpravu prodeje. In: Obchodněprávní revue, 2014, č. 4, s. 110 – 115.

(10) Tichý, L., Kocí, M. (eds.) Spotřebitelská kupní smlouva. Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2013.

CESL rovněž stanoví dva systémy kontroly nepřiměřenosti smluvních ustanovení spočívajících

- a) v kontrole výhradně individuálně nevyjednaných ustanoveních (čl. 83) či
- b) v kontrole jakéhokoliv smluvního ustanovení bez ohledu na to, zda bylo individuálně vyjednáno či nikoliv (čl. 84 a 85).

Koncem roku 2014 nicméně došlo ke stažení návrhu CESL Evropskou komisí, když proti hlasovalo nejméně sedm členských států Evropské unie. Je zřejmé, že pro většinu zemí není prioritou stanovení společných pravidel v oblasti soukromého práva a upřednostňují volbu jednoho z národních práv.⁽¹¹⁾

Evropská unie přišla nově s ambiciózním projektem na vytvoření **jednotného digitálního trhu** (*Digital Single Market*, „DSM“) směřujícího nejen k sofistikované ochraně dat, ale i k modernizaci a ke zjednodušení pravidel pro online obchodování. Projekt jednotného digitálního trhu si klade za cíl na straně dodavatelů zjednodušit nabídku produktů a služeb v přeshraničním online obchodování a na straně odběratelů poskytnout možnosti k efektivnímu vymáhání práv spotřebitelů.

Jednotný digitální trh má ambici pomoci i malým podnikatelům, jejichž podíl na trhu digitálního obchodu zůstává právě z nedostatku důvěryhodnosti malý, neboť nemají možnost vejít v takovou obecnou známost jako velké korporace; je zde však problém, které rozhodné právo bude aplikováno a pod jakou jurisdikcí se budou případně vzniklé právní spory řešit.

Evropskou unií je rovněž uvažováno o náhradě návrhu Společné evropské právní úpravy prodeje právě úpravou jednotného digitálního trhu, a tím zajištění spravedlivých smluvních vztahů jak pro obchodníky, tak i pro spotřebitele, umožňující spotřebitelům s ohledem na jejich práva posílit důvěru v digitální přeshraniční trh; zároveň vytvořit spravedlivé podmínky pro obchodníky, kteří budou mít možnost zvýšit prodej zboží online přes hranice prostřednictvím jednotných právních norem a jedné IT platformy.

(11) Januš, J. Evropa nechce jeden občanský zákoník, říká Pavel Svoboda, předseda Výboru pro právní záležitosti Evropského parlamentu. Ekonom, č. 3, 15. - 21. 1. 2015.

Spotřebitelé by mohli využít nabídky konkurenčního prostředí a konkurenčních kupních cen a spolu s tím využívat i vysoký stupeň ochrany. Uvedený návrh má být projednáván v posledním čtvrtletí roku 2015.

Lze se právem domnívat, že **unijní právo** bude nabývat stále větší důležitosti spojenou nejen s ambicemi rozšiřování vnitřního trhu, ale i s příčinami působícími vně Evropské unie, s ohledem na všeobjímající globalizaci a anonymizaci hospodářských vztahů. Českým spotřebitelům se zřejmě nabídne další možnost využívat ve větší míře **alternativního řešení spotřebitelských sporů**, neboť Ministerstvo průmyslu a obchodu v novele zákona o ochraně spotřebitele navrhlo, aby k řešení spotřebitelských sporů byli oprávněni i soukromí mediátoři. Výsledkem řízení by mělo být uzavření soukromoprávní dohody se lhůtou 90 dnů pro vyřízení sporu. Mimosoudní cestou bude možné řešit i spory z přeshraničních nákupů. Novelou zákona o ochraně spotřebitele by mělo dojít rovněž k implementaci směrnice o nekalých obchodních praktikách.⁽¹²⁾

Ačkoliv se sebou občanskoprávní kodex může přinášet mnoho pochybností, není možné za jeden rok jeho fungování definovat v jakých oblastech došlo plnou měrou k naplnění záměrů a ambicí a v jakých oblastech již méně. Obecnou snahou by však mělo být umožnit občanskému zákoníku, jako stěžejnímu kodexu, patřičnou stabilitu a neměnnost, neboť jen tak je možné docílit všemi požadovanou dostatečnou míru právní jistoty.⁽¹³⁾

Beze sporu je pravdivý názor, že v okamžiku, kdy je občanský zákoník přijat, stává se statickou právní normou a nemůže již zachytit a adekvátně reagovat na veškeré situace, variace lidského jednání i měnící se společenské a ekonomické poměry, a to i kdyby byl zákonný text sebepodrobnější.⁽¹⁴⁾

(12) Spotřebitelské spory mají podle ministerstva průmyslu řešit i mediátoři. K nalezení na <http://www.novinky.cz/finance/360735-spotrebitelske-spor-y-maji-podle-ministerstva-resit-i-mediatori>., ze dne 6. února 2015.

(13) Jedním z návrhů v rámci možné novelizace je i znovuzakotvení zákonného předkupního práva. Viz. Eliáš, K. Málokdo zná občanský zákoník lépe než já, návrhy v malé novele jdou mimo jeho bolesti a jizvy. K nalezení na <http://www.epravo.cz/top/efocus/karel-elias-malokdo-zna-obcansky-zakonik-lepe-nez-ja>., ze dne 3. prosince 2014

(14) Dvořák, J. In: Ad Notam 2014, č. 1, s. 1 – 2.

Navíc je zřejmé, že by ani snahou zákonodárce nemělo být podrobné řešení jednotlivých kazuistik v samotném textu zákona. Teprve až dostatečnou právní praxí bude možné objevovat a následně adekvátně řešit sporná místa právní úpravy. V právních výkladech se navíc můžeme setkat naopak s názory poukazujícími v některých pasážích na příliš detailní či překrývající se právní úpravu a snad i určitou nevyváženost, co se míry podrobnosti úpravy jednotlivých institutů týká.⁽¹⁵⁾

Situace a nejasnosti v zákoně výslovně neřešené by měl nepochybně řešit soud a vyložit zákonný text právě v souvislosti s novými poměry a situacemi, jakož i vývojem společnosti v průběhu času. Občanský zákoník přináší jistě dostatek prostoru pro soudcovské uvážení, v této souvislosti jistě příhodnější než překotné novelizace, které s ohledem na shora uvedené, mohou těžko podrobně předvídat budoucí společenský vývoj.

V obecné podobě nové zákony ztvárňují nástroje se kterými je třeba se teprve seznámit, pochopit podstatu jednotlivých zákonných ustanovení, jejich význam, účinky, vzájemné souvislosti, ale i případné pochybnosti.⁽¹⁶⁾ Teprve uplynutím dostatečného časového období bude možné tento rozsáhlý soukromoprávní kodex vyhodnotit v návaznosti na požadavky vývoje společnosti. I vzhledem k obsáhlosti kodexu bude objektivní posouzení možné po desetiletích aplikační praxe a doktrinálního úsilí.⁽¹⁷⁾

Jak již bylo shora uvedeno, s přesahem do Evropské unie bude zajímavý další vývoj již zmíněných návrhů akademické obce, zejména, zda se právním vědcům podaří naplnit vizi zakotvení sjednocujících a zpřehledňujících pravidel evropského soukromého práva.

Rovněž Pelikánová, I., Pelikán, R. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha, Wolters Kluwer, 2014, s. XLII. „..... Na druhé straně je pravda, že přílišná kasuistika naráží na bariéry nepředvídatelnosti všech konkrétních okolností, které v budoucnu nastanou.“

(15) Pelikánová, I., Pelikán, R. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha, Wolters Kluwer, 2014, s. XLII.

(16) Hora, V. Československé právo procesní I – III – díl, reprint Praha, 2010, s. XIX.

Rovněž Dvořák, J. In: Ad Notam 2014, č. 1, s. 1 – 2.

(17) Pelikánová, I. Některé koncepční otázky nové kodifikace soukromého práva. In: XXII. Karlovarské právnícké dny. Praha, Leges s.r.o., 2014.

Podnětnou pak bude další cesta **akademických projektů, tzv. soft law**, které mají dozajista ambici přispět k jednotnosti a uspořádanosti právních institutů.

Téma kupní smlouvy v soukromém právu je téma velice rozsáhlé a pestré, zvláště je-li pojato nejen v kontextu českého právního řádu, ale do jisté míry i v kontextu evropském. Pro další možné zkoumání problematiky se lze zaměřit na **výklady jednotlivých institutů** a zejména na vyvíjející se **judikaturu** v souvislosti s přibývajícím praxí aplikace nového kodexu, což v současné relativně krátké době po vstupu občanského zákoníku do praxe je samozřejmě těžké predikovat. Zejména směr dalšího rozvoje judikatury bude znamenat i důkaz toho, jak se tuto náročnou a očekávanou rekodifikaci podařilo etablovat v praxi.

V neposlední řadě pak **vzrůstající důležitost mezinárodního a evropského práva** se bude zřejmě v budoucnosti projevovat i ve stírání rozdílů mezi stěžejními právními systémy kontinentální a angloamerické právní kultury, a tím i možném stírání zásadních rozdílů mezi jednotlivými právními instituty.

S h r n u t í

Stručné vymezení problematiky

Práce je zaměřena na problematiku institutu kupní smlouvy, a to nejen v českém, ale i v evropském měřítku. Vzhledem ke skutečnosti, že kupní smlouva náleží nejen k jednomu z nejfrekventovanější zmiňovanému institutu v právní vědě, ale i k nejfrekventovanější používanému právnímu institutu v praxi vůbec, a to jak mezi fyzickými osobami, tak mezi podnikateli či v dnešní době tolik diskutovanému vztahu podnikatel a spotřebitel.

Z hlediska historie byla kupní smlouva institutem ze kterého se posléze vyvinulo obecné smluvní právo, obecný vzor smlouvy a v neposlední řadě i právo odpovědnosti za vady. Dříveji než kupní smlouva se vyvinula snad pouze smlouva směnná. Úprava kupní smlouvy rovněž úzce souvisí s ještě donedávna přítomnou duální úpravou obsaženou v občanském a v obchodním zákoníku. Tento duální systém neobchodních a obchodních obligací je možný v českém právu dohledat již v devatenáctém století, formou multiplikace institutů obligačního práva. Rovněž tak ve dvacátém století, konkrétně návrh občanského zákoníku z roku 1937, nevěnoval dostatečnou pozornost úpravě jednotlivých smluvních typů, což vyústilo ve velké množství speciálních úprav s cílem tento nedostatek občanského práva odstranit.

Dualismus institutu kupní smlouvy, a samozřejmě nejen jí, se znovu objevil s přijetím nového obchodního zákoníku v roce 1991, souvisejícím s celkovou změnou společenských poměrů. Kupní smlouva tak byla až do roku 2014 upravena ve dvou kodexech, a to občanském a obchodním zákoníku. Rozdíly těchto dvou úprav byly zřejmé již ze základních definic kupních smluv v nich obsažených. Občanský zákoník z roku 1964 upravující kupní smlouvu pro movité věci uzavíranou mezi občany stanovil, že z „kupní smlouvy vzniká prodávajícímu povinnost odevzdat předmět koupě a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu dohodnutou kupní cenu.“ Prodávající v těchto případech musel být vlastníkem prodávané věci a tuto skutečnost musel potvrdit ve smlouvě svým prohlášením.

Oproti tomu obchodní zákoník kupní smlouvu charakterizoval jako smlouvu, kterou se „prodávající zavazuje dodat kupujícímu zboží buď jednotlivě určené nebo určené co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo ke zboží a kupující se zavazuje zaplatit za něj prodávajícímu kupní cenu.“ Obchodní zákoník vymezoval kupní smlouvu na základě tzv. podstatných částí smlouvy. Další rozdíl úpravy občanského a obchodního zákoníku spočíval v tom, že obchodní zákoník upravoval v plném rozsahu problematiku kupní smlouvy k věcem movitým, v případě věcí nemovitých byla, a to i pokud se jednalo o vztahy mezi podnikateli, aplikována ustanovení občanského zákoníku.

Paralelní existence dvou kodexů, tj. občanského a obchodního, se sebou poměrně často přinášela výkladové problémy ve smyslu, který z nich se vztahuje na řešení té které konkrétní situace. Tato neucelenost se posléze zákonitě promítala i do judikatury. To vše dokazuje, že simultánní existence dvou kodexů přinášela mnoho praktických výkladových problémů a nebyla příliš nápomocna usnadnění řešení soukromých či obchodních právních otázek.

Problematika úpravy kupní smlouvy je rovněž úzce spjata s problematikou kupní smlouvy ve vztahu mezi podnikatelem a spotřebitelem. Počátky úprav oblasti spotřebitelského práva lze datovat již před rok 1950, a to i v mimoevropských zemích. Následně v roce 1975 vstoupila v platnost první společná spotřebitelská strategie Evropských společenství vydaná Evropskou komisí pod názvem „Předběžný program o ochraně spotřebitele a informační politice“. Dokument vymezoval základní spotřebitelská práva, zejména ochranu zdraví a bezpečnosti, ochranu ekonomických zájmů, právo na náhradu škody, na informace, právo na vzdělání a zastoupení.

Předběžný program o ochraně spotřebitele a informační politice byl následován dalšími strategiemi majícími za cíl reagovat na vývoj aktuálních potřeb spotřebitelů. Maximální pozornost byla věnována ochraně práv spotřebitele, jeho informovanosti a vzdělávání, přístupu ke spravedlnosti, bezpečnosti výrobků a boji proti nekalým praktikám. Všemi tezemi se prolínalo právo na informace jako základního nástroje spotřebitelů pro ochranu sebe sama, a to zejména formou poskytování transparentních informací o produktech. Obecně byla zdůrazňována snaha naučit

spotřebitele posoudit základní rysy zboží, jejich kvalitu a cenu tak, aby získal dostatek informací pro kvalifikované rozhodnutí o koupi určitého zboží bezpečným a uspokojivým způsobem, případně žádat náhradu za způsobenou újmu pramenící z dodaného zboží. V tomto století došlo k opětovnému posílení práv spotřebitelů Evropské unie v oblasti ceny, kvality, výběru a bezpečnosti výrobků, jako stěžejní oblasti pro fungující společný trh.

Významnou roli v oblasti spotřebitelského práva zaujala též tzv. Zelená kniha, shrnující dosavadní práce a úvahy v oblasti spotřebitelského *acquis* s cílem „Evropská unie bude vědět, že uspěla, bude-li do roku 2013 schopna důvěryhodně prokázat, že všichni občané EU mohou nakupovat kdekoli v EU, že mohou nakupovat v obchůdku na rohu, stejně jako na internetových stránkách a důvěřovat, že jsou stejně účinně chráněni, ať už před nebezpečnými výrobky nebo nepoctivými obchodníky; a bude-li schopna prokázat všem maloobchodníkům, ale zvláště malým a středním podnikům, že mohou prodávat kdekoli na základě jednoho souboru pravidel.“

Občanský zákoník č. 89/2014 Sb. představuje po padesáti letech výraznou změnu pro celou oblast soukromého práva. Navzdory několika novelizacím v devadesátých letech dvacátého století nebyl bohužel stále považován za moderní kodex odpovídající podobným kodexům v Německu, Rakousku či Francii. Přijaté znění občanského zákoníku vychází v mnoha ohledech právě z propracované německé či italské právní úpravy, kterýžto fakt přinesl do právního řádu České republiky zejména větší komplexnost a systematičnost, zpřesnění a zjednodušení. Přínos rekodifikace občanského zákoníku je možné spatřovat ve shrnujícím tvrzení prof. JUDr. Karla Eliáše, CSc. o „obratu paradigmat od sociálního inženýrství k úctě vůči privátní sféře jednotlivce.“ Významným prvkem rekodifikované právní úpravy je sjednocená úprava soukromoprávních institutů a smluvního práva vůbec, zejména odstranění duálnosti závazkového práva obchodního a občanského. Praktickým důsledkem tohoto zjednodušení je i nahrazení velkého množství speciálních zákonů jedním kodexem, zavedení monistické úpravy obligačního práva a zrušení duálnosti neobchodních a obchodních obligačních institutů.

Mezi základní principy občanského zákoníku ovlivňující úpravu závazkových právních vztahů patří zejména podpora principu autonomie vůle limitovaném dobrými mravy a veřejným pořádkem, důraz na implementaci dispozitivních právních ustanovení, monistická úprava obligací, komplexnost, odklon od absolutní k převažující relativní neplatnosti právních jednání, obnovení klasické zásady superficies solo cedit, sjednocení principu ochrany dobré víry nabyvatele při nabytí vlastnictví od nevlastníka, zavedení institutu tzv. hardship doložky.

Princip ochrany dobré víry nabyvatele při nabytí vlastnictví od nevlastníka byl do doby účinnosti občanského zákoníku z roku 1989 platný pouze pro oblast obchodního práva. Jeho současným zakotvením v občanském zákoníku je vyjádřen důraz kladený na právní jistotu a ochranu práv osob jednajících v dobré víře. Institut hardship doložky má svůj význam zejména v případě dlouhodobých smluvních vztahů a byl zřejmě inspirován podobným ustanovením v Zásadách mezinárodních smluv UNIDROIT. Občanský zákoník institut hardship doložky definuje ryze ekonomicky, jako podstatnou změnu okolností, která založila v právech a povinnostech stran zvláště hrubý nepoměr znevýhodněním jedné z nich. Toto znevýhodnění může spočívat například v neúměrném zvýšení nákladů plnění, v neúměrném snížení hodnoty plnění apod.

Cíle disertační práce

Cílem disertační práce je detailní analýza jednotlivých institutů kupní smlouvy zakotvených v českém právním řádu, a to včetně kupní smlouvy uzavírané v rámci vztahu podnikatel – spotřebitel. Následně pak porovnání koncepce kupní smlouvy a jejích jednotlivých institutů s významnými právními úpravami, zejména úpravou britskou, francouzskou a německou. Jedná se například o Sale of Goods Act [1979] (SOGA), o úpravu La vente obsaženou v knize III. kapitole V. Code Civil a dále v Le Code de la consommation a o úpravu obsaženou v Bürgerliches Gesetzbuch a Allgemeine Geschäftsbedingungen (zákon o všeobecných obchodních podmínkách).

Ve světle moderních právních trendů souvisejících s celkovou evropeizací soukromého práva je záměrem věnovat pozornost rozboru nadnárodních projektů pocházejících z významných evropských akademických kruhů. Ač doposud

nezávazné, významně ovlivňují tvorbu zákonů v mnoha zemích. V tomto smyslu se jedná zejména o Zásady evropského smluvního práva Principles of European Contract Law (PECL), připravené tzv. Landovou komisí, Návrh společného referenčního rámce Draft Common Frame of Reference (DCFR) připravený za účasti právních vědců pod vedením profesora Christiana von Bara, dále Evropský smluvní zákoník European Code of Contracts (ECC), zpracovaný tzv. Pavijskou skupinou vedenou profesorem Guiseppem Gandolfim a v neposlední řadě i Společné jádro evropského soukromého smluvního práva Common Core of European Private Law, zpracovaný tzv. Trentskou skupinou pod vedením profesorů Maura Bussaniho a Ugo Matteima. Účelem těchto projektů je vytvoření jednotných pravidel základů evropské legislativy a smluvního práva Evropské unie, vedoucích ke zjednodušení evropského přeshraničního obchodu.

V neposlední řadě je problematika kupní smlouvy rozebírána i z hlediska spotřebitelských vztahů, tj. prodej zboží v obchodě tvořící v rámci kupní smlouvy samostatnou a v poslední době hekticky se rozvíjející právní problematiku.

Základní metody práce

Práce si klade za cíl zabývat se nejen teoretickými názory na oblast kupní smlouvy, ale taktéž na praktické použití těchto institutů a názorů, v souvislosti s rozbořením aktuální judikatury, jak české, resp. EU, tak i judikatury Velké Británie, Francie a Německa.

Základní popis zkoumaného problému v právní úpravě

Ustanovení o kupní smlouvě v rekodifikovaném občanském zákoníku jsou inspirována zejména švýcarskou právní úpravou spočívající v tom, že nejprve jsou formulována obecná ustanovení společná pro všechny typy institutu koupě; následují jednotlivá ustanovení týkající se koupě movitých věcí, nemovitých věcí a ustanovení o vedlejších doložkách. Závěr pak tvoří zvláštní ustanovení o prodeji v obchodě, která jsou součástí spotřebitelského práva. Rovněž tak je věnována pozornost institutům jakými jsou práva z vadného plnění či záruka za jakost a přechod nebezpečí škody na věci, jež je předmětem koupě.

Nově je v našem právním řádu věnována pozornost tématu předsmluvní fáze kontraktace, které bylo v české právní úpravě víceméně opomíjeno, a ani v současném znění občanského zákoníku není tak výslovně nazývána. Současná úprava je inspirována návrhem Evropského smluvního zákoníku, tzv. Pavijského projektu. Předsmluvní stadium kontraktace spočívá ve výměně nezávazných informací, prezentaci výrobků, informací o poskytovaných službách, provádění due diligence apod. Do přijetí nového občanského zákoníku toto vše probíhalo mezi smluvními stranami na principu smluvní volnosti a dobré víry, aniž by existovaly závazkové vztahy, ke kterým dochází v okamžiku uzavření smlouvy. Navzdory tomu však již v této předsmluvní fázi dochází k seznamování se s důvěrnými informacemi, a to často za cenu nemalých finančních i nefinančních investic. Pokud následně k uzavření smlouvy nedojde a tyto předsmluvní investice nejsou náležitě zhodnoceny, může subjekt utrpět významnou majetkovou újmu.

Předsmluvnímu stadiu kontraktace spolu s odpovědností, tzv. culpa in contrahendo, je v recentním právu věnována velká pozornost, a to včetně oblastí mezinárodních smluv a komunitárního zákonodárství. Obzvláště je věnována pozornost otázce, zda se v případě předsmluvní odpovědnosti jedná o odpovědnost smluvní či mimosmluvní. Přes dílčí názorovou odlišnost převládá názor o existenci mimosmluvní odpovědnosti. Uplatňuje se zásada zákazu zneužití práva na základě doktríny o předsmluvní odpovědnosti, kterou se zabývá německá a rakouská právní úprava. Předsmluvní odpovědnost je v tomto případě chápána jako následek porušení právních vztahů a sankcionuje jednání, která jsou v rozporu se zásadou dobrých mravů, dobré víry v poctivost druhé strany, povinnosti neškodit a povinnosti loajality. To vše je možné považovat za určité omezení principu smluvní volnosti.

V německém právu je existence předsmluvního vztahu dovozována přímo ze zákona; pokud následně k uzavření smlouvy dojde, mění se předsmluvní vztah na smluvní. Rakouské právo předsmluvní vztah odvozuje od aplikace obecných zásad rakouského občanského zákoníku souvisejících s přípravou smlouvy. Ve francouzském právu je předsmluvní odpovědnost považována za odpovědnost deliktní a za vady vůle, ačkoliv se zde nehovoří výslovně o culpa in contrahendo, a to zřejmě proto, aby nedocházelo k omezování principu smluvní svobody. Veškeré

chování, které je možné v předsmuvní fázi kontraktace považovat za rozporné s dobrými mravy, je označováno jako nedovolený čin. Zejména se jedná o případy neodůvodněně přerušného jednání o smlouvě jednou ze stran. V takových případech francouzský soud zkoumá vzniklou škodu, to, zda chování smluvní strany odpovídalo péči řádného hospodáře, přičemž se nepřikládá důležitost závažnosti či úmyslnosti takového jednání.

Též DCFR se věnuje předsmuvnímu stadiu kontraktace, soustřeďuje se na povinnosti podnikatele informovat o dodávaném zboží, o povinnosti podávat srozumitelné a nezavádějící informace, povinnost předcházet chybným informacím, případně nápravu chybných informací a problematiku uzavírání smluv na dálku. Jsou zde také stanovena pravidla vyjednávání o smlouvě vedeném v rozporu s dobrou vírou a pravidly poctivého obchodního styku. DCFR výslovně stanoví, že je v rozporu s dobrou vírou a pravidly poctivého obchodního styku, pokud by strana započala vyjednávání či v něm pokračovala, aniž by měla skutečný úmysl dosáhnout uzavření smlouvy. DCFR stanoví odpovědnost za škodu při zneužití důvěrných informací získaných v předsmuvních jednáních, přiznává právo na vydání prospěchu a právo požadovat, aby soud protiprávní jednání zakázal. Nabídka a přijetí nabídky, dříve označované jako akceptace, jsou charakterizovány jako postup smluvních stran za účelem uzavření smlouvy, spočívající v jednání, komunikaci, výslovných právních jednání či v jiném chování, jemuž je přiznána právní relevance.

Nabídka a přijetí nabídky se může vztahovat buď pouze na dohodu o podstatných náležitostech smlouvy s tím, že o vedlejších náležitostech bude dohody dosaženo později či se smluvní strany dohodnou na povinnosti akceptovat i vedlejší (akcesorické) náležitosti smlouvy. Ačkoliv dohoda dosažená pouze o podstatných náležitostech smlouvy je z praktického hlediska jistě snadnější a rychlejší, pro dosažení smysluplného konsenzu poskytuje dohoda o celém obsahu smlouvy do budoucna stranám výrazně vyšší míru právní jistoty. Některé právní řády umožňují doplnit chybějící smluvní ustanovení, na které se původní dohoda stran nevztahovala, soudním rozhodnutím. Obdobně návrh Evropského smluvního zákoníku charakterizuje pojem podstatných prvků smlouvy na základě souhlasu stran a obsahu smlouvy.

Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží považuje za dostatečně určitý takový návrh smlouvy, který obsahuje označení zboží, ať již přímé či nepřímé, jeho množství, kupní cenu, popřípadě způsob jejího určení. Právě obchodní zákoník z roku 1991 čerpal z Vídeňské úmluvy v souvislosti se stanovením požadavku dohody o celém obsahu smlouvy. Obchodněprávní úprava však neumožňovala vznik smlouvy v případě nesouladu nabídky a akceptace, což Vídeňská úmluva umožňuje.

Současná občanskoprávní úprava se odklání od tzv. doktríny plného konsensu smluvních stran stanovením různých výjimek. V německém právu v této souvislosti nacházíme doktrínu smluvního dissensu umožňující, aby v případech, kdy se strany shodují na přesvědčení o uzavření smlouvy, považovat za uzavřenou i takovou smlouvu, o jejíž některých částech dohody dosaženo nebylo. Tato německá doktrína je tak založena na omylu stran o uzavření smlouvy s tím, že obě se mylně domnívají, že došlo k uzavření smlouvy, ačkoliv se tak nestalo, neboť nebylo dosaženo dohody o některé části smlouvy. V pochybnostech o uzavření smlouvy je na místě rozhodnutí soudu.

Německá doktrína o smluvním dissensu nachází svůj vliv i v českém občanském zákoníku, který v § 1726 stanoví, že smlouva se pokládá za uzavřenou v případě, kdy je možné rozumně předpokládat, že by ji strany uzavřely i bez dohody o určité náležitosti. Rozhodujícím při tomto hodnocení je samotné chování smluvních stran a jejich projevy vůle, kterými dávají najevo, že smlouvu považují za uzavřenou. V případě, že alespoň jedna ze smluvních stran v procesu kontraktačního jednání dala najevo, že dohoda o určité části smlouvy je podmínkou uzavření smlouvy, pak bez dohody o této části nelze smlouvu pokládat za uzavřenou.

I v anglickém právu je věnována značná pozornost smluvnímu vyjednávání před samotným uzavřením smlouvy a anglická právní úprava disponuje v této oblasti poměrně rozsáhlým systémem pravidel. Upravuje požadavek dohody plynoucí z přijetí nabídky, a to zejména tehdy, kdy dochází k uskutečňování těchto jednání korespondenční formou. Je umožňován vznik smlouvy i tím způsobem, že obě strany se chová takovým způsobem, že je možné z tohoto chování usuzovat na jeho souhlas; v této souvislosti se hovoří o akceptaci chováním (*acceptance by conduct*). Anglické právo rovněž rozlišuje nabídku na uzavření smlouvy od pozvání k jednání (*invitations*

to treat). Většina reklamních kampaní na zboží je tak dle anglického práva pokládána za pozvání k jednání a nikoliv za nabídku k prodeji. Následně vyjádřený zájem zákazníka o koupi zboží se považuje za nabídku.

Anglické právo řeší rovněž situaci vzájemného návrhu (*cross-offer*), tj. nabídek, které si strany vzájemně učiní, aniž by jedna strana věděla o návrhu strany druhé a tyto nabídky jsou v zásadě identické. Vzájemný návrh je dle anglického práva charakterizován jako pouhý soulad vědomí dvou subjektů, aniž by bylo možné hovořit o vzniku závazné smlouvy. Je tomu tak proto, že simultánní vyjádření zájmu obou stran nelze charakterizovat jako návazné vyjádření nabídky a její akceptace, a nedošlo tudíž ke vzájemné výměně návrhu a jeho přijetí.

V neposlední řadě se anglické právo zabývá i střetem forem (*battle of the forms*), charakterizovaným zejména tím, že smluvní podmínky navrhované každou ze stran jsou ve vzájemném rozporu, například obě strany požadují vyloučení své odpovědnosti, avšak na základě pravidel nabídky a akceptace již vlastně došlo ke vzniku platné smlouvy. Střet forem se vztahuje na situace, kdy v nastálém právním sporu obě strany uznávají existenci vymahatelné smlouvy, nicméně se neshodují v názoru jaké smluvní podmínky smlouva obsahuje, neboť podmínky stanovené navrhovatelem a oblatem si v zásadě protiřečí. Anglické právo se řídí zásadou, že za rozhodující se považují podmínky navržené v pořadí druhou stranou za předpokladu, že obě smluvní strany s tímto souhlasí.

Předmět koupě se obecně liší dle toho, zda se jedná o mobiliární či imobiliární koupi. Dle českého právního řádu je prodávající povinen odevzdat kupujícímu předmět koupě v ujednaném množství, jakosti i provedení. Předmět koupě může být určen individuálně, druhově, hromadně či úhrnně, formou spoluvlastnického podílu k věci či jako soubor věcí, práv a jiných majetkových hodnot, pokud to jejich povaha připouští a nedošlo k zákonnému vyloučení z občanskoprávních vztahů. Předmětem prodeje v rámci spotřebitelských smluv nesmí být nebezpečné výrobky; v případě, že se prodávající dozví o skutečnosti, že výrobek, který spotřebiteli prodal je nebezpečný, má za povinnost bezodkladně jej o tomto faktu informovat.

Občanský zákoník hovoří rovněž o koupi budoucích užitků věci úhrnkem nebo s nadějí na nejisté budoucí užitky. V těchto případech patří kupujícímu všechny řádně vytěžené užitky, avšak nese i případnou ztrátu, bylo-li očekávání kupujícího zmařeno. Jedná se o stejný způsob úpravy, jakým v občanském zákoníku z roku 1964 byla charakterizována koupě naděje. Kupní smlouvy vztahující se ke koupi budoucích užitků věci úhrnkem nebo s nadějí na nejisté budoucí užitky se řadí mezi takzvané smlouvy odvážné (aleatorní) a je s nimi spojeno riziko ztráty pro kupujícího, pokud se nenaplní jeho očekávání. V takovém případě kupujícímu nevznikají nároky z vady věci s ohledem na kvalitu, množství apod. Prodávající v těchto případech tak za vady věci v podstatě neodpovídá, a ani kupní cena vždy nevyjadřuje skutečnou hodnotu prodávajícím nabízeného plnění. Kupující je povinen zaplatit kupní cenu i tehdy, pokud ke vzniku užitků nedošlo, ať již z jakéholiv důvodu.

Sale of Goods Act (SOGA) definuje předmět kupní smlouvy jako souhrn práv k osobnímu movitému majetku (*personal chattels*), odlišnému od pohledávek a peněz. Předmět koupě dle SOGA může zahrnovat výnosy ze sklizně, průmyslově pěstované plodiny a věci spojené s pozemkem či tvořící jeho část, které na základě dohody mají být ještě před prodejem či na základě kupní smlouvy, odděleny. Obdobně jako v českém právu, může i dle anglického práva předmět smlouvy vzniknout teprve v budoucnu. Takto pojatá definice de facto vylučuje jako předmět kupní smlouvy dle SOGA nehmotné statky, jakož i akcie, předměty duševního vlastnictví, včetně autorského práva, patenty, obchodní známky apod.

Francouzský Code civil vymezuje předmět kupní smlouvy jako dostatečně určitý, převoditelný, který je ve vlastnictví prodávajícího, může existovat či může vzniknout teprve v budoucnu a mohou jím být i věci imaterializované. V případě věcí určených druhově rozlišuje francouzské právo zejména prodej souboru věcí (*vente en bloc*), prodej na míru (*vente à la mesure*), prodej na váhu (*vente au poids*) či prodej na počet (*vente au compte*). V neposlední řadě je zmiňován i prodej formou předplatného (*vente à l'abonnement*), kde se dodání předmětu smlouvy uskutečňuje během určitého předem sjednaného období, ať již nepřetržitě, například dodávky energií prostřednictvím inženýrských sítí nebo opakovaně, například odběr novin. V rámci ustanovení o převodu vlastnického práva k věci vzniklé v budoucnu je pak v souvislosti s nemovitou věcí zmiňována stavba prodávaná zatím pouze ve stavu

konstrukčních plánů (*vente sur plan*). Takovým prodejem se prodávající zavazuje v určité stanovené lhůtě k řádnému dokončení vybudování budovy, k jejímu faktickému předání a k převedení vlastnického práva.

Kupní cena je charakterizována jako úplata za předmět koupě stanovená v penězích a vyjadřující ekvivalentnost směny věci, práv a jiných majetkových hodnot za peníze. V předcházející duální úpravě se ustanovení o kupní ceně odvíjelo z velké míry od skutečnosti, zda kupní smlouva byla sjednávána podle občanského nebo obchodního zákoníku. Rekodifikovaný občanský zákoník považuje za dostatečné alespoň stanovení způsobu určení výše kupní ceny, přičemž další požadavky na výši či stanovení kupní ceny neklade. PECL v souvislosti s ustanoveními ohledně kupní ceny stanoví, že pokud smlouva nestanoví příslušnou cenu či způsob jejího určení, pak se předpokládá stanovení přiměřené ceny. Toto ustanovení si dává za cíl vytvoření pravidla na záchranu smlouvy v případech, kdy je to pokládáno za účelné, neboť smluvní strany se cítí být smlouvou vázány.

Tímto svým přístupem PECL podporuje zachování smlouvy opouštějíc tradičně striktní přístup některých právních řádů, že absence nebo nedostatečné stanovení předmětu smlouvy, resp. vzájemného protiplnění, činí smlouvu absolutně neplatnou či je důvodem jejího zrušení. S úmyslem vyhnout se možným sporům o platnost smlouvy pokud není určena kupní cena, PECL vytváří domněnku, že smluvní strany měly na mysli cenu běžnou.

Francouzské právo kupní smlouvu definuje jako určitý peněžní obnos, který je povinen kupující zaplatit prodávajícímu na základě převodu vlastnictví věci, jež je předmětem kupní smlouvy. Podobně jako v českém, tak i ve francouzském právu, je určení kupní ceny obligatorní součástí smlouvy, bez jejíhož určení nemůže k prodeji věci dojít. Z ekonomického pohledu je pak kupní cena charakterizována dvěma částmi, a to výší samotné kupní ceny a dalších poplatků s prodejem spojených, jakými jsou například fiskální a parafiskální poplatky, poplatky související se sepsáním kupní smlouvy, náklady na zabalení a uskladnění věci. Na rozdíl od jiných právních řádů jsou ve francouzské právní úpravě tradičně zdůrazňovány zejména tři podmínky pro uznání platného sjednání kupní ceny. Jsou jimi možnost určení (*détermination*), reálnost (*réalité*) a serióznost (*sérieux du prix*). Zdůraznění reálnosti

kupní ceny je dáno do souvislosti zejména s případným daňovým podvodem, kdy v této souvislosti zákon predikuje neplatnost tajných dohod, jejichž účelem je skryté zvýšení kupní ceny.

Dodání zboží je v současném občanském zákoníku charakterizováno tak, že věc se považuje za odevzdanou pokud prodávající kupujícímu tuto věc fakticky odevzdá, včetně případných dokladů s ní spojených a umožní kupujícímu nabýt vlastnického práva v souladu se smlouvou. Občanský zákoník v tomto ohledu vychází z obchodního zákoníku z roku 1991. Obchodní zákoník, podobně jako Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, termín dodání zboží nedefinuje, ale stanoví podmínky pro platné dodání zboží při různých způsobech plnění závazku prodávajícím. Francouzské právo rozeznává dodání hmotné věci a věci druhově určené, a dále definuje dodání věci v rámci kupní smlouvy jako transport prodávané věci do dispozice a do vlastnictví, resp. držby kupujícího. Je rozeznáván prodej z ruky do ruky (*ventes sur place*) či prodej na dálku (*ventes à distance*), například prostřednictvím námořní, letecké, železniční, říční a silniční dopravy.

Též PECL zaměřuje svoji pozornost na úpravu problematiky dodání zboží a určení místa plnění. Zde platí, že prodávající v zásadě nese náklady a riziko nebezpečí škody na zboží až do doby, kdy bude zboží v dispozici kupujícího v dohodnutém či stanoveném místě plnění. V souvislosti s místem podnikání se PECL rovněž zabývá vlivem obchodních zvyklostí a praktik.

Smluvní strany jsou oprávněny si dohodnout, že se obsah jejich právního vztahu bude řídit všeobecnými obchodními podmínkami na něž ve smlouvě odkáží. Při této praxi je třeba diferencovat mezi obchodním stykem v rámci podnikání a ostatními případy. Nejedná-li se o právní styk mezi podnikateli, pak je vyžadováno, aby tyto podmínky byly k nabídce přiloženy nebo byly smluvním stranám při uzavírání smlouvy prokazatelně známy, ledaže akceptant prohlásí, že tyto podmínky zná. Toto není požadováno v případě uzavírání smluv mezi podnikateli, pokud se odkazuje na všeobecné obchodní podmínky vypracované zájmovými nebo odbornými organizacemi, o nichž lze předpokládat, že jsou profesionálům známy.

Koupě závodu: Vzhledem k tomu, že závod je pokládán za specifický předmět právních vztahů, odpovídají tomu i speciální ustanovení odchylovající se od obecné úpravy kupní smlouvy. Zvláštní úprava se projeví zejména v oblasti věcněprávních účinků kupní smlouvy, a rovněž tak v případě ochrany věřitelů a dlužníků prodávajícího či jiné osoby se závodem nakládající. V případě, že předmětem kupní smlouvy je závod či jeho část, jako samostatná organizační jednotka, např. pobočka, nabývá kupující vše, co k závodu jako celku patří.

V rámci rekodifikace byl řešen problém převodu vlastnického práva k nemovité věci účinným zápisem do katastru nemovitostí. České právo zastává názor, na rozdíl například od francouzské právní úpravy stanovící, že „zdi nejsou součástí závodu“, že závod tvoří jeden předmět vlastnického práva sestávající ze všech složek, ať již movitých či nemovitých. Nový občanský zákoník přišel s řešením, že v případě kupujících zapisovaných do veřejného seznamu, nabývá kupující vlastnického práva k závodu jako celku zveřejněním údaje o tom, že uložil doklad o koupi závodu do sbírky listin. U kupujících do veřejného rejstříku nezapisovaných, přejde vlastnické právo k závodu jako dosud účinností smlouvy. Znění zákona nezahrnuje možnost ve smlouvě libovolně stanovit datum účinnosti přechodu ostatních práv a věcí. Lze mít za to, že tímto požadavkem dochází k omezení autonomie vůle obecně zdůrazňované novým občanským zákoníkem, a to tím, že je třeba veřejnoprávního úkonu pro završení dohody smluvních stran.

Podrobnější vymezení záměrů disertační práce

Stěžejním záměrem je rozbor a srovnání úpravy kupní smlouvy zakotvené v předcházející duální právní úpravě, tj. v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. a v obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb., upravujících odděleně obchodní a neobchodní právní vztahy, a jednotné právní úpravy, jež přináší rekodifikované civilní právo promítající se zejména do občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

Dalším záměrem práce je věnovat se ve světle moderních evropských trendů jednotlivým právním návrhům zpracovanými odborníky z akademických kruhů, jakými jsou již shora zmiňované Draft Common Frame of Reference, Principles of European Contract Law (PECL) a Principles of European Tort Law (PETL). Do této

skupiny dokumentů pak přináležejí rovněž European Contract Code (ECC) a Common Core of European Private Law.

Pozornost se v neposlední řadě zaměřuje rovněž na nové principy a zásady přicházející s rekodifikací občanského zákoníku a na nové pojetí některých právních institutů. V této souvislosti se jedná zejména o odklon od absolutní k převažující relativní neplatnosti právního jednání, jednotnou úpravu závazkového práva, sjednocení principu ochrany dobré víry nabyvatele při nabytí vlastnictví od nevlastníka, obnovení principu, že stavba se stává součástí pozemku a zavedení hardship doložky. Taktéž bude věnována pozornost širšímu pojetí nabídky, reálné akceptaci nabídky, odklonu od doktríny plného konsensu smluvních stran a úpravě problematiky modifikovaného přijetí nabídky.

Práce se zabývá analýzou některých nových pojetí právních institutů, kdy za všechny je možné jmenovat problematiku vad věci a jejich nového třídění z hlediska intenzity s jakou vadné plnění porušuje smlouvu, novou koncepci prekluze práv z vad, vady plnění ze zákona a ze záruky za jakost, rozbor ochrany kupujícího pro případ porušení smlouvy prodávajícím, a to i s ohledem na povinnosti kupujícího věc prohlédnout a reklamační povinnost, včetně reklamačního břemene kupujícího, oblast vyloučení možnosti odstoupení od smlouvy a problematiky svépomocného prodeje.

Dizertační práce je též orientována na srovnání právní úpravy kupní smlouvy v českém právním řádu a v jiných právních řádech, zejména pak v rámci práva Evropské unie, jedná se zejména o anglické, francouzské a německé právo. Pozornost je věnována též Úmluvě OSN o mezinárodní koupi zboží, sjednocující problematiku kupní smlouvy téměř po celém světě a transpozicím směrnice o koupi spotřebního zboží hovořící o potřebě členských států zabývat se právem kupní smlouvy, jeho koncepcí a začleněním do obecného závazkového práva.

Vymezení směrů dalšího zkoumání problematiky

Téma kupní smlouvy v soukromém právu je téma velice rozsáhlé a pestré, zvláště je-li pojato nejen v kontextu českého právního řádu, ale do jisté míry i v kontextu

evropském. Pro další možné zkoumání problematiky se lze zaměřit na výklady jednotlivých institutů a zejména na vyvíjející se judikaturu v souvislosti s přibývajícím praxí aplikace nového kodexu, což v současné relativně krátké době po vstupu občanského zákoníku do praxe je samozřejmě těžko predikovat. Zejména směr dalšího rozvoje judikatury bude znamenat i důkaz toho, jak se tuto náročnou a očekávanou rekodifikaci podařilo etablovat v praxi.

S přesahem do Evropské unie bude jistě zajímavé sledovat vývoj již shora zmiňovaných návrhů akademické obce v oblasti tzv. soft law, zejména pak, zda se těmto erudovaným právním vědcům podaří naplnit vizi stanovení sjednocujících a zpřehledňujících pravidel evropského soukromého práva a spolu s tím bude zajímavý i přístup Evropské unie k těmto projektům. Za podobně přínosné lze považovat i sledování dalšího vývoje a praktického přínosu mezinárodních dokumentů pro jednotlivé země Evropské unie, zejména Nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje a dalších v budoucnu přijímaných směrnic Evropského parlamentu.

S u m m a r y

Brief description of the topic

The work focuses on institute of a contract of sale in both the Czech and European contexts. A contract of sale ranks among most frequent institutes in the law science and is most frequently used in practice between individuals, between businesses as well as between a business and consumer, this relation being discussed so often now.

From the point of view of history, the contract of sale was an institute which developed into general contract law, a general contract specimen and, last but not least, the law of liability for defects. Before contracts of sales, only a contract of exchange probably existed. The character of the contract of sale is also closely connected with a dual character which was governed quite recently by both the Civil Code and Commercial Code. The dual nature of non-commercial and commercial obligations occurred in the Czech law as early as in the 19th century when institutions of obligation law were multiplicated. Even in the 20th century, no particular attention was paid to regulation of specific types of contracts, this being, in particular, the case of the proposal of the Civil Code in 1937. The consequence was too many special regulations and it became necessary to eliminate such drawback in the Civil law.

Dualism of the institute of the contract of sale and other contracts appeared again in 1991 when a new Commercial Code entered into force and general situation in the society changed. Until 2014, the contract of sale was governed by two codes: Civil Code and Commercial Code. Differences in the both regulations were clear in basic definitions in the contracts of sale contained there. The Civil Code of 1964 which governed the contracts of sale for personal properties to be entered into by individuals set forth that “a seller is obliged under the contract of sale to hand over the subject of purchase and the buyer is obliged to take the subject of purchase and to pay the agreed purchase price for such subject to the seller”. This means, the seller was required to own the subject under sale and this had to be proved in the contract by his or her signature.

On the other hand, the Commercial Code defined the contract of sale as a contract under which "the seller shall supply to the buyer the goods where such goods will correspond to specific identification or where such goods will be of a specific type and will be supplied in a specific quantity, whereby the seller shall transfer titles to such goods to the buyer, and the buyer shall pay the purchase price to the seller". The Commercial Code defined a contract of sale by specification of essential elements of the contract. Another difference between the Civil Code and Commercial Code was that the Commercial Code governed fully the contract of sale with respect to personal properties, while real properties were governed by provisions of the Civil Code even in case of a contract of sale between entrepreneurs.

Parallel co-existence of the Civil Code and Commercial Code resulted in specific situations often in problems in interpretation. Such incompleteness affected, logically, the case law. All this proves that simultaneous coexistence of the two Codes resulted in many problems in interpretation, this being no helpful when dealing with cases in private law or commercial law.

The regulation of the contract of sale is also closely connected with relationship existing between an entrepreneur and consumer with regards to the contract of sale. Regulation of consumer rights is dated back before 1950, this being also the case of countries out of Europe. In 1975 the European Commission issued the first joint consumer strategy of the European Communities. Its name was "Preliminary Programme for a consumer protection and information policy". The document specified the basic consumer rights, in particular, the protection of health and safety, protection of economic interest, right for compensation of damage, right to receive information, right for education, and right for representation.

The Preliminary Programme for a consumer protection and information policy was followed by other strategies, the objective being to react to current needs of the consumers. A particular attention was paid to protection of consumer rights, level of information and education, access to justice, safety of products and fight against unfair practice. All these were linked through the right for information, being for the consumers the basic tool for their protection. This included, in particular, providing of transparent information about products. In general, emphasis was put on the efforts

to teach the consumer to be able to assess basic features, quality and price of the goods in order to have enough information for qualified decision whether to buy, or not to buy, the goods in a safe and satisfied manner, or to require compensation for damage caused by the supplied goods. In this century, the consumer rights in the European Union have been reinforced again in terms of the price, quality, selection and safety of products as this has been regarded as the key area for the well-performing joint market.

A significant role in the consumer rights has been played by the "Green Book" which summarised the existing works and ideas relating to the consumer acquis where the objective was specified as follows " The EU will know if it has succeeded if by 2013 it can credibly demonstrate to all EU citizens that they can shop from anywhere in the EU, from corner-shop to website, confident they are equally effectively protected, whether from dangerous products or rogue traders; and to be able to demonstrate to all retailers, but especially SMEs, that they can sell anywhere on the basis of a single, simple set of rules ".

After fifty years, the Civil Code No. 89/2014 Sb. represents a considerable change for the entire private law. In spite of several amendments in the 1990s, the Civil Code was not still regarded as a modern civil code which would be similar to those in force in Germany, Austria or France. The adopted wording of the Civil Code is based, in many aspects, just from the well-thought German or Italian laws, which made the body of Czech Republic's law more sophisticated, systematic, streamlined and simplified. Benefits of the re-enactment of the Civil Code is described in the summary submitted by prof. JUDr. Karel Eliáš, CSc. who speaks about „turn of paradigms from social engineering towards respect for private sphere of an individual". An important element in the re-enactment is the consistent regulation of private law institute and law of contract, in general. In particular, the re-enactment eliminated the duality of obligation law in the civil law and private law. In practice, this simplification makes it possible to replace many special acts with one code, to introduce monistic regulation of the obligation law and to cancel duality of non-commercial and commercial obligation institutes.

Basic principles of the Civil Code which affect regulation of relationships in the obligation law are, particularly, support of the principle of autonomy of will which is limited by good morale and public order, focus on implementation of dispositive legal regulations, monistic regulation of obligations, complexity, shift from absolute to prevalingly relative invalidity of legal regulations, restoration of the classical principle superficies solo cedit, consistency introduced into protection of good faith of the assignee upon acquisition of property of a non-owner, or introduction of the institute of what is referred to as a hardship clause.

Until the Civil Code of 1989 entered into force, the principle of protection of assignee's good faith upon acquisition of the property from a non-owner was valid only in the commercial law. The fact that this is now anchored in the Civil Code proves importance of legal certainty and protection of rights of those who act in good faith. The institute of the hardship clause is important particularly in case of long-termed contractual relations. In the future, it would be advisable to include the hardship clause into each contract except for aleatory contracts. The provision on the hardship clause was, probably, inspired by the similar provision which exists in the Principles of International Conventions by UNIDROIT. The Civil Code defines the institute of the hardship clause in a purely economic way as a significant change in circumstances which resulted in gross disproportion of rights and liabilities of the parties by putting one of them into disadvantage. Such disadvantage may include, for instance, unreasonable increase in costs of performance, or unreasonable decrease in the value of performance.

Objective of the dissertation work

The objective of the dissertation work is to analyse in detail the institutes of the contracts of sale in the Czech body of laws, including the institute of a contract of sale signed by and between the entrepreneur and consumer. The work also compares the concepts of the contract of sale and its institutes with major laws, in particular, with the UK, French and German laws. This is, mainly, the Sale of Goods Act [1979] (SOGA), the regulation La vente contained in Book III, Chapter V. Code Civil as well as Le Code de la consommation and the regulation contained in the

Bürgerliches Gesetzbuch and Allgemeine Geschäftsbedingungen (the Act on General Commercial Terms and Conditions).

In the context of current legal trends and general Europeisation of private law, a particular attention should be paid to the analysis of supranational projects from circles of major European academics. Though they are not mandatory yet, they affect considerably creation of laws in many countries. In particular, this is the case of the Principles of European Contract Law (PECL) prepared by the Lando Commission, the Draft Common Frame of Reference (DCFR) prepared by leading law experts headed by Professor Christian von Bar, the European Code of Contracts (ECC) prepared by the Pavia group headed by Professor Guiseppe Gandolfi and, last but not least, the Common Core of European Private Law prepared by the Trent group headed by Professor Mauro Bussani and Professor Ugo Matteimo. The goal was to create consistent rules for basis of the European legislative and contractual framework of the European Union which would simplify cross-border business in Europe.

Furthermore, the contracts of sale are analysed here in terms of consumer relationships which comprises the sale of goods in a shop. This is a special case of a contract of sale which has been developing rather hectically and has become a specific legal topic.

Basic methods of work

The work deals not only with theoretical background of the contracts of sale – it also examines practical use of such institutes and opinions on analyses of the current case of laws – in both the Czech Republic and Europe, a particular attention being paid to the United Kingdom, France, and Germany.

Basic description of the current situation in law

Provisions about the contract of sale in the re-enacted Civil Code have been inspired, in particular, by Swiss legislation: first, general provisions are defined which are common for all types of the purchasing institute, and these general provisions are

followed by the provisions which govern purchase of real properties and personal properties. Finally, provisions on supporting clauses are included there. The last provision addresses sale in shops which is a part of consumer law. Attention has been also paid to rights in case of faulty performance, warranty for quality or transfer of risk of damage to property which is a subject of purchase.

The new act deals also with the precontracting phase. So far, this was rather neglected in the laws and even the current text of the Civil Code does not refer to this expressly. The current regulation was inspired by the European Code of Contracts which is referred to as the Pavia Project. The precontracting includes unbinding sharing of information, presenting of products, informing about services and conducting of due diligence. Before the new Civil Code entered into force, all this had been done between the contract parties freely and on the basis of good will without any obligation relations which start existing once the contract is entered into.

In spite of this, during the precontracting phase confidential information is disclosed and the parties spend rather much in terms of finances and non-financial investments. If no contract is not entered into then, the precontracting investments are not valorized and a party may suffer considerable damage to property.

The recent law pays much attention to the precontracting stage and liability - this is referred to as culpa in contrahendo. Attention is also paid to international contracts and the Community lawmaking process. In particular, focus is also placed on the question whether the precontracting liability is contractual or non-contractual liability. In spite of certain differences in opinions, the prevailing opinion is that this is a non-contractual liability. The principle applied there is the prohibiting misuse of the right on the basis of the doctrine on precontracting liability which is addressed by the German and Austrian laws. In that case, the precontracting liability is understood to be the consequence of violation of contractual relationships and sanction is imposed with respect to conduct which violates the principle of good morals, faith into honesty of the other party, and the obligation to be loyal and not to cause damage. All this might be regarded as a certain restriction in the principle of contractual freedom.

The German law deduces existence of the precontracting relationship directly from the act. If a contract is signed, the precontracting relationships becomes the contractual relationship. The Austrian law deduces the precontracting relationships from application of general principles of the Austrian Civil Code which are connected with preparation of the contract. The French law regards the precontracting liability as the liability in delict and as a defect in will though it does not mention specifically culpa in contrahendo, the reason being, probably, to avoid restriction in the principle of contractual freedom. Any conduct which might be regarded during the precontracting phase as a conduct violating good morals is referred to as unpermitted conduct. These are, in particular, the cases where a party unreasonably interrupts the negotiations with respect to the contract. In such a case, the French court investigates into existing damage and examines whether the contract party took steps with due care and prudence. It does not consider gravity or intentionality of such conduct as relevant.

The precontracting phase is also addressed by DCFR. It focuses on entrepreneur's obligation to inform about the goods to be supplied, to provide clear and non-misleading information, to prevent incorrect information and to make corrections in incorrect information, if any. It also deals with remote making of contracts. It provides also rules with respect to the contract negotiations held contrary to good faith and rules of fair business. DCFR specifically mentions that if any party commences or continues negotiations without really intending to make a contract this is regarded as conduct being in contradiction with good faith and rules of fair business. DCFR defines the damage liability if confidential information obtained during the precontracting negotiations is misuse and admits a claim to require that benefits should be given back. It also includes the right to require that the court should prohibit such illegal conduct. The offer and acceptance of the offer, which was originally referred to as the admission of the offer, is characterised now as steps taken by the parties in order to make a contract where such steps include negotiations, communication, express legal acts or any other conduct which is regarded as legally relevant.

The offer and acceptance of the offer might relate to the agreement on major essentials of the contract where the parties agree later about additional essentials, or

the parties may agree to accept the additional essentials (accessories) of the agreement. Though it is, in practice, definitely easier and faster to agree only the major essentials of the contract, the parties should reach reasonable consensus and this requires the complete agreement with respect to the contract as this provides considerably higher degree of legal certainty. In some bodies of law, it is possible that a court resolves to add a contractual provision which has not been originally agreed by the parties. Similarly, the draft of the European Code of Contracts defines the term of major essentials of the contract upon agreement reached by the parties and upon the contents of the contract.

The Vienna Convention on the International Sale of Goods states that a contract draft is sufficiently certain if it contains direct or indirect identification of the goods, its quantity, purchase price or if the purchase price is identified otherwise. It was just the Vienna Convention which was taken as a basis for those aspects in the Commercial Code of 1991 which required that agreement should be reached with respect to the entire content of the contract. According to commercial laws, it was not, however, possible to enter into contract in case of discrepancy between the offer and acceptance of the offer, though this is permitted by the Vienna Convention.

The current Civil Code diverts from the doctrine requiring full consensus of the parties and sets forth various exceptions. The German law includes a doctrine of contractual dissensus: if the parties agree to be convinced and wish to make a contract, even such contract can be regarded as entered into if no agreement has not been reached with respect to some parts of the contract. The German doctrine is based on an error of the parties with respect to the making of the contract when the both parties erroneously believe that the contract has been entered into even if this is not the case as no agreement has been reached with respect to some parts of the contract. In case of doubt, the court should resolve whether the contract has or has not been made.

The German doctrine on the contractual dissensus influences also the Czech Civil Code which sets forth in § 1726 that the contract is regarded as made if it is reasonably assumed that the parties would enter into the contract even if they reach no agreement with respect to any essential item. What is decisive there is the

conduct of the contract parties and manifestation of their will in order to make it clear that they regard the contract as made. Should any party make it clear during the precontracting negotiation that agreement on any part of the contract is a precondition for entering into the contract then such contract is regarded as made only after an agreement is reached with respect to such part of the contract.

The law in UK pays particular attention to the contractual negotiations before the contract is entered into. A rather extensive system of rules exists with that respect. The law regulates the request of agreement resulting from the acceptance of the offer, particularly, if these are correspondence negotiations. The contract can be entered into if the offeree's conduct could be regarded as acceptance of the offer. This is referred to as acceptance by conduct. The English law also makes a difference between the offer to make a contract and the invitation to treat. Most advertising campaigns are regarded by the English law as the invitation to treat, not as an offer to sell. Only after the customer shows interest in buying the goods, the invitation to treat becomes an offer.

The English law also regulates cross-offers when the parties make offers to each other, without knowing about the offer of the other one, and such offers are, in fact, identical. The cross offer is regarded in the English law as a mere sequence of awareness of two entities and no binding contract is created by this. The reason is that the simultaneous show of interest of the both parties cannot be characterised as the binding expressing of the offer and acceptance of the offer. This means, the offer has not been exchanged and has not been accepted.

The English law addresses also battle of the forms when terms of a contract proposed by each party are in mutual conflict - for instance, when each party requires its liability be excluded but, as the offer exists and has been accepted, there is a valid and effective contract. The battle of forms occurs also if the both parties recognise existence of an enforceable contract in a legal dispute but their opinion is different with respect to the terms of contract because the terms specified by the proposing party and offeree contradict, in fact, each other. The English law is governed by the principle that the terms of the contract proposed by the second party are prevailing provided that the both parties agree to this.

The subject of purchase is different for personal properties and real properties. According to the Czech law, the seller shall hand to the buyer the subject of purchase in the agreed quantity, quality and type. The subject of purchase can be specified individually, or by types, or as bulk subject or as an aggregated subject, or as a share in property, a set of properties, rights or other assets if this is permitted by the nature of the subject and if no grounds exist for exclusion from civil law relationships. Hazardous products shall not be a subject of sale within consumer contracts. If a seller becomes aware of a fact that the product he sold to the buyer is hazardous, the seller shall inform the buyer about this forthwith.

The Civil Code mentions also purchase of future proceeds by as a whole, and purchase of future proceeds with a hope to receive uncertain future proceeds. In that case, the buyer shall receive all proceeds and shall, however, suffer loss, if buyer's expectation is not met. This is the same regulation as in the Civil Code of 1964 which addressed a purchase of hope. Contracts of sale for purchase of future proceeds as a whole and those with a hope to receive uncertain future proceeds rank among aleatory contracts which involve a risk of loss for a buyer if buyer's expectation is not met. In that case, the buyer is not entitled to compensation if there are defects in the quality / quantity. In those cases, the seller is not liable for defects in property and the purchase price does not always reflect the real value of the performance offered by the seller. The buyer is obliged to pay the purchase price even if there are not benefits, whatever were the reasons.

The Sale of Goods Act ("SOGA") states that the subject of a contract of sale includes all personal chattels other than things in action and money. Pursuant to SOGA, the subject of purchase can include emblements, industrial growing crops and things attached to or forming part of the land which are agreed to be severed before sale or under the contract of sale. In the Czech law, similarly to the British law, the subject of contract may start existing only in the future. Such definition excludes, in fact, intangible property such as shares or the subject matter of an intellectual property, incl. copyright, patents or trademarks.

The Code civil defines the subject of the contract of sale as a sufficiently certain, transferrable subject which is owned by the seller, which may exist now or may be

created only in the future. Immaterialised property can be also the subject of the contract of sale. If types of property are different, the French law differentiates, particularly, the sale of a set of things (*vente en bloc*), sale based upon the measurement (*vente à la mesure*), sale based upon the weight (*vente au poids*) and sale based upon the quantity (*vente au compte*). The law also mentions sale based upon subscription (*vente à l'abonnement*) where goods are delivered only during a pre-agreed term, either continuously (such as energy via power grids), or regularly (as newspaper). The provisions on transfer of a title to a thing which will start existing only in the future states an option, for a real property, to sell a construction which exists now only in a form of design plans (*vente sur plan*). The seller undertakes under such sale to complete within an agreed term properly and duly the construction, to hand it over physically and to transfer the title to the construction.

The purchase price is the payment for the subject of the purchase. It is defined in money and describes an equivalent of exchange of a thing, right or other property value for money. In the previous dual system, the provision on the purchase price depended much on whether the contract of sale was made pursuant to the Civil Code or Commercial Code. According to the recodified Civil Code it is sufficient to include at least the provision stating how the purchase price is determined. There are not any other requirements which would specify the amount of the purchase price or the manner of forming the purchase price. Regarding PECL and provisions on the purchase price, if the contract does not specify the price or the manner how the price should be formed, a reasonable price should apply. The purpose of that provision is to create rules for protection of the contract if this is regarded as purposeful because the contract parties believe to be bound by the contract.

Thus, PECL encourages maintaining of the contract and abandons the traditional strict approach of some bodies of laws where absence or insufficient definition of the subject of the contract of performance supplied to each other makes the contract absolutely invalid or is a reason for cancellation of the contract. In order to avoid disputes, if any, with respect to validity of the contract if the purchase price is not specified there, PECL assumes that the parties believe that the price is a regular price.

The French law defines the contract of sale as a certain sum of money which the buyer shall pay to the seller upon transfer of the title to the thing which is the subject of the contract of sale. In both the Czech and French laws, determination of a purchase price is mandatory and a thing cannot be sold unless the purchase price is determined. From the economic point of view, the purchase price consists of two components: the purchase price itself and other fees connected with the sale. Such fees include fiscal and parafiscal fees, fees relating to preparation of a contract of sale, package expenses, and fee for storage of a thing. Unlike other bodies of law, the French law traditionally emphasises three conditions which need to be fulfilled in order to reach a valid agreement with respect to the purchase price. These are possible determination (*détermination*), reality (*réalité*) and a serious approach (*sérieux du prix*). The reality of the purchase price is emphasised in order to avoid tax fraud because secret agreements the purpose of which is to hide an increase in the purchase price are invalid according to the law.

The Civil Code defines delivery of goods as follows: a thing is regarded as delivered once the seller hand over the thing, incl. all related documents, physically to the buyer and enables the buyer to acquire title to property in accordance with the contract. The Civil Code takes the Commercial Code of 1991 as a basis. The Commercial Code as well as the UN's Convention on the International Sale of Goods do not define a delivery term for goods but specify the terms and conditions for valid delivery of goods for various performance of obligation by the seller. The French law differentiates between delivery of a personal property and a property of a certain type. According to the French law, a thing is delivered if it is transported and handed into disposal / ownership / possession of a buyer. The French law recognises a sale from hand to hand (*ventes sur place*) or remote sale (*ventes à distance*), for instance, by maritime / air / rail / river / road transport.

PECL focuses on regulation of delivery of goods and determination of a place of delivery. The seller generally bears the expenses and risk of damage to goods until the goods is available to the buyer in the agreed or specified place of delivery. Regarding the place of business, PECL addresses also influence of customs of trade and business practice.

The parties may agree that their legal relationship will be governed by general commercial terms and conditions which will be referred to in the contract. A difference should be made there between the commercial contacts in business and other contracts. If these are not commercial contacts in business, it is required to attach the commercial terms and conditions to the offer or the parties should be provably aware of such commercial terms and conditions upon entering into a contract unless the offeree confirms that he is aware of such commercial terms and conditions. This is not required if the contracts are made by and between entrepreneurs and if there is a reference to the general commercial terms and conditions drafted by specialised or professional organisations which professionals are believed to be aware of.

Purchase of a plant: Because a plant is regarded as a specific subject-matter of legal relationships, special provisions deviate from general regulations applicable to a contract of sale. The specific regulation applies, particularly, to effects of judicial case for contracts of sale and similar contracts as well as for protection of seller's creditors and debtors or any other person who disposes of the plant. If a plant or a part of a plant is to be sold under the contract of sale as a separate organisational unit, such as a branch plant, the buyer acquires everything which is a part of the plant.

The recodification also addresses force of effectiveness of transfer of the title to the property which becomes effective on the date when the title is entered into the Land and Property Registry. While the French law states that "walls are not parts of the plant", the Czech law assumes that the plant is the single subject of the title to property and it comprises all components – both movable and immovable ones. The regulation in the New Civil Code is following: if the buyers are to be entered into a public registry, the buyer acquires the title to the plant as a whole once information is published that the buyer registered a proof of purchase of the plant into the collection of deeds. If the buyers are not entered into a public registry, the title to the property is transferred once the contract enters into force which is similar as originally. The law does not permit to set a date of force for transfer of other rights and things. One may assume that this requirement would restrict autonomy of will which is generally emphasised by the New Civil Code as public act is needed in order to complete agreement of the both parties.

Detailed purpose of the dissertation work

The key goal is to analyse and compare the regulation of contracts of sale anchored in the previous dual legal system, this means in the Civil Code No. 40/1964 Sb. and Commercial Code No. 513/1991 Sb. which regulated commercial and non-commercial relationships separately, with the unified legal regulation which recodifies the civil law, in particular, in the Civil Code No. 89/2012 Sb.

The work also compares the modern European trends in legal drafts prepared by academics such as the Draft Common Frame of Reference, Principles of European Contract Law (PECL) and Principles of European Tort Law (PETL) which are mentioned above. This group of documents also comprises the European Contract Code (ECC) a Common Core of European Private Law.

Attention is also paid to the latest principles resulting from the recodification of the Civil Code and new interpretation of some legal institutes. This includes, particularly, deviation from absolute to prevailingly relative invalidity of the legal proceedings, unified regulation of rights in obligation, unification of the good faith principles in protection of an assignee who acquires property from a person other than an owner, and introduction of a hardship clause. Attention is also paid to a wide interpretation of an offer, the real acceptance of an offer, deviation from what is referred to as a doctrine of full consensus of contract parties, and regulation of issues relating to a modified acceptance of an offer.

The work analyses some new interpretations of legal institutions such as defects in things, classification of things in terms of intensity of contractual violation by such defect, or a new concept of preclusion of rights with respect to defects, defects in performance under law, or warranted quality, analysis of buyer's protection in case a seller violates the contract, with respect to buyer's obligation to inspect a thing and obligation to report any defects, incl. the burden of a warranty claim with respect to the buyer, waiving a right to withdraw from a contract, or sale by self-help.

The work also compares legal regulation of contracts of sale in the Czech legal order and in other bodies of law, in particular, in laws of the European Union - namely, the

English, French and German laws. Attention is paid to the Convention on the International Sale of Goods which unifies regulation of contracts of sale all over the world and to the transpositional Directive on Sale of Consumer Goods which addresses the need of the member states to deal with the law of contracts of sale, its concept and integration into general law on obligations.

Specification of other issues to be investigated into

Contracts of sale in private law represent a very extensive and rich topic, this being, in particular, the case of the Czech legal order compared, in certain aspects, with the European bodies of law. Further investigation might focus on interpretation of various institutes and, in particular, on practice of the courts which is under development and depends considerably on application of the new code. As the New Civil Code has entered into force recently only, forecast is rather difficult now. The direction where practice of the courts will develop will prove whether the challenging and expected recodification has turned out well.

Considering the context of the European Union, it will be particularly interesting to follow development of the aforementioned drafts submitted by the academics – the soft law, and see whether the experts have managed to accomplish their goal and created the unifying and more transparent rules for the European private law. Interesting will be also the approach taken by the European Union with respect to those projects. Attention should be also paid to further development and practical documents of international documents for each EU member state, this being, in particular, the case of the draft of the Common European Sales Law, UN Convention on the International Sale of Goods and directives to be adopted by the European Parliament.

Seznam použité literatury

ADAMS, J. N., MACQUEEN, H. *Atiyah's Sale of Goods*. 12th edn, London, Pearson Longman, 2010.

ANDREWS, N. *Contract Law*. Cambridge, Cambridge University Press, 2011.

ATYAH, P. S., ADAMS, J. N., MACQUEEN, H. *The Sale of Goods*. 11th edn, London, Pearson Longman, 2005.

BAR, CH. VON, DROBNIG, U. (eds). *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe*. Munich, 2004.

BAR, CH. VON et al. [Study Group on a European Civil Code/Research Group on EC Private Law (Acquis Group)]. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. Munich, Sellier European Law Publishers, 2009.

BAREŠOVÁ, E., BAUDYŠ, P. *Vzory listin o nemovitostech*. 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 2003.

BASSENGE, P. et al. *Palandt Bürgerliches Gesetzbuch*. 67. Auflage. München, C. H. Beck, 2008.

BEALE, H. *The „Europeanisation of Contract Law“*. In: HALSON, R. (ed.) *Exploring the Boundaries of Contract*. Aldershot, Dartmouth, 1996.

BEALE, H., FAUVARQUE-COSSON, B., RUTGERS, J., TALLON, D., VOGENAUER, S. *Cases, Materials and Text on Contract Law. Ius Commune Casebooks for the Common Law of Europe*. Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing, 2010.

BEJČEK, J. *Regulace a soutěž*. Právní fórum, 2007, č. 3, s. 87 – 93.

BĚLOHLÁVEK, A. A KOL. *K zákonu o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha, Aleš Čeněk, 2013.

BONNEAU, T. *Droit bancaire*. 9e édition. Montchrestien, Domat, 2011.

BONELL, J. M. *Zásady UNIDROIT a Viedenský dohovor – alternativne alebo doplňujúce sa nástroje medzinárodného obchodu?* In: Právny obzor, Ústav štátu a práva SAV, roč. 79, 1996, č. 4, s. 271 – 286.

BONELL, J. M. *UNIDROIT Principles 2004 – The New Edition of the Principles of International Commercial Contracts adopted by the International Institute for the Unification of Private Law*. Uniform Law Review/Revue de Droit Uniforme, 2004.

BONELL, J. M. *UNIDROIT Principles 2004*. ULR (Utah Law Review) 2004, č. 5, s. 29 – 30.

BRANDNER, E. H., ULMER, P. *The Community directive on unfair terms in consumer contracts: some critical remarks on the proposal submitted by the EC Commission.* CML Rev, 1991, 28, s. 650, 652 – 656.

BRUIN, R. *Consumer Trust in Electronic Commerce: Time for Best Practice.* 1. vydání. Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2002.

BRUNER, CH. *Force Majeure and Hardship Under General Contract Principles. Exemption For Non-Performance.* In: International Arbitration, Kluwer Law International BV, 2009.

BUSSANI, M., MATTEI, U. (eds.) *The Common Core of European Private Law.* The Hague, London, New York, Kluwer Law International, 2002.

BÜLLOW, P., ARTZ, M. *Verbraucherprivatrecht.* Heidelberg, F. C. Müller Verlag, 2003.

CARTWRIGHT, J. *Contract Law: An Introduction to the English Contract Law for the Civil Lawyer.* Oxford, 2007.

CHIAVES, A. F. *La responsabilité précontractuelle.* Přístupné na adrese: <http://www.jus.unitn.it/cardozo/Review/2006/Chiaves.pdf#search=%22responsabilit%C3%A9%20pr%C3%A9contractuelle%22>.

COHEN, N., BEATSON, J., FRIEDMANN, D. (eds.) *Good Faith and Fault in Contract Law.* Oxford, 1995.

COHEN, N., MCKENDRICK, E. *Comparative Remedies for Breach of Contract.* Oxford/Portland, Oregon, Hart Publishing, 2006.

COLLART DUTILLEUL, F., DELEBECQUE, P. *Contrats civils et commerciaux.* Paris, Dalloz, 1991.

COLLIN, P. H. *Dictionary of Law.* London, Bloomsbury Publishing Plc, 2000.

COLLINS, H. G. *Why Europe Needs a Civil Code: European Identity and the Social Model.* In: Liber Amicorum Guido Alpa: National Private Law Systems. London, 2004.

COLLINS, H. G. *The European Civil Code: The Way Forward.* Cambridge, Cambridge University Press, 2008.

CORNU, G. *Vocabulaire juridique.* Association Henri Capitant. 8e édition. Paris, Presses Universitaires de France, 2007.

ČECH, P. *Rekodifikace soukromého práva za dveřmi (a přesto zahalena nejistotou).* Právní rádce, 2012, č. 4.

ČECH, P. *K výhradě (a nabytí) vlastnictví v obchodním právu.* K nalezení na <http://pravnihradce.ihned.cz>.

ČERNÁ, S., PLÍVA, S. A KOL. *Podnikatel a jeho právní vztahy*. 1. vydání. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013.

DĚDIČ, J. *K některým problémům ze smluv o prodeji podniku*. Právní praxe, č. 2, 1993.

DĚDIČ, J. A KOL. *Obchodní zákoník. Komentář*. Díl IV. Praha, Polygon, 2002.

DELEBECQUE, P. *Le contrat d'entreprise*. Paris, Dalloz, 2013.

DEVOLVÉ, P. *La question d'application du droit de la consommation aux services publics*. Paris, D. Adm., October, 1993.

DOHNAL, J., GALVAS, M. *Výhrada vlastnického práva podle nového občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2014, č. 15 – 16, s. 543 – 546.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. A KOL. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha, Wolters Kluwer ČR a.s., 2013.

ELIÁŠ, K. A KOL. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. a 2. svazek, Praha, Linde Praha, a.s., 2008.

ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň, Aleš Čeněk, 2009.

ELIÁŠ, K. *Návrh českého občanského zákoníku: Obrat paradigmát*. K nalezení na <http://pravniradce.ihned.cz>.

ELIÁŠ, K. A KOL. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava, Sagit, 2012

ELIÁŠ, K. *Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad*. In: XXI. Karlovarské právní dny. Praha, Leges, 2013.

ELIÁŠ, K. *Některé otázky související s postoupením pohledávky*. In: XXII. Karlovarské právní dny. Praha, Leges, 2014.

EVANS, M. *Uniform Law: A Bridge Too Far?* 3 Tulane Journal of International and Comparative Law, 145 et seq, 1995.

FAUVARQUE-COSSON, B. *The contribution of European Jurists in the Field of European Contract Law*. Liber Amicorum Guido Alpa: National Private Law Systems. London, 2007. Rovněž zmiňováno v CARTWRIGHT, J. *The English Law of Contract: Time for Review?* European Review of Private Law 155, 2009.

FAUVARQUE-COSSON, B. *The Contribution of European Jurists in the Field of European Contract Law*. In: Liber Amicorum Guido Alpa: National Private Law Systems. London 363, 2007.

FIALA, J., HURDÍK, J., SELUCKÁ, M. *Současné aktuální otázky spotřebitelského práva*. Sborník příspěvků z konference konané na PrF MU dne 18. ledna 2008. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, svazek 237. Brno, Masarykova univerzita, 2008.

FIERLINGER, Z. *Za socialistický právní řád*. Právník, LXXXIX, 1950, s. 450.

FURMSTON, M., TOLHURST, G. J. *Contract Formation: Law and Practice*. Oxford, 2010.

GANDOLFI, G. (coordinateur) *Code Européen des contrats*. I, Milano. Dott. a Giuffrè Editore, 2004.

GARNER, B. A. *Black's Law Dictionary*. West, 9th edition, 2009.

GHESTIN, J. *Traité de Droit Civil; La Formation du Contract*. 3e édition. Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, E.J.A., 1993.

GOLDMAN, B. *The applicable law: general principles of law – the lex mercatoria*. In: Contemporary Problems in International Arbitration. Edited by Dr Julian D M Lew. London, School of International Arbitration Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary College, University of London, 1986.

GSCHNITZER, F. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*. Zweite, neubearbeitete Auflage von Christoph Faistenberger, Heinz Barta und Mitauthoren. Wien, New York, Springer, 1992.

GOLDMAN, B. *The Applicable Law: General Principles of Law – the Lex Mercatoria*. In: Lew (ed.), Contemporary Problems in International Arbitration, at 113 et seq. London, 1986.

GORDLEY, J. *The Enforceability of Promises in European Contract Law*, „The Common Core of European Private Law“. Cambridge, Cambridge University Press, 2001.

GRAF VON WESTPHALEN, F. Neue Juristische Online Zeitschrift (NJOZ) 2012, 441 a násl.

GRAF VON WESTPHALEN, F. *Všeobecné obchodní podmínky v Německu – ochranná právní bariéra v podnikatelských vztazích: ohlédnutí zpět a perspektiva do budoucna*. In: Bulletin advokacie, ročník 2013, č. 1-2, str. 81 – 86. K nalezení na <http://bulletin-advokacie.cz/vseobecne-obchodni111?browser=mobi>.

GRECHENIG, R. K. *The Economics of the Rule of Laesio Enormis (Die laesio enormis als enorme Laesion der sozialen Wohlfahrt?)*. Journal für Rechtspolitik, No. 1, 2006. K nalezení na <http://ssrn.com/abstract=820187>.

GRUNDMANN, S., STUYCK, J. (eds.) *Academic Green Paper on European Contract Law*. The Hague, London, New York, Kluwer Law International, 2002.

GRYNBAUM, L. *Předsmluvní informační povinnosti: předpokládaný neúspěch plné harmonizace.* In: TICHÝ, L., VEČL, T. (eds.) *Vývoj evropského spotřebitelského práva. K návrhu směrnice o právech spotřebitele.* Praha, Univerzita Karlova, 2009.

HANZL, M. *Mezinárodní kupní smlouva.* Právní rádce, roč. 11, 2003, č. 7, s. 4n.

GRYNBAUM, L. *Předsmluvní informační povinnosti: předpokládaný neúspěch plné harmonizace.* In: TICHÝ, L., VEČL, T. (eds.) *K návrhu směrnice o právech spotřebitele. K návrhu směrnice o právech spotřebitele.* Praha, Univerzita Karlova, 2009.

HESELINK, W. M. *Non-Mandatory Rules in European Contract Law.* European Review of Contract Law, 2005.

HESELINK, W. M. *European Contract Law? A Matter of Consumer Protection, Citizenship, or Justice?* In: Liber Amicorum Guido Alpa: National Private Law Systems. London, 2007.

HOUT, M. *Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj.* K nalezení na www.epravo.cz, 2011.

HUET, J. *Les contrats commerciaux internationaux et les nouveaux Principes d'UNIDROIT, vers une nouvelle lex mercatoria?.* Les Petites Affiches No. 135, 1995.

HULMÁK, M. *Kontraktační proces podle Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží ve srovnání s úpravou České republiky.* Právník, roč. 144, 2005, č. 11, s. 1219n.

HULVA, T. *Ochrana spotřebitele při prodeji zboží v obchodě.* Bulletin advokacie 2005, č. 1, s. 32.

HULMÁK, M. *Uzavírání smluv v civilním právu.* 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2008, s. 126-128.

HULMÁK, M. *Prostředky právní ochrany kupujícího při spotřebitelské koupi.* In: TICHÝ, L., KOCÍ, M. (eds.) *Spotřebitelská kupní smlouva.* Praha, Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.

HURDÍK, J. *Zásady soukromého práva.* In: Hurdík, J., Fiala, J., Hrušáková, M. *Úvod do soukromého práva.* 2. vydání. Brno, Masarykova univerzita, 2002, s. 88.

HURDÍK, J. In: ELIÁŠ, K. A KOL. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář.* 1. a 2. svazek, Praha, Linde Praha, a.s., 2008.

JANUŠ, J. *Evropa nechce jeden občanský zákoník, říká Pavel Svoboda, předseda Výboru pro právní záležitosti Evropského parlamentu.* Ekonom, č. 3, 15. - 21. 1. 2015.

JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. A KOL. *Komentář k občanskému zákoníku.* 9. vydání. Praha, C. H. Beck, 2004.

KANDA, A. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží jako součást našeho právního řádu.* In: Právník, roč. 138, 1999, č. 1, str. 1 – 16.

KANDA, A. *Obecné principy právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy.* Právník, roč. 130, 1991, s. 378n.

KAPLAN, D., ŠERÁ, M. *Právní jistota kupujících opět o něco snížena.* K nalezení na www.epravo.cz, květen 2011.

KESSEDJIAN, C. *Un exercice de rénovation des sources du droit des contrats du commerce international.* Revue critique DIP 1995, s. 641 a násl.

KINDL, J. *Odpovědnost za delikt dceřiné společnosti a koncept podniku.* K nalezení na <http://jinepravo.blogspot.cz/2012/12/odpovednost-za-delikt-dceřine.html>.

KNAPPOVÁ, M. *Držba.* Právo a zákonnost, 1992, č. 10.

KOLÁROVÁ, I. *Úskalí budoucí koupě nemovitosti.* K nalezení na www.epravo.cz, 2007.

KOPÁČ, L. *Dodání zboží podle obchodního zákoníku.* Právní rádce, 1993, č. 6, s. 12.

KOSTELECKÝ, J. *Nová směrnice o právech spotřebitelů - lepší časy pro internetové obchody?* K nalezení na www.e-pravo.cz, 2011.

KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z., POKORNÁ, J. A KOL. *Obchodní zákoník. Komentář.* Praha, Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

KRAFT, M. *Právo nemovitostí po rekodifikaci – materiální publicita zápisů v katastru nemovitostí.* Právní rozhledy, 2014, s. 546 - 549.

KRÖLL, S., MISTELIS, L., PERALES VISCASILLAS, P. (eds.) *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG).* München/Oxford/Portland, Oregon, C. H. Beck/Hart Publishing, 2011.

KRUISINGA, A. S. *What do consumer and commercial sales law have in common? A comparison of the EC Directive on consumer sales law and the UN Convention on contracts for the international sale of goods.* European Law Review, 2001, č. 2 – 3.

LAITHIER, M. Y. *Comparative Reflections on the French Law of Remedies for Breach of Contract.* In: COHEN, N., MCKENDRICK, E. (eds.) *Comparative Remedies for Breach of Contract.* Oxford/Portland, Oregon, Hart Publishing, 2006.

LAITHIER, M. Y. *Droit Comparé.* Paris, Dalloz, 2000.

LANDO, O. *The Structure and the Legal Values of the Common Frame of Reference (CFR).* ERCL (European Review of Contract Law), 2007, č. 3, s. 245, 248.

LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law*. Part I. and II. The Hague, Kluwer Law International, 2000.

LANDO, O. *Principles of European Contract Law and UNIDROIT Principles: Similarities, Differences and Perspectives*. Roma, Centro di studi e ricerche di diritto comparata e straniero, 2002.

LANDO, O., CLIVE, E., PRÜM, A., ZIMMERMANN, R. *Principles of European Contract Law*. Part III. The Hague, London, Boston, 2003.

LARENZ, K. *Lehrbuch des Schuldrecht*. Band I. Allgemeiner Teil. 14. Auflage. München, C. H. Beck, 1987, s. 131.

LE TOURNEAU, P. *Le contrat de vente*. Paris, DALLOZ, 2005.

LÖWE, W., GRAF VON WESTPHALEN, F., TRINKNER, R. *Allgemeine Geschäftsbedingungen (AGBG)*. Heidelberg, 1977.

MACQUEEN, H. L., WORTLEY, S. *Death of Lord Hobhouse, Defender of English Law*. Scots Law News, Edinburgh Law School, 2004.

MAK, CH. *Fundamental Rights in European Contract Law. A Comparison of the Impact of Fundamentals Rights on Contractual Relationship in Germany, the Netherlands, Italy and England*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2008.

MACQUEEN, H. L. *Práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího*. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. (eds.) *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 21. listopadu a 5. prosince 2008 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. Beroun, Eva Rozkotová – IFEC, 2008.

MALAURIE, P., AYNÈS, L. *Droit civil. Les contrats spéciaux*. Paris, Éd. Cujas, 1986.

MALAURIE, P., AYNÈS, L., GAUTIER, P. Y. *Les contrats spéciaux*. 6e édition. Defrénois, Lextenso éditions, 2012.

MAREK, K. *Obchodní podmínky, vykládací pravidla a obchodní zvyklosti*. In: Dny práva – 2010 Days of Law (online). Brno, Masarykova univerzita, 2010. K nalezení na [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/13_obchod/Marek_Karel_\(4075\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/13_obchod/Marek_Karel_(4075).pdf).

MAREK, K. *Smlouva o dílo*. Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 2, s. 28 – 31.

MAREK, K. In: Rekodifikace & Praxe, 2014, č. 2, s. 23 - 24.

MAREK, K. *Smlouva kupní*. Rekodifikace & Praxe, 2014, č. 6, s. 10 – 13.

MAREK, K. *Smlouva kupní – II.část*. Rekodifikace & Praxe, 2014, č. 7, s. 2 – 6.

MAREK, K. *Ke smlouvě o dílo podle nového občanského zákoníku.* Bulletin advokacie, 2013, č. 10, s. 28 – 33.

MARCHAND, S. *Les limites de l'uniformisation matérielle du droit de la vente internationale. Mise en oeuvre de la Convention des Nations-Unies du 11 avril, 1980, sur la vente internationale de marchandises dans le contexte juridique suisse.* Francfort-sur-le-Main, Helbing&Lichtenhahn, 1994.

MARKESINIS, B., UNBERATH, H., JOHNSON, A. *The German Law of Contract.* Oxford, Hart Publishing, 2006.

MARŠALA, M. *Nový občanský zákoník – věcná práva a možné problémy.* K nalezení na www.epravo.cz, 2011.

MAYER-MALY, T. In: MünchKommBürgerlG. München, C. H. Beck, 1995.

MEDICUS, D. *Zur Entdeckungsgeschichte der Culpa in contrahendo.* In: Benöhr, P. H., Hackl, K., Knütl, R. Festgabe für Max Kasser zum 80. Geburtstag.

MCKENDRICK, E. *Contract Law: Text, Cases and Materials.* 4th edition. Oxford, 2010.

MIŠŮR, P. *Evropský parlament schválil společnou evropskou právní úpravu prodeje.* In: Obchodněprávní revue, 2014, č. 4, str. 110 – 115.

MOURY, J. *Droit des ventes et des cessions de droits sociaux à dire de tiers.* Paris, Dalloz Référence, 2011-2012.

MRUZEK, K. *Výhrada vlastnictví při kupní smlouvě podle občanského zákoníku.* PPr, 1995, č. 4, s. 209.

ONDREJOVÁ, D. *Závdavek aneb institut zvyšující jistotu při uzavírání smlouvy.* Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 2, s. 8–11.

OSMAN, F. *Les principes généraux de la Lex mercatoria.* Bibliothèque de droit privé. Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1992.

O'SULLIVAN, J., HILLIARD, J. *The Law of Contract.* 4th edition. Oxford, 2010.

OULÍK, J. *Prodej v obchodě a odpovědnost za vady.* Praha, Panorama, 1983, s. 62.

PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva.* Praha, Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2009.

PAUKNEROVÁ, M. *Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu: Vídeňská úmluva OSN, Nařízení Řím I a Společné evropské právo kupní smlouvy.* Obchodněprávní revue, 2012, č. 6.

PEDEN, E. *Good faith in the Performance of Contracts*. Chatwoods, LexisNexis Butterworths, 2003.

PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl, 2. vydání. Praha, Linde Praha a.s., 1998, s. 92-93.

PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 1. a 2. díl. Praha, Aspi, 2004.

PELIKÁNOVÁ, I. *Koupě na zkoušku z pohledu srovnávacího práva a českého obchodního zákoníku*. Právní rádce, 1997, č. 12.

PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. Praha, Aspi, 2009.

PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k § 273 zákona č. 513/1991 Sb.* ASPI databáze. Wolters Kluwer a.s., 2013, (citováno ASPI LIT17464CZ).

PELIKÁNOVÁ, I. *Některé otázky smluvního práva ve světle NOZ*. In: XXI. Karlovarské právní dny. Praha, Leges, 2013.

PERELMAN, Ch. *Le Raisonnable et le déraisonnable en droit*. Bibliothèque de philosophie du droit. Volume 29. Paris, Paris Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1984.

PIZZIO, P. J. *Francouzský zákonodárný systém o ochraně spotřebitele*. Cahiers du CEFRES No. 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský), 2010. K nalezení na http://www.cefres.cz/pdf/c27/pizzio_2001_ochrana_spotrebitele_francouzsko_legislativa.pdf.

PLACHÝ, J. *Existence zákona o významné tržní síle v otaznících*. K nalezení na www.epravo.cz/top/clanky/existence-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-v-otaznících.

POKORNÁ, J. *Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným*. Právo a podnikání, 1994, č. 11, s. 11.

POKORNÁ, A. *Tržní síla z pohledu národních právních úprav členských států a aktivit orgánů EU*. K nalezení na www.uohs.cz.

POKORNÁ, A. *Specifické veřejnoprávní regulace odběratelsko-dodavatelských vztahů ve státech Evropské unie a zákon o významné tržní síle*. In: Významná tržní síla, UOHS, 2013, č. 2.

RANDA, A. *Das Österreichische Handelsrecht*. 2. vydání, Wien, Manz, 1911, s. 3.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha, ASPI publishing, 2002.

ROZEHNALOVÁ, N. *Aplikace unifikovaného hmotného práva upravujícího mezinárodní kupní smlouvu.* In: Časopis pro právní vědu a praxi, MU Brno, roč. 11, 2003, č. 1, s. 22 – 29.

ROZEHNALOVÁ, N. *Přechod nebezpečí náhodné zkázy či zničení zboží z pohledu Vídeňské úmluvy, INCOTERMS a některých národních právních řádů.* Právní praxe v podnikání, 1993, č. 12, s. 5n.

ROZEHNALOVÁ, N., STŘELEČEK, K., SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J. *Mezinárodní obchodní transakce: multimediální učební text.* Brno, Masarykova univerzita v Brně, 2004.

ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu.* Praha, ASPI, 2006, s. 298-301.

SACCO, R. *Legal Formants: A Dynamic Approach to Comparative Law (Installment II of II).* The American Journal of Comparative Law, 1991, Volume 39, No. 2.

SAIDOV, D. *The Law of Damages in International Sales. The CISG and other International Instruments.* Oxford/Portland, Oregon, Hart Publishing, 2008.

SCHLECHTRIEM, P. *10 Jahre CISG – Der Einfluss des UN-Kaufrechts auf die Entwicklung des deutschen und internationalen Schuldrechts.* In: Internationales Handelsrecht, Seite 12 et seq, 2001.

SCHLECHTRIEM, P., SCHWENZER, I. *Kommentar zum einheitlichen UN-Kaufrecht.* 4th edn, C. H. Beck, 2004, Schlesinger-Baade-Damaska-Herzog. Comparative Law, V 39.

SCHLESINGER, R. B. *The Past and Future of Comparative Law.* The American Journal of Comparative Law, 1995, Volume 43, No. 3.

SCHLESINGER, R., BAADE, H., DAMASKA M., HERZOG, P. *Comparative Law.* Volume 39.

SCHROETER, U. G. *Freedom of contract: Comparison between provisions of the CISG (Article 6) and the counterpart provision of the Principles of European Contract Law.* In: FELEMEGAS, J. (ed.) *Interpretation of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) as Uniform Sales Law.* Cambridge, Cambridge University Press, 2007.

SCHULZE, R. (eds.) *Common Frame of Reference and Existing EC Contract Law.* 2nd Revised Edition. München, Sellier European Law Publishers, 2009.

SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních oblihačních a o splnění závazků.* 2. vydání. Brno, Právník, 1924, s. 110 an. a s. 158.

SELUCKÁ, M. A KOL. *Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje.* 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

SCHULZE, R. *Právo odstoupení od smlouvy v návrhu směrnice o právech spotřebitele.* In: TICHÝ, L., VEČL, T. (eds.) *Vývoj evropského spotřebitelského práva. K návrhu směrnice o právech spotřebitele.* Praha, Univerzita Karlova, 2009.

SMITH, S. A. *The Limits of Contract.* In: Neyers, J. W., Bronaugh, R., Pitel, S. G. A. (eds.) *Exploring Contract Law.* Oxford, 2009.

STAUDENMAYER, D. *The Commission Action Plan on European Contract Law.* *European Review of Private Law*, 2003, Volume 11, No. 2.

STAUDINGER, J. VON *Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen.* Die Datenbank, komentář k § 305 BGB, marginální čísla 130, 132, 155. Dostupné rovněž na <http://beck-online.beck.de>.

STOFFELS, M. *AGB – Recht.* 2. Auflage. München, C. H. Beck, 2008.

STUYCK, J. *Ustanovení o prodeji spotřebního zboží v Návrhu směrnice o právech spotřebitelů.* In: TICHÝ, L., VEČL, T. *Vývoj evropského spotřebitelského práva. K návrhu směrnice o právech spotřebitele.* Praha, Univerzita Karlova v Praze, 2009.

SVOBODA, L. *Právo zpětné koupě.* *Právník*, 2000, č. 5, s. 481.

SVOBODA, L. *Výhrada vlastnictví podle občanského zákoníku.* *Právník*, 2001, č. 10, s. 1015.

SVOBODA, L. *Informace o průběhu práce pracovní podskupiny FOOD při Evropské komisi, 2012.* K nalezení na www.uohs.cz.

SVOBODA, L. *Zelená kniha o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží.* In: *Významná tržní síla, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže*, 2013, č. 2.

ŠTANDERA, J. *Smlouva o dílo v novém občanském zákoníku. Komentář.* 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013.

ŠTENGLOVÁ, I. *Přehled judikatury ve věcech obchodních závazkových vztahů.* 2. vydání. Praha, ASPI, 2005.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. A KOL. *Obchodní zákoník. Komentář.* 13. vydání. Praha, C. H. Beck, 2010.

ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M. A KOL. *Občanský zákoník. Komentář.* 10. vydání. Praha, C. H. Beck, 2006.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. A KOL. *Občanské právo hmotné. I. až III. díl.* 5. vydání. Praha, Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 21. listopadu a 5. prosince 2008 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.* Beroun, Eva Rozkotová – IFEC, 2008.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. A KOL. *Občanský zákoník I a II. Komentář.* 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009.

TEPPER, P. *The Law of Contracts and the Uniform Commercial Code 2012.* 2nd edition. Delmar Cengage Learning, 2012.

TERRÉ, F., SIMLER, P. *Droit civil. Les biens.* 6e édition. Paris, Dalloz, 2002.

THE AMERICAN LAW INSTITUTE. *Uniform Commercial Code, 2012-2013 ed.* Thomson West, 2012.

TICHÝ, L. *Pojem spotřebitele jako smluvní strany v evropském a českém právu.* Cahiers du CEFRES No. 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský), 2010. K nalezení na http://www.cefres.cz/pdf/c27/tichy_2001_spotrebitel_smluvni_strana.pdf.

TICHÝ, L., KOCÍ, M. (eds.) *Spotřebitelská kupní smlouva.* Praha, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.

TICHÝ, L. *Kupní smlouva a spotřebitelská kupní smlouva, včetně odpovědnosti za vady.* Bulletin advokacie, 2014, č. 7 - 8, s. 23 – 33.

TICHÝ, L. (ed.) *Ochrana spotřebitele.* Praha, Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2014.

TICHÝ, L., PIPKOVÁ, P. J., BALARIN, J. *Kupní smlouva v novém občanském zákoníku.* Praha, C. H. BECK, 2013.

TICHÝ, L., VEČL, T. (eds.) *Vývoj evropského spotřebitelského práva. K návrhu směrnice o právech spotřebitele.* Praha, Univerzita Karlova, 2009.

TILLOTSON, J. *Contract law in perspective.* 2 edition. London, Butterworths, 1985.

TOMÁŠEK, M. *Nový katalog pravomocí EU jako výsledek neutralizace národního práva právem unijním.* In: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy. Praha, Acta Universitatis Carolinae Iuridica, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011, č. 1.

TOMSA, M. *Cenová doložka ke kupní smlouvě v obchodních vztazích.* Obchodní právo, 1996, č. 2.

TROJAN, O. *Významná tržní síla.* K nalezení na <http://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamna-trzni-sila-60496.html>.

URFUS, V. *Historické základy novodobého práva soukromého.* 1. vydání. Praha, C.H. Beck, 1994.

VÍTOVÁ, B. *Ochrana spotřebitele a škoda způsobená vadou výrobku.* In: Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 5, s. 7 – 10.

VÍTOVÁ, B. *Vyloučení nebo omezení práva spotřebitele z vadného plnění (včetně dvouleté zákonné záruky v NOZ) jako jedno z nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách.* In: Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 6, s. 5 – 8.

VOGENAUER, S., KLEINHEISTERKAMP, J. (eds) *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts („PICC“).* Oxford, Oxford University Press, 2009.

WILDNER, K. *Art. 19 CISG: The German Approach to the Battle of the Forms in International Contract Law: The Decision of the Federal Supreme Court of Germany of 9 January 2002 (online).* Pace Law International Review, 2008, k nalezení na <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/wildner.html#vi>.

WITZ, W., SALGER, H. CH., LORENZ, M. *International Einheitliches Kaufrecht. Praktiker-Kommentar und Vertragsgestaltung zum CISG.* Heidelberg, Verlag Recht und Wirtschaft, 2000.

VOGENAUER, S. *Common Frame of Reference and UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts: Coexistence, Competition, or Overkill of Soft Law?* European Review of Contract Law 6, 2010.

ZIMMERMANN, R., WHITTAKER, S. *Good Faith in European Contract Law, „The Common Core of European Private Law“.* Cambridge, Cambridge University Press, 2000.

Další stěžejní použité právní prameny:

Zákon č. 34/1996 Sb., o ochraně spotřebitele ve znění pozdějších novelizací.

Zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb., Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG).

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (Common European Sales Law), KOM (2011) 635 v konečném znění.

Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>.

Allgemeines Geschäftsbedingungen (AGBG) dostupný na <https://dejure.org/gesetze/AGBG>.

Code civil dostupný na www.legifrance.gouv.fr.

Draft Common Frame of Reference (DCFR) dostupný na www.ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.

Guiding Principles Of European Contract Law k nalezení na http://www.legiscompare.com/IMG/pdf/19._Guiding_Principles.pdf.

Introduction to the Principles of European Contract Law prepared by The Commission on European Contract Law k nalezení na <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/peclcomments.html>.

Odkaz o projektu na www.jus.unitn.it/dsg/common-core/home.html.

UNIDROIT: Odkaz o projektu na <http://www.unidroit.org.=Working> Group (III) for the preparation of Principles of International Commercial Contracts Rome, 29 May – 1 June 2006.

Principy UNIDROIT: odkaz o projektu na http://fr.jurispedia.org/index.php/Principes_d'UNIDROIT_relatifs_aux_contracts_du_commerce_international

Academy Of European Private Lawyers k nalezení na internetových stránkách www.accademiagiuristieuropei.it

Lex mercatoria: Odkaz k projektu na www.lexmercatoria.org

The Principles of European Contract Law k nalezení na http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/pecl_full_text.htm

Unfair Contract Terms Act 1977 dostupný na www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/50.

The Groceries Supply Code of Practice dostupný na <https://www.gov.uk/government/publications/groceries-supply-code-of-practice>.

The Groceries Code Adjudicator k nalezení na <https://www.gov.uk/government/organisations/groceries-code-adjudicator>.

The Groceries Code Adjudicator Annual report and accounts 2013-2014 k nalezení na <https://www.gov.uk/government/publications/groceries-code-adjudicator-annual-report-and-accounts-2013-2014>.

The Competition (Amendment) Act 2006 k nalezení na <http://www.irishstatutebook.ie>.

Stanovisko č. 6 – ke změně obchodních podmínek - § 1752 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., k nalezení na www.obcanskyzakonik.justice.cz.

Tiskové prohlášení předkladatele návrhu Ministerstva spravedlnosti ČR ze dne 14. května 2013: Dvouletá zákonná záruka na zboží bude platit i po 1. lednu 2014. Lze nalézt na <http://www.obcanskyzakonik.justice.cz/cz/aktuality/55-dvouleta-zakonna-zaruka-na-zbozi-bude-platit-i-po-1-1-2014.html>.

Spotřebitelské spory mají podle ministerstva průmyslu řešit i mediátoři. K nalezení na <http://www.novinky.cz/finance/360735-spotrebitelske-spory-maji-podle-ministerstva-resit-i-mediatori>. (6.2.2015).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady:

Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících klauzulích ve spotřebitelských smlouvách

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES ze dne 16. února 1998 o ochraně spotřebitele při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o určitých aspektech nákupu spotřebního zboží a záruk za spotřební zboží

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu

Směrnice Evropského parlamentu a rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích ze dne 16. února 2011

Směrnice 2011/83/EU o právech spotřebitelů

Seznam judikatury

Nejvyšší soud ČR:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 1986, sp. zn. 3 Cz 8/86
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Cdon 1053/96 ze dne 25. června 1996
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 1996, sp. zn. 3 Cdon 1044/96
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. září 1997, sp. zn. 2 Cdon 1495/96
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. srpna 1999, sp. zn. 2 Cdon 310/96
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. října 1998, sp. zn. 25 Cdo 128/98
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2000, sp. zn. 25 Cdo 2169/99
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1996/2005 ze dne 26. června 1997
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Cdon 1248/96 ze dne 26. září 1997
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 849/2006 ze dne 6. prosince 1997
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 1997, sp. zn. 2 Cdon 1356/96
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. března 1998, sp. zn. 1 Odon 26/97
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. listopadu 1999, sp. zn. 32 Cdo 2016/98
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 22 Cdo 1509/99
Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1465/2000 ze dne 8. dubna 2002
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2000, sp. zn. 25 Cdo 2169/99
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2001, sp. zn. 25 Cdo 368/99
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2001, sp. zn. 33 Cdo 2178/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2001, sp. zn. 25 Cdo 1413/2001
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2002, sp. zn. 22 Cdo 354/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 30 Cdo 1162/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. října 2001, sp. zn. 22 Cdo 2474/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2002, sp. zn. 30 Cdo 194/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 30 Cdo 1162/2002,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2002, sp. zn. 30 Cdo 1414/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2002, sp. zn. 30 Cdo 1370/2002
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2002, sp. zn. 30 Cdo 1414/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2003, sp. zn. 33 Odo 823/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2003, sp. zn. 22 Cdo 1625/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. dubna 2003, sp. zn. 5 Tdo 248/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2003, sp. zn. 33 Odo 178/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. února 2004, sp. zn. 33 Odo 974/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2003, sp. zn. 32 Odo 441/2003,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. července 2004, sp. zn. 22 Cdo 1442/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2004, sp. zn. 33 Odo 329/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. ledna 2005, sp. zn. 5 Tdo 1284/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2005, sp. zn. 30 Cdo 1756/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. října 2005, sp. zn. 35 Odo 653/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2006, sp. zn. 33 Odo 663/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2006, sp. zn. 29 Odo 1149/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. června 2006, sp. zn. 31 Cdo 2808/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2006, sp. zn. 33 Odo 1314/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2006, sp. zn. 30 Cdo 595/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2007, sp. zn. 22 Cdo 1875/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. února 2008, sp. zn. 22 Cdo 5040/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2008, sp. zn. 30 Cdo 2216/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. června 2008, sp. zn. 30 Cdo 1776/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2008, sp. zn. 32 Odo 739/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. ledna 2009, sp. zn. 28 Cdo 171/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2009, sp. zn. 8 Tdo 440/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2009, sp. zn. 33 Cdo 603/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 30 Cdo 1653/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 2924/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 30 Cdo 1653/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2010, sp. zn. 28 Cdo 1726/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 30 Cdo 1653/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. října 2011, sp. zn. 7 Tdo 1215/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. února 2012, sp. zn. 22 Cdo 1124/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. června 2012, sp. zn. 29 Cdo 3992/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2013, sp. zn. 22 Cdo 635/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2013, sp. zn. 23 Cdo 1098/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. března 2013, sp. zn. 32 Cdo 1470/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2013, sp. zn. 23 Cdo 1907/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 792/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2013, sp. zn. 30 Cdo 2433/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2014, sp. zn. 22 Cdo 427/2013

Nejvyšší správní soud ČR:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. března 2006, č.j. 3 As 60/2005

Ústavní soud ČR:

Nález Ústavního soudu ČR US 201/96

Nález Ústavního soudu ze dne 11. října 1999, sp. zn. IV. ÚS 276/99

Nález Ústavního soudu ze dne 19. října 1999, sp. zn. I. ÚS 265/98

Nález Ústavního soudu ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03

Nález Ústavního soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. I. ÚS 143/07

Nález Ústavního soudu ze dne 3. srpna 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10

Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11

Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2013, sp. zn. III. ÚS 3900/2011

Nález Ústavního soudu ze dne 23. dubna 2013, sp. zn. IV. ÚS 1783/11

Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11

Nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12

Nález Ústavního soudu ze dne 20. května 2014, sp. zn. PI. ÚS 57/13

Seznam zahraniční judikatury

Judikatura Velké Británie:

Alexander Leader [2007] EWHC 111 (Ch)

Boulton v Jones [1857] LJ Ex 117

Bramhill v Edwards [2004] EWCA Civ 403 at [39]

Butler Machine Tool Co v Ex-Cell-O Corpn [1979] 1 WLR 401

Cantiare San Rocco v Clyde Shipbuilding and Engineering Co. [1924] A.C. 226 (H.L.)

Cembrit Blunn Ltd., Dansk Eternit Holding A/S v Apex Roofing Services LLP, Roy

Courtney & Fairbairn Ltd v Tolaini Bros (Hotels) Ltd [1975] 1 WLR 297

Cundy v Lindsay [1878] 3 App Cas 459

Dawood v Heath Ltd. [1961] 2 Lloyd's Rep. 512 (Q.B.)

Gill&Duffus SA v Berger&Co Inc [1984] AC 382 reversing [1983] 1 Lloyd's Rep 622 reversing [1981] 2 Lloyd's Rep 233 121, 133, 134, 150, 153, 154, 500, 503
 Foley v Classique Coaches Ltd. [1934] 2 KB 1.
 Hartog v Colin&Shields [1939] 3 All ER 566 39, 66
 Howell v Coupland [1876] 1 QBD 258
 Lord Ackner v případu Walford v Miles [1992], 2 AC 28, HL
 Microbeads AC v Vinhurst Road Markings Ltd. [1975] 1 All ER 529 116, 117, 437
 Raffles v Wichelhaus [1864] 2 H&C 906 37
 Smith v Hughes [1871] LR 6 QB 597 38, 39, 209
 Tamplin v James [1880] 15 Ch D 215 37
 The Rio Sun [1985] 1 Lloyd's Rep 350, 361
 Unger [1955] 18 MLR 259
 Tamplin v James [1880] 15 Ch D 215 37

Francouzská judikatura:

Req., 26 février 1883, *DP* 1883.1.453; S. 1886.I.66

Cass. ch. réunies, 3 juillet 1957, *Bull. civ. ch. réunies*, no. 4; D. 1958.185, 3e esp., n. R. Savatier; *JCP G* 1957.II.10104; *Gaz. Pal.* 1957.II.73; *RTD civ.* 1957.704, obs. J. Carbonnier

La Cour internationale d'arbitrage de la Chambre de commerce internationale dans une affaire no. 3327 (1981), *JDI* 1981.971, spéc. p. 173

Cass. civ. 3e, 18 décembre 1984, *Bull. civ.* III, no 217; 3 juin 1987, *Bull. civ.* III, no 114

Cass. ass. plén. (arrêt de l'assemblée plénière de la Cour de cassation), 1er déc. 1995, 4 arrêts, cité infra, no. 209.

Cass. 1re civ., 7 nov. 2000, *D.* 2001, 2400, note Auguet; *RTD civ.* 2001, 167, obs. Revet

Cass. com., 24. sept. 2003, *Bull. civ.* IV, no. 147

Metz, 8 février 2000, *JCP G* 2001.II.10520, n. crit. S. Hocquet-Ber

Cass. civ. 3e, 20 octobre 2004, *RDC* 2005.264, obs. D. Mazeaud; n.p.B.

Paris, 17 septembre 2004, Panzani, *D.* 2004, IR.2766 et 2005, somm. 3051, obs. T. Clay; *RTD civ.* 2005.154, obs. crit. P.-Y. Gautier

Cass. ass. plén. (arrêt de l'assemblée plénière de la Cour de cassation), 1er déc. 1995, 4 arrêts, cité infra, no. 209.

A. Van Eeckhout, *op. cit.*, p. 923 s.; ou contrats de „SEL“

Cass. civ. 3e, 15 décembre 2010, 09-16838, *Bull. civ. III*, no. 224

Německá a rakouská judikatura:

BGHZ (Amtliche Sammlung der Entscheidung des BGH) (Úřední sbírka rozhodnutí Spolkového soudního dvora), 33, 216, 218 a násl.

BGHZ 22,90,98

Rozsudek BGH NJW 2007, 574, Tr 33

Spolkový soudní dvůr NJW 1977, 674 – Leitsatz (Hlavní zásada).

Spolkový soudní dvůr NJW 1977, 625, 625

Spolkový ústavní soud NJW 1990, 1469, 1470

Spolkový ústavní soud NJW 1994, 1469, 1470

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora (Oberster Gerichtshof) ze dne 7. srpna 2001, sp. zn. 1 Ob 161/01k

Rakouská judikatura:

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 7. srpna 2001, sp. zn. 1 Ob 161/01k

Rozsudek BGH z 1. srpna 2013, sp. zn. VII ZR 6/13 (Vrchní zemský soud Schleswig)

Judikatura EU:

Rozhodnutí 72 Evropské rady z 18. ledna 1972. (Resolution 72 of the Council of Europe of 18 January 1972)

Rozhodnutí SDEU ze dne 10. listopadu 1982, sp. zn. 261/81, Walther Rau v. De Smedt

Rozhodnutí SDEU ze dne 13. prosince 1990, sp. zn. C-238/89, Pall/Dahlhausen

Rozhodnutí SDEU ze dne 18. května 1993, sp. zn. C-126/01, Yves Rocher

Rozhodnutí SDEU ze dne 28. března 1995, sp. zn. C-470/93, Mars

Rozhodnutí SDEU ze dne 16. července 1998, sp. zn. C-120/1996, Gut Springenheide

Rozsudek SbSD 1991, I-189 v trestní věci Patrice di Pinto ze dne 14. března 1999

Rozsudek Evropského soudního dvora ve věci Keck a Mithouard C-267/91 a C-268/91.

Rozsudek Evropského soudního dvora ve spojených právních věcech C-240-98 a C-244/98 Oceano Grupo Editorial z 27. června 2000

Rozsudek Evropského soudního dvora ve spojených právních věcech C-541/99 Sté Cape Snc v. Idealservice Srl. A C-542/99 Idealservice MN RE Sas z 22. listopadu 2001

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 22. listopadu 2001, sp. zn. C-541/99 a C-542/99

Nález Státní rady ve věci Société des eaux Nord z 11. července 2001

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 7. května 2002, C-478/99 Komise Evropských společenství proti Švédskému království

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 17. dubna 2008, sp. zn. C-404/06

Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. října 2013, věc C-32/12 Duarte Hueros

